

M. Törl. O.

1589.

249

438303

BETHLEN GÁBOR
FEJEDELEM
LEVELEZÉSE.

A M. TUD. AKADÉMIA TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGÁNAK

MEGBIZÁSÁBÓL

KIADTA

SZILÁGYI SÁNDOR.

M. AKAD. R. TAG.

BUDAPEST, 1886.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KIADÁSA.

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

BETHLEN GÁBOR
FEJEDELEM
LEVELEZÉSE.

A M. TUD. AKADÉMIA TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGÁNAK

MEGBIZÁSÁBÓL

KIADTA

SZILÁGYI SÁNDOR.

M. AKAD. R. TAG.

BUDAPEST, 1887.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KIADÁSA.

401027

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

Budapest, 1887. Az Athenaeum r. társ. könyvnyomdája.

ELŐSZÓ.

Bethlen Gábor politikai leveleiből 1879-ben egy harmincz ives kötetet adtam ki. A kedvező fogadtatás, melyben azt történetírók és nyelvészek részesíték, ösztönzött a gyűjtés folytatására s annak eredményeül veszi a közönség ez újabb, azt pótló kiegészítő kötetet. Csakhogy míg abban a magyar és politikai levelekre fektetem a súlyt : ebben kiterjeszkedtem az administratív és nem magyar levelekre is, sőt a Bethlenhez irt válaszokat és egy pár őt illető emlékiratot is felveendőnek tartottam.

E két kötet, ide számítva még a Miller »Principatusát« is még mind kis részét teszi a Bethlenre vonatkozó adatoknak. Tekintettel kellett azon körülményre lennem, hogy Fiedler a bécsi titkos levéltár aligazgatója egy hosszú élet munkásságát szentelte arra, hogy a XVII-ik század első felének actáit összegyűjtse s nagybecsű collectiójának kiadását épen Akadémiánk nyerte meg tőle. Így nekem természetűen arra kellett szorítkoznom mit ő nem ölelt fel kutatásai keretébe.

Hogy jelen kötetből nem szerkesztettem Bethlen politikai leveleinek II-ik kötetét, hanem a gyűjtés tervét kiszélesítettem annak is meg volt a maga oka. Bethlen nem magyar levelei szintén fontosak. De hazai történet-

írásunknak érdekében fekszik az ő administrationalis gépezetével megismerkedni, főként attól fogva, hogy ő hét vármegyét birtokába vette. Főként a felső magyarországi vármegyék levéltárai szolgáltattak e részben nagybecsű adatokat, melyek nem kis fényt derítnek e mozgalmas és érdekes korra, adalékot képeznek azokhoz munkákhoz, melyek éppen ez időre vonatkozólag újabb időben Németországon oly nagy számmal látrak világot.

Sok balitéletet és hibás véleményt rectificálni fognak ezek. Bepillantást engednek hazánk ez időbeli mívelődés történetébe. Az embert, az uralkodót, az államférfit, a hadvezért jobban megtanuljuk ismerni ezekből, mint ahogy eddigelé ismertük. Nagy élvezettel olvashatjuk Bethlen erőteljes szép magyaros prózáját, melyet méltán állíthatunk a Pázmányé mellé úgy, hogy e kötettel epistolaris irodalmunk is gazdagodást nyer.

Végül hálás köszönetemet fejezem ki Kassa, Bártfa, Lőcse, Eperjes, Késmárk derék és ügybúzgó polgármestereinek, levéltárosainak s Demkó Kálmán barátomnak, kik levéltári kutatásaimban szívesek voltak gyámolítani.

Budapest, 1886. decz. 25-én.

Szilágyi Sándor.

I. 1613. április 25.

Illustrissime stb. Post servitorum meorum stb.

Az elmúlt ősszel ide Budára jövéen, akkor Nagodnak az én elbúdosásomnak okait bő szókkal megírtam vala, tudván, hogy az én szolgált uram engemet Nagtok előtt írási által sokképen fogna kárhóztatni, az mely meg is lött, úgy értem; sőt hogy én méltán szenvedek minden rajtam esett nyavalyát, úgy értem, hogy azt is el hitte Nagod, mely dologról én mostan többet nem írok, lássa isten meg, ha én igaz szolgálja nem voltam. Ha Nagod nem ismerné az erdélyi fejedelmet, nem csudálkoznám semmi dolgon, de ezt most elhagyom, térek az dologra. Tudom Nagodnak vagyon értésére az én portára való menésem, melynek oka az én mostani állapotom, kényszerítettvén nyomorúságom felől az urunkat requirálnom, a kitől országostól dependeáltunk ez ideig; oda érkezvén, császár is meghallgatta könyörgésemet, és az fővezérrel egynehányszor untig beszélgettem, könyörgésemre minemű resolútióm lött, Nagodnak azt is megírom. De most az dologra térek. Az császár portáján én közel 40 napig mulatván, ügyekeztem azon, hogy az országok állapotjok felől értekezhessem, melyik felől minemű intentuma legyen ennek az új vezérnek, sok főurakkal, passákkal, sőt császár háta megett levő kapi agával és kezlár agával is szemben lévén, sokat tudakoztak tőlem az római császár ő felsége birodalma ereje, és gazdagsága felől, az magyar nemzetség felől, és Nagod tisztinek állapotja felől is, kiknek kérdésekre én úgy feleltem meg, a mint igaz hazája szerető embertől kívántatott, ismervén az törököt természetiben. De többek közt Szkender passával én is megismerkedvén, kinek mostan császár az kanisai pasaságot adta, látván hogy császárnál ez nagy böcsületben vagyon és az fővezérnek igen nagy kedvében, ezzel mikor nagy dolgokról beszélgetnék, kezdém tőle tudakozni, az Nigron követsége mi volna, mely dolgot, noha bizony nehezen, de végre igen titkon megjelenté az passa, mely ez: Nigron ő felsége nevével az fővezér előtt az magyar nemzetet generaliter sokképen

kárhoztatta, és árulónak nevezvén, azt mondta, hogy valamig az kevés magyar fenn áll, az két császár közt addig tökéletes békeség nem lehet. Ennek az tractatusnak igénként való írása sok üdöt fogna be, de summája kívánságának ez volt: Török császár ne fogja pártját az magyaroknak, ha ő felsége az Bocskay idejében való árultatásért meg akarja büntetui, mely dolgot az vezér ha császárnál véghez viszen, és hitlevelet ad róla, az vezérnek császár is 40 ezer aranyat küld. Mely summának megküldéséig Nigront bátor ott benn tartsa. Mely dolgot értvén az vezér, akkor differálván, sok ideig gondolkodott erről magában, az mint értetem és egyszer engemet hivata eleiben maga belső házában, jelen lévén Szkender pasa is, és ugyan ő maga tolmácsolt is, az vezér maga kezdé kérdezni tőlem, ha akarnám-e s kívánnám-e, hogy az magyarokat Magyarországból kivesztené az német, melyre én obiter csak azt felelém, hogy istentelen és pokolra való ember volna az, valaki az maga nemzetének veszedelmét kívánná; végre ő maga az vezér is megjelenté, hogy Nigron ő neki azon könyörög mostan, kényszerite engemet is reá, hogy ehhez az dologhoz igazán szöllané, mit volna jobb ő neki cselekedni, mely kérdésre az vezérnek minemű rátiókkal feleltem legyen meg az én vékony értelmem szerint, azt én nem is írom meg, remélvén hogy Nagod netalán ezt sem hiszi el; de vagy hiszi Nagod vagy nem, azzal Nagod szabad, de ezeket az szókat én az én hitem szerint írom Nagodnak, hogy az passák szájából hallottam. Ezt Nigron magától tractálta legyen-e, avagy mástól injungáltatott neki, azt én nem tudom, de elhiggye Nagod, hogy ez a hír bizony nem fictum, valaki de vagon autora. Mindazáltal noha nekem senkitől instructióm erről nem volt, de azért az felséges istennek kegyelmes providentiájából én mostan ez aránt ha sokat nem is, keveset szolgáltam ez dologban az magyar nemzetnek, úgy hogy az fővezér Nigront eleiben hivatván oretenus injungálta neki, hogy többször ez dolgot ő neki elő ne hozza, és ne tractálja, mert császár az magyaroknak esküdt meg, azért valamig fel nem bontják az magyarok, császár sem akar semmi gonoszt nékiek. Addig annak okáért én ezt Nagodnak, mint nemzetünknek legfőbb membrumának és gondviselőjének akartam értésére adni, nem akartam eltitkolni, melyről szüksége Nagodnak provideálni, az Nagod bölcs ítéleti rajta, netalán nem is árt, ha Nagod erről alattumban tudakozik, mert az császár ifjú és gyakran emlegeti, hogy ő csak mástól hallja, az ő elei hogy Magyarországbán hadakoztak, ő pedig ez ideig csak veszteg ült. Az fővezér is szintén erejebeli ember éigen hadakozó, rettenetes nagy kénscú, az is kívánná magát megsmutatni; az kazullal megbékéllett, mostan semmi hadok sohoval nincsen; ha gyakran ilyen legatiót visznek be, ki tudja mire indul. Nagodnak szükség vigyázni szegény hazánkra, mert bizony én

télek attól, hogy belől ég a ház. Ha Nagoddal beszélhetnék, nagy dolgokat jelenthetnék meg Nagodnak, melyeket írásra nem merek bízni. De caetero illustrissimam Dominationem Vestram ad annos longaevos feliciter una cum suis valere syncero animo desidero. Datum Budaie die 25. Aprilis 1613.

Illustriss. Dominationis Vestrae

servitor paratissimus

G. Bethlen m. p.

(*Külön lapon.*) Post scripta. Az magam állapotját a mi illeti, Bátori Gáborhoz fő csauzt expediált az fővezér, megparancsolván neki serio, hogy velem megbékéljék és minden elvött váraimat restituálja. De én igazán írom Nagodnak, hogy az Bátori hitének én semmit nem hiszek, ha egy asztalni hitlevelet küldene is, hanem én különben gondolkodtam volna magam állapotja felől, ha az Nagod jó akaratja is accedálna, itt én tovább nem mulatnék, hanem az Nagod ótalma alá adnám magamat, és Nagodnak szolgálnom kész lennék, mert az míg Bátori erdéli fejedelem leszen, én addig Erdélben nem megyek. Nagodat annakokáért kérem, küldjön egy assecuratoriát nekem ide, mehessek ki Nagodhoz bátorsággal, legyek securus abban, hogy senkitől semmi bántásom nem leszen és Bátorinak kezében Nagod nem ad, meglátja Nagod, hogy haszontalan szolgája Nagodnak nem leszek. Az levelet váczai kapitán uram ide beküldheti Budában Turi Jánosné kezében bizvást, ez az asszony nekem megküldi, mert itt szolgámat hagyom, az ki az Nagod resolútióját megvárván, nekem meghozza, magam is addig Pécsben leszek az magyarok közt. Erről Nagod hogy nekem resolválja magát késedelem nélkül, Nagodat felette igen kérem. Isten Nagodat éltesse.

Nagod

jó akaró szolgája

B. Gábor m. p.

Küldözim: Illustrissimo stb. Georgio Turzo de Betlenfalva stb.

Más kezével: Exhibitae Bytchae. 1. Maii 1613.

(Az egész levél, Bethlen sajátkezű írása, orsz. ltár. Act. Thurz. Fasc. 97. No. 5.)

II. 1613. o k t. 17.

Illustrissime stb. Servitiorum stb. Az úristentől stb.

Szükségesnek ítélem lenni, ha Nagodat ez mostani ide bevaló állapotunkról tudósítom, mivelhogy úgy értem, sok külömb-

külömb féle hamis hírek viseltetnek és hintegettetnek ez mostani hadak felől az ő felge birodalmában, de azt nem itílem szükségesnek lenni, hogy nekem Nagodnak az Báthori Gábor az országban való sok insolentiái, törvéntelen cselekedeti, nagy ambíciója miatt az szomszéd országokkal való háborgási, és az nagy fejedelmek s praelatusok felől való becsületlen emlékezésiről bő beszéddel kellene irnom, mert reminlem, sőt el is hittem, hogy mindeneket Nagod jól ért és tud, mely ő istentelensége miatt az országbeli főemberek kik voltunk, kényszerítettünk édes hazánkból ki búdosni, ki ő felsége birodalmában, s ki az hatalmas császár országában, kik városokban beszorulván minden javainktól megfosztattunk, generaliter penig az országbeli minden rendek három nemzetségtől, igazságokban, privilegiumokban tőle megrontatván a fegyver és egyéb inség miatt, sok időtől fogva nyugtünk. Ezek az dolgok mikor az hatalmas császárnak még az én bemenetelem előtt értésére lött volna, az fővezér ő naga ezekről Báthorit főkövete és levele által admoneálván, ugyan committálta neki, viselje ugy magát, a mint igazságszerető keresztyén fejedelemhez illik, mert ha több panaszok érik, a hatalmas császár el nem szenvedni neki. Ezen dolgokról Nagod is az mint értem admoneálta, de semmi jó intéseknek helyt nem adván, megszokott istentelenségit continuálta és continuálja ez mai napig is ; mely dolgot látván a császár, nem akarta tovább az országban való kegyetlen gubernálását szenvedni, hanem az mostani hadait az országnak segítségére bocsátá vala, nem romlására, a végre, hogy maga megmaradásáról provideáljon az ország, ezekről isten után való segítség által, de minden remínség és vélekedés kiül ő az szegény ország népét elrémitvén és táborban szállítván, ország nevével a minemű levelet iratott az szerdárnak, im Nagodnak azoknak paráját oda küldtem, mely levelekből noha vakmerő engedetlenséget ítílt az ország felől az szerdár, mindazáltal az ország veszedelmét akarván eltávoztatni, nem akarván semmi szabadságokban laedálni, Báthorival per quandam compositionem tractatusban indult vala és bizonyoson véghez is megyen vala, az ország nevével irott leveleket igaznak vélvén az szerdár, de most is az nagy ambitio viselvén, addig prolongálá az tractatust, hogy azonközbe a portáról ujjabb és köménb parancsolatok érkeztenek az Brassó felől bejött szerdárhoz Báthorira való indulásról, az tömösváriak keserves panaszt tévén az tömösvári passaságban esett roblásért, égetésért, melyet Báthori cselekedtetett császár birodalmában a hadak bejövetele után és így a hadak Báthorira megindulván, isten megrémité, kifuta országából, ellenségét csak meg sem meré nézni, az nyomorult országot rettenetes veszedelemben hagyá. Látván az ország miatta való elpusztulását, és azt is hogy még ennél is nagyobb veszedelemben incurrálnak, ha még

is tovább császár kívánsága ellen reluctálnak, mivel elvégezett megmásholthatatlan tanácsa ez császárnak Báthori felől, hogy az ország fejedelemségében többé lenni ne engedje. Annakokáért az ország ez jelen való hónap huszadik napján itt Kolosvárat generális gyűlést akar celebrálni és magára illendőképven provideálni. A török dögát pedig az mi illeti, én Nagodnak bizonyosan irhatom, sőt fide mediante merem Nagodat assecurálni erről, hogy császár urunk ő felsége birodalmába semmi kárt ez nem teszen és az országban sem marad senki közzölek külömben, hanemha onnét való indulatot ért és hall, melyet immár bizonyosan hallunk közönségesen, hogy Nagod Báthori Gábort foveálván, ujobban be akarja reánk hozni, mely ha leszen, ebből ez következik, hogy ez mi nyomorult hazánk ennél is inkább elromol, mert ugy az idegen segítséget mi is kényszerítettünk benn tartani, a ki semmi hasznót országunkban nem teszen; de quod maius, ha az török eszében veszi, hogy el nem akar Erdély nélkül lenni császár urunk ő felsége, e megtörténhetik úgy aztán, hogy ez a provincia török kézben esik, quod deus avertat, de ha az úgy kezdene lenni minemű veszedelme következessék Magyarországnak is abból, Nagod bölcsen megítélheti. De hogy ez mi nyomorult hazánk is megmaradhasson uram, és az sok veszedelmek után lehessen egy kicsin respiratióknak, Nagodat bizadalmason kérem, császár urunknak ő felgének ez dologról írjon, és alázasat könyörgése által ő felgénének instáljon, hogy ha mi efféle szándéka volna is ő felgének, változtassa meg, ne igyekezzék szegény hazánk utolsó veszedelmére, hiszen jobb, hogy mi keresztyének lakjunk Erdélyben, és az magyar nemzetnek szolgáljunk; ugyanis illetlen dolog volna ő felgének és Nagtoknak azt foveálni, kit azelőtt totis viribus persecuált. elhiheti bizonyosan ő felge, valakit választ az úristen az fejedelemségre, és én is isten ő szent felsége életemet megtartván, az országgal együtt azon tökéletes belső szübeli igazsággal akarunk szolgálni a keresztyénségnek, valamint régi választott fejedelmek idejében. Ezt én Nagodnak igazán és conscientiose írom, meg is nyugodjék benne, mert bizony semmi dolus írásomban nincsen, ne legyen semmi kétsége Nagtoknak a török kimenésében, mert csak segítséget ne adjon Nagtok Báthorinak, bizony ez mind kimegyen. Várad alá sem menne, de hogy ott hallja Báthorit gyülekezni, arra való bosszuságából megyen és talán ugyan ott is fog telelni, ha valami gyülekezetet ért valahol lenni; az ország is generaliter az gyűléstől fő atyjokfiat expediálják követségen Nagodhoz ezen dolgokról bizonyosan el higye Nagod, sőt talán szintén császár urunkhoz is ő felgéhez, mely dologgal semmit sem késnek. Nagod nekem jó akaró szolgáljának parancsoljon, igaz szível akarok Nagodnak szolgálni. Tartsa meg isten sokáig jó egességben Nagodat.

Datum ex civitate Coloswar die 17. Octobris anno domini 1613.
Eiusdem illustrissimae Dominationis Vestrae

servitor paratissimus
Gabriel Bethlen, m. p.

Külczim: Illustrissimo stb. Georgio Turzo de Bettlehenfalva stb.
(Eredeti az orsz. ltárban. Act. Thurz. Fasc. 97. No. 6.)

III. 1613. nov. 8.

Spectabilis ac magce sat.

Két rendbeli levelét, mindeniket kedvesen és böcsülettel vet-
tük Kegdnek, kikben mostani állapotunkhoz képest, az minemű dol-
gokról írt Kegd jól értjük: kiváltképpen az mi illeti Várad és
több Erdélyhez tartozó Magyarország részeiben levő erősségeket,
kiket ettől az birodalmacskától ez mostani változásnak praeten-
siója alatt el akarna szakasztani, vissza Magyarországhoz fog-
lalni. Azon bizony felette igen csudálkozunk, holott az római
császár urunk ő felge és Erdélyország között való confoederatio-
nak, az igen nyilván ellene lenne, és efféle derekas erősségeknk
elszakadása, soha ezeknek az tartományoknak nyilván való nagy
romlása nélkül nem lehetne, sőt örökös veszedelme is következhet-
nék mint Erdélynek s mind Magyarországnak miatta: holott az
török császár szintén úgy tudja Erdélynek Magyarországnak való
határit, mint szinte mi magunk és abból egy talpaallyát is más-
nak nem engedni akarván, valamit abban más részre birattatni
megértene, soha tovább nem hadná, ha maga személye szerint
kellene fáradni érette is, de azt ő két közön magáévá tenné.
És nem hogy másnak birni engedné, de mi félünk azon, hogy
csak az kérésért is, és mostani ezeken való kapdosásért, kártételre
és boszúállásra ne indittassék. Nem jó uram, higye Kegd, hogy
nem jó olyan hatalmas fejedelmet efféle dolgokkal ingerleui és
boszontani, még Szkender passa ezekért az dolgokért itt közel
vigyáz, nem is megyen addig Tömösvárról el, mig onnét felől
afféle akadályokat hall, és mi nem assecurálhattuk az tökéletes
és akadály nélkül való békesség felől. Nem kételkedhetik mi ben-
nünk az keresztyénség, ha mi módgyát talállyuk, hogy mi Vára-
dot magunk kezével országunk számára meg tudgyuk tartani,
isten velünk lévén, külömb gondviselésünk is levén reá, hogy-
sem Báthory idejében volt, mind vitézlő néppel s mind egyéb
állapottal. Nincsen is ahhoz az erősséghez sem császár urunknak,
sem Magyarországnak semmi igazsága, az erdélyi pénzzel, adó-
zással építettett ház az, ok nélkül penig az másét kívánni isten
és világi igazság ellen vagyon, mi is kötelesek vagyunk hittel
Erdélyországunknak határinak tehetségünk [szerint] való meg-

őrizésére. Azért mi is ebből az dologból Kegdnek egyátallyában csak azt irhattuk, ha az szent békességnek tökéletes állandó megmaradását akarja, az ide való határokon másnak se engedjen kapdosni, és jó tanácsival császár urunk előtt is azon legyen. — Csákyiné asszonyom felől, noha országúl arra kötelezetenek bennünket, hogy az fiscalis proventusokat restituállyuk, de az Kegd tekintetiért szeretettel igyekezünk kedveskedni ő keglmének. Az követeket nem késlellyük ez jövő héten okvetetlen megindéttuk. — Sarmasságý uram elől elsiete, ezek is utánna mennek, ő kegmétől bővebben érthet Kegd. Mennyi gonosz következhessék, az ide való határokon ha Kegetek kapdosni meg nem szünik, ha penig azoknak békét hadnak, sokképpen való hasznos szolgálai lehetünk és lenni is akarunk az keresztyénségnek. Bene valere cupiens. Datum in civitte nra Coloswar die 8. mensis Novemb. ao 1613.

P. S. Miklós pap felől a mit Kegd irt vala más levelében, jószága annak és megyéje Kamuthy Farkas uram kezében lévén, törvény nélkül semmi jószágok restitutiójára nem mehetünk, idő lévén hozzá, valamiben módunk leszen, vagy jó törekedésünkkel vagy külömben jó szívvel kedveskedünk Kegdnek.

Splis ac mag^{ca}e Dnis Vrae

stor et uti frater syncerus
Gabriel Bethlen n. p.

Külczim: Spli ac magco domino Andreac Dóczy de Nagy-Lucho comitatum Barssien. et Szathnar. comiti, cubicular. regalium per Hungar. etc.

(Eredeti az árvai vár levéltárában.)

IV. 1614. jan. 15.

Gabriel Bethlen stb.

Spectabilis ac magnifice sat. Salutem sat.

Az Kegyelmed levelét becsülettel elvevén, nekünk való írását bőségesen megértettük. Hogy azért ez kicsin állapotunkban fejedelemségünkben, kire az úristennek gazdag kegyelmességéből az egész országunkbeli statusoknak szabad választásából hivatattunk, Kegyelmed istenünkhez való szép háladatos áldásával szerencsétlet és üdvözöl bennünket, Kegyelmedtől felette kedvesen vettük, mi is, istennek segítsége velünk lévén, minden igyekezetünkkel, tehetségünkkel szemünk előtt legelsőbben is mindennek felette azt viseljük, hogy hivatalunknak, fejedelemségünknek adminisztrációja, ő fölgének nevének dicsíretire, megromlott hazánknek épületire, gyarapodására és sokképpen elpusztult szeginy

nemzetségünknek jó hírére nevére lehessen. Mivel penig magunk is euni időtől fogva hazánknak határi kívül lévén sok búdosásunk után az úristen édes nemzetünk közzé békességesen vissza hozván, Kegyelmed is viszont sok időtől fogva országunk kívül lévén, mind azért s mind penig az régi egymás közt való megerősített szép ismeretségért, szövetségért kívántuk volna, hogy ha Kegyelmed is tanácsunk közt és ennek ez szegény országnak több oszlopi között, annyira való egészséges állapotja lévén, láthatjuk vala, kire ugyan intjük s kérjük is felette szeretettel Kegyelmedet, hahul egészségének annyira való vastagulását érezheti, ne késsék semmit, hanem maga dolgait ott kinn minden jó állapotban, karban hagyván, személye szerint siessen be hozzánk, amint ide fel is emlékeztetők Kegyelmedet, felette szeretettel akarnók látni s el is várjuk. Az mostani hírek és állapotokhoz képest, kicsin dolgot is semminek nem vélvén, hogy vigyázatlanoknak külső nemzetségeknél is ne láttatnánk találatni, tisztünk szerint hazánk határra vigyázzván, országunknak közönséges javára nézendő minemű dolgokban kelleték az mi becsületes híveinket, Újnémethi István, Közép-Szolnok vármegyebeli viceispánunkat és Spáczay Gábor uramékat bizonyos instructióval oda fel palatinus uramhoz ő nagához, és az több magyarországi statusokhoz követségen bocsátanunk, Kegyelmed mind magoktól s mind penig az vármegyéknek irt leveleink, Kegyelmednek kiküldött parájából megértheti és láthatja; méltó és nyilván való igasságos dolgainkban és kívánságinkban, intjük Kegyelmedet, sőt ugyan kötelezzük is arra szeretettel, Kegyelmed is igaz hazafia lévén, mutassa meg ebben is, hogy Erdélyországnak mindenkor igaz tökéletes commembroma lévén, (kiben senki soha semmi kételkedésbe nem volt) az hahul miben kinek mi illik és az mennyire lehet, pro suo posse, promoveálja követinkre bizott dolgainkat, kinek hasznos munkálkodását és hűségének reális effectusát mind magunk és országunk is meg érezvén, eszében vevén és teljességesen megtapasztalván, mind mi s mind penig hazánkbeli igaz híveink, abból Kegyelmednek tökéletes hazájához való igaz fiúi szeretetet szeminkkel jól látván, Kegyelmedtől mindennemű időben vehessük kedvesen. Tartsa meg az úristen Kegyelmedet sokáig bódog állapattal kívánságos jó egészségben. Datum in civitate nostra Cibiniensi die 15 Ianuarii, anno domini 1614.

sincere benevolus
 Gabriel Bethlen.

Külczim: Spectabili ac magnifico domino Stephano Veselieni de Hadad, comiti supremo Zolnok-Medioeris etc. fideli nobis honorando.

(Egykorú másolat orsz. ltár. Act. Thurz. Fasc. 97. No 7.)

V. 1614. m a r t. 16.

Illustrissime stb. Servitiorum stb.

Az szent békességnek megőrizése menni hasznára, előmenetelire legyen; azonképen annak felbontását, meg nem tartását mely nagy romlások és veszedelmek követhessék szegény megromlott hazánkat és sokképen elfogyatott nemzetségünket: Nagodnál annak ítéleti. Valaki azért vagy titkon, vagy pedig nyilván az ellen practikál, tanácskozik és igyekezik, minden igaz jó lelkiismeretű keresztyén ember meggondolhatja, annak ISTEN előtt is mely erős számadása fog jövendőben lenni, kiért felbúsult haragjának büntetését méltán is várhatja fejére. Mi eleitül fogva semmit inkább szemünk előtt nem forgattunk és nem viseltünk, minthogy sok nyavalyák közt elpusztult szegény hazánknak és nemzetségünknek tiszta jó akarattal szolgálhatnánk, kire istenünktől segítséget kérvén, ennek utána is abbeli keresztyéni indulatunkat nem tágitjuk, hanem minden úton abban munkálkodunk és fáradunk, szegény nemzetségünknek az szent békességnek megőrzésében mentül hasznosban szolgálhassunk. Ki felől mind magunk nevünkkel, s mind pedig országunkbeli híveinknek közönséges nevek alatt Nagodat írt levelekkel és az nemes magyarországi vármegyéket, statusokat megtaláltuk, hogy az mi birodalmunknak széliben, határiban az ő földe tisztviselői ne kapkodnának. Ki felől noha szép szókkal is táplálnak bennünket, de másfelől bizonyoson mi nekünk különb híreket is hoztanak; mi mindazáltal oda felbocsátott követinknek járások, jövésekből, menésekből, azonképpen az ő fölge ide bocsátatott követinek jövetelekből vagyunk csak jó reménységben, nem tudhatók indulának-e ki cassáról, avagy nem, mivel hocsássa Nagtok, csendesesen várakoztunk és várakozunk is; de minthogy ilyen nagy dolognak hírének kellett futamodni és az hatalmas, győzhetlen császár fényes portájáról egy fővezértül ő hatalmasságának érkezék fő chausza mihozzánk és országunkbeli híveinkhez ezen generális gyűlésünkben, ki az köztünk való egyességnek megmaradása és megtartása felől Nagtokat is megtalálja. Nagtok jó akarattja, mi válaszsza bocsátja. Békességeseb járásáért és útjában való gondviselésért is rendeltük melléje az mi becsületes hívünket Angyalossi János uramat, hogy Nagtokhoz felkísérje. Mi nekünk úgy tetszenék, ha az, a kinek a mi egyenletlenségünkön, háborúságunkon és viszálykodásunkon örvendezni kellene (isten elméjét arra fordítván) az mi egyességünket kívánja és akarja. Mi nekünk is nem jó volna azt felháborítanunk, hogy más valaki, harmadik, egy nemzetségből lévén, idegen közbenjáró békéltet bennünket, kinek mindenkor az magunk közt való egyenletlenségünkben, nagy haszna és előmeneteli szokott következni. Melyet

mi bizony szívünk szerint bánunk, kívánjuk is tiszta szívbeli jó akaratunkból, hogy nemcsak a magyar nemzetségnek, hanem az egész keresztyénségnek közönséges békességének megmaradásában szolgálhassunk igaz tökéletességgel. Melyre való tetszését hogy Nagod ezen levelünk megadó meghitt becsületes szolgálk Angyalossy Jánossal meg írja, Nagodat kérjük szeretettel. Tartsa meg isten Nagodat sok esztendeig jó egészségben. Datum in civitate nostra Mediensi 16. Martii anno dni 1614.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

amicus syncerus ad
serviendum paratissimus
Gabriel Bethlen m. p.

Külczim: Illustrissimo domino comiti Georgio Thurzo de Bethlen-
falva stb.

Más kézzel: Exhibitac in arce Bytse 15. Aprilis 1614.

(Eredetije orsz. lev. tár. Act. Thurz. Fasc. 95. No. 36.)

(Ugyanennek másolata: Act. Thurz. Fasc. 97. No. 8.)

VI. 1614. mart. 19.

Gabriel Bethlen dei gratia etc.

Spectabilis ac magce dne etc. Értettük római császárnak ő felségének hozzánk bocsátott becsületes főköveteit útha lenni, kiknek késedelmes jöveleteket nem tudhatjuk mire vélni; noha pedig bizonyosok abban nem vagyunk, jönek-é vagy nem, mindazáltal mi az mi igaz synceritásunkból, kereszténi tökéletes indulatunkból mindenekben az szent békességhez tartjuk magunkat. Mivel penig mostan az mi becsületes hívünk, tanácsunk Kendi István uramnak oda ki úta lévén, ez occasióval akaránk Kgldek írni és ő kglmétől némely dolgokrúl szóval is izenni, kérvén azon felette szeretettel, az ő kglme szavának teljes hitelt adván kereszténi igaz jó lelkiismereti szerint, ha az követek, az mint mi reméljük, ugyan alá jönek, egy vagy két szóval tudósitsou benünket valami circumstantiák felől, ha elérkeznek, micsoda fundamentommal kellessék az tractatushoz nyúlunk. Ezbeli Kglde jó akaratját felette (!) vesszük Kgldeitől. Tartsa meg isten Kgldeit etc. Datum in civitate nostra Megyesiensi, die 19. Martii ao 1614.

Spect. ac magcae Dnis Vrae

amicus benevolus ad serviendum paratus
Gabriel Bethlen m. p.

Külczim: Spli ac mag^{co} dno Andreae Doczy de Nagy-Luchia etc.

(Másolata orsz. Itár. Act. Thurz. Fasc. 97. N° 8.)

VII. 1614. mart. 29.

Gabriel dei gratia etc. Spectabilis etc. Servitiorum etc.

Vöttük az Kgd levelét, kinek kezdetiben több írási között láttatik Kglđ panaszkodni, hogy mi Kglđről elfeledkeztünk volna. Azért azt reméljük, csak ez ideig is Kglđ alkalmason eszébe vehette, hogy mi Kglđhez sem idegenek, sem penig feledékenek nem voltunk, holott ennekelőtte Csákné asszonyom által magunk kezével írt levelünket, annakutánna az mi becsületes hívünk Kendi István uramtól az szerint levelünket küldvén kglđnek, ugyan ő kglme által némely dolgokról szóval is találattuk meg Kglđet, melyekből megtapasztalhatja Kgd az mi Kglđhez való igaz jó akaratumkat. Mi minden órában felette kedvesen várjuk római császár ő felsége becsületes követit, kése delmeknek okát nem tudhatjuk mire vélni, holott az mi követjinktől régen oda fel elváltván, ez ideig alá érkezhettek volna. És azt is nagy örömmel várnök az ő felsége kglđ jó akarátját mi hozzánk, ehhez az megromlott hazához és elfoglalt határhoz kívánságunk szerint érthetnök. A mint enneklőtte egy néhány úttal megírtuk, most is azon synceritással, igaz jó akarattal mondjuk, semmit mi éjjeli és nappali gondolkodásunkban szemünk előtt úgy nem viselünk, minthogy teljes minden erőnkkel, tehetségünkkel és igyekezetünkkel ez állapotunkban az egész keresztyénségnek szolgálhassunk, ha vesz el tőlünk és erővel el nem taszítanunk ebbeli jó igyekezetünkéből.

A mint Kglđ portai hírekről akar tőlünk tudakozni, meg se gondolja Kglđ, hogy az hatalmas császárnak az Duna mellett feligyekezendő szándéka volna, sőt már egynehány napja vagyon, hogy Drinápolyból Konstantinápolyban vissza ment, Nigront is visszavitte magával; nincsen is szándéka az frigynek felbontására ezekre az országokra, csakhogy innen ezektől is és császártól ő felségétől is az szent békesség minden részeiben tökéletességgel tartassék meg. Minden derekas erejét és készületét, bizonyos legyen Kglđ benne, az tengerre akarja fordítani és az tenger szélín való országokra. Többet készítettett háromszáz gályánál újolag; csak mi köztünk találtatnék az igaz keresztyéni indulat és atyafiai szeretet, egymásén oknélkül ne kapdosnánk, az törökök felől megalkhatnánk, nem adna ő okot az egyszeri végezés ellen az frigy felbontásra.

Noha az követek ilyen kése delmekért is római császár ő felségét levelünk által meg kellett volna találnunk, de az kívül is gyakorlatossággal occurálnak oly dolgok, melyek ő felségének javára nézendők volnának, holott penig a mi distantijában ő felségének terhesnek láttatik mi nekünk, hogy magunk postáit kellett minden levéllel oda felfárasztanunk: Kegldtől akaránk

elsőbben arról való bizonyos értelmet és biztatást ezen levelünkre venni, hogy ha abban assecurálua bennünket, hogy levelünket ő felségéhez postára nem neheztelné adni, ő felségének gyakrabban küldenők leveleinket. Tudjuk azt, vagy jó, vagy gonosz, vagy kicsiny, vagy nagy dolog, Kgldek mindeneket ő felségének hírré kell adni; annival inkább az mi leveleinket is postára adhatja. Mely dologról hogy mentől hamarább bizonyossá tegyen, szeretettel kérjük KglDET. Tartsa meg isten etc. Datum in arce nostra Fogaras, die 29. Martii, ao 1614.

Splis ac m. D. Vrae

amicus benevolus ad serviendum paratissimus
Gabriel Bethlen m. p.

Külczim: Spectabili ac mag^{co} dno Andreac Doezy de Nagy-Luchia etc.
(Másolata orsz. ltár. Act. Thurz. Fasc. 96. N° 27.)

VIII. 1614. mart. 30.

Gabriel Bethlen dei gratia etc. Spectabilis ac magce dne etc. Salutem ec.

Ma harminezadik Martii szintén husvét napján adá meg Kendi István uram az KglD levelét itt fogarasi házunknál, kibem mint resolválta legyen KglD magát az mi izenetünkre, s mind penig az császár ő felsége hozzánk küldött követinek jövések felől mi reménséget adjon, jól értjük. Mi annakelőtte egy néhány-szeri írásinktúl most is semmiben nem különbözvén, ha venni akarja Kgltek többire ugyan erővel és nagy buzgó szeretettel akarjuk kötni magunkat az egész keresztyénségnek és kicsiny állapotunkból hasznosan való szolgálatra és leginkább egy nemzetek és egy szomszédos határban lakván, az magyar nemzetségnek csendes és békességes megmaradására, kikkel kicsinytől fogva nagyig atyafiuságos szeretettel és csendességgel való alkuvásunkat minden kincsnél, aranynál feljebb becsülnők és kívánók. Eddig is mi Kglmeteket mind privatim, s mind publice nem egyébre, hanem csak arra intettük, kértük számtalan írásinkkal; most is csak az okon találtattuk meg KglDET mind írásunk, s mind becsületes tanácsunk főkövetünk által, kinek hogy bódog örömét és kívánságunk szerint való kedves eventusát hamarébb láthatnók, reménlvén arra KglDdel szemben lételünk által rövid és hasznos fundamentommal való útat, kire mi nekünk Csákyné aszszonyom által KglD okot is adott volt, nem difficultáltuk, sőt jó szívvél reá vöttük magunkat. De az mint KglD mostan bizonyos előtte álló elvégezett öröme napjáért (kit isten Kgldek bódog üdvességes áldására adjon) két terminusra hagyott, mi az első terminusra eltávoztathatlan nagy kételenségből senmiképen reá

nem érkezhettünk; ha szintén mindjárt megindulhatnánk is, ilyen messze országunknak szintén határa széliben találván az Kglđ levele, ötöd-hatodnap alatt semmi úton oda ki az más szélire nem érkezhettünk. Más az, hogy az hatalmas császár fő kapucsi passája Memhet aga Halim agával ugyan felesed magokkal immár tizenöt nap alatt itt levén, szintén most kelletik expediáltatnom őket, mely egy néhány napot kételenség alatt befoglal. Azért noha nilván magunknak is nem kicsin kívánságunk volna mennél hamarább az Kglđdel való szemben lételre, de miért hogy mostanúl kételenségből haladni kell, nekünk úgy tetszik, hogy az Kglđdel való szembenlételünk és beszélgetésünk jobb fundamentummal lehetne. Az császár ő felsége hozzánk bocsátott követi ne késnének, kérjük is Kglđet szeretettel, legyen azon, mennél szorgalmatosban lehetne, jönnének be ő kglmek, hogy akárcsak két avagy három nap alatt tractálván és az ő felsége hozzánk való kglsségét megértvén, ugyan együtt ő kglmekkel, ha mi oly difficultások maradnának, kiknek complanálására vagy maga jó prudentiája, vagy császár ő felségénél való intercessiója kívántatnék, valami oly állandó bizonyos dolgot végezhetnénk, ki enyet mind mi országunkkal, s mind egész nemzetségünk több szomszéd országokkal egyetemben az mi üdönkben nyughatnának meg, kire hiszszük, ígért jó akaratja szerént Kglđ azon leszen, ez szent igyekezetünk félben ne maradjon, az ő felsége követi mennél hamarébb hozzánk érkezvén és Kglđdel is szemben levén, szolgáljunk örök emlékezetre való haszonnal nemzetségünknek. Ezekről irtunk Forgách Zsigmond uramnak is Kassára és Daróczy uraméknak, ne késnének ő kglmek. Török Istvánnak is megparancsoltuk, hogy minden fenyegetéstől megszünjen, csendességben és vesztegességben legyen az mi oda kiküldött salvus conductusunknak tartása szerént. Mind ezekről és az tegnapi írásunkról is bizonyos választ várunk Kglđtől. Tartsa meg isten etc. Datum ex arce nostra Fogaras, die 30 mensis Martii, ao 1614.

Splis ac m. D. V^{rac}

amicus ad serviendum paratissimus
Gabriel Bethlen m. p.

Küldésim: Spli ac magco duo Andreae Doczy de Nagy-Luchia etc.
(Másolata orsz. ltár Act. Thurz. Fasc. 96. ad Num 27.)

IX. 1614. május 25.

Gabriel Bethlen dei gratia etc.

Generose fidelis etc. Salutem etc. Rugonfalvában lakó Szakál János találta meg minket könyörgése által, hogy mikor az megholt fejedelem Báthori Gábor Havasalföldében ment volna, ő abban az

esztendőben polgárságot viselvén, mindazáltal Nagy Gergely job-
bágyúl megkérvén magának, minden igazság nélkül hatalmasul
megfogatván, azzá is tőtte volna. Mivelhogy pedig sehol orszá-
gunkban efféle mód nélkül való erőszakot, hatalmaskodást nem
akarunk szenvedni: hagyjuk és parancsoljuk is Kgdnek, hogy
mindjárt Kgd ez levelünk látván, nevét írassa az zászló alá,
hogy az több székely atyánkfiaival együtt mi nekünk és az ország-
nak szolgáljon. Ha peniglen Nagy Gergely háborgatni akarná,
Kgd minden üdőben tisztí szerént és méltósága szerint tartozzék
meg is oltalmazni. Secus non facturus. Datum in civitate nostra
Alba Iulia, die 25. mensis Maii, a^o dni 1614.

Gabriel Bethlen m. p.

Caspar Beoleony m. p.

Külszín: elveszett.

(Bethlen sajátkezű aláírásával ellátott ered. a gy.-fejérvári kápt.
ltárban r. a. részben.)

X. 1614. május 28.

Illustrissime stb. Salutem stb.

Nilván lehet Nagodnál császár urunk ő felsége követi mi
hozzánk és országunkbeli minden rendekhez beérkezvén, elsőben
sok illetlen és mód nélkül való vádlásokra magunk mentségére
mindenben igaz mentségekkel élvén, azután az minemű ártalmas,
sőt mind hazánkknak, egész nemzetségünknek veszedelmes kíván-
ságát értettük volna ő felségének, mely egyáltalába minden két-
ség nélkül mostani békességes állapotunknak felháborodására lött
volna, úgy mint Váradban és hazánkknak több erős helyeiben, az
ő felsége praesidiuminak, akár nimetnek és akár egyéb nemzet-
ségnek befogadása, arra mi semmiképpen nem mehettünk, s ez-
után sem megyünk, hogy az hatalmas török császár erejét, kinek
szárnya alatt ennek előtte való dicséretes fejedelmeknek példá-
jára, szép szónkkal, könyörgésinkkel és adománinkkal bátor-
ságosb megmaradását ismerjük hazánkknak, haragra ingerelvén,
magunk veszedelmére ne vonjuk. Ez alatt peniglen miérthogy
mind isten és ez világ láttára egész Magyarországgal és benne
levő statusokkal köttetett szent frigyünk ellen nilván való
haddal és titkon való praktikákkal régtől fogva ez mi hazánkhoz
tartozó várakat, városokat, erősségeket nagy darab tartományok-
kal egyetemben az ő felsége tisztviselői, kik ez szomszédságba
vadnak, mi tőlünk elszakasztottanak; melyről ennek előtte orszá-
gunkkal egyetembe minden vármegyéken publica contestatiónk-
kal éltünk, melyre mind eddig is directe semmi bizonyos vála-

szunk nem lött, és elvött váraink, határaink is meg nem adattának. Erre való tekintetből ugyan az ő felsége hozzánk bocsátott böcsületes követinek jó tetszésekből, császár urunkat ő felségét is újlag ő felségéhez való követink felküldésével az elvött váraknak mennél hamarébb való restitutiójáért akarjuk megtalálni, és miérthogy ennekelőtte ő felségéhez bocsátott három követinknek egyikét Sarmasághi Sigmond uramat mind eddig is ő felsége ott fenn udvarában marasztotta, ő kegyelme mellé ismét most bocsátottuk az mi böcsületes híveinket, Kapi András uramat és Dávid deákat, Köhalomszéknek főkirálybiráját, kik által még is ujlag ő felségét elvött határainknak restitúója felől alázatosan requiráljuk, és Nagodat is atyafiúi szeretettel és nagy kedvesen is kérjük pro sua autoritate palatinali, valahol annak szükségesb helyeit és jobb módjait ismerheti mind ő felségével s mind az ő felsége tanácsival, ne szánja az dologban hasznoson való munkáját és fáradságát mellettiünk megmutatni: meggondolván azt, és magában jó ítélettel elhívén, hogyha efféle akadályos és igasság ellen való dolgoknak igen hamar eleit nem vesszük, nem kicsin ok adattathatik reá az napkeleti hatalmas monarchának, hogy ez mostani kicsin békességét szegíny nemzetségünknek felháborítván, nem keresik csak azt, a ki miatt efféle dolgok indíttatnak, hanem közönséges romlás következhetik belőle. Mely dologgal mi semmiképen lelkünk ismeretét terhelni nem akarván, semmit eddig is abban hátra nem hagyunk, valamit az szent békességnek őrizésére, tartására és megmaradására feltalálhattunk. Nagodat is hasonlóképen mind az közönséges igazsághoz, mind penig megromlott nemzetségünkhöz és hazájához való szeretetire kényszerítjük, ezt kicsin dolognak ne vélje, és üdöhalogatásra is ebben ne igyekezzék, mennél hamarébb az mi követink jöhessenek jó válással ide vissza hozzánk ő felségétől és elvött határaink adasanak vissza kezünkbe, hogy ezt az mostan füstölgő és némely nyughatatlan emberek miatt gyuladozó tüzet minekelőtte nagyobb lángot vetne, kár és romlás nélkül olthassuk meg. Kiben ha Nagod tökéletes szível és teljes erejével munkálkodik, mi tőlünk higyje, bizonyosan, istenének és hazájának egyszer soha nagyobb és hasznosb dologban nem szolgálhatott minket is országostól, minden háladatossággal való jó akaratra szolgálatra adóssá teszi magához.

Ezeknek penig több környül álló circumstantiáit az megnevezett követinktől Nagod bőségesben megértvén, valamit a közönséges jóra jobbnak és hasznosbnak ítél, azt követheti. Tartsa meg isten Nagodat sokáig jó egészségben. Datum in oppido nostro Dewa die 28. mensis Maii, anno domini 1614.

Ill^{mae} Dom. Vestrae servitor paratus et amicus

(Gabriel Bethlen, m. p.)

Külczim: Illustrissimo stb. Georgio Thurzo de Bethlenfalwa stb.

Más kézzel: Exhibitae Tyrnaviae 2. Iulii anno 1614.

(Eredeti az orsz. ltárból. Act. Thurz. Fasc. 95. No. 37.)

Jegyzet. A Bethlen-ellenes törekvésekhez új adatokat szolgáltat az alábbi levél:

Spectabilis ac mag^{co} dne, due fautor etc. Servitiorum meorum etc. Az úristen kérvásága szerént való sok jókkal etc.

Jóllehet az marosvásárhelyi conventus előtt írtam vala Nagodnak Kius-Pál Bálint uram általa Segesvárrúl néminemű sok inconvenientiak felől, melyek közönségesen egész szász nemzetségünkre esnek és történnek, úgy hogy az elmúlt mutatióval és fejedelem változtatásával használtunk legyen vagy nem adhuc sub iudice lis est, mely levelemre Nagod akkor semmi választ nem tón, sőt magával akkor oly módon szembe nem leheték, nem is beszélgethettem, mert az fejedelemnek kivályképpen Nagodra és az egész szászságra nagy vigyázása vala az követek ott léte mia. Mindazonáltal megértvén szolgálmtól, hogy Nagod most nem volt Bethlen mellett, hanem kilyebb ment jószágában, azon bizony szívem szerént erültem, azért el sem mulathattam, hogy Nagodnak ez jó occasio alatt ne írjak [és szívemnek titkát, nemzetségemnek fájdalmát ne reveláljam confisus gratia, benignitate et amore spect. ac mag^{cao} V^{rao} D^{nis} erga orphanam nostram nationem, hogy ezen írásimat summa taciturnitate evincálja, és az mi legjobb, azt promoteálja. Nagod felől igazán mondhatjuk, az mit az athenasbeliek Euripides felől mondnak vala: quod hic unico consilio sapienter excogitat, potuerit collapsam rempublicam erigere, et omni desperatione fractam integram restituere, pro uno pater patriae exclamabatur et colebatur a populo. De Nagod felől méltóbban, mert noha sokabban ennek az szegény hazának restitutióját magoknak tulajdonítják, de az Nagod szorgalmatos gondviselése, római császárnál ő felségénél tekintetinek urgeálása vitte arra az dolgot, nem egyéb, hogy Báthory Gábort tanquam summum malum et pestem vel facem huius intestini belli tolláltassák, kiért Nagod másnál elébb érdemlené az becsületet, sed deo volente, quod differtur, non aufertur. Mű egész szász nemzetségül Nagodé vagyunk és leszünk, és reméljük vala, quod ille ex Bethlen liberaturus sit Israel, hogy valaha mi nekünk is leszen tekintetünk, de még mostan is úgy reánk dühödnek, hogy ha egy szempillantásban elveszthetnének, megcselekednék. De az igaz ítélő isten Nagodnak tanquam rinoceros az egy unicornisnak tartotta meg mind az mi s mind az ország megszabadulását, nem heában mutat vala engem Nagodra. Glezell uram is Linczbe, sőt ugyan meg is parancsolta, hogy Nagoddal közleljem minden dolgo-

kat, Ngod miuthogy mindenekfelett való igaz híve, és ű felsége úgy megbízott az Nagod hűségében, hogy azt meri vala Glezell, hogy az egész magyar nemzetségben sincs annyi jámborság, tekéleteség, mint Nagodban; palatinus, generalis és az többi mind árulók. En pedig erre ő felségének, római császárnak kötelesse levén, hűtemnek satisfaciálni akartam, és Nagodnak mindeneket érteni adnom. Legelőször az mint az ő felsége végezése volt Bethlen Gáborral, hogy akkori legatiója ő felségének csak jó szóadás legyen és procrastinatio, még jobban hozzáférhetnek és Erdélyt markából kitekerhessék, pro primo az magyarországi uraságból vessék ki, és úgy bírja ő felsége Magyarországot, mint régénten az magyar királyok épen az Magyarország részeivel, osztán Bethlennek életét is elfogyatva Erdélyhöz is nyúlhassanak és ők provideálhassanak Nagodat vagy gubernatornak vagy fejedelemnek rendelvén. Az módok pedig életének elfogyatására is elrendelve voltak, az mint én nekem Seraphin Bálint megbeszélgette, de bizonyosan végére nem meheték, nem tudom, ha nem merté-é én nekem megmondani, de tudom, hogy Nagodnál az is nilván vagyon. De hogy eddég az ideig semmi nem költ benne, az okán eléggé nem csodálkozhatom, sőt ugyan desperálnia is kezdettem minden dolgainkban, mert addég temporesálnak véle, hogy ő felsége praeveniáltatik. Így sem Magyarország részeinek dominiumja, sem Erdély ő felségéé nem leszen, mert Betlen Gábor sem alszik, hanem vigyáz éjjel-nappal, jönnek-mennek postái Konstantiuápolból és bizony úgy elköttötte dolgát az portán, ha nem siet ő felsége az dologgal, az utolsó veszedelmesb leszen az elsőnél, és az mit most kevesebb költséggel véghez vihetne ő felsége, azt ezután nagy vérontással nem nyerheti meg, és ha az török mostani szándékját Bethlen Gáborral véghez akarja vinnie, bizony még ez esztendőben ő felségének akarátja ellen magyarországi királyságra viszi be, és így mind az Nagod s mind pedig az magunk dolga porban esnék. Vigilantibus ergo succurunt iura. Nyissák fel azért az szemeket és viseljenek gondot reá, mert az töröknek hallhatatlan nagy készületek vagyon, és kész Bethlen mellett hadat kibocsátania. Az két vajdának ugyan meg is parancsolták, valami üdőben Bethlen kívánja őket, mindjára kijöjjenek segítségére. Minthogy azért te Nagodat rendelte gondviselőnknek és ebben az dologban gyámolunknak, az úristentől adott nagy szerencsédet ne abutáld; minden embernek szemei csak te Nagodra néznek, szájakat csak te Nagodra tátották fel, minden bizodalmat isten után csak te Nagodba vetették. Pergat ergo és correspondeáljon [ez] felől, concipiák jó reménségének fáradjon és fussa az felső portát, és mutassa meg Nagod, hogy úrnemből vajgyon és h]ogy sufficiens ennek az országnak gondviselésére, és hogy Nagodtól promanáljon communis salus patriae,

exclametur . . . hic est pater patriae, qui non Athenas vel Iacedemon, sed Tranniam pristino statu patriam suam restituit és az teritását elébbeni szabadságának restituálta. Immáron hogy oly nagy biztomban minden szívemnek [é]des apámnak vagy földes uramnak reveláltam, az úristenre legelőször osztánan az ő felségének letött hűtíre és hűségére, melylyel engemet is obligáltanak, kényszerítem Nagodat, hogy ezen leveletem megolvassván, mindjárt megégeti és az Bethlen pártjának ki nem nilatkoztatja, mert ha kitudódik, hogy én forgatom az dolgot Nagod és az római császár mellett, tudom, hogy szegény fejemnek veszni kell, de az Nagod lelke adjon számot én rólam. Irjon azért Nagod én nekem minden dolgok felől, és mi remorálta legyeu az ő felsége conatusát, hogy eddég in effectum nem redigáltatott, és mostan is miben forogjanak az dolgok, hogy az szerént accommodálhassam magamot egész universitásúl. Nagodnak Teplán esküdtem vala meg, csak ketten beszélgetvén, és azon hűt mellett fejem fennállatáig meg is állok, kit Nagodtól is megkévánok. Postremo bizony eszesen cselekedett Nagod, hogy küljebb állott jószágában, mert én ez ideig csak Nagod féltettem, minthogy látom, hogy Bethlen pártja, sőt ugyan maga is Bethlen Gábor succenseal Nagodnak. Hallottam, hogy ugyan maga is gyakran mondotta: ah, ah bestye pápista l. kurvák nem nyughatnak, de nyakok szakad bele. Sapienti satis. Magamra is elég nagy harag vagyon az minapi Vásárhelyről való elmenésemért, de én bizon semmit sem gondolok véle, eleget szolgáltam ingyen ő neki, de még ez óráig nem látom semmi jutalmát; csak szóval tart az cancelláriusa is. De mind hiába, akármit cselekedjünk mi százok is, de nincs remuneratiója. Én azért farban rugom őket, és ha Nagod akarja, mindjárt pártot ütök az százsággal, csak Nagod értessen felőle. Ennek penig az én szolgámnak Mártonnak szinte úgy higgyjen, mint magamnak, mert hűtellel is kötelesem és az mit írnia akar, bizvást adja kezéhez, sőt maga is Nagod hűtellel eskettesse meg, mert ezután ezt jártatom Nagodhoz. Az felső pártnak ne intermittálja Nagod, hanem commendáljon, lám ő felségéért nem szánom sem életemet, sem jószágomat. Hisce spect. ac mag^{ca}m V^{ra}m Dnem bene ac feliciter valere exopto. Datae Coronae, 10. Iunii ao, 1614.

Spect. ac. mag^{ca}e V^{ra}e Dⁿⁱs

servitor paratissimus

I. Begner, m. p.

Kívül, más kezével írva: Ioannis Begneri Coronensis literae ad Sigis. Kornis scriptae sub authentico expeditae contra factionem principii Gabrieli Bethlen ad instantiam Simonis Péchi consiliiarii et cancellarii eiusdem principis.

(Hiteles átírata 1616. orsz. ltár. Act. Thurz. Fasc. 97. No. 17.)

XI. 1614. jun. 12.

Bethlen Gábor felmentő levele a hadakozástól Ruszcsori László részére.

XII. 1614. jul. 6.

Gabriel Bethlen dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus, et Siculorum comes etc.

Generose fidelis nobis sincere dilecte, salutem et fauorem nostrum. Mivel Kegyelmeddel szükséges dolgok felől való beszélgetésünknek kell lenni, és netalám országunknak bizonyos dolgaiban expediálnunk is kelletik Kegyelmedet: hagyjuk azért és parancsoljuk is Kegyelmednek, ez levelünk látván, mindjárt, se órát se napot annak nem várván, sietséggel jőtest jöjön hozzáink ide Fejérvárra. Nec secus faciat. Datum in civitate nostra Alba Iulia, die 6 mensis Iulii, anno domini 1614.

Gabriel Bethlen m. p.

Külczim: Generoso Sigismundo Hattuani, comiti comitatus Dobocensis, fideli nobis sincere dilecto.

(Eredetije *Hilibi Gál László gyűjt.* (Cartophylac. Tom. XVII.)

XIII. 1614. jul. 9.

Ill^{me} dne etc. Salutem etc.

Akarók Nagodat ilyen dolog felől is requirálnunk; mivel-hogy mostan kelleték az mi böcsületes hívünket és udvari szolgálókat Kovachióczy István uramat oda fel Nagtokhoz magunk és országunk szükséges kiválképpen való dolgainkért bocsátanunk, illendő tekintetünk levén ő kglmére, értjük panaszolkodásából, hogy Náprágý Demeter koloczai érsek uramnak ittben Erdélyben lakásában adott volt tutioris conservationis gratia bizonyos summa pínzt, melyben meg is adott volna ő kglme; de még jobb része hátramaradván, sok írásira és izengetésire meg nem adta volna, Nagodat kérjük szeretettel, magát Náprágý Demeter uramnál interponálván az mi tekintetünkért, ő kglme haladék nélkül mint liquidum debitumról Kovachióczy uramat hátramaradott adósságáról contentálja, ne kellessék ő kglme Náprágý uram miatt egyebeknek is megkárosodni. Holott az Nagod jó ífleti szerint is afféle liquidum debitumoknak refundálásában módunk lehet Mi is Nagodnak hasonló dolgaiban igyekezünk kedveskedni és szeretettel szolgálni. tartsa meg isten Nagodat sokáig nagy jó egész-

ségben. Datum in civitate nostra Alba Iulia, die 9. mensis Iulii, ao dni 1614.

Eiusdem ill^{mae} Dnis Vestrae

servitor et amicus paratissimus

Gabriel Bethlen m. p.

Külczim : Illmo dno comiti Georgio Thurzo de Bethlenfalva etc.

Kirül Thurzó kezével : Exhibitae Bytchae 4. Augusti 1614.

(Eredetije Bethlen Gábor sajátkezű aláírásával a m. kir. orsz. ltár kincst. oszt. Act. Thurz. Fasc. 93. No 29.)

XIV. 1614. julius 10.

Illustrissime domine stb. Salutem et officiorum stb.

Noha miolta császár urunk ő felségéhez követinket elbocsáttottuk, minthogy eddig tudjuk, oda sem érkeztenek, oly bizonyost választ mostani kívánságunkról nem várhattunk; de tudásunkra lévén, hogy az ő felge parancsolatjából Nagod az törökkel való frigytartás felől hertelen gyűlést hirdetett Posonban, és onnat Lynczben is kellett felmenni bizonyos deputatus személyeknek, nem akarók elmulatni, sőt mellettünk levő tanácsinkkal országunk javára és megmaradására vigyázzván, ez becsületes hazánkfíát, híünket és udvari szolgálkat Kovachóczy Istvánt az posoni gyűlésre felküldöttük, ki által nem egyébről, hanem az közönséges megmaradásunknak fundamentumáról találtuk meg az nemes Magyarországot, emlékeztetvén becsülettel Nagoddal egyetemben ő kegyelmeket, velünk ennek előtte való szent végezésekre és örökös confoederációjokra, melyről való assecuratóriánk kezünkben lévén, az nemes Magyarország részéről, innét pedig az frigylevél épen levén az Nagod kezében, ez mostani gyűlésen az Erdély részéről való diplomát Nagod az országnak praesentálván akkori ígéreti szerint, viszontag arról az részről is confirmálván, alá küldenék. Annak felette miérthogy ez idő alatt császár ő felge, és az nemes Magyarország részéről nem tagadhatjuk, akkori frigyellen az ő felge környülünk való tisztviselői igen nyilván vétetennek mi nekünk, erős várainkat, városokat tartományostúl, sőt vármegyéket is elfoglalván, országunknak nyilván való nagy kárára és az közönséges békességes sok okokból periclitására. Nagodat felette szeretettel kérjük, mutassa hazájához és édes nemzetéhez, azoknak békességes megmaradásokhoz anni szeretetít, hogy ez előtt való ígért hűtleletét akkori assecuratio szerint megküldvén, noha mi is császártúl ő felgétül elvött várainkat követink által kéretjük. De az igazságra és az békességes frigynek megőrzésére nézve az ok nélkül elfoglalt várainknak restitutiója felől, mind császár urunk ő felge s mind az több confoederatus országok

követi előtt legyen illendő gondviselése, hogy ennyi szorgalmatos kérésinkkel isten és ez világ előtt ha igasságunk elő nem megyen, méltán mentségünk lehet, mert minden ok nélkül titkos practicával véttettenek és szakasztattanak azok az tartományok mi túlünk. Mely dolgainkra ha Kegyelmed mind az nemes ország intercessiójából s mind az oda fel való statusoknak informálásából hasznos gondviselését mutatja, nemcsak méltóságos tisztinek felel meg avval, hanem édes hazája nemzetségéhez az szent békességnek megőrzésében atyai gondviselését mutatván, jó hírének, nevének öregbülését nyerheti és minket is országostúl minden háladatossággal való szolgálatra magához adóssá teszen. Végezetre, tudjuk eltitkolva Nagodtúl nem lehet, a mely csatázások ez el mult napokban nemcsak Eger alá, hanem ide Temesvár felé Fellak alatt lötenek, az hajdú vitézek nilván kiáltották az törökök előtt az frigynek felbomlását és hogy naponként annál is inkább felbomlana. Forgách Sigmond uram noha nem tartja oly nagy dolognak ezeket, kivél az két császár között való frigy felbomljon, de gyakorta kicsin szikrából nagy tűz szokott támadni. Lippára és Jenőre is csudaleveleket írogattanak ugyan azon hajdúkapitánok, kiből az frigy őrizésre kevesebb reménségünk lehetne. Efficéle dolog gondviselés által semmiben is mulhatnak. Nagod jó tetszése és itéleti, ha az szent békességet megtartani és őrizni akarja ő felge, az bátorságosbik felét kellene annak követni és ilyen nilván való okokat nem kellene felbomlására adni. Nagodnak mind ezekben hasznos gondviselését és kedves jó akaratból való választételét is várjuk. Tartsa meg isten Nagodat sokáig kedves jó egészségben és boldog állapotban. Datum in civitate nostra Alba Iulia die 10. Iulii, anno domini 1614.

Ill^{mae} Dⁿⁱ V^{rae}

servitor et amicus paratissimus
Gabriel Bethlen, m. p.

(Eredeti orsz. lvtárból. Act. Thurz. Fasc. 95. N°. 38.)

Portai hírek.

1. Az törököt az muszka követ sollicitálja igen az lengyel ellen való insurrectióra, melyeket noha talán még szintén in effectum secundum postulata nem vitt, mindazáltal jelenségi alkalmasint megvadnak; mert az tatár felette sokan gyülekezvén, az Dunán általköltözött és Podolia szélben vagon, ha eddig meg nem vittak. Török had is császár akaratjából és commissiójából nagy apparatussal érkezett az tatár mellé; az mint mi értjük, harminczkétezer kopiás leszen és gyalog tízezer. Az portai csebezi gyalog had is kiérkezett, azoknak főszerdárjok Magyar Ogli Ali passa. Az Feketetengeren is alkalmas vízi erő indult reájok. Az

Dunán is öreg tranczel hajókon hadakozó nép vagyon, négyszáz hajóval. Az moldovai vajda is personaliter az tatár hán mellé ment lövő szerszámával együtt. Azt hirdetik, hogy az tengeren tolvajkodó kozákokra mennek, nem az lengyel respublicára; de más fekszik alatta.

2. Budára ötezer jancsár jó, Egerben ezer; azok utban vannak, zsoldjokat is megadták.

3. Nándorfejérvárhoz Szkender passa harminczkét ezer törökkel száll táborban, és onnat talám az Dunán is által száll Tömösvárhoz, kik vigyáznak mindenfelé; de ha nagyobb veszedésre való ok nem adatik, és az elvött várak megadatnak, az békesség bizonyosan megtartatik, kétség ebben nincsen.

4. Az tengerre vízi ereje császárnak elment, de azok is nem hadakozni, hanem csak vigyázni. Az keresztyén fejedelmeknek vízi armadájuk is kinn vagyon Messanánál, de azok is bizonyosan csak vigyáznak és határokat oltalmazzák. Akárki mit mondjon és hirdessen, de ez esztendőben az tengeren sem leszen semmi hadakozás.

5. Persiából az persa követ benn vagyon az portán, ki az határok eligazítását sollicitálja, semmi hadakozás oda nincsen.

6. Man Ogli, ki az keresztyének közé futott, az provinciája császárnak fejét hajtott éppen; hanem két várában voltak fizetett szolgálói, kikre hadat hűcsátottak.

Summa: az egész Ázsiában, Afrikában, vízen, szárazon az töröknek békessége vagyon, nem is akar semmit molialni ez esztendőben. Euróópában is semmi veszedésre való szándéka nincsen egyéb az lengyel ellen való apparatusnál, ha ok innét nem adatik, és az mienk megleszen.

7. Az mi követink útban vannak; császárnak vélek főkövetc jó sok ajándékokkal, ki az császártól az atnamét hozza.

(Másolata Bethlennek 1614. jul. 10-én Gyfejérváron Thurzóhoz írt leveléhez csatolva orsz. ltár Act. Thurz. Fasc. 95. ad N^{um} 38.)

1614. junius 12.

Szolgálatomat írom Kegyelmednek mint jó akaró uramnak, kívánta szerént való sok jó szerencsékkel áldja meg isten Kegyelmedet.

Kegyelmednek azért kelleték írnom, hogy nekem királ képe, urunk ő naga nekem azt poroncsolta, hogy írjak Kegyelmednek azon, már ő naga annak bizonyosan végére ment, hogy Bethlen Gábor Lippát és Jenőt az töröknek adta; annak is végére ment ő naga, hogy az pogánnak szándéka az, hogy megszállja, és övéjé tegye. Azért nekem azt parancsolta ő naga, hogy ha Kegyelmetek császár urunk ő felsége számára adja az

várat, hát Kegyelmeteket elegendő néppel és erővel megsegíti, mind lovassal, gyaloggal, császár urunk ő felsége akaratjából. Immár ő naga az leveleket megírta volt, melyet Kegyelmednek írt volt ezen dolog felől mind Lippára és Jenőre, de annak utánna tanácsot tartottak, úgy végezték, hogy azokat az leveleket el ne küldjék, mert ha közben akad az levél, az pogánnak hatalma annál hamarébb leszen Kegyelmeteken, hanem úgy végezték azt, hogy írjak Kegyelmednek, egyenlőképen Jenőben is, de oly bizonyos embert nem találhaték, az ki megvigye nekik az levelet, hanem értsen egyet Kegyelmetek, és úgy írjon választ énnekem Kgytek, én mindjárt postán felküldöm király képe urunknak, ő nagának. Kegyelmetek pedig gondolkodják jó idein, hogy visel-hessen gondot generalis urunk ő naga Kegyelmetekre, császár urunk ő felge akaratjából. Ezt pedig szinte úgy higgye Kegyelmed ez levelemet, mintha generalis urunknak ő nagának pecsétés levele volna, mert nekem ő naga parancsolta. Erre ez levelemre pedig Kegyelmetek mind generális urumnak s mind pengé én nekem választ adjon, pengé Kegyelmetek ez levél megadó hajdú legént ne késlelje, hanem mentől hamarébb leszen, választ adjon neki Kegyelmetek. Az várban való vitézek pedig azon ne gondolkodjanak, mert ha Kegyelmetek úgy végez, mind lovasnak és gyalognak az segítséggel együtt elegendő hópénzt küld ő naga. Isten tartsa meg Kegyelmedet. Datum in Zelemér 12. die mensis Iunii 1614.

Kegyelmednek szolgál

római császár urunk ő felge
 lovas vitézinek kapitánya
 Nagy Lukács, m. p.

(Egykorú másolata hozzácsatolva Bethlennek 1614. Fejérvárról jul. 10. napján Thurzóhoz írt leveléhez orsz. lvtár Act. Thurz. Fasc. 95. ad N^{um} 38.)

XV. 1614. jul. 27.

Illustrissime domine etc. Salutem etc.

Minemű fogyatkozást tőtenek legyen secretariusink hirtelenkedések miatt az minapi írásunkban, nem kicsin busulásunk volt rajta, hogy afféle emendált levelet kezünk írása nélkül az sollicitatorok kiadtak; mindazonáltal Nagod könnyen megítélheti, hogy az sem magunk sem pengé az emendálónak vétkéből nem esett, hanem az több cancellaristák hirtelenkedéséből; mindazonáltal abbeli fogyatkozásból ha mi hántódása találtatott volna Nagodnak, szeretettel való bocsánatot várunk. Ez mellett akarók Nagodnak tudására adni ide való állapotunkat, az mint Daróczy uramék által az induciákat ad decimum quintum Augusti végez-

tük vala; most császár urunk ő felsége nevével intnek generalis urammal együtt Károly Mihály uramat bocsátván be hozzánk követésen, hogy az induciákat tovább halaszszuk bizonyos határozott idő nélkül, mely igen könnyen meglehetne úgy, ha egyik is másinknak nem vétett volna és ő felsége arról az részről könnyen tarthatná az induciákat. De holott mi az közönséges frigy ellen igen nyilván megbántattunk igazságunkban az mi tőlünk elfoglalt várakat tartományokat oda birván, nem tudom én micsoda jót várhatunk afféle induciákból, mindazonáltal, hogy idegenséget az békesség ellen semmiben ne mutassunk, követünk után limitata plenipotentiát küldöttünk; ha megadják integre minden elvött határinkat és az posoni végezés szerént mind magunk és országunk igazságunkban szabadságunkban megtartattunk, concludáljanak úgy mindenekről ő felségével; ha pedig üdözést akarna ő felsége ebben keresni, abban mi semmi hasznunkat, sem tökéletes békességünket nem látjuk, valamint s valahogy az mi igazságunknak megkeresésére gondot kelletik viselnünk. Minthogy pedig az induciáknak prolongálása nemcsak magunk személyét illeti, hanem országunkbeli statusoknak is hírével kell lenni, egy partialis congregatióknak leszen secunda Augusti Megyesen, holott bizonyos válaszzsal akarjuk arról is kibocsátani Károly Mihály uramot ő kglkhez. Mi oda fel Daróczy uramnak és az mi követinknek bőségesen mindenekről írtunk. Ez bizonyos dolog, hogy ez kevés ideig való induciákat is az ő felsége részéről nem úgy tartották meg, az mint kívántatott volna. Az kevés lézengő hajduságot, kit az nemesség jószágán fenntartnak, kétszer is hozták immár azolta az mi birodalmunkban, most is Nádudvar felé indították az mint halljuk igen veszedelmes practicával és gondolattal.

Az mint eszünkben vesszük, ha Nagod ezekre az földekre külömben nem vigyáz, ezek az tisztviselők fejedelmeknek felettébb való kedveskedéséért féltő, hogy közönséges veszedelmet és zürzavart ne hozzanak az egész földre. Felőlünk soha az sok számtalan hamis hír költésből meg nem szünnek; az emberket affélével izgatják hadra való készületre nem gondolván meg azt, hogy az mely könnyen fellázasztják az hadakozásra afféle rendeket, talám nem olyan könnyen lehet azután annak lecsendesítése. Nagodnak szükség erre vigyázni, és meg is inteni pro sua autoritate, ha jó békességet akarnak követni. Mi efféle dolgoknak eredetét Szakmárból és Ecsedből és Kállóból gondoljuk, hogy vagyon. Irhatjuk azt is Nagodnak, az portáról főkövetink jövő utban vadnak minden jó válaszzsal, országunk határiban Brassóban talám immár be is érkeztek; régi szabadságiról. szegény hazánknak császártól frigylevelet hoznak, melyet minthogy nagyobb solennitással akart császár megküldeni maga hasznát is remélvén benne, Szkender

passa ő naga vállalta magára az követség meghozást Menuhet agával együtt remélvén, hogy az mely ajándékokat magunknak és országunkbeli főfő rendeknek hoz, azok helyében ismét ajándékokat vehet magának, kik mind is az mint követink bizonyosan írják, két század magoknál többen nem lesznek. Ha Nagodnak valaki Szkender passa nevéhez képest mást nagyobbat mondana, hitelt annak ne adjon, mert igazságot írunk Nagodnak; sőt ezt Nagodnak bizonyosan adhatjuk tudására, nagy sok törekedésünkkel az portán ezt véghez vittük, hogy ha az melyeket eddig az frigy ellen vétetennek császár urunk ő felsége részéről, azokat complanálják, és mi töllünk az mit elvöttek, visszaadják, az frigy minden fogyatkozás nélkül török császár részéről megtartatik és sohonnat semmi bántása nem leszen szegény elfogyott magyar nemzetségünknek, bódog, békességes üdökre juthat, kiben ha Nagod jó igyekezettel munkálkodik, méltán jó híre, neve örök emlékezetben marad az mi nemzetségünk között. Hogy pedig az frigy megtartásában, vagy felbontásában jó fundamentummal procedáljon az porta, most egy Gratianus Gáspár nevű olaszt expedíáltak az portáról nemcsak ő fölségéhez, hanem az confoederatus és kezes országokhoz nyilván való obtestatiokkal egy néhány articulusokat íratván, melyekben megmutogatják, hogy az frigyét az ő fölsége részéről sokképpen felbontották, kiket ha helyére állat ő fölsége, megmaradhat az békesség; ha pedig nem cselekeszi, az ő fölsége dispositiója leszen.

Mi Nagodat atyafiai szeretettel most is azon kérjük, az mint ez mostani posoni gyűlésre felküldött követink által is megtaláltattuk, legyen azon teljes tehetségével, hogy ez mostani Linczben küldendő követségből ez mi szegény hazánknak is helyére állatása ne rekesztessék ki; az mi elfoglalt váraink és határink épen adassanak vissza, az mint ezelőtt való praedecessorink birták; az közönséges békesség tartassék meg, kiben ha Nagod hozzánk és országunkhoz atyai jó akarattját mutatja, állapotunk szerint feledékenyek és háládatlanok róla nem levén, bizonyosan elhiheti, hogy az mi barátságos és igaz atyafiai szeretettel való hasznos szolgálatunkban teljes életében kedve szerint megnyughatik. Tartsa meg az úristen Nagodat sokáig kedves jó egészségben. Datum in civitate nostra Alba Iulia, die 27. mensis Iulii, ao dni 1614.

Eiusdem ill^{mae} Dnis Vestrae

servitor et amicus syncerus

Gabriel Bethlen m. p.

Külczim: Illmo dno comiti Georgio Thurzó de Bethlehemfalva etc.

Thurzó kezével kívül: Exhibitae Bitchae 10. Aug. 1614.

(Eredetije a m. k. orsz. ltár kincst. oszt. Actorum Thurz. Fasc.

XVI. 1614. auguszt. 3.

Illustrissime stb. Salutem stb.

Az Nagod levelét, melyet Julia Fejérvárból die 16 *) Julii írt mi nekünk, mai napon, itt az hytsei házunknál adá meg az Nagod böcsöletes udvari szolgálja Kovatsóczy István uram, melyből megértettök, ez mostan elmúlt gyűlésre Posomba minemő okokért és micsoda legatióval bocsátotta legyen Nagod ő kegyelmét. Minthogy azért az ország immár az gyűlésből eloszlott és ő kegyelme is a legatiót nem referálhatta, mit felelhessünk Nagodnak írására és izenetire (együtt nem lévén az ország) mi nem tudjuk és módját sem látjuk: sőt bár szintén az országot együtt találta volna is ő kegyelme, Kovatsóczy uram, ő fölge a császár urunk és koronás királyunk jelenléte és consensusa nélkül nem resolválhatta volna magát az ország az Nagod írására és izenetire; ő fölgének az mi kegyelmes urunknak császárunknak, elhittük, oly gondja vagyon az keresztyénségnek és Erdélynek is megmaradására, hogy ez mostani linczi gyűlésben kegyelmesen resolválja az Nagod követei által mind azokról, az kikről az országnak írt és izent volt Nagod. De mindazonáltal mind az békességnek megmaradására s mind Erdélnek csendességére és nagyobb veszedelmének eltávoztatására jobb módot és útát nem látunk, minthogyha Nagod az mi kegyelmes urunknak császárunknak és királyunknak ő fölgének kedvét keresi és kegyelmességét magához kapcsolja, minthogy az egész keresztyénségnek feje és főgondviselője ő fölge, és azt is praecaveálja Nagod, hogy Jenő, Lippa az több végházakkal egyetemben az keresztyénségnek veszedelmére török kézben ne jusson. Az mi az csatázókat illeti, bizonyos legyen Nagod benne, hogy sem ő fölgének, se nekünk akaratunkkal nincsen, hogy az jó és szent békesség ellen efféle csatázásokat próbáljanak (noha az török sokszor tapasztalhatóképpen adott s most is ad arra okot) kiről bőségesen írtunk az ő fölge kassai generálisának is, Forgách Sigmond uramnak, ítéljük is, hogy ennek utánna alább hadnak afféle csatázásokban. Az minemő dolgokról peniglen Nagod nekünk szóval izent az Nagod jámbor szolgálja által, mi is viszont mindazokra szóval adtunk választ Nagodnak. Eltesse az isten Nagodat jó egészségben. Datum in arce nostra Byche die 3. Augusti anno 1614.

Ill^{mae} Do V^{rae}

servitor et amicus paratissimus

[aláírás nélkül]

*) Ezen datum hibás, mert 10-ről és nem 16-ról kelt Bethlen levele, melyre a nádor ezen válasza vonatkozik.

Küldzím: Illustrissimo domino Gabrieli Bethlen stb. domino et amico nobis observandissimo.

(Egykorú másolat mellékelve Bethlen 1614. jul. 10 Albac Iuliae Thurzóhoz írt leveléhez, orsz. ltár Act. Thurz. Fasc. 95. ad N^{um} 38.)

XVII. 1614. octob. 19.

Instructio

Pro generoso magistro domino Ioanne Angyalos prothonotario nostro.

1. Görgénybe felmenvén ő kegyelme Kákony urammal együtt, ott mindeneket engedjen inventáltatni Kákony uram számára.

2. Minden szolgarendet, ott való officialisokat intsen arra, hogy Kákony uramat hittel assecurálják ezekről: hogy Görgény várát (ha szintén nekünk holtunk történnék is) de senkinek fel nem adják, hanem ő kegyelme számára tartják, és úgy is mihelt az summát az negyven ménessel, és Bajon várának megadását feleségünknek praestálja, ő kegyelmének is (Görgént cum pertinentiis kezében adják, feleségünktől quietantiát és commissiot vevén reájok. Annak utánna az ott való szolgálknak is hitök felszabaduljon, és magokkal szabad emberek legyenek. De ha Kákony uram karácson napig az transactiot nem praestálhatná, így Görgént nem másnak, hanem tulajdon feleségünk számára tartásák, és senkinek fel ne adják különben, hanem annak, valakinek feleségünk parancsolja.

3. Az summának deponálásáig, az az karácson napig minden officialisok és szolgák azon állapotban és szorgalmatosságban legyenek, melyben mostan vadnak, semmi újabb officialisokot és szolgákot ő kegyelme ne substituáljon az napig, hanem vigyázásnak okáért egy vagy két meghitt szolgáját ott fenn hagyassa, kik vigyázzanak, hogy semmi ott való majorságban és semmiben kár és lopás ne essék.

4. Az derekasan való resignatioig azon mi fizetett darabantink, és Marosszékről oda rendelt husz gyalogink, legyenek continue az várban az udvarbiróval és porkolábbal, kik igen szorgalmatosan őrizzék a várat. Szabados drabantok közül senkit fegyverrel fel ne bocsássanak.

5. Igen serio iniungálja az udvarbirónak, hogy semmiben semmi tékozlás ne legyen, sőt mindenekre szorgalmatosb gondja legyen ezután, mint eddig volt is, sőt igyekezzék mindent építeni és tatarozni, valamire elérkezik, mert mindenekről számot vesznek tőlle.

6. Kákony uramnak pedig úgy gazdálkodjék szintén, valamint kívánja és parancsolja, ott hagyandó két szolgájának is

gazdálkodjék etc. Datum in civitate nostra Alba Tulia die 19. Octobr. anno dni 1614.

Gabriel Bethlen m. p.

(Eredeti a gr. Telekiek mvásárh. Itárában rendezés alatti acták.)

XVIII. 1614. okt. 23.

Magnifice domine amice nobis honorande. Salutem et benevolentiae nostrae commendationem.

Az Kgmed Kassán 13. Octobris irt levelét az tegnapi napon itt Déván utunkban hozá meg felszakasztva egy szakmári szolga, melyből az mostani török tábornak fennléte felől mit írjon Kegmed mi nekünk, búségesen megértettük. Ennek előtte való levelünkben is megirtunk Kegmednek, hogy mi az hatalmas török császárnak és utánna való fővezérinek tanácsokat birodalmokra való vigyázásoknak módját nem igazgathatjuk. Zkender passánah is az írásra szabados pennája lévén, oly dologból is, melyben mi nekünk hírünk sincsen, kinek mit akar írni, szabadon írhat, ha irt Forgác uramnak, vagy írni akar; az mi szorgalmaztatásunk nélkül is az töröknek Erdélyre való vigyázása volt mindenkor, de kiváltképen Staczer az ő fölge portán lévő oratora nilván beszélvén azt, hogy császár ő fölgének csak balon választott főkapitányi is volnának készen harminczan, a mellett fő híres neves hadakozó spanyol kapitány, accedálván az lippaiaknak is ez egész esztendő forgásában oda fel való írogatás, követség jártatások, segítség kívánságok és viszontag onnat való írások, biztatások, melyek az töröknél e szerént mind nyilván voltak. Az Magyarországbán levő hajdúságnak fennléte az török földére való csatázások, jó törökeknek levágotása, mindezekre nézve az török maga birodalmában való vigyázásra igen könnyen felindulhatott és táborban szállhatott, tartván szomszédságában Thömesvár kapuja eleiben császár ő fölgének praesidiumjának beszállításától, de lám, az török tábor Magyarországtúl harmadik birodalmában lévén, senkinek semmi kárt nem tött, az maga birodalmában volt és azt élte; ennek utánna is Kegteknek azoktúl semmi tartása nem lehet, mert azok helyekből az magyarországi birodalom felé meg sem mozdulnak, csak onnat is császár ő fölge részéről az szent békesség tartassék meg erősen és sem titkon, sem nilván mi ellenünk és országunk ellen semmi ne indittassék és az mi Erdéltől elszakasztatott, az ő fölge mutatott jó remenség szerént adassék vissza. Mely dologról Kegteknek s mind az vármegyékre ennek előtte is mind magunk és mind országunk ugyan hütünk szerént való assecuatoriát irtunk. Csak uram legyen meg az szent békesség felől való tökéletes bizodalom, ha miben az török hadak mi túllunk hallgatnak, igen könnyű azokat eloszlatnunk.

Nem is illik az töröknek maga határában való fennléte miatt az elkezdett és folyásában való tractát remorálni, melyet mi kívánjuk mentül hamarébb elkezdetni és isten kgnességéből jó végben vinni. Mi immár az oda kiküldendő követinket elválasztottunk, készen vadnak, minden órában indulhatnak; várjuk csak azt, hogy ő fölge avagy Kegtek annak helyét, napját megírja és az ő fölge assecuratoriáját salvus conductusát megküldje. Az mi az mi reversalisunkat illeti: mi előnkben az mi követink azt nem adták, nem is ítélünk annál több assecuratoriát szükségesnek, melyet mind magunk, mind országunk irt hit alatt, hogy mi az ő fölge commissariusit elvárjuk csendessen és innét az mi részünkről mi akaratumkból az ő fölge birodalmának sem töröktől, sem tatártól, sem mi túlönk semmi infestálása nem lészen. Az mint ennek előtte való induciákat is szentül megtartottuk, ennek utánna is minden fogyatkozás nélkül megtartjuk. Csak Kegtek legyen azon, hogy mentül hamarébb legyen az közönséges jóra nézendő tractának jó kezdeti és jó vége is. Tartsa meg isten Kegdetjő egésében. Datum in oppido nostro Déva 23. Octobris anno 1614.

Magnificae Dnis Vrae

amicus benevolus

Gabriell Betthlen m. p.

P. S. ¹⁾ Nincsen uram és nem lehet mi hozzánk ő fölgének és Kegteknek méltán való suspicolkodása, mert szívünkben elménkben az egy tökéletességnél egyéb nem találtatik, csak az mint immár elkezdettünk, vigyük jó végben isten segítségével hazánknek megmaradására, az ő fölge méltóságos jó hírének nevének örökké való dícsíretes emlékezetire, ne legyünk ez világnak csudái és az magunk között való veszekedés miatt az töröknek ne adjunk ansát és ne nissunk útát. Bizony uram totis viribus én az szent békességnek követője, szeretője és megtartója vagyok, az hadakozást, búdosást igen megúntam, török által én semmit tractálni nem akartam s nem is akarok, de az sok hírekre, practicálásokra nézve én sem szintén akarok vigyázatlannak találtatni, örökké való gyalázatomra hazámot el nem vesztem fejem fennállatáig, de megnyúgodjék Kegmed ebben, hogy az török nem ingerálja az mostani tractatusban magát és senkinek az ő fölge birodalmabelieknek kárt azok nem tesznek. Ehez uram csak egy credő kell, mert ennek (*sic*) soká véghez nem megyen, ki csak az sok hamis hírek folnak köztünk. Dóczy uram némely nap is undokól szidogatott és azt mondta, hogy az lippaiakat én ellenem megsegíti, ha eljő; bizony jó szível szemben leszek az barátommal, valamint akarja és Szakmárig én is elkésérem, ha az úristen reá segét, úgy mondom, ha eljő, de jobb neki is veszteg ülni, én is

¹⁾ A lapszélén odajegyezve: »haec propria manu ipse princeps usque ad finem.«

mostani elkezdett dolgaimat, isten velem lévén, véghez viszem és veszteg ülek, soha az ő fölge birodalma felé sem tekintek gonosz szándékkal, csak az mienk legyen meg.

(A Jászai-féle gyűjteményből. Nemz. Muz.)
(Irva a nádornak. Az utóirat a fejedelem kézírása.)

XIX. 1614. decz. 5.

Illustrissime domine amice observandissime etc.

Bizonyára nem kicsiny szívbeli keserűségünk vagy on uram az sok csacsogó nyelvű embereknek felőlünk hamisan való rágal-mazásokon, melyekért néha magunkban el is végeztük, hogy csak veszteg hallgassunk, más emberek dolgairól mi semmit ne szor-galmatoskodjunk, viseljünk magunk és hazánk állapotjáról gondot, de az igaz keresztyéni indulat, nemzetségünkhöz való tökéletes szeretetem, igazságom és Nagodhoz való igaz jó akaratom stimu-lálván, nem praetermittálhattam, hogy egy szóval Nagodat ne praemoneáljam maga életére való szorgalmatos vigyázása és őri-zése felől. Magunktól bizony semmit nem gondoltunk, hanem nagy emberektől és oly helyekről, kit Nagod ingyen sem gondolna, de bizonyos és igazságot írunk Nagodnak; minket ugyan megintettek arról, ha ki oly jó akarója volna Nagodnak, adná értésére etc. Annakokáért Nagod egyfelől nap nyugatról (in genere) igen igen ójja és ótalmazza életét mind étetéstől s mind fegyvertől úgy s menjen akár hová oly helyekre. Adná isten, lenne hamis vagy heában való ez persvasio, ki mellett azt mondják, ha Nagodon elkezdhetik, sokakon végezük el etc. etc. etc. Quod audivimus loqui-mur, et quod vidimus testamur. Az úristen nekem adja azt a gonoszt, mert igaz magyar vagyok, és ha módom volna benne, az keresztyénségért véretem sem szánnám kiontani. Éltesse és oltal-mazza az úristen Nagodat minden ellenségétől. In Várad, 5. Decembris 1614.

III^{mae} D^{ois} V^{rae}

servitor et amicus syncerus

G. Bethlen m. p.

Külsőim: III^{mo} duo comiti Georgio Thurzo de Bethlenfalva etc.

Kívül más kézzel: Exhibitae in Bichow die 16. Decembr. 1614.

(A fejedelemtől sajátkezűleg írt eredetije az orsz. ltár Act. Thurz. Fasc. 97. No. 10.)

Thurzó e levélre következő válaszszaal felelt:

Illustrissime dne dne etc.

Az Nagod maga kezével írt levelét, melyet Váradról ez mostani hónap negyedik napján írt én nekem, tegnapi napon az

tokaji kapitán Abaffy Miklós megküldte én nekem, az melyre én is magam kezemmel akarék választ írnom Nagodnak. Az Nagod hozzám való jó akarattját és maga ajánlását megszolgalom Nagodnak, főképpen hogy ab imminenti periculo praecaveálni akart levele által Nagod, melyről Nagodnak azt írhatom, hogy istennek szent neve dicsértessék érette, én nekem jó lelkiismeretem vagyok, nem is találok oly vétket magamban, az melyért életemnek fogyasztását valakitől kellenék féltennem, igyekezem is mindenkor szolgálnom. Az napnyugatrúl nagyobb ellenséget az töröknél magamnak nem tartok; azok ellen is sok nilván való hadakban és szerencséken való forgásimban csodálatosképpen megótalmazott az jó isten, most békességünk levén velek, annál kevesbet tartok tőlök. Keresztyént kedig az napnyugatrúl oly ellenségemet nem tudom, minthogy okot sem adtam reá. Megszolgálnám Nagodnak, mutatná hozzám oly jó akarattját, hogy in specie írná meg én nekem, kit értett legyen Nagod oly gonosz szándékú ellenségemnek lenni, az ki életemnek fogyasztására igyekeznék; ha valaki volna is, noha én senkit nem tudok, de attól is megótalmaz az igaz isten. Dominus deus enim est vita mea et longitudo dierum meorum, et quoniam in eum speravi, quid faciet mihi homo. Ezeket akarám brevibus Nagodnak válaszúl írnom; hiszem istent, hogy Nagod meg nem adván az töröknek Lippát és Jenőt, hamarébb consequálja ezután az én kgl's uram gratiáját, mely véghez menvén, én is inkább kedveskedném és szolgálnom igyekezem Nagodnak. Éltesse isten Nagodat etc. Datum Biche, 17. Decembris ao 1614.

Ill^{mae} Dnis V^{rae}

servitor et amicus paratissimus
comes Georgius Thurzó.

Kivül: Paria literarum ad Gabrielem Bethlen propria manu nostra scriptarum.

(Orsz. Itár, Act. Thurz. Fasc. 97. N° 11.)

XX. 1615. j a n. 15.

Illustrissime dne amice nobis observandissime.

Salute et servitii nostri etc.

Az mi egy néhány szóval Nagodnak írott levelecskénkre minemű resolutiót tött legyen, bőségesen értjük, és mi viszontag akaránk azon dologról Nagodnak írni. Bizonyára mindenek az Nagod írása szerint vannak, gyermekségünktől fogva mi is ismer-

vén Nagodat, semmit az egy böcsülettel tündöklő jó hírnél, névnél egyebet Nagod felől soha nem hallottunk, mostani méltóságos állapotjában annál inkább elhittük, sőt bizonynyal tudjuk, hogy az egy szép igazságnál egyebet Nagod nem követ semmi rend ellen, és arra nézve nem szükség senkitől tartani Nagodnak. De az mint az diákok szokták mondani: sola miseria caret invidia, stimulus dedit aemula virtus, mikor minden keresztyén jó lelkiismeretű ember azt viselné szeme előtt, a mit Nagod, semmi annál nem kívántatnék egyéb; de az mostani változásoknak irigy napjai külömb természetben szoktak némely embereket öltöztetni. Summa: valamit mi Nagodnak írtunk, bona conscientia írjuk most is, hogy nem senkire való irigységből, sem nem hizelkedésből (mely mi tőlünk távoly volt mindenkor) hanem oly fundamentomból írtuk Nagodnak, mint igaz jó akarója, szolgálatra kész atyafia; megtanultuk azt, hogy méltóságbeli embernek gyermeki hírt nem jó írni. Szeretettel bizonyára Nagodnak az dolgot realiter megírnók fundamentomból úgy, a mint mi bizonyosan értettük, de papirosra, igazán írjuk Nagodnak, ilyen nagy dolgot bizni nem merünk.

Ezt Nagod bizonyosan elhíheti, hogy az felsőszéken ülőktől kellek continue Nagodnak magát őrzeni. Mely dologban ha Nagod kétkedik, meghitt jámbor szolgálját bocsássa be hozzánk olyat, kivel bátorságosan beszélhessünk, és lihessünk, a mellett assecuraljon Nagod minket, hogy minket ki nem nevez, Nagodnak mi mindeneket fundamentaliter sub rosa megjelentünk, hogy annival inkább Nagod maga életét őrizhesse szorgalmatosan.

Végezetre mi is Nagodat kérjük szeretettel, tisztí és hivatalja szerént legyen azon, szegény nemzetünknek valaha immár legyen csendes békessége; ő felsége kgl. assecuratiója szerént az commissarius urakat bocsássa alá és az mienk restituáltassék, lehetetlen dolgokról való postulatumok ne legyenek, az nyughatatlan elméjű embereket, és az békességnek hontogatóit ő felsége és Nagod büntesse meg, lám mi semmire okot nem adtunk, ő felsége ellen egy óráig soha nem practicáltunk, birodalmának egy tyuk kárt nem töttünk, sem tetettünk, az török hadakat hazaosztattuk, segítséget ez ideig sohunnét nem solicitáltunk, fegyver alatt tractálni nem igyekeztünk; de az mint értjük, egy árulónak nagyobb becsületi vagyon, hogy sem mi nekünk országostól. Elindulhat az a barátunk, de bizonynyal elhigyje Nagod, hogy nem szintén könnyen gázol által rajtunk. De quod maius, igen félő, hogy a miatt az egész magyar nemzet ne jusson az mi szegény hazánkkal együtt utolsó veszedelemre, melyet hogy Nagod totis viribus eltávoztasson, és obviáljon minden afféle gonosz intentumoknak, igen kívántatik és mi is háladással vesszük Nagodtól. Bizony semmit nem szánok egyebet, hanem nemzetünk fogyását,

de ha így kellek lenni, másnak is hírével leszen az mi infestál-
tatásunk. Ezeknek utánna az úristen Nagodat tartsa meg. Datum
Albae, 15. Ian. 1615.

Illustrissimae D^{nis} V^{rae}.

s. et amicus syncerus
Gabriel Bethlen m. p.

Külczim : Illmo dno comiti Georgio Thurzo de Bethlenfalva etc.

Kivül : Exhibitae Viennae, die 2. Febr. 1615.

(Bethlen saját kezével írt eredetije orsz. ltár Act. Thurz. Fasc. 97. No 12.)

XXI. 1615. febr. 10.

Gabriel Bethlen dei gratia princeps Transsilvaniae partium
regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Generose domine fidelis nobis syncere dilecte salutem et
benevolentiae nostrae commendationem. Kegyelmednek akaránk
ez dolog felől írni, előttünk álló lakadalom napjára több várasok-
ból is akarván musikásokat ide hívatni, Kegyelmedet intjük sőt
kedvesem is veszszük onnat is Zebenből német Virginás Györgyöt
több musikásokkal virginájával regalliával edgyütt ezen levelünk
megadó emberünkkel küldje mindjára, az lakadalomnak
napja elmulván musikájokról őket contentálván, ismét vissza
bocsátjuk. Bene valeat. Datum in arce Fogarasiensi die 10. Feb-
ruarii anno domini 1615.

benevolus
Gabriel Bethlen.

Külczim : Generoso domino Colomano Gochmaizter consiliario
nostro civitatis nostrae et sedis saxonialis Cibiniensis iudici regio etc.
fidei nobis honorando.

(Szász nemzeti ltár NCP 1450.)

XXII. 1615. febr. 20.

Gabriel Bethlen dei gratia princeps Transilvaniae, par-
tium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Prudentes ac circumspecti fideles nobis syncere dilecti. Salu-
tem et favorem nostrum. Emlékezhetik Kegyelmetek arról, minemű
három száz forint deputatiójok legyen az orthodoxa religión levő
kolozsvári híveinknek ugyan az kolozsvári harminczadról, melyet,
az mint értjük, még Kegyelmetek ez ideig kezekhez nem adminis-
trált; minthogy pedig templomok, praedicatorok házok és scho-
lájok körül naponként nekik is sok külömb-külobbféle építések

vagyon, annak felette praedicatoroknak, mestereknek is nem keveset fizetnek, **Kegyelmeteknek** hagyjuk és parancsoljuk is, ez leve-
lünk látván, az megírt háromszáz forintot adja meg ugyanazon
harminczadról fogyatkozás és procrastinatio nélkül az megneve-
zett híveinknek. Secus non facturi. Datum ex arce nostra Fogaras
die 20. Februarii anno domini 1615.

(Gabriel Bethlen m. p.

Caspar Bölöny m. p.

Külsőim : Prudentibus ac circumspectis iudici primario ac regio
caesterisque juratis civibus civitatis nostrae Colosvar etc. fidelibus nobis
syncere dilectis.

Kivül : Ez urunk ő nagysága parancsolatja szerint az kolozsvári
harminczados uraim Ötves András és Bék János az kolozsvári harmin-
czadból ő nagysága urunk az mely háromszáz forintot annuatim az mi
ceclesiánkhoz deputált, ő kegyelmek contentáltak in toto arról in
anno praesenti 1615. 1 Augusti, melyről én ő kegyelmeknek ez kezem
írásával való quietantiámat adtam.

Steph. Desi m. p. minister
ecclesiae orthodoxae Claudio-
politanae praesentis signa-
turae testimonio.

(Eredetije Kolozsvár város levéltárában. Fasc. III. Nro. 155.)

XXIII. 1615. máj. 28.

Szolgáltatunkat ajánljuk **Kegyelmeteknek** mint mi nekünk
becsületes urainknak, kívánunk az úristentől minden testi és
lelki jókat megadatni fejünként.

Kegyelmednek becsületes uram biró uram és egész taná-
csúl **Kegyelmeteknek** akarók értésére adni, hogy az **Kegyelmetek**
becsületes legatioja szerint ma csötörtökön urunkkal ő nagysá-
gával itt Enyeden szemben voltunk, és az miképpen **Kegyelmetek**
elbocsátott, ő nagyságát mind az nálunk való pénzzel és arany-
nyal megkénáltuk, de ő nagysága így resolvála, hogy ennyi gaz-
ságot olyan kevés pénzzel meg nem elégíthet, hanem ha az mint
ő nagysága kívánta és az zálogot exhibeálta, teljességesen in
integrum azt ő nagyságának fejez garasul megadjuk, mert Ko-
losváratt elváltásképpen annyi pénznek csak két ember is szerit
tehetné. Mi ez végre itt való jó akaró urainkat begyűjtöttük vala,
hogy ha szerit tehetnök, se írásunkkal, se nagyobb alkalmatlan-
sággal ne búsitanók **Kegyelmeteket**; de minthogy semmi úton
az ő nagysága kívánságának meg nem felelhetünk, az ő nagy-
sága **Kegyelmetekhez** küldött postái és mandatumi által ő nagy-
ságának utolsó resolutioját akarók értésére adni; hogy ha egy
általjában az háromezer forintnak szerit nem teszszük, tehát az

szászszágon való felvetett adónak felvetésének idejéig, úgy mint ad 15. Iunii, valakiknek ő nagysága meg nem fizethet, az kolosvári hostátban szállítja mind azokat. Ezenközben Bálint is az lovas legény hozzánk érkezék az Kegyelmetek leveleivel együtt, az levelet ugyan Bölöni Gáspár uram jelenlétében szorgalmatosan megolvastuk, de az mint Kegyelmetek az szegény várost menti, mi annak előtte szemtől szemben annak előtte mentettük magunkat, de semmiképpen egynihányszor való törekedésünk után is más értelemre nem vehettük annál, az mint megírtuk Kegyelmeteknek. Holnap pénteken leszen az mustrájok Miroszlónál, és az kik fizetetlen maradnak, tehát mindjártást küldik oda hozzánk Kolosvárra. Magunk is eddig megtértünk volna kegyelmelekhez, de ő nagysága az pénzt el nem akarta venni tőlünk; azért ezen közben, míg más válaszungk leszen ő nagyságától, informáljon bennünket Kegyelmetek. Mi ő nagyságát azzal is kénáltuk, hogy az aranyat adja oda, és más aranyat váltunk ő nagyságának érette az nagysága pénzén. Az mint megírtam Kegyelmeteknek, az kolosvári uraimat is, kik itt voltak, mind begyűjtöttem érte, de semmiképpen ő kegyelmeknél szerit nem tehettem. Hogy inkább ezzel Kegyelmeteket ne búsítanók, hanem, ha mi jó ítélete vagyon ezen dologról Kegyelmeteknek, informáljon Kegyelmetek. Mi is addig mindenre vigyázunk, ha mit jobb választ vehetünk ő nagyságától, mindjártást értésére adjuk Kegyelmeteknek. Tartsa meg isten jó egészségben Kegyelmeteket és éltesse sok esztendeig. Datum Eniedini die 28. Maii anno domini 1615.

Prudentium et circumspectarum Dominationum Vestrarum

servitores paratissimi
Stephanus Palastas et
Johannes Czianadj.

Kélczim: Prudenti et circumspecto domino Emerico Gyllien primario, et Stephano Radnothi regio iudicibus, caeterisque iuratis ciuibus civitatis Colosuariensis, dominis nobis plurimum obseruandissimis.

(Eredetije *Kolozsvár város levéltárában* (Fusc. II. nro. 54.)

XXIV. 1615. auguszt. 5.

Spectabilis et mgnifice dne amice observandissime.

Kegyelmed levelét ez órában adák meg, melyből értjük ő felgének török császárral való újabb confoederatiójának bódog végben menetelit, melyen szüünk szerint örülünk mi is és kívánjuk az úristentül, hogy ne husz, hanem sok husz esztendeig való békessége legyen ő felgének mind törökkel és minden nemzetséggel. Erdél is úgy remélhet az sok üdőtül fogván való háborúságos romlások után respiratiót. Az mi penig az Kővárhoz való faluk-

nak vissza foglalását concernálja: Kegyelmedet kérjük szeretettel az dolgot értse úgy, a mint vagyon és senki sinistra informatiójának hitelt ne adjon.

Az ország látván az erősségeknek, úgy mint ország házáinak rettenetes pusztulásokat és romlásokat, mivel szegény Báthory fejedelem mind Fogarastúl, Ujvártúl, Kővártúl és Váradtúl minden jószágokat úgy obalienált és dissipált vala elannyira, hogy Fogarashoz 73 faluból egy rosznál, Ujvárhoz három ezer jobbágyból hétnél, Váradhoz tizezer jobbágyból 150 jobbágnál több nem volt immár. Kővárat, hogy az ő felge commissáriusi resignálták, többet egy falunál hozzá lenni nem értettünk, a mint azt Kegyelmed jobban tudhatja; ezt mondom, az ország látván az nagy pusztítást, mely mia az ország házainak avagy el kellettnek helyekből hányatni, de az sem lehetne egynehány ezer forinttal is, avagy jószág recuperáltassék hozzájuk, az melyekből azok az várak építessenek és tarthassunk vitélő népet benne és hogy in genere omnia fiscalia bona recuperentur, nominanter váradi, fejérvári, fogarassi, kővári jószágok et universae decimae, az ország generális gyűlésében deliberálta, azután való generalis gyűlésben confirmálta ujobban és ratificálta előbbi conclusióját és engemet firmissimo iuramento obstringáltak tempore inaugurationis kiváltképpen 9. articulusnak avagy conditiónak observálására, melyek között az az egyik: annak okáért, ha kitül Kővárhoz foglaltak falut, uram, azt nem boszubúl, hanem ország kényszerítéséből (melyre hittel vagyunk kötelesek) cselekedtük és nemcsak ő felge híveitül, hanem országunkbeliektül is egyaránt foglaltak el, ő felgével való confoederatiókat sancte et inviolabiliter megtartani totis viribus igyekesünk, nem is vonhatja senki azt annak violálására, mert valakinek jószága felől az diplomában emlékezet vagyon, ahhoz nem nyúl senki, de az várak ő magokban semmirekellők, ha pusztán fognak állani és senki gondot reájok nem visel. Jószág nélkül Kővárat bizony senki el nem tartja, ha ki pedig törvény szerint meg akarja láttatni jószágának törvény nélkül való elfoglalását, abban sem leszünk ellentartók, sőt nagyobb igazságnak okáért, ha kívánják, készek leszünk bonis conditionibus kezekben adadni az donatariusoknak minden falukat, és ez jövendő ország gyűlésében leendő terminuson törvény szerint eligazíttatni. Avagy ehhez is készek vagyunk, hogy az országot requirálják jószágoknak elvételek felől és ha az ország remittálja, semmi ellent abban sem tartunk, mert nem magamé és nekem nem enim, hanem országé, csak engemet absolváljanak országúl, egy órában egyszermind remittáltatom, holott nekem sem fiam, sem leányom, nem tudom, miért kellenék nekem magam hasznáért ez világon kapnom, felettébb tudván azt, hogy a míg fejedelem nem voltam, néha több pénzem volt, hogy sem feje-

delemségemben és így kővári, újvári jószágok nélkül is élélhetek uram, de ha az hazának javára s megmaradására kell tekintenünk, a mint hogy minden igaz, hazája szerető fejedelemnek és respublicának az communét kell praeponálni az privátumnál, erre nézve, nem kell az erősségeket elpusztítanunk, ha az eleink megmaradásért kezdtek volt építeni. Kegyelmednek ezekről bő beszédekkel kellett írnom, mivel tudom immár, legkisebb dolgot is vissza szokták az emberek magyarázni Kegyelmetek előtt. Kegyelmed tartson minket jó akarójának. Isten Kegyelmedet éltesse jó egészségben. Datum ex Fejérvár die 5. Augusti anno 1615.

amicus benevolus servire paratus
Gabriel Bethlen, m. p.

Külczim : Spectabili ac magnifico domino Andreae Doczy de Nagy-Luchia etc.

(Ezen levél egykorú másolata hozzácsatolva Dóczy András Thurzó Györgyhöz 1615. aug. 10-én Szatmáron írt leveléhez, orsz. Itár Act. Thurz. Fasc. 63. No. 30.)

XXV. 1615. sept. 20.

Sacratissima caesarea regiaque mattas, dne dne mihi clementissime. Servitiorum et obsequiorum meorum in gratiam Mattis V^{rae} humillimam oblationem.

Nuperrime V^{rae} Matti caesareae regiaque per peculiarem cursorem significari curaveram, quales in porta Ottomanica orator meus passus sit ab ipso vezirio comminationes ab eo tempore, dum ad eventum illarum non sine trepidatione publici periculi invigilo die, hodierna, hora quidem matutina ex civitate mea Coronensi, vespertina vero ex arce Huszthiensi certo certius accepi, chamum Tartarorum supremum in propria persona accepto ab imperatore Turcarum severissimo mandato innumerali multitudine fines Moldaviae et Podoliae conterminos pene inundasse, ac insuper utriusque Valachiae vaivodas armari ita, ut dubium esse non possit, dictis et comminationibus vezerii, facta atque eventus (quod deus avertat) iam responsura imminere.

Fines quidem a me petiti, summa adhuc sollicitudine dei beneficio tenentur et custodiuntur, ut aemulorum criminationi libenter facta. integritatemque meam coram V^{ra} Matte semper opponam. Sed cum accusationes illorum meae synceritati praeferendo modum conservationis salutarem cum opportuna occa-

sione, nobis Vestra Mattas praecloserit, quod me semper vereri profitebar, nunc prae oculis habeo; utinam locus, utinam occasio aliqua affulgeret amplius de illis pro salute communi et conservatione totius patriae deliberandi? Nam etsi ego tamquam homuncio talibus se periculis obiectare asvetus, pro patria, pro aris et focis vitam (quod praestare quancumque deo ita visum fuerit et nunc et semper paratus sum) profudero; at inde conservationem vel partis vel universi nequaquam possum sperare. Nemo enim non videt si me temere tantae multitudini cum turba imbecula opposuero, haud secus, ac si in profundum maris me meosque praecipitarem facere.

Et si in casibus tam extremis (qui in transactione Tyrnaviensi mihi salvi sunt reservati) de nostri conservatione statuere aliquid non esset liberum; iam certe nec vitae propriae, nec rerum ullarum arbitrium mihi superesset relictum, de quibus a V^{ra} Matte caesarea regiaeque citissimam relationem expectans. In reliquis fidem sinceram, animi devotionem humillime offero, ac per annos plurimos ad vota feliciter eandem imperare a deo opt. maximo precor. Datum in civitate mea Alba Iulia, die 20. mensis Sept. anno dni 1615.

Eiusdem Mattis V^{rae} caes. regiaeque

servitor obsequentissimus et devotus
Gabriel Bethlen.

Kivül : Paria literarum Gabrielis Bethlen ad suam matrem sac^{mam} datarum.

(Orsz. Itár Act. Thurz. Fasc. 97. No. 13.)

XXVI. 1615. o k t. 11.

Illustris stb.

Salutem stb. Csak szintén estve érkezék Molduából bizonyos hírünk, hogy az mint az előtt is valóságosan halljuk vala, tatár hám maga személye szerint Lengyelországra felment volt, az számtalan rabokkal megtöltözvén, visszament. Azon levelet ezen levelünkben includálván, Kegyelmednek akarók küldeni, hogy abból ezen dolgot világosan megértvén, az mint az vármegyéket az vigyázásra sollicitálta, abban talán szintén most tovább munkálkodni nem szükséges, holott immár ez üdő alatt házához is érkezetett az tatár hám, tartásunk szintén most nem ítljük, hogy tőle lehessen. Ennek utánna is ha mi oly híreink lesznek, Kegyelmeddel minden jó correspondentiát tartván, mentül hamarébb értésére igyekezzük adni. De coetero illust^{mam} ac

mag^{cam} Dom^{um} V^{ram} foeliciter valere desideramus. Datum in civitate nostra Kolosvár die 11. mensis Octobris 1615.

Illustris ac mag^{cae} Dom. V^{rae}

amicus addictissimus ad serviendum paratus
Gabriel Bethlen.

Kivül: Parva literarum principis Tranniae ad illustrissimum dom. comitem Sigismundum Forgach ex Colosvar die 11. mensis Octobr. datarum.

(Ezen levél másolata hozzácsatolva Forgács Zsigmond Thurzóhoz írt okt. 17-iki leveléhez, orsz. ltárban: Act. Thurz. Fasc. 55. No. 36.)

XXVII. 1615. november 2.

Illustrissime stb. Salutem stb.

Nem győzünk eleget rajta csudálkozni, magunkban fel is nem találhatjuk, mi lehessen annak az oka, hogy immár fél egész esztendőtil fogva, (annak előtte Nagodnak az közönséges nagy dolgokban és megmaradásban velünk szép correspondentiája, atyai gondviselése levén) a nagyszombati tractatusra felbocsátott commissariusinknak ott létekor is az közönséges jónak előmenetelben, hogy ilyen nagy idegenségét mutathatta Nagod, annak felette mi nekünk való írásától is magát, hogy már egy néhány időtől fogva Nagodnak való írásinkra semmi leveleit nem vehetvén ilyen igen megtartóztathatja. Valami az közönséges dolgokban már végben ment, mi annak hosszú beszéddel elő számlálásával Nagodnak füleit nem terheljük és nem fárasztjuk, tudván, hogy Nagod mindenekezt ért és tud, mindazáltal hivatalunknak meg akarunk felelni. Az elmúlt napokban indultanak vala híreink fényes portáról, határinknak elidegenítése felől való iszonyú fenyegetésekhez képest indult volt meg az tatárság is derekas erővel földéből, de az moldvai vajda sok ajándékival és alattomban való practikával, mivel ő neki az lengyel republica ellensége, oda fordította; de ha idején korán Zkender passát a portára bevehették volna, annak a hadnak zerdárává akarták tenni és a tatár az két oláhországi vajdákkal, derekas hadakkal ezen expeditióban mi reánk akarták küldeni, a mint végére mehettünk, de mi ezközben értvén ilyen nilván való gonosz intentumokat főkövetünköt solennis legatióval a fényes portára bebocsátván, oly instructiót adtunk eleiben, ha fejét, életét és tisztességét szereti, ha szintén szernyű halált kell szenvedni is, de minden igyekezetivel azon legyen, hogy ekkédig sollicitált határink és váraink kezünknel maradhassanak. Megértvén azért az vezér főkövetünknek útba létét, istennek legyen hála, az várak felől való szernyű fenyegető-

sek (*így*) meglassudván, szintén mostan csendességben vagyunk; ezen két avagy három nap alatt, ha eddig be nem jutott is, főkövetünk Konstantinápolyban beérkezik, onnan mi válaszszal jöheszen meg, abban bizonyosok nem vagyunk, mindazáltal Nagodnak megjövetele után mi válaszszal járjon, azt is értésére adjuk. Az fővezér derék erővel a tengeren már által költözött, Hallepen leszen telelése. Úgy vagyon, hogy a kazul pasa készen levén, a békességre főkövetit drága ajándékkal expedialta volt is császárhoz, melyeket közel háromszáz ezer arany érőknek hallunk lenni, de megértvén az vezérnek menetelit, utánna küldött volt követinek, hogy vissza menjenek, de mivel már azok birodalmából ki is jöttek volt, nem érhatték őket, hanem kételesség alatt is Konstantinápolyba kellett jönniek, és most ott tartják őket egy vendégfogadóban, császár szembe is sem akart velek lenni. Az kazul is értvén reá való szándékot, Szíriának, Chaldeának lakosít a mező széles tér földekről, melyen a császár hadának által kellene menni, elköltöztetvén, és hegyek közé erősségekben helyeztetvén, nekünk úgy hozák, ötven egész mélyföldig elpusztította, kütakat, forrásokat minden helyeken méreggel inficiálatván. Ez jövendő tavasszal melyiknek szolgáljon az szerencse, csak az isten tudja. Másfelé az tengeren levő hadát is az töröknek úgy értjük szerencsésen járt volna. Ez mostani moldvai Tompsa István vajda vajdaságának idejétől fogva menyemű nagy kegyetlenséggel administrálta országát, Nagodnál tudjuk nyilván lehet, hol mi böcsületes jámbor főboérok országában voltak, azokat mind elfogyatta, helyekben a kiket promoveált, hasonlóképpen egynehány rendbe őket levágatta, mely szernyűséget tovább az országbeliek nem szenvedhetvén, ellene conspirálván, feltámadtanak volt, de nyavalyásoknak nem succedált az szerencse, holott a mely kevés magyar gyalog az vajda mellett volt, az jászvásári város népével együtt, az vajda mellől el nem állván, superálták az ország népét s valakik a harczon el nem vesztek, kézben akadtanak, azokat iszonyú halállal megölte, a kik pedig elszaladtanak, azok szernyű persecutióban vadnak, sőt ugyan hallatlan pogány módon való kegyetlenségeket cselekedett, az főboérok feleségi közül a kiket megkaphatott, azokat darabonként vagdaltatta, némelyeket, kik terhesek találtattak szegények közül, Nagod böcsületes személyét követvén, méheket meghasíttatván, gyermekeket méhekből kivonatta és azokat is elvagdaltatta; ha volna kinek őket megszánni, és szabadulásokban mód találtathatnék, istentől venné érdemét. Mi Nagodat erre felette szeretettel kérjük, a mint ennek előtte böcsületes jó akaratjából mi reánk és országunkra való atyai gondviselését indította és készte vala, ennek utánna is annak fáradságos munkájától ne oltalmazza magát Nagod. Ez szegény hazába

valamibe e kicsin állapotunkban elégségesnek ítél lenni, minden időben bizvást parancsoljon mi nekünk, Nagodnak mi is kedveskedő jó akaratunkból mindenben szeretettel igyeközünk szolgálni. Tartsa meg stb. Datum in civitate nostra Meggies die 2. mensis Novembris anno domini 1615.

P. S. Az moldvaiakon talán az úristen meg akar könyörülni, mert szintén mostan érkezék onnan emberünk, ki bizonyosan beszéli, hogy az lengyelek szép haddal érkeztenek volna Hutinhoz a Neszter partra, a megholt Symon vajdának Gábriel nevű fiát akarnák az vajdaságban ültetni, hoszujokat akarnák állani azon az istentelen vajdán, meg is fogott ijedni, mert igen sollicitálja az havaselti vajdát segítségre való menésért, holnap fog indulni az is Molduában, mi leszen exitussa dolgoknak, ha mit érthetünk, Nagodat tudósítani akarjuk felőle.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

servitor et amicus addictissimus
Gabriel Bethlen m. p.

Külczim: Illustrissimo domino comiti Georgio Thurzó de Bethlenfalva stb.

Más kéz: Exhibitae Bytsae 25. Novembris 1615.

(Eredetije az orsz. levéltárban, Act. Thurz. Fasc. 97. No. 14.)

Jegyzet. Thurzó e levélre köv. választ küldött:

Illustrissime stb.

Medgyes városából 2. die Novembris nekünk írott Nagodnak levelét mai napon, úgymint 26. die eiusdem mensis, vettök és megértettök. Irja Nagod, hogy annak előtte az közenséges jóra és megmaradásra nézendő dolgokban Nagoddal szép correspondentiánk volt volna, most penig nem tudja mire vélni Nagod, hogy az Nagodnak való írástúl is meg szüntönk, sőt az nagyszombati tractatusra fölbocsátott követihez is Nagodnak nem kicsin kedvetlenségönket mutattunk volna. Ez panasz honnét vehet eredetet, mi nem tudjuk, sőt mi talán méltáiban panaszolkothatnánk, mert az mi az első dolgot illeti, úgy mint az közönséges megmaradásra néző correspondentiát, annak írás által köll meg lenni, és bizony dolog csakhamar hamar egymásután öt vagy hat levelet írtunk Nagodnak, kikre ez óráig is semmi válaszunk nem jött Nagodtúl. Az mi az nagyszombati végezist illeti, noha ott való jelenlétünkkel ő fölsége nem akart bennönket terhelni, (az törökkel való jövendő tractatusra nézve,) mindazáltal abban is Bécsben ő fölségénél létönkben, mi vetettök fundamentomot, nem tudjuk hát miért köllött volna kedvetlenkednönk az Nagod követi ellen, nem is gondolhatjuk, honnét concipialta ő kegyelmek mi felőlönk az

kedvetlenséget, holott valamidőn ő kegyelmek minket levelek által szökségképen megtalált, mindenkor illendő becsölettel való választ adtunk ő kegyelmeknek ; azért Nagodnak erről csak azt írjuk, hogy valamely dolgok az mi kegyelmes urunknak, császárunknak becsöletire, birodalmának előmentire, hazánknak s nemzetünknek és az egész keresztínségnek javára, megmaradására nüzendők, mindazokban Nagoddal szeretettel és jó szível correspondeálunk, sőt Erdélynek, nem kölemben mint tulajdon hazánknak, az köresztínségnek köteleességiből is, az még isten erőt ad hozzá, szolgálunk, mert tudjuk mi azt, hogy egyiknek veszedelme másíknak romlása, azért ha Nagod is ebbe sincere fárada s munkálkozóék, (kiben nem is kételkedünk) az isten is megáldja Nagodat érette és az egész keresztínségben is becsöletes híre neve viseltetik Nagodnak. Az mi illeti az más dolgot, úgymint határinak és töröktől sollicitált várainak kezínél való megmaradása felől, hogy Nagod bizonyos főkövetit köldette az portára, azt Nagod fölette igen jó cselekeszi s bizony dolog, ha Nagod bölc okoskodásával azokat az várakat az kereszttyén kéznél megtarthatja, nemcsak az magyar nemzet, de az egész keresztínség előtt is nagy becsöletet és jó hírt, nevet talál Nagod érette ; de viszont, ha pogány kézben ejtette Nagod, minémű veszedelmére következék mind Erdélynek s mind Magyarországnak, Nagod megítheti, kiért minden röndek minémű idegenséget concipiálnának Nagod felől, azt is okos ítéletivel megtapasztalhatja Nagod.

Az hírekről, hogy Nagod méltóztatott tudósítani bennöket, Nagodnak megszolgáljuk, jóllehet mindazokról már egyebek is tudósítottak vala bennöket, úgymint Alÿ passa is (kihez ez elmúlt napokban emberönket bocsáttuk vala) nagy részből megjelentette azokat az híreket, annak fölette az lengyel határon lakos urak és főrendek kezöl is egynehányon megírták, mindazáltal, hogy Nagod is értisönkre adta, igen kedvesen vesszük Nagodtól, kírónk is Nagodat, ennek utánna is ha mi oly hérei lesznek Nagodnak, melyet az közenséges jóért és megmaradásnak okáért ítélt tudásunkra méltónak lenni, ne idegenlé Nagod rövid írásában értisönkre adni, megszolgáljuk Nagodnak. Végezetre Nagodnak ez occasióval kölletik erről is írunk rövideden. Vadnak egynehányan az ő fölsége hívei kezöl, kik panaszkodnak azon, hogy Nagod az szombati vigezis szerint, elfoglalt jószágokat mind ez ideig is nem restituáltatta, hanem nagy károkkal fogyatkozásokkal most is jószágok kívöl vadnak nyavalyások. Annak okáért Nagodot kérjük, effectuálja Nagod az vigezést, és az kiknek ez ideig még jószágokat meg nem adatta, adassa meg Nagod, ne panaszkodjanak abbúl is Nagod ellen és a miatt valami újabb viszálkodás és igényetlenkedés ne következék, kit ő fölsége is az mi kegyelmes urunk vehesse jó néven Nagodtól, és mi is szolgálhas-

sunk meg Nagodnak. Éltesse stb. Datum in arce nostra Bittchae die 26. Novembris anno 1615.

Comes Georgius Thurzo.

Kivül: Paria literarum ill^{mi} doⁿⁱ comitis palatini regni Hungariae ad waŕwodam Transilwaniensem etc. datarum.

(Ezen levél egykorú másolata hozzacsatolva Bethlen 1615. nov. 2. Megyesről Thurzónak írt leveléhez, országos levéltár. Act. Thurz. Fasc. 97. ad. Num. 14.)

XXVIII. 1615. nov. 20.

Gabriel Bethlen dei gratia etc. Spectabilis ac mag^{co} etc. Salutem etc.

Szathmárról 24. Nov. a mely levelet írt Kgl^d mi nekünk egy néhány dolgokról, annak minden részeit megértettük. Szilággy János a melyekről panaszolkodik eleitől fogván, ott Kővárvidéken inkább minden faluban afféle megnemesített boérok, kiket vajdáknak is hínek, voltak, mikor privatus emberek birták Kővárat, és nem fejedelmek keze volt rajta is, azok az ő szabadságokban és nemességekben megtartattanak, holott nemcsak a várnak urától avagy földesuroktól, hanem régi királyoktól és fejedelmektől vagyon szabadságokról privilegiumok, attól elválva hogy az várhoz lovok hátán imide amoda való küldezéssel tartoznak szolgálni. Ez ilyeneket szegény Báthory fejedelem idejében ugyan híre nélkül hatalmasul háborgatták, és nyomorgatták és jobbágyokká akarták tenni némely donatáriusok, de annak szegények ők nem engedtek, búdosással és minden marhájoknak elvesztésével elkerülték az jobbágyságokat akkor is. Most pedig immár, mikor az ő felsége kglsségéből Kővár visszaadattatott, mind az országot s mind minket megtalálván könyörgésekkel, ítélje Kgl^d, hanem tartoztunk helyére állatni olyan régi igazságokat. Mi hírünkkel és akaratunkból csak egyet is jobbágyát Szilággy Jánosnak elfoglalni nem parancsoltunk, hanem nemes embereket, az kiket hatalmasul háborgatott ennek előtte, talám nincsen ilyen módja immár azoknak háborgatásában. Ha pedig valamiben oly nilván való igazságát hja (*így*) minden egy jobbágyért, kettőért, vagy erdejében két avagy három szálfaért ne forgasson confoederatiót. Itt mindennap és minden órában az törvények folynak és szolgáltatnak, valakivel közü vagyon, törvény szerint kedvezés nélkül igazat szolgáltatnak neki; sőt az Kgl^d mostani írására jüjjön be az magyarországi híveink octávájára Kolosvárra producálja igazságát, lám most az ő felsége commissariusi jelen lesznek, hogy ok nélkül ne panaszolkodhassék; így az törvény szerint készek leszünk eligazítani minden dolgait.

Báthoryné asszonyom is hogy Kgdet panaszolkodásával busította, arról nem tehetünk, az confederatiónak tartása szerint míg törvény szerint eligazodik közöttünk, ha tartozunk-e neki valami elégitéssel, avagy nem, csak illendő szállással és provisióval tartoztunk. Arra oly gondunk is volt, hogy méltán senki előtt nem panaszolkodhatnék. Arról való donatióunk, ha mutatta volna Kglđnek, csak oly limitatióval volt, hogy a mit ő kglmének rendeltünk, másuva affélét nem vitettünk. Tartozunk-é valamivel és mennyivel ő kglmének, mikor az törvény megmutatja, annak utánna nekünk is magunkat ahoz kell szabnunk. Mi immár ő kglmét az törvény napja felől certificáltuk, nemsokára elválík ugyan az ő felsége commissariussi előtt, valamivel adóssá teszen az jó asszony bennünket, kételenek leszünk annak terhét felvenni és elviselni.

Kendi István felől is, minthogy az transactióban uilván való emlékezet vagyon, ha azt az útát követte volna vagy követni akarná, régen patrimoniumjához hozzá juthatott volna. Kglđ megítélheti, ha rajtunk, vagy ő kglmén mult el eddig, hogy az eleiben praescribáltatott útát nem követte. Mi bennünk tehetségünk és erőnk szerint az ő felségével tött végezésünkben senki is fogyatkozást nem talál.

Az moldvai állapot felől nekünk minden nap jűnek bizonyos híreink; minthogy az vajda országabeli boérokka csak minap veszekedett, azokban futottanak volt Lengyelországban, kik az tatár ellen készült lengyeleket olyan reménséggel akarták vinni Moldovára, hogy a vajda székiből kifutna előlök. De mihelt az vajda az lengyel indulását értette, minthogy az tatár vizeknek nagy áradása miatt hazájában nem mehetett volt, Neszter-Fejérvárnál érte az vajda hivatalja sok sok adományával nem ő magát az tatár hámot, hanem az öcscsét. Negyvenezer tatárral mondják hogy érkeznék melléje, és azok immár híják akarátja nélkül is az lengyelek ellen, maga is székes helyéről kiszállott, Lengyelország felé a Prut vize mellett vagyon táborban; mi leszen eventusa, azt csak isten tudja. Bizony félthetni az tatárnak sokaságátúl az lengyeleket. Bátorságát az vajdának ebből vesszűk eszűnkben, hogy sem minket, sem az havasalföldi vajdát segítségért nem szorgalmaztak; nekünk ugyan egy szóval sem írt felőle. Az szélbeli kapitányinknak mit írjon, csak tegnapi napon hozák levelét, Kglđnek in specie oda küldöttük; azok mi hírűnk nélkül, sőt senki is akarátunkból most efféle hadakozásban nem egyelėti magát. Ennek utánna ha mi újabb híreink kezdenének felőle lenni, az tatárnak anni sokasággal kinnmaradása és visszatérése miatt szükség igen vigyázni, és egymással jó correspondentiát viselnűnk. Kglđ is ha mit ért, minket hasonlóképen tudósítson mindenekről.

Végezetre semminek inkább nem örűlűnk, mint mikor nem-

zetségünknek velünk egyetemben örvendetes békességét érthetjük. Melyeket Kglđ levelének vége felé jelent az portárúl, hogy a mostani békességnek confirmatióját megvitték, mi is értettük az Aly bassa leszállását is. Császár urunknak ő felségének jó egészséget és asszonyunkhoz ő felségéhez az koronázatbúl való bódog igyekezetit örüljük és ennek előtte is értettük. Adja az úristen ő felségeknek mind abban mind egyéb kedves dolgokban való igyekezeteket nagy boldogúl és szerencsésen jó véghez vinni mindnyájunknak örömére. Tartsa meg isten stb. Datum ex civitate nostra Alba Iulia, die 20. Nov. anno 1615.

Spectabilis ac mag^{ca} Dnis V^{rae}

amicus ad serviendum paratus

Gabriel Bethlen m. p.

Külczim: Spectabili ac mag^{co} dno Andreae Dóczy de Nagy-Luchia etc.

(Másolat az orsz. ltár Act. Thurz. Fasc 63. N° 31. 1.)

Jegyzet. Ezen levél melléklete:

Stephanus Tomsa dei gratia princeps ac perpetuus haeres regni Moldaviae.

Generose dne amice et vicine nobis honorande. Salutem etc. Meghozák mi nekünk az Kglđ böcsületes levelét, melyben mit írjon mi nekünk, megértettük. Az Kglđ hozzánk való jó akaratját jó néven vöttük. Mindazonáltal kérjük Kglđt, hogy Kglđ oly készen legyen, miholt második levelünket látja, indulhasson. Mikó Ferencz uramnak is íránk, de ő kglmének azt írtuk, hogy az lovassal ő kglme jöttést jöjjen; de Kglđ csak oly készen legyen, ha kívánatik mindjárást írunk Kglđnek. Interim g. D. V^{ram} quam diutissime feliciter valere desiderantes. Datum ex castris nostris penes fluvium Prut positis, die 13. Nov. ao 1615.

Kírúl: Generoso dno Clementi Béldi.

(Másolat orsz. ltár Act. Thurz. Fasc. 63. No. 31. 2.)

XXIX. 1615. decz. 19.

Gabriel Bethlen dei gratia princeps Transsylvaniae, partium regni Hungariae dominus ac Siculorum comes etc.

Generose domine amice nobis observande, salutem et nostri benevolam commendationem. Jól emlékezünk arra, hogy az elmúlt időkbén az szegény megholt Báthory fejedelem idejében elsőbben Tokajban induciákat szerezvén, annak utánna Kassán arról derekasban végezvén, végezetre azon transactiót római császárhoz ő felségéhez felvívén 1611 esztendőnek abban a részében, melyben még szegény fejedelem Havaselföldében vala, Kgd Nagy Mihály Ferencz urammal együtt azon confirmált transactióval szinte Bras-

sőig befáradván, és onnat viszont Szebenben kijövén, a transactionak véghez menésében sokat fáradozott és utólszor Báthory fejedelemtől Kgd vitte ki Szebenből a diplomát ő felségének mind az ország neve alatt s mind pedig a fejedelem neve alatt. Melyeknek paraira országunknak administratiójában és valami törvényeknek dolgában nagy szükségünk levén, noha sok kerestetéssel nem kécsin üdő mulva vagy tárházunkban vagy pedig valamelyik káptalanban feltalálhatnók, mindazáltal tudván, hogy Kgdnél is azon utolszori szebeni tractatusnak parájaja meg vagyon: Kgdet kérjük szeretettel mint barátunkat, Kgd cselekedje meg azt mi érettünk, hogy vagy ad mandatum requisitorium domini iudicis curiae regiae vagy pediglen egyéb aránt az egri vagy leleszi káptalanban mi nevünkre mind az ország s mind pedig az szegény fejedelem neve alatt utólszor Szebenben emandáltatott transaction kiíratván ha lehet in integra sine diminutione et pariatione aliqui küldje be. Hahül pedig in toto be nem küldhetné is, akár csak azt a részét, melyben (örögének és Vécsnek ujolag való törvény szerent adjudicálását szegény fejedelem megígérte, kire Kgd is rea emlékezhetik, de verbo ad verbum kiíratván, datumát, diessét és locusát szorgalmatosan kijegyeztetvén sub sigillo authentico mi nekünk bizonyos meghitt emberétől mentől hamarébb küldje be. Ebbeli hozzánk megmutatott jó akarátját Kgd-től kedvesen vevén, ha miben bennünket is megtalál, Kgdnek szeretettel igyekezünk kedveskedni. De caetero eandem foeliciter valere desideramus. Datum in civitate nostra Colosvariensi, die 19. Decembris, anno domini 1615.

benevolus
Gabriel Bethlen m. p.

Küldzém: Generoso domino, Sigismundo Pechy sac. caes. regiaeque Mattis camerae Scepusiensis consiliario etc. domino, amico nobis observandissimo.

(Eredetije a m. k. orsz. ltárban.)

XXX. 1616. j a n. 9.

Spectabilis et magnifice domine.

Az vármegyék mustrálások felől Kegyelmeddel csak obiter emlékezénk, azért im mindenik vármegyére commis[sariusokat küld]tünk, és megírtuk, hogy cum plena autoritate biztuk Kegyelmedre ő kegyelmeknek meglátogatását, és szóval is valamit mi nevünkkel eleikben ad, a tevők legyenek, s arra az melyet nekik a mustrálásra praefigál, tartozzanak compareálni. Annak okáért Kegyelmed a napnak praefigálja 25. diem Ian., Váradra hívasson minden rendeket personaliter, mivelhogy sokféle emberek lesznek annak nézői, kik leselkednek utánunk, igen serio

megizengesse titkon is alattomban mindennek, senki el ne maradjon, hanem kiki ereje szerint mennel jobb móddal és többed magával lehet, úgy menjen a mustrára. Az hajduságot is a mi birodalmunkban mindenünnét előhívassa capitatum Kegyelmed. Az váradi lovas sereget is akkorra mennél jobban lehet reá készítsék az hadnagy uraim. Azonképpen a gyalognak is nagyobb részét magával kivigye, az harczérokkal együtt, sőt az váras biráját is behívassa Kegyelmed, és azok is akkorra, ha többet nem is, kétszáz puskás gyalogot készítsenek elő az Kegyelmed zászlói alá; azokkal együtt Kegyelmed úgy menjen ki olykor, mikor a több seregek kin az mezőn lesznek; én is akkorra bizonyos emberemet bocsátom Kegyelmedhez, csak ezért, hogy megnézze az seregeket és tudja megmondani. Az mustrálásban Kegyelmed ilyen módot observáljon, maga, deákjával avagy a perceptorral csináltasson még azelőtt egy derék regestumot, és legelsőbben magát beiratván Kegyelmed az váradi sereggel együtt nevenként, azután az urakat, urasszonyok szolgálait series szerint szállíttatván, ki menynyi magával mustrál, lovaggal, gyaloggal, kegyelmed írassa úgy fel, gyalogot is utána külön. Azután az jószágos nemes embereket a szerint, és a viceispánokat Kegyelmed maga szakere mellett állatván, kinek mennyi jószágá vágyon, igen szorgalmatosan végére menjen, és valamely nemes ember nem úgy fog mustrálni, a mint értéke kívánná jószágáról, azt Kegyelmed megszólíttassa, és mi nevünkkel serio iniungálja nekik, különben készüljön ennek utánna az hadakozáshoz; a kinek tíz, 15 s husz jobbágya vágyon, az másod magával tartozzék előállani lovassal, a kinek 32 jobbágya vágyon s 35 s 40, az harmadmagával, a kinek 50 s 60 jobbágya, az ötöd magával, a kinek 70, 75 és 80 jobbágya, az heted magával, és a kinek 100 jobbágya vágyon, az nyolcz kopjással; a kinek a felett vágyon, mindent az ő értéke szerint ellimitáljon Kegyelmed, és jószágá vesztése alatt mindennek megparancsolja, hogy az Kegyelmed rendelése szerint második mustrára, vagy ha kívántatik induláskor meg legyen, és ne valami bocskoros jobbágyokat ültessenek fel, hanem szolgálatra való embereket, azok szerszamosok és fejenként kopjások legyenek. Az egyházi nemes emberek is, a kik értékesek, annyira valók lehetnek, hogy lóháton szolgálhatnak, azoknak is állapotjoknak végére menvén Kegyelmed, lóra írassa őket, és szerszám, kopja szerzésre erőltessék az viceispán uraim. A kik lóra nem éppül[hetnének,] azok jó puskát, szablyát, száz lövő porral szerezzenek és posztó köntöst. És így valakiket mint elrendel Kegyelmed, a kit hán lóra irat, az szerint írassa regestumban Kegyelmed, s mi nekünk küldje be oda küldendő emberinktől, isten azt adván érnünk. Ezekre így gondot viselni Kegyelmednek igen szükségesnek ítéltem, és azért akarám ily bő írás által Kegyelmednek értékére adnom, mert

mi is ittben hasonlóképpen cselekedünk. Imrefinek írttam egy levelet, Kegyelmed küldje az udvarbiró kezében, mert ezzel a levéllel mehet Imrefihez. Kegyelmed mindjárt küldjön el Ungvárra s egyébüvé is, és valamit érthet, nekem sietséggel adja értsemre. Ezeknek utánna az úristen Kegyelmedet tartsa meg. Ex Szászváras die 9. Ian. 1616.

benevolus
G. Bethlen m. p.

Külczim: Spectabili ac maguifico domino Francisco Rhedeÿ equiti aurato, comitatus Bihoriensis comiti, consiliario arcisque et praesidii nostri Waradiensis capitaneo supremo etc. affini nobis honorando.

(Eredetije, a czímen kívül egészen Bethlen írása, az *erd. Muzeumban* (a gr. Mikó Imre hagyatékában.) Kiadva több hibával, gr. Kemény József másolata után, *Török-magyar államokmánytár I. köt. 142—144. l.*)

XXXI. 1616. marc. 7.

Illustrissime domine sat. Salutem sat.

Chichi András udvari jámbor szolgánk Nagyságodtól megérkezvén, nekünk küldött becsületes és jó akarattal teljes levelét megadá, melyből mind szegény fogatkozott nemzetünkhöz, mind édes hazánk javára és békességes megmaradására nézendő dicséretes indulatját nemcsak jó kedvvel, hanem ugyan nagy örömmel értettük, kérvén Nagyságodat, hogy azon megmutatott jó akaratját meg ne szüntesse, hanem continuálván, öregbítse. Szintén akkorban érkezék császár urunk ő fölségétől is felbocsátott postánk Kovacsiocki István uram, ki által ő fölségének is hasonló kegyes indulatját, az szentül végezett szövetségnek megtartására és oltalmazására megértettük, melyeken mint nemzetünk s hazánknak nagy javára örvendezvén, istenünknek hálákat adtunk. Mostanság oda ki való practikáknak ujulását nem értettük, hanem hogy Csyki István püspököt küldötte volna Homonnai uram Lengyelországban hadat fogadni. Jöllehet Dóczy András uram levele által excusálja, hogy nem afféle szándékból, hanem devotiojért ment volna Csiesztakóban, mindazáltal mi hivatalunk szerint annak oda való járására is illendőképen vigyázunk. Az portai állapotokról írhatjuk Nagyságodnak, hogy continuus oratorunk Tholdalaghi Mihály, ki két esztendeig lakott oda országnak szokása szerint, megérkezett. Bizonyosan mondja, hogy az kazulnak más főrendbeli követe is érkezett volna hét száz ezer forint érő drága ajándékokkal az fővezérhez Halepben, ki az békességet felette igen sollicitálja, sőt szultán Szulimán császár idejében az kazul, míg császár ide felé hadakoznék, és sok czilálíák is támadtak vala országában, ezektől vissza vött volt ugymint

husz várakat, tartományostul vissza adnák; kihez képest császárt csak az egy ratióval merészlették az vezérek az muftival egyetemben, az kazullal való békességre inteni, mivel odafelé feletemessze és pusztá földéken kell igen veszedelmesen hadakozni, idefelé Európára az körösztenység ellen sokkal hasznosabb könnyebb hadakozást igérvén császárnak. És immár el is volna teljességgel végezvén az vezérek között, hogy megbékülvén az kazullal, idefelé Európára fordítsák hadakozásokat. A mi főkövetünknek is Ali pasa vádlására az Homonnai uram s egyéb idegen akarattal levő embereknek nagy igirések miatt sok veszedelése volt a vezérekkel; mert bizonyoson és hüt szerint mondja ez mi oratorunk, hogy Homonnai uram Erdélynek tiz esztendeig való adaját egyszersmind megadni ígérte volt az töröknek, és nemcsak Jenőt, Lippát, hanem mind az egész Vaskapuig Erdélyen kívül való földeket. Ki miatt Ali pasa teljes tehetségével azon volt, hogy a mi főkövetünköt az portáról ő hozzá küldjék Budára, fejét, életét kötötte, hogy ő a fejedelemség változtatásával azokat a tartományokat és várakat hatalmas császár kezében ejti. De nagy sok okoskodásával főkövetünk, hogy császár portájáról egy rabja szolgálja portájára küldessék, viszont a vezéreknek persvadeálván Ali pasának is ott benn irigyi levén, arról elállottak, hogy oda küldenek, de derék választ ismeg neki nem adtanak. Ugy hiszszük, a kazullal való derekas tractatustul várnak, ha annak csak induciája is elkezdetik, félő, hogy ide mi hozzánk keményebben viselik magukat, jóllehet most avval is keveset gondolhat, mert Európából Konstantinápoly erején kívül semmiféle hadait oda által nem vitte. Balassa Zsigmondnak is, ha hasonló gonosz praktikája volt szegény nemzetünk ellen, méltán gyalázta isten, és büntetessék meg is veszedelmes igyeközésiért. Moldovából Tompsa vajda mellé török, tatár érkezhén, a lengyel harczot sem állván, kifutott; Tompsa utánok ment Hutyn felé, most közhirrel hozzák, hogy ismét megverekedtek volna, de ez bizonyos, hogy az török nem engedi azt a lengyelnek birni. Sőt nagyobb hadakozást vonhattak magokra ez occasióval. Ezután is, ha kedvesnek látjuk, idefelé való híreket, állapotokat szeretettel közlünk Nagyságoddal. Az mi illeti Móríz Mártonnak Kovácsi nevű elvött jószágát, noha káros eléggé lippai végházunktól elszakadni és az fiscale bonumoknak recuperálásáról az ország articulusi is megadását ellenzenék, mindazáltal a Nagyságod tekintetiért megadtuk ő kegyelmének. Tartsa meg isten Nagyságodat sok esztendeig jó egészségben. Datum in civitate nostra Brassoviensi, die 7. mensis Martii, anno domini 1616.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

servitor et amicus addictissimus

Gabriel Bethlen m. p.

Külszin: Magnifico domino comiti Georgio Thurzo de Bethlenfalva etc.

Exhibitae Bittse 24. Martii 1616.

(Eredetije orsz. ltár kincst. oszt. Act. Thurz. Fasc. 101. uro 5.)

Thurzó e levélre következő választ küldött:

1616. márcz.

Illustrissime domine amice stb.

A Nagyságod Brassóból 7. Martii nekünk írt levelét megküldte nekünk Daróczy Ferencz uram, az ő fölsége császár urunk böcsöletes hive tanácsa és szepesi kamorájának praefectusa, melyet minden részében megértettünk. Noha azért azelőtt csak kevés napokkal is Weselény Pál uram által minden dolgokról, az melyeket íteltünk méltónak és szükségesnek lenni, Nagyságodnak bőségesen írtunk, mindazáltal ez mostani levelére is választ akaránk adnunk Nagyságodnak. Hogy Nagyságod mind ő fölsége az mi kegyelmes urunk kegyes resolutiójával s a mellett a mi Nagyságodnak írt levelönkkel s izenetönkkel is igen contentus lévén, azokban megnyugodott, mi is bizony igen akarjuk, és elhiggyje Nagyságod, az mint ezelőtt is már nagyságodnak megírtuk ha Nagyságod ő fölségéhez, azonképpen országunkhoz és nemzetünkhöz való synceritását s keresztyényi jó indolatját hiven viseli, megtapasztalja Nagyságod, hogy se az ő fölsége kegyelmességében, se pedig nemzetünknek jó akaratjában meg nem fogyatkozik Nagyságod. Az mi pedig az Nagyságod személye ellen való practikákat nézi, Balassy Zsigmond dolga ugyan valóságos, maga sem tagadja, de arról most poenitentiát tart. Az Homonnay igyekezetét is tudjuk, Nagyságod igen jól értette, de módot találtunk benne, hogy az minemő hadat titkon fogadtatott és gyűjtetett, azokat mind elosztattuk és most immár látván hogy nincs módja az dologban, vesztegséggel vagon. Mivel pedig mind az ideig szépiti dolgát Homonnay uram, hogy nem volna ő oka ennek az indolatnak, mi is az felföldön levő némely vármegyéknek megparancsoltuk serio, hogy minden vármegyében inquisitiót tegyenek, és diligenter examinálják az embereket, ki légyen oka ennek az hadgyűjtésnek, ez zürzavar szerzésnek, mely inquisitiót kezünkhöz küldvén, ha isten országgyűlését ad érnünk, megemlékezőnk fölöle, el sem szenvedjük, meglátja Nagyságod. Az inquisitióból azért ki fog tetszeni, ki legyen oka, noha most tagadják némelyek. Az portai hírekről s az többiről is, hogy Nagyságod méltóztatott bennünket tudósítani. fölötté kedvesen vesszük Nagyságodtól, meg is szolgáljuk Nagyságodnak, kérvén Nagyságodat, ennekutánna is ha mi oly tudásunkra méltó hírei lesznek Nagodnak, ne idegenlje Nagyságod

rövid írásában értésünkre adni, tudhassunk mi is hivatalunk szerint országunk állapotjára annyival jobb módjával gondot viselnünk.

Végezetre, hogy Móricz Márton uram mellett való intercessiónknak volt effectusa Nagyságod előtt és jószágát az mi tekintetünkért megadta, azt is megszolgáljuk Nagyságodnak. Mi is az miből tudunk, Nagyságodnak minden alkalmatossággal örömet kedveskedünk szolgálatunkkal.

Éltesse isten stb.

Kívül: Paria litterarum responsoriarum ad vaivodam Transsilvaniae datarum.

(Másolat orsz. ltár kinezt. oszt. Act. Thurz. Fasc. 101. ad Nrum 5.)

XXXII. 1616. m a r t. 15.

Illustrissime domine stb. Salutem stb.

Minemű újabb és bizonyosabb hireink érkeztenek legyen az portáról, miért hogy igen nagy dolgok és az szomszéd országoknak és keresztyénségnek kárára, romlására nézendők, igen szükségesnek ítélők mindjáraást mind oda fel ő felségének császár urunknak s mind Nagodnak és több ő felsége tisztviselőinek érté sére adnunk sietséggel. Az lengyel uraim nem nyughatván, ez elmúlt télen Tomsa István vajdát kiverék Moldovából, melyet mind isten, s mind emberek itéletiből méltán szenvedett vala nagy kegyetlensége miatt. Az új vajda minket akkor követe által megtaláltatván, mindjáraást nagy jó akaratunkat ajánlottuk vala neki, hogy az mi tanácsunkat követvén az győzedelemmel ne éljenek gonoszúl és több országokra ne igyekezzenek, hanem nagy alázatossággal magokat az portán megmentsék, hogy nem török császár boszujára, hanem csak az országnak az Tomsa kegyetlensége alól való megszabadításra jöttek volna, a mellett az portát ajándékkal és minden szokott adóknak beszolgáltatásával magokhoz engeszteljék. Elsőbben ezt az mi tanácsunkat láttatának megfogadni, és mi is az portán mind követink és levelünk által commendálni, promoteálni kezdetük vala az új vajdát elannyéra, mint-hogy az Tomsa vigyázása miatt másutt követit az portára nem küldhetette, innét az mi birodalmunkon Erdélyen által két követét magunk postánkkal és commendatoria levelekkel Tömösvár felől általbocsátottuk, várván, hogy annakutánna persvasiónk szerint az főkövetet sem késlelik elküldeni; azonban sem Lengyelországból, sem az új vajdától követség által az portát meg nem találván,

Tomsa vajda pedig éjjel nappal maga dolgát futván, kicsin segítség által az lengyel atyafiakat kiigazitotta Moldovából; most is közhirrel úgy értjük, Hutiu táján igen megverte őket; az portán pedig csak immár is az új vajda dolga annyéra vitetett volt az mi tekintetünkért, hogy ha főkövete beérkezett volna, ki mellett császár méltósága szerint agálhatta volna Balassy Ferencz uram ottbenn az dolgot, írja bizonyosan, hogy botot, zászlót nyertettünk volna az új vajdának; de annak is eltelvén ideje, mi okát ennek nem tudván, miért nem akarák az mi intésünk szerint az portát megtalálni. Most immár császár és az vezérek nem Tom-sához való szeretetekért, mert azt ők is megunták és mihelt ez dolgoknak vége leszen, bizonyosan értjük, megváltoztatják, hanem igyenesen csak az császár méltóságának megsértését és hogy országára mert menni, az lengyel frigy felbontást forgatván, most Szkender passának az bosnai beglerbégséget, passaságot adván császár, száz ezer törökkel és számtalan tatárral, moldovai, erdéli, havaselyi hadakkal Lengyelországra parancsolt menni boszuja megállásáért, nekünk pedig személyünk szerint ez hadban Szken-der passa mellett való létünket parancsolja. Nem késvén Szken-der passa semmit, az Duna mellé kiszáll, minket is az készületre igen siettet. Mely dolgokat ő felségének is idején értésére adni akartunk; sőt lengyel király ő felsége is mivel az elmúlt ősszel minden igaz jó akarattal való szomszédságra ígérte vala nekünk magát, ez következendő veszedelmet magunk levele által értésére adtuk, és Nagodnak is Szkender passa Kontancinápolyból ez dologról nekünk irt levelének és Balassy Ferencz uram levelének, melyet cancellariusunknak irt, pariait küldöttük, melyekből Nagod igen nyilván és világosan megérthet mindenedet, mely ártalmas motusok jöhetnek ki ebből, ha az úristen csudálatosan elejét nem veszi. Mi ezaránt országostól, mely nagy kételenség és kénszergetés alatt legyünk, és mely igen környűl fogott az vesze-delem, könnyen általértheti Nagod. Bizony dolog, Tomsa vajda is minden vádlásokkal igen rajtunk vagy az portán, ha módja lehetne benne, mind törököt, tatárt ellenünk indítana. De noha ily nagyok mind ezek az kételenségek, megirtuk ő felségének is mindenik felé, isten velünk levén, mindezek között úgy igyekezzük magunkat és minden dolgainkat viselni, hogy az egész kereszt-yénséghez és szomszéd kereszt-yén országokhoz való igaz affectu-sunk mind az világ előtt nyilván kitéssék, istenhöz és emberekhez tartozó lelkünk ismereti, az menire oltalmazhatjuk, meg ne sér-tődjék; császár urunkkal pedig ő felségével egyszer végezett fri-gyünk épen és fogyatkozás nélkül megtartassék, kire isten segít-ségéből felette nagy vigyázásunk leszen s vagy az is minden idő-ben. Nagod is az miből kívántatik, ez szerint tudja ő felségét informálni ez ide való dolgokról. Tartsa meg isten Nagodat jó

egészségben. Datum ex arce nostra Fogaras die 15. mensis Martii anno dni 1616.

Eiusdem ill^{mo} Dnis Vestrae
servitor et amicus addictissimus
Gabriel Bethlen m. p.

Kirül a Thurzó kezével: Exhibitae Bitchae 2. April. 1616.

Külczim: Illmo dno comiti Georgio Thurzo de Bethlenfalva etc.

(Bethlen saját kezével aláírt eredetije a m. kir. orsz. ltár. kincst. osztályban, Act. Thurz. Fasc. 93. Nro. 33.)

Jegyzet. Thurzó e levélre következő választ küldött:

1616. a p r. 4.

Illustrissime domine stb. Salutem stb.

Az Nagod Fogarásból 15. die Martii nekünk irt levelét mind Szkender passa és Balassa Ferencz levelök másaival együtt megadák, melyeket megértettünk. Az mi illeti az Szkender passa levelének continentiaját, a bizony elég kedvetlen és semmirekellő hír; ne is adja isten, hogy írása szerint igyekezeti végbe mehessen, mert bizony dolog az, ha anniad magával Lengyelországra megyen, Erdély is megérzi azt: sőt igen félő, hogy utolsó veszedelme is ne következék belőle, mert tudja azt Nagod, hogy soha még eddig az török nem abutalt az occasióval, hanem valamiben módja lehetett, azt véghez is vitte. Nem mondhatunk egyebet, így levén az dolog az mint Nagod írja, bizony elég veszedelmes állapot környékezi meg Nagodat s ójja az úristen Nagodat országjával együtt, mert ha Erdélynek mi (baja) történik, nemcsak ez mi szegény hazánk, de az egész keresztyénség is periculumban fordul. Kivántatik azért, hogy Nagod ebben az állapotjában úgy viselje magát, kiből mind ő felsége az mi kgl's urunk császárunk, azonképpen az több szomszéd keresztyén országokbeli fejedelmek előtt is Nagodnak igaz keresztyéni affectusa megnilatkozzék; kiváltképpen pedig mi tette ez ideig is Nagodat dicsíretesbé és tekintetesbé mind nemzetünk és az idegen nembeli fejedelmek előtt is mint az, hogy Nagod keresztyéni jó indulatjából Lippát s Jenőt (kik nemcsak ez országnak, de az egész keresztyénségnek is nem kisebb bástyái) sok okoskodásival ez ideiglen az ellenség kezében eséstől megmentette. Hogy azért ezután is hasonló szorgalmatos gondviselése által azokat az várakat Nagod keresztyén kéznél maraszsa, felette igen kérjük Nagodat. Tetszik nekünk ebben az Balassy Ferencz uram írása, hogy Nagod az portának igen kedvét kereste mind adományával s mind másképpen való kedveskedésivel, megtartván az mi kgl's urunkhoz császárunkhoz való affectusát és hivségét is Nagod, mert egyébkint nem is

látjuk módját, hogy ellenek megtarthassa Nagod. Jól cselekedte Nagod, hogy mindezekről lengyel királt ő felségét tudósította, és az töröknek ellene való szándékáról bizonyossá tette, ahoképest tudja magát az dologhoz alkalmaztatni és elhittük, értvén az igyekezetet, nem negligálja dolgát, hanem az portát megtalálja. Szkender passa mellé való menetelítől Nagod a mint lehet ójja magát; ezzel is penig mentheti Nagod magát előtte, hogy nem bátorságos mostan Nagodnak országából kimenni s azt üressen hagyni, holott nem tudja Nagod, honnét mi ellensége találkozik Nagodnak, és félő, hogy in absentia valami irruptiót ne tegyenek az országban és el ne foglalják. Egyébképen is az mint Nagod mentheti magát, azon legyen Nagod, mert, kitől isten oltalmazza Nagodat, népével anni pogányság köziben elegyedvén, ki tudja, az pogány mit gondolhat látván az occasiókat, Nagodat mind népestől levághatja, és az országot igen könnyen elfoglalhatja. Azért Nagodat megis kérjük, mindenképen módot keresen benne, hogyegyütt velek ne hadakozzék. Végezetre noha tudjuk, hogy Nagod ő felségének császár urunknak mindezekről bőségesen irt, mindazáltal mi is hivatalunk szerint mindjára st mindenekről az Nagod írása szerint informáltuk ő felségét. Nagodat penig kérjük, ezután is ha mi oly tudásunkra méltó hírei lesznek, ne idegenlje rövid írásában értésünkre adni, megszolgáljuk Nagodnak. Tartsa az úristen jó egészséges életben meg Nagodat. Datum in arce nostra Bitche, die 4. Aprilis, a^o dni 1616.

Ill^{mae} Dnis V^{rae}

Küldém: Illmo dno dno Gabrieli Bethlen etc.

(Minuta az orsz. ltár kine st. oszt. Act. Thurz. Fasc. 93. N° 34.)

XXXIII. 1616. a p r. 8.

Gabriel Bethlen stb.

Reverende dne stb. Salutem stb.

Nekünk küldött leveléből az predicatoroknak ide beszerzésében való kedveskedő szorgalmatos munkálkodását jó néven vettük Kgtől, sőt ebbéli industriájával nemcsak mi nekünk, hanem istenünknek is kedves dolgot cselekedik, holott ez elmúlt disturbiumokban országunkban a keresztyén tudós tanítókat ő fge elannyira kiszedegette volt, hogy egynehány fő jövedelmes helyek és ecclesiák lelkipásztorok nélkül árvákká maradván, a . . .lnak, magunk mellett is pedig udvarunkban Keserwy Jánosnál senki praedicatorunk több nincsen. Egyedül csak ő maga ilyen súlyos terehviselésre el nem érkezhetik, kihez képest ő kegyelme mellé más segéto collegát is adjungálni akarván, irtunk Czep-siben Kovásznay Imre uramnak. Kgd azért ez dologbéli indulatját nem tágitván, continuálja, ilyen helyre fejedelem sze-

mélye mellé és udvarába mind tudományával, magaviseletével és eloquentiájával minemű ember kívánt(atn)ék, Kgdnél annak itileti. Az mely szerencsi prae(diká)tort minékünk kommandál, annak is bizonyosan végére menvén, tudósítson mentől hamarébb bennünköt, bízh(atun)k-e hozzája avagy nem, ha mi difficultások talál(tatnának) beindulásában és ha a Rákóczy urfiak a helyből (kimoz)dulását nem akarnák, mi ő kegyelmeket is készek vagyunk megtalálni, tudjuk a mi tekintetünkért örömet is megengedik. Tartsa meg stb.

Datum Albae Iuliae die 8. Aprilis a. d. 1616.

benevolus

Gabriel Bethlen m. p.

Küldésim: Rev. duo Petro Alvinczy fideli apud Cassoviensem verbi divini ministro etc. nobis honorando.

(Eredeti, néhány helyen kiszakadva.)

XXXIV. 1616.

Disciplina militaris in expeditione Lippensi ab illustrissimo principe et domino domino Gabriele Bethlen etc. exhibita.

Régi bölcsék mondása, és az experientia is azt mutatja, hogy soha az igaz ok nélkül való hadakozásban semmi jó nincsen, melyeket az emberek magok haszna kereséséért csak felfuvalkodásból kezdenek, viszontag, a mely hadakozást kételenségért, magok oltalmáért és békességek megmaradásáért kezdenek, az úristen is mint igaz igyet segíti és jó végét is engedi. Mü is ez mostani ügyünkben nem nyughatatlanságunkban, hanem csak hazánknak közönséges békességének megmarasztásáért, némely hiveinket akarván velünk egy érzelemre és egységére hozni, nyilván való kételenségtől vitetvén, igaz igyünknek elhittük ő szent felsége jó végét adja.

I. Először azért, noha minden üdőben az isteni félelem és tiszta jámbor élet minden emberektől kívántatik, de minthogy ez az hadakozás fegyver és ellenség között való forgolódással viseltetik, az tábori állapotban sokkal nagyobb ártatlanságot és tiszta életet kíván minden hiveitől, és jobb lelki esmérettel való készületeket. Azért szorgalmatosan hagyjuk és parancsoljuk minden tisztviselőknek, kapitányoknak, vicekapitányoknak, hadnagyoknak, és tizedeseknek is, magok személyében is jámbor igaz életet igyekezzenek viselni, és az alattok valókra is vigyázni; gyilkosságtól, paráznaságtól, lopástól, praedálástól, vérontástól és minden szitkozódásoktól ne csak megtiltsák az alattok valókat, hanem kedvezés nélkül meg is büntessék. Ha valamely ispán, kapitán és tisztviselő kedvezés nélkül afféléket meg nem büntetne, fő kapitányunk és hadi biránk afféle gonosz cselekedőket immediate meg-

büntesse, és az tisztviselőket is, ki alatt büntetlen maradnak, díján marasztassa.

2. Második. Ha kinek mi törvény szerint való eligazító dolga leszen, fő hadi bíránk ez táborunkban Kemény Boldisár uram tanácsunk és fogarasi kapitányunk leszen, kinek, a mint írók, arra is hatalom adatik, hogy, ha valahol valami vétkeket érthet és hallhat táborunkban, és az közelebb való tisztviselők elhallgatnák, azoknak büntetését, ugymint paraszt, szolga és bizonytalan személyeket vagy fogsággal vagy kezességgel kénszerítse törvényre állani, nemes embereket pedig citáltassák ad tertium diem; mely törvénytől ő kegyelme maga mellé mű hírünkkel bizonyos assessorokat esküttessen és válasszon is mindjárt, a meglátott törvényt pedig annak módja szerint exequáltathassa is.

3. Harmadik. Fő vigyázására egész hadainknak, táborunknak strásamesterségére rendeltük Kamuthi Balás uramat, tanácsunkat és Doboka vármegyének főispánját, ki mellé rendeltük Apafi György uramat, azokkal együtt, kik ez földnek vigyázására való helyet inkább tudhatják.

4. Negyedik. Ezeknek az ország registruma kezekben lévén, az strása állatásra renddel szolgáltatnak minden embereket. Azért, valakin strása állásnak szeri leszen, a mely órára és helyre parancsolják kimenni, készen találtassék, feje vesztese alatt el ne mulassa kimennie, és ott oly szorgalmatossággal vigyázzon, hogy ha az strásamester, vagy más helyében a hova rendelte, avagy vigyázatlanságban tapasztalná, ha akarja, ugyanazon helyen is halállal büntethesse; ha pedig halasztja és az főkapitánnak tudtára adja, úgy is vagy halállal vagy halálhoz közelítő büntetéssel büntethesse.

5. Az strására kivitt embereknek számát tudja mindenkor registrum szerént, külön az fiu, külön az derék strása, hogy valamennyit kiviszen és vigyázatra állat, meg annyi számút várhasson elő. Ha pedig valaki az strásáról akármely felé is elmenne, és ott nem találtatnék, mint áruló, notoriussággal büntetessék.

6. Az mely főemberre bizattatik az strása állás, meglássa, igen csendesesen és nagy vigyázásban legyen, szunnyadozókat untalan felserkengessen, bizontalan zendülésen mindenestől meg ne rettenjen; ha hol pedig oly dolog találná, a táborra feje és tisztessége vesztese alatt többtől nem, hanem csak egy ember által izenjen hírt egyenesen magunk személyének és a főstrásamesternek is, és akármi derekas ellenség találná is, ütetlen, harc nélkül, sebesedés nélkül strása állóhelyéből el ne mozduljon; hasonlóképpen az fiu strásák is csak egy emberől izenjenek hírt a derék strásának, a többi kiki helyben maradjon. Hasonlóképpen mikor derék vigyázások lenne is, hogy egynéhány ezer embernek

kellene rend szerint fen lenni, kiki mind az mely helyen főstrásamesterétől vigyázásnak okáért rendeltetik, tartozzék mint igaz vitéz ember vigyázni.

7. Hetedik. Uton való menésben, valamint a seregeknek járását rendeltettük, zűrzavarúl, rend és mód nélkül senki ne járjon, egyik sereg a másikat meg ne előzze, szoros utakon egymásra ne tóduljon, a miá verekedés, visszázkodás ne indíttassék egymás között, hanem kiki mind rendelt helyén csendes várakozással menjen, és ott járjon, az hol rend és hely adatik neki.

8. Az szekereknek is hasonlóképpen járások és menések elrendeltetik, azokhoz látó és igazgatómestert Szalai Farkast rendeltük, hagyván és parancsolván, hogy a szekerek járásában az ő parancsolatjától hallgasson minden ember, az szekerek rendben való menését senki feje vesztése alatt meg ne merje bontani. Ha kinek szekere eltörik, a többi mindjárt segítsék megcsinálni, az utból ki ne vessék.

9. Az táborban való leszállás is kívántatik, hogy hasonló jó rendtartással légyen; valamely seregnek járása menése mint lészen, a táborban is leszállíttatása rendelve az szerint lészen, úgy hogy minden sereg a maga szekerit körül renddel háta megé szállítván, a szekereken feljúl telepedjék ő maga, hogy a szekerek egymás után való állatásával táborunknak erősséget szerezzen. Ennek is igazgatására főtábornesterünket rendeltük Novák Farkast és Kállai Gergelyt; senki azoknak rendelése és szállíttatása ellen ne rugoldozzék, szófogadó légyen, mert általán fogva afféle ellenkező embert büntetés nélkül nem hagyunk.

10. Noha mostan lovak füveltetése miá a tábornak sűrűn való szállíttatása alkalmatlannak látszik, azzal nem gondolhatunk: mindazáltal szokott módjok szerint sűrűn szálljanak; nappal kiki mind a tábor szélire lovait füvelni mind estvig is kiküldheti, éjjelre füvet szerezvén, nyűgön, pányván lovát bátorságosban maga mellett tarthatja, az szerént magát is kárvallástól bátorságosban oltalmazhatja.

11. Ennek utánna mind szekerek mellől és akármely helyekről is nemesség, székelység, százsáság gyalogját egy bizonyos helyre rendeljük, és minden ispánok, kapitánok, királybirák, kiki mind az ő székiről, vármegyéjéről való gyalogját állassa elő, az registrumát is adja bé, hogy az szerént tudhassák hirtelen azokat rendszerént szolgáltatni. Az egész székelység gyalogjának eleiben rendeltük mi vitézlő hivünket Matis Jánost; a nemesség és százsáság gyalogját Besenyei Menyhárt deákra bíztuk; mind ezek felett az egész gyalogságnak gondja viselését a mi becsületes hivünkre Béli Kelemenre bíztuk, hogy mind ezeknek száma registruma ő kegyelme kezében lévén, uton való járásokra, megszállásokra tegyen teljességesen való gondviselést.

12. Lovas seregünknek járását és szolgáltatásokat magunk igazgatjuk; készületből, indulásból dobunk verésétől hallgasson minden, senki indulásának előtte készültöt dobunkon kívül ne veressen; mindenféle jelek az mi dobunktól, ne más seregbeli doboktól adassanak.

13. Táborunk piacznán senki pénz nélkül semmit el ne vegyen, mindeneknek az árrát megadják. Mivel pedig egynéhány felől messze földekre is éléshozás felől parancsoltunk, el is hozzák az élést, fő hadi biránk minden nap afféle élésnek az árát limitálja el úgy, hogy az kereskedő rendeknek, kik hordják, munkájok hasznok megtérüljen, nyereségek is meg legyen, hogy az éléshordástól el ne idegenedjenek.

14. Valaki Jésus kiáltás után estve puskával lő, megfogattassék, viradtig fogva tartassék, jó reggel három pálczával pálczáztassék.

15. Akármiféle paráznaságért feje vétessék; kicsiny lopásért, két három forint érőért, három pálczával büntetődjék, nagyobb lopásokért, ló, barom és egyéb marhának ellopásáért felakasztassék.

16. Szablyavonásért haragból három pálczával büntetődjék, vértételért keze vágattassék; aki halálra embert sebesit vagy megöl, megölettesék; éktelen szitkokért vagy részegségben való garázdálkodásért estig az akasztófához köttessék.

17. Szegény paraszt ember megveréséért három pálczával büntetődjék; ha mi marháját elveszi, visszaadattassék; ha pedig derekas prédálást élésen kívül fehér ruháját és egyéb marháját elveszi, az ilyen praedálásért felakasztassék; házak, faluk gyujtásáért feje vétessék; megbizonyosodván mindazáltal, az tisztviselők azon legyenek minden uton, az szegény ember legelsőbben marhájáról contentáltassék, annak utánna büntetődjék az bünös. Ha hol pedig némely bünös ember életét ostromra, zászló felvitelére, gyujtással és egyéb szerencsepróbálással akarná megváltani, az ilyen minek előtte megöletnék, mi nekünk értésünkre adják.

18. Éjjeli kiáltásért, lószaladásért, vagy egyéb akármí úton való zendülésért, senki, feje vesztése alatt, míg az dolgot jól meg nem érti, dobot ne ütessen, nagyobb zendülésre, elveszésre okot ne adjon; megértvén az dolgot, egymást inkább minden ember csendesítse.

19. Hirt senki táborunkban magától ne költson és ne beszéljen; hanem, ha ki valami ellenünk való dolgot, hírt ért, avagy lát, kapitányának avagy hadnagyának tartozzék titkon feje vesztése alatt megjelenteni, azok magunknak avagy főkapitányunknak.

20. Úton való menésünkben avagy táborban létünkben ha valami riadás, zendülés történnék, az kapitányoknak, hadnagyok-

nak arra igen szorgalmatos vigyázások és gondviselések legyen, senki allattok valók között meg ne futamjék, se más sereggel öszve ne elegendjék, se maga fejétől kapitánya hire nélkül harczra ne rugaszkodjék, hanem mihelyt valami efféle riadást hall, várjon a mi dobunktól minden kapitán, és mihelyt a mi dobunk szavát hallják, tisztességek vesztése alatt tartozzék minden kapitán alatta valóit felültetni és szép seregekben azon táborhelyen állani, várván mi tőlünk mindenből.

21. Valaki elveszett marhát talál, akármi névvel nevezendőt, tisztessége vesztése alatt minden tartozzék kapitányának megjelenteni, és az kapitány az tábor piacán kiáltassa meg az ilyen elveszett marhát ki seregében találják meg, hogy az káros ember tudjon elveszett marhájára menni, és illendő váltságon marháját attól megváltani, az ki megtalálta. Ha ki pedig efféle talált marhát eltitkol és megtudhatják, az kapitánya tartozzék három pálczával megveretni és az marhát semmi nélkül megadatni.

22. Táborunkból senki vissza ne szökjék; mert valamely nemes ember elmegyjen mi akaratumk ellen, maga notoriusnak pronuciáltatik, jószága, marhája confiscáltatik, egyházhelyi nemes ember avagy székely lófő, darabont, paraszttá tétetik, zsoldos darabont, valahol kapattatik, felakasztatik.

23. Senki kopjáját szekeren ne hordozza; mert valaki kopjáját szekeren találják, megveretjük érette.

24. Minden főember arra oly gondot viseljen, hogy valaki valamely számú lovassal tartozik jószágáról, azok mind kopjasok legyenek: mert valakinek kopjátlan szolgája áll elő jószágáról, kárát vallja; valamely nemes embernek pedig harmincz, negyven és ötven ház jobbágya vagyon, tartozzék kopját venni kezében minden, mert valaki kopjátlan találtatik, szégyenét vallja. Azonképpen a székely hiveink is, minden lófő és nemes ember tartozzanak kopját magok viselni; az főemberek viseltessék inasokkal.

Datum ex castris nostris ad arcem nostram Devensem positis, die 20. Maii, anno domini 1616.

Gabriel Bethlen m. p.

(P. H.)

Simon Pechi m. p.

Caspar Bölöny m. p.

(Egyszerű másolata az Erd. Múzeumban (Aranka-gyűjtemény I. 37. sz.)

XXXV. 1616. július 7.

Spectabilis et magnifice domine affinis honorande etc. Az vezér levelét Forgács uramét Kegyelmed leveleivel együtt Veress Márton és Tamás Deák megadák az estve, mellyekből minden mostani állapotot értek uram. Az hajdu vitézek

. delme segít . . .
 török császár és annak
 gondviselő vezéri előtt, mely jóért ők is mivel avagy minemű hála-
 dással és igazsággal tartozzanak Erdélnek, az magok lelkek ismereti
 magoknak megmutatja és jelenti. Az Kegyelmed írása szerint
 nem kevés jót cselekedtünk bizonyára az egész hajdusággal, azon
 jót várhatják ezután is töllünk, csak ők is az igazságot kövessék.
 Forgács uram leveléből úgy veszem eszemben, hogy valóban meg-
 tudnának ijedni, mikor volna kitől. Pariaját az nekem írott leve-
 lének Kegyelmednek küldtük, abból eszében veheti. Az Kegyelmed
 jó tetszése szerint uram én is az jó alkalmatossággal, istent
 segítségül híván, élni akarok, senkit haddal infestálni nem aka-
 rok, csak büntessék meg az békesség bontogató embereket, de ha
 meg nem büntetik, mód nélkül le nem szállok, hanem megpróbálom
 az magyarországi statusokat, ha igazságot követik, tudom
 tökéletesen végeznek velünk mostan; ha hol pedig jucose akar-
 nak velünk ezután is bánni, azt is az mostani állapot megmu-
 tatja. Végezzünk valaha állandót, ha végezhetünk; ha az nem
 lehet, lássuk az uristen mire segít bennünket. Bizony uram sze-
 gény hazámnak tökéletes békességet akarnék, kívánnék szerzeni,
 ha lehet, azon ügyekezem Kegyelmetekkel együtt. Az vezérnek
 választ irattam uram, mint hogy kívánja az sietséggel való válasz-
 tételt. Kegyelmed is ne késlelje leveletem mindjárt egy böcsüllet-
 tes embertől megküldeni neki, a ki hozzon választ is hamar tőle.
 Én is, uram, isten akaratjából megindultam, sohul nem késem,
 hanem Kolosváratt csak addig, a míg az ország hadait megmu-
 strálhatom; azután utamat minden nap continuálok. Kegyelmed
 is várjon készen, minden rendeknek megparancsolván, melly napra
 szálljanak táborban. Az lippaiaknak és kék gyalogoknak
 leveléből, bizony
 dolog azt nem irányozza, mert ezek hiteket meg szegték, de legyen
 abból is a Kegyelmed jó tetszése, ugy a mint akarja. Az uristen
 Kegyelmedet tartsa meg jó egészségben.

Ex Enyed 7. Iulii, 1616.

affinis benevolus

G. Bethlen m. p.

Ha mi levelek nekem szólók vagy vezértől,
 vagy onnét felljül érkeznek, Kegyelmed
 küldje meg mindjárt.

P. S. Mit feleltünk légyen Forgách Sigmond uramnak,
 annak is pariaját includaltuk ezen levelünkben.

Külczim: Spectabili ac magnifico domino Francisco Redei equiti
 aurato, comiti comitatus Bihariensis, consiliario nostro, arcisque et
 praesidii nostri Waradiensis supremo capitaneo etc. affini nobis honorando.

(A czím és utóirat kivételével az egész a Bethlen írása.)

XXXVI. 1616. sept. 10.

Gabriel Bethlen dei gratia princeps Transylvaniae sat.

Spectabiles, mgi, gen., egr. et nobiles, dni amici et vicini nobis honorandi, salutem et benevolentiae nostrae commendationem. Tudjuk, Kltek ilyen rövid idő alatt el nem felejtette, az Homonnay és Sorban vajda gonosz igyekezetek felől minemő okokkal tartóztata csak minap bennünköt, hogy hadainkkal ott kin is házoknál meg ne keresnök ökök, felelvén tudniillik Kltek böcsületes követi egész ország nevével mi nekünk, hogy újabb rözgölgödését reánk való igyekezetit Homonnaynak és Sorbannak ennek utánna meg nem szenvedné, és annak nem csak ellene állana minden tehetségével, hanem törvén szerént büntetésekre is gondja lenne. Mely Kltek jól maga ajánlásának, magunk is valljuk, anniban láttatja is volt, hogy Sorbannak Homonnay mellől Magyarországból mind hadastúl Lengyelországban kénszerítettett volt általmenni. De ott is istenünknek csodálatos gondja viseléséből reménségében mindenképpen megcsaltván, mind az hatalmas császár fegyvere előtt s mind penig az lengyel republicának generalis hottmanja ott közel az szély földön az török császárral való békességnek őrzésére vigyáztván, mint olyan békesség bontogató búdosó embert gyalázatosan onnan elkergettetvén, csak alig szaladott, ha kaphatták volna, megfogták és meg is büntették volna. Az miképpen egy az innet kifutott nemes emberek közül, ki ugyan vármegye ispánja is volt, Kun István nevő, mindenütt ott vele járván, és azután hazájárúl és előbbi hűségéről gondolkodott, fejedelmi kegyelmünkhöz folyamodott, melyet mi is természet szerént az kegyelemre hajlandó voltunkhoz képest töle meg nem tagadván, hozzánk beérkezett titkos tanácsokat és végezéseket mindeneket értvén, mégis az szent békesség ellen végetlen nyughatatlankodásokkal mint igyekezzenek, az közönséges vigyázásért nem akartuk Kltektől eltitkolni, hanem értésére adjuk, hogy a miképen onnat Lengyelország határából Sorbannak vissza kellett futni, ott egy fő lengyel kapitánnal, mely annakelőtte is velek volt, végezett bizonyosan, és reá felelt, csak pénznek szerét tehessék, hamar való napon tizenháromezer lengyel hadakot szerez, és készen találják minden órában, mihelt arra való summa pénzt fizetésekre beküldik. Az pénzszerzésre penig complicesivel együtt jószágoknak arany ezüst marhájoknak mind együtt s mind másutt zálogban való hányásával mint szorgalmatoskodjanak, az is nálunk tudva vagyon. De hogy mindezek felett császárt ő fgét is sollicitálhassák, Sorbannak ezer ftot, Régeny Jánosnak három százat adván költségekre, ugy bocsátotta vissza ő fghez. Ezek mellett mind pápához Rómában, s mind az hispania királyhoz is fő fő jesuitákat bocsátott titkos követséggel, kik által mind

pénzt, hadakat oly formán sollicitál, kivel mostani gyalázatjéért is derekas boszúállásra elégséges lehessen és elindított szándékát (kire isten soha ne segítse) véghezvihesse.

Ezek között végezések az is volt, hogy Dóczy András is császárhoz ő fgéhez személye szerént felmenjen Homonnay dolgainak sollicitálásáért, de azonközben valami újabb practikának reménsége, (melyet az hajduság között ismét csak most kezdett forralni) megtartóztatta, melyre mi nekünk innét az mi részünkről isten segítségéből gondviselésünk leszen. Klknek és szükség onnan arra is közönséges csendességünkért vigyázni. Adná az uristen találtatnék realiter igaznak lenni, az mint császárnak ő fgének eleiben adatott, és leveleiben írta Klknek Homonnay felől, hogy: quietus esse nuntiatur, dummodo ab aliis non laceraretur et impeteretur etc. Ezenkívül is egynehány nagyobb dolgokat, kiket eddig sok esküvéssel is titkoltanak, immár bizonyoson értvén, most azokról nem irunk, leszen azoknak is bizonyos helye és ideje, mikor mindeneknek az világosságra és az igazságra kellek jönni. Mi Klket ezekről csak ennekelőtte nekünk tött igéreti szerént akartuk tudósítani, és az ő alattomban való practikájokra vigyázókká tenni, ha ez közönséges békességnek megőrizésében ennekelőtte nekünk ígért jó akaratját Klmetek meg nem változtatta.

Ezek mellett akadván kezünkben Homonnaynak maga kezével irt levele is, melyet csak most Lengyelországból kijövése után irt volt Sorbau vajdának az havas alatt, kiben mely gyalázatos emlékezetet teszen az nemes vármegyékről, kit in specie Rédey uram kezében küldöttünk. Azért, hogy ha Kltek közül valaki kételkednék felőle, oly bizonyos atyjafiát, ki Homonnay keze irását ismeri, bocsássa oda Váraddá, ott közelben érvén, bizonyosan megláthatja. Klteknek penig pariáját ezen levelünkben includáltuk. Kiről Kltektől bizonyos választ is várunk. Tartsa meg isten Klteket etc. Datum in civitate nra Alba Iulia die 10. mensis Septembris, 1616.

Earuudem Dnum Vrarum

amicus et vicinus benevolus
Gabriel Betlen m. p.

(Egykorú másolat. Kassa városa levéltárából.)

XXXVII. 1617. j a n. 4.

Generosi, prudentes ac circumspecti domini mihi summa obseruantia colendissimi. Seruitiorum meorum commendationem.

Az uristen jelen való esztendőnknek folyásit Kegyelmeteknek mind a következőkkel egyetemben gondviselő igyekezetében tege szerencsésé. Nagy Bálint uramék nekem küldött becsü-

letes levelét megadván, abban való vigyázásomat, gondviselésemet Kegyelmeteknek magok megmondhatják. Ide ki való hírek felől is Kegyelmetek ő kegyelmek által informatus lehet. Hogy pedig általam is vno verbo értse: Debreczenből megérkezésünk után Váradá, generális uramtól Károli Mihály ő nagysága az ifju Hoffmann Györggyel Váraddá jövén, közönséges békességünk felől micsoda követségben járjanak, Kegyelmeteknek paríáját megküldtem; Kegyelmetek elolvaván, tartsa magánál, idő előtt ne láttassék abban czégért tennünk, noha nem titok. Postán ujlag szolgájok ment fel Károli uraméknak; azok megérkezvén ezen héten, én ugy ítélem, ha nem előbb e jövő héten a vármegyéket és székelységet ő nagysága házokhoz bocsátja. Prépostvári urammal director uram igen perel, párt vött ő nagysága ma a propositiójában, litis exitus incertus. Holnap ítélem Szécsi György uram is beérkezik. Kegyelmetek nekem parancsoljon, én Kegyelmeteknek tiszta szívvel szolgállok. Interim azon is kérem a böcsületes tanácsot, az adó dolgából erőm felett ne imponáljon; a mire elégségem ítéli, attól nem is vonogatom magam, de bizony az elmúlt esztendőknben lepedőmen kiljebb nyujtótzatott ő kegyelmek. Sokáig éltesse isten Kegyelmeteket. Váradon 4. Ianuar. 1617.

servitor

.....

P. S. Felettébb sietve íráom, arról bocsánatot várok; időm nem volt, kihez képest külömben írhattam volna.

Külsőm: Generoso prudenti ac circumspectis dominis primario et regio iudicibus civitatis Colosvar etc. dominis mihi obseruandissimis.

Hátára jegyezve: 1617. die 7. Ianuarii exhibitae per Nagy Bálint et Zoch Ambrus.

(Eredetije Kolosvár város levéltárában Fasc. II. nro 58.)

XXXVIII. 1617. martius 1.

Magnifice domine nobis honorande.

Mikó Ferencznek hattam vala, hogy az Kegyelmed Bonyhán való ágyát, melyben én háltam, elkéresse, hogy azon formára egy nehán ágyat csináltassak itt való házakban; a mint mongya, Kegyelmed nem hitte szavát, én is elfelejtettem emlékezni felőlle. Intem azért Kegyelmedet, külgye ide mindgyárt azt az ágyat, formáját vétetvén, megint visszavihetik, ne késsenek véllé, mivel a más héten magam is elmegyek innét. Kegyelmed nagy csütörtökre jőjjen Fejérvárra asszonyommal ő kegyelmével együtt,

az ünnepeken legyünk együtt. Bene valeat. Ex Fogaras 1. Martii 1617.

benevolus

G. Bethlen m. p.

Külczim : Magnifico domino Volfgango Alya de Korotna consiliario nostro et comitatus de Küküllő comiti stb.

(Eredetije a gr. Teleki család levéltárában. Miss. 250. b.)

XXXIX. 1617. m a j. 23.

Gabriel Bethlen dei gratia princeps Transsilvaniae sat.

Generosi domini amici nobis observandissimi, salutem et nostri benevolam commendationem. Kegyelmeteket ennekelőtte is találtattuk volt meg az máramarosi kamaránk állapotja felől, hogy magunk számára mikor vagy szálon vagy hajón sőt vinnének császár ő fölsége birodalmában, emberinket az régi usus és szokás szerint harminczadfizetésre ne erőltetné, holott az régi üdőkben is soha az erdélyi fejedelmek számára való sótól harminczadot nem vettek. Kérjük azért Kegyelmeteket szeretettel mostan is, hogy a régi jó usus és rendtartás observáltassék, legyen azon és mikor ott máramarosi aknánkon levő praefectusunk, Buday István magunk számára valahova sőt akar szállítani, harminczadadással ne bántsa Kegyelmetek. Abból császár ő fölségének semmi kára nem következik, mert ha Szőlősig harminczad nélkül elviszik is az sót, az másik harminczados hely előttök levén, ott ugyan megveszik az ő felsége harminczadját az ki educálja azon, annélkül el nem viszik, mi is az ő felsége kárát nem kívánjuk. Kegyelmetektől ebbeli jó akaratját kedvesen, barátságosan vesszük. De caetero D. V. G. bene ac feliciter valere cupimus. Datum in civitate nostra Alba Iulia die 23. Maii anno domini 1617.

G. D. V.

amicus benevolus

servire paratus

Gabriel Bethlen m. p.

Külczim : Generosis dominis sacr. caes. r. mattis cam. Scepusiensis consiliariis.

(Eredeti a m. k. orsz. Itár. kincstári osztályában Uj-Lymbus.)

XI. 1618. j a n. 5.

Nos Gabriel Bethlen dei gratia princeps Transsilvaniae sat Memoriae commendamus stb. Quod generosus Ioannes Bethlen de Iktár capitaneus arcis nrae Dezni pro redemptione peditum ex districtu Dezni ad expeditionem nostram Moldaviensem anno

millesimo sexcentesimo decimo septimo immediate elapso susceptam expediri, iuxta numerum portarum debentium administravit nobis quadraginta octo florenos; item ex solutione seu iure cuiusdam silvae in eodem districtu habitae quadraginta quinque florenos; in summa autem computando nonaginta tres florenos hungaricales. Super quibus quidem nonaginta tribus florenis eundem fidelem nostrum quietum et expeditum reddimus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in curia nra Dewensi die 5 mensis Ianuarii anno dni 1618.

G. Bethlen m. p.

(P. H.)

C. Beöleöny m. p.

(Eredetije a Szeredai család ltárában.)

XLI. 1618. j a n. 10.

Gabriel Bethlen dei gratia princeps Transsylvanicae stb.

Egregie stb. Salutem stb. Mi vitézlő hívünknek Kenderesi Farkasnak jámbor szolgálatját megtekintvén, kegyelmességünkől Németiben a Jakab deák háza mellett való két pusztá házhelyet neki adtuk. Hagyjuk azért s parancsoljuk serio, hogy ez levelünk látván azt a két pusztá házhelyet mindjárt per manus adjad Kenderesi Farkasnak és maradékinak. Secus non facturus. Praesentibus pro tui expeditione reservatis. Datum in arce nostra Huniadiensis die 10 Ianuarii anno dni 1618.

G. Bethlen m. p.

C. Beöleöny m. p.

Külszövege: Egregio Stephano Balogh provisorii arcis nrae Devenensis fideli nobis dilecto.

(Eredeti a Szeredaiak ltárában.)

XLII. 1618. á p r i l i s 11.

Gabriel Bethlen dei gratia princeps Transsylvanicae, sat.

Generose fidelis nobis sincere dilecte. Salutem et fauorem nostrum.

Az Kegyelmed mostanában irt leveleinek folyásin a miképpen érkeztenek, mivel a Tót Mihály szolgája után majd két héttel is érkezett a kolosvári árros ember, nagy búsulásunk volt, főképpen hogy még annakelőtte az két Oláhországból igen bizonyosan kezdettük vala hallani a fényes portán való mostani hallhatatlan változást, hogy az vezérek az elébbi új.....¹⁾ császárt megfogotván, fogságra vetették volna. Azon felette nagy

¹⁾ Az eredetiben egy szónak üres hely van hagyva.

csudálkozásunk volt, és nem is tudtunk mit rajta gondolni, mi lehessen annak igaz oka, hogy Kegyelmedtől levelünk nem jöhetett. De annakutánna az Kegyelmed irásából computálván az napokat, Tót Mihálynak indulása és az czauznak is kiérkezése mikorra lehetne, mi is mindjárt megirtuk eleikben, hogy Targovistián két három nap alatt várakozván, killjebb ne fáradjanak, hanem főkövetünket meg nem késlelvén, ott benn várják meg. A havaselföldi Alexander vajdának is irtunk mellettek, hogy ez idő alatt a csauzoknak gondját viseltesse.

Az szerént is cselekedtünk; mert az olta főkövetünket meg nem késlelvén, éjjel nappal készítettük, és istennek szent áldásából az mi becsületes hívünket, tanácsunkat, Kamuthi Farkas uramat, Torda vármegyének főispánját, az fényes portára főkövetségben megindítottuk, ő kegyelmével együtt Kegyelmed helyében az continuus oratorságra Borsos Thamást is béküldöttük. Azért Kegyelmed ott benn való tisztinek állapotját a miképpen eddig nagy szorgalmatossággal, serénységgel és vigyázással viselte, mostan immár tisztinek végében igen jól meglássá, tiz annyival nagyobb szorgalmatossággal igyekezzék hivatalját főkövetünk mellett dícsíretes hírrel névvel végben vinni. Mindennemű szükséges dolgokról derekas instructiót, adtunk főkövetünknek, azt hiszszük, hogy magától is közlené Kegyelmeddel azokat, de ugyan szükséges kételensége is tartja, hogy, közölje. Abból Kegyelmed mindeneket megérthet bőségesen. És noha mind Kamuthi Farkas uram, s mind pedig Borsos Tamás a portán járt, látott halott emberek, és ő kegyelmeknek az portai dolgokban experientiájok vagyon, mindazáltal mivel ezekben az változásokban Kegyelmed ott benn jelen volt, és míg főkövetünk beérkezik, csak addig is némely állapotok megváltozhatnak ott ben, ahoképest Kegyelmed tudhatja inkább, az vezérek között kinek-kinek állapotja, természeti mit kívánjon, és nicsoda akarattal legyen mi hozzánk és szegény megromlott hazánkhoz. Az szerint alkalmaztatván dolgainkat, éjjeli nappali gondolkodásával, serénységével és minden igyekezetivel azon legyen, a hová főkövetünk el nem érkezék is, azokat is elfussa, megjárja. És a mint ekkédig Kegyelmed bennünket az fényes portának és ő hatalmasságának kegyelmes jó akaratjával biztatott, most már azoknak szakadjon teljességesen vége az sok biztatásoknak. Sőt nemcsak azokat vigye jó végben, hanem a kívül reménségünk felett is minden okoskodásával instructiónk szerint azon legyen, ennekutánna mód nélkül való kívánságokkal, szokatlan terehviselésekkel szegény megromlott hazánkat ne terheljék, sőt legfőképpen az adónak ekkédig való bé nem szolgáltatását teljességesen engedje meg az fényes porta, ne tartsa fenn magánál, hanem arról teljességesen adjon absolutialis atthnahmét, és tegye immunissá az országot abból, ne

kellessék ennekutánna annak kívánságátúl mint olyan nagy birodalomtól félni és rettegni. Valami ezután való adózást nézi, ha azt tovább ugyan engedni nem akarják, nem gondolunk vele, fogyatkozás nélkül bészolgáltatjuk. De az több dolgok között legfőképpen erre legyen nagyobb szorgalmatos gondviselése, és teljességesen arról ha attnamét nem vehet is, akár csak egy derék quietantiát vegyen ez ideig való adónak megengedéséről.

Az ajándékoknak osztogatásáról küldött volt Kegyelmed valami jegyzést is, de azokban oly személyeket is írt fel Kegyelmed, a hová a régi fejedelmek is ajándékot adni nem szoktanak. Azért mi arra nem néztünk, bővebben is igyekeztünk most az ajándékot beküldeni, hogysen mint kívántatott volna, Kegyelmed ebből is Kamuti urammal egyetértvén, a mi jegyzésünk szerint; ha hul pedig az állapotok ott benn addig változnának, az Kegyelmetek industriájára, jó itéletire hagytuk. Helytelen való helyben az ajándékokat el ne osztogassa, de viszont ellenben a hová kívántatik, azokat jól meglássa, ajándék nélkül ne maradjanak. Az ott ben való követségünkben Kegyelmetek két kiválykképpen való célra nézzen. Elsőben szegény megromlott hazánknak, nemzetségünknek javát, hasznát valami illeti, arra mindenkben Kegyelmeteknek szorgalmatos gondviselése lévén, azt kövesse, arra vigyázzon, és teljes tehetsége szerint annak előmeneteliben hasznosan fáradozván, kedves választ igyekezzék szerezni. Második a magunk személyének méltósága, becsületi forogjon Kegyelmeteknek szeme előtt; ha honnan mi ártalmas practicálást aemulatiót eszében vehetett és vehetne, azokat meghamissítván az egész fényes portát igaz, tökéletes hűségünk szerint jó akaronkká tegye. Ezeknek utánna Borsos Thamás ott benn maradván, Kegyelmed főkövetségünkkel jőjjön ki. Bene valeat, nec secus faciat. Datum Albae Iuliae die 11. Aprilis anno domini 1618.

G. Bethlen m. p.

Kijövetelire Kegyelmednek költségére 60 forintot rendelünk, ott benn megadják.

Külsőim: Generoso Ioanni Gaspar de Gialakuta, in fulgidissima Turcarum imperatoris porta oratori nostro continuo etc. fideli sincere nobis dilecto.

(A névaláírás a fejedelem sajátkezű írása.)

XLIII. 1618. m. á. j. 4.

Gabriel Bethlen dei gratia princeps Transsylvaniae, sat.

Instructio generalis, super accumulandis et percipiendis decimis omnis generis leguminum et frugum vini que in rationem nostram proveniendis, ex sede saxonicali Köhalom tradita nobi-

libus Petro Literato alias Horváth et Georgio Literato Markay anno domini 1618. 4. die Maii.

1. Mivelhogy az dézmákra való kibocsátásnak ideje jelen vagyon: közönséges tanácsunkból rendeljük, hogy az areudator minden széket megintézvén, az ő discretiója szerint bocsásson elegendő dézmásokat, de úgy hogy egy székre is három dézmásnál többet ne bocsásson kivéven az egy Megyes széket, melyre mivelhogy borosb, nagyobb és hasznosb a több székeknél, rendeljünk négy dézmást, úgy hogy minden székben egy-egy földézmás legyen; az többi azon székekben levők az egytől figgjenek, és mindenekről az földézmás tartozzék annak utait eligazítani, és refundálni, mert minden dézmást meg circalnak.

2. Minden faluban az dézmás vonnjan nilat az quartara, azt igazán szorgalmatosan jó időben kár nélkül bétakartassa, elcsípeltetvén az hová mi parancsolljuk, oda szállitassák; és magok is mellette legyenek, hogy az hozásában kár ne legyen.

3. Senkinek dézmálni, azvagy dézmát elhordani meg ne engedjék, hanemha az mi levelünket, avagy arendatorunkét látják, melyet menedékök magoknak megtartsanak.

4. Minden faluban az bírót harmad magával megesküssék az dézmások, kik igazán felrójják: mennyi kalongya mindenféle dézma, és abból mennyi köből leszen, arról az eskütteknek quietantiat adjanak, azok is az dézmásoknak mindentől igaz reversalist adjanak, az pap is azonképpen, az papnak is az dézmás.

5. Az tiszta buzát minden helyeken megválogassák, és külön rakják, az szemet is azonképen külön zsákokban hozassák bē, és megmérvén száman adják ahoz rendelt gondviselő kezében. Azféle buzából az dézmás salariumát ki ne vegye.

6. Az mely pap az egyház földén vetett, azból dézmát ne tartozzék adni; de ha az falu földén vetett, tehát abból tartozzék dézmát adni, melyre az dézmásnak szorgalmatos gondja legyen.

7. Mivelhogy az folnagyok közönséges szolgák, mind az mi számunkra való takarmányunknak gondviselésére, s mind penig az dézmások tartására teczett, hogy az folnagyoknak mindenféle vetéseinkből fele dézmáját meg kell engednünk; hogyha penig az falujéből gazdálkodik, tehát az folnagyot meg kell dézmálni mi számunkra, tartozzék minden folnagy az dézmásnak gazdálkodni étellel itallal, két lovának abrakot szénát.

8. Az folnagyok szorgalmatosan reá vigyázzanak, hogy az dézmások salariumokat rostálva ki ne vegyék az buzából, ha penig affélék találatnának, salariuma tisztességével együtt elveszzen.

9. Legyen penig az földézmásnak salariuma tizenkét köből buza, zab is cub. 12 nyolczvan vidres hordó bor, s az társának tiz köből buza, tiz köből zab, hatvan vidres bor.

10. Az szegény embernek tiz kalengya buzáig szabad legyen

haza vinni buzát az¹⁾ szükségire, de az dézmás és praedicator hirekkel, minden kalongyának az helyét felvágja, és cédulát is vegyen rólla.

11. Minden ember hogy igaz és jó kalongyát rakjon, az dézmás jól rá vigyázzon, és megolvasván, az kiben véték találtatik törvén szerint megbüntessék *mox et defacto*.

12. Az takarodás után az csíplés mindjárt meg legyen, annak módja és usus szerint az csíplőknek részeket kiadván, de ha az tizedik kalongyát kívánják, az dézmás ne adja.

13. Ha az dézmás többet magával menne az mint meg írók az dézmásra, azoknak az folnagy semmit ne adjon, az dézmás ha vendégeskedni akar, az maga erszényére vendégeskedjék. Legyen pedig az dézmásnak *ordinariumja* két tál éték, két kupa bor ebédjére, vacsorára is annyi és azonképpen, ez pedig legyen in *oppidis et pagis*, városok pedig régi szabadságokban megtartassanak.

14. Az hol pedig oly dézmák vadnak, az kinek egy néhány oláh falu éli határát és az plebanus és az dézmás őrizésért való segítségért oda híjják az közel való dézmásokat, ilyen okért és szükségére az dézmások olyan helyére elmenjenek, ha pedig csak vendégeskedni mennek, semmit ne adjanak nekik.

15. Az dézmás az szegény ember lován ne járjon, hanem az magájén, azért adnak minden két lovára két véka zabot.

16. Az kinek dézmája hon volt, annak szalmájára barmot ne hajtson, rajta ne tartsa semmi uton. De viszontag annak az kijé az dézma volt, kára ne legyen; mindenféle dézma szalmát össze *computalván* az az *communitas*, az hol dézma volt, minden kalongyától egy-egy pénz adjanak. Ha pedig meg nem akarnák váltani, tarthassa öli (*igyy*) marháját rajta.

17. Az dézmás az ő *salariumát* mind buzából, zabból, és borból az szegénységre ne vesse, hogy meg vegye pinzen; az község is annak megvételével ne tartozzék, ha pedig jó akaratjából megveszi, mind haszna, kára övé legyen.

18. Az méhdézmából való hasznót is viaszszával, mézével együtt igazán beszolgáltassák, melytől mint az gabona dolgáról egyik az másiknak *reciproce reversalist* adjanak.

19. Az bordézmálásra is igen jól reá vigyázzanak az dézmások, hogy hitván és bűdös hordókban ne töltsék az mustot, se pedig vízzel meg ne miscuálják; az mustdézmálás után az pappal minden pinczéket megcincáljanak, és ha *fraus* találtatik az dologban, az mennyit mondott annakelőtte, az neki hagyatván, az többit mind elvegyék, és az mi számunkra szolgáltatassék.

20. Az dézmások az bordézmálásnak utánna tizenöt nappal, mely idő alatt az borok megforrhatnak, tovább ott ne marad-

¹⁾ Két elrontott, értelmetlen szó.

janak, ha pedig ott akarnak maradni, semmivel ne gazdálkodjanak nekik.

21. Mivelhogy az dézmásoknak nem szabad dézmlálni az pap nélkül, az pap is az dézmás nélkül ne dézmláljon sub amissione decimam suam.

22. Az dézmás ne csak arra az quartara kit ő maga percipiál, hanem az pap quartájára is szabadon vigyázhasson. Ha kinek marháját az dézmás tilalmasban találja, bévitethesse és meg saczoltathassa, egy baromtól nappal egy pinzt, éjjel kettőt; ha pedig szánszándékból hajtja az pásztor reá, és megbizonítatik az dolog, egy forintot vehessen rajta.

23. Minek előtte az dézmások az dézmáláshoz kezdenének, az előtt az mi instructionkat minden faluban és oppidumokban elolvasván az végre, hogy ők is tudják az mi instructionkhoz magokat tartani és accomodálni, az ki pedig az kívül cselekeszik, tisztessége elveszzen.

24. Az dézmások úgy viseljék magokat az százság között, hogy valami szokatlan dolgot reájok ne inponaljanak, mely miatt méltó panaszolkodások legyen, sőt minden industriájokkal azon legyenek, hiven és igazán cselekedjenek, és mindenütt igaz számot is adjanak, mert tisztességek elvesz, büntetlen sem hagyjuk, ha valami illetlen dolgot hallunk felöllek.

25. Az mi az őszi és tavaszi veteményeket illeti, akármilyen névvel neveztesse, semmi uton és ok alatt az község ne mérészelje haza vinni, meglen mindenekből az dézmás az mi számunkra való dézmát ki nem veszi in summa omnia genera leguminum, akar kender avagy len legyen is az, mit meg szoktak dézmlálni.

26. Az dézmások tempore vindemiarum az papokkal együtt értvén az pinczéket eljárják, és az község mustjának vider számát egybe computalván ne tizenegyedet, hanem tizedet vegyék mi számunkra fogyatkozás nélkül. Szoktak pedig az szász uraim pénzt fel venni kiváltképpen Medgyes székben must fejében az creditoroktól ilyen ok alatt, hogy tempore vindemiarum az dézmálásnak előtte satis faciant az debitor mustjából meg nem várván az pincze cirkálást is, melyet itéltünk az fiscusnak nagy kárára lenni, ezután ha az pinczéknek perlustratioja előtt vagy az debitor, vagy az creditor el mérészelné vinni, és az dézmás rajta kapná, sub amissione musti büntetődjék. Ha pedig az dézmás ezt pénzért eleresztené, az folnagyok jól reá vigyáztván, sub amissione salarii büntetődjék az dézmás.

27. Az mi az czédula adást illeti, kiki mennyi vidret ad az creditornak, és az creditor el akarna indulni az pinczejárás után, az pap és dézmás hire nélkül el ne induljon, hanem czedulát bevén arról, mennyi vider mustot veszen számot is adván arról,

kitől mennyi mustot veszen, szabadon el mehet. Az czédulának jutalma két pínzt.

28. Az mely faluk és oppidumok határin valami más falubeli embereknek tudniillik más székekhez tartozók szőlőt mivelnek, szokták az papok az feleknek dézmájokat csak magok számára accumulálni; azt is az dézmás ne engedje, hanem az is quarta számra vindicáltassék, az mely pars az fejedelmet illeti, percipialja az dézmás.

29. Valami len, kender, árpa omnia genera leguminum kertelésben, avagy kertben vették, azt is az quartnak megosztása kivől magok tulajdon számokra szokták az szász papok toladonítani; de az is megosztassék.

30. Az minemű vékával minden helyben az dézmákat felmérik, azon igaz penczétes vékát az dézmás el vigye véllé, és az ki az dézmát percipialja, azonvol (*így*) mérje bé, hogy valami fraus vagy az perceptortól, vagy az administratortól mind az felmérésnek idején, mind tempore administrationis ne essék az dologban, az vékát elüssék.

31. Az mustnak bevételekor, mivelhogy szokták az dézmások ugy mérni, és bévenni az mustot, és annyira csepegetik, hogy néha egy s két hordó is elcsepeg, s az is káros levén az fiscusnak elveszése és mind csepegése szorgása, az mennyi az dézmát illeti, mi számunkra accumuláltassék.

32. Az mikor az dézma mustot az hordókban töltik, az folnagy szorgalmatosan reá vigyázzon, melyik hordóban mennyi vider megyen, és azt fogyatkozás nélkül felrójja, az dézmás is az szerint, külemben ne merészelje reá tagasztani (*így*) az czédulát, mert mind az papot, s mind az folnagyot jól examinálván, ha valami fraus avagy defectus találatik az cirkáláskor, sub amissione capitis et honoris büntetődjék az dézmás mind folnagyostól.

33. Teczet az is minthogy az dézmások ennekelőtte az buza utoljának neve alatt magok számára jobb buzát is annyira szakasztottanak, ki nyilván való kárára esett az fiscusnak, nekünk is peng majorság tartásra szükségünk levén az buza utoljára, kívánjunk, hogy ennek utánna afféle buza utolját és ucsuját is számunkra tartsanak, és abból az dézmások részt ne vegyenek magoknak.

34. Besztercezi székben minthogy nagyobb köből vagyon, az dézmások ott az magok salariumában az cub. 12 csak kis köböllel, vegyék ki, négy vékát tudván egy köbölre, két dézmásnál peng ott több ne legyen.

35. Ha valaki peng az mi instructionkat vel in toto, vel in parte violálná, és az cirkáláskor vétke deprehenda[ita]tik, minden marhája és jószága mi számunkra confiscáltassék, maga személyesen is akasztófával büntetődjék.

(Másolat. Hédervári codex.)

XLIV. 1618. okt. 23.

Gabriel Bethlen dei gratia princeps sat.

Generosi domini, amici nobis honorandi. Salutem et benevolae amicitiae commendationem. Mi formán való háborgatása kezdett lenni Rhédei Ferencz uram böcsületes sógorunknak az ecsedi udvarbíró által az Karuly erdeinek békességes birodalmában, Kgteknél nilván vagyon, holott azt az erdőt egyéb emberek is Ztanizlo nevű falujához valónak tudván lenni, mitől fogva ő kglme Zanizlót birta békességes birodalmában meg is tartották, csak nem sok időtül fogva kezdettenek akadályoskodni annak birodalmában Ecsedből. Mely dolgokról ő kglme megtalálván levele által Kgteket, minemű választ tött reá, ő kglme in specie mutatta nekünk is az Kgtek levelét, hogy arról semmi derekas igazítást Kgtek eddig nem értett volna kérvén azon bennünket, Kgteket mi is levelünk által azon dologról megtalálnók. Mivel azért afféle dirib-darab határokon való kapdosás miatt nem illik semmi idegenségre és veszekedésre okot adni: kérjük szeretettel Kgteket, intse meg az ecsedi udvarbíró, valamint azt az erdőt Rhédei Ferencz uram Zanizlóhoz békességesen birta, most is abban ne háborítsa meg, hagyja békességesen birni. Immár ha császár urunk ő felségén nem mulik, nem fog messze haladni az Károlyban eligazítandó tracta; akkorra ha mi oly bizonyos okkal való praetensiója leszen az ecsedi udvarbírónak annak az Karuly erdeinek részeihez, kész leszen Rhédei Ferencz uram is mind a két fél commissariusok jelenlétében azt eligazíttatni és semmi ok nélkül való veszekedésre az ő felsége tisztviselőinek okot nem akar ő kglme adni. Ez kicsin idő halasztás és várakozás sem ő felségének sem Kgteknek ártalmas nem lehet. Kit hogy a mi tekintetünkért megcselekedjék Kgtek, szeretettel kérjük. Tartsa meg isten jó egészségben Kgteket. Datum in civitate nostra Kolosvár, die 23. Octobris, anno dom, 1618.

Generosarum Dnationum Vestrarum

amicus benevolus
Gabriel Bethlen m. p.

Bethlen Gábor kezével: Kgteket még is bizodalmasou kérjük, ne legyen immár nehéz ez kicsin időt csendesen elvárni; a mint értjük, ő felsége sem fogja immár halasztani az károli terminust celebráltatni. Mi általunk Rédei uram arra igéri magát az ő felsége kamarájának, hogy kész leszen akkor az közönséges igazságnak bocsátani magát, és ha megbizonyítja az ő felsége ecsedi udvarbírája, hogy nem Szaniszlóhoz való volt, ezentul minden elméjét annak bírásáról elfordítja. Esküvés-sel jelenti, hogy soha azon az erdön hat vadat nem fogatott ő kglme, nincsen is semmi vad benne, a mint ő kglmének ott való jobbágyi referálták.

Küldzím: Generosis dominis sacr^{nae} caes. regiaeque mattis cauc-
rae Scepusiensis consiliariis etc. amicis nobis honorandis.

Más kézzel a küldzím alatt: Penes Franciscum Redey intercedit
princeps Transsylvaniae de sylva Karul dicta.

(Eredetije orsz. ltár kincst. osztály.)

XLV. 1618. november 11.

Gabriel Bethlen dei gratia sat.

Generose fidelis nobis sincere dilecte salutem et favorem nostrum. Ez mai napon, 11. Novembris adák meg a Kegyelmed levelét, kiből értvén az oda be való állapotokat, ezen postát mindjárt vissza bocsátottuk. Azt jól cselekedni, hogy hírrel tart bennünket és az havasok alá is vigyázókat szállított. Im mi is megparancsoltuk az háromszéki híveinknek, viritim felkelő táborban szállván, mindenekből Kegyelmedtől hallgassanak. Azért hagyjuk és parancsoljuk is mindjárt mind lovast gyalogat felvén, szállítsa őket az havas alatt lévő falukra, Kököstre, Bikfalvára és több közel levő ottvaló falukra, és valameddig Szkender passa elhalad, mindaddig vigyáztatásban legyen, hogy valami tréfa a szélföldön véletlenül ne történjék. Bennünket pedig minden hírek felől igen szorgalmatosan éjjel-nappal szüntelen tudósítson. Secus non facturus. Datum in civitate nostra Coloswar die 11. Novembris anno domini 1618.

G. Bethlen m. p.

C. Beoleony m. p.

Küldzím: Generoso Michaeli Daniel de Wargias trium sedium Siculicalium Sepsy, Kezdi et Orbay vicecapitaneo etc. fideli nobis sincere dilecto.

(Eredetiről.)

XLVI. 1618. nov. 19.

Gabriel Bethlen dei gratia sat.

Generose fidelis nobis sincere dilecte, Salutem cum favore. Értjük az Kegyelmed leveléből, hogy az havasalföldi urak immár felszabadultanak volna, ki ha úgy vagy, magunk sem bánjuk. Mindazáltal ilyen könnyen ez mellől nem illik elmenni, nem is kell hinni, hanem az vigyázásra szükségesképpen gondot kelletik viselni. Abban ellent nem tartunk, ámbátor Kegyelmetek maga házához szálljon, hanem három avagy négy száz embernek kíván-
tatik ott az havas alatt lévő falukban fennlételek nem tovább, hanem csak szintén az idő alatt; minekünk is oda be bizonyos postáink vadnak, főképpen pedig az tegnapi napon expediál-

5. Az váradi requisitorokban kettőt kivígyen magával és mindeneiket igazán inventáljanak mind beun a várban s mind künnvaló majorházakban, csűrökben. Azonképpen a jószágot is, házas embereket, azoknak fiokat, leányokat, nőteleneket minden marhájoknak számokat és puszta helyeket, malmokat.

6. Az várban a kit Rédei uram rendel eskessék az kapitán-ságra és (.....) porkolábokat, azokat eskessék... kiket az kapitán javal.

7. Onnét Miczykére jöven... hasonlóképpen minden major-ságokat (udvarházban levő eszközöket), jobbágyoknak, marhájoknak számokat inventálják (s adassák be mi) nekünk. Az udvarháznál tisztartót, bírákat mi számunkra eskessék.

Horvát Istvánt magokkal együtt, minden marháival együtt mi nekünk behozzák.

In Kolosvar die 14. Decembris 1618.

G. Bethlen m. p.

Jegyzet. V. ö. Bethlen. Pol. Lev. 105. l.

(Egészen szétmállott Bethlen által irt eredetije M.-Vásárhelyen a Teleki ltárban.)

XLVIII. 1618. decz. 19.

Gabriel Bethlen dei gratia sat.

Prudentes ac circumspecti fideles nobis sincere dilecti. Salutem cum favore. Christiana pietas, principalis munificentia ac super omnia domestica charissimorum nostrorum necessitudo noverunt, cum talem in aula nostra, divina inprimis dispensatione, dispensationem mox sacro sancti coniugii vinculo roborandam contigisse videamus, qua generosus Paulus Rédey intimus aulae nostrae cubicularius generosam ac magnificam dominam Susannam Bánffilosonczy, magnifici quondam ac generosi Stephani Bánffilosonczy filiam ex spectabili ac magnifica domina Catherina Caroly nunc spectabilis ac magnifici domini Francisci Rédey consorte susceptam, iuxta illibatam dei omnipotentis legem sanctamque ecclesiarum christianarum ordinationem sibi iure coniugii perennalis stipulaverit; hi quaquam diffiteri volentes nos parti utriusque, sponso quidem ob praeclara ab initio fidelissimaque omnibus occasionibus praestita merita, sponsae autem, quod illustrissimae dominae Susannae Caroly principissae consorti nostrae charissimae, utpote ex sorore nepti ac sanguinis proximitate iunctissimae, haud exiguis favoris ac clementiae nostrae declarandae incitamenti teneri et obligari. In signum igitur honoris et benignitatis nostrae erga eosdem propensissimae, curam festivitatum thedalium celebrandarumque

nuptiarum, hic Albae Iuliae in curia nostra peragendam destinavimus, cuius exhibitionis et celebrationis tempus, ad dominicam sexagesimam, tertium videlicet mensis Februarii, anni proxime (quem totum foelicem faustumque eisdem cupimus) venturi, diem decrevimus. Vestras igitur fidelitates clementer et benigne requirimus, velint eam celebritatem, tam propriae, quam gratae coniugis aliorumque charissimorum suorum praesentia condecorare. Persvasum honores hoc ipso cum complacendi studium nobis et gratum et condigno favore fore prosequendum. Bene valeant. Datum in civitate nostra Alba Iulia die 19. Decembris anno domini 1618.

G. Bethlen m. p.

Bölöny m. p.

Külczim: Prudentibus ac circumspectis primario et regio iudicibus cacterisque iuratis civibus civitatis nostrae Colosvariensis etc. fidelibus nobis syncere dilectis.

(Eredetiye Kolosvár város levéltárában. Fasc. III. Nro. 204.)

XLIX. 1619. jan. 3.

Gabriel Bethlen dei gratia princeps Transylvaniae sat.

Egregie fidelis nobis dilecte, salutem et favorem nostrum. Vöttük leveledet. kiből az moldovai vajda ő nagysága főkövetének országunkban létit megértettük. Azért Kegyelmed úgy igyekezzék vele jőni, hogy egy nap Meggyesen mulasson, vasárnap onnan Kús-Selykre, onnan hétfőn Szászsebesben, és kedden hozza bé Fejérvárra. Érkezhessünk mi is egyéb előttünk álló dolgaink miatt akkor tisztességes excipialására. Secus non facturus. Datum Albae Iuliae 3. die Ianuarii 1619.

Ugy rendeld utadat, hogy hétfőn okvetetlen Szászsebesben jőj. hogy kedden tisztességesen fogadhassuk az követet.

G. Bethlen.

Külczim: Egregio Michaeli Daniel de Wargyas vicecapitaneo sat.

(Az utóirat és aláírás a fejedelem saját kezeirása.)

L. 1619. febr. 25.

Nos Gabriel Betlen dei gratia sat.

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis. Hogy mi az nagyságos Prépostvári Sigmond uramtól bizonyos arany és ezüst marháit Bánffy Dienesné Báthory Annának, melyeket ő kegyelme kezénél tutoris conservationis gratia hagyott volt, böcsületes hiveink, az nagyságos Vesselényi Pál uram, és Kassai István által Báthory Anna

akaratjából kezünkhez vöttük. Az marhák pedig ezek: egyik ládában hat ezüst tányír egy forma, két ezüst gyertyatartó; egy bőrtokban egy öreg ezüst csésze; egy virágos aranyos kupa, egy aranyas széli ezüst lábas pohár; egy ezüstes aranyas lóra való nyakban vető; egy ezüstes aranyas szüelő; egy ezüstes aranyas farmadring; egy vont ezüst kis suba arany prémes nyusztal bélettel; egy mente alá való nyuszt béllés; egy veres bársony kis suba gyöngyös arany bogláros nyusztal bélettel; egy fekete sima bársony béletlen kis suba, kin nagyon négyszázharmincz egy arany boglár; egy bőr tokban egy arany nyakban vető kövekkel gyöngyekkel csinált. Másik ládában; egy aranyas gyöngyös főkető; egy örög gyöngy függő bőrtokban, pézmával fűzött egynehány szem íveg cláris; egy bőrtokban öt arany gyűrő, az egyikben gyémánt, másokban rubint, harmadikban öt türkősz, negyedikben smaragd, ötödikben békakő. Egy örög arany ő (öv), az végin egy nagy örög gomb; egy arany bogláros gyöngyös köves pártá; egy bőrtokban egy gyémántos rubintos függő; egy fekete zománczos arany lánczmódra csinált kézre való; egy örög arany szemekkel fűzött nyakra való cláris, egy hosszú ezüst korda ő; egy gyöngyös arany bogláros köves korona, smaragd, gyémánt, rubint benne; más gyöngyös arany bogláros köves korona rubintokkal smaragdokkal, türkősz boglárokkal csinálván; egy aranyas pogány pénzes ő; egy táltokban hat öreg ezüst tál, hat közép ezüst tál. Ezeket az marhákat adta Praepostváry Sigmond uram kezünkben béltéki házájánál. Mely marháknak mi kezünkben való resignálásáról mi is ő kegyelmét és posteritássit quietáljuk. Datum in oppido Tasnád die 25. mensis Februarii anno domini 1619.

G. Bethlen.

(Egykorú másolat.)

LI. 1619. a p r. 4.

Gabriel Bethlen dei gratia sat.

Prudentes ac circumspecti fideles nobis syncere dilecti. Salutem et favorem nostrum. Az méltóságos francziai királynak egynéhány esztendőttől fogva a fényes portán continuus oratora hivatalában foglalatos lévén, mostan hazájában menni igyekezővén, látásnak okáért és keresztyén országokon utját viselvén, általmenetelit országunkon tőlünk kívánta volt; mi is azért, mivel ilyen hires nagy hatalmas fejedelemnek királynak oratorát birodalmunkban a magunk böcsületiért mindenütt utában böcsületesen excipiáltuk és egy néhány napok alatt itt Fejérvárat megnyugodván, úta Kolosvár felé lévén, várasokban be is tér.

Mivel azért több nevezetes városink között Kolosvárnak a keresztény országokban is híre vagyon, intünk benneteket, sőt hagyjuk és parancsoljuk is, ez levelünk látván, menetelire, excipialására, szállására, gazdálkodására magának, szolgálainak és lovainak (városoknak böcsületi és magunk méltóságát szemetek előtt viselvén) oly gondot viseljétek, hogy nem tiz avagy tizenhat tál étket készíttessetek ebédére és vacsorájára, mint minekünk szoktatok készíttetni, hanem mindenféle szép eledelekre, borjura, bárányra, szép halakra, kappanokra és egyébféle szép élésre mentől bővebben gondot viselvén, úgy igyekezzék a követnek gazdálkodni, kiből magatokra nehézségünköt és kedvetlenségünköt ne vonjátok.

Továbbá egyetmás reculáinak, portékáinak elvitetésére is elegendő szekeret és lovakot rendeljétek.

Végezetre mivelhogy ezen utjának könnyebbségére superlatos hintós szekérrel és eleiben való lovakkal meg is ajándékoztuk, ilyen hertelen kocsisnak, felojtárnak olyan hosszú utra szerit nem tehattük, hanem Kolosvárig a magunk kocsisit kelletet elbocsátanunk. Tudjuk pedig, hogy Kolosvárat afféle szekérvezetőköt, főképpen készpénz után mindenkor hogy találhatni, ez dolgot biró uram a Kegyelmed industriájára biztuk, sőt serio demandaljuk, mindjárást Bécsig a lovak mellé szerezen valami tudós járt költ, látott hallott egyszerű Kolosvárat lakó szekérvezetőköt, kik felől ugyan bizvást is feleljen, hogy az utban el nem szöknek és ugyanott Kolosvárat fizetéseket a követ megadván, egész Bécsig jámborul szolgálják; ha pedig afféle uratlan kocsisokat nem találna is, vadnak afféle városi renden levő szegény emberek, kikre a fizetésért akarattjok ellen is imponálja és serio meghagyja nekik, mind a lovaknak, szekérnek úgy viseljék magokat, ki mia ennek utána is nehézségünk magadra ne lehessen. Secus non facturus. Datum Albae Juliae die 4. Aprilis anno d. 1619.

G. Bethlen m. p.

Külszín: Prudentibus ac circumspectis primario et regio iudicibus caeterisque iuratis civibus civitatis nostrae Colosvar etc. fidelibus nobis sincere dilectis.

(Eredetije Kolosvár város levéltárában. Fasc. III. Nro. 215.)

LII. 1619. apr. 5.

Gabriel Bethlen dei gratia sat.

Prudens ac circumspecte fidelis nobis dilecte. Salutem et favorem nostrum. Előbbi parancsolatunkban, a mint értéstekre adtuk vala, a méltóságos francziai király oratorának indulása lévén, utában egész Váradig főgondviselőül bocsátottuk a mi becsületes hívünket, tanácsunkat és Belső Szolnok vármegyének főispánját Cserényi Farkas uranot, mivel pedig a maga szakácsa

házánál maradott volt, várostoknak szakácsát mindjára adas-
 sad melléje és Váradig Cserényi urammal elmenvén, ugyan ő
 kegyelmével visszajöhet; de igen serio meghagyja neki, Cserényi
 uramot az utban sehol egész Kolosvárig el ne hagyja, hanem a
 mit eleiben ad, ahhoz tartsa mindenekben magát. Secus non fa-
 cturus. Datum in civitate nostra Alba Iulia die 5. Aprilis anno
 domini 1619.

G. Bethlen m. p.

Bethlen Gábor írásával: Valami szép vasfazekakat is és egynehán
 óntalat, tárgyért rendeljen Kegyelmed egy bizonyos emberek kezében
 az szekerekkel együtt, a ki azokra gondot viselvén, Váradról hozhassa
 vissza is.

Küldzím: Prudenti ac circumspecto Emerico Gellián, civitatis
 nostrae Claudiopolitanae iudici primario etc. fideli nobis dilecto.

(Eredetije Kolcsvár város levéltárában. Fasc. III. Nro 217.)

LIII. 1619 apr. 27.

Gabriel Bethlen dei gratia sat.

Prudens ac circumspecte fidelis nobis syncere dilecte. Salu-
 tem et favorem nostrum. Egynehány rendbeli dolgokat akarván a
 képirók eleikben adni, hagyjuk és paroncsoljuk is, a kolosvári
 képirót, ha szinte fogadott míve volna is, mindjára küldje alá
 Fejérvárra minden műszerivel. Secus non facturus. Datum Albae
 Iuliae die 27. Aprilis anno d. 1619.

G. Bethlen m. p.

Küldzím: Prudenti ac circumspecto Emerico Gellyén, iudici pri-
 mario civitatis nostrae Colosvar etc. fideli nobis syncere dilecto.

(Eredetije Kolosvár város levéltárában. Fasc. III. Nro. 220.)

LIV. 1619. máj. 11.

Illustris ac mag^{ca} domine, dne patrone colendissime.

Megjövén szolgám Erdélyből, mi válaszszalett jött, hogy
 magam referálhattam volna Nagodnak, igen vártam, hogy isten
 Nagodat Kassára behozza és magam mondjam meg Nagodnak.
 De holott Nagod hírével az választ esmég vissza kellett oda küld-
 nem tovább nem haladhatván, csak levelemben kellett meg írnom
 Nagodnak. Az válasz ez, hogy ez jövő hónap eleire Szakmárra
 menjek és ott vagy cancelláriusa levén vagy más embere az
 fejedelemnek, ha conveniálhatnak jószágocskánkról, conveniálnak.
 Ha azért Nagodnak tetszik, most avar küldök be, hogy elmegyek,
 csak írják napját meg, mikorra; és ha ez kelleni fog Nagodnak
 és ugyan megállják ezt ők is, Nagodat kérem, vagy Petkó István
 uramat, vagy Zsankai Miklóst és Bornemisza Jánost Eperjesszt

lakókat akkorra maga parancsolván valamelyiknek adja mellém,
Nagodnak több jó akarati közt háladással szolgálom meg. Eandem
illr^{mam} ac mag^{cam} Dnationem Vram diu felicissime valere cupiens.
Ex Parno XI. Maii a^o 1619.

Illrⁱ ac mag^{ca} Dom. Vestrae

servire paratissimus semper
Stephanus Kendi de Lona m. p.

Kivül: Ha Nagodnak tetszik, az ő felsége nekem küldött regali-
sát is beküldtem cancellarius uramnak, hogy ne késsenek kijünni, mert
azután nekem is fel kellene mennem az ő felsége parancsolatjára Posonba
vagy Bécsbe.

Külczim: Illustri et mag^{co} domino, dom. Andreae Doczy de Nagy-
Lüche etc.

(Eredetije orsz. ltár kincst. oszt.)

LV. 1619. máj. 27.

Gabriel Dei gratia sat.

Prudentes ac circumsp^{ecti} fideles nobis dilecti. Salutem et
gratiam nostram. Bizonyos okokból viseltetvén, egy ideig az viasz-
nak birodalmunkból való kivitelét minden rendektől meg akarjuk
fogni. Hagyjuk azért és parancsoljuk is serio, ez levelünk látván,
mindjárt ott Kóhalomban két három vasárnapon is kiáltassa
meg: senki birodalmunkból hírünk és akaratumk kívül az viaszat
ne szedje és ki is ne vigye, mert megparancsoljuk mindenfelé az
harminczadosoknak, hogy valahol afféle viaszra találhatnak, mi
számunkra arestálják és confiscálják, ha ki vakmerősége miatt
kárt fog vallani, abból mi reánk azután nen vethet. Secus non
facturi.

Datum Albae Iuliae 27. die Maii anno 1619.

G. princeps.

Beoleonyi m. p.

Külczim: Prudentibus ac circumsp^{ectis} magistro civium regio
et sedis iudicibus caeterisque iuratis civibus oppidi nostri Kóhalom etc.
fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije a Hédervári kézirat gyűjteménynek 33-ik sz. kötetében.)

LVI. 1619. máj. 29.

Gabriel Betlen ad dnum palatinum ex Alba Iulia 29.
Maii anno domini 1619.

Legatos sese destinasse, qui ad comitia Hungarica veniant,
intelligere se magnates partium regni superiorum mansisse domi
unacum generali. Cupit intelligere, quandonam sua mattas regia

descensura esset Posityum, salvum conductum petit mittere pro legatis suis, Ioanne Mikola de Zamosfalu et Stephano Kassai.

P. S. Nova ex porta, quod Marco vaivoda Constantinopoli redierit insalutato Turca.

Legatum Persicum necdum appulisse, certo tamen in itinere esse, non est certitudo ulla de pace conclusa, nullam habere illum plenariam auctoritatem, nimium limitatam habere conditionem, exigua spes de conclusione pacis.

Turcam expeditionem facere contra Saracenos in Damascum et Mesopotamiam duos primarios Turcas venisse cum magno exercitu, habent et Christianos et Mauros, ingentes depopulationes faciunt et subiugant sibi ditiones, appellantur Man Ogli et Seff Ogli.

Mittuntur ad Skender 50 saykae secundo Danubio, ut vigilet contra Kozakos qui 60 saykis in Pontum Euxinum profecti sunt.

Polonos in Podoliam expeditionem parare permodum solummodo defensionis. — Turcicus exercitus uno ore vociferatur se cum nullo vesirio quantumvis magno adversus Persas unquam profecturos, nisi ipsemet Turcarum imperator in persona proficiscatur.

Legatum Polonicum ex porta esse expeditum.

Responsum se scribere ad portam, quod Jeneo nolit resignare. 24 potentes rationes perferre, quarenam nolit tradere.

Vaivoda Gasparus 8. Aprilis venit in Jászvásár, catholicam religionem repudiavit, schismaticus factus, multis ceremoniis a patriarcha Constantinopolitano rebaptisatus. Visitat templum Valachorum certo, vidisse suum servitorem, ait.

Petit per nuntium a Bettleno mutuo florenos aureos 20 millia obligat se et bojeri unacum illo profusarum expensarum esse.

Equum se domo mittere domino palatino valore 300 aureorum. Alium pro sua matte regia missurus.

Cuperet bona nova de Bohemis intelligere, tempus esset, ut sese humiliarent, suaeque matti sese subderent.

(A Jászai-féle gyűjteményből. Nemz. Múz.)

LVII. 1619. a u g. 14.

Prudentes ac circumspecti domini confratres nobis observandi, servitorum nostrorum paratissima commendatione praemissa. Az szent isten Kegyelmeteknek minden előtte való dolgai-ban kedves előmenetelt adjon és jó egészséggel látogassa.

Két rendbeli leveleit Kegyelmeteknek megadták, melyből értjük Kegyelmetek dolga mibe forogjon és hogy még eddig

Kegyelmeteknek semmi derekas válasza nem volna. Bizonyára mi is akarnók, ha Kegyelmeteknek ennyi ideig ott várakodni nem kellett volna, hanem kedves válaszszal ez ideig is hozzánk megjött volna; mindazonáltal jobb ott várakodni mind addég, míg Kegyelmeteknek bizonyos resolutiójok nem leszen, hogysem mint re infecta onnét megjöni. Tudjuk, hogy Kegyelmetek az szorgalmatosságban és vigyázással való gondviselésben semmit hátra nem hagyott, sem hagy. Az gratuitus laborra bocsátott szekeres és gyalog emberek költségére is volt gondviselésünk. Annak okáért ugyan ezen levelünk megadó tanácsbeli atyánkfiaitól küldöttünk nekik hatvan forintot, melyet ezen atyánkfiai oszszanak el köztök ilyen módon: hogy az szekeres embereknek kilenczven kilenczven pénzt, kivel mind magokat táplálhassák mind pedig marhájoknak élést szerezhessenek, az gyalog embereknek pedig negyven negyven pénzt adjanak. Mi nekünk is idehaza untalan érkeznek gondaink, és kíváltképpen mostan az két atyánkfiait mi okból kellett oda alá expedialnunk, ő kegyelmeiktől és az suplicationának pariajából ex fundamento bőségesen megértheti; annak utánna consultálkodikhatik mind együtt felőle, hogy ha jobb-é ezen dolgot is addig ő felségének értésére adni, a míg arra ő felségétől Kegyelmeteknek válasza nem leszen, a miért mostan oda fáradott, avagy pedig az külömböző dolgokat nem intermiscéálván akkorra halasztani, mikor Kegyelmeteknek az elsőre válasza leszen? Mert mi innét Kegyelmeteknek erről derekas tanuságot nem adhatunk, hanem Kegyelmetek ott lévén, és az ott való állapotot mostan jobban értvén, szabja az üdöhhöz, az alkalmatosság-hoz és a több circumstantiákhoz magát, és mindenekben mind négyen értsen egyet; melyeket a Kegyelmetek jó tetszésére és prudentiájára biztunk. Mindazonáltal ez a dolog késedelmet nem kíván, és ő felségének értésére adni semmiképpen ne praetermittálja, a jó occasiót megtalálván. Ha utban volna is Kegyelmetek, megtérjen, és mint ilyen nagy közönséges dologban hazájának jó szívvvel szolgáljon. Tartsa meg isten Kegyelmeteket jó egészségben, és hozza meg minél hamarább kedves válaszszal. Datum in ciuitate Coloswar, die 14. mensis Augusti 1619.

Prudentium ac circumspectarum Dominationum Vestrarum
 confratres ad seruiendum paratissimi
 primarius ac regius iudices,
 caeterique iurati ciues ciuitatis
 Coloswar.

Külszím: Prudentibus ac circumspectis dominis Petro Zeölcössy, ac Georgio Gazner iuratis ciuibus ciuitatis Colosvar, nunc Albam Iuliam delegatis, etc. dominis confratribus nobis observandis.

(Eredetije Kolozsvár város levéltárában (Fasc. II. Nro. 61.)

LVIII. 1619. október 3.

Gabriel stb.

Spectabilis stb. Salutem stb).

Elvévén Kegyelmed jámbor szolgálja által nekünk küldött levelét, abban mit irt legyen, megértettük. Azért minthogy nem oly kicsin indulatjának tudjuk ezt lenni egész nemzetségünknek, kiben Kegyelmedet nem utolsónak tudtuk és értettük lenni, felette csudálkozunk rajta, ezt az változást mi okok hozták legyen Kegyelmedben, holott előbbi intentiójához képest, az mire egyebeket is izgatott, eddig is az kívántatott volna, hogy Kegyelmed mezőben is hütünk szabadsága mellett jámbor vitéz szolgáljaival egyetemben kiinn forgódnék, kit ha eddég nem cselekedett, ezután is valamint Kegyelmed magát fogja viselni, ebben az közönséges indulatban találtatik, elhittük ennyi ész és okosság az magyarországi statusokban és mi is reá vigyáztatunk, ha hévnek, vagy hidegnek, avagy csak melegnek találtatik Kegyelmed édes nemzetségéhez, mostani szabadságának helyére való állapotában. Ezzel isten éltesse Kegyelmedet. Datum ex castris nostris ad oppidum Suczan positis die 3. Octobris, anno d. 1619.

Splis ac magcae D. V.

amicus benevolus

Gabriel princeps.

Külszín: Spectabili ac magnifico domino Stanislao Turzo de Bettlenfalva, comiti perpetuo arcis et terrae Scephusiensis etc. amico nobis observandissimo.

(Eredeti az orsz. ltárban.)

LIX. 1619. okt. 24.

Gabriel dei gratia etc.

Spectabilis ac mag^{ce} dne uti frater nobis honorande salutem et benevolentiam nostram. Két rendbeli leveleit vöttük ma Kgdnek. Egyikben includálva volt az Lengyelországba bocsátott magyarországi követeknek levelek, kiből értvén az lengyeleknek csendességben való maradásokat, és hogy Magyarországgal való frigyeket nem akarnák bontogatni, melyet igen akarunk, hogy most is halljuk; de nám ezelőtt is megmondtuk vala Kgdnek, hogy Lengyelországba tanácsos eszes emberek lévén, nem kellene attól tartanunk ilyen állapot idején, a mint immár látjuk, hogy Homonnainak felfuvalkodásból való indulatját itt is isten meggátolta és ártóztatta, hanemha valakinek sok pénze levén, az kezdene nyughatatlankodni haszontalanul. Másik leveléből értjük Kgdnek, hogy Kgd az oda való vármegyéket mi utánunk indítván ismét

Munkács és Jeszeneő kedvéért megtérítette. De Kgd így értse, hogy Munkács és Jeszeneő azon helybe megmaradnak és azokból nem is félok valami ártalmas indulatoktól; leszen még oly idő, hogy magok kénálnának véle. Kgdnek úgy írhatjuk, az mint a dolog vagyon; eddig való maga megszabadításán az jó Magyarországnak semmi munkája niucsen, magunk is sok erdéli fő híveinkkel indulván, nem mind fizetett hadakkal jöhettünk, mert nem is tölt volna ki erszényünkéből, hanem inkább ők hoztak magok költségeken és eddig is csakugyan magokat látván mellettünk, sok keserves panaszolkodásokkal untatnak bennünket, mely panaszokat magunk is meg nem mondhatunk micsoda szívvel hallunk, mivel látjuk, hogy méltó és igaz panaszok, hogy másnak nem tartoznak országot szabadítani és oltalmazni. Magunk is a jó Magyarországtól nem ezt várhattuk volna, mert ezeknek is nem volna ennire való panaszolkodások, ha látták volna, hogy ezek is vélek együtt fogják. Eddig istennek hála ezen híveinkkel békével jöven, ide is Posonba győzedelmesen bejöttünk; de Kgd így tudja, hogy eddig még csak elkezdettük a hadat az ellelenséggel, ide elé vagyon az dereka és Bukoy Temporal megegyezvén Bécs mellé szállottak, megváltak, ki emelgeti fel helyekből. Ezen holnapi nap reggel magunk személyünk szerint kelleik megis ezen hadainkkal az csehek mellé indulnunk, melyre képest meg nem mondhatjuk, mint halljuk, hogy Kgd megtérítette az hadakat, mert ez elkezdett dolognak közepe és vége mi lehessen, csak az isten tudja. Mindazáltal immár így levén az dolog, megengedtük az nemeseknek magok otthon maradását, úgy a mint magok kívánták, hogy két portáról egy lovast és egy gyalogot mindjára elindítván, jó készséggel kültön-küldjenek mindenik vármegye hadai eleibe külön-külön eszes, vigyázó főfő embereket állatván, kik jó disciplina alatt sietséggel hozzák fel a hadakat, de úgy, hogy magok otthon maradván, minden szükségre és szolgálatra Kgd mellé készen levén, menjenek oda a hova Kgd látja, hogy szükség, maga Kgd Kassától nem távozván, mert lehetnek emberi, kikre az külső szolgálásokat bizza. Tartsa isten jó egészségben Kgdet. Datum in libera civitate Posoniensi die 24. Octobr. ao dom. 1619.

Bethlen Gábor kezével: Nem tagadhatom édes öcsém uram, hogy nagy busulással nem volnék azon, hogy eddig az vármegyét Kgd utánam nem küldé, mert Lengyelországból való hadak felől minden ember csendesen alhatnék, de látom, hogy csak azt várja minden ember, hogy mint leszen az dolognak vége, senki nem akar szolgálni, otthon való heverést szereti minden ember, nem tartom uram én szolgáltnak az otthon való vigyázást, hanem csak mulatságnak. Itt volna bizony az szolgáltnak helye s ideje, mert az ellenség nekünk orrunk előtt vagyon, egymásra néz a két tábor nem meszszebb fertály mélyföldnél egyik a másiktól. Ne

gondolkodjék Kgd úgy az lengyelekről, hogy addig semmit moliáljon, másnak is engedjen indítani, hanem ennek az két derekas hadnak eventusától várnak, ha mi itt nyerjük, senki Kgtek közül otthon ne féljen, de ha veszjtük, bizony bátor felszerkenjen más is oda Ktek felé. Kgdnek az hadakat nem kellene így térengetni, tartóztatni, mert nekem is bőrömben jár életemben; arra nézve, hogy Fátrán túl való vármegyék itt nincsenek, az ide való vármegyék közül is eddig itt csak egy is nincsen, minden dolgot csak az erdélyi hadakkal vittünk eddig és kelletik most is véghez vinnünk. Busulok bizony igen az Kgd cselekedetin, Patokban ül Kgd vesztég és nem Kassán sem nem Homonnán; nemes uraimnak könnyű asszonyoméék mellett otthon az meleg szobában nyugodniok, de nehéz nekünk 70 naptól fogva az mezőn sugorganunk, vérünket Magyarországért ontanunk, kitől soha semmi jót nem láttunk egyebet, hanem mindenkor érték égettek, rablottak, öltek, vágtak bennünket országostól, ezt beszélük az erdélyiek, és most is nem jönnek magok országa ótalmára elő, hanem otthon hevernek. Én azt tudtam, hogy Kgd különben fogjon az gondviseléshez; Kgd még is ezt cselekedje, hogyha ugyan otthon akarja őket maga mellett tartani, noha bizony senki nem bánaná Kdet, minden két portától jó egy-egy lovast kopjást, jó egy-egy puskás gyalogot adjon az egész Fátrán túl való vármegyék, azokat küldje fel mindjárt mellénk Kgd, minden vármegyé(nek) lovassága legyen, eleiben főember hadnagykot rendeljen Kgd, sietséggel jöjjenek mellénk; ő magok maradjanak Kgd mellett és nyugodjanak ő kglmek. Im én szintén indulok az ellenségre, vasárnap derekasan fogunk megvíni véllek.

In Poson 25. Octobris.

benevolus

G. Princeps m. p.

Kívül: Redditae est mihi 1. die Novembris Parno.

Külczim: Spectabili et mag^{co} dno Georgio Rakoczy de Felső-Vadász etc.

(Eredetije orsz. ltár kincst. oszt.)

LX. 1619. NOV. 8.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes ac circumspecti nobis sincere dilecti salutem et favorem nostrum. Trecentos illos pedites, de quibus expediendis ad praesentem hanc bellicam expeditionem spectabilis et magus dnus Stanislaus Thurzo nomine nostro demandaverat, vobis sub omissione capitis, libertatis et omnium honorum denuo committimus et mandamus firmiter, quatenus visis praesentibus, eosdem trecentos pedites sine omni mora et cunctatione aliquali in Novam

Arcem archiepiscopalem ad magnum Georgium Pograni vicecapitaneum eiusdem loci expedire modis omnibus debeat et teneamini. Secus sub poena praemissa non facturi. Datum Posonii die 8. Novembris anno dni 1619.

Külczim: Prudentibus ac circumspecti iudicibus primariis ceterisque iuratis civibus septem montanarum civitatum etc. nobis sincere dilectis.

(A Jászay-féle gyűjteményből. Nemz. Muz.)

LXI. 1619. decz. 24.

Gabriel stb.

Spectabilis stb. Salutem stb.

Kegyelmednek elmenetele után minemű hírek érkeztenek, mind a Kegyelmednek küldött s mind pediglen az magunknak és Pográni Györgynek szóló levelekből megértettük; jóllehet ilyen téli üdőben és véletlen indulása felől a töröknek mostan nem gondolkodhatnánk, mindazáltal mivel a minap is alkalmatosságát itélvén arra, Vácznak próbálására kijövéni, mostan is főképen hogy bizonyoson tudja azt, hogy a végekből Szécsi urammal a vitézekben el is indultanak, és másfelől is ellenségünk lévén, az ő álnoksága szerint ugyan nem is kételkedünk abban, hogy valamit ne igyekeznék. Ahhoz képest Kegyelmedet intjük szeretettel, Kegyelmed tisztí és hivatalja szerint mindjárt mindenfelé serio mind a maga nevével s mind pedig a mi parancsolatunkból igen parancsoljon, vagy túl, vagy innen léssen a Dunán valamelyfelé a töröknek próbálása, nem hogy végvár alatt, de csak egy legkisebbik falunak is Magyarországtól elszakasztásában, mint természet szerint való ellenségnek is ellene álljanak és tehetségek szerint mind vizen szárazon egyaránt ártsanak nekik. Szécsi uram járását a mi illeti, oka mi légyen, nem tudjuk, valakik ő kegyelmével elmentenek, azoknak a magunk ládájából fizetéseket kiadtuk Szécsi uram kezében; osztotta-e kezekben, avagy nem és ha ki nem osztotta, mi végre cselekedte, abban bizonyosak nem vagyunk. Bene valeat. Datum Posonii die 24. Decembris, anno domini 1619.

benevolus

G. princeps m. p.

Caspar Bölönyi m. p.

Külczim: Spectabili stb. comiti Stanislao Thurzo de Bethlenfalva stb. nobis honorando.

(Eredeti az orsz. ltárban.)

LXII. 1619. deczember 28.

Gabriel stb.

Prudentes ac circumspecti nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram.

Hazánknak mostani közönséges indulatjában a hadaknak fizetésére, mely szükséges legyen az restantiáknak beszolgáltatása, magatoknál lehet annak itéleti. A mint pedig az posoni böcsületes camorától informáltatunk, az elmúlt 1618. és ez jelen való 1619. esztendőbeli restantia dica pénz maradt nálatok fl. 200. Mely summa pénzt hagyjuk és parancsoljuk is, ez levelünk látván, absque defectu elegendő számadás alatt mindjárást bizonyos atyátokfia által főkomornikunk Rhédei Pál kezében beküldjétek. Alioquin hogyha számot nem adhat, eo casu in persona ad satisfactionem usque detineáltatik. Secus non facturi. Datum in libera civitate Posoniensi die 28 Decembris anno dni 1619.

G. princeps m. p.

Caspár Bölöny m. p.

Külszín: Prudentibus ac circumspectis iudici primario, caeterisque iuratis civibus liberae civitatis Trinchiniensis etc. nobis dilectis.

(Eredeti az orsz. ltárban. Tract. Publ. Fasc. 14° No. 2 do.)

LXIII. 1620. jan. 16.

Sacratissima caesarea ac regia Mattas domine dne clementissime.

Quibus modis atque conditionibus cum dominis Vrae Mattis caesareae regiaeque ablegatis, tam de induciarum, quam sub eo temporis decursu regnorum segura tranquillaque permansione convenerimus, tam ex litteris eorundem dominorum ablegatorum, quam etiam instrumentis ultro citroque superinde exhibitis et transmissis, abunde Vram Mattem caesaream regiamque intellecturam non dubito deum pacis ardentem atque ex animo deprecor, ut hanc cum Vra Matte caes. regiaeque foelicem reconciliationem, in perpetuam immortalemque augustissimi nominis ipsius gloriam, regnorumque christianorum tranquillitatem perennem faciat atque florentem, suoque afflatu et assensu coelesti ita roborret ac firmet, ne ullis unquam quantumvis vehementium instigatorum flabellis nedum turbari aut labefactari, sed ne naevis

maculisve quibusque meo vel posteriorum tempore notari et aspergi valeat.

Ceterum ne hunc meum in favorem Mattis Vrae caes. regiaeque reditum in primo statim limine sine foetu fructuque offeram, significandum eidem occasione eadem debui, quamprimum regni Bohemiae reliquarumque provinciarum legati in his praesentibus comitiis existentes, meae ac gentis Hungaricae cum Vra Matte caes. regiaeque concordiam pactasque ad tempus inducias cognoverant, cum et alioqui sub isto tractatu nunc per obliquas nunc vero directas rationes, animos eorum cum Vra Matte paciscendi tentaverim, statim ut partes meas seria cum intercessione apud Vram Mattem caes. regiamque de impetrandis induciis tali modo ac ratione implorare coeperunt, nimirum ut simplicem armorum suspensionem ad spacium tantum quatuor septimanarum eatenus a Vra Matte impetrarem, ut sub eo tempore legati praesentes suos ubique principales requirere valeant, qui vicissim de modis pangendarum induciarum me certiore reddentes, sub fine unius illius mensis, qui suspensioni armorum erit dicatus, rursum Vram Mattem et me intercessorem et per proprios legatos modo condecanti requirant, tuncque in pangendis induciis, quod aequitatis ac communis iustitiae fuerit, id a Vra Matte me cum illis omnino impetrare posse confido. — Quapropter Vram Mattem caes. ac regiam secundum eam, qua semel regnis et provinciis me obtuli, stipulationem requiro ac rogo, ut et recenter pactarum induciarum ratione et pacis, eo, quo Vra Mattas tam sua, quam remotiora quaeque regna christiana amplecti semper ex officio debet, studio permota, dignetur Bohemiam, simul Moraviam, Silesiam et Lusatiam, atque utrique Austriae mensis unius armorum suspensionem concedere, militumque ab omni eorum infestatione prohibere; Austriae siquidem utrique etsi diversam a reliquis esse rationem non ignoro, aequitas tamen communis postulat, ut a communi armorum respiratione communique Vrae Mattis clementia nequaquam ipsae quoque excludantur, quo sub tempore et de modis induciarum cum Vra Matte paciscendis, inter se convenire concordareque haec regna atque provinciae valeant; et in fine praefixi temporis Vram similiter Mattem (ut iam mihi plenipotentiarum eorum legati, manu stipulata sese hoc sponderunt facturos) quo par erit modo adeant, requirantque. Qua re Vra Mattas caes. regiaeque post meam apud eandem singularem intercessionem et pactarum recenter induciarum condignum pondus condignamque rationem habere declarabit, et in suis ac reliquis christianis regnis post tot clades gentiumque ruinas, almae tandem pacis postliminio reducendae affectu paterno studiosissimam esse foreque ad oculum orbi christiano demonstrabit. Conservet deus

Vram Mattem caes. ac regiam feliciter ac florenter diutissime imperantem. Datum in libera regiaque civitate Poseniensi, die 16. Ianuarii anno dni 1620.

Sacratissimae caes. ac regiae
Mattis Vrae

servitor obsequentissimus
Gabriel princeps m. p.
Simon Péchy
cancellarius m. p.

Külczim: Sacratissimae stb. dno duo clementissimo.

(A Jászai-féle gyűjteményből. Nemz. Múz.)

LXIV. 1620. j a n. 25.

Mag^{te} nobis honorande.

En Kgd írása szerént várakozva járok. Semptén két nap mulattam, onnét két nap jöttem ide is, innét is ma csak Sz. Keresztig megyek és hétfőn is csak Zólyom avagy Vighles táján várakozom Kgdre. Igen csudálom, hogy Kgd semmit azután nem ír; írjon mindjárt Kgd, megindult-e Posenból és confirmálta-e császár az induciák conditiójit? mikor és mely nap érhet el? ne késsék a mennyire lehet, mert az portára is el kellene az praecursort bocsátani. Cseh királnak és az statusoknak is levelet Kgd nem íratott; Holak a nélkül megyen király eleiben nekem gyalázatomra és idegenségnek concipiálására. Irjon Holaknak, az portára küldendő embereket levelekkel együtt küldjék sietséggel Thurzó Szaniszló uramhoz Semptére, ő mindjárt elkisérteti az mi internunciusunkhoz, ne késsenek véle semmit. Bene valeat. Ex Benedek 25. Ian. 1620.

E. benevolus

Gabriel m. p.

Külczim: Spectabili et mag^{co} dno Simoni Péchy de Szent-Ersébeth etc.

(Ered. Bethlen saját kezével Gyfejeváron.)

LXV. 1620. j a n. 26.

Illustrissime domine mihi semper confidentissime. Servitiorum stb.

Az itt való végezésnek azon a részén, hogy az cseheknek is induciájok lehessen, oly igen nagy considerátioja vagyon császárnak, hogy üdőt kívánt magának arra való resolutióra; innét az követ uraknak kettei, Prayner és Nádasdy uramék, még ez elmúlt hétfőn kéredzettek föl Bécsben tőlem, azulta mindennapi biztatás-

sal várom őket az confirmatióval, kiről magok azt tartják, egyéb abba nem lehet, confirmálni kell ő felségének, de még eddig el nem érköztenek vele. Mihelyt elérköznenek, itt semmit nem késöm, ő fölsége után indulok, és utam Sempte levén, el nem kerülöm, szeretettel szömbbe leszek Kegyelmeddel, szükséges is annak lenni, szólhassak Kegyelmeddel. Ha pedig reménség kívül nem confirmáltatnék az végezés, az is értésére leszen Kegyelmednek. Most az Duna kelési is veszedelmes, el akarja a jeget hányni, de csak érköznének az jó commissarius urak, módját keresnők általjövetelleknek. Meham és Lépes uramék is igen nehezen várják mint szintén magam is az ő felge confirmatióját. Éltesse az úristen Kegyelmedet sokáig jó egészségben. Posonii die 26. Ianuarii 1620.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

servitor addictissimus
Simon Péchy m. p.

Külsőim: Illustrissimo domino comiti Stanislao Turzo de Bettlenfalva stb. dominō mihi confidentissimo.

(Az egész Péchy Simon írása, orsz. ltárban.)

LXVI. 1620. febr. 17.

Spectabilis et magnifice domine Comes.

Kegyelmed leveleit, melyeket 10. és 11. Februarii nekünk iratott, az estve adták meg, kiből értjük az kozákoknak Morvában való érkezéseket és ott szörnyű kártételeket, mely dolgot immár az előtt ötöd nappal értettünk, mert Slésiából megírák mindjárt, Slésiának egy részén mentenek által és ott is hasonló rettenetes dúlásokat cselekedtenek, de nem égettenek sem embereket ott nem vágtanak, én felette igen csodálkozom azon, hogy az slésiaiak miért voltak oly nagy vigyázatlanságban, holott mind azzal biztatták eleitől fogva magokat, hogy ők elégségesek azok ellen való vigyázásra, ellenek való állásra; bizony ily kevés nép ellen meg is lehetett volna, ha emberek löttének volna hozzá, kiket minthogy által bocsátottak és ha császár hadaival meg egyeztenek, bizony valóban meg búsulnak miattok, mert az kozák szintén oly könnyű had, és azon formán forgolódik, mint az hajdú és tatár, és az bosnyákék hadok helyében lesznek immár azok s annyival erősbek lesznek az confoederatusok hadánál, rajtok kapdosnak, éléseket elfogják, quartirokból ki nem járhatnak miattok, kik ellen magyar kívántatnék az confoederatusok hada mellé, de az Kegyelmed írása szerint nagy consideratio vagon az dologban, mert ha az confoederatusoktól requiráltatunk segítségért és adunk, az induciák ellen láttatunk néminemüképen inpingálni, ha

nem adunk, hitünkkel confirmált confoederatiót violáljuk, de melyike nagyobb, könnyű feltalálni, ha consideráljuk és discurrálunk felőle. Császárral induciáink vadnak de conditione hac praemissa, hogy az confoederatusoknak is post requisitionem ő felsége az induciákat megadja, mert ha meg nem adja, kötelességünk szerint meg kell az mi atyánkfiait segitenünk, jól emlékezhetik Kegyelmed az punctokra sőt az ország deliberációjára is, hogy volumus simul vivere et mori cum illis, nálok nélkül nem is confoederálunk, uno ore meg is mondták és decernálták az statusok, hogy azok nélkül nem akarnak semmit cselekedni, nem is volna jó, bizony dolog. Én ő felségét az confoederatusoknak egy holnapig való armorum suspensiónak megadása felől requiráltam is volt, melyet meg ígirt nekik az nekem arról írott levelében, mely levélnék páriáját cancellariusom mindjárt Posonból megküldte Groffon Holáknak, hogy tudhassanak arról is provideálni, de az kozákok irruptiója per totum ellenkedik az ő felsége ígíretivel, mely mostani rablások az nekem adott, avagy énnekem írott levelében nekik adott resolutiója és ígíreti után esett az confoederatusokon, melyet ha ő felsége nem compescál és attól hadait nem supersedeáltatja (mert az kozákok is ő felsége hadai, Carolus herczeg és püspök conducálta őket császár pénzével Altam által, Henkel Lázár adatta Krakóban Wittemberg Jánossal az pénzt nekik) bizony az én opinióm szerint nem lehet egyéb benne, hanem az confoederatusokat meg kelletik segitenünk, si ab illis requiráltunk, mert hitünknek violatori nem lehetünk. Mely dologról irtam palatinus uramnak, Kegyelmed is ő kegyelmével igen diligenter conferáljon ezekről, vegye értelmét ő kegyelmének is. Mert minden uton az országot mind veszedelemben való incurralástól, mind pediglen reputatiójában és hütiben való megbántódástól igen meg kell oltalmaznunk, hogy mi reánk az országtól, kik az gondviselésre rendeltettünk, semmiből méltán semmi panasz ne lehessen, az pedig úgy lehet meg, hogy ha az deliberatiókhöz tartjuk magunkat. Palatinus uram írásából azt veszem eszemben, hogy igen bízik a békeséghez, de én semmit nem bízhatom, melyről való discursusomnak ratióival mostan írásomat nem nyujthatom, de minden circumstantiák és jelek bizonyosan azt mutogatják, hogy az végben nem mehet különben, hanem igen nagy veszedelemmel, melyet isten távoztasson.

Nekem az tetszik, hogy palatinus uram ő felségét requirálja a confoederatusokkal való induciáknak véghez vitele felől, suadeálja és instáljon ő felségénél, adja meg azoknak is, ne vehessenek arra, hogy az békeségtől nem löttek volna idegenek, de csak induciát kevés napokig sem impetrálhattanak az induciák terminusa alatt tractálnának de modalitate. Mert ha ő felsége ebből rigide viseli magát hozzájuk, semmi úton az magyar nemzetnek

sem lehet reménsége az békesség felől, hittel való confederatiója lévén az országokkal.

Interim Kegyelmed legyen szorgalmatos vigyázásban mind az kozákok és német hadak ellen, és ha mi ellenkező igyekezetet ért az ország ellen, Kegyelmed azontól mind vármegyékkel, végbelieknek egy részével kiszálljon valamely alkalmas erős hely mellé, nekem értésemre adván sietséggel az én felérkezésemig csak ótalmazza az országot Kegyelmed; mihelyt Kegyelmedtől efféle állapatról informáltatom, azontól magam személyében éjjel napal sietek Kegyelmed mellé és valamire az úristen segít, sem fáradságomat, költségemet nem szánom vérem hullásával is kész vagyok Kegyelmetek országának szolgálni.

Az végbeli vitézlő rend fizetése felől igen serio demandál-
tan az adminisztrátornak, hogy az én rendelésem szerént vala-
mint s valahogy lehet, de két hópénzt pénzül, egyet posztóul
adjon; pénz kezekben, maga jól tudja Kegyelmed, nem volt egy
is, nem is teheti egyebünnét szerét, hanem az restantia dicából és
városokon való taxából, mely könnyen teszen 26 ezer magyar frtot.
abból könnyen adhat két hópénzt, de ha Kegyelmed is az vár-
megye viceispánit nem szorgalmaztatja serio, hogy az dicátorok
mellett legyenek segítséggel az pénz felszedésében, azonképen az
városokat, Lipót Pektől magától az ki nem sül, palatinus uram
is demandáljon serio az vármegyékre, ne halogassák az restanti-
ákat. Interim ha valahonnét Kegyelmetek szerét tenné az 2 hó-
pénznek addig, míg az dicát és taxát beviszik, bizony igen jól
esnék, mehetne be Kegyelmed és fizettethetne nekik, igen magá-
hoz alliciálhatná azzal Kegyelmed az vitézlő népet; az dicából
és taxából mindjárt megadhatná Kegyelmed, de nem bánom,
ha jószágra teszi Kegyelmetek szerét is, akár papi jószágot s
akármicsoda jószágot impignoráltasson Kegyelmed addig, míg az
dicát és taxát adminisztrálják, én lám az ország deliberatiója sze-
rént mindenféle papi jószágot kezemből kibocsátottam, ménden
fő jövedelmekkel az végházak intertentiójára fordítottam, magam-
nak egy ház jobbágyot egy pénz jövedelmet meg nem tar-
tottam, Szt. Benedeket is 33 faluval Szécsy uram kezéből
kifoglaltattam s azt is oda rendeltem, Kegyelmed provideál-
jon úgy, hogy lehessen meg az két hópénzek, posztót pedig
2000 sing fajlondist, 4000 frton hozathatnak Krakkóból, 8000
frton beadhatni, holott Posomban is és itt is az fajlondisnak
4 frton jár singi. Galgóczytól fogva Árváig valamennyi harmin-
czados vagyon, csak szorítsa reá Kegyelmed őket, szerét tehetik
4000 frtnak és az posztót meghozathatják s megfizethet-
nek az végházakban vele. Kegyelmednek az végbeli tisztviselők-
nek személyekre való nagy fizetés felől is provideálni kellene,
mert lehetetlen dolog, hogy elérkezzék Kegyelmetek az fizetésekre

az úemet ordinációja szerént, lám Kegyelmed maga is le hagyott az maga fizetésében, látván az nagy fogyatkozást; ő kegyelmek is gondolkodnának fölöle, és viseltetnének hazájokhoz való szerezettől is, ő kegyelmek is valami részt hagynának el az fizetésben, érkezhetnének inkább el az fizetéssel. Mely dologról s egyéb minden állapotokról is engemet tudósítson Kegyelmed. Et feliciter valeat. Ex Cassa 17. Febr. 1620.

benevolus
Gabriel m. p.

(*Külön papíron:*) Az adminisztrátorságot im nem biztam volna uram én Lipót Péckre, hogy ha talállok vala az urak s főemberek közül arra valót, de ő kegyelmek csaknem futva menének el Posomból és a miatt nem lön kire biznom, de nekem akkor is igen tetszett Jakusit uram, és most is örömet ő kegyelmét praeficiálok, csak vegye fel, kire Kegyelmed is intse ő kegyelmét, ne vonogassa magát attól a kevés munkától, fizetése meglévén ő kegyelmének reá; ad 8. Martii hivatom az urakat fel az legatioknak expediálásáért, ha alá jő ő kegyelme, magam is admoneálok. Mely igen bánja császár az Kegyelmed promotióját mostani tisztire, írásból mutatom meg, ha isten Kegyelmeddel szemben juttat, miért, nem tudom. Ezt Kegyelmed szaggassa el az czédulánkat.

(Az egész Thurzó Szaniszlóhoz írt levél, Bethlen saját írása, orsz. lvtból.)

LXVII. 1620. febr. 23.

Gabriel dei gr. regnorum Hung. Transilvaniaeque principis et Siculorum comes etc.

Spectabiles ac magn. sat.

Quantum exemplo atque persvasione nostra, in reconciliatione regnorum a sacr. caes. rque m^{te} alienatorum, hucusque profecerimus, ex literis ad s. m^{tem} datis et praesertim relatione internuncii fidelis nri magn. Stephani Haller de Hallerkeő comitis comitatus de Kikelleő et aulae familiaris uberius intelligent. Sat indultum hactenus effusioni christiani sanguinis, sat miserabili et integro seculo vix restaurandae regnorum pulcherrimorum et florentissimorum vastitati, consulat s. m^{tas} conscientiae, consulat conservationi regnorum christianorum, ne ista discordia viam maioribus funestioribusque periculis aperiat. Vestris sp. magn. dominationibus magis quam aliis in aula s. m^{tis} incumbit, ut praefato internuncio nostro ad s. m^{tem} aditum praeparent quam citissimum, fidem relationibus et pondus parent, et ita tam apud s. m^{tem} c. ac. r., quam reliquos amplissimos consiliarios negocium iuvent ac promoveant, ut quamprimum de suspensione

armorum, et foelici cum foederatis tractatus initio optata et fausta quaeque audire nobis liceat, cuius ubi prae manibus capessere lora licuerit, facilius putabimus rem omnem ad iustiores aequioresque conditiones ita dirigere, ut absque strage, cladeque populorum ac regnorum tandem iusta causa triumphet. Interim iuxta oblationem de confoederatorum et tractatum cum s. m^{te} inire volentium propositionibus ac iuribus, nos copiose V^{rae} sp. ac. magn. D^{nes} informare et edocere nequaquam intermittant. Hiisque sat.

Datum Cassoviae die 23. Februarii a. d. 1620.

Sp. ac magn. D^{num} V^{rarum}
amicus benevolus
Gabriel m. p.

Külczim: Spect. ac magn. dnis Leouhardo Helffrido, comiti et libero baroni a Meggau sat. ac Sigiffrido Christophoro Prainer sat. s. c. rque m^{is} intimis consiliariis et camerariis etc.

(Eredeti, sajtókezű aláírással, a bécai cs. és k. titk. lt. Hung. 1620-iki fasc.)

LXVIII. 1620. febr. 28.

Gabriel dei gratia etc.

Spectabilis etc. Salutem etc. Kglé leveleit kétrendbelieket is vettük, melyekből az oda fel való tumultuáló állapotot értjük, kiken nem keveset busulunk; és noha az tractatusban is csak azt nem hihettük mi soha el, hogy nem állják meg az császár részéről, akár mint végezzünk is, mert azt immár mi experiáltuk volt magunkkal való kétszeri transigálásban, de palatinus uram teljességgel azt állatta in contrarium, hogy megállják, és így az sok esküvések, ígretnek után kedvünk ellen is kellették Kgltekkal egyenlő akarathól ezekre az induciákra lépünk. Mindazáltal mivel az isten igaz minden ő itéletiben, nem lehet, hogy senki ő felségét megcsalhassa; minket is nem defraudálhatnak többször egyszernél, csak legyünk eszünkön, és többször ne adjunk hitelt se szép szónak, se esküvésnek, se ígretnek, viseljük ez kicsin üdő alatt való actájokat szemünk előtt tükörül, tekinteljünk (*igy*) azokban, és ne engedjük magunkat többször decipiálni; mert ha csak ily hamar is ezeket az induciák conditióit némely nem barátink, országunknak pestisi ily hamisan tekerik, facsarják magyarázatok által, holott azok az conditiók nem kívánnának semmi magyarázatot, mert expressissime megvannak ott minden punctok magyarázva; de mégis annak szine alatt az ország constitutiója s nekünk adott hitek ellen igy violálják az conditiókat, noha mostan kellenék az statusokat az ő igyekezetek szerint inducálni.

és nem kellenék ily hamar fogok fejérét kimutatni. De hogy csak ez kicsin üdő alatt sem állhatják meg szokott természeteket, ebből könnyű akárkinek is eszébe venni, hogy bizony ha az regiment kezekben vehetik absolute, akármint végezzünk, kössünk is, de meg nem állják, keresnek ők módot és találnak is abban, miképpen injuriájokat az urakon és főnépeken (kik ebben elsők voltak) ulciscálhassák, kire az úristen őket ne segítse; és mi legyünk immár cautusok, mert vagyon mindenben módunk, isten velünk levén, és csak akarjuk egyenlő szívvel, nem szakad markunkban, kiről, isten Kglddel szemben juttatván, nem negligáljuk consul-tálkodni etc.

Az Dunán túl, hogy így violálták *conditiones induciarum*, bánjuk, és meg is bizonyítjuk, hogy bánjuk, de hogy ne láttassunk hertelenkedni, irtunk palatinus uramnak, hogy császárt ő felségét mindjárt requirálja felőle és informálja, hogy ha az elfoglalt szombatheli kastélt, Keszöt és gyáki prépostságot vissza nem adatja, az Nádasdi hadait eloszlatni nem parancsolja, bizonyosan elhigye ő felsége, hogy mi sem tartjuk az induciák *conditio*hoz magunkat, hanem gondot viselünk az országra, tisztünknek meg akarunk felelni etc. Nádasdit és Esterházit pedig *cum suis complicibus*, valakik abban az hadban vannak s az országban *residentiá*jok vagyon, avagy ha csak *in persona* nemes is némely, *tanquam violatores induciarum et publicae fidei*, hogy palatinus uram jövődő országgyűlésére mindjárt annak módja szerint citáltassa, megirtuk ő kglmének; mely meglevén, úgy reméljük, hogy ha magoktól cselekedték, megrémülnek az citatiótúl és alább hagynak az dologban. Ha pedig császártól volt s vagyon *commissió*-jok, ez ilyen dolgok felől az gyalázat bizony ő felségén marad az gyűlésben az egész világ előtt, mert el nem titkolhatják, akár mint halollják (*így*), hanem *in sui defensionem* meg kell mondani, ki akaratjából violálták az induciákat? mert ha meg nem mondják, az törvén *convincálja* őket úgy is; ha megmondják is, mint bárók és *commembra regni*, hogy *contra constitutionem* cselekedtek, az ország törvén szerint megbüntetheti őket *in exemplum omnium gentium*, csak ne kedvezzenek nekik. És így, ha az törvén *processussa* szerint papyros álgyukkal kezdjük ez ilyeneket lövődözni, semmit senki ellen nem *impingálunk*. Interim pedig, ha császár *secundum iustitiam et acquitatem* magát nem *resolválja*, dolgunkat el ne *aludjuk*, hanem valóban *felynissuk* uram szemeinket és ellenek álljunk országunk *pusztító*inak, *békességünk bontó*inak. Irattunk az vármegyék *viceispán*inak is, hogy mindazokat az személyeket igen *diligenter* *investigálják*, valakik az urak és nemesség közül abban, az hadban *voltanak*, avagy ha kik mégis vannak. Azonképpen Óvár alatt az győri, veszprimi, pápai hadakban, kik lehetnek zálogos nemes emberek, és mi nekünk *mindjárast*

registrumot küldjenek róla sub sigillo comitatum etc. Arról is admoneáltuk őket, hogy az ország végezéséhez tartsák mindenekből magokat, és az ellen senki szavának hitelt ne adjanak, ha kárban és veszedelemben incurrálni nem akarnak ő kglmek etc.

Az nova connumeratióra, és az dicának felszedésére az ország kénccstartójának kezében való beszoaláltatására arra rendeltetett napokon beszoaláltassák, viselheünk gondot az ország szükségéről etc. Kglddel és Kgl után Senniei Gáspárral vicegeneralissal országunkra nézendő minden dolgokban egyetértseknek, Kgltdől függjenek mindazok az vármegyék és urak, valakik az országgyűlésében per plenipotentiarios legatos compareáltaknak, voxot mondottanak.

Kgl az leveleket által küldvén, maga is irasson az Dunán túl való vármegyéknek ; hasonlóképpen az oda emanaltatott levelelünknek pariaját Kglnek megküldtük, vigyázzon igen reájok. Az soproni praesidiumot, hogy megtarthassuk, annak fizethessenek, Kgl hívassa által Zepsi Jánost, beszéljen vele, és akármi papi jószágot zálogban kell vetni is az praesidiumnak meg kell fizetni, mert Sopronból ugyancsak alkalmas dolgot végben vihet ember, valamikor arra megyen az dolog is. Valamiből pénzt szerezhet Zepsi János, vagy papi arendából, vagy jószág elzálogosítás által, de pénzt szerezzen. Lipolt Peknek igen serio demandaltunk immár kétszer is, hogy Kgltdet ne késlelje, az vitézlő rend fizetésének tegye szerit, és menjen be Kglddel együtt ; de ha Kgl maga is nem oktatja, és ő mellette nem sollicitálja az vármegyéket az restantia dica beadása felől, azonképpen palatinus uram Lipóttól nehezen telik végben vitele annak, ki (?) azzal semmit nem kellene késni ; mentől hamarébb lehetne, menne be Kgl, mert periculum in mora, elidegenednek, ha sokára halad az fizetés. Interim mindenik végbeli kapitánnak irasson Kgl, intvén általok az vitézlő rendet, az késedelmet, noha tudjuk, nehezen szenvedik ; mindazáltal igaz haza fia levén, ő Kglmek meggondolják, hogy menni pusztítás esett az országon, melyek miatt kellekik ily későre haladni az dicának felszedése, az szegén nép nem könnyen teheti szerit az pénznek mostani háboruságos állapotban. Az papi jövedelmeket nagyobb részint magok tékozlották és költötték el az falukon, városokon, mert csak az bor és búza helyén maradhatott volna is, két hópénzt s többet is könnyen adhatnánk mostan abból nekik, de valamint s valahogy lehet, mostan abban laborálnak, miképpen felszedhessék ; éjjel-nappal és késedelem nélkül beveszik. Az szép intés ugyan fog nálók hatható lenni.

Az confoederatus országokkal mint bántat ő felsége, igen szomorú fíllel halljuk bizony, kik felől magunk internunciusunk Haller István által igen serio requiráltuk ő felségét instálváu,

hagyjon békét az fegyver által való ulciónak, adja meg nekik is az induciákat, hogy azalatt solenniter az cseh király követi által requirálván, tractálhasson ő felségével de induciis ad festum sancti Michaelis, és azalatt de conditionibus pacis etc. Mely dolgot én királynak intimálván, sok igaz ratiók alatt ugyan devinciáltuk, és immár reá is ígírte magát nekünk, hogy kész requirálni császárt, és nem idegen ő is az jó mód alatt való békességtől. Mely dolgok felől főkomornikját és titoktanácsát postán küldte vala hozzánk, ki tegnap mene tőlünk vissza. Immár megvárjuk, mint resolválja magát császár, és ha denegálja nekik az induciát, egyéb benne nem lehet, bizonyosan cogebimur illis suppetias ferre, mert hitünket adtuk nekik. Oltalmazzon isten attól, hogy hac in parte palatinus uram censuráját kövessük; ő kglme az confoederatusokat pronuciálja vétkeseknek és azt írja, suadeálja, hogy nem szükség megsegitenünk őket; de mi palatinus uramnak megmutogattuk azt, hogy nem vétkesek voltak akkoráig az confoederátusok, ergo tartozunk mellettek lenni. Nem is volna jó uram az, hogy azoknak veszedelmeket mi szemmel néznők, mert ha azokat debellálhatják, bizony nem tractálnak velünk, hanem azont követik rajtunk, valamit azokon és csak abban meszterkednek, mint elszakgathassanak bennünket egymástól. Nem jó azok mellől elállanunk; örömet követik azok is az békességnek útjait, csak találhassák fel annak modalitását. Ezeket akarók Kgldek mostan elébbeni levelekre válaszul adnunk. Et feliciter valeat. Datum Cassoviae, die 28. Febr. anno dⁿⁱ 1620.

S. et M. D. V.

benevolus
Gabriel mp.

Külcsm: Spectabili ac mag^{co} d^{no} comiti Stanislao Thurzo de Bethlenfalva etc. partium regni Hungariae inferioris et trans (?) Danubianarum generali etc.

(Ercdetije orsz. lt. ujjabb lymbus.)

LXIX. 1620. m a r c z. 15.

Sacr. c. regiaque M^{tas} dne dne mihi benignissime.

Ad utrasque meas per magn. Stephanum Haller transmissas literas, simul et semel a V^{ra} M^{tc} responsum eo tempore accepi, quo cum proceribus ac magnatibus super arduas incltyti regni Hung. praesentes necessitates in consultationem frequentes aderam, et ut meae literae occasionibus intervenientibus ad V^{ram} M^{tem} binae simul esse debuerant, ita bimembram iuxta negotiorum exigentiam responsionem obtinens, re statim in maturiorem cum praesentibus regni consiliariis considerationem vocata, quanto praesentibus in mora periculum imminere sentio, eo citius V^{ram}

M^{tem}. de ultima benignae voluntatis suae declaratione sollicitare intermittere nolui. Ac primo ubi meam super induciis declarationem, ita V^{ram} M^{tem} simpliciter et absolute intelligere video, quod toto pactarum induciarum tempore illum ab Hungaris auxilium Bohemis aliisque confoederatis praestari possit, cum quaestionis istius clarificatio et ad utrumque praesentis responsionis membrum lucem non mediocrem adferre videatur, requiritur ut V^{ra} M^{tas} c. regiaque summam ordinemque rei sic, et non aliter teneat. In conventu Poseniensi tres simul tractatus, in iisque transactiones atque conclusiones solo mecum concurrisse, eaque variis respectibus firmatae :

primus cum V^{ra} M^{te} induciae atque pacta,

alter cum Bohemis aliisque confoederatis provinciis,

tertius cum statibus et ordinibus inclyti regni Hungariae.

Et sane non inficior multorum opinione me in istis tractatibus quasi invicem contrariis atque pugnantibus adeo intricatum videri, ut possibile arbitrentur absque laesione datae fidei debitam sancteque promissam aequitatem parti utrique, quin pars alterutra vel deseratur, vel iniuria quodammodo a me afficiatur, praestari posse. Quam quidem tam sinistre de me conceptam opinionem, ut ex mentibus hominum, praesertim vero, si talis cogitatio in V^{ra} M^{te} vel consiliariis ipsius inesset, quamprimum eximere valeam, meram puramque rei veritatem respectusque diversos sic a memetipso habeat. Aeternum foedus cum Bohemis me una cum gente Hungarica pepigit, simulque vivere ac mori contra omnes inimicos sancta fide invicem spondimus, — ita etiam pacisci, aut bellum movere cum aliquibus sine praescitu sociorum neutri partium pars fore. Haec autem sponsio ac foederatio eo tempore inter me et partes reliquas celebrata est, quando statim cum praescitu et consensu eorundem sociorum cum V^{ra} M^{te} inducias, quibus utimur, paciscebar, iam vero cum me tacente articulas induciarum secundum expresse socii et foederatis Bohemis ac aliis provinciis V^{ram} M^{tem} post requisitionem eisdem ac nobis inducias concedere obliget, meque pacis tractatum studiis quibusque melioribus, armis utrinque depositis, promoventem admittere, exaudireque iustis et aequis conditionibus adstringat, ubi sanctae huic promissioni nulla ex parte a V^{ra} M^{te} satisfieri, sed in contrarium ut renovatis viribus toti exercitui classicum ad obruendos confoederatores nostros canere, si V^{ram} M^{tem}, ut quotidianae quaerelae me docent, praeter spem et expectationem bonorum omnium a pactis iamiam (quod absit) discedere cogitantem videro, quis non intelliget, nulla me amplius gentem Hungaricam V^{rae} M^{ti} obligatione teneri, quin imo nisi socios in fidem receptos illico viverimus, merito ab illis desertionis crimine accusaremur.

Bohemis igitur aliisque foederatis satisfacio, cum apud V^{ram} M^{icm} ipsorum inducias nostris similes sollicito, quas si, ut ex pacto debitas a V^{ra} M^{ie} non obtinuero, vel variis procrastinationibus suspectissimum periculosissimumque statum eorum praesensero, unquam me et gentem Hungaricam vel M^{tas} V^{ra}, vel alius quispiam violationis reum peraget, si eos, a quibus ex pacto pax atque induciae debeantur, infensissimos nostrorum hostes experti fuerimus. Quare V^{ra} M^{tas} meam super induciis declarationem in articulo secundo expresse positam non est, quod aliter intelligat, quam quod scriptum ipsum testatur. Has quidem nostras cum Bohemis non esse, nec posse fieri simpliciter communes inducias, ut simul eodem momento aequalibus ipsis nobiscum induciis frui licitum fuisset, sed nec ita neglectos ac prorsus desertos a nobis, ut nulla ad ipsos ex nostris redundaret induciis commoditas. Imo me requirente ac promovente iustis atque aequis conditionibus, tenetur ex pacto V^{ra} M^{tas} foederatis etiam nostris similes inducias concedere, quod nisi fecerit, non est, ut amplius super hac re verbis calamoque certetur. Veritas super omnia vincat, siquidem iam pro sociis et confoederatis in causa eorum toties V^{ram} M^{icm} requirendo tertia iam vice et nunc quidem cum ohtestatione labore sudoque. Haec, quoad tractatus cum V^{ra} M^{ie} ac dominis confoederatis habitos.

Quantum vero ad articulos in diaeta praeterita Posoniensi conclusos attinet, satis clara in illis discretio facta est, tam induciarum cum V^{ra} M^{io} pactarum, quam foederum cum praescriptis sociis habitorum ac conclusorum. Interna vero regnicolarumque administratio usque ad induciarum terminum vel subsequentem iamque promulgatam diaetam generalem qualitercunque a status et ordinibus praescripta tanti mea opinione fieri non debet, quae vel V^{ram} M^{icm} vel alios tantopere afficiat. Certe tot quaerelis et impeditis hominum affectibus multum potius in tali rerum statu indulgendum putarem, quam necdum manu freno vaganti (?) admota, alienatos subditorum animos intempesta nimis rigiditate a longe perterrere. Quod hactenus fateor, ingenue ita ex parte M^{tas} V^{rae} factitatum, ut studio intentionique nostrae obviam undiquaque occurrendo plus rerum dissipatores, quam compositores (proh dolor et nulla mea culpa) in suo proficisse proposito reperiantur. Sed nec ego video, quippe in ista administratione plane novus, ubi vel dignitas Mis V^{rae} vel regni libertas usque adeo laedatur, cum iam in ipsis induciis liberae absolutaeque gubernationi meae V^{ra} M^{tas} benigne assenserit, neque ex mea parte urgetur, ut ubi absolutum V^{rae} M^{tas} regimen supermansit, qualiter ibi articulos praesentes, publicasque constitutiones quoque impendere habeant, mihi vero ex officio incumbere video eos, qui leges istas tulere, non aliter, nisi secum-

dum ipsorum praescriptionem gubernare ac regere. Unde palam fit, neque hanc iuxta articulos regni gubernationem meam ne quicquam pactis et induciis cum V^{ra} M^{te} initis obesse, sicque tribus illis tractatibus et conclusionibus quanto maiore cura, dexteritate omnino satisfieri, nec aliud etiam in praesentiarum agere, quam super hancee meam pro confoederatorum induciis tertiam maximam cum obstestatione requisitionem ultimam veram, categoricalamque V^{rae} M^{ts} voluntatem atque resolutionem etiam atque etiam absque ulla procrastinatione sollicitare, urgere et expectare. Nam quod V^{ra} M^{ts} literis praesentibus ad longam super ea re consultationem ac ex suis ad me consiliariis meo cum internuncio expeditionem relegaverit, procul dubio ea res in animis omnium suspirationem nequaquam omni vacantem periculo excitavit, quae non nisi certo reali et foederatis etiam impertito pacis gaudio ex hominum mentibus evellabitur. Servet deus stb.

Datum in libera ac regia civitate Cassoviensi die 15. Martii a. d. 1620.

Kivül: Schreiben Bethlen Gabors an den Kaiser, worin er sich über sein verhältniß zu den Böhmen ausspricht.

(Egykorú hibás másolat a bécsi cs. és k. titk. lt. Hung.)

LXX. 1620. m a r t. 20.

Gabriel stb.

Spectabilis ac magnifice domine stb.

Mi ilyen ítéletben voltunk, hogy az országnak végzése szerint Posony várából ekkéig régen a német praesidium kiküldett; de a mint mostan értésünkre adják, nemhogy kimentenek volna belőle, sőt inkább két németet bocsátottanak fel fizetések felől Ferdinánd császárhoz és ujlag fizetéseket meghozván, mind tiszta talljérül fizetnek volna nekik; mely nagy vigyázatlanságon eleget nem győzünk csudálkozni, és félő is, ha a dolog ebben kezd előmenni, valami szerencsétlenség a helyen ne történjék. Kegyelmedet azért intjük, sőt autoritate nostra, qua publice fungimur, hagyjuk és parancsoljuk is, mindeneknek előtte Kegyelmednek erre legyen főbb és szorgalmatos gondja, találjon módot benne, az német praesidiumot Posonból küldje ki. Mert ha, kitől isten oltalmazzon, az országnak ilyen szép házán valami szerencsétlenség történék, abból mennyi alkalmatlansága és akadályja következne a szegény nemzetségünknek, igen könnyen megítélheti. Bene valeat, nec secus faciat. Datum in libera regiaeque civitate Cassoviensi die 20. mensis Martii, anno domini 1620.

Benevolus

Gabriel m. p.

Simon Pechy
cancellarius m. p.

(Bethlen kezével.) Irtunk az korona őrző uraknak, hogy minden késedelem nélkül az németet az várból kivigyék. Kegyelmed tovább őket ottbenn lenni semmi uton ne engedje, hogy az ország indignatiója rajtunk ne legyen, én Kegyelmednek megírtam és ha nem cselekedti, nem én, hanem Kegyelmed leszen az oka.

Külczim: Spli ac mag^{co} dno comiti Stanislao Thurzo de Bettlenffalva stb.

(Ercdetije az orsz. Itárban Publ. Fasc. 7. No. 22.)

LXXI. 1620. a p r. 2.

Gabriel dei gratia regnorum Hungariae et Transylvaniae princeps et Sicularum comes.

Illustris et magnifice domine comes, amice nobis honorande. Inter alios civitatis Wiennensis negotiatores, qui pro more solito Vraeque Illustri Dⁿⁱ non incognito, impetrata a sua Matte caesarea dimissionis venia, tempore comitorum Hungaricorum lucri quaestusque exercendi gratia diversorum mercium genera advehere consueverunt, nobilis quoque Antonius Meerwaldt factoris nostri vices sustinens aromatibus diversis variisque italicis fructibus onustos suos currus ad proxime instantis diaetae Novisoliensis terminum expedire constituit, obtentisque a nobis salvi passus, quas vocant, litteris, ut beneficio illustris Dominationis Vrae a sua quoque sacratissima Matte benignam consequi perfectionis huius suae veniam possit, intercessionem hance nostram sibi plurimum, ut sperat, profuturam a nobis impertiri dimisse institit; quam cum ipsi minime censeremus denegandam, Illrem Dnem Vram amice requirendo rogamus, hac in parte tam nobis, quam inclytis regni huius statibus, quorum causa merces istae advehentur, gratificari, praefatoque Antonio Meerwaldt expetitam in Hungariam veniendi dimissionem apud suam Mattem sacram obtinere non gravetur, rem nobis gratam reciprocamque benevolenter recognoscendam praestituram. Quam de cetero bene et feliciter valere optamus. Cassovia secunda Aprilis anno dni MDCXX.

Illustris Dnationis Vrae

amicus benevolus
servire paratus

Gabriel m. p.

Külczim: Illustrissimo ac magnifico domino comiti Leonbardo Hellfrido a Meggaw, libero baroni in Kreuzen, sacrae caes. regiaeque Mattis intimo consiliario eiusdemque supremo cubiculi praefecto etc. domino amico nobis honorando.

(A Jászai-féle gyűjteményből. Nemz. Muz.)

LXXII. 1620. a p r. 8.

Sacratissima stb. domine mihi benignissime.

Ignoscere mihi benigne Mattas Vra sacra dignabitur, quod eandem multifariis gravioribusque curis continue occupatam re tam exili et tenui interpellaverim, fit id nulla alia intentione, quam promovendi publici boni augmentandorumque proventuum regionum studio, quod ut benigne agnituram Mattem Vram omnino mihi polliceor, ita facilius veniam me obtenturum nullus ambigere possum. Intellexi autem passim tam ex huius Hungariae, quam Transylvaniae quoque regnorum negotiatoribus certa ipsis innotuisse obstacula, quominus Wiennam securus pateret aditus eo coemendarum mercium causa proficiscentibus; qui si quo pacto praecluderetur, nec induciae illacsaer manerent, nec publici reditus aufererentur, sicque diversa incommoda ex levioribus initiis utrinque causarentur. Iis itaque tempestive prospectum satagens, Mattem Vram sacram demisse rogo, dignetur binas patentes salvi, quas vocant passus litteras, unas pro Transylvanicis, alias in rationem huius regni negotiatorum benigne Posonium ad manus Leopoldi Peck, qui eas dictis negotiatoribus assignet, quamprimum transmitti demandare, quarum beneficio affidati utriusque regni negotiatores, secure quaesturam exercere, libereque Wiennam sese recipere possint. Factura est in eo Mattas Vra sacra rem necessariam et utilem, quam ego rursus demisse promereri studebo. Servet deus Maiestatem Vram diutissime sospitem et gloriose imperantem. Datum Cassoviae die octava Aprilis anno MDCXX.

Sacrae caesareae et regiae Mattis Vrac

servitor obsequentissimus

Gabriel m. p.

Iohannes Krausz m. p.

Külczim: Sacratissimae Romanorum stb. stb. domino mihi benignissimo.

(Jászai-félc gyűjteményből. Nemz. Muz.)

LXXIII. 1620. a p r. 11.

Gabriel dei gratia stb. Spectabilis stb. Salutem stb.

Ez jelenvaló aprilisnek 7-ik napján elvött leveléből értjük először, az Kgd tetszése Szepesvára állapotja felől mi legyen. Mienkünk az tanácsurakkal együtt az ötven gyalognak maga fizetésén a várban való szállítása úgy tetszik vala, ha Kgd kételkedett volna az aszszonyhoz; de minthogy Kgdnek úgy láttatik jobbnak s hasznosbnak, hogy az ország gyűlésében végezze affelől való dol-

gát, legyen az Kgd jó tetszése. Mi mindazáltal az aszszont igen megfenítettük, az várra oly gondviselése legyen, hogy az haeresnek valami kára ne következék, mert jövődőben is nem egyéb, hanem maga fogná kárát vallani; melyről előttünk felette nagy fogadásokat is tött.

Az posoni várban levő német praesidiumok kivitele felől mi tőlünk az koronatartó urak commissariust kérnek, de mi azon dolgot Kgdre úgy bíztuk, mint az országnak főgenerálissára, a mint írtunk is nekik felőle; immár csak Kgldtől várunk, mint viszi véghez. Ha pedig ki nem akarnák vinni, azt is adja értősünkre, mivel fogják magokat menteni.

Ujvárbán való bemenetelinek akadalin és az végbéli vitézlő rendnek fizetelenségin bizony szívünk szerint búsulunk; de mi egyebünnen fizetéseknek nem tudjuk szerit tenni, hanem a mit Kgltek országúl azoknak contentálásokra rendelt, úgmint az papi jószágokat minden jövedelmekkel és az dicákat, kikből hogyha ki nem teljesedik, honnan legyen még másunnan, Kgdnek nem tudjuk megmondani, mert azt bizonyosan mondhatjuk, hogy mi az ország jövedelméből csak tiz pénzt sem költöttünk, hanem mind magunk pénzével éltünk s fiztünk ez ideig és fiztünk is naponként az pénzen fogadott hadaknak. Az papi jószágokra hogy az emberek bátorságosan pénzt nem mernek adni, félvén attól, hogy semmiért ki ne vesszen kezekből, értettük Peéchtől. Azért Peéch tetszése szerint az thesaurariusra szóló assecuratoriát adtunk, és mivel nem másra, hanem ország szükségére fogja Kgltek költeni azt az pénzt, Kgd is bízassa az embe- reket, hogy jövődőben is arról az ország úgy provideál, kárt nem fognak vallani; mert ha onnan nem leszen, nem látjuk semmi módját, honnan lehessen másunnan. Ha hul penig Kgltek pénznek szerit teheti, mégis intjük Kglteket, hogy bemenetelit ne halaszsa.

Az Dunán-túl való állapot felől az elmúlt héten írtunk Senniei Gáspárnak; mostan is íratunk ujonnan, és honnan tehesse pénznek szerit, arról való consignationának mássát Kgdnek is megküldtük. Szepsy is szorgalmatoskodjék pedig rajta. Leveleinket Kgd küldje meg nekiek, és intse maga is serio, szorgalmasan viseljenek gondot az pénzszerzésre, ne kellessék innen Kglteknek pénzt általküldeni.

Császár ő felsége, minemű dologról írt volna Kgdnek, megértettük, kire az Kgd választételét igen illendőnek íteltük lenni; abból az Kgd akaratját megértheti ő felsége.

Az Dunán-túl elfoglalt helyeket hogy mind ez ideig sem restituálták, értjük az tisztviselőktől Kgdnek írt levelekből. Mi arról többször ő felségét nem requiráljuk, hanem hiszszük istent,

hogy itt alatt Esterház várát, Munkácsot rövid nap mienkké tehetjük, és így ez taliót megadhatjuk. Értjük azt is, Széchy uram mit irt legyen Kglđnek az füleki vicekapitánságnak Mihály deáknak való collatiója felől. Úgy vagyon, hogy Széchy uram instantiájára Mihály deáknak igértük azt az tisztet, mivel magunk is elégséges embernek esmértük arra lenni; de hogy Széchy uramot rendeltük volna commissariusnak az introductióra, ennél többször nem értettük, nem is committáltunk semmit ő kglmének felőle, mert meg tudjuk gondolni, az Kglđ authoritása mit kívánjon. Azért a mi legjobb, tisztí szerint azt cselekedje Kglđ.

Ez estve hozott levelében pedig minemű dolgokról tudósítson bennünket, és azokról tőlünk informatiót is kívánjon, nilván vagyon nálunk. Az mi a Thúri Ferencz és Zobonia István magok mentését illeti, ha kedvek hozzá nincsen, erővel nem szükség tisztet reájok adni; bizonyos dolog, magunk is igen eszünkben vettük, igen kevésnek vagyon kedve maga hazájának, nemzetinek való szolgálatra, melyből veszedelemnél egyebet nem is remélnhetünk. Az kiket Kglđ arra az szolgálatra elégségesnek esmér, azokról provideáljon, és oszszon zászlókat nekik. Ne is késsék pedig az hadfogadással, hanem fogadja őket lovasnak fl. 4, gyalognak pedig fl. 3 rendelvén.

Irtunk thesaurarius uramnak, ha pénznek szerit teheti Kgltek és megmustrálja az hadakat, az Kgltek regestuma szerint megfizessen nekiek. Ha Horvát Istvánnak hihetne és Kglđ nem kételkednék hozzája, mi is javallanók az állapatra való promotióját, melyet az Kglđ prudentiájára hagyunk.

Az dicák restantiájáról ír Kglđ, hogy az óvári népnek alig fizethetni meg azokból, kinn nem győzünk eleget csudálkozni, holott nálunk lévén az restantiarum consignatio, közel teszen harminczezer forintot, abból nemcsak az óváriaknak, de többnek is fizethetnének.

Az élést, hogy mind Bécsben s mind pedig Győrben hordják, nem javaljuk, de az Kglđ írása szerint meg nem tilthatjuk tőle, kiválképpen Bécsben; de Győrben, se Komáromban az élést bevinni meg ne engedje senkinek; úgy igyekezzék mindazáltal azt is cselekedni, ne legyen ingyen is az híre, hogy mi akarattunkból volna.

Homonnay szolgálaira hogy Kglđ gondot viselt, igen kedvesen vettük Kglđtől; az estve későn hozák őket, még meg nem examináltathattuk, de gondunk leszen reájok. Bakit Péter pedig hogy ilyen nilván való ellenségnek mutatja magát hazájához, Kglđt kérjük, sőt obtestáljuk is, szép szóval hivassa magához; de ha szintén nem menne is Kglđhez, tehát csak kapassa el és kültön-küldje hozzánk, azonképpen Kőszögi Mártont is, kinek

helyében rendeljen más gondviselőt. Et bene valeat. Datum Cassoviae, die 11. Apr. anno dni 1620.

Benevolus

Gabriel m. p.

Külezim : Spect. ac magco d. c. Stanislao Thurzo de Bethlenfalva stb. partium regni Hungariae cis Danubianarum generali stb
(Eredetije orsz. Itár újabb lymbus.)

LXXIV. 1620. april 11.

Nos Gabriel dei gratia stb. Memoriae commendamus stb. quibus expedit universis: Quod nos volentes hocce necessitatis publicarum tempore, quo videlicet crebriores cursorum literarumque expeditiones intervenire solent, omnem defectum aut remoram dictarum expeditionum consulto praecavere, sublatis etiam tanquam minus necessariis cis- et ultra-Tibiscanis postis, egr. Georgio Taiffel postarum Cassovien. magistro de conditionis suae statu, quo videlicet is tanto commodius et accuratius officii sui munia exequi possit, benigne providere cupientes, eidem ad Cassoviensem postam alias duas Bertholdiensem et in Koritna existere solitas cum solito salario adiunximus et contulimus; ita tamen et ea conditione, ut in literarum delatione omnes defectus aut remoram sedulo avertat, et officio suo studiose satisfacere enitatur. Prout adiungimus et conferimus praesentium per vigorem. Quocirca vobis egregiis et nobilibus administratori ceterisque camerae Scepusiensis consiliariis et officialibus modernis et futuris harum serie benigne committimus, autoritateque nostra, qua publice fungimur, mandamus: quatenus praetactum Georgium Taiffel in collatione praelibatarum duarum postarum, Bertholdiensis nempe et in Koritna habitarum, ipsique praemissis ex respectibus per nos gratiose facta una cum salarii soliti pensione conservare, modisque omnibus cum dictarum postarum administratione eundem conservare debeatis et teneamini. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutus. Datum in libera et regia civitate Cassoviensi die 11. Aprilis, anno 1620.

Gabriel.

Johannes Kraus.

(Egykorú másolat a löcsei városi levéltárban).

LXXV. 1620. april 12.

Sacratissima C. et R. M^{tas}, dne mihi benignissime.

Ex benignis M^{tas} V. S. literis vigesima tertia proxime praeteriti mensis Martii die Vienna datis mihi que nona currentis exhibitis, quas decenter accepi, minus aequam magn. Nicolai

Esterhas contra me factam delationem non sine commotione intellexi. Quod enim arcem Munkach arcta premi obsidione, bonaque ad eandem spectantia occupari meo iussu et voluntate iusto liberius praetendit, id quanta mea cum iniuria fiat, et quam longe diversior sit praetensione ipsius dictae arcis et honorum status cum antehac literis meis, tum per nuperum quoque Mis V. ablegatum, luculenter satis explicavi: optarem utique, ut antequam benignissimas Mis V. aures indecenti hoc rerum aliter sese habentium praetextu oneraret, genuinam prius earum informationem caperet, et totius cardinis qualitatem sibi redderet notio-rem; tantum enim abfuit hactenus, quin expugnatione arx illa infestaretur, ut ne unicum fuerit ad motum instrumentum, quod vel speciem saltem obsidionis posset repraesentare, nedum ut arctiore illa quassaretur impetu, pila in eam ne manuario quidem sclopeto emissa fuit, tormenta seu machinae bellicae, quibus expugnari consueverunt loca fortiora, adhibitae sunt nullae, et tamen nedum sibi patitur persuaderi, ut insimulatae huius obsidionis suspicione sibimet ipsi oneri V. M^{ti} molestus. mihi denique iniurius esse desineret. Quorum omnium ut M^{ti} V. fundamentalis veritas penitus innotescat, haud displicuerit, si proprium suum hominem, cui meos quoque adiuncturus sum servitores, huc expedire visum, perlustratum et inquisitum mittereque dignabitur, elucescet tum manifestius, quam nihil in parte contra inducias ococeptaverim.

Bona vero quod attinet, ea omnia in mea potestate fuerunt longe, antequam Posonio rediissem, quae continue ad praesentem usque diem in manibus, habita vigore induciarum, in pristino statu perseverant. In quae quamobrem certus meus miles debuerit collocari, licet iam antea causas sufficientes M^{ti} V. perscripserim, hac tamen quoque vice repetere eas non pigebit. Prima itaque et omnium maxima ratio fuit, militis praesidarii in arce Munkach degentis insolentia, qui quotidianis suis excursionibus usque adeo coepit in circumiacentem nobilitatem desaeuere, miseros colonos depraedari, obvia quaeque hostiliter infestare, ut comitatus aliquot lamentabundi ad me pro tutela et defensione confugerint. Sic tandem, in oppidum medio germanico milliari ab arce distans, vel invitae necessitate tamen adactus, custodias ipsis ponere debui, quibus ab impetitione regnicolarum et excursionibus arcerentur. Huc accedit et id, quod in hisce partibus Homonnaiana et Kosakorum irruptio passim ingentem devastationem, passim rerum omnium direptionem, atque ex his consequi solitam rerum omnium penuriam invexerit, unde factum, ut certam aulicae meae militiae partem in illa bona coactus fuerim disponere, quae aere proprio ibidem se et iumenta sua sustentaret. Arcense porro praesidium ad deditio- nem a meo ex diaeta reditu iussu meo nunquam est commone-

factum, neque etiam deinceps illa sollicitabitur, modo qui in ea sunt intra limites suos sese contineant, neque uti etiamnum hostiliter sese gerunt, copias meas militares in bonis constitutas irriterent, vix enim triduum agitur, quo capitaneus illarum, animi recreandi causa in campum eques spaciatus, ex arce equo, cui insidebat, globo traiecto, hostiliter impeteretur, sicque ipsi facinoribus suis hostes sese declarando manifestos, vel invitis iure concessam defensam extorquent. Quod si ita continuaverint, meisque militibus iniurias inferre perrexerint, ingenue fateor aliter me illis prospecturum, vimque meis illatam pari vi repulsurum esse. Id unice a M^{to} V^{ra} contendo, frigidis eiusmodi accusationibus et delatori[bus], quorum praetensioni multo aequiores conquaerendi causas, praesertim de o[ccu]patorum sub termino industrialium in ultra-Danubianis partibus aliquot locor[um] in hanc usque horam detentione haberem, silentium potius imponere, quam fide ipsis adhibita, de me circa induciarum violationem vel suspicari saltem velit, id quod tanto benignius M^{tem} V^{ram} facturam esse confido, quanto certius eandem syncerum et pacis publicae cupidum studiosumque animum meum exploratum habere mihi pridem persvaserim. Neque aliud de me M^{ias} V^{ra} S. opinetur, velim, quam omnes meas actiones, studia et conatus in eum unicum et praecipuum scopum dirigi, qualiter nempe regna ad pristina devotionis et fidelitatis obsequia reduci, M^{tique} V^{rae} addictiora magis ac magis reddi possint, cuius quidem mei intenti evidentissimum testimonium M^{ias} V^{ra} ex literis meis, quibus statibus regni appropinquantem futurorum comitiorum terminum sat patetica adhortatione pacis insequendae commoda ipsis inculcando intimo, benigne brevi re ipsa experiri dignabitur. Servet deus sat.

Datum Cassoviae die 12. mensis Aprilis a. d. MDCXXX.

S. C. et R. M^{tis} V^{rae}

servitor obsequentissimus

Gabriel m. p.

Iohannes K[raus] m. p.

Külezim: S. Rom. imp. ac Germ. Hung. Boh. etc. regiae M^{ti} stb.
Viennam.

(*Eredetije Bethlen sajátkezű aláírásával a bécsi cs. és k. titk. lt. Hung.*)

LXXVI. 1620. április 13.

Gabriel stb.

Spectabilis ac mgece due stb. Salutem stb.

Az töröknek Vác alá való szándékozását értvén, noha sok ratiókból magunkkal el nem hitethetjük, hogy az török mostan

vúrat szállana, nem lévén abban az üdölöz képest is semmi módja, mindazáltal hogy valami véletlen szerencsétlenség hazánkon ne történjék és vigyázatlanoknak ne találtassunk, im küldöttünk oda ezer válogatott lovast, ötszáz kopjást és ötszáz hajdút, kiket merünk azzal dícsírni, hogy bizvást másfél annyi törökkel szemben bocsáthatni. Kegyelmed is pedig nem nézvén sem fizetést, sem egyebet, az végbelieket vegye melléje és alá menvén, applicálja egyik várhoz magát három vagy négy mélyföldön Vácztól, és az körül való falukban szállítván az hadakat, vigyázzon onnat s ha az török ugyan ki kezd jőni, azt se várja, hogy Vác alá érkezzék, sem pedig mi tőlünk abból ne várjon, hanem isten segítségéből próbáljon szerencsét; mi is innét port és ónat küldöttünk az vár szükségére, és palatinus uramnak is megírtuk, hogy az vármegyéknek megparancsolja mindenfelé, hogy felüljenek és az török ellen vigyázzanak; csakhogy jól meglássa Kegyelmetek, a mint Strucz Ferencznek az váczzi kapitánnak is megírtuk, hogy innét semmire ok ne adassék, és valami bizontalan hírekre az vármegyéket is az felüléssel ne terheljék: mert bizonyos dolog az, hogy az török csak ansát keres arra, miképpen az frigyfelbontással minket vádolhasson és okainak minket mondhasson. Kegyelmetek azért minden dolgoknak jól végére menjen. Végezetre, minthogy Kegyelmedet igazi hazája szerető embernek ismerjük s tudjuk lenni és abban is bizonyosok vagyunk, hogy hazája, édes nemzetsége javát, megmaradását tiszta szüüből kívánja, Kegyelmedet szeretettel kérjük, az ország végházainak mostani fogyatkozott és fizetetlen állapotját meggondolván, és azt is, az fizetlenség miatt mely nagy veszedelem követheti hazánkat, ne szánja Kegyelmed maga pénzéből legfeljebb húsz ezer, avagy legalább tizenöt vagy tizenhat ezer forintot erogálni, kiért Kegyelmednek mi, az minemű papi jószágot kíván, szintén olyant inscribálunk és fogadjuk azt, hogy ez jövendő gyűlésben az országgal is abban úgy confirmáltatjuk, hogy ha szintén az állapotok változnának is, Kegyelmed abban megmaradhat, valamig az Kegyelmed pénzét le nem teszik. Ha pedig ennek nem adlubescál, adjon intercessére és ugyanazon gyűlésben az országbeli statusokkal elegendőképen assecuráltatjuk Kegyelmedet, hogy mind az intercessével együtt az Kegyelmed pénzét fogyasztás nélkül megadják; magunk is pedig szintén olyan assecuratoriát adunk, valamineműt kíván, csak hazánknak ilyen nagy ügyében a vitézlő nép fizetetlen ne maradjon, és kivel Kegyelmednek is böcsületes híre, neve terjedjen. Bene valeat. Datum Cassoviae die 13. Aprilis. 1620.

Benevolus

Gabriel m. p.

Külczim: Spectabili stb. Stanislao Thurzo stb. 4 citoval.

Más kézzel: Exhibitae Galgoczii die 16. Aprilis 1620.

(Eredetije orsz. ltárban: Publ. Fasc. 7. No 24.)

LXXVII. 1620. april 15.

Gabriel dei gratia regnorum Hungariae Transylvaniaeque princeps et Sicularum comes etc.

Spectabilis et magnifica domina, nobis honoranda, salutem et benevolentiae commendationem. Küldöttük Kgd kezéhez egy levelünket, melyet írtattunk gróf uramnak, az Kgd szerelmes fiának; Kgdet kérjük, meg ne késlelje, hanem küldje meg mindjárt ő kglmének, és ha mi minékünk szóló levelek ő kegyelmétől érkeznének, azokat is juttassa kezünkhöz mentől hamarébb. Éltesse isten jó egészségben Kgdet.

Datum Cassoviae die 15 Aprilis 1620.

Kgd jó akarója

Gabriel m. p.

Külczim: Spectabili ac mag. dnae Elizabethae Czobor de Czobor-Zent-Mihaly, comitissae ac ill^{mi} quondam regni Hungariae comitis palatini relictae viduae etc. nobis honorandae.

Cito.

Bichiani.

(Eredetije a m. k. orsz. levéltárban, Act. Thurzo. fasc. 7. No 36.)

LXXVIII. 1620. april 15.

Gabriel stb.

Spectabilis stb. Salutem stb.

Az Kegyelmed levelét palatinus uram levelével együtt vévén, Oroszi András és Somogy Albert felől való commendatiójokat megértettük, melyhez képest őket fejedelmi kegyelmességünkben vévén, Oroszi Andrásra egy néhány száz lovast is bízunk, hogy fogadjon számunkra, kiket mikor összegyűthet és megfogad, Kegyelmed megmustrálván, az adminisztrátorral fizetessen meg nekik. Somogy Albert dolgát az mi illeti, neki is az békességes lakást megengedtük, meg is eskütvén őket hűségünkre, maradjon az Kegyelmed commendatiója szerint azonban. Bene valeat. Datum Cassoviae die 15. Aprilis, anno 1620.

Benevolus

Gabriel m. p.

Külczim: Spectabili stb. Stanislao Thurzo de Bethlenfalva stb. nobis honorando.

(Eredetije az orsz. ltárban.)

LXXIX. 1620. a. p. 21.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb.

Emlékezhetik Kglmetek arról, az elmúlt generalis gyűlésben hova és mely napra intimáltatott légyen egyenlő értelemből és végezésből az generalis diaeta: mely napot isten ő szent felsége lassan lassan előhozván, akarók Kglmeteket certificálni, hogy mature arról gondolkodnék; intvén szeretettel, magok közül azon gyűlésre becsületes, hazája szerető, nemzetségének jót akaró atyjok fiait elválasztván, bocsássa oly teljes authoritással, hogy valami előmben adatik az szent úristennek tiszteletire, hazánk, nemzetiségünk megmaradására az közönséges jónak és szent békességnek helyreállítására szolgáló dolgokban, velünk, palatinus urammal és az tanácsurakkal egy értelemben lévén, császárral ő főgével végezhezzük hasznoson minden jót, és az úristennek szent nevét segítségül híván, azokat vihessük kívánatos végben is. Mi minden igyekezetünkkel, tehetségünkkel és fáradságunkkal azon vagyunk és leszünk, miképpen Kglmeteknek és édes nemzetünknek és hazánknek előbbi virágzó állapotja, szabadsága, békessége nemcsak helyreálltassék, hanem úgy meg is erősíttessék, kiben posteritása is kívánt állapattal megnyughassék, csak hogy az Kglmetek követinek is legyen Kglmetektől az feljűl megspecificált jó intentumnak véghezvitelire való plenipotentiájuk, mert az mostani állapotban nem ítéljük, hogy Kglmetek oly bizonyos instructiót adhasson követinek, melyen megmaradhatnának, holott isten és az állapot mire fogja vezérteni az ország statusit és császárt ő felségét, azt senki ő szent felségénél egyéb nem tudhatja. Az mi opinióink szerint kívántatik csak az követekben való igazság, kik mindenekben az közönséges jóra és megmaradására nézzenek s azt kövessék, ne az privatum commodumot. Bene valeant. Datum Cassoviae 21. April. ao 1620.

Gabriel m. p.

P. S. Berzeviczi András és Péchy Pál uraméktúl szóval egyéb dolgokról is izentünk, kiknek hitelt hogy adjon Kglmetek, kívánjuk.

Johannes Krauss m. p.

Külsőlm: Prud. ac Circums. judicii primario magro civium ceterisque juratis civibus liberæ ac reg. civ. Leutschoviensis etc. nobis syncere dilectis.

Alatta: Exhib. 24 Apr. Ao 1620.

(Eredetije Lőcse városa ltárában).

LXXX. 1620. aprilis 23.

Gabriel stb.

Spectabilis stb. Salutem stb.

Az előttünk álló generalis gyűlés felől való certicatoria levelünket megküldvén az vármegyékre, minthogy némely közönséges jóra szolgáló dolgokat szóval is akarunk Kegyelmed által proponáltatni, azokról az dolgokról bizonyos consignatiót is küldöttünk ez levelünk mellett Kegyelmed kezében, intvén Kegyelmedet, az nemes Nyitra és Poson vármegyékben bemenvén Jakusith András urammal, minden tehetségivel, tanácsával, persuasiójával legyen azon, hogy elmíjeket az közönséges jónak, hazánk megmaradásának, régi szabadságának helyreállítására velünk egyenlő értelemre hajthassa, hogy így isten az gyűlésnek idejét előhozván, egyenlő értelemből végezhesünk minden jót, és régi megrögzött szabadságát és kívánt békességét állathassuk helyére hazánknak. Hogy penig az megírt vármegyék előtt hasznos előmenetele lehessen Kegyelmednek, credentionalis levelünket is küldöttük. Ezeknek az dolgoknak véghez vitelét Kegyelmedre, mint meghitt, hazájoknak (?) igaz szerető fiára bíztuk, remélvén azt, hogy az consignatio szerint szorgalmatosan, híven és zelose eljár az dologban, mely consignationak mását senkinek ki ne adja, se meg ne mutassa, kivel ez szent dologban akadályt szerezhetne. Kegyelmednek ezen dolog felől Krauz János fősecretariusunktól szóval is izentünk, adjon hitelt szavának és cselekedjék a szerint. In reliquo bene valeat. Datum Cassoviae 23. Aprilis anno domini 1620.

Benevolus

Gabriel m. p.

Kézírás: Spbili stb. Stanislao Thurzo de Bettlenfalva stb. nobis honorando.

(Eredetije az orsz. Itárban.)

LXXXI. 1620. a p r. 25.

Spectabilis et mag^{co} dne.

Az confoederatusink hadának némely részén minémű szerencsétlenség esett, nem kevés bánatom vagy on rajta, és az mint ekkéig császár viselte magát hozzájuk, nem látom semmi jelét, hogy békességre menjen az állapot köztök, holott immár negyedszer instáltam ő felségénél csak az egy hónapig való armorum suspensiónak megadásáért, melyet én semmi úton nem impetrálhatván, nincsen semmi egyéb hátra, hanem csak az confoederatusokkal való transactionak vigora szerént való segítségadás, melyet

én mind ez mai napig enniszer való requisitiójokra is nekik egy emberbeli segítséget sem adtam ; sőt conducálni sem engedtem nekik, hanem ujobban ő felségénél instáltam az 30 napig való fegyverletétel felől mind a két részről, melynek ma 25 napja, de nemhogy megadná ő felsége, sőt minden módon azólta tűzzel, fegyverrel rajtok levén hadai által, akárki láthatja, hogy abban mesterkednek, miképpen az injuriát armis dirimálja és ulciscálja, nem békesség által, és hogy hadainkat ne conjungálhassuk ; melyet uram nem jó ilyen álmadozással elmúlatnunk immár ezután, mint ez ideig, hanem különben kívántatik, hogy ehez Kgltek felszerkenjen, mert bizonyosan elhibeti Kgltek országúl, hogy ha az confoederatusokat opprimálhatják derekason, nem fogja császár Kglteknek ez mostani gyűlést Kgltek kívánsága és akarattja szerént véghez vinni megengedni, hanem megparancsolja kinek-kinek, mihez tartsa magát. Melynek ha engedtek uram, talám egynehány napig nem fognak az injuriának ulciscálásához, de azért : quod differtur, non aufertur. Ha pedig engedelmes neki az ország nem leszen, bizony úgy a nyakunkban jönnek az hadak, hogy magok sem kívánhatnák jobban ; akkor osztán az veszedelemnek közepiben én elhittem, hogy Kgltek örömet fogadna hadat, örömet adna segítséget, ha volna kinek ; kapunk akkor kétfelé, veszékeliünk, sápitunk, de bizony késő leszen akkor az lovat hizlalni, mikor harezra kelletik mennünk. Én azt adom azért Kglteknek fejenként tanácsúl, hogy ne vegye ezt az mostani állapotot tréfára, és ne véljük kicsin dolognak confoederatusinkon ennél is nagyobb megtörténhetendő veszedelmet, nam nostra res agitat, paries cum proximus ardet. Bizony uram elvesztek országotól, ha fel nem serken Kgltek. Megemlékezzék Kglde reá, hogy hütünket, tisztességünket adtuk az confoederatusoknak, és az articulusban azt íratta Kgltek, hogy volunus simul vivere et mori cum ipsis. Ha Kgltek mostani nagy szükségekben deserrálja őket, meg nem segíti, az confoederatiót violálja, melyet ha violál Kgltek, conscientiajokat sedálja és egyszersmind tisztességét veszti el ez az nemes Magyarország, ki eddig jó hírrel, névvel tündöklött, mely hogysen reánk következnék, hiszem, jobb volna tisztességünk mellett fejenként meghalnunk.

Én uram eleget írok, parancsolok mindenfelé, hogy az jövedelmeket beszolgáltassák, de ha nem fogadják, az nem én vétkem ; de ha szintén minden restantia dicát, taxát, harminczadok proventusát minden fogyatkozás nélkül beadnak egyszersmind is, azzal csak az végbelieknek is nehezen adhatnak 3 hópénzt. Hát mivel fogad Kglde népet az confoederatusok segítségére ? Kglde csak én reám mutat, én nekem panaszkodik s nekem ír, hogy az kéncstartónak demandáljanak, hogy fizessen, kinn, igazán írom, sokat búsulok és csudálkozom, mert jól tudja Kglde, hogy az thesaura-

rius kezében egy pénz sem ment eddig, miből fizessen hát, mert ex nihilo nihil fit. Én kezemben pedig Magyarországnak csak egy pénz jövedelmét sem adta senki ez napig azon kívül, az mely 23 ezer frtot az arany és rézbányák jövedelméből Posomban adtanak; azon kívül bizony egy pénz jövedelmet bizony nem láttam, dicát sem deputáltam sohonnét semmit, hanem ezer 50 frtot Thurzó Imre uram által Árva-Liptó-Túróc vármegyékről; de nekem úgy tetszik, hogy annál talám többet költöttem el eddig.

Irja Kglđ, hogy az papi jószágra sem akar senki adni pénzt, sőt ennek az német főembernek azt jelentette, hogy senki nem mer pénzt adni az papi jószágra, mert félnek attól, hogy én császárral megbékélem etc. Erre én könnyen megfelelehetnék, ha időt akarnék azzal tölteni; ha Kglteknek híre nélkül, akarátja ellen császárral meg akartam volna békélleni, könnyen meglehetett volna, melyet suo loco et tempore megbizonyítok Kgltek előtt; de bizony soha nem is gondolkodtam arról, és ezután is soha én Kgltek híre nélkül s akarátja ellen meg sem békéltem; de én félhetnék inkább attól, hogy én akaratom ellen fognak valamit az emberek császárral tractálni, a mint némelyek magokat kezdik viselni; de erről sem írok többet mostan.

Kglđet én az istenre kérem, serkenjen fel, mutassa meg hazájához, nemzetéhez való igaz szeretetit, hűségét, ótalmazza igen confoederatusinknak adott hitünket, fáradjon éjjel-nappal pénz szerzésben, és minden késedelem nélkül fogadjon mindjárt bátor csak két ezer lovas kopjást ezeken kívül, kiket én eddig felküldtem és ez jövő héten is küldök, hiszem 2000 lovasnak megfizethet Kglđ magáéból is, nyolcz ezer frtot könnyen szerezheth, én assecurálom Kglđet ezen levelemben, hogy contentáltatom Kglđet róla. Én tőlem semmit immár ne várjon Kglđ, hanem bocsássa által mindjárt melléjek. Megparancsoltam Bornemisza Jánosnak, hogy éjjel-nappal siessen az ezer lovassal; Kglđ azokat legelsőbben küldje által mindjárt, azomban az 2000 lovast is fogadja meg és küldje által sietséggel. Bornemisza János hétfőn indul házától, de mostan annak az ezer lovasnak Fűzi István vagyon előttök; Kglđ küldjen eleikben és siettesse őket, meg ne késleltesse, hanem küldje által mindjárt egyenesen ugyan melléjek.

Ez jövő héten bizonyosan ismét ezer lovast bocsátok fel; hétfőn azaz 27. Apr. Monaki Sebestyén 300 kopjással indul, egy hétig felmegyen Semptére; ezeknek én egy—egy hópénzt adtam az 23 száz lovasnak; Kglđ mindjárt küldje által őket, mihelt felérkeznek. Most az ideje uram, hogy megsegítsük őket, a míg nem opprimáltatnak, mert ha elverik rajtok, késő sütné azután. Ha békélleni akar ő felsége, meglehet affelől, mert valamely órában ahoz leszen kedve, azon órában supersedeálok én és az békes-

séget tractálok mindjárt, de így szemmel veszedelmeket nem jó néznünk confoederatusinknak.

Én uram valamire elérkeztem, Kgltek szemeivel látta, hogy hátra semmiben nem állottam. Tízezer emberrel én segítém meg az morvaiakat, és azolta minden hadakat én tartottam, Magyarország egy pénzt sem fizetett nekik, hanem mind én; az gyűlés alatt Posonnak őrizésére való fogadott 2000 gyalogot és sajkásokat tartok az posoni praepostságra erogált tíz ezer forinttal és apáczák faluira erogált öt avagy hat ezer frttal; ennél többet se jószágra, se másképpen nem láttam. Immár lássa Kgltek is, ne hagyja könnyen az dolgot, a kik urak és fejei az országnak Kgltek közül, mert bizony senki nem vesz többet Kglteknél. Ha pedig Kgltek az confoederatusokat deserálni akarja, hűtit violálni, azt is Kgltek nekem adja értésemre, én is tudjak gondot viselni magamra, mert ha egyenetlenkedni kezdenek az statusok, lehetetlen dolog, hogy előmehessünk az gondviselésben. Kgldek Kraustól is sok dolgokról izentem. Az istenért uram, az istenért Kgldek serkenjen fel, ne bízzuk másra az gondviselést, mert nem használunk véle. Nekem Kgldek írjon gyakran minden állapotok felől, és igen vigyáztasson az confoederatusok hadaira. Feliciter valeat.

Ex Tarczal, die 25. Apr. hora 6. vespertina 1620.

Benevolus

Gabriel m. p.

P. Scripta. Nem kellene írnom talám ilyen aprólyék dologról, mert tudom az nagy emberek között támadandó avagy támadt antipatia, halálos gyűlötség könnyen inditathatik, de igen nehezen sedáltathatik és complanáltathatik; de viszen Kgldekhez való igaz szeretetem erre, hogy el ne titkoljam de ista conditione, hogy soha arról Kgldek ne emlékezzék palatinus uramnak, hanem csak értse az dolgot Kgldek maga, és ezután tudja megválasztani az embereket, kivel communicálja secretumát. Én bizony ezt el nem hihettem, hogy Kgldek én felőlem palatinus uramnak emlékezett volna, mert én sem emlékezem arra, s nem is tudom, hogy Kgldek palatinus uram gyalázatjára valamit emlékeztem volna. Az mult napokban panaszkodott palatinus uram egy úr előtt felőlem, jelentvén neki, hogy én Kgldek azt hagytam volna, hogy semmit ő kglmével Kgldek ne közöljön, mert nem kell neki semmit hinni; másikat ezt mondtam volna én Kgldeknek, hogy noha azt kívánják én tőlem s magam is arra ígírtém volna magamat, hogy az statusokat inducálnók császár ő felsége hűsége alá, de azt nem kell cselekednünk, mert nem használunk véle, sőt azon kell mindenképpen lennünk, hogy annál is inkább elidegenithessük császártól az statusok szívét. Ezeket az szókat ő maga mondta palatinus uram az én cancellariusomnak. Bizony én el

nem hittem, magának is mondtam cancellariusnak, mert én ilyen szókat Kgldek soha nem tudom, hogy mondtam volna, és ha Kgl sem fogta mondani, palatinus uram mi végre akarja ez ilyen gyűlötséget az nagy emberek között szerzeni, egyébire nem ítilhetem, hanem azt akarná, hogy senki köztünk egymással jól ne alkunék; de én nálam afféle szokás nincsen. Kglket kérem, ez legyen magánál, ne értse senki, mert senki ezt nem érti, és ha Kgl megjeleneti, ezután semmit Kgldek én meg nem írok. Ha Kgl efféle dolgokról nem szólott ő kglmének, bizony nem keveset tanolhatni erről, mint viseljük magokat az emberek. Az derék levelemben némely titkokról írott punctokat is hogy Kgl in secreto tartsa, szeretettel intem; idő előtt ne értsék az emberek, lássák, mint viselik ezután magokat.

Külczim: Spli ac mag^{co} d^{no} comiti Stanislao Thurzó de Bethlenfalva, terrae cottusque Scepusiensis comiti perpetuo, partium Hungariae cis-Danubianarum confiniorumque antemontanorum generali et praesidii Ujvariensis supremo capitaneo etc. nobis honorando.

(A fejedelem által írt eredetije orsz. lt. Ujabb Lymbus.)

LXXXII. 1620. máj. 5.

Spectabilis et mag^{co} dne nobis honorande.

Kgldek két rendbeli levelét vöttem negyed nap alatt, egy rendbelit Posomból íratván, másikat Semptérol. Posomból az németeket hogy kiküldte, jól vagyon, ne lehessen az országnak Kgltekre jövendő gyűlésen méltó panasza. Az kozákoknak egy részét hogy Kgl szolgái által az úristen megszegyenítette, felette igen akarom és örülöm; az úristen szegyenítse meg minden ellenséginket. Rosszúl vigyáznak az slésiaiak, hogy ott jargalnak országokban ellenségek, a hol akarják. Nagy megátalkodott keménség ez ő felségében, hogy confoederatusinknak csak egy holnapig való induciát sem akar engedni; így igen méltán minden okait az keresztyén vérontásnak ő felségére vetheti minden ember; de ha megadná, avagy megadta volna ő felsége, eddig mindeneken által mehetünk volna, és végére mehetett volna ő felsége minden kívánságoknak, mivel az 30 napi inducia csak arra való lenne, hogy azalatt solennis legatio által requirálnák császárt az confoederatusok és tractálnák az Sz. Mihál napig való induciákat, quibus modis, ubi et per quos tractáltassék az békesség köztök, mivel ők commembra imperii. Mely kívánságok ha illetlenek, avagy lehetetleneknek találhatnának, úgy nem ő felsége lenne oka az veszekedésnek, és senki méltán nem kárhoztathatná, mi is conscientiankat salválhatnók, mert in iniustis causis nem köteleztük magunkat nekik arra, hogy mi ő érettek országunkat s

magunkat in periculo taszítjuk. Ez volna ennek minden útja és módja, melyért ez napig serio instáltam császárnál, de nem impetrálhattam, sőt most is postámat oda várakoztatja, melyet egyébre nem ítéhetünk, hanem hogy semmi békességet nem akar vélek. Mely nagy kegyetlenséggel bánnak szegényekkel, hallani is nehéz keresztyén embernek, melyet hogy nézhessünk szemmel csak nekik adott hitünknek megbántódásával, minden igaz conscientiaju ember megíthatja.

Engemet is éjjel-nappal sollicitálnak az segítség adásért, de mint adhassunk, nem levén mivel fizetnünk az hadaknak, módját nem látom ; nekem az ország jövedelmét sohonnet nem adminisztrálják, nem is akarok egy pénzt is kezemhez venni, hogy én reám senki ne panaszkodhassék. Én soha ilyen országot nem hallottam, sem láttam, melyben az dicát ilyen nehezen adják meg, mely vétket nem az szegénségnek tribuálok úgy, mint az dicatoroknak, kik csak magok akarnak kereskedni, töltözni az ország jövedelmével, a mint nekem egynehány felől írják ; én nem tudom uram, mit mulatoznak, és miért nem szedik fel az kevés restantiát mostani új dicával együtt, abból az végekben igen könnyen fizethetni két hónapért, az mezei hadak fogadására is marad benne alkalmasint, csak Kglđ keményen demandáljon az dicatoroknak, és kincstartó uram is sollicitálja valóban őket, ne mulatozzanak, szedjék fel és vigyék be, hiszem immár nem mondhatni, hogy nincs miből megfizetni ; csak az új dicát is szedjék fel hamar, mert ha papi jószágra sem talál Kglđ pénzt, az adót sem szedeti fel, melylyel tartoznak nem nekem, hanem magok szükségére, egyébünnet honnet adhassak én pénzt. én meggondolni nem tudom, mert én lám minden papi jövedelmeket, harminczadokon való proventust azért engedtem oda, hogy az végházaknak fizessenek belőle. Azt nem mondhatja senki, hogy magam szükségére semmit erogálnának ; én úgy értem, fel is szedték alkalmasint, az arendából csak Beszterczén is vagyon 3000 frt, s tudom, egyebütt is vagyon, de palatinus uram sollicitálja maga fizetésében, melyet ha oda adnak, az végbeliek koplalják meg ; de talám könnyebben várakozhatik palatinus uram az szegény vitézlő rendnél. Im én ujobban demandáltam Peéknek, hogy az két hónapért szerit tegye pénzül, posztóul az harmadiknak ; felette igen kérem Kglđt, maga is fáradjon az pénznek szerzésében ; megbocsássa Kglđ, de én azt hiszem, ha Kglđ akarná, szerét tehetné az pénznek. Ozobor Imre uram is adhatna 40 s 50 ezer frtot is, Szegedi Gárpár is adhatna, ha akarnának és valaminemű cautióval akarnák s kívánnák, az szerint obligálnám én magam-magamat nekik, ne féljenek attól, hogy az jószág kezezből kivéssék ; valamig pénzeket meg nem adják, mind addig békességesen birhatnák, és ez esztendőben minden jövedelmet percipiálhat-

nak nagy haszonnal, pénzek is meglenne bizonyosan, ha szintén az békesség véghez megyen is. Higyjék el, legelsőbben is az papi jószágra pénzt adott inscriptiókat confirmáltatom az országgal. Kérem KglDET, az közönséges jóért fáradjon hasznosan ebben, bátor csak 40 ezer firtot erogáljon, és azzal fogadjon mindjárt vitéző népet; lám az Dunán-túl ha öt ezer lovas kívántatik is, két hét alatt megszerezhetni, azt írja Senniei Gáspár; így magunkat erősítjük akkor, mikor confoederatusinknak hadat adhatunk, mert ha azokat opprimálhatják, bizony uram rossz válasza leszen Magyarországnak is, elhigye KglD, s örömet adnának az veszedelemnek idején osztán, de késő leszen akkor.

Az új és restantia dicából két hópénzt adhatni az végbelieknek, az harminczadokról posztót egy hóra. Ha erogálhat KglD az papi jószágra, abból fogadhatni elegendő hadat. Mégis igen kérem KglDET, mutassa meg industriáját hazájához való szeretiért. Ezen a héten én ujobban ezer háromszáz lovasat bocsátok fel, kiknek magam ládájából fizetek meg. Bornemisza János az ezer lovassal felérkezett-é KglDhez, és hova rendelte őket? örömet érteném; ha fizetéseket sollicitálják, KglD az hadnagyokat hivassa magához, vessenek számot, mennit költötenek reájok az szegén nép azólta, hogy megfizettenek nekik, és valamivel adóssá maradok, adja értésemre KglD, azontól megküldöm nekik, bátor szénát, abrakot fel ne számláljanak is; magokra meuni költ, azt hiszem, hogy egy hópénzket meghaladja, méltán nem kívánhatják, hogy fizessenek is s ajándékon is tartsák őket. Ha az confoederatusok mellé érkeznek, Bornemisza Jánost instruálja KglD, szerezzen egy hópénzt az ezer lovasnak, melyet megígirt az a követ nekem, kit KglD alábocsátott vala hozzám, abból meg nem fogyatkozik.

Császár panaszolkodik, hogy az élest megtiltottuk; KglD ne tartson ellent abban, vihessenek az gyűlésig, lássuk, akkor mit akarnak. Tartsa meg isten KglDET. Ex Kassa, 5. Maii, 1620.

KglD az zászlókat csenáltassa meg Posomban; én megírtam Peéknek, hogy mind magának s mind az több hadnagyoknak megkészíttesse.

Benevolus

Gabriel m. p.

Mit írtam Peéknek, KglD nissa fel levelét, olvassa meg.

Külczön: hiányzik. (Thurzó Szaniszlónak)

(Eredetije Bcthlen saját kezével, orsz. lt. Ujabb Lymbus.)

LXXXIII. 1620. máj. 6.

Spectabilis et magnifice domine.

Kegyelmed levelét császár postája ma hozá, melyből értem, hogy Kegyelmedre is neheztel császár az posoni németek kiviteléjért, én reám is neheztel, de mi arról nem tehetünk, választ írtunk ő felségének és méltó okát adtuk az dolognak. Kegyelmednek tegnap egynehány rendbeli dolgokról magam írtam, magam postájától küldvén el, melyekre hogy Kegyelmednek szorgalmatos gondja legyen, szeretettel kérem. Kegyelmed az Püstyénben elmehet, csak legyen igen nagy vigyázásban mind magára és az országra, mert az kozákok felveréséért, hibető, ha módjok lehetne benne, Kegyelmeden boszút állának, kitől az úristen Kegyelmedet ótalmazza. Hallom, hogy mostan minden hadait császár az mi confoederatusinkra készítette és talán ez héten megpróbálták szegényeket, Kegyelmed ha mi bizonyost érthet felőlök, sietséggel tudósítson mindenekről. Adjon isten jó egészséget Kegyelmednek. Ex Kassa 6. Maii 1620.

Benevolus
Gabriel m. p.

Külszím: Spli stb. Stanislao Thurzo de Bethlenfalva stb.

Más leézzel: Exhibitac 30. Maii anno 1620.

(Bethlen írta eredetije az orsz. ltárban.)

LXXXIV. 1620. május 12.

Gabriel stb.

Spectabilis stb. Salutem stb.

Kegyelmednek két rendbeli leveleit, egyiket secretariusunk adá meg, azután meg egyet postán hoztanak mi nekünk, melynek continentiáit értvén, hogy micsoda rátiókból ítélte Kegyelmed hasznosnak lenni maga bemenetelének az végekben elhalasztását, szintén akkor nálunk volt az szerkeni kapitány és jelentette azt mi nekünk, hogy sokkal inkább megcsendesíthették volna az vitézlő rendet, ha bement volna Kegyelmed; de mivel immár az pénz meglétele felől jó reménséget adtak az administratorok, azon legyen mindenképen, hogy bemenjen, hacsak egy hétig ott leszen is, de az fizetést semmi módon tovább ne halaszsa Kegyelmed.

Az Fűzi István hadának, ki csak substitutus kapitány volt, Bornemisza János levén az ezer lovas előtt, az confoederatusok égérték, hogy megfizetnek nekik; és noha nem kételkedünk felőlek, hogy örömet meg nem adnák nekik az fizetést, mindazáltal Kegyelmed is írjon nekik felőle, ne halasszák messze contentálásokat az hadaknak.

Az mi az komáromi magyar népnek dolgát illeti, adasson

Kegyelmed ötszáz embernek egy hópénzt és arra viseljen szorgalmatos gondot.

Az fundálót defacto elküldtük volna, de máshova menvén, most sem jött meg, mihelyt elérkezik, fölbocsátjuk haladéknélkül.

Továbbá javalljuk az profautnak Bécsbe való fölviteléről való inventióját Kegyelmednek, talán ez által valamennyire megszűnnek az magyarországi emberek az bevitelétül; az minthogy reméljük azt is az suspecta personák felől, hogy az jüvendő gyűlés megszelidíti őket.

Mind az Dunántúl való megyék, mind pedig Sopron városának dolgárúl Sennyei Gáspárnak plenaria informatiót küldtünk; hasonlóképen az szombati pápisták dolgát az jüvendő gyűlésre differálván, akkor legelsőbben is azokat az differentiákat költetik eligazítani közöttök.

Az mi pedig az turóczi praepostságot illeti, arról való resolutiónkat secretariusunk leveléből bővebben megérte Kegyelmed és az tizenötezer forinthúl ezer kopjást és ezer gyalogot fogadván, hozza magával őket az gyűlésre, hogy ott mellettünk lehessen kétezer ember, megadván nekik az egy hópénzt abbúl az summábúl. Irja azt is Kegyelmed, hogy a Nagy Ézsaiás zászlója alól jobb részt mind kiállottanak volna az katonák; ez úgy lévén, valakik kiállottanak, azokat megfogatván, vagy az gyűlésre minékünk hozassa, vagy érdeme szerint megbüntesse.

Az confoederatusok segítségekre bocsátott hadainknak, nem értvén Ocskay Gáspár felől azelőtt az Kegyelmed censuráját, így praeficiáltuk Bornemisza Jánost nekik; hanem az megfogadandó ezer lovas kopjás eleibe rendelje őt Kegyelmed, ha arra elégségesnek ítéli lenni.

Nyitra várában semmi élést bevinni ne engedtéssék semmi úton.

Végezetre akarónk arról is informálni Kegyelmedet, hogy mi megintén Fekete Pétert és Nagy Lukácsot hétszáz lovassal bocsátjuk föl az confoederatusok mellé, megparancsolván nyitrai vármegyeieknek, hogy mindenütt commissariusokat rendeljenek eleikbe, odaérkezvén Kegyelmedhez, hasonlóképen rendeltessen mindenütt commissariusokat és kültén küldje be az többi mellé. Ezekről akarónk mostani írásunk által választ tenni Kegyelmednek. De cetero bene valeat. Datum Epperjessini die 12. Maii anno domini 1620.

(Bethlen saját kezével.) Az mostan felküldött 700 lovasnak ma fizettünk meg, egész hópénzt adattunk nekik, Kegyelmed ezeket is késedelem nélkül bocsássa által confoederatusink mellé. Úgy értem, hogy az múlt héten Slésiában 16 száz kozákot vágtnak le.

Caesar Gált császár hogy az portára készítette és az Duna mellett akarja alá küldeni, Kegyelmedtől kívánja Meggau által császár, hogy békességesen bocsássa el, de meggondolhatja Kegyelmed, hogy nem szókra expediálták azt az álnok embert oda, ő felsége valóban ellenzi, hogy mi a portára senkit ne küldjünk, más felől ő maga nem szűnik ellenünk omnem lapidem movendo molliálni. Azért Kegyelmed ebben kövessen egy ilyen cautelát, hogy bíztassa a megindulással interim, én tőlem is Kegyelmednek válasza érkezik, és ha elindult s alá jó, Posomban várakoztatni kellenék az én resolútiómra és azonban az gyűlésre felérkez-ném én is, Kegyelmetekkel conferálván felőle, ha el kellenék bocsá-tani, elmehetne s ha nem, hát visszamehetne ország híre nélkül; ország veszedelmére igyekező követséget alábocsátani mineműi illetlen dolog lenne, megítélheti Kegyelmed, de ezt igen titokban magánál tartsa, kérem Kegyelmedet.

Benevolus

Gabriel m. p.

Külczim: Spectabili stb. Stanislao Thurzo de Bethlenfalva stb három citóval. Sempte.

Más kéz: Exhibitae 15. Maii.

(Eredetije az orsz. ltárban.)

LXXXV. 1620. május 15.

Gabriel stb.

Spectabilis stb Salutem stb.

Mit írjon mi nekünk Jakoffy Ferencz, az fileki kapitán, az várbeli gyalogok állapotja felől, ez levelünkben includált maga levele és czédulájából Kegyelmed megértheti. Addig halogatja Kegyelmed tisztiben való bemenetelit, hogy félő, oly dolog ne történjék az végházakon, melyet azután sok gonddal, fáradsággal, búsulással, költséggel is nehezen reparálhatni, azért Kegyelmedet most is intjük, ne halaszsa tovább bemenetelit, hanem legyen szorgalmatos gondja az végházakra, hogy valami nagy periculum azokra való gondviseletlenség miatt az országra ne következ-zék; et bene valeat. Datum Cassoviae die 15. mensis Maii 1620.

Benevolus

Gabriel m. p.

Iohannes Kraus m. p.

Külczim: Spectabili stb. Stanislao Thurzo de Bethlenfalva stb. nobis honorando.

Más kéz: Exhibitae 22. Maii.

(Eredetije az orsz. ltárban.)

LXXXVI. 1620. május 18.

Gabriel stb.

Spectabilis stb. Salutem stb.

Bornemisza Jánossal fölbocsáttatott hadainknak nagy isten-
telenségek, vakmerőségek és gonoszságok felől mit írjon Kegyel-
med mi nekünk, leveléből megértettük és az miá nem kevésé is
búsultunk, melyre nézve im egy igen kemény, fenyegető levelet
írtunk nekik, kit kívánjuk, hogy lamarsággal küldje be Kegyel-
med nekik, talám ezekben veszik magokat, értvén levelünknek
continentiáit. Hogy pengig Kegyelmed hópénzeket megadatta, azt
igen jól cselekedte Kegyelmed. Ezután való fizetésekre így pro-
videáljon, hogy mindezeknek, az kiket tudniillik Fekete Péterrel,
Nagy Lukácssal és Monaky Sebestyénnel felküldöttünk, írasson
Kegyelmed az főgeneralisnak, hogy abból az summa pénzből,
melyet most gróf Thurzó Imre uram által az confoederatusink
égerthenek, huszonöt ezer forintot deponáljanak Berémben; erre
Kegyelmed rendeljen egy bizonyos embert, kinek kezébe adhassák
azt az pénzt, melyet percipiálván, legyen annak az vitézlő népnek
fizető mesterek, és ott üljen az pénzek Berémben, és valamikor
havok kitelvén, meg köll nekik fizetni, mindenkoron postán tudó-
sítson minket fölöle az fizetómester, mi valahon leszünk, de azon-
tól informáljuk ötet az fizetésnek elrendelése és módja felől, mely-
höz tartsa magát, és így megleszen az fizetések, úgy, hogy az öt
hetet nem fogja meghaladni.

Az egész hadaknak kapitánya legyen Bornemisza János,
úgy mint ezeknek magával együtt bement ezer lovasnak, Pozbay
Mathias háromszáz lovasnak, Monaky Sebestyén háromszáz lovas-
nak, Fekete Péter háromszáz lovasának, Nagy Lukács 300 lova-
sának. Fizetését pengig az mi illeti, rendeltük nekik 12 lóra fizetést,
személyére hórúl óra ötven forintot. Az eddig fölbocsáttott ha-
daknak igaz legestrumát (*így*) Kassárúl megküldjük Kegyel-
mednek, adja aztán kezébe azoknak rendelő fizető mesterének,
hogy az szerint jobb módjával megfizethesse őket.

De mindezekről oretenus Kegyelmeddel bővebben akarunk
conferálni, mivel Pünkösöd előtt való szombaton, isten egészségün-
ket adván, Beszterczére akarunk compareálni, mely napra Ke-
gyelmedet is bevárjuk.

Igy immár mostan az hadaknak megfizettünk; csak az pénz
felől írjon Kegyelmed az generalisnak, tegyék szerit az egy
holnap alatt, ne kölessék az vitézlő népnek fizetetlenségök miá
szükségök idein üdő nap előtt mellőlek eljönni.

Az végbelieknek való fizetést hogy immáron tovább ne
halaszsa, az nagy istenért kérjük Kegyelmedet, menjen be és
fizessen meg nekik. Mert félő, hogy egy néhány végházat pusztán

ne hagyjanak. Az mely vitézlő népet biztatott Kegyelmed, igen tetszik nekünk is, hogy fűvelni az Feir hegyen általbocsássá és ott az passusokra vigyázzanak.

Az posoni perceptor eddiglen való perceptiójának és erogatiójának extractusát kezünkben küldte, melyből constál, ez ideig mely kicsiny jövedelme lött légyen az országnak, és csak abban is mely keveset exigáltak az perceptorok, elannyira, hogy jobb része restantiákban haereálván, hogy eddiglen azokat ki nem szedtenek, az nem mi vétünk; sőt annak is jó egy részét minemű illetlen költették és erogáltak: im az egész extractusnak mását megküldtük Kegyelmednek, melyből eszében veheti, magok költségére minemű nagy lopást tesznek, holott végére mentünk annak, hogy sohutt semmit sem költetnenek, hanem még inkább mindennütt megajándékozták őket. Szegedi Gáspárral való Kegyelmetek compositióját az sági prépostságra készek vagyunk confirmálni, de ha tizezer forintot készpénzt nem ad reá, mi átalán fogva nála nem hagyjuk, hanem inkább magunk leteszünk nékie, az mit adott reá. Ha ilyen olcsóban kezdi Kegyelmetek az papok jószágát elzálogosítani, csak egy hópénzt sem kezdünk adhatni az hadaknak, aztán hova leszünk és mihez nyúlhatunk? Kévánjuk penig azt is, hogy az elzálogosítandó papi jószágokból járó fiscus jüvedelmet senkinek se adja, hanem az fiscus számára megtartassék. Végezetre értjük azt is az Kegyelmed leveléből, hogy Caesar Gált el akarná az portára békével bocsátani, mely dologról minthogy írtuk in specie, mit cselekedjék, most így egyebet annál nem írhatunk, hanem revocálván az előbbeni írásunkat emlékezetire Kegyelmednek, hogy ahhoz alkolmaztassa magát, kívánjuk. De cetero bene valeat. Datum Leuchoviae die 18. Maii, anno 1620.

Benevolus

Gabriel m. p.

Külczim: Spectabili stb. Stanislao Thurzo de Bethlenfalva stb. nobis honorando. 3 citóval. Sempe.

Más kéz: Exhibitae 22. Maii.

(Eredetije az orsz. ltárban.)

LXXXVII. 1620. máj. 21.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem et benignitatem. Az országgyűlésére való megindulásunknak napja előttök lévén, ennek az földnek elmenésönk után jó állapotban meghagyására szorgalmatos gondunk vagyon. Melyről hogy jobb provisiónk lehessen, akarunk előbb a felől consultálni, requirálván és tisztönk szerént intvén is, magok atyjafiai közöl bizonyos személyeket áldozó napjára köldje

be Kassára mi hozzánk, kikkel csak erről az egy punctumról minden jókat végezhezzünk. Secus non facturi. De cetero stb. Datum in civ. lib. et reg. Cassoviensi die 21. May ao 1620.

Gabriel m. p.

Ioannes Krauss m. p.

Külczim: a szokott a löcsei tanácsnak.

Alatta: Exhib. 22 May 1620.

Más kézzel: Judex Leutschaviensis inclusas litteras noctes diesque trausmittat. Cito stb.

(Eredetije Lőcse városa ltárában.)

Jeggyzet: Hasonló rendelet őriztetik Bártfa városa levéltárában.

LXXXVIII. 1620. május 24.

Generose fidelis nobis dilecte!

Kgd levelét az este vöttük, melyben ír kövári tisztinek állapotjáról, panaszolkodván, hogy extra omnem expectationem attól priváltuk volna, nem adván semmi okot etc. Ezen az írásán Kgdnek mi igen csudákozhattunk méltán, hogy mi felőlünk ilyen opinióban vagyon, holott mi Kgdet igen meghitt tökéletes jó akarónknak tartván, azért promoveáltuk egy közönséges kapitányságnál sok grádicscsal feljebb való állapotra, hogy abból is az mi Kgdhez való szeretetünk nilvábban legyen, és Bethlen István uram mellé azért is rendeltük Kgdet az országnak jövedelminek főgondviselőjévé, hogy Kgdem mi igen megnyugodtunk, remélvén azt, hogy Fejérváratt levén gyakrabban való residentiája, abból az helyből mindenféle jobb alkalmatossággal vigyázhat Kgtek ketten; valamint godolkodik Kgd az kincstartóságról, de az gubernatorság tisztiben második tiszt ez. jövedelme is fizetésen kívül meganni könnyen lehet, holott mindenféle tisztviselések Kgdtdől dependálnak és Kgdnek udvarolnak. Kgd dispositióján áll az dolog. Mi azt reméltük hogy Kgd igen contentus vele, az mint-hogy cancellarius uram mi nekünk azt is írta, sőt publicáltatott is Kgd tiszti az statusok előtt, melylyel mostani írása Kgdnek igen ellenkezni láttatik. Mindazáltal nem szükség Kgdnek magát attól vonogatni, mely tiszt Kgdnek becsületére, nagy hasznára következhetik, hanem jó kedvvel felvegye és azzal szolgáljon hazájának, a mivel fejedelme szolgáltatja tisztességes állapotban. Fizetésével ha nem contentus, azt mi elrendeljük, felérkezvén hozzánk cancellarius uram, ugy hogy talám contentus fog lenni vele. Bátoroságos állapotja felől nem szükség sokat gondolkodni, mert Erdélt senki nem fogja bántani, csak az emberek legyenek rendesek, de in tali casu Szamos-Ujvárbán szintén úgy mehet, mind maga tisztiben, és hogy in tali necessitate Kgdet ismerjék fejeknek, Kgdtdől dependáljanak, udvarbiránk is Kgdnek asztalt tart-

son olyankor, készek leszünk azt is megparancsolni, abból semmi fogyatkozása nem leszen, bátorságosan mehet olyankor felé mint főkapitány és mindenét beviteteti Kgd, de csak üljenek vesztég az emberek, bizonítom, elhidd uram, hogy senki Erdélt nem bántja. Kgd resignálhatja bízvást Rédei Pálnak ott való állapotot, de ha ezelőtt arról való kívánságát értettük volna, elhiggye Kgd, másnak azt a tisztet nem adtuk volna, de hogy cancellarius uram még az nagy bötben megírá, hogy Kgd örömet acceptálja az főkinestartóságot, arra nézve adók Rédei Pálnak, tudván, hogy két tisztet nem érkezik Kgd viselhetni. Az mi fejedelmi jó akaratunkban Kgd meg nem fogyatkozik. Bene valeat. Ex Kassa 24. Mai 1620.

Gabriel m. p.

Kivül: Ad gen. dnum Ioannem Mikola de Zamosfalva comitem com. Colosiensis, arcis Keovar capitaneum, consiliarium ac per regnum Transylvanicae thesaurarium nostrum, fidelem nobis honorandum.

(Ujabbkori másolata az országos levéltárban)

LXXXIX. 1620. május 24.

Gabriel stb.

Spectabilis stb. Salutem et benignitatem.

Egynehány rendbeli levelit vévén Kegyelmednek, értjük, mi dologról írjon. Az törökök megtartóztatását és Dóczy uramhoz való küldését Kegyelmed igen jól cselekedte, holott az volna a közönséges szokás, hogy levelünk nélkül ne járjanak alá s fel; mindazáltal már tovább Kegyelmed ne tartóztassa, hanem jól elejekben adván, és megértetvén velek, hogy nem valami gonosz végre vagy akaratból, hanem hogy levelünk nélkül és hírünk nélkül jártak, azért tartóztatta volt meg, holott nem is mert Kegyelmed egyebet cselekedni mi hírünk nélkül, és így bocsássa el békével Kegyelmed, menjenek a hova akarják; s ezután is megparancsolja Kegyelmed mind Ovárhoz, mind pedig Dóczy uramnak, hogy szorgalmatos vigyázásban lévén, ha kik effélék találkoznak, megtartóztassák. Leopold Péck hogy pénznek szerét nem teheti, nem csodáljuk, mert az mint ez Kegyelmednek küldött consignatióból meglátja, palatinus uramnak és imide amoda osztogatta most is a pénzt, az mi egynehány rendbeli nyilvánvaló poroncsolatunk ellen, mert meg volt poroncsolva tőlünk serio, hogy mindenekelőtt szorgalmatosabb és főbb gondja az végekre legyen és az mi attól superfluál, azt convertálja más helyekre, de ő evvel nem gondolván, praetulit privata publicis, ki minekünk igen ellenünk vagyon, mert azért vöttük ki minden oda való jövedelemből kezünket, hogy az szegény vitézlő rend annál inkább meg ne fogyatkoznék; de hogy cselekedte, Kegyelmetek thesaurarius

urammal maga eleiben hivatván, examinálja meg voltaképpen, miért cselekedte ezt, és ezután efféle dolgoktól arceálja; de hogy az végek tovább így ne legyenek, ám ottan az Kegyelmedtől leendő tizenötezer forintot convertálja oda Kegyelmed, csak bemenvén tisztibe, fizessen meg a szolgáló rendnek és úgy jöjjön hozzánk az gyűlésre. Az salétromra nekünk szorgalmatos vigyázatásunk lévén, nem engedjük másuá convertáltatni, hanem oda, az mint Kegyelmed írja. Pongrácz János dolgát az mi illeti, legyen veszteg már az gyűlésig Beczkóba, azután meglássuk, mint lehessen az dolog. Mi, isten egészségünket adván, ezten hétfőn okvetlen megindulván, Pünkösöd estvére benn akarunk lenni Beszterczén. Bene valeat. Datum Cassoviae die 24. Maii 1620.

Benevolus

Gabriel m. p.

Külczim: Spectabili stb. Stanislao Thurzo de Bethlenfalva stb.

Más kéz: Exhibitae 27. Maii 1620.

(Eredeti az orsz. ltárban.)

XC. 1620. május 25.

Gabriel stb.

Spectabilis stb. Salutem stb.

Im viszont felbocsátottuk Monoki Sebestyént háromszáz kopjás lovasokkal Kegyelmedhez, kinek jóllehet még ennekelőtte három héttel ordinantiánkat kiadtuk volt, de hírünk sem volt benne, hogy házánál mulatott; melyet hogy megértettünk, mindjárást behívtattuk hozzánk, és késedelmes voltáról megfeddettük, mely dolgáról elegendőképen megmentvén magát, ha azelőtt azt értésünkre adta volna, akkor is helyt adtunk volna annak, holott méltónak ismerjük lenni; az hada ugyan fel mehetett volna. De ha immár így történt, arról nem tehetünk; hanem az huszonháromszáz lovasnak, kit eddég oda felexpediáltunk, regestumát pure leíratván, Kegyelmed kezéhez küldöttük; ezeknek pedig az háromszáz lovasoknak noha vagyon három hete hogy fizettünk, mindazáltal Kegyelmed a 20. die praesentis mensis Maii computálja havokat, az három hetet semmiben tudván, holott arra semmit nem szolgáltatnak, hanem csak az szegénységen éltenek ingyen: a vigesima die havok kitelvén, úgy fizessen meg nekik; fizetések felől pedig honnan kellessék meglenni, egyéb információt Kegyelmednek nem adunk, hanem a mely pénzt az confoderatus országok fognak küldeni, abból fizessen meg nekik Kegyelmed. Bene valeat. Datum Cassoviae die 25. mensis Maii, anno domini 1620.

Benevolus

Gabriel m. p.

P. S. Kegyelmed pedig Monoki Sebestyént főembernek tartsa és ismerje és adjon instructiót neki, mihez kellessék magát tartani.

Iohannes Kraus m. p.

Egy másik kis lapon: Extractus literarum Leopoldi Péék a 19. Maii. Ezeknek fölötté én is akarván ő nagának (palatinus uramnak) szolgálnom, ex arendis fizettem, úgy mint ex districtu Vörösköiensi Pálfi Miklósné asszonyomnak flor. ezer, Koháry Péter uramnak ő naga parancsolatjából fl. 500, Zelczeni Istvánnak úgymint palatinus uram ő naga ghymesi és komjáti tisztartójának készpénzül ad quietantiam adtam fl. 516. Item ratione arendae honorum Gyimesiensium et pagi Perezlen ac Körtvély fl. 500 adtam etc. (*Tovább Bethlen kezével:*) Ezen kívül mindenütt való maga jószáginak árendája mennyire extendáltassék, meg nem tudhatom, de az is nem kevés summa. Ezt is Péék írta.

Külczim: Speptabili stb. Stanislao Thurzo de Bethlenfalva stb.

(Eredeti orsz. levéltárban.)

XCI. 1620 május 27.

Gabriel stb.

Spectabilis stb. Salutem stb.

A végbeli török vitézek nagy panaszszal adják értésünkre, hogy az elmúlt napokban Csongrádnál tizennégy főtörököt vágtnak volna le valami csavargó latrok, megint csakhamar azután Bács táján egy faluhól kilenczven lovakat vittenek el. Mivel pedig ez ilyen dolgok az közönséges békesség ellen láttatnak nyilván lenni, igen méltónak és szükségesnek ítéljük, hogy afféle latroknak, valahol őket megkaphatják, kedvezés nélkül érdemek szerint való büntetések legyen; mert ha csak hallgatásban múlik el, bizonyos dolog, hogy ők is az kölcsönt valamely végbeli vitézinknek visszaadják kétképen. Akarók azért Kegyelmedet inteni, hogy ennekutánna efféle panaszolkodással ne bántassunk; az békességnek is bontogatása effélékből ne következék; igen igen vigyáztasson afféle csavargókra; ott az körül való végekben is serio hagyja meg az tisztviselőknek, ha hol valami csavargókat érthetnek, szorgalmatosan végére menvén, kedvezés nélkül megbüntessenek érdemek szerint. Bene valeat, nec secus faciat. Datum Cassoviae die 27. Maii anno domini 1620.

Benevolus

Gabriel m. p.

Iohannes Kraus m. p.

Külczim: Spbili ac magno domino comiti Stanislao Thurzo stb. nobis honorando.

(Eredetije az orsz. ltárban.)

XCII. 1620. máj. 30.

Nos Gabriel dei gratia stb.

Adjuk tudtára mindeneknek, az kiknek illik, hogy az nemes Magyarországnak constitutiója szerint az beszercebányai generalis gyűlésre való megindulásunknak napja csak szintén előttünk lévén, illendő gondunk és provisionk eltávozásunknak üdején, kívántatván az Fátrán innen levő egyik ország részére, jó securitásban ez darab földet akarunk hadni. Mely mi atyai gondviselésünknek jobban való elrendelésünknek okáért convocáltuk azon darab földnek minden statusit ad diem festum ascensionis Christi, és el akarván távoztatni mindennemű rajta történhetendő casusit, az erdéli segítség mellett, mely in omnes partium dictarum necessitates limitálva és elrendölve lévén, ki is érkeznek. Itt is hogy ez szegletföldre való vigyázásban fogyatkozás ne essék, egyenlő akarattól és tanácsbúl végeztünk ilyenképen:

Szepes vármegye equites	62.
Saaros equites	127.
Abauj equites	110.
Zemlin equites	145.
Borsod equites	35.
Thorna equites	22.
Ungh equites	62.
Beregh equites	52.
Ugoczia equites	34.
Zabolcz equites	100.
Zathmar equites	156.
Ghömör equites	84.
Heves equites	11.

Az városok pedig ekképen praestáljonak subsidiumot:

Kassa városa adjon gyalogot	N ^o	75.
Epperies » » » »		75.
Lőcsén » » » »		75.
Bártfa » » » »		50.
Zebeny » » » »		20.
Szakmár Némethi » »		200.
Nagybánya az többivel » »		160.
Tizenhárom városiak » »		200.

Ezek mellé az gyalogok az ő klmek limitatiója szerint helybe hadtuk, úgymint minden három portátul egy-egy gyalogot.

Ezeket ő klmek kiki minden vármegyén tizenötöd napra, mennél jobb hadi készülettel előállassa, és ismét a data praesentium huszadikra ide az kassai mezőre előhossa, és itt hagyandó főkapitánnak bemustrálja mennél jobb katonai és hadi szerszámmal és készülettel, ha ki pedig ezt elmúlatná és nem praestálná,

azután mindjárt, mind úr, nemes, városban és városon kívül lakók cum poena dupli tartozzék előlállatni, avagy az viceispán száz forintot, toties quoties, (nem akarnák praestálni) vegyen rajta, és az kassai kapitánnak azt az pénzt beszoigáltatni, mely pénzen az kapitán tartozzék lovast fogadni az ország oltalmára, ha penig az viceispán ennek megvételére úron vagy nemes emberen elégtelen volna, az kassai kapitány tartozzék segítségére lenni az megvételében.

Az praesidiumtartást ő klmek pro maiori securitate contra casus inopinatos rendeljék, de hogy ha az országra ellenség találua jönni, úgy ő klmek (ezek beszállásánál) viritimis tartozzonak hazánk oltalmazására felkelni, et in extremis necessitatibus extrema quoque pro salute patriae subire.

Mostani végezésekben ezt is annectálják ő klmek, hogy ezek az hadak, fejek vesztése alatt, fűnél egyebet semmit az szegénységen el ne vegyenek, hanem pénzeken éljenek, ő klmektől is fizetések hóruul hóra meglévén, ha az hadnagya meg nem büntetné az prédálókat, és pénz nélkül élőket, ő maga az hadnad szenvedje azt az büntetést, az kit az cselekedő érdemlene, melyet az kassai kapitány exequáljon, ha az penig az hadnagyot az kassai kapitány meg nem büntetné, ő felsége magát büntesse érette. Fizetések dolgából is ez elmúlt országgyűlésében lött végezést observálják: lovasnak flor. 4. gyalognak flor. 3 adjonak. Minden vármegye penig az ő tüle rendeltetett fizetett népek élésérül tartozzék provideálni pénzekért, hogy inkább in disciplina tarthassák az tisztviselők az vitézlő népet, az comeatusoknak árát is méltó, hogy ő klmek ugyan most elrendeljék, nekünk penig így az tanács urakkal együtt tetszenék:

Egy kassai cub. lisztért	d.	80.
Egy bárányért	»	40.
Húsnak fontjáért	»	2.

Melyet bátor mindenütt ez szerint egy áron adnának az országban, mert elég bű és olcsó az barom mindenütt. Közönséges sörnek itczéjét dn. 1. Felette késedelmesek az dicatorok az ő tisztekben, kiért az pénznek fogyatkozása miatt nem kicsin akadályak lehetnek, ő klmek arról is végezzenek olyat, késedelem nélkül és mentül hamarább az portákat mind connumerálják, rónák, és utána szednék is az felvetett adót. Értjük sok igyenetlen állapotot az porták connumerálásában, kivel ő klmek nem egyebet, hanem magok hazájokat fogyatkoztatják meg, abból is provideálnak ő klmek, legyen igazán és kedvezés nélkül akárhol is az connumeratio. Az hol még el nem végezték volna az connumeratiót az dicatorok, szorgalmatosan járjonak el benne, és rójják igazán kötelességek szerint.

Úr és nemes, pap, schola házakra, földekre és rétekre, erős

büntetésnek alatta ne szálljonak, malmok is minden bántás nélkül békességesen maradjanak. Mint történt oly dolog is, hogy az szegény emberére, meg az úr és nemes őszi és tavaszi vetésire az szolgáló rend és kiváltképen az hajdúság közül gyűtött hadak lovokot reá ütötték, és vesztegették, ebben ő fge találjon módot és büntetést rendeljen, hogy efféle ne legyen, az ki pedig effélében találatik, büntetődjék meg. Ezek az vármegyék penig így alkudtak és végeztek egymás közt, hogy mind úr és nemes ember, valahúl minden vármegyében jószágok vagyon, külön külön lovast tartozzék túle adni. etc. Actum in regia et libera civitate Cassoviensi, die trigesima mensis Maii, a. d. millesimo sexcentesimo vigesimo.

Gabriel m. p. (P. H.)

(Eredetije Kassa város levéltárában).

XCIII. 1620. j u n . 4.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Tametsi de vestra erga nos syncera intentione et obsequendi promptitudine plura nobis simus polliciti, adeo pertinacem nihilominus mandatorum nostrorum contemptum in vobis experimur, ut non possimus non vehementer propterea vobis succensere, iustissimamque erga vos indignationem concipere. Aliquot enim diversis vicibus tam nostris propriis, quam camerae Scepusiensis administratoris et consiliariorum mandatis et literis requisiti, tantum abfuit, quin de diuturniore concivis vestri Craccoviam versus expediti emansione et de statu mercium, quas coemisse debebat, certiores nos reddideritis, ut ne responsum quidem ullum a vobis haberi quiverit, omniaque iussa nostra surdis solummodo auribus praetermittatis. Unde aliud coniectura assequi possumus nihil, quam hominem illum, quem eo expedivistis, vel nullius esse valoris, vel ex parte vestra defectum esse admissum, nobis sane non parum nocivum. Nequientes itaque ulla ratione mercibus illis carere, ultimatum vos praesentibus nostris requisitos esse duximus, strictissime praecipiendo, nobis, quanta fieri poterit, unquam maiori celeritate conditionem saepefati vestri hominis perscribatis et utrum is redierit, nec ne, edocere nos noctes diesque haud intermittatis; casu vero quo is cum mercibus iam forte rediisset, festino plane itinere Novisolium versus ad nos expedire nullatenus differre praesumatis. Secus sub gravi animadversione nostra nequaquam facturi. Datum in oppido Thornallya 4. Iunii anno 1620.

Gabriel m. p.

Iohannes Kraus m. p.

Külszin : A rendes a löcsei tanáchoz 5 citoval.

Más kéz : Exhibitae 7. Iunii anno 1620.

(Eredetije Lőcse városa levéltárában).

LCIV. 1620. j u n i u s 5.

Gabriel stb.

Spectabilis stb. Salutem stb.

Ennekelőtte való üdőkben vevén eszüünkben, hogy római császár ő felge a cseheknek az egy holnapig való induciát meg nem akarná adni, ez okon Kassára palatinus urammal együtt az urakat egyben gyűjtván, deliberáltunk vala, hogy a cseheket bizonyos számú magyar hadakkal az confoederatio tartása szerint megsegitenők ; ugyanakkor arról is végeztünk volt, hogy senki ez országból fizetésre idegen országban ne merészelve menni, hanem Kegyelmed ha hol mi szolgálatra való jó legényeket tudhatna, mind túl a Dunán s mind innen, fizetéssel bízthatná őket mi számunkra ; ezalatt Horvát István az csehek mellé bemenvén, azokat a vitézeket a csehek mellé hat hat forint fizetésre lítta volna egy hóra, noha penig a csehek mi nekünk confoederatusink és oda is nem gonosz helyre mentek volt, de mivel a vitézlő népnek ez országból számosan való kivitele és a pénznek szűk volta miatt, annyi fizetésre való hivatal igen káros, mivelhogy azok a katonák is akkori biztatásához képest Horvát Istvánnak, az négy forint fizetésre nem akarnának a mi szolgálatunkra jőni, e dologban elsöben Kegyelmedet akarván informálni, intjük Kegyelmedet, Horvát Istvánnak mindjárást írja meg, mindazokkal az vitézlő népekkel, kiket a csehek mellé hívott volt, jöjjön előnkben, valahol személyünket érte lenni, mind magának s mind a vitézeknek böcsülletes állapotjok és illendő fizetések lészen tőlünk ; az vitézlő népnek is írjon a szerint Kegyelmed. Im mi is íráttunk mind Horvát Istvánnak s mind a vitézlő népnek. Et bene valeat nec secus faciat. Datum ex castro Osgyán die 5. Iunii, anno dni 1620.

Benevolus

Gabriel m. p.

Kivül : Spectabili stb. comiti Stanislao Thurzo de Bethlenffalva stb. nobis honorando.

Más kéz : Exhibitae 10. Iunii.

(Eredetije az orsz. ltárban.)

XCV. 1620. j u n . 13.

Sacratissima caesarea stb. Domine stb.

Quod nec institutam ab initio ad Vestram Maiestatem caesaream ac regiam ex me legationem ante tempora instantium

comitiorum expedire, nec generosum dominum Volfgangum Wilhelmum a Laminger eiusdem Maiestatis consiliarium tempestivius dimittere potuerim, in causa fuit, partim tardior ipsius domini Lamingeri cum internuncio meo, quam pro necessitate accelerandorum negotiorum reditus; partim cancellarii etiam mei, quem in eam legationem expediendum destinaveram, ob res Transylvanicas mora diuturnior. Nunc vero cum adventus utriusque ad initium ferme dietae praesentis concurrerit et a Vestra Matte caesarea ac regia talia per ablegatum suum proponuntur ac postulantur, ad quae finalem certamque dare resolutionem non est, nec erat in mei solius facultate arbitrioque, positum habui omnino necessarium, ut ex comitiis iam pene confluentibus clarius eidem responsum darem. Nam quod ad reductionem auxiliorum Bohemis, aliisque confoederatis expeditorum attinet, iam ab initio Vestrae Matti caesareae regiaeque peroptime constitit, ea lege et conditione inducias me, gentemque Hungaricam cum Vestra Matte caesarea ac regia pepigisse, ut post requisitionem easdem similiter Bohemis etiam et aliis incorporatis provinciis concedere teneatur. Quas cum multis obtestationibus frustra apud Mattem Vram hactenus urserim et sollicitaverim, tantum abest, ut ulla eas ratione impetrare potuissem, quin interea temporis ferro, flammaque Bohemos comprimere Vra Mattas caesarea regiaeque satagerit. Unde nos Hungari non tam in apertam violentamque Hungaricarum induciarum solutionem, quam foederis Bohemici observationem auxilia Bohemis aliis confoederatis administrare sub fideique foederis vinculo coacti sumus: id quod etiam non proprio motu, sed consilio ac voto regni Hungariae feci, quod in praesentia et assensu illi dñi comitis palatini, aliorumque magnatum Cassoviae conclusum extitit, peragere et in effectum ducere debui. Siquidem aequitas vel iniquitas causae Bohemicorum motuum cum necdum a Vra Matte audiri meruerint, nobis etiam similiter constare potuit minime, quos quidem in iniqua, iniustaque ipsorum causa iuvare nostro sanguine nolle, nec debere in ipsa foederis pactione protestati fuimus. Quousque tamen inauditi incognitique manserint, tanquam socios iustissimos et acquissimos eos habentes, nunquam deserre, sed semper, ut pactorum foederum ratio postulat, iuvare tenemur et juvabimus omnino. Itaque missio auxiliorum Hungaricorum confoederatis non est violatio induciarum, sed observatio foederis Bohemici; quod induciae cum Vra Matte initae non tollunt, nec repudiatum nolunt, imo ut similes ipsis quoque inducias partiri Vra Mattas caesarea ac regia dignetur, efflagitant. Quod vero decisionem pacificationis Bohemicae ad sacrum electorale collegium Vra Mattas caesarea ac regia relegat: nulla mea nec gentis Ungaricae facit iniuria; scimus enim Bohemos aliosque

confoederatos membra sacri Romani imperii esse inseparabilia: ultraque meam sortem esse, falcem in alienam mittendo messen, iura regnorum imperialium moderari ac dirigere, sed aliud est ex tam funestissimis bellorum tempestatibus inducias ex foedere promissas urgere et sollicitare, et tractatum pacis studiis quibusvis melioribus promovere: aliud item, causam totius controversiae plena cum auctoritate et iurisdictione finaliter dirimere, decidere et terminare. Illud prius ex legibus induciarum mihi fuerat concessum, hoc posterius sacri imperii electoribus eorumque collegio relictum. Unde non video conveniens fuisse, qualiter Vrae Mattas caesareae regiaeque ad serenissimum principem et dominum electorem Saxoniae ducem de me informationem dederit, tanquam hoc pacis cum Bohemis tractandae negotium contra augustam electorum imperialium auctoritatem mihi soli usurpare, meque in eam, quae propria ipsorum foret, iurisdictionem immiscere proposuisse. Hoc factum siquidem manifeste apprehenditur; dum me apud excelsissimos imperii electores tanquam indignum, immeritumque, ad cuius instantiam promissae Bohemis induciae largiantur, prosternit et annihilat; apud me vero quominus eas concedere possit, auctoritatem collegii electoralis obtendit, nihil aliud agere, quam occasiones continuandi belli funestissimi et victoriam, si in effectum ducere possit, ex separatione sociorum sibi polliceri. De me ipso hoc facile ausim affirmari, tam erga Mattem Vestram caesaream et regiam, quam socios confoederatos synceritate immaculata processisse, et nisi repulsam patiar, in posterum etiam procedere proposuisse.

Ultimo, quod obsides a me et statibus regni pro legatis Vrae Mattis caesareae regiaeque ad praesentia comitia mittendis petit; et si ipse quoque non sine admiratione audivi, nihilominus rem tam ad senatum, quam ordines, qui iam in comitiis adsunt, detuli, qui uno omnes consensu tali Vrae Mattis petitioni certis, validisque rationibus nequaquam annuere reperiuntur; nam et iura publica, antiquamque libertatem eiusmodi diaetarum, quibus omnibus ad eam confluentibus sub poena severissima de salvo securoque accessu et recessu cavetur; et propriam regiam auctoritatem, quae hactenus iuxta leges induciarum, vel in promulgationis confirmatione salva mansit, cum et tempus induciarum ultra comitorum terminum se extendat, in dubium vocare detrectareque videtur; imo ius etiam gentium, quo legati ubique et semper tutissime versantur, invalidat, verum cum eiusmodi obsidum petitione non nisi dies comitorum prolongari video, Vrae Mattis caesareae ac regiae syncere significo: cum alias civitas isthaec angusta, inter alpes loco Regni Hungariae sterilissima et ob frequentiam montanistarum et fodinas laborantium semper annonae commeatu laboret: nunc in tanto gentium populorumque

concurso, adeo penuria commeatus cujuslibet laborare tam cito coepit, ut vix ad mensem vel etiam pauciores dies hic tantam multitudinis molem sustentari posse credam. Itaque dimisso cursu quam celere Vrae Caesareae Regiaeque legato, studiose eidem intimandum censeo, ut suos ad ista comitia diaetalia destinatos legatos quantocius expedire mittereque non differat: ne ob causas praescriptas morae longioris impatientes status redditu, tempus nimis angustum et praeproperum cum legatis Vrae Mattis caesareae ac regiae tractandi supermaneat. Quos ego universos et singulos, tam de securâ pacificaque accessione, commoratione et reditu ubique plena fide assecuratos, affidatosque volo, immo tam in accessu, quam in recessu de tuta sufficientique ipsos deducente comitiva provisurum perlibenter et officiosissime me offero ac polliceor. Conservet deus Vram caesaream regiamque Mattem ad annos plurimos feliciter imperantem. Datum in libera regiaeque montana civitate Novizoliense die 13. mensis Iunii, anno dni 1620.

Sacrae caesareae regiaeque Mattis Vrae

servitor obsequentissimus

Gabriel m. p.

Kivül: Par literarum principis Bethleni ad suam Mattem datarum.

(Orsz. Ivtár. Public. Fasc. 13. N° 26.)

XCVI. 1620. jun. 29.

Prudentes ac circumsp. dⁿⁱ amici honorandi.

Salutem ac officii nostri paratam commendationem.

Certo nobis perlatum est, Polonum per comitatum Arvensis sibi jam transitum fecisse, Moraviamque invadere proposuisse et suppetias Ferdinando ferre velle, quos post quidem insequendos ac fugandos certi sunt expediti exercitus nostratium, dummodo assequi eos possent. Sed cum novus ad Bochnam rursus conscribi certo dicatur miles, et quidem magno numero, utpote decem millium, quorum conatus necessario expiscandum erit, quo tempestivius rebus nostris et patriae saluti consulere valeamus, eapropter Prud. ac Circumsp. D^{nes} V^{ras} hisce requisitas volui, hortatasque, ut quam citissime hominem suum fide dignum expediant, qui accurate omnem exercitum ad Bochnam positum, eiusdem conatus quo tendatur, quicquid et quantum D^{nes} V^{rae} in suum exposuerint exploratorem, camera suae Serenitatis compromittit ad acceptaturam ac ex taxarum ratione defalcaturam. Quare hac in re ne sibi et patriae communi desint et quicquid certi intellexerint, quam citissime nos de omnibus edoceant ac certificent. In reliquis

casdem bene valere cupientes. Datum Cassoviae die 29. Iunii
anno 1620.

Prud. ac circumsp. Datum Vrarum

amicus benevolus

Stephanus Theökeöli m. p.

Külszín: A rendes a bártfai tanácshoz. 7 cito és citissimével.
(Eredetije Bártfa városa levéltárában.)

XCVII. 1620. j un. 30.

Gabriel dei gratia stb.

Egregie fidelis nobis syncere dilecte. Salutem et gratiam
nostram. Néminémű dolog felől akarván magadat megtaláltatni,
arról való akaratunknak elődben való terjesztését és megmon-
dását bíztuk becsületes híveinkre, öregbik Balassi Ferencz
uramra és Kornis Ferenczre, melyet fognak is referálni. Azért
mi is kegyelmesen intünk, holott ez dolog kiváltképpen magad
javára is tendál, Balassi uramék szavának teljes hitelt, és persua-
siójoknak helyt adván, az mi tekintetünkért és az magad javáért
is conveniálj úgy Gáspár Jánossal, hogy kedvét ne szegjed; kiért
minekünk más kegyelmességünket veszed. Vale. Datum Novizolii
die ultima Iunii, anno domini 1620.

Gabriel m. p.

Külszín: Egregio Ioanni Lazar de Gyalakutha etc. fideli nobis
syncere dilecto.

(Eredetije a gr. Lázár-család megyeszéki ltárban.)

XCVIII. 1620. j ul. 7.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb.

Az mely ott való várostokbeli embert bocsátottátok volt
Krakkóban mi számunkra való vásárlásért, megjívén, minekünk
semmi kedvünk szerint való marhát nem hozott. Az minémű rég
hánt vetett és törődött vont ezüstöt és egynehány esztendőttől
fogva boltban hevert bársont hozott is, melyet ugyan talám keresve
keresett minékünk, mint olyan hitván marhára szükségünk nem
lévén, hagyjuk s parancsoljuk is, annak az embernek azt a roszt
vásárlott marhát visszaadván, az mi pénzünket, melyet kezéhez
adattunk volt in paratis, tőle fogyatkozás nélkül vegyétek magatok-
hoz. Secus non facturi. Datum Novizolii die 7. Iulii anno 1620.

Es mindjártást küldjétek ide mi nekünk.

Gabriel m. p.

Paria litterarum serenissimi principis ad amplissimum senatum
Leuchoviensem.

(Egykorú másolata a lőcsei városi levéltárban).

XCIX. 1620. a u g. 26.

Gabriel div. fav. clem. electus Hung. sat.

Illmo Comes. Tamesti praeter spem et opinionem nostram Illustritatis V^{rae} huc ad nos reditus, quem ultro sese maturaturam ante suum hinc abscessum nobis sponderat, plus iusto protraheretur, illius nihilominus expectatione persvasi in hesternum usque diem per quam difficillime status et ordines regni detinere potuimus, qui pertoesi diuturnioris morae et expensarum, ubi nedum adventu ipsius quippiam certi inaudiretur. detinere ulterius se nulla passi sunt ratione, verum (quod iam hactenus Ill^{ti} V^{rac} innotuisse arbitramur) ad ulteriora progressi, personae nrae conditionem in suspenso relinquere nolentes, diactae finem imposuerunt, solutisque comitiis, ad propria quisque illorum rediit. Hoc tamen non obstante, cum ex literis Ill^{tis} V^{rac} tam emansionis suae causas, quam suae quoque M^{tis} c. intentionem et tractandi nobiscum voluntatem intelligamus, eius nos etiamnum esse animi et sententiae sciat, velimus, quam eidem hic praesenti coram aperuimus, expedituri Posenium quamprimum comitem palatinum et cancellarium nostrum cum ea potentia, qualem sibi et adiunctis suis collegis datum iri insinuat. Quod si ergo id suae M^{ti} c. ita visum fuerit, expediat suos commissarios Posenium, idem facturi sumus etiam nosmetipsi vel propria, si opus fuerit, in persona. Suburbium Comaromiense huic tractatui, cum ob remotiorem loci distantiam, tum ob vicinitatem Turcarum minus esse commodum, vel V^{rac} Ill^{tis} iudicio facile evicerimus. Itaque res isthaec ex suo iam M^{tis} c. arbitrio dependet, quae si voluerit, tractandae pacis initium facere, nos eius capessendae, promovendae, aeternumque observandae inveniet paratissimos zelozissimosque. Qua de re per V^{ram} Ill^{tem} quam citissime certiores fieri cupientes, eandem sat.

Dabantur in libera civitate nra montana Novisoliensi die 26. Aug. MDCXX.

Benevolus

Gabriel m. p.

Iohannes Kraus m. p.

Kälczim: Ill. dno Ragimbald, comiti a Collalto sat. s. c. Rque M^{tis} consiliario bellico aulico, camerario et deputato supremo capitaneo etc. etc.

(Eredeti a bécsi cs. és kir. titk. lth. Hung.)

C. 1620. a u g. 27.

Gabriel stb.

Prudentes et circumspecti fideles stb. Salutem stb.

Cum pro praesenti inevitabilique regni huius nostri necessitate, ex armamentaria domo Cassoviensi tormenta et instrumenta

bellica, munitionesque ad hasce partes advehi curemus, et de iure regni antiquaque eiusdem consuetudine vectura eorundem subministratioque tam curruum, quam equorum Fidelitatibus Vestris incumbat: eapropter iisdem benigne committimus et mandamus, quatenus acceptis lectisque praesentibus sine longiori mora et procrastinatione tam equos, quam currus sufficientes eam in rem necessarios, prout nempe camerae Scepusiensi praefectus et consiliarii disposerint et limitaverint, Cassoviam expedire, praetactaque instrumenta bellica, quo usque opus fuerit, devehi curare debeatis et nequaquam gravemini publici boni ob respectum, propriamque Vestri et suorum permansionem. Secus nullatenus facturi. Quibus gratia nostra sat. Datum in civitate nostra libera et montana Novisoliensi die 27. Augusti, anno MDCXX.

Gabriel m. p.

Johannes Kraus m. p.

Külczim: A rendes a bártfai tanácsnak.

(Eredetije a bártfai városi ltárban. Hasonló Lócse városa levéltárában: »Exhibitae 29. Aug. anno 1620«, valamint Kassa városa levéltárában: »Exhibitae 30. Augusti 1620. M. W.« megjegyzésekkel.)

CI. 1620. a u g. 28.

Gabriel, dei gratia electus Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae etc. rex, Transylvaniae princeps et Sicularum comes.

Friderico dei gratia regi Bohemiae etc. Salutem prosperam precatur, amicitiamque et studia sincera nuncupat.

Serenissime rex, domine frater, compater, vicine et confoederate nobis carissime. Satisfactum iam est desideratissimis tam V^{rae} Dilectionis, quam omnium confoederatorum nostrorum votis, dum videlicet universi fideles status et ordines nostri paribus votis et suffragiis personam nostram ad regni huius fastigium evahendo, nostrae sese curae, regimini et conservationi subiicere nequaquam dubitaverint. Opus hoc solius dei esse, nullus fuerit, nisi penitus visu, mentequae captus, qui inficias ire possit. Bono-ne vero nostro, au malo, quis inperscrutabilia dei consilia investiget? Sufficit nullum saeculum ab orbe condito vidisse saltem talia tempora, quae tam coniunctissimis animis, qua in deum, qua in puriorem orthodoxam religionem, qua in restitutionem libertatum publicarum, duos reges tam inaudito et stupendo exemplo produxissent. Quae cum ita sint, tanto iam apertiore cordis intimi affectu rem cuiuscunque communem aggrediamur oportet, eoque nomine id unice a V^{ra} Dilectione efflagitamus, nos non aliter erga se affici, quam erga proprium, et si quod maius dici possit, sanguinem certo sibi persuasum habere velit, nihilque iam cogitare amplius, quam ut occasio et locus commodus suppetat, quo mutuo

congressu res nostras sincere invicem communicare liceat, de quo propediem ad V^{ram} Dil. sumus perscripturi. Reliqua cum nuper per dnum Plessaeum, tum praesente quoque barone ab Hodgiova, in privatis colloquiis ultro citroque agitatis, Dilⁿⁱ V^{rae} referenda concredimus. Quibus eadem fidem indubiam adhibere et nos amore continuo prosequi non cessabit. Deus Dil^{em} V^{ram} conservet diutissime regnantem et florentem. Dabantur Novisolii die 28. Augusti anno 1620.

Dilectionis V^{rae}

frater, compater et
confoederatus studiosissimus
Gabriel m. p.

Ad serenissimum Bohemiae regem Fridericum.

(Egykorú másolata a müncheni udv. könyvtárban Collectio Cameraria
53. sz.)

CII. 1620. sept. 2.

Gabriel dei gr. electus Hung. stb. rex stb.

Ill. ac magn. dne nobis honorande. Salutem stb.

Quas ad nos Vienna 29. mensis proxime praeteriti expedivit, eas per cursorem ordinarium in itinere recte prima Sept. recepimus. Ex quibus dum intelligamus, necdum desideratae pacis scintillam in animo M^{ti} imp. penitus extinctam esse, nova vicissim spe pacis aliquantulum erecti, haud leviter gratulamur. Nos in eodem, quo semel significavimus, proposito firmiter perseverantes, commissarios nros iam nominatos illico Posonium versus expedire facile potuissemus, nisi de consveta tarditate procrastinationeque legatorum caesareanorum ab experientia docti fuisset. Siquidem nostros vel eodem die ad locum destinatum legatos in promptu expediendos habuissemus, verum de eorum taediosa cunctatione moraque longiore solliciti, antequam de die, ad quem legatos caesareanos Hamburgum descensuros resciverimus, nostros circa Simptaviam vel Tirnaviam legatos, adlatus retinebimus. Ubi autem de illorum descensu quamprimum certiores fuerimus redditi, in nobis nec studium almae pacis toties oblatum, nec commissariorum nostrorum Posonium versus accelerationem desiderari patiemur, modo ex illis etiam partibus ea adhibeatur diligentia, ne tanto exercituum nostrorum, quos iam concitare cepimus, concursu ac velocitate, quae genti nostrae propria est, etiam praeter institutum voluntatemque nostram praeventi, maioribus, quam cogitasset, tractationes pacis difficultatibus inviolantur aut impediuntur. Qua de re absque ulla mora, iterum certam a vobis

informationem expectamus, cum hisque eidem omnem prosperitatem cupimus.

Datum in regia civitate nra montana Crenniciensi die 2. Septembris a. 1620.

Benevolus

Gabriel m. p.

Külszím: Ill. ac magn. dno Ragimbaldo sat. s. imp. M^{lis} certae exercituum partis capitaneo sat.

(Eredetije a bécsi cs. és k. titk. ltb. Hung.)

CIII. 1620. sept. 3.

Illustrissime comes etc.

Kgd levelét itt Szent-Kereszten ma reggel ezelőtt egy órával vöttük, melyből értjük Kgd írásit. Az jószág állapotját a mi illeti, Lónay Kállót nem akarván különben megadni, hanem saczoltató tractatus által, kényszerítettünk vele contrahálni, és ha többet kívánt volna is, odaadtuk volna akkor pro tempore, de tanácsból studio cselekedtük akkori állapotra nézve, de ha meg nem holt volna, meghallotta volna az ország, miket proponáltatunk volna ellene, hazafia levén, ország házát nem hazájához való szeretetből, hanem áron adja fel. Ha urának híu akart lenni, tartotta volna meg; ha pedig nemzetéhez való szeretetit akarta megmutatni, ne áron, hanem gratis kellett volna megadni; mint az több végházbeli vitézlnő nép cselekedett. Így levén azért a dolog, Kgd semmit azzal ne gondoljon, ha szintén ius regiumot extrahált volna is akkori állapotunkban, mert eddig nem is statuáltatta magát, hanem most aláindulásakor extrahált statutoriát az cancellarián, melyet megértvén, mindjárt utánna íráttunk és demandáltunk neki, hogy supersedeáljon attól, mert nem engedjük, ahhoz semmi közit ne tartsa; az ratiókat diserte megíráttuk. Így Kgd abban megmaradhat, melyről coram plura.

Mi az mi útunkat illeti, Kormöczön egy éczaka háltunk, az estve jöttünk ide, ma Sarnóczára, holnap Sz.-Benedekre, azután Komjátihoz, vasárnap Ujvárbán megyünk, ha isten engedi, és ott semmit nem késnének, csak az hadak jőnének elő, mindjárt mu-stráltatvánk és fizettetnének nekik. Kgd azért semmit ne késsék, dolgait disponálván, igyekezzék alá jőni, mert dolgainkhoz kelle-tik látnunk, holott minden fundamentoma az mostani dolognak az celeritás. Rédei uramnak szép hada vagyon és megindult ma s holnap költözik által az Tiszán; meglátja Kgd, Erdélyből is szép fizetett nép jön. Hogy az Kgd Tiszán-túl fogadott népe fizetés nélkül nem akart elindúlni, értjük; az Rédei uram hada is azon predicamentumban volt, s arra nézve küldtük meg fizetéseket, kiknek az múlt szeredán csötörtökön fizettenek meg; közel ötezer

ember, de mustralásoknak napjától tudják azok is az fizetést. Kgd is jól cselekedte, hogy fizettetett nekik, abból semmi defectus nem leszen; itt Kglđ egyszersmind kezéhez veszi azoknak fizetését.

Az deszkákat hogy megszerzették Kglđ emberi, kedvesen vöttük; kincstartó uram demandált az solnai harminczadosnak, hogy gondot viseljen reá, megválogassa, az árát megadja, és alá szállítsa. Kglđet is intjük, ha kívántatik, szállásonk fogadásában tisztartói által legyen segítséggel neki, pénzünkért fogadjanak embereket Galgóczig, ne késsenek semmit véle, mert egyébaránt készen vannak az hidcsináláshoz. Illésházi uram hogy az ő hadát nemsokára megfogadhatja, az igen jól esik, elégségesek lesznek ott az vigyázásra; mihelt hadat hallanak ott, nem reméljük, hogy semmit próbáljanak.

Generalis uram mind Posont s a többit eljárta, mindenek jó dispositióval vannak, semmi ellenség Bécsen alól nincsen egyéb az Eszterhás hadánál, kik azontól idejőnnének, mihelt valamely urat Sopronban által bocsátunk, uno ore azzal bíztatnak bennünket.

Colalto levelét kedden utunkban adák, írja, hogy császár így is kész velünk tractálni, noha az electiót nem reménlette; Posonban küldi comissariusit, kik ha eljőnek, meghalljuk mi is, mit fognak proponálni; kívántatnék a Kglđ jelenlétele akkor; talám hétfőn fognak indulni Bécsből. Bene valeat. Ex Sz.-Kereszt, 3. Septembris, 1620.

Gabriel m. p.

Mi nemcsak az tokaji örökségeket adtuk Kglđnek, hanem más szép jószágot is azzal együtt, melyet Lónyai Dóczival együtt 18 ezer forintot kértek császártól; Bornemiszáé volt az is. Isten alá hozván Kglđet, akkor bővebben beszéljünk felőle, most a camara hadd foglalja el, és valahány napig kezek levén az jószágon, azután per manus bocsássák Kglđ kezében. Interim az szőlők megszedetésére az tokaji praefectus viseljen úgy gondot, mintha mi számunkra szedetnék etc.

Külszim: Illustri comiti Emerico Thurzo de Bethlenfalva etc.

(A fejedelem saját kezével írt eredetije orsz. ltár Act. Thurz. Fasc. 97. N° 25.)

CIV. 1620. sept. 7.

Gabriel sat.

Ill. comes sat. salutem sat.

Quas ad nos Vienna 4. huius mensis dedit, heri sub coena vespertina recepimus. Non putabamus c. M^{tie} commissarios praeter expertam iam a nobis consvetudinem ad eo ingressum tractatus istius maturare; ex nostris commissariis d. comes palatinus

ad aedes proprias divertens, in aula praesens non reperitur, per cursores tamen adventus etiam eius quantocyus acceleratur. Interea qui praesentes hic nobiscum reperti sunt, crastina die, deo volente, eos Posonium expediemus, ita ut die Mercurii ad vesperam eodem appellere poterunt, et statim sequentibus diebus de loco, inodoque tractationis cum commissariis suae M^{tis}, initia commissorum negotiorum et tractatus capessere valebunt, qui in mandatis habebunt, ut de ipsorum praesentia Posonii tempestive commissarios suae M^{tis} faciant certiores. His sat.

Datum in arce nra Érsekújvár 7. Sept. 1620.

Benevolus

Gabriel m. p.

Külczim: Ill. dno Ragimbaldo sat. sat.

(Eredetije a bécsi cs. k. titk. lt. Hung.)

CV. 1620. sept. 14.

Magnifice domine!

Tegnapelőtt csötörtökön délután az szomorú hír az hadak megveretése felől mint vagyon, magam is azon való nagy keserűségem miatt meg nem írhatom, azt sem értvén, Kgd hol vagyon, mi állapattal és megegyezhetett az derék haddal mint jöhettek uram vissza, nagy búsulásban vagyok, hogy Kgd levelét nem láthatom. Komáromy Gergely váradi hadnagyot tegnapelőtt küldtem Kgd eleiben, im most ujobban Balogh Jánost küldtem. Kgdet intem, nekem mindjárt minden állapatról írjon bizonyost. És ha az derék haddal meg nem egyezett volt, melyet nem is remélek, hogy lehetett, Kgd az hadat meg ne hagyja szakadozni, mentől takarosban lehet, ügyekezze úgy hozni és Szombathoz siessen véllek, a hova én is isten velem lévén, hétfőn indulok. Kornis uramékkal való hadat is, ha Kgd megegyezett véllek avagy ha hol érti jönni őket, megegyezzék véllek, őket megoszlatni ne engedje, életekre parancsoljon minden kapitányoknak, hadnagyoknak, reájok vigyázzanak, el ne menjenek, Kgd-dal együtt Szombathoz jöjjenek, viselhessünk gondot az országra s magunkra. Bene valeat. In Poson die 14. Septembris 1620.

Gabriel m. p.

Külczim: Spectabili ac magnifico Simoni Pechi de Zenthersebet cancellario et consiliario nostro necnon certi exercitus generalis, sincere nobis dilecto.

(Eredetije a gyulafehérvári levéltárban Beke kanonok által ujabban felfedezett lymbusban.)

CVI. 1620. sept. 14.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes stb. Salutem stb.

Ez minapiban megparancsoltuk vala kglmesen, hogy orszá-
gunk megrögzett szokása törvénye szerént az mely lovakkal sze-
kerekkel tartoztok az lövő szerszámok alá, azokat fogyatkozás
nélkül küldenétek alá Kassára, ne késleltetnék azoknak fölhozása.
De az mint bizonyosan informáltattunk, nemhogy annyi számú
lovakot suppedítáltak volna, az mennyit az kassai kamora kívánt,
de a felét annak a számnak alég tenné, az menninek kellenék lenni,
ki miatt mind ez óráiglan ott hever az kassai piaczon az lövő
szerszám; mivel penig arra ezentül szükségünk kezd lenni és azok
nékül nagy fogyatkozás és akadály következhetik a közönséges
jónak promotiójára: annak okáért hagyjuk és parancsoljuk serio
sub gravi indignationis nostrae poena, hogy annak sem órát sem
napot ne hagyjatok, hanem minden okvetetlen fölhozassátok az
lövő szerszámokat, ne valljunk kárt késedelmességték miá. Secus
nequaquam facturi. Datum in libera civ. nra Tyrnaviensi die 14.
Sept. ao 1620.

Gabriel m. p.

Joannes Krauss m. p.

Külczim: a szokott, Kassa városa tanácsához.*Alattu*: Exhibitae 19. Sept. 1620.

(Eredetije Kassa városa ltárában).

Jegyzet: Hasonló rendelet őriztetik Bártfa városa levéltárában.

CVII. 1620. sept. 19.

Magnifice et generose nobis dilecti.

Két rendbeli leveleinket megirtuk vala Kegyelmeteknek,
egyét az informatióval, azonban érkezék az Kegyelmetek levelei,
melynek egyikét ebéd előtt, másikat délután 16. Septembris irt. ¹⁾
Értvén az vezérnek álnokságát, mivel az előtt az németek ígíretit
obiiciálta Kegyelmeteknek, más felől Nasardot mire animálta
légyen, kiben semmi kedve nem tölt, abból immár bizonyosan
eszében vcheti Kegyelmetek, mint kelljen hitelt adni szavoknak;
Kegyelmeteket is hitlevelére hivatta be, ígírvén negyed napra
való elbocsátását. Az 60 faluk felől való végezéseket is mint állják
meg, ahoz képest az mi reánk fogott dolgot is, 2 esztendővel ez
előtt való megígíresét az váraknak, mely igaz légyen, megítilheti;
kivől az vezérnek minemű levelet íratunk légyen, ex paribus in-

¹⁾ Hogy vötte ő felsége azon egy napon emanált két levelünket.
Rimai János oldaljegyzete.

cluis megértitek, melyet cum solennitate privata audientiában kell beadni Kegyelmeteknek. Hogy az vezérre irtanak az mi postáink tartóztatások felől, nem tagadjuk, mi irtuk volt oratorunknak, megértvén Demjén Ferencz írásából, hogy Budán való tartóztatásának immár 12 napja volna,¹⁾ és noha ígiri elbocsátásokat, de bizonyosou végére ment, hogy Fejérvárról el nem bocsáttatja addig, valamíg Kegyelmetek Budára nem érkezik. Mely dolgot értvén, mivel nem kevés búsulásunk volt rajta, mint-hogy Illei Jánost is egynéhány hétig tartóztatta, eszünkben vevén bizonyoson, hogy nem jóakaróuk, mivel minden dolgainkat gátolni igyekezik, ott benn a portán pedig sokkal avagy ezer grádiccsal is jobb karban volnának dolgaink az fővezérnél s egyebeknél is, kénszerítettünk értésére adni az portának, hogy az sok késedelmet nem minékünk, hanem az sok tartóztatásnak tribuálják.²⁾

Kegyelmetek azért az vezérnek hátorsággal szóljon, és eleiben adja az dolgot, pedig csak ily formán proponálja: értette Mehemet agától ő nagysága panaszát és búsulását Kegyelmetek, mintha én irtam és panaszlottam volna az portán ő nagyságára követink tartóztatása felől, melyet ő nagysága el ne higyen, mert mi bizony senkinek nem irtunk az portán lévő urak között sem jót, sem gonoszt ő nagysága felől, hanem Demjén Ferenczet elbocsátván a portára, ő nagyságához hogy menjen és ott vegyen mindenkről tanulságot, azt parancsoltuk; azután két héttel vagy többel is bocsátott az erdéli gubernatorunk egy postát a portára erdéli dolgok végett, megírtuk volt neki, hogy Demjént elbocsátottuk, és azt is, mivel megyen; mely dolgot az gubernator is az portán lévő oratorunknak megírt. Mely hírrel az fővezér eleiben menvén az orator, megjelentette az dolgot, hogy mi régen postákat küldtünk az követek menetelinek hírével és egyéb nagy dolgokkal is, de hova löttének, nem tudhatja, talán valahogy az útban megölték az latrok; ő nagysága viseljen gondot reájok,³⁾ mert nagy dolgokról való írásokkal bocsáttattanak volt azok be, nem tudván semmit az mi oratorunk abban, hogy ő nagysága tartóztatta őket. Ennek is az megjelentésnek pedig azért kellett lenni, hogy az fővezér minden nap tudakozta az oratortól, hova löttének a követek avagy posták, mi hírt hall felőle;⁴⁾ Erdélen által 2 levelet is küldött az fővezér mi nekünk azoknak elbocsátá-

¹⁾ Mint kell ő felségét mentenünk az posták tartóztatása miatt való corripialó írás ellen az vezér előtt. *Rimai oldalejegyzete.*

²⁾ Minemü kárt hozott az postának tartóztatása. *Rimai oldalejegyzete.*

³⁾ Honnan esett az fővezérnek tudomására az posták megtartóztatása. *Rimai oldalejegyzete.*

⁴⁾ Az fővezér minden nap tudakozta az oratortól, hova löttének, késsének az követek. *Rimai oldalejegyzete.*

sokról, az angliai és flandriai oratorokat is intette, hogy minket és az cseh királyt kérjenek, valahogy az némettel meg ne békéljünk,¹⁾ ugyan az istenért kéretett bennünket, nekem ugyan parancsolta, hogy az ország választását meg ne vessem, az királságot felvegyem, semmit ne féljek, hatalmas császár jó akaratjában, segítségében semmit ne kételkedjem: mert mihelt királságra való választásomat megértik bizonyosan, azontól az német követét elvetik, egy óráig sem tractálnak velük, minket hatalmas császár néppel, kincscsel elegendőképpen megsegít; csak Vácot megadjuk, nem lehet oly kívánságunk, melyre az fényes portán jó és kedves válaszuk nem leszen, az segítség adás felől pedig, hogy oda be ne is írjunk, se izenjük, hanem csak az budai vezért találjuk meg felőle, meg vagyon parancsolva, hogy elegendő segítséget adjon késedelem nélkül.²⁾ Ezek hogy írtattak minékünk, igazságot írunk Kegyelmeteknek. Az vezér értvén azért az postáknak régen elindulásokat, de be nem érkezéseket, igen búsult rajta, és ha írt ő nagyságának valamit, csak abból történt etc.

De itt immár materiája lévén Kegyelmeteknek az expostulatióra, és az nagy dolgokat hogy felhozza, rémítse is gyengén ez ide alább megírt mód szerint, talám nem árt.³⁾ O nagyságának mi is, úgy mond, egynéhán szót szólnánk, melyet hogy meghallgasson csendesesen, kérjük. Ugy vesszük eszünkben az ő nagysága eddig maga viselt dolgaiból, hogy ez mi követségünket kicsin avagy semmi dolognak ítéli, kiról ha bölcsen gondolkodik, bizony nem kicsin dolgok volnának, hanem hatalmas császárnak és birodalmának nagy hasznára, előmentére: mert az német király pápista lévén, lengyel király, spanyol királ, francia királ és az római pápa több pápista fejedelmekkel egy értelemben vadnak, és örömost minden hadokat ő hatalmassága ellen indítanak, melyet mi immár is eleiben számláltunk ő nagyságának, de azt el nem hívén, csak költött dolognak tartja és mondja lenni, hogy Vácot elfelejtsük; bizony nem az, bizonynyal higgye; szégyen volna mi nekünk fejér szakálú követeknek hazugságot itt beszéllenünk, igazat mondtunk és mondunk, hogy ha az mi királyunk ebben az igyekezetben keresztül nem állván, meg nem gátolta volna, tudja azt az isten, mostan Buda alá volna az német hada⁴⁾ mert ha minket magyarokat tavaly ez mostani urunk fel nem indított volna,

1) Kérte az fővezér az angliai és flandriai követeket, kérjék az cseh királt, ne békéljen meg Ferdinánddal. *Rimai oldaljegyzete.*

2) Hogy ő felsége az budai vezért sollicitálja az segítségért. *Rimai oldaljegyzete.*

3) *Materia nostrae propositionis. Rimai oldaljegyzete.*

4) Mennyit használt az ő felsége Erdélyből való kijövele. *Rimai oldaljegyzete.*

az cseheket meggyőzték volna, kényszerítettének volna fejet hajtani Ferdinándnak, nem lévén akkor választott királyok, és az angliai, dániai, svédiai királyok sem voltak mellettük, meg kellett volna hajlaniok, és azokat az hadakat mindjárt erre fordította volna az német, túl az lengyel Molduva felől, az spanyol és francia királyok az tengeren; ezek így löttek volna, vagy hiszi vagy nem ő nagysága etc. De az mi kegyelmes urunk megindulván Erdélyből, nagy sok szép szavai, tanácsadási, ígireti, adományi által az országot arra bírá, hogy mind felkeljünk, és az német gonosz szándékának ellene álljunk, tudván az magyar nemzet ellen való gyűlölségét az németnek; ha előbocsátjuk szándékában, Magyarországnak is veszedelme következik az két részen és hadakból; egy felől az német, más felől hatalmas császár hadai Magyarországnak fognak hadakozni, és így is el kell pusztulni, más felől az német is fogja bosszúját rajtok eltölteni. Efféle ratiókkal állatván az dolgot, és ehez hasonló többekkel is, magyar nemzet úgy serkent fel, mint egy mély álomból, és úgy fogtak fegyvert az német ellen. Ezekkel az országokkal azután Pozsonban adták össze rettenetes hittel magokat, hogy halálig egymást soha nem hagyják, egymás híre nélkül meg nem békéljenek az némettel. Az mely dolgokra az mi urunk külömben nem ment, hanem azt kívánta az idegen nemzetektől, hogy ők is mi velünk együtt hatalmas császárhoz követeket küldjenek, és ő hatalmasságával szép állandó frigyet kössenek, mint az elvezült Bocskai király idejében voltak etc. Sok tanácsadásink után birhattuk őket arra, mert azok igen idegenek voltak és irtóztanak az fényes portán való tractálástól. Mely dolgot jó végben vivén, im elindítottuk minden országok követségit, kiket hogy ő nagysága ilyen kicsin dolog miatt így akadályoztat, igazságot mondunk, bizony nem látunk semmi jót belőle következni.

Az Vác állapotját ami illeti, az informatióból Kegyelemetek világosan megért mindeneket, és ahoz tartsa magát. És noha az fővezér írására nézve talám immár ott Kegyelemeteket nem tartóztatja, alá bocsátja, de kétképpen lévén conturbáltatva, 1-o az vezér írására, 2-o az Kegyelemetek követségéből semmi bizonyos ígirettel való reménységet nem vehetvén, bizonynyal igen félhetni attól, hogy minden követségnek eszét veszti, és úgy informálja az portát, hogy az némettel végeznek s mind ezeket az országokat cserben hagyják, melyet, látja Kegyelemetek, hogy mind ez ideig oly igen magok kezén viseltek, hogy mindenikben igen jó módjok és hasznok vagyok, mert mind mi s mind az ellenség futjuk őket és kérjük békességünket tőlök. Sed quod maius, bizonyosan értsétek, hogy az ellenség igen sokasodik ellenünk, és ha az török segítsége most most most hamar bennünket nem ér, (kiknek csak most elsőben 2000 kopjását kaphatnánk

is, rettenetes terrort adhatnánk az ellenségnek és sokat használnánk véle), igen félő, hogy meg ne nyomják most hirtelen az mi táborunkat; mely hogy in secretissimo legyen Kegyelmeteknél, serio intjük és kötelességére obtestáljuk. Mondom azért, hogy nem-hogy segítséget adna, sőt oly informatiót ír ellenünk, mely nem hasznunkra, hanem veszedelemre fordul, mely hogy ne történjék, és az mostani nagy szükségben az segítséget is elbocsátaná, nekünk az tetszik, hogy ha pénzzel nem corrupáltathatik úgy, hogy segítséget is bizonyosan adna, és Vácznak is kérésétől megszűnnék, tehát in tali casu igen bizonyos reménsséggel való ígíretet tegyen Kegyelmetek neki is, és ha lehetne, jövődő pünköszt napot avagy 8 egész holnapot vetne, praefigálna megadásának, kire ugyan bizonyosan felelhetne is Kegyelmetek, miért kell annak az kevés üdő várakozásnak lenni. 1-o. Mivelhogy csak mostan ujontában vagyunk beállítván tisztünkben. ha mindjárt várat adunk töröknek, nemcsak az végházakban lévő vitézlő rend, de mindenestől az magyar nemzet tőlünk elidegenedik, és attól félünk, hogy visszaállanak Ferdinándhoz, reánk támadnak, s nentalám életünket is fogyatják. Hogy azért ezzel se magunknak, se ő hatalmasságának ellenséget és veszedelmet ne szerezzünk, ez 8 holnapnak ne legyen nehéz elvárása; bizonyosan megleszen 8 holnap elteljesedésében. 2-o. Téli üdő következtében reánk, nem lévén sohul egyebütt azoknak az vitézlő népnek semmi lakó helyek, minden télre való élésekkel oda takarodtanak; mint költöztethetnének ilyen hertelen ki annyi lelket, és mennyi sírás rívás lenne, átkozódás, meggondolhatja Nagyságod. Hogy azért az se legyen, Nagyságod várja csendesen el az 8 holnapot; bizonyosan ígírjük Nagyságodnak megadását. De az megírt conditiók szerént ígírjük, tudniillik ha mindjárt előljáróban itt az mi szemünk láttára 2000 kopjást Nagyságod az pesti hídon általbocsát ő felsége mellé egy vagy két szancsák békkel és utánnok azoknak az több haddal az egri pasát etc., utánna az több conditiókat is számlálván. Melyek ha meglesznek, bizonyosan eliheti Nagyságod, hogy hatalmas császárnak sokat fog szolgálni mostan, mert ezzel minden ellenségnek rettenetes rémülést szerez, és jövődő esztendőben lengyelek ellen szárazon, és spanyolok ellen tengeren minemű szép útakat nyithatni ez mostani kevés segítség elbocsátásával, Kegyelmetek bőségesen, fundamentaliter recenseálja, és az Dona discursusát is proponálja neki, ne mondja, hogy tőle eltitkoltatok.

Ha pedig az segítség-adást vagy teljességgel recusálja, avagy emide amoda mutogat, avagy ilyen szép bizonyos megcsalhatatlan reménsséggel való ígírettel nem lenne contentus, Kegyelmetek igen nagy obtestatiókkal éljen, és megmondja, hogy mi alá megyünk az fényes portára, de Nagyságod bizonyos legyen ebben, hogyha

az segítséget meg nem indítja mindjárt, vagy csak késleli is, tehát minden országok Ferdinánddal megbékéllenek, tovább nem halad, és nem veszekednek egymással; mert eszekben vévén ezt, hogy csak szóval akarja őket Nagyságod tartani, másfelől az némettel tractál, kételkednek hogy ellenek lesztek, és hogy az ne következék reájok, inkább egymással békéllenek meg; mely dolgot az Ferdinánd követi most is Posenban igen futják, palatinus, cancellarius és több főemberek vadnak ott, és csak azt várja az mi kegyelmes urunk, Nagyságod micsoda választ ad nekünk; ha az segítséget elküldi, bizonyosan higgye, igen jól leszzen az dolog, minden kétséget kigyomlál elméjékből, és Vác is meglészen az módok szerint: de ha az segítséget mindjárt nem küldi, bizonyosan az békesség végben megyen, mert soha el nem hitetheti ő felsége az országoknak, hogy ellenségek nem akar lenni Nagyságod az országoknak. Mely békesség ha meglészen, micsoda gonosz dolgok következzenek abból, Nagyságod megítilheti. Ennyi országok ő hatalmasságától elszakadnak, és Ferdinánddal megegyeznek etc. etc.

Ha ezen az úton jönak ítilitek uram az tractát, jóval jó; ha hol pedig más jobb és állandóbb fundamentomon építhettek bizonyosan, és aránzzátok, hogy mint palánkokat, hódoltságokat reserválhatok, az segítséget is impetrálhatjátok ez mostani nagy szükségben, mi mindenekben acquiescálunk, és az Kegyelmetek industriájára hagytuk, bíztuk, intvén csak ez egyre Kegyelmeteket, hogy országunknak az törökkel állandó békességét stabilizálja, és az némettől ígértetett palánkokat, hódolásra való számtalan falukat reserváljátok, az segítséget megindítsátok, kire nagy az szükség, igen nagy. És az 2000 forint summát is bátor beadjátok uram, csak immár legyen bene contentus, az segítséget bocsássa el, Kegyelmeteket expediálja kívánságunk szerint, az 8 holnapot várja és vártassa másokkal is csendesen el, ha egyéb nem lehet benne. Ha az 2000 forinttal contentus nem lenne, noha immár Vác is bizonyosan meg leszen ígírve, mindazáltal csak az segítséget bocsássa el, megis 3000 forintot ígírhet Kegyelmetek neki, és így immár 7000 forint kész pénz, ajándék is az téltől fogva 3000 forint értöt könnyen megtészen. Az vezér igen fenyegeti az hódolt falukat, hogy senki az mi fizetésünkre ne járjon belőlök; Kegyelmetek proponálja cum expostulatione neki, ez nem illenék az frigyhez, nemhogy magok segítenének, sőt az magunk jobbagyit is ölással, rabsággal fenyegetik, valaki fizetésünkre jó. Ő nagysága attól supersedeáljon, az jobbagságnak proprietása miénk országotól, ő nekik behódol csak, engedjék eljöni, azzal az török uraknak való szolgálát és adó, dézma fizetés meg nem szünik, fogyatkozik, és az hadnak vége lévén, ismét helyére megyen kiki. Bene valeant. Tirnaviae die 19. Septembris tiz órakort 1620.

Gabriel m. p.

Külczim: Magnifico et generoso Stephano Doczy de Nagy Luchie et Iohanni Rimay, oratoribus nostris ad Fulgidissimam Portam Ottomanicam etc. fidelibus nobis sincere dilectis.

(Eredetije, mely a czímen kívül egészen Bethlen Gábor írása, néhai *Hilibi Gál László gyűjteményében* (*Chartophylaciorum Tom. XVII.*)

CVIII. 1620. october 26.

Gabriel dei gratia stb.

Egrediis et nobilibus consiliariis ceterisque officialibus camerae nostrae Scepusiensis modernis et futuris, fidelibus nobis dilectis. salutem et gratiam. Sciatis nos cum ad nonnullorum fidelium nostrorum consiliariorum humilimam intercessionem Mtis nostrae pro parte nobilis Petri Poliak factam; tum vero habita clementi ratione aetati eiusdem Petri Poliak senio confectum viribusque exhaustum, ideo, ut debilitate isthac virium convictus non iam ulterioribus iisque pro requisito rei assiduis dare posset operam, servitiis eidem benignitate et clementia nostra perpetua vita sua durante, provisionem singulis videlicet annis ex tricesima Onodiensi florenos centum hungar., ex camera tritici cubulos Cassovienses triginta duos, ex promonthorio vero Czierhat vocato vasa vini duo ordinasse, fecisse et constituisse. Quapropter vobis harum serie firmiter committimus et mandamus, quatenus dicto Petro Poliak a modo in posterum praefatam provisionem per nos causis ex praemissis ordinatam et constitutam singulis semper annis subsecuturis ex deputatis locis administrare extradareque debeatis et teneamini. Secus nequaquam facturi. Datum in libera civitate nostra Poseniensi die vigesima sexta mensis Octobris anno d. millesimo sexcentesimo vigesimo.

Gabriel m. p.

Johannes Kraus m. p.

Praesentatae camerae Scepus. 16. Novembris.

(Egykorú másolata Lőcse városa levéltárában).

CIX. 1620. oct. 27.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb.

Az feleszi prépost Habardi László ez mostani motusban országunk ellen némünémű ellenkező dologban elegyítvén magát, a mint értjük, extra fines regni Lengyelországban lött halála. Kinek res mobilissit ott Kassán értjük némelyeknél lenni, melyet mivelhogy mi böcsületes hívünknek tokaaji kapitányunknak Abaffly Miklósnak conferáltunk: hagyjuk és serio parancsoljuk is, ez levélünk látván, mindjárást Hűségtek ott a városban felkerestetvén,

Abaffy Miklósnak adassa kezében fogyatkozás nélkül. Secus non facientes. Datum Posonii die 27 Octobris anno dni 1620.

Gabriel m. p.

Külczim a szokott, Kassa városának.

(Eredetije Kassa városa ltárában).

CX. 1620. november 4.

Spectabilis stb.

Az Vác állapátja miben légyen, nem tudhatom, mert az levelek igen különböznek, az mely levelet Kegyelmed tegnaptalált elől és azt az újvári postától küldte meg, abban bizonyosan írta az damasdi kapitán, hogy szombattól fogva öt álgúval lőteti az Vácot, Sztrucz Ferencz pénteken írja Kegyelmednek az levelét és abban csak jelenséget sem ír olyat, melyből Vácznak megszállását coniectálhatnák, ha pedig akarátja volt reá az töröknek, nem kapitánnak, hanem semmire való embernek mondom, hogy semmi hírt affelől nem hallott volna, mert lehetetlen dolog, hogy oly titkon lehetett volna indulások, hogy valami jelenséget eszekben nem vehettek volna, kiválképen ha álgút hozott alája, azt titkon ki nem vonhatták, én azt reménlem, hogy semmi igaz ebben nincsen, melyet adjon az úristen, és ha igaz nem kezd lenni, igen méltó az damasdi kapitánt megbüntetni, hogy ily hamis hírt írat Kegyelmednek, melyre nézve ennyi hadat meg indít, ilyen derekas ellenséggel lévén dolgunk, ha igaz kapitán, miért nincsen igaz híre. Annakokáért Kegyelmed ezt cselekedje, hogy ha semmi az dologban nem lészen, az végbeli hadat mindjárt megfordítsa, Vácban az oda való 150 lovast bebocsássa. legyenek vigyázásban, de az többi mindjárt helyekre jőjjenek. Az vármegyéknek mindenfelé irasson, hogy jőjjenek personaliter mellénk mindjárt lovagjokkal, gyalogjokkal. Palatinus uramnak is írjon mindjárt Újvárbán, ne fáradjon, hanem mindjárt ide jőjön és az vármegyéket is ide hívassa mindjárt, Illésházyt is. Kegyelmed is szombaton bejőjön. Bene valeat. Ex Poson die 4. Novembris 1620. hora 10. ante meridiem.

Gabriel m. p.

Külczim : Spectabili stb. Stanislaó Thurzo stb. 3 citóval.

(Az egész Bethlen írta eredeti orsz. ltárban.)

CXI. 1620. nov. 5.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb.

Anthonius Krammerral lévén néminémű dolgunk, hagyjuk s parancsoljuk is serio, hogy ez levelünk látván, mindjáraást igen

sietséggel postán küldjétek fel hozzánk. Secus haud facturi. Datum Posonii die 5. Novembris anno domini 1620.

Bethlen Gábor kezével: Az mely embereteket Krakkóban vásárlani kültük volt, ki minemű rosz semmirekellő materiákat hozott vala, magatoknak constál, mert közétékben kültük az materiákat és serio demandáltunk az mi pénzünknek megküldése felől, de hogy ez ideig siketségre vöttétek, elhallgattátok, sokat csudálkozunk rajta. Annakokáért ex superabundanti serio parancsoljuk tinektek, hogy mindjárt absque ulla procrastinatione az mi pénzünket azon az emberen megvévén, felküldjétek, alioquin rajtatok vetetjük meg, ha elmúlatjátok.

Gabriel m. p.

Johannes Kraus m. p.

Kivül: A rendes a löcsei tanácshoz 5 citóval.

Más kéz: Exhibitac 1620. den 12. Novembris. Sua Mattas committit, ut Johannem Scheuerner ad depositionem pecuniarum compelleremus.

(Eredetije Lőcse városa levéltárában).

CXII. 1620. nov. 16.

Magnifice fidelis nobis dilecte.

Kgd levelét, melyet 2. Novembr. írt nekünk Zuaimon túl való quartirból, (értj)ük panaszolkodását az pénznek és Rákóczi uram, se való nem érkezése, küldése felől kételkedvén Azomban hoztak volna, melyre Kgdnek bizonyoson ír pénzt Peek pénteken, úgymint ma 11. napja (kü)ldte azt hiszem, hogy az másik hétfőn el (Rá)kóczi 400 lovasának el nem menetelin bizony sokat búsultam, annál hi mert maga hír nélkül haza ment azszerént s a többi is; szorgalmatosan megexamináltam, hova löttenek, erős hittal affirmálták elmenését Kgd mellé annak az 400 lovasnak; el is kell hinnem, mert 400 lovassa volt s itt több 500 lovasánál nem maradott. Az hadnagyoknak is neveket, kik elmentenek Kgdde, im írva küldtem. Barbel Ambrus Kgd által-költözése után harmadnapon jött meg, de hada akkor is másfelé volt kőborlani, maga csak 150 lóval ment volt csatára, és így hatod napig sem hajhásztatván egybe, nem küldheténk el; érkezvén az Vác dolga is, oda fordítottuk volt, de akkor sem lévén honn, mikor el akartuk küldeni, hanem hír nélkül csatára ment, és az tatárokat az Lajta parton szemben találván, igen megvakarászták az árulót. 130 lóval volt, veszett 20 el közülök, talám tegnap jött meg. Az vezérnek Vácot Sztrucz feladta, békével elbocsátotta. Mind nekem erős hitlevelet ír, melynek im paríáját Kgdnek küldtem. Aponi Pált küldtem hozzá követségen, hétfőn

szállott alája, azon nap estve megígírte, kedden feladta, szerdán kiköltöztette és maga is menten ment alá; igen féltének, bizonyosan conjectáljuk az jelekből, actákból, hogy corrupáltatott volna az a Sztrucz, mindeddig sem jött előnkben. Kgdet intjük, minket informáljon igen gyakorta minden dolgokról. Itt közönségesen hirdetik, hogy császár hada ellen triumphált volna király, lövő szerszámit is elnyerték, de hogy senki nem ír, sem jó onnét, nem hihetem, és akár mint esett a dolog, de hogy minket az mi kapitánunk nem (prospi)ciál semmi állapotjakról, igen búsulunk mi(atta). . . . volna tiszték. Az mi postánkat . . . küldje bizonyos dolog . . . (Eng)edjen isten Kgték felől örv(endetes) Poson, die Lunae 1620.

Gabriel m. p.

Külczim: Spectabili ac magco Simoni Pechy de Szent-Ersébeth etc.

(A fejedelem kezével írt, megszakadozott eredetije Gyfejérváron a káptalani ltár rendezés alatti részében.)

CXIII. 1620. n o v. 17.

Gabriel dei gratia electus Hungariae, Dalmatiac stb.

Prudentes et circumspecti fideles sincere nobis dilecti. Salutem et gratiam. De infelici exercitus confoederatorum statu, in quem ex proditione talium personarum, in quas sceleris huius ne suspicio quidem antehac cadere potuisset, devenerunt, Fidelitates Vras iam hactenus vulgi quoque rumore informatas esse nulli dubitamus; qui quidem illorum status et conditio (uti certo rescivimus) nondum adeo accisa aut omnino coarctata esse dicitur, quin facili labore, modo sincera omnium nostrorum et confoederatorum unio et consensus accedat, reparari et in melius reduci possit; ne tamen in nobis quippiam desit circa permansionem et conservationem regni, patriae communis, libertatum avitarum et religionis, tempestive nostras copias augere, auctas in omnes regni necessitates in promptu habere satagimus, ne impendens periculum incautos nos obruat. Eoque nomine Fidelitates Vras benigne requirimus, serioque iisdem mandamus, si unquam alias, hoc sane tempore suam erga patriam communem sinceritatem, devotionem et fidelitatem reapse declarent, sineque omni mora millenos perditos pixidarios armis optime instructos nobis transmittant, quamprimum rumores isti infelices nonnihilo efferbuerint. haud diutius hic illos detenturi statim remittimus, hancque vestram promptitudinem regia gratia compensare non dedignabimur. Eadem

vobis in reliquo benigne propensi manentes. Nec secus fecerint.
Datum in civitate nostra Pisoniensi die 17 Novembris 1620.

Gabriel m. p.

Ioannes Krausz m. p.

Külszín: Prudentibus et circumspectis iudicibus iuratis civibus septem liberarum nostrarum civitatum montanarum simul vel divisim constitutis etc. fidelibus sincere nobis dilectis.

(A Jászai-féle gyűjteményből. Nemz. Múz.)

CXIV. 1620. novemb. 23.

Salutem etc.

Meg nem tudjuk gondolni ratióját, miért kell ily supina negligentiában esetek, hogy Munkács állapotja felől ez óráig se ti, kiknek minden állapotoknak tudásinkra való adások incumbál ex offio, sem Abaffi, kit hogy expediáltuk, hat hete leszen immár, egy ígivel nem tudósítatok; semmit nem tudunk benne, kézhez adták-e hitlevelek continentiája szerint, hogy miben vagyon annak dolga. Nem kellenék ilyen nagy vétket tennetek, eddig egynéhányszor certificálnotok kellett volna, miben maradt az dolog, tudnánk és érthetnénk mi is mindent. Annakokáért mindjárt tudósítsatok felőle, mint vadnak el benne, kézhez adták-e, és ha megadták, mint adták kézhez, micsoda inventariumban, conditíóval, éléssel; egyébol való állapotok felől is tudósítsatok gyakran.

Továbbá tudjuk, sok hamis és rettentő híreket visznek az kassai piacra mostani állapotunk felől. Azért mostani állapot bizonyára ebben vagyon: császár hada az confederatusokat megverte Prágánál az csillag kertnél, melynek két nagy fő oka lön. Első, hogy az generalisék gondviselésletlenek lévén, semmi ordiantiát az hadaknak idejin ki nem adtak volt, mivel csak akkor szállottak volt abban az helyben, nem is remélették oly hamar való elérkezését az ellenségnek, nem lévén ordinantiája, minden seregnek fele sem vihatott az miatt. Másik főbb oka, az magyar seregeknek az mely helyt mutattak volt, oda nem állatták az seregeket, és ott egy magyar sem vitt, hanem csak mind elfutott, et quod majus, harmada sem volt jelen, mind kurvaanyokban voltanak akkor is prédálni. Ennek főbb oka az rendelt helyben való nem állásoknak Kornis Sigmondot hallom. Gróf von Thurn maga volt nálunk, ő beszéljé, hogy magyar az harczon 10 nem veszett, hanem bolondúl valami szőlőkben való megszorulások miatt veszett talám No. 300, több nem. Prágát most császár hada víja és király számára vitézül tartják, vagyon 30 ezer fegyveres puskás benne. Ő maga király Barazlóban ment, és vagyon immár 18 ezer embere, Berimben jön alá azzal az haddal, és az morvai haddal megegyezik,

kik vadnak 8000. Mi magunk csak fizetett lovas No. 12000. Azonkívül az vármegyéket ha elbocsátanátok, és az sok haszon-talan híreket nem csinálnák, szép had lenne azokból is.

Mi itt békességben vagyunk, istennek hála. Császár ujjobban akar velem tractálni, és ha nincsen kedvetek szabadságtoknak, religiótoknak, hazátokban való jószágtokban békességes és szabados megmaradástok oltalmazásához, én császárral könnyen megbékélhetem. De bizony jaj leszen országúl tinektek, ha jure belli kezdi obtineálni országtokot császár; ne gondolkodjék senki arról az magyar nemzet közül, hogy Magyarországbán jószágot birhasson, eladták bizony minden úrnak, fő és nemes embernek minden jószágát, halonyakkal (*vallon*) rakják meg és az városokat új néppel, minden erősségeket némettel, et quod majus, sem lutheranus sem helvetica confessio bizony soha ebben az seculumban nem leszen; lássák oztán az sok cautelákkal élő és hadban való jövetelitől magokat elrejtegető urak, nemesek, mint fognak élni, örömost költenétek oztán akkor és hadba mennétek, csak ki restituálná őket előbbeni állapotjokban. De bizony nem jön több Bethlen Gábor segítségekre, megégetvén kása az száját, nem köti fel másszor az harangot falu fejében, nem költi el érettetek ötszer s hatszor való százezer forintját, látván mostan szemeivel, mely igen elvonszák az emberek magokat, nem akarnak hazájokért, isten tisztességéért, religiójokért, szabadságokért semmit költeni és személyekben szolgálni. Én az fölséges istennek dicsőségére szent színje előtt protestálok, hogy az ti veszedelmeteknek nem én, hanem magatok lesztek okai, perditio tua ex te, aut in te est Israel, mert ha országostúl egyaránt nem fogjátok mellettem az dolgot, egyedül én sem vagyok elégséges az ti oltalmazástokban. Módok jók et infallibiles essent, mely módok által az úr isten segítségéből megoltalmazhatnánk, de nem akartok semmit, mi vagyunk az ellenség előtt s még is az Fátrán túl való ország fél inkább mi nálunknál. Kassa városa sem cselekedti azt, az mit Beren, Znajom, Iglavia, Olomutz az négy város, négyszázezer forintot vitt mostan elő az director uraknak, melylyel hadakat fogadjanak, praeparálják magokat azok, és az úristen megsegíti őket, mert egyesek, s az mivel isten őket szerette, nem dugják és nem esküszik el. Az urak is, valakinek mie vagyon az nemességgel együtt, átok alatt való hittel előviszi minden pénzének, aranyának, ezüstinek hason felét, úgy promoteálják dolgokat, nem bízták magokat csak királyok erszényére. De Magyarországbán nem akar senki semmit. Ha egy várostúl zálogra kérnénk is, hetvenszer megesküsznek, hogy nincsen, nem gondolják meg, hogy ha az ország elvész, szabadságok is és minden javok elvész, melyből az pénz tereztették eddig. Sőt csak valami taxát felvessenek is rájok, esztendeig sem tudják extorqueálni rajtok, így szeretik

hazájokat. Erdélt nem féltem én, mert meg sem meri büzlteni azt az német uram török császár ellen, ott is fejedelem vagyok s leszek én. De az országot szánom és az uniót mely hamisan akarják megtartani. Én rajtam semmi el nem múlik, meglátja minden ember, csak más is úgy akarja, mint én. Az atyámfíának vigyétek be ez leveletem, Alvinczi uram olvassa el előtte és az tanácsnak is proponálja bátor nem bánom, értsék az állapotot, lássuk, ha felsekkernek, mert bizony nincsen nagyobb ellensége Ferdinándnak Kassánál, megölték az jezsuitákat etc. Tegnap írtam az atyámfíának, most nem írhattam, mivel az hadakat mustrálok és fizetek nekik. De kifogyok azért immár ebből is. Császár alábocsátja az francziai követeket, trombitást kérettenek tőlem, tegnap bocsátottam el Bécsben, kivel alájöhessenek. Öremest megbékélik velem az császár. Valeant. In Zombath, 23. Novembris, anno 1620.

Gabriel.

(Egykorú példány Lőcse városa levéltárában.)

CXV. 1620. deczemb. 6.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes ac circumspecti stb.

Kis Lukácsné jobbágya asszony Czibere Pálné alázatos panaszolkodásából értjük, hogy az elmúlt napokban északának idején maga házánál egy nyilván való tolvaj, ki azelőtt is mind emberhalálban s mind egyéb latorságokban egynéhányszor deprehendáltatott, az urát Czibere Pált megölvén, noha az publicus malefactor megfogattatván, városi tömlöczekben volna; mindazáltal annak törvényi szerint való megbüntetését csak egy napról másra halogatnátok, az exponensnek nyilván való keserűségére és fáradozására. Így lévén azért az dolog, holott mind az istennek parancsolatja s mind az közönséges igazság azt dictálja, hogy afféle publicus malefactorok in exemplum etiam aliorum érdemek szerint megbüntettessenek, hagyjuk s parancsoljuk serio, hogy ez levelünk látván, minden haladék, kedvezés és prolongálás nélkül, secundum deum et eius iustitiam, törvény szerint azt a nyilván való latrot, ha, mint éjjeli dologra, elegendő bizonyosság nem találatnék, magát meg is kinzattván és vallatván, érdeme szerint való büntetéssel in exemplum aliorum megbüntesse, hogy többé azon dologról meg ne taláttassunk. Secus haud facturi. Datum Tyrnaviae die 6. Decembris a. d. 1620.

Gabriel m. p.

Külszím : A rendes a kassai tanácshoz.

Más kéz : Exhibitae 29. Decembris 1620.

(Eredetije Kassa városa levéltárában).

CXVI. 1620. deczemb. 24.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes ac circumspecti stb.

Praepotentis solius ter optimi maximi dei manu, tam pacis quam belli terminos constitui ponique scientes, hactenus nos quoque bonum regni huius nostri publicum ita curae cordique nobis esse scivimus, eiusque gubernacula ita sumus pro virili moderati, ut intra utriusque pacis nempe et belli limites nos continendo, neutrum horum penitius seposuimus; nunc quoque ad utrumque quo tanto paratiores reperiamur, cum etiam alioqui personali insurrectione fidelibus nostris statibus et ordinibus promulgata, comitatuum gentes iam iam propius accedant, frequentiusque conveniant, videntur de variis rebus adeo necessariae provisiones nobis incumbere, quae ex deliberatione quoque comitis palatini, ceterorumque fidelium nostrorum consiliariorum cum dictis nostris statibus et ordinibus paucorum duntaxat dierum interstitio communicandae, itaque accurate in publicam consultationem assumendae erunt, ut tanto maiori cura et solertia, quicquid deliberatum fuerit, procurari administrarique possit. Fidelitates itaque Vestras benigne requirimus, clementer committendo, quatenus et ipsi e medio sui certas et primarias consularesque personas cum sufficienti instructione ad diem primum Ianuarii anni iam iam instantis, quem deus toti christianitati nobisque omnibus auspiciatissimum illucescere iubeat, huc in civitatem nostram liberam Tyrnaviensem expediant, quae hic comparentes, intellectis propositionibus nostris, de rebus praesentes necessitates publicas concernentibus quanto celerius deliberare, idque nobiscum una concludere possint, quod vergat in emolumentum, conservationem permansionemque communis dulcissimaeque patriae. Secus itaque non facturi. Quibus de cetero benigne propensi manemus. Datum in praedicta civitate Tyrnaviensi die 24. Decembris a. d. 1620.

Gabriel m. p.

Johannes Krausz m. p.

P. S. Beneficio veredariorum instructiones iis personis nobilibus transmitti poterunt, qui domos in civitate habentes, cum comitatensibus militibus hic praesentes existunt.

Külczön: A rendes a kassai tanácshoz.

Exhibitae 28. Decembris 1620.

(Eredetije Kassa város levéltárában. Hasonló rendelet őriztetik Bártfa város ltárában.)

CXVII. 1621. jan. 16.

Prud. ac circumsp. viri, dni amici et vicini nobis observ.

Salute et servitii mei commend. praemissa.

Bizonyosan adák értésünkre, hogy sokan az nemes országban lakozók közül nem tekintvén szegény hazánknak mostani állapotját, összegyülekezvén, az fizetésnek nagyobb szolgáláért Lengyen országban igyekeznek fizetésért menni. Minthogy peniglen ez elmúlt 1620. esztendőben celebráltatott pozsonyi országos gyűlésben art. 22. efféle személyek ellen az nemes ország statutomot rendelt, hogy efféle hazájok nem szerető emberek, kiknek ez állapotban idegen országból is hazájokban kellene sietniek, az magistratusoktól, fő és vicze ispányoktól, kapitányoktól megbüntessek: annakokáért király urunk ő felsége nevével Kglmeteket serio intjük és requiráljuk, hogy az megnevezett art. continentiaja szerént Kglmetek megkiáltassa és tiltassa, senki országunk végezése ellen fejek és jószágok vesztések alatt idegen országban az szoldnak kedvéért ne menjenek, mert ha megtapasztaltatik, az magistratus az nemes országnak statutomja szerint procedál velek. Kglmetek azért vigyáztasson affélékre, és megfogatván őket, hazánkuak törvénye szerint megbüntesse, avagy ide Kassára beküldje Kglmetek, hogy ilyen súlyos igyünkben szegény hazánk vitézlő rendben, ha kívántatik, meg ne fogyatkozzék, melyet király urunk ő flge is vehessen Kglmetektől jó néven. De cetero bene valeant. Datum Cassoviae die 16. Ian. 1621.

Earundem prud. ac circumsp. D. V.

amicus benevolus servire paratus

Nicolaus Bochkay m. p.

Külszín : Prud. ac. circ. viris dnis N. N. jud. prim. stb. civ. r. ac l. Lőcse stb.

(Eredetije Lőcse városa ltárában).

CXVIII. 1621. január 26.

Copie d'une lettre de Gabriel Bethlen au prince d'Anhalt (1621.)

Gabriel etc.

Illustrissime Princeps. Quod inde ab initio eius notitiae, quam hactenus litterarum beneficio continuavimus, in votis nobis fuit maxime, nempe ut etiam de facie invicem innotescere, mutuoque colloquio rebus et communi causae consulere possemus, id ita Vestram quoque Illustrissimam Dominationem apud animum suum constituisse efficiendum, ut iam itineri etiam sese committere voluerit, mox in exordio amicarum suarum litterarum, quas recte accepimus, lubenter intelleximus, adeoque iucunda nobis eiusdem

fuisset praesentia, ut ex ea multum utilitatis in bonum publicum redundare posse, si eius consequendae nobis vel adhuc quoque potestas fuerit, indubitanter speremus. Verum ab hoc optimo suo proposito perfida Moravorum defectione, quam nullo unquam tempore citra perpetuam nominis, famae et honoris ignominiam eluent, avocatum fuisse Dominationem Vestram vehementer dolemus. Diffiteri equidem non possumus foecem illam et colluviem nequissimorum hominum, inhonesto hoc suo turpique facinore multum impedimenti procurasse iis consiliis, quae hac adhuc hieme gloriosam amissorum recuperationem nobis videbantur certo polliceri. Ita enim iam omnia erant disposita, ut si illi constanter in foedere perstitissent, nec serenissimi quoque Bohemiae regis, Domini fratris, compatris et vicini nostri charissimi et Silesia egressus intervenisset, nihil amplius, quam divina benedictio conatibus nostris defuerit, facileque voti compotes potuissemus reddi. Quae duo dici nequit quantopere animum nostrum excrucient, illud tamen tanto etiam vehementius, quod obliti eius beneficii, quod se a nobis tum accepisse ipsimet ultro publiceque multis verbis testati sunt, cum in extremis praesentissimisque periculis constituti, ab exitio et interitu iamiam penitus erant obruendi, hanc iam nobis gratiam rependant, ut coniunctis cum hoste viribus hostilia sua arma in nos convertere non dubitarint. Sed divinae ipsos ultioni committentes, brevi eos daturos perfidiae poenas omnino persuasum habemus, quos sero sat digne deplorare poterunt. Interim tamen licet totus Buaqueionus (*Buquoi*) exercitus, Moravorum copiis auctus, in ipsis iam conterminis Moraviae et Hungariae subsistat, eidem pro virili copias nostras opponere non desinimus, quae quam forti animo ipsi resistant, quae hactenus utrinque acciderint, quid item de pace cum Caesare, et nobiscum tractanda sperandum sit, singularum uberiores notitiam ex literis nostris ad suam Serenitatem datis Dominatio Vestra petere poterit, quo eam amice dirigimus. Prolixam porro Dominationis Vestrae excusationem, qua infelicis pugnae Pragensis culpam a se removeat satagit, tanto libentius admittimus, quanto minus quippiam horum unquam venerit, aut transierit in vel perminimam nostram cogitationem, bonaque fide testamur, quotquot ex nostris subsidiis reduces examinavimus, et illius conflictus rationes cum suis circumstantiis indagavimus, omnes uno ore heroica Dominationis Vestrae acta magnis laudam Eucomiis extulisse, adeoque genuine nos de totius illius statu informasse, ut ipsimet, soli tumultuantium corruptorumque ab hoste militum perfidiae, potissimum tamen irae et vindictae divinae totum illud infortunium adscribamus. Obfirmarunt praeterea animum nostrum in optime et praeclare Dominatione Vestra sentiendi constantia illustris comes Turuanus, magnificus item Georgius Andreas ab Hoffkirchen,

qui oculati, ut ita dicamus, testes et inspectores rerum a Dominatione Vestra fortiter gestarum fuere. His nos honestae sustentationis erga triginta duos pagos in regno Hungariae destinavimus, pari provisione Erasmo quoque a Landau et Zachariae Starczer ordinata. Reliquorum exterrium et profugorum Austriacorum ea habita est ratio, ut instructioni nostrae, quam commissariis ad tractatum pacis deputatis dedimus, speciatim inserti, ex hoc maxime possint excludi, non est ita, quod Dominatio Vestra anxie deinceps laboret in diluenda admissi alicuius erroris suspicione. Quippe quae uti in virum bonum cadere minime potest. ita a persona quoque Vestrae Dominationis semper longe fuit remotissima. Id modo ab Eadem amice contendimus, affulgente commoda occasione suum ad nos adventum maturare haud gravetur; intellectura est ex nobis ea, quae promotioni boni publici olim sunt profutura. nec literis puto possunt concredi Quod superest, Dominationem Vestram divinae commendatam protectioni, diutissime bene et feliciter valere vivereque cupimus. Datum in civitate nostra libera Tyrnaviensi die 26. Ianuarii anno dni 1621.

(Egykorú másolata Parisban Bibliothèque de l'institut Collection Godefroy Portfeuille 269)

CXIX. 1621. február 1.

Illustris stb.

Kegyelmetek 28. Jan. írt levelét ma reggel 6 órakor hozák meg, melyet diligenter megolvastván, semmit az nagy rigiditásnál egyebet nem colligálhatok császár ő felsége commissáriusi magok viselésekből, mely ha így leszen és egyebeket nem proponálnak, nem tudom, miért mulatja ott Kegyelmetek az napokat, mert hogy én istentől és az nemes országtól régi szabadsága szerint reám ruházott kicsin dignitást féltében magamról levessem, és örökké való gyalázatomra annak renunciáljak, bizony uram az soha sem leszen, arról senki ne gondolkodjék, sőt inkább halok meg tiszteségem mellett, ingyen az titulus megadás s meg nem adás felett való differentia könnyen complanáltathatik kezünk, mert az Kegyelmetek discursusa szerint semmit nem veszekedem én affélet, ha ő felsége meg nem adja is, erővel én nem extorqueálok, a mint nem is lehet, de viceversa ő fölsége sem foghatja meg senki kezében az szerencsét, etc. Ezen uram nem kellene veszekedni, hanem közelb kellene lépni az dologhoz, és tractálna Kegyelmetek de summo iure s annak complanálása felől, mert így békesség nem leszen, melyet hogy Kegyelmed nemzetének tartozó kötelessége szerént hazájához való szeretetiért sincere igyekezze promoveálni, én az istenre obtestálok Kegyelmedet, és szeretettel intem, úgy tractáljon velek, mely az ország szabadságának s az én szemé-

lyemnek is ne derogáljon, meggondolja Kegyelmed, hogy halandók vagyunk, olyat végezzünk, hogy posteritásink is örvendezhessenek nékie, s Kegmedet áldhassák érette, ne kényszeríttessem extremumokon járni, mely ha leszeu, bizony örökké való siralom követ sokakat és az fegyver sokáig ki nem esik az kézből.

Én uram az secura, honesta paxot igen kívánom, sed non fucatom, melyhez örömet is accomodálom magamat, én rajtam semmi el nem múlik, valami illendő és lehetséges, ki országunk szabadságával és holtomig való gyalázattal nem ellenkezik. Irtam bővebben cancellarius uramnak, Kegyelmednek ő kegyelme erről világosban fog beszélgetni, megnyűgódjék Kegyelmed ebben, hogy féltében bizony meg nem halok, soha úgy nem rémíthet senki, hogy elfussak és ha az concordiára a dolog nem megyen, bizony Bécsben is nem fognak az emberek megmaradhatni az ketedik holnapban; én senkit nem fenyegetek, csak kérem istenért Kegyelmedet, tisztinek megfeleljen, mostan ne féljünk uram, mert velünk vagy az isten és ha békesség nem lehet is, bizony megoltalmazhatjuk országunkat, csak Kegyelmed és az urak egyenlőképen akarják, úgy, a mint én. Eszterhás Dánielt nem én, hanem az statusok arestálták az maga passiójára, melyet itt coram 25 personis beszélgete, látta az kímét s beszéllett véle, ki Buquoy táborába járt s akkor jött meg onnét, etc. Mivel látta, beszéllett véle, értette az intentumot s eltitkolta, ergo stb. Ez az oka arestálásának, de naponként, úgy értem, hogy többülnek, kiket én csak láttatlanná teszek, de ha az békesség végben nem megyen, bizony megsiratják. Tartsa meg isten Kegyelmedet jó egészségben. Datum Tyrnaviae 1^a Februarii 1621. hora 11 ante meridiem.

Benevolus

Gabriel m. p.

Kivül: Illustri comiti Sigismundo Forgach stb.

(Egykorú másolat az orsz. ltár Publ. Fasc. 13. No. 34.)

CXX. 1621. febr. 3.

Gabriel stb. Prudentes stb. Salutem stb.

Praesens rerum status ac publica regni patriaeque dulcissimae conditio inevitabilem quodammodo necessitatem nobis imponere, ut fidelibus nris magn^o Nicolao Bocskay de Kismarja, Andreae Berzeviczy de eadem et Johanni Palatics camerae nrae Scepusiensis consilariis nobis dilectis benigne in commissis dare dignaremur, quatenus iidem nomine nro Fidelitates Vras in praesentiam sui accersendo eisdem ea, quae a nobis in mandatis habent, diligenter proponant. Quod ut ex debito officii facturos eos obsequentissime clementer confidimus: ita pari de Fidelitatum Vrarum erga nos fide et obedientia spe ducti: iidem benigne committimus

et mandamus, simulac per praelibatos antefatae camerae nrae consiliarios nomine nostro propterea requisitae terminusque praefixus vobis fuerit: citra omnem difficultatem e medio sui certas personas cum plenaria autoritate ad locum et diem destinatum expedire non graventur; atque ubi conventum fuerit, resque proposita eisdem innouerit, eadem citra laesionem antiquarum suarum immunitatum, debito etiam modo benignae nrae requisitioni et voluntati condecenterque se accomodare haud tergiversentur. Satisfacturae sint in eo clementi nrae voluntati gratiamque nostram regiam promeriturae. Qua Fidelitatibus Vris benigne propensi manemus. Datum in civitate nra libera Tyrnaviensi die 3. Februarii anno 1621.

Gabriel m. p.

Johannes Krauss m. p.

Külczim: a szokott Kassa városának.

Alattu: Exhibitae 1621 die 11 Febr.

(Ered. Kassa városa ltárában. Hasonló rendelet őriztetik Bártffa városa levéltárában.).

CXXI. febr. 5.

Gabriel dei gratia etc. Egr. fidelis etc. Salutem etc.

Quandoquidem Fridericus Hermannus ab illo tempore, quo propter restitutionem libertatis regni Hungariae praesentes motus concitati sunt, rebellis factus partes caesareas secutus est, et hisce quoque diebus uxorem ac liberos Posonio Viennam abduci curavit: ea propter omnia vina et substantiam ipsius aliaque bona universa ac singula quocunque nomine vocitata tamquam huiuscemodi rebellis hominis egregio nostro fideli dapi-fero Sigismundo Kékedi contulimus atque donavimus.

Ac proinde tibi serio mandantes iniungimus et visis hisce praesentibus nostris nulla ulteriori commissione expectata subque amissione gratiae nostrae omnia dicti Friderici Hermanni vina res substantiae et bona universa, sive in domo propria, sive in aliorum manibus reposita sint et per te inventa fuerint, singulatim sine ulla excusatione produci et absque ulla mora mox et defacto praefato Sigismundo Kékedi vel per ipsum ac id deputatis hominibus ad manus consignes et consignari facias. Secus haud acturus. Datum Tyrnaviae die 5. Febr. Anno 1621.

Gabriel m. p.

Külczim: Egregio Leopoldo Peck domus thesaurariae nostrae Posoniensis administratori ac arcium Zent Gieörgi et Bazin capitaneo. Fideli nobis dilecto.

(Másolata az orsz. ltárban. Tract. Publ. Fasc. 2o No Vo.)

CXXII. 1621. febr. 17.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentibus ac circumspectis stb. In impressionibus quorundam librorum opera et artificio typographi Tyrnaviensis uti volentes, quo commodius negocium industriae ipsius concedendum peragere, in eoque felicius versare posset, cum universa sua typographia Cassoviam ipsum descendere mandavimus, cuius vecturam Leuchoviam usque iudex et senatus huius civitatis nostrae liberae Tyrnaviensis procurabunt. Ne itaque cum temporis dispendio diutius Leuchoviae moram trahere cogatur: Fidelitates Vestras benigne requirimus eisdemque mandamus, ut cum typographus praedictus eo appulerit, statim pro vectura rerum suarum currus sufficientes ipsi ordinare et subministrare, ac Cassoviam usque commodiore itinere deuehi diligenter procurare debeatis et teneamini. Secus non facturi. De cetero eisdem gratia nostra benigne propensi manemus. Datum Tyrnaviae die 17. Februarii 1621.

Gabriel m. p.

Nihil: A rendes a lőcsei tanácshoz.*Alatta*: Exhibitae 26. Februarii.

(Eredetiye Lőcse városa levéltárában).

CXXIII. 1621. márcz. 10.

Magnifice fidelis stb.

Az estve 7 óraker érkezék postám a portáról, 7. Február indult, csudálatosan forgott az állapot és Caesar Gál noha hánta a kasszát, sokat is fizetett és sokat ígirt, semmit nem használt, immár az conflictus hírének megvitele után lött minden dolog, reggeltől fogva gyertya világig tartott a tanács a vezér házánál, melyben muffti, az hozgya, ki helyére állatott az vezérek, giancsár aga, spaoglan agák, kaszjaszkérek és egy szóval minden végbeli mazul passák, békek, agák, kik akkor ott benn találtak lenni, behívtak a divánban, per voces ment a quaestio köztek, a magyarokkal köll-e a portának barátságot tartani, avagy az némettel, és azon nyugodtak meg, hogy az magyarokkal. Így aztán solenniter ugyan proclamáltatott az Ferdinánd barátságának rejectiója a portán; ez 3. avagy 4. Febr. lött, másnap az vezér az mi követinket és az császáret is behívatta és előttek mondta meg amazoknak, hogy soha külemben barátságot, békességet császárral nem tart a porta, hanem, hogy minekünk országostúl békét hagy. Császártól 8. Febr. indult a csauz, mihozzánk is másik azzal, hogy meg ne békéljünk ő akaratjok nélkül, mert reánk jó maga personaliter. Czorba passa, vagy bosznai, vagy kanizsai passa is

mellénk rendöltetett, ő is útban vagyon, követségben jó az egész országhoz. A tatár kán követi utban vadnak, az öcsém írja, hogy 2. Martii Kolosvárra érkeztenek. Azok is a féle tatár segítség jövésének hírével jönnek. Ezeket Kegyelmed ex originalibus jobban megláthatja, melyeket igen szükség megolvasni Kegyelmednek és palatinus uramnak és róla valóban köll discouráljunk, mert bizony szintén rajta veszjtük az dolgot, ha eszenkben nem veszünk magunkat; de hogy az discursus jobb aránt legyen, ha szintén Posonban menni nem akartam volna is, elmennék, hogy Kegmetekkel beszélhessek magam és az leveleket in specie ti magatok olvassátok. Római császár nekem nem hiszen, de im megmutatom, hogy én a keresztyénségnek kívánok annyi jót, mint Pázmán s akárki ez világon, ha ő felsége hitelt ad discursusomnak, megmaraszthatjuk Magyarországot, hanem az keresztyénségről is elfordíthatjuk talám a fegyvert. Kévántatik azért, hogy Kegyelmed supersedeáljon az én tülem vett resolutionának proponálásától addig, hanem jöjjen alá palatinus uram és Kegmed egy sajkán Posomban csak két óráig való discursusra és mindjárt visszabocsátom ő kegyelmét Kegyelmeddel együtt, mondhassam meg az én censurámat, mert pennára nem bízhatom. Bizony uram, hoc opus hic labor, most maradhat Magyarország, most veszhet el is, mert hitet adtak a mi követink otthenn, hogy a császárral Magyarország meg nem békéllik; azután ment minden dolog véghez. Bene valeat. Tyrnaviae 10. Martii 1621. hora 6. matutina.

Gabriel m. p.

Külczim: Paria literarum Bethlemii ad Pechi.

(Egykorú másolat orsz. Itár Publ. Fasc. 14. Nro 36.)

(Ugyanennek latin fordítása hasonló helyen.)

CXXIV. 1621. márcz. 23.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb.

Redeunti ad suos revmo et clarmo viro Petro Alvinczi, ecclesiae Hungarorum Cassoviensium ministro vigilantissimo, nobis honorando et sincere dilecto, nonnulla Fidelitatis Vestris nomine nostro proponenda benigne committere dignati sumus, clementer iisdem mandantes, eiusdem verbis et relationi non solum indubiam adhibeant fidem, verum ad ea, quae coram est propositurus, ita sese resolvant, uti sinceros patriae cives, fideles vero et honos viros maxime addeuerit. Quibus de cetero benigne propensi manemus. Datum in libera nostra civitate Tyrnaviensi die 23. Martii anno 1621.

Gabriel m. p.

Johannes Kraus.

Kivül: Prudentibus et circumspectis iudici et iuratis civibus civitatum nostrarum liberarum Cassoviensis, Leutsoviensis, Epperiensis, Bartphensis et Cibiniensis simul vel divisim constitutis etc. Fidelibus nobis sincere dilectis.

Az egyik példányon: Exhibitae 3. Aprilis anno 1621.

(Két egykorú másolata Lőcse városa levéltárában).

CXXV. 1621. ápril 10. körül.

Prudentes ac circumspecti dni, amici nobis benevolentes.

Salutem et servitiorum nostrorum paratam commendationem. Mely nagy buzgó kívánsággal kívánta legyen Kegyelmetek hazánknak háborúját viszon az szent békességre és elébbeni egységre hozni. tudván Ktkek nemzetünknek és országunknak megmaradását tulajdon csak abból függeni, nem szükség minékünk sok szóval Ktkek eleiben terjesztenünk, holott nyilván vagyon Ktkek-nél, hogy Hainburgban az sok commissarius urakkal egytetemben ennek megszerzésére küldött vala Ktkek bennünköt, az holott isten akaratjából nem is lön haszontalan fáratságunk, hanem noha hosszú munkánk, úgymint három egész holnapig fáratságunk után, elvégeztük mind az ország dolgát. Az mi Bettlen fejdelem dolgát illeti [mind] minden kívántaságinak megteljesítése után, csak szintin azon múlték el, hogy császár és koronás királyunknak ő fgnék klmes és méltó akaratja szerént nem akará mingyárás országot és az végházakat ő fgének megeresztteni szent Jakab havának előtte, várván tudniillik az törököktől az resignatio felől, mit parancsolna neki. Azért ő fge császár Vácznak az török kezében való esését szeme előtt viselvén, és attúl is tartván, hogy ha most Bettlen fejdelem híre nélkül az töröknek, az mint prae[di]c[al]ja, meg nem meri ereszteti istentől adattatott országát és koronáját, ha különben nem lehetne, haddal is vissza akarja venni, és országának végházaít az török kezében való eséstől megmenteni. Átallátván azért mi is, úgymint commissariusok, mire nézne Bettlen fejdelemnek az végek resignatiójából volt halogatása és jól tudván az országnak is minden kívánságát és szükségít, ő fgéhez császár urunkhoz ez okon mentünk fel Bécsben, hogy az ország dolgában az mint végeztünk volt Hainburgban, ugyanazok[at] confirmáltatnók császár urunkkal, mely diplomájának pariját ez levelünkben includálván, Ktkeknek mi oda küldöttük. Kérjük azért, sőt mi tisztünk szerént intjük minden rendeket, hogy ehez az ő fge diplomájához [melyben] minden rendeknek mind amnistiam sive oblivionem omnium factorum, mind liberalitatum observationem klmesen megadta, alkalmaztassák magokat és térjenek mentől hamarébb az ő fge igaz megkoronázott királyunk hűségére, declarálván magát Ktkek az diploma szerént. Minek utána palatinusnak, (?) hogy penig ő fge

hadainak az országban való bejövésében senki Kltek közül meg ne ütközzék, azt is akarjuk Klteknek megjelenteni, hogy ennek nem egyéb az oka, hanem hogy ő fge mind koronáját, mind országát s mind pedig híveit az törököktől [megvédelmezze], kinek, ha kész hada nem volna ő fgének császár urunknak, hirtelen ellene nem állhatna, és annál nagyobb okot is vehetne az török országunkban való bejövésére. Senkinek azért ez az had nem ellensége, sem pedig rontója, sőt oly disciplinában tartatik, ki miatt az ő fge híveinek nagy kára nem következhetik. Erre Kltektől mindjárás bizonyos választ várunk, quia periculum in mora. Éltesse isten Klteket. Posonii, 1621.

Prudentium ac circumspectarum

Dnum Vrarum

Amici benevoli

Comes Sigismundus Forgacz

de Gyemes mp.

Paulus Appony m. p.

Andreas Jacassith (Jakusics) m. p.

Kivül: Prudenti ac circumspectis dnis magistro civium, judici etc. Leuchoviensis amicis honorandis 4 cito.

(Egykorú hibás és kihagyásokkal teljes másolata, melyet Szécsy György küldött meg máj. 28-iki levelébe zárva, Lőcse városa levéltárában.)

CXXVI. 1621. a p r. 26.

Rimai Széchy György Murány 1621. ápr. 26. jelenti a császárnak, hogy elfogta Bethlen Gábornak egy a tatár khánhoz intézett levelét, melyben a khánt szövetségre s segélyadásra szólítja fel.

(Francia fordítása Párisban a Godefroy gyűjteményben: Bibliothèque de l'institut Portfeuille 490).

CXXVII. 1621. a p r. 28.

Gabriel Dei gratia electus Hungariae stb.

Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam. Non possumus non aegerrime praesentiscere Fidelitatum Vrarum in deponendis 4000 fl. quos pro taxa exactos in promptu habentes, nobis assignare, dum inibi praesentes fuissemus, intermiserunt; quod ab ipsis admitti neutiquam debebat. Cum autem exercitus nostri solutionis impendendae terminus instat pecuniarum illarum carere nulla queamus ratione; idcirco vobis serio demandamus, quatenus visis praesentibus, mora et cunctatione quavis seposita, quater mille illos florenos nobis transmittere debeatis; crastina die ad Lossonc vel circa Gács nos invenient. Secus sub gravissima indignatione nostra nequaquam facturi.

Datum in arce nostra Veterozoliensi 28. Aprilis anno dni 1621.

Gabriel m. p.

Titulus: Prudentibus et circumspectis iudicibus et juratis civibus septem liberarum et montanarum nostrarum civitatum etc. Fidelibus sin- cere nobis dilectis.

(A Jászai-féle gyűjteményből. Nemz. Múz.)

CXXVIII. 1621. m á j. 3.

Spectabiles ac magci dni etc.

Salutem etc. Kívánok istentül Kgteknek minden jókat meg- adatni. Az Kgték leveleit Bakos uram szolgálja megadá énnem, kiből szegény Rédei Ferencz uram eseti felől mit írjon Kgték, megérttettem, az ő kglme testét kívánván. Az mi annak okáért az dolgot illeti, Kgteknek jó lölki ösmerettel írhatom, hogy sze- génnnek fölverésében se hírem, se tanácsom nem volt; nem is én akaratomból esett ez szerencsétlenség ő kglmén, kit megértvén, minthogy nekem is szegény nem szintén idegenem volt, csak ellhí- lék belé és nem is keveset búsultam rajta. De az mi hírem nélkül megesett, azt vissza nem vonhattam, kinek testét magam is kész voltam volna eddig is megküldenem, csak tudtam volna hová küldeni; de énnem senki semmit nem íra felőle. Az Kgték kívánsága szerint ím megírtam Filekbe, hogy megadják, Kgték elvitetheti szegény atyánkfának testét, kérvén azon Kgteket, hogy Kgték szegénnnek esetit énnem ne tulajdonítsa, kiben semmi hírem, bizonítom az istennel, nem is volt, az mint Kgték eddig végére is mehetett. Az hol ő felsége jószágomnak porrá való tété- lével fenyegetett is, hogy Kgték engesztelte eddig is ő felségét, azt én Kgteknek ha élek, meg is igyekezem szolgálui; minthogy az szegénség semmit nem vétett, nem érdemli az Kgték ítületi szerint is az büntetést. Én sem érdemlettem ő felségétől semmi büntetést.

Az hol Kgd édes öcsém uram Rákóczy uram engemet em- lékeztet Kgdhez való kötelességem felől, arról én igen jól emlé- kezem, de Kgd megolvasván köztünk költ levelünkben való köte- lességünket, megítélheti mindjára Kgd: ha abban impingáltam-e avagy nem, holott abban az közöttünk levő kötelességünkben az vagyon expresse írva, hogy valaki bennünket szabadságunkban, religiónkban, hitünkben, nevünkben megsért, az olyanok ellen tartozunk egymást oltalmaznunk. Az mikor énnem sok inju- riáim estenek volna, Kgdnek írtam sokszor felőle; azt kívánám ő felségétől, hogy azokat megbüntesse; de nem hogy megbüntette volna, de csak válaszom sem jöve Kgd-től, holott én nem kicsinnyé gyalázódám ő felsége mellett létemben.

Az mi az Filek megszállását illeti, abban Kgték bizonyos

legyen, hogy meg nem adják; hanem, minthogy mindkét felől magyarok Kgtek, hogy ne veszzen az magyar miatta, Kgtek persvadeálja ő felségének, hogy hagyjon békét neki, viseljen ő felsége másra gondot, holott ez végvár az magyaroknak megmarad mindenkoron, mert valámig egy láb marad az benne valóokban, bizon meg nem adják; mely vitatással ez országnak nagyobb kárt teszen ő felsége, hogy sem hasznot. Tartsa meg isten Kgteket jó egészségben. Ex Murán, die 3. Maii, 1621.

Spect. ac M. D^{num} V^{rarum}

servitor et frater paratus
Georgius Széchi de Rima-Szécs m. p.

Külczim: Spect. ac mag^{nis} dnis Georgio Rákóczy, Simoni Pechy, Melchiori Alaghi et Paulo Rákóczy, suae electae regiae Mattis generali capitaneo, cancellario, ac intimis Consiliariis etc. dnis, amicis et fratribus observandissimis.

(Eredetije a gyfejérvári kápt. ltár r. a. részében.)

CXXIX. 1621. máj. 5.

Prudenti (*így*) stb.

Istentől stb.

Kglmeteket fejenként mint jóakaró urainkat azért kelleték levelünk által megtalálnunk, mivel hogy az nemes vármegyékről és az szabad kulcsos városokról hozzánk bizonyos levelei jüttenek volt Kglmeteknek, mölyből megértettük az Kglmetek jóakarátját ő felségéhez választott királyunkhoz és az nemes országhoz. Azért mi is kicsintől fogván nagyik, fejünk fennállásáig az mi kglmes urunkkal s fejedelmünkkel együtt élünk halunk és fejünk fenállásáig igaz hívek is leszünk, az melyben Kglmetek is nem kételkedhetik. Isten éltesse stb. Datum in oppido Nánás in congregatione nostra die 5. Maii anno 1621.

Far. Prud. Circ. Dom. Vr.

servitores fratresque paratissimi
Universitas nob. militum
Hajdonum in Cottu de Zabolcs m. p.

Külczim: A szokott Lőcse városának. Lezárva öt pecséttel.

Alatta: Exhibitae 16. Maii anno 1621. Hajdones Ultra Tibiscani suam operam civitati offerunt.

(Eredeti Lőcse városa ltárában).

CXXX. 1621. máj. 10.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes et circumspecti stb. Nyilván vagyon mindeneknél, hogy mi mind azoltától fogva, miolta az fges úristen minket

Kltek köziben hozott és arra választott, semmit hátra nem hadtunk abban, valaminemű mediumokot az Kltek szerelmes szép hazájának megmaradásában és szép szabadságának megtartásában feltalálhattunk. És ahoz képest az elmúlt esztendőbeli induciákat is, és az mostani békességnek tractáját is az fges galliai király követeinek requisitiójokra római császárral ő fgével indítottuk vala, hogy ezáltal az Kltek szerelmes hazája is és régi szabadsága megmaradhasson, és az hadakozások is, kiknek eventusi csak az fges úristennek titkos tanácsában vadnak, megszüntessenek és mindenütt az fegyver letétetvén, csendes békességes állapotban élhessen Kltek országúl. Az mely tractában mű és az mű commissariusink is, kiket magunk és országúl Kltek nevével felküldöttük vala Hainburgban, januariusnak huszonötödik napjától fogva az tractát el kezdvén, mindeddig is eleget fáradoztunk s elméledtünk, és az Kltek megmaradását és szabadságát szemünk előtt viselvén, semmit hátra nem hadtunk benne, minden mediumokot attentáltunk, miképen az dolgot békességes és csendes állapotra hozhattuk volna, kihez képest az magunk személyére nézve magunk megalázásával is, minden hozzánk illendő császár ő fge kívánságira accedáltunk vala, csak lenne meg az Kltek szabadsága és hazájában békességes állapotja. De császár ő fge részéről micsoda rigiditással és keménységgel viseltetett az tracta mind az mi személyünk s mind az ország szabadsági ellen, azt Klteknek minden circumstantiáiban írás által nehéz és sok volna declarálni. Az kiért mind ez ideig is nem annyira az mi személyünkre nézve (mert abban nem sok akadály volt és végben is mehetett volna), mint az ország szabadságának disputálásában, és az idegen nemzetnek országunkban való igyekezendő behozásában, végben nem mehetett az dolog, és ezután is végben megyen-e vagy nem, kétséges, kihez képest hogy mű is készületlenül ne találtassunk lenni, és hogy az békességnek tractáját is, miben forgott légyen, értse, és ha történet szerént (kit az úristen eltávoztasson). végben nem menne, magok megmaradásáról, az ellenségképen reánk jöendő nép ellen való ótalmazásáról végezzen Kltek, szükségesnek ítéltük lenni az mi atyai gondviselésünkből, az mint az nemes vármegyék is, mikor Nagy Szombatban az personalis insurrectiókor bejöttek vala, kívánták, hogy egy generalis gyűlést promulgálnánk minden rendeknek két holnap alatt, melyben ha az békesség végben mehetne, publicáltatnék, ha pedig végben nem menne semmiképen, deliberálhatna az ország megmaradásáról illendőképen ideim. Mely akkori közönséges kívánságnak mi is annuálván és az két holnap is eltelvén, mivel az ország állapotja most oly rendben vagyon, hogy az articulus continentíája szerént az competens promulgationis terminus nem szintén ad amussim observáltathatik, hanem tovább való haladékokat semmiképen nem szenvedvén.

valamennyire, mivel in mora periculum, abbreviálnunk kellett az időt, és rendeltünk az országnak generalis gyűlést ez jövődő juniusnak első napjára Eperjes nevű királyi szabad városunkban, melyben magunk is az fges istennek klmes providentiájából, ha azt érjük, personaliter jelen akarunk lenni. Hagyjuk azért és serio parancsoljuk, hogy az régi szokás szerént várostokból bizonyos és értelmes fő atyjafiait idein, úgymint eddig való szokás szerént, semmit nem késvén, és az praefigált terminusra való comparatiót nem protrahálván, bizonyosan és okvetetlen az megírt napra és helyre elegendendő authoritással és plenipotentiával küldje, hogy ott mindenekről, valamit az mi szerelmes hazánknak s nemzetünknek jóvára és megtartására feltalálhatunk, egy értelemmel, istent segítségül híván, közönségesen végezhesünk. Secus sub poena in publicis constitutionibus expressa non facturi. Datum Cassoviae die 10. Maii anno 1621.

Gabriel m. p.

P. S. Értvén azt is, hogy az ellenség azon igyekeznék, mi képen vihesse előbb előbb hazánk és országunk ellen magában eltökélt gonosz szándékát, és beljebb beljebb lépven, híveinket és hazája szerető fiait opprimálhassa, annakokáért hogy de modalitate belli contra hostem instituendi Kltekkal mentől hamarébb végezhesünk, klmesen hagyjuk és parancsoljuk, ennek se órát, se napot ne várjon, hanem minden haladék nélkül küldje ide Kassára hozzánk bizonyos és értelmes meghitt maga két atyjafiát cum plenaria csak azon egy dologról velünk tractandi et concludendi autoritate. Secus haud fecerint.

Gabriel m. p.

Johannes Krausz m. p.

Kívül: A rendes a lőcsei tanácshoz.

Más kéz: Exhibitae 16. Maii anno 1621. Intimatio diaetae Eperciensis.

(Eredetije Lőcse város levéltárában. Hasouló rendelet őriztetik Bártfa, valamint Eperjes városok levéltáraiban).

CXXXI. 1621. m á j. 10.

Spectabilis et magnifice nobis sincere dilecte.

Kegd levelét most délután hat órakor hozá jámbor szolgálja, az palatinus levelének includált parijával, melyet megoldvasván, látom, minemű nagy szemfényvesztő stratagémával ámitják el az nyomorúlt országbelieket; szabadságoknak megadásáról való szerzett diplomával biztatja őket, a kik meghajolnak, azoknak amnistiájok lészen és gratiájok etc. Sokat írhatnánk erről, de az üdőt nem akarván azzal tölteni, Kegd postáját késlelnem, abban hagyom, semmit rajta nem disputálok, hanem csak az

egyét mondok hozzá, palatinusa lévén az országnak, micsoda lélektől viseltetett az az ember, hogy hazájában fegyvert hozott és fegyverrel akarja az országot császártól szerzett diplomának engedelmesen való meghajlására, ez illet palatinushoz, ki hihet annak? De hogy én reám Kegtek ne vethessen, noha bizonynal tudom, hogy az országnak szabadsága soha nem effectuáltatik az 17 conditiók szerént és az németeket mindenüé beültetik, valahová akarják és ha úgy tetszik Kegmeteknek országúl jobbnak lenni, én sem sokat gondolok véllé, csak én reám ezután senki ne vessen, ha az országnak minden rendi contentusok lesznek az császár diplomájával, melyet mostan adott, csak érthessen bizonyosan és láthassam minden vármegyének arról pecsétés levelét, hogy contentusok rajta, én nem gondolok véllé, akárminemí veremben essenek, ha magok ultro akarnak hanyatthomlok az veszedelemben esni. Attól az hadtól, kit palatinus sok könyörgésével nyert meg, hogy Magyarország rontására bocsásson császár, (mert ha ők nem sollicitálták volna, nem bocsátottam volna én be őket az országban, de az ő factiójokkal nyakát szakasztván az tractatusnak, többire erővel vonzák az ellenséget magokra) mondom, bizony én attól semmit nem félek és attól való féltében semmit nem cselekedném, mert az úristen velem lévén, nem auni, hanem három s négy anni ellenségtől sem félténém én Magyarországot, hanem inkább győzedelmes szerencsét reménlenék, csak magok az magyarok ne árulkodnának s kaput ne nitnának nekik, de bátor mindenütt kaput nissanak nekik is azon a földön, a mint hozzá is fogtanak, jól ismerem immár az embereket és tudom bizonyosan, mi következik abból, mihelt megfordulhatok és az két felől való rettenetes romlásnak nem én, sem az német, sem török, tatár, hanem magok lesznek okai. De hogy én reám Kegtek ne vethessen, im én most is kész vagyok az tisztességes accordúra és a mint feljebb íram, ha az ország az ő részéről való diplomán contentus lészen, nekem semmi ellenem benne. Az én contentatiómat a mi illeti, azon sem leszen akadály, csak onnét az részről ne legyen az ő számtalan scrupulosítások szerént. Annakokáért Kegd mindjárt küldjön az palatinushoz, írja meg neki, császártól hozasson mindjárt egy salus conductust cancellarius nevére és melléje rendelendő követekére, valakik véllé lesznek. Az levelet sub bona fide in verbo caes. regioque írják, bántásak nem lészen az követeknek. Az levelet vigyék Kegmed kezében és Kegd mindjárt póstán küldje eleiben cancellariusnak Bajnócz felé, im én mindjárt megindítom, Rosombergig elküldöm, várják ott meg az salus conductust, hogy ha alá küldik, mehessenek sietséggel, Ujvárban mennek Kegmedhez és ha kívántatik, Posomban is elmennek, avagy szintén Bécsben is, ha úgy kívánná az alkalmatosság, és ha isten így akarta, menjen végben az békesség, én az resi-

gnatió n sem fogok sokat altercálkodni, csak egyébaránt lehessen jó vége az tractatusnak, azzal is meghamisítom az palatinus opinióját, hogy nem az török segítség elérkezésére kívántam az resignatió nak terminusát, de ezt így ígérem uram, Kegd igen jól eszében vegye, hogy ha tökéletes békességet akarnak végezni, az hadakat szállítsák az Morva vize mellé, ne hozzák beljebb az ország rontására, hiszem övék leszen, és az pusztaságban, nem tudom mit gyönyörködhetnek: mondom, így ígérem magamat az követimnek felküldésére, az tractatusnak jó végben vitelére és az resignatió n való nem sok altercatióra is, hogy ők is az hadat tartsák vesztég, szállítsák az Morva mellé. Az én követeim ez jövő vasárnap Rosomberken lesznek, mihelt császár salus conductusa érkezik, azontól onnét megindulnak és negyed napra Ujvá rban lesznek Kegdnél és ha Posomban kelletik me nek, négy, avagy öt nap alatt elvégezhetik, ebben semmi haladék az én részemről nem leszen, csak onnét Kgd siettesse az salus conductust. Innét bizonyosan megleszen mindenképpen, noha tudom, az töröktől elég veszedelmes állapattal való búsulásom leszen ez dolog miatt, de ha isten így akarta ő felsége, én immár reá megyek, melyre semmi egyéb nem viszen, hanem csak ez egy ok, tudniillik hogy én idémben ne veszne el az magyar nemzet, de bizony igen félek, hogy nem halhatok addig meg, hanem veszedelmét fogom meglátni, melyet az úristen távoztasson el szent fiáért; de ha az németet beveszitek uram, bizony akkor leszen végső veszedelme országtoknak, kí ről én mostan többet nem írok, hanem Kegd viseljen ez két dologra gondot. Egyik az salus conductusnak meghozatása, másik az hadakat (*sic!*) megtartóztatása, mert különben én sem tudom, mint és miért kellenék tractálnom vélek veszedelmesen, mert én magamat nem féltém, sem magam hasznáért nem cselekedem semmit, hanem az ország megmaradásáért, romlását akarván eltávoztatnom. Kegd sietséggel tudósítson engemet felölle, tudjam magamat mihez tartani. Feliciter valeat. Ex Cassa, 10. Mai hora nona vespertina. 1621.

Gabriel m. p.

Az egész Bethlen kezeírása.

Kívül más kézzel: 10. Mai 1622. Princeps Bethlen ad comitem palatinum. Hibásan. *Ismét más kézzel:* quod pro certo sciat 17 conditio pro parte regni non effectuabitur per cacsarem. — *Ismét más kéz:* variis viis tractatus pacis distrahitur et horum et malorum causa sunt ipsi Hungari.

A borító s a rajta levő cím elveszett.

(A Jászai-féle gyűjteményből. Nemz. Múz.)

CXXXII. 1621. máj. 20.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb. Az Lengyelország felé való passusokra kívántatik szorgalmatos gondviselésnek lenni, mivel akármi nemzethől álló vitézlőnép azonnal arra vévén utat, szökve is megyen által Lengyelországra. Mivel pedig magunknak is az országnak ótalmazására és megtartására szükségünk vagy az vitézlő népre: annakokáért Hűségteknek kglmesen hagyjuk s parancsoljuk is, az passusokra szorgalmatosan vigyáztasson, hogy senki, se az magyar vitézlő népekben, se az német gyalogságban avagy lovasban, valakinél az mi levelünk nem lészen, mindenütt meghirdetvén ott környöskörül való jószágokon kemény büntetés alatt, hogy az passusokra és utakra igen vigyázzanak, és valakit afféle vitézlő népekben megkapathják, fogton fogják és azokat jó gondviselés alatt kultön küldjék ide be mi hozzánk. Secus non facturi. Datum in civitate nra libera Cassoviensi die 20. Maii ao 1621.

Gabriel m. p.

Johanues Krausz m. p.

Külczim: A szokott Kassa városának.*Alatta*: Exhibitae 20. Maii 1621.

(Eredetije Kassa városa levéltárában.)

Jegyzet: Egy másik példánya Lőcse városa ltárában. A külczim alatt áll: »Exhibitae 23. Maii 1621.« Hasonló őriztetik Bártfa városa levéltárában.

CXXXIII. 1621. máj. 21.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb. Akarván bizonyosan annak végére menni, ha valakinél itt várostokban ausztriai, morvai, sleziai, csehországi és több azokhoz tartozó országokbeli embereknek vagy marhájok, pénzek, vagy pedig adósságok, restantiájuk volna, annak fölkeresését és inquisitóját bíztuk ez levelünk mutató hívünk Tibold Demeterre. Hagyjuk azért s serio parancsoljuk, ez mi levelünk látván, Tibold Demeternek akármi rendbeli várostokban levő embereknél, szömély válogatás nélkül, hüt szerint az megmondott országokbeli embereknek pénzeket, marhájokat és akármi névvel nevezendő javokat, restantiájokat, adósságokat nemcsak szabadon engedje kikeresni, hanem valamiben kívántatik, minden segítséggel is legyen neki, és az mi szókkal Hűségteknek mind annak teljes hitelt adjon. De cetero stb. Datum Cassoviae die 21. Maii anno dni 1621.

Gabriel m. p.

Külczim : a szokott Kassa városának.

Alatta : Exhibitae 22. Maii, 1621.

(Eredeti Kassa városa ltárában.)

CXXXIV. 1621. máj. 22.

Gabriel dei gratia electus Hungariae sat.

Spectabilis ac magae comes dne fidelis sincere nobis dilecte, salutem et gratiam nostram. Kegmed levelét Markos Adám Maytini Bertával együtt ma kilencz óra tájban adák meg együtt az egész vitézlő nép levelével ; melyből értjük Kegd szolgáinak ilyen rettenetes gyalázattal való magok elárulását, kin mennit csudálkozunk, meg nem tudjuk írni. — Balogh Ferenczet Kegd minékünk mint commendálta és maga is az mint magát viselte, más ítéletben voltunk fölöle, ki ha maga fejétől próbálta ezt meg, nagyobb áruló ez világon ő nálánál nem lehet, felesége, marhája Kegd szömélye mellett lévén, erős hüttel az várnak Kegd számára való megtartásra kötelezvén magát, még csak álgút sem várt alája s ha így adta föl, immár nem tudjuk, kire kell valamit bízni. Az Kegd kárvallásán is, ha ez így történt, tiszta szüből szánkódunk, de az kárvallásnál az töllök esett rettenetes gyalázatot nagyobbnek tartjuk. Mert Sempte várában nemhogy ezt az kevés nímet hadat nem mertük volna mi magunk szömélyében megvárni, de külömb s több ellenségnek is gondot adtunk volna belőle. Mely dolog ha ugyan meglött, azt immár vissza nem vonhatni, csak Kegd Érsekujvárat minékünk s az országnak tartsa meg az benne levő vitézlő renddel együtt nekünk adott hütinek kötelessége szerént, az mint Kapler Sigmondtól küldött levelünkben Kegdet assecuráltuk, most is az szerént fejedelmi hütünk szerént assecuráljuk, hogy minden kárvallásáért duplával mást adunk és eddiglen való grófságát egy nagy urasággal neveljük. Így Kegdnek conscienciája becsületes jó hírével, nevével dícséretesen megmarad és az országot is előbbeni szabadságos állapotjára hozhatja az egy Ujvárnak megtartásával, melyben hogy Kgdnek elégséges módja nem volna, arra Kegd nem vethet, mert vitézlő nép Kegd körül annyi vagyon, kiket nem reméllünk, hogy beférének Ujvárbán, kiknek fizetéseket, hisszük, ha tegnap nem is, ma megvitte Palásti Gergely. Akarván pedig többíteni az vitézlő népet, még tegnapelőtt, azaz vigesima praesentis mensis Maii megindítottuk őket, Bornemisza Jánost rendelvén eleikben. — Az budai vezértül is pediglen megérközvéen ma póstánk egy csauszszal egyetemben, bizonyoson írhatjuk Kegdnek, s úgy higgye, az mint levelünköt olvassa, hogy az elmúlt csötörtökön indult meg Tandorfejevárrúl táborostúl az új vezér, az magunk

szolgája Budánál látott táborban négyezer (?) törököt, melyet ha Kegd nem hinne, könnyű megláttatni. Hogyha az ellenség meg akarja Ujvárat próbálni, attól nem tartóztathatjuk meg, mert az sok pártos árulók sollicitálják és siettetik az előbb előbb való jövetelre, kik magoktól, látni való dolog, hogy országunkban eddég is be nem jöttek volna, ha az factió nem indulhatott volna és ha szintén Ujvár alá mennének is s megszállják, egyebet annál nem írhatunk most is, valamire az érsekújvári palotában és kapujában ígértük magunkat az vitézlő népnek, most is azon hűtre írjuk (ígírjük?), nemcsak néppel és haddal, hanem magunk személyünk szerént megsegétjük Kegdet az vitézlő néppel együtt, csak úgy ne cselekedjék Kegltek, az mint Balogh Ferencz. — Ad 15. diem Junii hadainknak szömélyünk mellé kellekik érközni és az török hadak is szokások és szabadságok kívül, nem várván az ő megindulások felől régen végezett napjokat, hanem késedelem nélkül érköznek mellénk. Ha Kegd meg akarja Érsek-Ujvárat tartani, nemcsak megtarthatja, de nagy szégyenvallással is, hiszszük az úristent, hogy az ellenségnek el kellekik menni alólla, csak Kegd az ellenséghez ne viselje magát lágyan, hanem valamivel árthat neki, ártson, az törököt hívassa Kegd maga mellé, nem az várban, kitől isten oltalmazza, hanem az mezőn való szolgálatra, kik minden bizonynyal jelen lesznek, csak Kegd sollicitálja és vehessék eszekben azt, maga is Kegd hitesse el velek, hogy az nímetnek nem akar kedvezni. Ujvárat nem tíz, tizenkétezer németnek való megvenni, jusson eszében Kegdnek, Bocskai fejedelem idejében menni magyar s török szállotta volt meg s mely kevesen voltak benne, végére mehet Pográni György urantól és több vitéz emberektől is, kik akkor benne voltak. Mostan ennyi vitéz ember lévén Kegd mellett, hiszszük, hogy az úristen mindnyájunknak győzedelmet ad az ellenség ellen, ha szintén oda megyen is. Mi sem mulatunk semminémű occasiót el, higgye bizonynyal Kegd, hanem éjjel nappal abban fáradunk, és ígéletünknek eleget tehessünk, de mód nélkül és gyermeki állapottal nem akarunk menni, hanem oly haddal, hogy nemcsak Ujvárat oltalmazhassuk meg, hanem az szent istennek segítsége által az ellenségen triumphálhassunk is. — Ezeket mi bona conscientia írjuk Kegdnek és elhiheti, mert bizony külömben nem leszen, csak Kegd is föl ne adja azt az szép végházat az ellenségnek. Az hol pediglen Kegd az mi szónknak nem akarna hitelt adni és kötelességének is nem kezd eleget tenni, arról nem tehetünk, mi isten és ez világ előtt ebből salva conscientia akarunk megmaradni, solenniter protestando. Mert mi semmiben úgy nem fáradozunk, mint Kegyelmetek megmaradására való gondviselésünkben, de ha szintén Kegd az várnak földadása felől gondolkodnék is, ezt sem akarjuk titkolni, hanem kívánjuk inkább, hogy értse, azzal is Magyaror-

szágtól búcsúnkat nem veszszük, sőt inkább incitáltatunk az vindictára és ha nagyobb veszedelem fogja az országot obruálni ennél, az mitől mostan Kegd oly igen láttatik félni, annak nem mi leszünk okai, hanem azok, az kik Érsek-Ujvárnak földadása felől consultálkodnának és az felséges istennek ítélőszéki előtt azok adjanak számot az sok ártatlan vérontásról. Mert Kegd igen jól tudja, hogy mi az szent békességet igyekeztük végben vinni római császárral, melyet végben is vihettünk volna, csak Forgács Zsigmond több magához hasonló árulókkal, császárnak akarván kedveskedni, az országot fegyverrel való meghajtásával és religiójoknak promotiójára, ezt az nagy szakadást ne csinálják vala, mely szent békességnek végbenvitelétül most sem vagyunk idegenek, az mint ezt megírtuk Kegdnek bőségesen és Hoffmann Györgytől expedíalt instructiónkból Kegd világosan meglátja; kinek, hogy elindult innen, ma hatod napja. Mi reánk azért se Kegd, se az ország, se császár, se Forgács Zsigmond nem vethetnek, mert mi rajtunk semmi el nem múlik az dologban és ha akarják, az békességet véghöz vihetjük, csak az országnak böcsületit tisztességes szókkal való szabadságának megadásáról adjon illendő diplomát ő felge, ne ilyent, minemű cz mert ezen mi. Kegdnek bizonyosan írhatjuk, hogy az ország nem contentus, noha Posont és Nyitra vármegyék halljuk, hogy acceptálták, de una hirundo non facit ver, két s három vármegyék sem tesznek egy országot, nem vármegyéről vármegyére köll az császár diplomájának parióját hurcholtatni Forgács Zsigmonddal, ha az országnak régi megírott törvényének és szabadságának módját szemé előtt akarja viselni, hanem in generali diaeta kelletik annak promulgálásának lenni, melyre mi ihon ez jövő eszten keddet rendeltük az vármegyéknek, mely napra valamely vármegyékből lehet, de tudjuk, hogy compareálnak, azaz ad primum diem Junii és mi is ante omnia az császár diplomáját proponáljuk, kin ha contentusok lesznek (volenti non fit injuria) mi is tovább nem akarunk altercálkodni felette, hanem azontúl végben mehet az békesség. — Mert az mi személyünknek contentatióján császárral semmit nem veszeke-dünk, az mint Kegd Hoffmántól fölküldött conditiókból megláthatja. Az resignatio is mindjárazt megleszen, de ha az ország contentus nem leszen azon, mindaddig kényszerítettünk mi az ország mellett törekedésünkkel, fegyverünkkel, értékünknek, vérünknek kiontásával és ad ultimum életünknek elfogyásával is végig megmaradni, mert az mi kötelességünk minékünk ezt dictálja, nem lévén elhányó hütünk, mint az mostani árulóknak, ez kívántatik minden igaz hazája szerető rendektől is. — Kegdet annakokáért szeretettel intjük és obtestáljuk, hogy viselje úgy magát, az mint illik és kívántatik ilyen becsületes gróftól, kárvalásival ne gondoljon, bizony elhiggye Kgd, hogy az úristen mind

azokat még ez esztendőben megtéríti Kegdnek, ha mit elvesztett, vagy elveszt, egynehány nap alatt, s annál többet sokkal, az mint megírtuk. De mind azoknál az igaz conscientiával való halhatatlan jó híre neve drágább kincs. Kappler Zsigmond és Hoffmauy György fölérköztének-e Kegdhez, levele által arrúl minket tudósítson és ha Kegdnek az békességhez vagyon kedve, fáradjon Kegd az mi instructiónk szerént annak végben vitelében s minket késedelem nélkül minden dolgokról tudósítson. — Végezetre mit írjon gróf Manczfeld Csehországból az jagendorfi herczegnek, im mind az maga németül írt levelének az mását s mind pedig az deák versióját is oda küldöttük Kegdnek, melyből megértheti, hogy az császár hadának elég goudja vagyon s leszen is azután jobban Csehország felé és hogy még más végét adja az úristen mind ezeknek az dolgoknak. Nagyobb bizonságnak okáért az levelet in specie látta Markus Ádám s kezében is volt. Et bene valeat. Datum Cassoviae die 22. Maii anno dni 1621.

Benevolus
Gabriel m. p.

Johannes Krausz m. p.

Külszím: Spectabili et magno comiti Stanislao Thurzo de Bethlenfalva, perpetuo terrae Scepusiensis, eiusdemque et Nitriensis comitatum supremo comiti, consiliario nostro et in partibus regni cis Danubianis generali etc. Fidei sincere nobis dilecti.

(A Jászai-féle gyűjteményből. Nemz. Muz.)

CXXXV. 1621. máj. 24.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes et circumspecti stb. Ex caesareanis commissariis per milites nostros captis inter alios Sebastianus quidam Schröttl Wiennensis interceptus, in praesentem usque diem hic detinetur, qui etiam de lytro pactatione nobiscum inita, Novisolii quosdam habet cognatos, quos ubi de sua eliberatione requisivisset, adeo sibi propensos reddidit, ut mille ducentos florenos se nobis lytri loco deposituros offerrent. Quia vero Nouisolio pecuniae huius translatio ob longinquitatem partim itineris, partim ob pericula quae itinerantibus per latrunculos Szecianos et aliorum factionorum, colluviem struuntur, commode fieri nequeat, ideo eidem Schrötelio sub sigillis suis obligatorias litteras ad Fidelitates Vestras sonantes (quarum exemplum fideliter de verbo ad verbum sine argumento vel diminutione aliquali transumptum praesentibusque inclusum eidem mittimus) impertiti sunt. Quae cum ita se habeant, Fidelitatibus Vestris benigne committimus et mandamus, si hoc pacto iuxtaque votum et fiduciam literarum

Novisolensium gratificari huic Schrötelio administratione isthac summae praetactae voluerint pecuniam talem nobis quamprimum transmittere non procrastinent. In originali obligatoriae homini ipsarum qui pecuniam est allaturus actutum fideliter assignabuntur. Sin aliter facturae essent, nobis animum voluntatemque suam quantocyus intiment. Secus non facturi. Datum in civitate nostra libera Cassoviensi die 24. Maii, a. d. 1621.

Gabriel m. p.

Johannes Kraus m. p.

Kivül: A rendes a lőcsei tanácshoz.

Exhibitae 26. Maii anno 1621.

(Eredetije Lőcse város levéltárában)

CXXXVI. 1621. máj. 28.

Prudentes ac circumspecti dni.

Amici et vicini nobis honorandi.

Salutem et nostri commendationem. Palatinus, Jakusith és Apponi uramék császár urunk ő fölge commissariusi mit irjanak ez ország állapotjáról, parancsolván mihez alkalmaztassa magát, im Kegteknek oda küldtük, Kegtek megérti. Azért accomodálja Kegtek ahoz magát, ha ez országban való megmaradását akarja. És ez inclusákat is mindjárt küldözze el kinek-kinek az superscriptio szerint, ha fejét és böcsületit szereti, kinek ezután is végére megyünk ha megkülte-e, avagy nem, kiket ha meg nem küldi, bizonyos légyen benne, hogy kárát vallja, tempestive gondolkodván magok állapotja felől is, holott immáron császár urunk előjáróban elbocsáttatott hadai az bányavárosokra érkeztenek. Az derék hadai is ő fölgének utánna vagyon. Im máron az oda föl való vármegyék, Poson, Nitra, Bars, Hont, Nógrád, Trincsin és az többi is, a Dunántól való föld Csallóközzel együtt mind császár urunk számára meghajlottanak. Az erős várak is az szerint, Érsek-Ujvárat is megvették eddig, melyet hihető, hogy Kegtek is jól tudhat és megérthetett. De cetero Easdem bene valere cupimus. Datum in arce nostra Muran de 28. Maii anno 1621.

Prud. ac circumspectarum

D^{num} Vestrarum

amicus et vicinus benevolus

Georgius Zechy m. p.

P. S. Sőt császár urunk ő fölge nevével serio hagyjuk s parancsoljuk Kegteknek, hogy Ktek ez palatinus uram levelére mindjárazt resolválja magát választ adván. Melytől császár urunkot ő fölgét az mi kegyes urunkot koronázott királyunkot és

palatinus uramot is az commissarius urakkal együtt informálhasuk Ktek magaviselése és mostani állapata felől.

(Egykorú másolata Bártfa városa levéltárából.)

Jegyzet. Ezen levélhez volt mellékelve az apr. 10-én kelt körlevél.

CXXXVII. 1621. máj. 29.

Gabriel Dei Gratia stb.

Generosi fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam. A szegény üdvözült Rhédei Ferencz ur testét. . . kiadván, ma isten akaratjából ide Kassára érkeznek vele. Mivel pedig szegény megholt urnak tetemi immár nem egyebet, hanem földet kívánnak, temetését az jelen való holnapnak 29-ik napjára rendeltük Zent-Jóbra, itt azért az testet nem akarván késlelni, az jövő vasárnap megindítatjuk, kit szerelmes társunk most szintén Zent-Jóbig, magunk pedig egy ideig olyan régi vitéz úrnak és érdemes hazafiának utolsó hőcsülettételnek okáért el akarjuk késérni. Hűségteknek azért hadjuk és parancsoljuk is, az mi levelelünk látván, ez közelben jövő szombatra jövén be ide Kassára, hogy másnap velünk egyetemben az testet késérhesse el, itt meg nem késleljök, hanem házához vissza bocsátjuk. De ceteris eisdem benigne propensi manemus. Secus non facturi. Datum Cassoviae die 29-a Maii ano dni 1621.

P. S. Ugyan vasárnap házához mehett, mert az Hostadtban. . .

Gabriel.

Kiliczim: Generosis Sigismundo et Ladislao Kapi de N. etc. fidelibus nobis dilectis.

(Copia e Cimelio Diplom. Bibliothecae Cath. Ecclesae Q. Eccles.)

CXXXVIII. 1621. június 3.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes ac circumspecti stb. Az mostani felháborodott állapotnak mivoltához képest mivelhogy valakik az magunk és az szent koronához tartozó jószáginkból zászlónk alá fizetésünkre adták magokat, azoknak feleségeket, apjakat, anyjokat, az naponként való szolgálattól, adózástól, dézmaadástól immunissá kellett tennünk; többi között ide Kassához tartozó Ujfaluból is egynehány kék gyalog ennekelőtte jövén udvarunkban fizetésünkre, úgymint Pál István és György, Darabant Márton, Ujfalusi Gál Mihály, Benedek és Márton, Benkő György, Farkas Máté, Szabó István és Nevelős György, azolta állapotjok szerint, minthogy személyünk mellett ez hazának és a városnak is híven szolgálta-

nak, intjük Hűségteket ez levelünk által, hogy valameddig az meguevezett kék gyalogink udvarunkban szolgáljak és ez mostani motus le nem csendesedik, előtte viselvén az hazának közönséges szükségét, az üdő alatt oda haza az feleségeket, apjokat, anyjokat, kikkel tudniillik egy són, kenyeren és kereseten voltak ez ideig, szolgálatra szedő vedőre, dézmaadásra Hűségtek ne kényszerítse, sőt inkább legyen ótalommal nekik. Quibus de cetero gratia nostra regia benigne propensi manemus. Datum Cassoviae die 3. Iunii a. d. 1621.

Gabriel m. p.

Johannes Kraus m. p.

Kivül : A rendes a kassai tanácshoz.

Alatta : Exhibitae 12. Iunii 1621.

(Eredetije Kassa város levéltárában.)

CXXXIX. 1621. j u n. 7.

Serenissime princeps ac domine etc. Fidelium perpetuumque etc. Mindattól fogvást, hogy isten Fölségedet az magyar nemzetnek s kiválképpen Magyarországnak oltalmazására, és megromlott szabadságának előbbeni jó rendben hozására fölindította és fejedelmől előnkben adta, megtapasztaltam Fölségedben kglis uram hazánkhoz való nagy szeretetét és atyai kegyességét, holott minden úttal és móddal, nem számván Fölséged sem törődését, fáradságát, sem költségét, igyekezte Fölséged a szent békességet végben vitetni, kiért az úristen minden kedves áldásával Fölségedet gazdagon látogassa meg. Ebben pedig az magyar nemzethez való királyi kegyességében most is Fölséged meg nem lassúdott, hanem az tractának elindítására és continuálására Hoffman uramot ő kglméhez bátyámhoz Thurzó Szaniszló és Csuthy Gáspár uramékhoz fölbocsátotta. Ő kglmek ott Ujvárbán levén, minthogy nem tudják s nem is látják az ide ki való állapotot és az embereknek is elméjeket annyira, mint én, hogy az dolognak annál jobb előmeneteli lehessen s országunk is az veszedelemtől annál szabadosabban nyughasson, igyekeztem azon, hogy én is Fölségednek és szegény hazámnak ebből is fáradságot nem számván, valami jó és hasznos szolgálatot teljesíthetnék, melyre indétattam kiválképpen ebből is, holott Fölséged kglisen nekem is méltóztatott vala parancsolni az békességnek tractálása felől, sőt erről való akarátját ugyan meg is jelentette vala Fölséged, s érttettem azt is, minemő conditiókat és instructiót küldött Fölséged Thurzó Szaniszló bátyám és Csuthy uraméknak s azt is alkalmasint tudom, menniben vagyon és miben Ujvárbán az tractának állapotja. Ezek nálam nilván levén, a mint Fölségednek följobb is jelentém, az tractának, hogy annál szerencsésb kezdete és

continuálása is lehessen, az én régi jó akaró uramot s barátomat Lyptay Imre uramot, ki hazánknak jóakaró fia és Fölségednek is igaz híve, s nem is szükség Fölséged előtt commendálnom, holott jól ösmeri Fölséged, hívattam volt magamhoz, és sok kérésimmal reá hírtam, hogy az palatinushoz menjen, és a mint személyemre, úgy jószágomra is túlle és császártúl is oly salvus conductust hozzon, a mely mellett szabadosan, háborgatás nélkül mehessek Fölségedhez, és jószágom is addég meg ne károsíttatnék. Erre kgl's uram Lyptay Imre uramot én igen jónak és elegendőnek ítéltém, egyért azért, hogy ő kgl'me is egy valláson vagyon palatinussal s nagyobb hitele vagyon nála; másért azért, mert igaz magyar s Fölségednek híve, és az dologban is igazán eljárna s el is tudna. Mely salvus conductust ha meghozhatott volna, látván hazánknak veszedelemben forgó ügyét, magam Fölségedhez mentem volna és mindeneket megjelentettem volna, holott lehetetlen, hogy írásból és csak hírral úgy elejben terjeszthessék Fölségednek az állapotot, és ennek az földnek nyomorúlt voltát, mint én Fölségednek elejben adtam s megértvén azt, most is nem idegen Fölséged az békességtől, de annál inkább tudom, minden útait fölkerestetné Fölséged, mert az török úgy vagyon, hogy oltalmunkra jön, s az német országunk meggyőzésére, de akármelyik legyen győzedelmes, ugyan az mi országunk pusztúl s romol, és nemzetünk fogy, holott az török is magának haszna nélkül ki nem megyen s a német pedig, ha rajtunk győzedelmet venne, kire isten szent fiáért ne segítse, teljességgel bennünket elfogyatni igyekeznék. A két gonosz között azért leghasznosbnak ítélném hazánk szabadságának meglétével az mindeneknél kedves szép békességet. De most erről több írássommal Fölségedet nem terhelem, hanem térek Lyptay uram járására.

Ő kgl'me, hogy már a salvus conductus megszerzésében fáradozna, maga gondolatlanúl nem tudom hommét indétatván, Bakó Ferencz által állott az dologban, inkább hiszem azért, hogy vele is nem közölte, a mint pedig Fölséged bölcsen megítélheti, afféle dolognak nem szoktak czégért tenni s általállván mondotta azt, hogy Léva felől tractálna az palatinussal, hogy miképpen juthatna könnyebben kezekhez? Lyptay Imre uram pedig én előttem elegendőképpen megjelenté, hogy egyebet nem tractált, hanem csak a salvus conductus felől, jöllehet el nem feletkezett Léváról is. Hanem minthogy sok számtalan futott nép vagyon benne, könyörgött azon az palatinusnak, hogy ne engedné azt az helt az császár hadának reámenetelivel terhelni, holott az a hel nem oly erősség, a melyből az egész ország megoltalmaztathatnék, avagy elveszthetnék. Hogy azért ez így levén, az elkezdett s előjebb megjelentett dolgot Lyptay uram által continuáltathassam. Könyörgök alázatosan Fölségednek mint kgl's uramnak, méltóz-

tassék Fölséged mandatumja által megparancsolni Bakó Ferencznek s az lévai seregnek, hogy Lyptay uram háborgatásától szünjenek meg, holott nem sok napoknak előtte is útjában életét is csak el nem fogyatták ily szent dologban fáradságáért. Csak fölséged az mandatumot nekem küldje, én osztán Bakó Ferenczhez juttatom s fölségednek ebbeli kglsségét tartozó hűségemmel és alázatos szolgálattal megigyekezem érdemleni. Kedves választ és az mandatumot is várom fölségedtől. Ezzel ellenségi ellen diadalommal s igyekezetiben szerencsés előmenetellel és kedves egészséggő hosszú élettel áldja meg isten fölségedet. Datum in arce Léthava, die 7. mensis Iunii, Anno domini 1621.

Ser^{tis} V^{rae} regiae

humillimus fidelis et perpetuus servitor
Comes Emericus Thurzó m. p.

Kívül más kézzel: Bethlen Gábornak írja gróf Turzo Imre Anno dni 1621.

A levél kezdeténél szintén más kézzel: Comitis Emerici Turzo ad regem.

(Másolata Gyulafejeváron.)

CXL. 1621. jun. 9.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb. Vitézlő hivünket Tibóth Demetert a feltalált restantiáknak, kikkel az itt való áros emberek a bécsieknek tartoztanak, újabban bocsátottuk kiszedésére, valakinél mi találtatik, hogy kiszedvén kezünkben szolgáltatassa. Hagyjuk azért s parancsoljuk is serio Hűségteknek, hogy ez levelünk látván, semmit abban Tibóth Demeter ellen ne ellenkezzék, sőt egy bizonyos atyjokfiát Hűségtek is rendelje mindjárást melléje, a ki annak exigálásában legyen segítségül neki. Secus nulla ratione facturi. Datum Cassoviae 9. Iunii ao 1621.

Gabriel m. p.

Külczim: a szokott, Kassa városának

Alattu: Exhibitae 12. Junii 1621.

(Eredetije Kassa városa ltárában.)

CXLI. 1621. junius 13.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes et circumspecti stb. Cum ea sit praesentis temporis publica regni necessitas, ut et legem et consuetudinem antiquam frangere cogatur et quilibet status, si vitae, libertatum

facultatumque conseruandorum curam zeloque tenetur, etiam supra vires communem defensionem promovere debeat; dubitare nec possumus, nec debemus, quin Vestrae etiam Fidelitates (quas utinam ita temporis rationus voluntati nostrae responderent, ut hisce sublevare molestiis parcereque ipsis liceat) suis neququam defuturæ sint partibus, nihilque non ultro libenterque essent facturæ, quod circa defensionis publicæ opus ab ipsis præstari unquam possit. Eo itaque nomine easdem superinde benigne rectificandas, iisdemque committendum serio esse duximus, ut habita mutua celerique cum reliquis civitatibus intelligentia, solitum equorum, pro vectura tormentorum bellicorum, et munitionis administrari consvetorum numerum; septuaginta nempe duorum ad centenarium usque suppleant; ac insuper pro devectione victualium et annonæ nostræ quaternos currus ferreos, quorum singulo singuli sex equi sint adiuncti ex sua civitate ad futuram diem veneris proxime instantem ad oppidum Göncz, sine ulla excusatione, prætextu, aut exceptione transmittant; idque suæ suorumque permansionis gratia haud quaquam grauentur facere, multominus longiore cunctatione publicæ huic necessitati remoram facessere satagant; pace et tranquilliore statu diuinitus concesso benigna vestri ratio habebitur, optatioresque respirandi commoditates ubertim affulgebunt. Secus itaque nullatenus fecerint De cetero Fidelitatibus Vestris benigne propensi manentes. Datum in civitate nostra libera Cassoviensi, die decima tertia Junii, a. d. 1621.

Gabriel m. p.

Johannes Krauss m. p.

Kivül: Prudentibus et circumspectis iudici et juratis etc. etc. Cassoviensis etc.

Exhibitæ 14. Junii 1621.

(Eredetije Kassa város levéltárában. Egy hasonló rendelet őriztetik Bártfa város levéltárában, valamint Eperjes városa levéltárában.)

CXLII. 1621. j u n. 19.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb. Diebus abhinc aliquot benigne Fidelitatibus Vris commiseramus, quatenus Eaedem solitum 72 equorum numerum ad centesimum usque complerent, insuper quatuor currus ferreos, quorum singulis singuli sex equi iuncti sint, sine ulla mora suppeditarent: quo in hostem indies propius adventantem tanto celerius expeditionem nram suscipere queamus: verum ab eo tempore nihil per vos fuisse præstitum, vehementer miramur aegerrimeque ferimus. Ac proinde vobis denus et ex superabundanti firminime præcipiendo committimus et

mandamus aliud habere nolentes, ut praemissa omnia iuxta benignam nostram commissionem quam citissime effectum detis, neque hanc diutius prolongare nequaquam sitis ausi. Secus sub gravissima animadversione nra nullatenus facturi. Quibus stb. Datum in oppido Göncz 19. Iunii anno dni 1621.

Gabriel m. p.

Johannes Krausz m. p.

Külczim: a szokott Kassa városának.

Alattu: Exhibitae 20. Junii 1621.

(Eredeti Kassa városa ltárában. Hasonló rendelet őriztetik Eperjes város levéltárában.)

CXLIII. 1621. junius 20.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes et circumspecti stb. In nupera Cassoviensi diaeta specialiter Fidelitates Vestras de convehendis in castra nostra diversi generis victualibus, quibus exercitus noster nulla plane ratione carere potest, benigne requiri curaverimus; iam in ipso procinctu existentes cum ulterius nobis cum exercitu sit movendum, et quidem in ea loca, quae pridem desolata, omni destituntur sustentandae vitae adminiculo, demum et ex superabundanti vobis serio strictissimeque committimus et mandamus aliud habere haudquaquam volentes, ut sine omni mora concivibus suis istud muneris demandent et imponant; quatenus illi cum victualibus castra nostra illico subsquantur, et tam vinum quam cerevisiam, carnes, aliaque victualia comportent; assecuramus illos nullam ipsis vim illatam, ne gratis quippiam ipsis surreptum iri, verum factum pretii limitatione cum fenore victualia divendituros esse. Diu igitur non cunctentur, sed quam citissime nos cum mercibus suis subsequantur. Secus sub gravissima animadversione nostra, poenaque irremissibiliter infligenda nequaquam facturi. De coetero stb. Datum in oppido Göncz 20. Iunii anno 1621.

Gabriel m. p.

Johannes Krausz m. p.

Kivül: Prudentibus et circumspecti judici etc. Cassoviensi etc.

Exhibitae 20. Junii 1621.

(Eredetije Kassa város levéltárában.)

CXLIV. 1621. jul. 2.

Gabriel Dei gratia electus Hungariae stb.

Reverende et clarissime stb. Salutem stb. Kglmed levelét vöttük, melyben mit írjon az ifjú gróf studiumjának continuálása felől, hogy nem javallaná máshova arra való helt rendeltetni

Kassánál; mivel az több ratiók között oly dispositiót és provisiót rendeltük volt mind mi, mind maga Kglmed, ki mellett szabadon és jómódjával tanulását continuálhatta volna. Bizonyára mi sem javalljuk, nem is tetszik minékünk is ez dolog; de hogy az atyánkfia esedezvén nekünk magánál akarja tartani, gratificálkodnunk kellett ez aránt nekie, akármit míveljenek nekie, ők látták. Az Cárolit mindazáltal ne bocsássa onnét Kglmed, hanem taníttasson vele az ifjakat és alumnusinkat.

Az ide való állapotunkat a mi illeti, mi tegnap ide szállottunk Rimaszombathoz, kit megértvén az ellenség, nem hogy megvárt volna bennünket, de míg tegnap jó hajnalban Filek alól úgy elment az bányavárosok felé, hogy az Pálffy hada díliest az fenyes tetejin láttatott, az többi is oly igen elrémittetett istentől, hogy Dévinynél székereit elhagyván, nagy sietséggel ők is által költöztenek az fenyvesen. Ezek után Egri Istvánt másfél ezer jó lovassal bocsátottuk és megparancsoltuk nekie, hogy valahon elérje őket, rajtok lévén, dissipálja őket. Fülekre pedig csak másfélszáz gyalog és 50 lovas maradt amaz hitetlen Herenczeni mellett, kik nagy félelemben vadnak. Holnap általszállunk mi is alája és megpróbáljuk őket. Bosnyák Tamás ide jűvén hozzánk, csuda practicával mesterkedett abban, hogy minket reá vehessen; kiért zálogúl beküldöttük volt Filekben Korlát Istvánt, de igen nehezen tehetjük szerét, hogy kezekből visszabocsáták; mi pedig Bosnyákot assecuratoria levelünk szerént, meglévén előszer Korlát István kiadása, az maga hadainak megadattuk, kikkel előbb menvén, akadtanak reájok az Egri István hadai, azok környűl fogván, három zászlóalja kopjás seregével együtt vérontás nélkül lehozták táborunkban őket, és így Bosnyák mi rabunk, kit Kassára küldünk; az kopjás serege ide esküdt meg és táborunkban vagyon. Ezenkívül itt, legyen áldott az úrnak szent neve, jó állapotban vagyunk, hadunk szaporodik naponként; azt bánjuk, hogy ama tekéletlen kassai porkoláb, kit annira commendált Kglmed minékünk, táborunkból visszatérvén, oly hamis hírköltéssel, melyben sem volt, annyira elrémitette az várost és azt az darab földöt, hogy az fejedelemszonyt nagy obtestatiókkal magok kényszerítették onnan nagy hertelen kiindulni; kirül sirva panaszolkodék levelében minékünk. Bezzeg, ha az kassaiak oly félelemesek, bár idején vegyenek az kőfáltól búcsút; holott mi vagyunk itt az ellenségnek arra előtt, még is ők félnek ott hátunk mögött. Azért méltó volna az rossz porkolábot (így: — nak h.) afféle hamis hír költéseért illendő praemiumot adni, de nemhogy megbüntették volna őket az kassai uraim, hanem az magunk levelünknel, kit ő maga hozott az porkoláb és az atyánkfia oda küldte olvasni az tanácsnak, míg nagyobb hitelt adtanak nekie. Ezeket akaránk Kglmednek rövideden megírunk. De cetero Claritati

Tuae benigne propensi manentes. Datum in castris nris ad oppidum Rimaszombat positjs 2. Iulii 1621.

Gabriel m. p.

Külczim: Reverendo et clarissimo Petro Alvinczi eccl. Cassoviensis ministro vigilantissimo stb.

(Eredeti orsz. lt. gyulafehévári acták.)

CXLV. 1621. július 4.

Serenissime dne d., mihi semper clem^{me}, post humilliman servitii mei commendationem.

Kegyelmes uram, az szent istentől kívánok Fgednek boldog jó hosszú szerencsés életet Klmes Uram. Az tegnapi napon Véglestül írék, nem tudom, ha megvitték-e Fgednek, avagy nem. Ott Klmes Uram az minemű híreket hallottam az pártosok felől, igyenesen kellett mennem Szólyomra, az nyomon utána az szólyomi kapitánnak Györki Benedeknek az előljáróktól izentem Fged nevével, mindjárt ő klme engedelmeskedett az Fged szóval izent nevével való parancsolatnak, jó száz gyalogot adott mellem, az mennyi lovasnak szerit tehette, itt neki válogattam Szólyom alatt az hadakat, minthogy igen bágyadt erővel voltunk, ugymint tizenkét zászlóval, egynehány lovassal, több, Klmes Uram, az kik az harcra készüiltünk, azt az tizenkét száz lovasat kilencz seregben rendeltem, mind előljárával együtt, isteenek szent hírével reájok indulván, oly közel voltanak, csak egy hegy volt köztünk, az ki legközelebb falu vagyon Szólyomhoz, Szent Benedek felől, ott mindjárast Klmes Uram ellenem rendelt seregével, lovasával, gyalogjával, egy nagy erős szorosat megállatott az gyalogjával, hét órakor állottunk jó reggel Klmes Uram szemben vele, azt nagy erős ostrommal Klmes Uram az szorosat, az hol csak két két lovas mehetett el, egyfelől az víz volt, más felől az hegy tartott egy puskalövésnit. Klmes uram. Az szorosat istennek kegyelméből elvevők tülök, csak egy puskás sereget, egy kopjást bocsáttam által az szoroson, azok nagy vitézül forgolódtanak Klmes Uram, mert az ellenségnek nagy mezeje volt, minden mezőt elvett volt tőlünk, mikor az több rendelt seregekkel is általköltözvén, mind hátrább hátrább kezdé állani, az gyalogja volt Kelmés Uram ezer, mint mások sem tagadják, lovasa gyaloggal voltanak négy ezeren, az mint intézhettem, de ők magok többnek mondották magokat, az hegyektől nem vehettem eszemben Klmes Uram, az gyalogját egy füszerben állatta be, oly szoros helen kellett Klmes Uram az sereget vinnem, hogy két seregnél több el nem mehetett egymás mellett, ott is az hova ők állottak, tiz sereget is rendelhetek egy szélben, egyéb nem lehet benne Klmes Uram, Ferenczi Albertot, Kovás Pétert reája bocsátám, hogy

harczot adjanak neki, talám valahogy kicsallhatják, az gyalogok háta mögül, előttök eljövének, szintén azon szerént Klmes Uram, hátat adván nekiök, neki édesedék az ellenség, mindjárt minden rendelt segéget kihozza az gyalog mellől nagy bátran, mi is mint istennek segítségéből neki indulván, az mint oly szoros földet mehettünk nagy bátran, nagy vitézül Pálfi István az sereg előtt jó távul földön jött előtte, úgy öszve kellett mennünk, az mint meg is látszik Klmes Uram, kétszáz szál kopját el nem hoztak, mind eltörték, úgy annyira, kardra kellett oztán mennünk Klmes Uram, nem állhatta az ellenség meg, megfutamék, mihelt Pálfi István elesék közülök, ő magok eltapodták az gyalogot fél egész mélföldig, a hol lesbe állatta volt, az uémet gyalogot valóban hánták, lövöldözték, mind kopjával, puskával vágták, ott is nem állhatták el, minthogy rendelt sereggel tartozás nélkül utána voltunk, az németek sem állhatták, legutól esének oztán, igen kevés méne el bennök Klmes Uram, azokban is Saskü alatt, ott meg egy szoroson hagyott volt háromszáz gyalogot Klmes Uram, kihez nagy bizodalmok volt, ugyannira is megállák azok az gyalogok, hogy az ki túlszaladhatott az lovasával, két egész óránál többet kellett velek veszekednünk az szoroson, mert szekereket toltak elejekben, hanem az Garamon révet kellett kerestetnem, mihelt azt meglátta az gyalog, mindjárast megfutamék, utána menénk az úton, innét is két serege volt, még ezer lovas. az mint megláthattam, s kétszáz elment benne, három zászlót láttam, hogy elvittek, az többit kit földön, kit mezőn mind elhánták, számát nem tudom Klmes Uram, magam is irtódzom anni körösztyén vérnek kiontásán, adjon isten előtt számot, az ki miatt hazánkban ilyen nagy romlás esett, ítélem Klmes Uram, az ki elszaladt, benne is Horvát István uramnak Verebélevel volt lese, tudom, ő klmek is gondot viseltek reájok. Pálfi Istvánt Klmes Uram elevenen fogták el, noha az fején, kezén valami seb vagyon rajta, Fged rabja, német zászlótartót is fogtanak el. Fáncsi Ferencz uram írt egy levelet az itt való kapitánnak, melyben ő klme azt írta, hogy Buko minden társzekerit megindította volt, az magyaroknak hírré esett, sokat elszakasztottanak bennök, az többit mind visszszakasztotta, itt Klmes Uram az vitézekkel, az bányavárosokkal az mit Fged parancsolt volt, azokkal végeznek most, reménlem Klmes Uram, hogy Fgednek meghódolnak, valami kevés pénzt készítettek volt azoknak az pártosoknak, úgy mint tizennégyezer forintot, ha lehetne Klmes Uram, azt elvinném magammal Fgednek. Ezeket Fgednek Klmes Uram akarám communicálni az tisztviselőket, Kerekes Pétert, Veres Márton, Kovács Pétert, Csatári Jánost, Kozma Balást, egy Kis Márton nevű hadnagyom is vagyon, az szegény Rácz Mihály igen megsebesedett, őt golyóhbissal találták löni, Kerekes Pétert is két

golyóbissal találták meglőni az lábát, az hadakozás nem lehet anélkül Klmes Uram.

Tartsa isten Fgedet jó egészségben Datum in castris ad Szolyom positis 4. die Iulii a. 1621.

Fgednek alázasatos szolgája

Egri István.

Kicül: Paria literarum Stephani Egri capitanei, ad suam Mtem datarum.

(Egykorú másolat Lőcse városa levéltárában.)

CXLVI. 1621. jul. 5.

Reverende domine mihi plurimum observandissime.

Servitiorum meorum paratissima commodatione praemissa.

Király urunk ő fge sok számtalan gondjai és foglalatosságai miatt nem érkezhén, hogy maga írhasson Klteknek, nekem parancsola ő fge, hogy Kdet az ide való hírek és állapotok felől tudósítanám. Itt azért most az állapot ebben vagyon: király urunk ő fge sok szép hadaival ide Filek alá szombaton szálla, az várhoz oly közel szállítá ő fge táborát, hogy az várbeli lövő szerszámoknak golyóbisi keresztül-koczul jártanak az táborban és az ő fge sátori között is, de mégis helyből csak ujonnan is ki nem bontakozott sem ő fge, sem az tábor, hanem helyben maradtanak, bizony dolog, volt oly ember közöttünk, az ki nem jó füllel hallotta az álgyú golyóbisnak feje felett, néha csak közel mellette való süvöltését. Azon nap ő fge az sánczvetéssel ugy serinkedék, hogy egyik sánczot elkészítette, kasokat töltete, és három álgyut vonyattván az sánczban, az mely toronyból kilóttek az táborban, annak lövésit elvitette, öt és hat óra közben kezdetett ő fge innen kívül belövetni, azulta az táborra való lövéstől megszüntenek. Éjjel pedig szinte az várat palánkja mellé igen közel az várhoz vitette be ő fge az sánczot, melyben az három öreg lövő szerszámot bevontatván, egész éczaka maga is ő fge személye szerint ott forgódott, semmit sem aludt, jó reggel az falnak igazítván az öreg álgyukat, egész estvefelég szüntelen löttette az várat, kit Herenczeni uram, az nem jámbor megsokalván, öt óra tájban szót adott valaki, ma is Kollát urammal tractáltanak; istenben jó reménységünk vagyon, talám csak holnap is ő fge kezínél leszen per tractatum, ha az az áruló ember nem tökéletlenkedik. Az mely pártos latrok itt egyben gyülekeztenek volt, az úr isten ő fge Eghri István uram által azokat mind meggyalázta és megszegyenitette, az Eghri István uram levelinek parijából (melyet az riadalom után ír ő fgének, melyet én Kdnek ez levelemben includalom, büségesen és voltaképen megérti Klmed. Ugyanis az úr isten az ő bölcs ítéleteiből, noha minden bünöket meg szokott

az emberben büntetni, mindazáltal azokat, kik az ő szeptséges nevit hiában veszik és arra hamisan esküsznek, melylyel azok immediate ő fgét sértik meg, evidentissime szokta megverni, kire mind az szent írásból s mind ex profanis scriptoribus elég példát hozhatna az ember, de azt KImed nálamnál jobban tudja, én csak azt mondom, az szent isten az töbit is, valakik az mi klmes urunk királyunknak ő fgének és édes hazájoknak régi elejektül maradt szép szabadságának ellene törekednek, szégyenitse mind egyig úgy meg, mint ezeket. Amen. Érsekujvár felé is az dolog, isten akarattjából igen jól vagyon. Az elmúlt csötörtökön tizenöt hajó élését fogták el az Bukoi hadának, kit Ferdinand az Dunán alá Bécsből küldött volt és mindenestül fogva épen behordották az várban. Azok valóban jámborúl és vitézül forgódnak, úgy, mint igaz magyarok és igaz hazafiai, nem tétováznak alá s fel, harminczhét napjánál több, miúlta az ellenség alatta vagyon, de még nem sokat ártott nekik. Az Dnnán túl valók is hűséggel viselik Bottyáni urammal ő ngával együtt magokat. az kire az Budáról jött az hir, hogy az németekkel, kik Eszterhassal voltak, szemtől szemben megvíván, megverték ökök, adja isten, legyen igaz. Szécsén, Gyarmath, Palánk, Végles, Zólyom várak és az hét bányavárosok immár az ő fge hűsége mellé visszahajlottanak, Eghri uram most is oda az bányavárosok táján vagyon. Szécsi György ugyan ez elmúlt szombaton, mihelt megszállánk, Jakobi Ferenczet küldötte vala ő fgéhez. tegnap délben méne el, ő fgétől gratiát solicitál (eddig való cselekedetiről) általa, kit ő fge meg is ígére, igen ajánlja magát, hogy ennekutána mind ő fgének, mind hazájának nagy hűséggel szolgál. Ennél egyéb karban most itt az állapot nincsen, ha mik olyak lesznek ezután, ha ő fge nem parancsolja is, Kdnek értésére adom. Ennekem Kdmed jó akaró szolgálójának mindenkor igen bizvást parancsoljon. ha miben elég-ségemet ösmerem, Kdnek jó szívvel, szeretettel szolgálók. Eltesse isten sokáig jó egésségben Kldet.

Datum ex castris ad Filek positis die 5. Iulii, hora 11. vespertina ad candellam etc. 1621.

Rmae Dnis Vrae

servitor paratissimus

Nicolaus Sambocreti m. p.

Kivül: Paria literarum Nicolai Sambokreti, ad rmum dnun p. Petrum Alvinczi etc. datarum.

(Egykorú másolat a löcsei városi levéltárban.)

CXLVII. 1621. julius 11.

Gabriel.

Az fges úristen ingyen nagy kegyelmességéből minemű jó szerencsével látogatott legyen tegnapi napon hennünköt, akaránk

Kknek értésére adnunk. Szép rendelt seregekkel Buquoi táborából ez elmúlt szombaton, úgymint tegnap, egynehány fő kapitányát, kibocsátván, hogy a mi mezei hadainkban ha lehet elő vehetnének megtréfálják, mivel hogy csak fűért sem járhatnak ki miattok, hanem seregeket kell kibocsátani az zsákmányosok őrzésére, interim az zsákmányosok hogy húzát arassanak, kaszáljanak és az harcz alatt bevigyék. Generalis uram vigyáztván az bástyáról, maga vötte eszébe az seregek kijövetét, és azontúl hírt adván az kapitányoknak, igen hirtelen valami 12 száz lóval felülvén, kimentenek szépen előljáróba. az ellenség is mind harczhoz készült, igen válogatott vitézek tíz seregekben reájok indulván. szembe mentenek szépen előljáróba Horvát István nevü kapitánnak mintegy 400 lóval, utána az több seregek. azok vitéztül megharcolván, az igen szép sík mezőn, az úr isten az győzedelmet az mieinknek adta, és sokáig ízvén őket, háromszáz muskatirosra vitték őket, kik meglövedezvén, azokban meg sem tartozzanak, hanem azokat eltapodtatván, az szép franczus, spanyol, német cornétákat az tábor széleig vágták. Melyet Buquoi látván, igen hamar az fő fő kapitány embereket, mintegy 300 fő fő személyekkel felült, s kijött segítségekre. De ím ezek semmit azokon sem tartozván, vitéztül reájok mentenek, és azok is az nagy tisztviselő urak megfutamodtanak. Buquoit elevenen adta volt az úr isten kézben, de az egész tábor, mivel hogy csak az tábor szélén volt immár az harcz, mind gyalog, lovas kiállván rendelt seregekben, reájok indultanak, az mely két katona fogta volt, félvén attól, hogy elszabadúl, levágták, és vele együtt sok főkapitányokat, hadnagyokat, három főkapitánt elevenen fogtak el. Legalább 500 lovasot vágtak le, ki az java volt az hadnak. Tegnap ez az harcz 10 óraker kezdettvén, 11 óra után végeződött el, és az mieink szép győzelemmel, 2 katona elveszésével, 8 katona megsebesedésével, jöttek be Ujvárbán. Ezt oly bizonyosan elhígyjétek, az mint levelünket olvassa Kltek.

Engedje az mindenható úr isten, ennél is örvedetesb hireket hallhasson Kltek. Eszében tarthatja Kltek ezt is, hogy az magyar generálist Pálfít az elmúlt estén szombaton fogták el, és hadát megverték. Az fő generálist tegnap szombaton fogták el és vágták le. Oly nagy éhség nagyon immár közöttük, hogy az közönséges nép öt s hat nap alatt sem ehetik kenyeret, húsz pénz ára kenyeret egy ember egyszerre megehetik. Az bornak itcége 50 s 60 pinzen jár. Ha az úr isten oda vezérel, tudom, inkább megszorulnak. Mi bizony soha magyar hadat annyit nem láttunk, mint az mostani, ha összemehetünk az három táborral, Ujvár alatt valókkal, és Thurzó Imre uram alatt valókkal. Kedvek is igen jó nagyon, csak hogy az vármegyék félnek igen, kiket eddig nem győztem eléggé bízgatni. Minden nap senatot tartanak és deliberálnak is,

csakhogy nem annuálhatok az ő klmek végezésének. Teguapelőtt fejenként haza kéredzésnek vala tülem. Klteknek most csak azt akarám értésére adnom; pénteken, isten velünk lévén, Ujvárhoz érkezünk. Az török had is ez héten Rákos mezejére száll, de rettenetes rút üdő szálla reánk, negyed naptúl fogva szüntelen esik az eső reánk éjjel nappal, de el kell szenvednünk ezt is. Generalis uram főkomornikja, Plati Ferencz maga hozta a hírt, ma indult az várbúl hajnal előtt élfél után egy óraker, itt volt 6 óraker dél után. Az rabokat is elhozta, kiket az törökök az harc után estve felé fogtak az tábor szélén, szemekkel látták, mikor az főkomornik, az fő emberekkel Buquoi testét kinyújtóztatta az sátorban, ma vitték el onnét s Bécsbe viszik. Valeant. Datum ex castris nostris ad Gyarmat positis die 11. Iulii anno 1621.

Gabriel.

Külezím: Generosis Hieroslao Zmeskal, 7 montanarum civitatum nostrarum cammer groffio supremo, ac consiliario nostro; Andraec Berzevitzei; Joanni Palatycz camerae nostrae Scepusiensis consiliariis; ac rever. Petro Alvinczi verbi divini apud C:ssovienses dignissimo pastori, fidelibus nostris dilectis.

(Másolat a löcsei levéltárban).

CXLVII. 1621. júl. 12.

Az ide való állapot abban vagon, 10. Julii múlt hat hete, hogy Ujvárat megszállották, három sánczból lövik, mely egymás után mind egy nyomban van Komárom felől, de az Nitrán innen Tarnóc felől Andód nevő falu aránt az első sáncz, mely az német tábor felől van, magasan vármódra van csinálva, az többi az vár felől csak az föld szint, az három sánczba 32 álgúy van, az kisebbik 35 fontos glóbbist vet, az más rendbeli 40 funtost, harmadik rendbeli 45 funtost, negyedik kilenczvenöt fontos glóbbist, az várnak keretését nem lövi, hanem be az városban, efféle glóbbis immár ennehány száz van az ur házában rakáson, de Klmed bizonyosan elhigye, hogy az várban még több ember kárt nem tött egy pantyusnál, egy lónál, és azonkívöl egy asszonyembernél, azt is fa ütötte agyon. Asszonyom ő nga is ott van kisebbik Mihál fiával, igaz dolog, hogy pinczében lakik az lövéstöl való félelem miatt. Ujvárnak Sempte felől való kapuja nappal mindenkor nyitva nem állott, minthogy az német tábor három rendben volt Nyárhidnál Ondódnál és Anyaladnál, de még soha külömben az nitrai kaput be nem tötték, hanem csak estve kilencz óraker, és az élest minden nap Esztergom felől szintén olyan bőven hozták be eleitöl fogva, mint akármikor békességes időben. Az ő fge segítsége, mely eleintén érkezött, az Nitrán túl fekszik Horvát István hadával együtt nyolczvezör kopjás, az várban negyedfélezer gyalog és két-

száz lovas van azonkívül. Az ujbári malom, mely az vámhidnál van, még ezeideig mind az ujbáriak számára forog éjjel nappal. Végbeli török két ezerig lehet Ujvár alatt, nappal inkább mind ben vadnak Ujvárbán vásárlásnak és boritalnak okáért, hanem éjjelre takarodnak ki, az bornak ott be 8 pénzen itczéje. Most immár az Sempte felől való kaput is megnittatták, nappal az is nitva áll, mert Nyárhid felől is az mely németség volt, Anyalád és Ondód felé szállott. Csak az emberek el ne higgyék magokat. Nincs oly ember talán ez világon, aki a magyar nemzetnek annyi emberségét látta volna, mint mostan az Ujvár táján való magyar cselekeszik, mert minden nap csak tíz német kijövén az német táborból is, elfogják, ennehányszor az egész táborral volt már harczok. Azt merik mondani, hogy mióta alatta van az német tábor, csak elevenen is többet fogtak el benne két ezernél, az török minden nap vásárolja, és sok százat vitt már el benne, de azon kívül csak az várbán is több van ötszáznál, kikkel mindennap most is egyaránt épittetik az várat, és tiz esztendőtlől fogva annit nem építettek rajta, mint mióta megszállották. Fegyver miatt is veszett már Ujvár ellenségiben több két ezernél. Az német táborban csak éhvel meg nem hálnak, szökne is, elég megyen benne Ujvárbán az kenyér kedvéért. Az Dunán az minemű élést vittek volna az táborban Komárom felől, azt is summa nélkül mérte föl Horvát István, csak hort is többet mért száz hordónál, a melyeket mind most árulnak Ujvárbán. Tudom, elég hírével van Klteknek, hogy az minemű hada volt császár urunknak volt Fülel táján, annak egy részét Füleken innen Dívén táján verték fel, három ezerig jöttek volt ide Sz. Kereszt vidékire benne, azt is utólérte ő fge hada, és az Garam mellett Saskővár ellenében több hullott el benne ezernél, némely része ő fge hívségére eskütt. Galgócz felé szakadott benne tizenkét szálíg, Trencsén felé hírével esett Abafi uram hadának, utána voltak azonnal és szintén Galgócz városánál érték el őket. Abban uram száz lovas el nem ment lova hátán, mind ott veszett, ki az vízben, ki fegyver miatt, hanem az magyarokban két vagy három százat megfosztottak és úgy bocsátották el. Sz. Keresztől fogva esett annyi el az futó hadban az szegénység elejekben való támadása miatt, mint más fegyver miatt, és minden várakban bőséges az rab. Gróf Thurzó Imre uram Abafi urammal ötezer magával lehet, tegnap érkezött Sámbochrét tájára, Léva felé akar menni ő fge eleiben, ő fgét holnapra várják Ujvár alá, kivel legyen az ur isten áldása és ő fge hadakozzék az ő kicsin seregével. Amen. 12. Julii, 1621.

Tudom, van hírével Klteknek, hogy most megfogták Pálffi Istvánt, Amade Istvánt levágták, Szécsinek ő fge gratiát adott. Füleket, ma hozák hírét, hogy megadták ő fgének.

Tudom az is van hírével Kdnek, hogy Balassiné asszonyom,

Balassi Péter, és másik fia, kit én nem ismertem, meghaltak, utánok csakhamar Pázmány Péter uram is meghalt, mindhárman hagymázban mondják hogy meghaltak volna. Im utolszor mostanában szerdán múlt egy hete, hogy palatinus uram ő ngát is az úr isten kivéve ez világból, Nagyszombatban halt meg és ott az barátok templomában tartják az testét, Bukoi uram ő nga is látni ment volt e napokban Szombatban Ujvár alól az ő nga testének.

(Egykorú másolat Lőcse városa levéltárában.)

CXLIX. 1621. jul. 21.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb.

Minemű dologból talált legyen meg bennünket egy [Veres Mihály nevű ember], ki várostokban fogva tartatik: ez levelünkben includált és nektek küldött supplicatiójából megértitek. Mely dologban mi nem akarván informatio nélkül procedálni, Hűségteknek hagyjuk és parancsoljuk, minket mentől hamarább az dolognak mivolta szerént informáljon, interim az megnevezett Veres Mihálynak büntetésétül supersedeáljatok és kezességén bocsásátok ki, futhassa ő is dolgát. Secus stb. Quibus stb. Datum in castris nris ad Ujvár positis die 21. Iulii 1621.

Gabriel m. p.

Külezim a szokott Kassa városának.

Alatta: Exhibitae 3. Aug. Ao 1621. M. V.

Hozzá mellékelve:

Humillima supplicatio nobilis Michaelis Veres in Cassa commorantis ad S. R. M.

Kglms uram alázatosan jelentem Flgednek. Az feleségemnek némünemű magaviselését vévén eszemben, hogy vigyázok reá, ő is eszében vötte, kiért boszút akarván rajtam állani, gonosz emberek szavára vádlására megfogatott az kassai bíróval, és vagyon immár négy holnapja, hogy fogva tartnak, én pedig nem városi, hanem nemes ember vagyok. Noha pedig Kglmes uram látja hiszem az isten, hogy vétkem nincsen reá az mivel vádlottanak: de mivel néha az lassú igazságot az gyors hamisság el szokta nyomni, én gyámoltalan lévén Kassán, az feleségemnek minden atyjafiai ott vadnak, én dolgomat nem futhatom, ő pedig minden dolgában procedálhat, félek, hogy valami véletlen szerencse ne essék rajtam.

Könyörgök azért Flgednek mint kglmes urannak, méltóztassék Flged gratiát adni, ily véletlen ne essék nyavalyám, szabadulhassak ki ez fogságból és én is az én tisztességemet kereshessem

és állathassam helyére. kit Flgdnek teljes életemben híven meg-
szolgálók.

F. k. v. v.

Más írással a tulsó oldalon: Informet senatus Cassoviensis
és ezenben minden büntetésétől supersedeáljanak; kezességem
pedig bocsássák ki, hogy dolgát futhassa.

(Eredeti Kassa városa ltárában).

Cl. 1621. a u g. 5.

Generose domine frater mihi observandissime servitorum
meorum paratissimam stb.

Ez occasioval nem türhetem, hogy Kegyelmednek ne írnék
és az ide be való hírek s állapotok felől ne tudósítanám Kegyel-
medet. Mi istennek hála ide be mind ez ideiglen csendes békekés-
ben voltunk s vagyunk mostan is, kiért legyen áldott az úr isten-
nek szent neve. Az Császár mostani állapotja felől írhatom: csak
szintén az estve érkezék egy posta, szintén az császár táborából,
ki által írja bizonyosan Dániel deák uram, hogy az császár Oblu-
tzcizánál köttetvén által az Dunát, maga is személy szerint ez el-
múlt hétfőn jött által, hadai penig két héttől fogva mind költöz-
tenek. Igen nagy hadnak kell uram lenni, az mint a posta maga
is beszéli; mert azt mondja, hogy continue másfél nap mind ment
az táborán, míg Dániel deákhöz jutott. Irja Dániel deák uram,
hogy az víznek szűk volta miatt az Prutnak az tulsó felin megyeu
fel és Hutinnál akarja által köttetni az Nesztert, és igyenesen
mindjártást akarja az lengyelre continuálni utát. Isten mi végít
adja, és engedi ilyen nagy indulatjának, csak az ő szent felsége
titkos tanácsában vagyon el rejtje. Kegyelmedet éu is szeretettel
kérem, Kegyelmed is az oda fel való állapotok felől engem gy-
akorlatossággal tudósítson, érthessek én is minden bizonyost az ő
felsége és Kegyelmetek jó szerencsés állapotja felől, kit szívem
szerént kívánok hallani. Tartsa meg isten Kegyelmedet sokáig jó
egészségben bódogul. Datum albae Juliae die 5. Augusti anno 1621.

Generosae Dnis vestrae

Frater benevolus, servire paratus.

Bethlun Istrán kezével: Asszonyom ő kegyelme minemű
dologról írt énnekem, ez nekem szóló ő kegyelme leveléből Ke-
gyelmed megértheti, im én parancsoltam, hogy supersedeáljon
Béldi uram az elfoglalásától, míg compositionalis levelét az ő fel-
sége tanácsi eleibe producálja, de én nem tudván supersedeál-e?
nem-e? Kegyelmed jó ítéleti rajta, ha ő felségét kellek Kegyel-
mednek megtalálni felőlle vagy nem? Az dolgot én nem tudom
teljességgel miben legyen, azért akartam Kegyelmedet felőlle tudó-
sítani, mivel Béldi u. levelét is ez estve hozák, kibem azt írja, hogy

bele száll az jószágban, mert Donatio exstál rólla, componált is az asszonyal, hogy csak éltéig hagyja benne, azután bár Béldi uramra szálljon.

Stephanus Bethlen m. p.

Külezim: Generoso domino Michaeli Daniel de Vargyas, certorum militum Siculorum sedium Siculicalium Sepsi, Kezdi et Orbai nunc in expeditione sacrae regiae Mattis Hung. existentium capitaneo etc. fratri mihi observandissimo.

(Eredetije a Bónis-család levéltárában.)

CLI. 1621. a u g. 25.

Gabriel dei gratia stb.

Ser^{mi} ill^{mi} cels^{mi} excell^{mi} electores ac principes necnon comites, nobilissimi item strenui ac gen^{mi} ut et prudentissimi ac circumspecti nobiles equites, liberae denique S. R. Imperii civitates, dni amici, vicinique observ. honoratiss. et syncere dilecti.

Quantisnam periculorum vicissitudinibus, quamve gravibus libertatum convulsionibus et quam tristissima oppressione sanguinisque christiani profusione nulla per nos ad haec praebita causa, qui nil magis in votis habebamus, quam ut postliminio quasi libertatum consolidatio, religionis professio libera revocari, restitui ac firmiter constitui possent, — quantis in quam et quam lugubribus incursionibus, devastationibus, flammis, vomis, depopulationibus agitatum hactenus fuerit hocce nostrum regnum Hungariae et quam duriter longeque acerbissime tractatum sit praeteritis hisce diebus antemurale totius christianitatis non sine ingenti animi dolore aperire et explicare cogimur, nulli dubitantes neminem adeo ferrea prae cordia habiturum, quin nobis condoleat et una nobiscum hoc tantum malum vicino ardente pariete, restinguere satagat. Dum non aliud nisi pacem speraremus, voveremus et expectaremus omnemque eo moveremus lapidem, ut cum Romanorum imperatoria M^{te} diuturni tractatus et interponente sese christianissimo rege Galliarum continuati Europae orbi quidem, regno nostro tranquillitatem diu exoptatam restituerent, insperato sane omnia igni ferroque miscendo imp. M^{ts} exercitus statim post abscissum tractatum provincia regni nri invasit late multumque depopulando omnia sursum deorsumque versando, eo conditionis redigere voluit liberum hocce regnum, ut omnibus libertatibus spoliatum ancipiti verborum phraseologia constructum diploma pro libertate nobis reponeretur et sic non nisi umbra ut nomen libertatum residua manerent. Exemplo nos Bohemiae territi tyrannide illa, quae utramque Austriam, Moraviam, Lusatiamque luctuosissime agitavit et ad praesens usquae quorundam imp. M^{ts} consiliariorum dispositione exercet, perculti, honestam mortem

turpi servituti praeferendo, sanguine partas libertates, non nisi sanguine profuso deserendas duximus. Atque ita iustissimae defensionis arma pro patria, religione et libertate sumere coacti sumus, indubitato nobis pollicendo, tandem iustam causam triumphaturam, tandem sanguivolentes hostium conatus eversos ac pessundatos iri. Ecce et iustissimae nostrae causae vindex deus quam potenter, quam clementer in hoc proposito nostro nos protexerit, iuverit ac benedixerit, manifeste ac satis clare rebellium indigenarum confusio, Buquoiani exercitus dissipatio, generalis ipsorum e vivis sublato imo sole meridiano clarius docent, ita, ut nisi nostrorum malevolorum falsae criminationes et delationes vestras inclyti R. R. I. proceres nos Zoilorum¹⁾ instar accusando et criminando, onerarent, merito mutuum gaudium nobiscum habendi et invicem congratulandi occasionem affulsisse nobis testari possemus, ut enim contra expressas libertates S. R. I. Spinola cum exotico exercitu in visceribus imperii tyrannidem exercuit, libertates conquassare, insontes affligere conatus est, simili plane forma Buquoiani nullum crudelitatis genus in hoc regno praetermiserunt. Huius tragoediae authores cum se iuste excusare nequeant, nos iniquis accusationibus onerare non erubescunt, quasi post inductionem exercitus sui crudelissimi nos non defensionem propriam, sed potius christianitatis totale excidium meditaremur, in eoque nos laborare ut S. R. I. dignitas minuatur, potentia convellatur. Quas ipsorum criminationes e diametro veritati repugnantes convellere volentes, per praesentes testamur et coram tribunali altissimi protestamur nobis haec et similia nunquam ne in mentem venisse, multominus aliquid tale constituisse, quod christianitati praeiudiciosum esse posset. Unice enim id optamus et volumus, in eoque laboramus, ut sanguine partas regni nri libertates avitas, sartas tectasque conservare, orthodoxam religionem augustanam cum liberrimo exercitio et usu una cum templis, sepultura et usu campanarum tueri et denique fideles nostros, quorum cervicibus insidias unice strui perspeximus et praesentissimo periculo eripere valeremus. Hic noster scopus, hi nri conatus, secus dicentes nosque sinistre deferentes V^{rae} ser^{mae}, ill^{mae} cels^{mae}, nob^{mae} itemque strenuae ac gen^{mae} ut et circumsp^{mae} prud^{mae}que Dominationes cum veritate pugnare, sanguinisque christiani profusionem machinari sciant agnoscantque, neque in animum inducant nos adeo christianitatis esse oblitos, ut aliquid perniciosi christianitati machinaremur, imo vero omnem movebimus lapidem, ut in nostra syn-ceritate, bonaque vicinitate nihil desideretur.

Valete ser^{mi} ill^{mi} cel^{mi} exc^{mi} electores ac principes necnon comites nobilissimi strenui ac gen^{sini} ut et prud^{mi} ac ccspecti ci-

¹⁾ Homért gyalázó hírhedt görög.

vitatum S. R. I. inhabitatores, nostraeque iustissimae defensionis causae favere et denique libertatum regni nri conservationem fovere ne dedignemini, quibus nos vicissim omnia amicitiae vicinitatis et conjunctionis studia consecramus.

Datum ex castris nostris ad civitatem Poseniensem^o positis die 25. Aug. a. d. 1621.

Ser^{marum} ill^{marum} cels. exc. nob. item stren. ac gen. ut et ccsp. ac prud. et nobilium D^{num} V^{rarum}

studiosissimus
Gabriel.

Külczim : Mint a megszólítás.

Egykorú másolat a bécsi cs. és k. titk. lt. Hung.

CLII. 1621. a u g. 26.

Gabriel dei gratia sat.

Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti. Salutem sat.

Ennekelötte is megporoncsoltuk vala Húségteknek, hogy az mely gyalogok innen táborunkból visszaszöktének, kiket az rendelés szerént bocsátottatok volt mellénk, mindjárt ujobban utánnunk küldenétek. De nem tudjuk okát mire vélni, mind ez ideig is elveszteglétek, söt még csak ingyen sem íratok felöle, munkálódnátok-e valamit benne, avagy nem? Immár pedig annyira jutott a dolog, hogy a mely gyalogokat ide küldöttetek volt azokban itt csak egy is nincsen, mind elszöktének. Azért hagyjuk és poroncsoljuk, ez levelünket vévén, mindjárt minden halogatás nélkül az rendelt számú gyalogot megszerezvén, az mennit ezclött is küldöttetek és adtatok vala, vagy ugyanazokból, kik elszöktek, vagy más jobb legényekből, kik olyan szökő gazemberek ne legyenek, öket mindjárt jó hadi készülettel, elegendő fizetéssel kültönküldje igen sietve utánnunk táborunkban oly móddal, hogy többé el ne szöjjenek, hanem húségesen megmaradván táborunkban, a mit a közönséges jóért szolgálniok kellek, arra mindenkör legyenek jelen. Secus sub gravissimae indignationis et animadversionis nostrae poena non facturi. Datum ex castris nostris ad Posonium positis, die 26. Augusti, anno dni 1621.

Gabriel m. p.

Külczim : A rendes, a bártfai tanácshoz.

(Eredetije Bártfa város ltárában).

CLIII. 1621. a u g u s t. 27.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes et circumspecti stb. Salutem stb. Quantis adversitatum fluctibus inexpectatque periculi procellis hoc regnum

nostrum Hungariae his praesertim diebus, fatali quadam innoxii populi ruina agitatum sit, id palam constare certissimum est, adeo, ut passim incendia, miserabilesque bellici furoris reliquiae omnium oculis non sine lachrymis et moerore occurrunt. Cuius rei cum nullum aliud praesens remedium haberemus, invocato divini numinis auxilio, quaevis pericula, quosvis labores, et denique quosvis fortunae casus subeundos, quam tantas regni nostri clades inultas cernendas arbitrati sumus; nihilque intermisso in id studio, ea perfecimus, quae intinum gentis nostrae in animis nostris infixum studium, commodaque inclyti huius regni nostri clades procurata, omni posteritatis memoriae testari possunt. Quae voluntas, cum altis in animis nostris radices iam egisset, dies noctesque nihil aliud prae oculis habendo, hoc unum nobis proponendum statuimus, ut post tot tantaque gentis nostrae pericula, optata votisque omnium expetita tranquillitas tandem affulgeret. Cum igitur hoc praesertim tempore, arduae maximeque necessariae huius inclyti regni nostri res agerentur, ex quibus incolumitas securusque regni huius nostri status praecipue dependeret, Fidelitatibus Vestris committimus et mandamus, ut visis praesentibus, omni mora posthabita, e numero suorum duos, consilio, prudentia, et rerum experientia probatos eligere, ad nosque quamprimum plena cum autoritate expedire non intermittant, qui una nobiscum de gravissimis regni nostri negotiis in medium consulendo ea perquirant, quae gentis patriaeque suae commoda et post tantas adversae tempestatis procellas, exoptata serenitas requirit. Secus non facturi. Quibus de cetero gratia nostra regia benigne propensi manemus. Datum ex castris ad Posonium positis, die 27. Augusti, anno dni 1621.

Gabriel m. p.

Kivül: A rendes a löcsei tanácshoz.

Exhibitae 7. Septembris anno 1621.

(Eredetije Löcse város levéltárában. Egy másik példánya Bártffa városa levéltárában őriztetik).

CLIV. 1621. a u g. 28.

Gabriel dei gratia stb.

Illustris ac magnifice comes stb. Salutem stb. Mivelhogy ez porra az mint Kglđ maga jól tudja, nagy szükségünk vagyon, Kglđet szeretettel requiráljuk, mind Kglđ s mind Illésházy uram az por eleiben postán küldje egy-egy bizonyos szolgáját, ki sietesse mentől hamarébb az port éjjel nappal idehozatni. Az mely port Kassáról magunk hozatunk, nem tudjuk, hova lőnek véle, még csak hireket sem hallhatjuk. Kglđ az város bíráját hívassa maga eleiben, és hagyja meg mi nevünkkel igen serio nekiek,

hogy az kötélcsináló mesterekkel minden egyéb dolgokat hátra hagyván, az 25 mázsa kanóczot készíttessék el és mindjárt külden küldjék táborunkban minden késedelem nélkül. Valeat, nec secus faciat. Eidem de cetero gratia nostra regia benigne propensi manentes. Datum ex castris nostris ad Posonium positis, die 28. Augusti, 1621.

Gabriel m. p.

Külön féltven Bethlen saját kezével: P. S. KglDET kérjük, rendeljen két bizonyos és hiteles szolgáját, kik által az port mind clastromban, collegiumban szorgalmatosan keressék fel; az bírákat magához hívatván, fenyegetse meg őket, mondják meg és adják elő, ha vagyon, mert ha feltalálják, avagy bizonyosan végére mehetnek az por otl létének, megborsolják az pornak eltitkolását. Magoknak is ha mi porok vagyon, KglD diligenter inquiráltassa és az mostani szükségre kölcsön hozassa mindjárt el, kiről ím magoknak is iratunk. Kállai Miklósnak demandáljon ezekről Kgd, maga szolgáit is adjungálván melléje, járjanak el benne. Az én porom felől semmi hírt nem hallhatok, kin igen búsulok, itt az üdöt heában töltjük. Frater Istvánnak KglD izenjen, jöjjön által, talán nem árt, ha KglDdel elmegyén az szemben lételre.

Külczim: Illustri ac mag^{co} comiti Emerico Thurzo de Bethlenfalva, perpetuo de Arva ejusdemque comitatus supremo ac perpetuo comiti, consiliario nostro intimo, certorum exercituum uostrorum generali ac ad tractatum cum imperatoria Matte plenipotentiario commissario etc. fidelis syncere nobis dilecto.

(Eredetije az orsz. ltár Act. Thurz. Fasc. 97. No. 26.)

CLV. 1621. septem. 30.

Gabriel stb.

Spect. stb. Salutem stb.

Az mint Kegyelmednek magunk is meghagytuk vala, hogy az mely kopjákat utánnunk onnat alól hozni parancsoltunk volt, azoknak az mi patens mandatumunkkal eleiben küldvén, siettesse is utánnunk küldeni. Melyekkel hogy ez ideig el nem érkezének, csudáljuk, holott az mint értjük, ezelőtt egynehány nappal Szécsénben voltak velek. (Az oldalon Bethlen kezével a következő közbeszúrás: De nem ott voltak, hanem 12 napig mondja Róti Orbán, hogy onnét elküldte. Kegyelmedet kérem, küldje által mindjárt, ne késlelje tovább.) Kegyelmedet azért intjük, szorgalmatos goudja lévén reá, mentül hamarébb utánnunk jó gondviselés alatt küldje el, mivel az kopjákra nagy szükségünk is vagyon. Az mint parancsoltunk volt ezelőtt való napokban minden vármegyékre és szabad városokra, hogy bizonyos követeket küldenek hozzánk, az kik az római császárral való tractatusnak idején mellettünk

lennének, úgy értjük, hogy az Dunán túl való vármegyéknek követi utban volnának, az kik ha Semptére elérkeznek, Kegyelmed ott őket megvárakoztassa és az mint magunk is hagytuk vala Kegyelmednek, mikor mindenfelől az vármegyék és városok követi felérkeznek, arra jól reá vigyáztatván, úgy indítsa oztán mind együtt őket solenniter hozzánk. Az tractatus is immár úgy hisszük, hogy mentül hamarébb el fog kezdetődni, mivel holnapi napon az császár részéről való deputatusok és az cardinalis (az mint maga irja) Robuspurghan el fognak érkezni. Ez előtt való napokban Kassán levő két német rabunknak saczczát megígérvén, hogy Körmöczbányán teszik le, parancsoltunk volt felőle az körmöczi kamera praefectusának, hogy percipialja, az ki, úgy értjük, hogy abban négy ezer forintot percipiált is, kinek megparancsoltuk, hogy azt az négy ezer forintot Kegyelmed kezéhez küldje, melyet ha oda visznek, Kegyelmed percipiáltatván, quietálja is azon körmöczi praefectust felőle, és mi nekünk mindjárt értésünkre adván, az elhozatására gondot viselünk. Bene valeat. Cui de castris gratia nostra regia benigna propensi manemus. Datum ex castris nostris ad oppidum Strasnieza positis, die 30. Septembris. Anno 1 . . .

(*Tovább Bethlen kezével*): Balogh Ferenczet, ha pro tempore Kegyelmed maga kezében hagyja Újvárat, mi nem bántjuk, de szükség considerálni igen, hogyha Balogh Ferencz császárnak hittel kötelezte volt magát, az várnak abból valami veszedelme ne következék.

Gabriel m. p.

(*Tovább ismét Bethlen kezével*): Kegyelmed sem kanóczot, ónat és egyéb munitiókat, melyeket mi számunkra hozattunk az bányákról, el nem küldé, kinek kilencz napja, hogy Újvárbán érkeztek volt, istenért uram ne tégy ilyen fogyatkozásokat efféle dolgokban, mert nagy dolgaink haladékjával leszen, Kegyelmed küldje által mindjárt mind a kanóczot, ónot és egyéb munitiót, kit mi számunkra vittek oda. Pográny uram haza megyen, az várbán bocsássák be.

Szokolczát, Holicsot meghódoltattuk, 260 igen szép új friss gyalog volt benne, egy Rauben nevű stiriai úr kapitánnal mi hítségünk alá állott mind gyalogostól. Mostan Strasnicza várát vitatjuk, 400 gyalog vagyon benne, reméljük, holnap isten kezünkben adja. Kegyelmed is tudósítson az ellenség állapotja felől.

Külczim: Spectabili stb. Stanislao Thurzo de Bethlenfalva stb.
(Eredetije az orsz. ltárban.)

CLVI. 1621. sept. 30.

Gabriel Dei gratia Electus Hungariae stb.
Reverende stb. Salutem stb. Értésünkre lévén, hogy Gelei,

ki eddig Bethlen Istók mestere lévén, attól az állapottól igen meguntatkozván, a papságnak méltóságos állapotjára kívánkoznék, melyből mű is kglmesen annuálván néki, poroncsoltunk, hogy a gyermekkel együtt Kassára feljöjjenek. Felérkezvén azért oda Kassára, Geleit Kgd a gyermek Bethlen Istók mellett való szolgálatból kivévén, Károlit állassa helyébe a gyermek mellé, ki az mi alumnusinkkal együtt gondját felvévén tanítsák szorgalmatosan, míg Boythi, ki eddig az marosvásárhelyi mesterséget viselte, a gyermek mellé felérkezik, mert poroncsoltunk neki is, hogy annak az scholamesterségnek békét hagyván, a gyermekhez feliessen, ki elérkezvén, az gyermekre való gondviselést és tanítását ő reá bízván Kglmed. Mivel az vásárhelyieket sem akarjuk mester nélkül lenni, Cárolit substituáltuk helyébe, ha azalatt mást az város nem találhatna. Ha pedig más mestert találhatnak az vásárhelyiek, Cárolit állassa Kglmed az kassai káplánságnak tisztiben, Geleit pedig, mivel ennekutána udvari praedicatorunknak akarjuk tartani, az papságnak méltóságos tisztire inaugurálja és szentelje fel, ki ezután mi udvari praedicatorunk lévén, mind ez s mind pedig az Cároli káplánsága Kgdnek nagy könnyebbségére leszen. Egyébképpen is pedig az gyermeknek mind tanolására s mind egyéb reá való gondviselésre legyen oly vigyázással, a mint kívántatik, kit kglmesen veszünk Kglmedtől. Eidem stb. Datum ex Castris [nr] ad [castrum] Stras[nicza] positus die 30. Sept. 1621.

Gabriel m. p.

Bethlen kezével: Mi Morva országában szállottunk be, Szokolczát Holiczot megvöttük, benne való 360 szép friss német gyalog kapitányokkal együtt az mi szolgálatunkra marasztottuk, most Strasniczát vitatjuk 400 gyalog vagyron benne, reméljük isten kezünkben adja. Az tractatus helyére holnap gyűlnek be mind a két részről, mire adja az úristen, ő felsége tudja.

Oldalt ugyancsak a fejedelem kezével: Kglmed vigyázzon és igen szorgalmatosan értekezzék az e[mber]eknek maguk viselése felől és ha mit ki felől érthet, resutálni igyekezzék Kglmetek gonosz igyekezeteknek, mert innét igen elmentek, és hogy hazájukra való gondviselésre, szolgálatra intettem őket, engemet meggyűlöltének, nem lévén arra semmi kedvek; kiért ha némelyeket nem néznék, bizony én is úgy békelleném meg, hogy eszekben jutna az én intésem.

Külczim: Reverendo Petro Alvinczi ecclesiae in libera civitate nostra Cassoviensi pastori vigilantissimo etc. etc. fideli stb.

Alább Alvinczi kezével: 5. Octobris.

(Eredeti a gy.-fehérvári Batthyányi Könyvtár uj lymbus.)

CLVII. 1621. október 13.

Gabriel stb.

Spectabilis stb. Salutem stb.

Kegyelmednek tegnap útunkban jámbor szolgálja egyszerűsmind két rendbeli levelét adá meg, Magyar Bródban mentünk vala együtt az herczeggel annak az helynek látogatására, melyekből értjük Kegyelmednek betegségéből való megkönnyebbülését és hogy immár az hideglelés elhagyta volna, kin magunk is örülünk, isten gyógyítsa meg Kegyelmedet. Az hol pedig Kegyelmed ide való állapotunk felől akar tudakozni, arról kevés szóval írhatjuk Kegyelmednek, hogy még eddig, legyen az úristennek nagy neve áldott, hadainkkal együtt kár nélkül voltunk. Az ellenség, mely Csallóközben volt, az Dunán által erre az félre költözött, kit gróf Thurzó Imre uram, mikor Szent Jánosnál az Morván által költözött, sík mezőben találta elől, minden seregeit látta, mit írjon felőle minekünk ő kegyelme, levelének páriáját ez levelünkben includálván, Kegyelmednek küldöttük, abból hőségesen megérte. Azok ide föl Radistiához jövéen, az morvai haddal ott egyeztenek meg, most is ott az viz között erős hely[en] vadnak, eddig ki nem vehettük őket, de talán az jó isten ezen két, három nap alatt abban is módot mutat. Mi, ha kijönnének mezőre, örömet jó kedvvel megpróbálnók az szerencsét velek. Straniczát, Veszelyet itt Morvában megvöttük Veszelye felette erős helylyel, az Morva vize egészen körül folyja, jó negyedfélszáz muskotéros volt benne, kire mennyi porunkat, golyóbisunkat vesztegettük, magunk is általjuk megírni; ma hatod napja igen megtöretők és az praesidiom éjjel kiszökék belőle. Magyar-Bród és Morvának nagy része egész Brunoig és Mezericzig az mi hűségünk alatt vagyon. Az fileki állapot, tudjuk, Kegyelmednek vagyon értésére, melyet ha kézhez adnak, míg más dispositiónk leszen felőle, Jakossit kell benne hadni. Minekünk az tetszik, hogy Kegyelmed az Nitra alatt való gyalogot valami kétszázal megtöbbitse, és vagy két álgút vitesen alája s valami harmincz lövés port és golyóbist, azt egy nap lőtesse oda az várra, akár az mi ott való álgyuinkat s akár az maga két álgyúját, kit miattunk Kegyelmednek vitesse oda. Mi az por és golyóbis helyében Kegyelmednek mást adunk, talán így föladják és inkább meg is rémülnek. Bakos István itt vagyon, de még szemben vele nem voltunk. Az mely Horvát István nevű katonát, ki mi szolgálknak mondja magát, Kegyelmed az parázna-ságért megfogott, küldje által hozzánk az gyermekkel együtt, in exemplum aliorum büntetődjék itt meg. Bene valeat. Datum ex

castris nostris Moravicis ad arcem Veszelje positis die 13 Octobris 1621.

Gabriel m. p.

(*Bethlen kezével*): Mivel seregünkből valónak mondja magát, küldje által Kegyelmed, hogy törvény szerént coram universo exercitu büntetődjek meg az hitetlen. Nitra alá egy vagy két nap ha maga is által menne maga seregével Kegyelmed, nekünk tetszenék.

Külczim: Spectabili stb. Stanislao Thurzó de Bettlenfalva stb. Nobis dilecto.

(Eredeti az orsz. lvtárban.)

CLVIII. 1621. okt. 26.

Gabriel dei gratia electus Hungariae stb.

Illustris ac mag^{ca} dna nobis honoranda, salutem stb.

Az Kglđ levelét ez órában hozván meg hozzánk bocsátott szolgálja, nekünk való irásának minden részeit megértettük, melyre Kgdnek rövid szóval ilyen választ akarunk kglsen tenni. Kéván-tuk volna azt tiszta sziből, hogy az Kglđ egyetlen-egy szerelmes gyermekének, nekünk igen kedves hívűnknek ily véletlen és ifjú-ságának szép virágjában történt keserves halálával se Kglđet, se minket isten mostan meg ne látogatott volna, mely noha tudjuk azt, hogy Kglđnek mint édes anyjának ez gyarló emberi természetnek állapotja szerént is méltán igen keserves; mindazáltal nekünk is minemű nehéz fájdal munkra és szűbeli szomorúságunkra legyen, azt sok szóval is Kgdnek meg nem írhatjuk. De az úr-istennek titkos bölcs tanácsának ellene semmiben nem állhatunk, hanem azt csak igen nagy tűréssel és méltó háladással szükség vennünk. Kinek hozzánk, hazájához és nemzetségéhez méltó érdeméért akartuk volna azt, hogy mi is illendő becsülettel excipiál-tathattuk volna hideg tetemét; melyhez képest kívánjuk is vala azt, hogy testét erre hozzák, kinek mind magyar, mind nímet hadakat becsületesen eleiben küldjünk. De minthogy az általabb útnak mivoltáért Kgdnek így tetszett, hogy másfelé vigyék, azt az Kglđ jó ítéletire hagyván, kívánjuk azt, hogy az örök életnek boldogságában az úristen lelkét részessé tevén, az bódog feltámadás-ban örökké megnyugossa. Az mi az Kglđ maga és jószági állapátját illeti, kglis az mi jó akaratunkban igen bizonyos levén azt el is higyje, hogy nem akarván oly feledékenyek lenni, mind közönségesen ez mostani békességnek tractájában, mind pedig privatim arról Kglť emlékezetet teszünk és oly gondot is viselünk, hogy Kglđ az mi kglis jó akaratunkban és Kglđre való gondviselésünkben megnyughassék; sőt minden üdőben illendőképen akarjuk az Kglđ szerelmes gyermekének kedves emlékezetit hozzánk

és hazájához megmutatott igaz hűségét és minden üdöbéli dicséretet érdemlő szorgalmatos forgolódását előttünk viselnünk. Melyben Kglédnek semmi kétsége nem lévén, kívánjuk is azt, hogy az mi jó akaratunkat és kglsségünket mindenkor bizonyos bizodalommal várja. Bene valeat. Datum in civitate marchionatus Moraviae Hunnobrodiensi, die 26. Octobris, 1621.

Gabriel m. p.

Külczim: Illustri ac mag^{cae} d^{nae} Elisabethae Czobor ill^{rmi} comitis quondam Georgii Thurzo de Bethlenfalva alias regni Hungariae palatini etc. relictæ viduæ etc. nobis honorandæ.

(Eredetije orsz. Itár Act. Thurz. Fasc. 97. No. 31.)

CLIX. 1621. nov. 11.

Gabriel Dei gratia electus Hungariae stb.

Reverende stb. Salutem stb.

Egyik fő asztalnokunk Kékedy Sigmondnak az öcscsének Kékedy Péternek, ki ez levelünket praesentálja Kglmednek, kedve lévén az tanuláshoz és minekünk is jóindulatú gyermeknek mutatván magát, öcsénk Bethlen Istók mellé rendeltük, az kamarásoknak parancsolván felőle, hogy magok commendálják be neki. Kegdet azért intjük sőt hadjuk is sok foglalatossági között maga is az mennyiben elérkezik reá az deáki szép tudományokban instruálja, oktassa, építse, mert oly szándékunk vagon felőle, hogy ha mód adatik az Bethlen Istók felküldésében ezt is felbocsássuk együtt vele. Valeat nec secus faciat. Cui in reliquo stb. Datum in civitate Moraviae Hunnobrodii die 11 Novembris 1621.

Gabriel m. p.

Külczim: Revendo Petro Alvinczi stb.

(Ered. orsz. lt. gyulafehérvári osztály.)

CLX. 1621. nov. 12.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes ac circumspecti fideles stb.

Bizonyos attyokfia által Hűségtek nekünk írt levelét elvévén, abban való írásoknak minden rendit klsen megértettük, nyilván is vagon nálunk az Hűségtek eleitől fogva való állapotja és hozzánk, hazájához és nemzetségéhez való igaz hűsége és szereteti, melyet minden alkolmatosságokban ezelőtt is és nemzetének ez mostani nagy ügyében nem kevés dicsírettel declarált is, melyért az mint minket is nekünk való ígretünkről emlékeztet, arról feledékenyek semmi üdöben nem voltunk; sőt ez mostani békeségnek tractatusában is minden igyekezetünk, minden akaratunk,

minden kívánságunk azon volt, az miképen az Hűségtek megmaradását és szép békességes csendes állapotját cum securitate constituálhassuk; melynek ha eddig nem inhaereáltunk volna, talám az dolgok elébb procedáltak volna; de még eddig úgy viseltük magunkat abban az dologban, hogy legkisebb alkalmatosságot és jelenséget sem mutattunk, hogy azt csak eszekben is vehessék, hogy Hűségtek felől való akaratunkat posthabeálnók Ez után is azon leszünk minden úton, hogy ebbeli klmes akaratunkat Hűségtekhez continuálhassuk és valamig durissimum aliquod necessitatis telum arra nem kényszerit, de bizonyos legyen abba Hűségtek, hogy abbeli akaratunk mellől nem recedálunk. Csak hogy kívántatnék az felette igen, hogy ilyen hazájoknak megmaradására néző dologban közönségesen se az statusok ne vacillálnának, se az úri rendek magokat így meg ne vonnák, se pedig az városi és egyéb rendbeliek nemzeteknek meg ne fogyatkoznának, hanem nagyobb indulattal viselnék magokat. Holott ha az Hűségtek dolga előttünk ennyire nem forgott volna, eddig is látván ezt, minden rendeknek az magok javára is ilyen kedvetlen magokviseleteket, nem hagyhattuk volna ennyire magunkat, hanem más-képen kellett volna állapotunk felől gondolkodnunk, de minthogy mind az magunk méltósága, mind nemzetünknek szereteti, mind pedig az Hűségtek állapotja forgott előttünk, az mennyire lehetett, eddig semmi gondviselésünkkel nem akartunk se hazánkknak közönségesen, se pedig Hűségteknek privatim megfogyatkozni. Ezután is azon klségünket ajánlván Hűségteknek. Datum in civitate marchionatus Moraviae Hunnobrodiensi die 12. Novembris a. d. 1621.

Gabriel m. p.

U. i. Bethlen saját kezével: Erről az punktról sokat beszélünk az tavali biróval, tud Klteknek felőle írni, nem titkolunk semmit többet.

Kivül: Prudentibus ac circumspectis iudici primario etc. Casoviensis.

Más kéz: Exhibitae 19. Novembris 1621.

(Eredetije: Kassa város levéltárában.)

CLXI. 1621. nov. 28.

Nos Gabriel dei gracia stb.

Notum facimus per praesentes quibus expedit universis, quod licet nos antea quoque sufficientes literas nostras plenipotenciales, ill. ac mag. comiti Stanislao Thurzoni de Bethlenfalva comitatus Scepusiensis, terraeque ejusdem supremo ac perpetuo comiti, partium regni nostri Hungariae cisdanubianarum generali,

ac arcis et praesidii nostri Ujvariensis capitaneo, nec non gen. Joanni Sandor de Szlawnicza, Stephano Kassay ac altero Stephano Frater de Belmezeõ consiliariis, ac ad praesentem pacis tractationem cum S. C. Rque M^{to} instituendam ablegatis nostris, superinde dederimus, promiserimusque in iisdem, in verbo nostro regio et principali, bona fide tractatum eundem continuaturos atque etiam in effectum perducturos esse; nihilominus tamen, ad majorem certioremq; eiusdem rei securitatem apud quosvis potissimum autem S. C. Rque M^{tem} comparandam, eandem Suam M^{tem} C. Rque, in eo ex superabundanti in verbo nostro regio, et principali, fideque bona christiana assecurandam, et affidandam esse duximus, ut quicquid per suae M^{tis} C. ac R. commissarios reverendissimos nempe et ill^{mos} dnos Franciscum misseratione divina S. R. E. tituli s. Sylvestri presbyterum cardinalem a Dietrichstain, episcopum Olomucensem, regni Bohemiae capellae comitem, ac ditionum suae M^{tis} C. ac R. haereditariarum protectorem etc. Petrum Pazmany etc. spect. item et magnificum Sigefridum Christophorum Prayner, marschalcum Austriae Inferioris, liberum baronem in Stubingh, Fladnicz et Rabenstein, dominum in Stacz et Asperen, intimos consiliarios: Ragimbaldum comitem a Collalto, dominum in St. Salvatore, Reÿ Credaro, et Musestre, consiliarium bellicum, aulicum camerarium, et deputatum capitaneum, et Nicolaum Esterhas de Galanta, praelibatae M^{tis} C. ac R. consiliaros etc. nostrosque ablegatos in praesenti publicae pacis tractatione, ratione contentationis personae nostrae, actum, deliberatum et conclusum fuerit, firmiter, sancte et inviolabiliter, in omni sui parte, observabimus et effectuabimus; neque id, ad cujusquam respectum, denunciationem, instantiam, arbitrium, atque voluntatem mutabimus, abscindemus, vel interrumpemus, ab eoque recedemus quovismodo; prout assecuramus et affidamus harum nostrarum manus nostrae subscriptione sigillique nostri authentici munitione roboratarum literarum vigore et testimonio mediante.

Datum in civitate Moraviae Hunnobrodiensi die 28. nov. a. d. millesimo sexcentesimo vigesimo primo.

G. Bethlen.

(*Egykorú másolat a bécsi cs. k. titk. ltb. Hungarica.*)

CLXII. 1622. j a n. 5—11.

a) 1622. j a n. 5.

Gabriel dei gratia etc.

Generosi stb. Salutem stb.

Minthogy az úristen az ő nagy kegyelmességét mind mi hozzánk, romlott nemzetünkhöz és az egész keresztyénséghez is az

ő jó voltából ennyi sok romlások és veszedelmek után megmutatván, az szent békességet ez új esztendőnek harmadik napján római császárral ő fölgével végben adta vinnünk, kívántatik, hogy az ő nagy nevét méltó hálaadással mindörökké dicsírjük. Mely örvendetes hírt akarván mindjárt Hűségteknek is értésére adni, illik, hogy mindjárt ezt minden helyeken meghirdetvén, hálaadó szível vegye is az úristennek ebbeli irgalmasságát és azután mindeneknek, főképen az kereskedő rendnek értésére adja, hogy kiki szokott kereskedésit immár mind ezekre az országokra és egyéb helyekre is bátran és minden bántás nélkül continuálhatja, melyből mi nekünk is hasznunk és kiválképen harminczádunknak jövedelme augeáltathatnék. Bene valeant, nec secus faciant. Quibus de cetero stb. Datum Zakolczae die 5 Januarii anno domini 1622.

P. S. Ezt pedig minden vármegyéken mindjárt meghirdettesse, hogy ha az tatárok valamiképen akarattunk ellen arra felé találnának alá menni, igen szorgalmatos vigyázásban levén mindenütt, olyképen legyenek, hogy mindjárt felkelvén, ellenek állhassanak.

Gabriel.

(Irva a szepesi kamarának.)

b) 1622. január 8.

Paria litterarum camerae Scepusiensis ad comitatum Saarossiensem et civitatem Eperiensis datarum.

Spectabiles magi generosi egregii ac nobiles dni amici et vicini observandissimi. Servitorum nostrorum stb

Sok új esztendőket adjon az úristen Nagtoknak és Kegteknek csendes és boldog állapotban élni. Mit parancsoljon urunk ő fölge nekünk az szent békességnek ő fölge és az fölges római császár között végben vitele és az tatárok visszafordulásának vigyázása felől, ex inclusis suae regiae Mattis litterarum paribus Nagtok és Kegtek bőségesen megértheti. Annakokáért mivelhogy az úristen az ő titkos tanácsából és az keresztyénséghez, főképen ez szegény megnyomorodott magyar nemzethez való kiterjedett kegyelmességéből az szent békességet megadta: méltó, hogy nagy hálaadással és isteni félelemmel vévén, ő szent fölgét dicsírjük. Nagtok azért és Kegtek mind szabad városokban és mind az egész vármegyében publicáltassa ez ő fölge kegyes és atyai gondviselésit, hogy minden kereskedők szabadon szokott kereskedésekben meginduljanak. Az tatárok ellen peniglen Nagtok és Kegtek legyen szorgalmatos vigyázásban és az szomszéd vármegyékkel egyetértvén, készen, hogy ha mely felé fordulnának, ellenek állhasson

az ő fölge parancsolatja szerint. Ezeket akaránk Nagtoknak és Kegteknek sietséggel értésére adnunk. Quas in reliquo divinae commendamus protectioni. Cassae die 8. Januarii anno 1622.

Spl. mag. gen. egr. D^{num} V^{rarum} amici vicini et servitores addict^{mi} sermae electae regiae Mattis camerae Scepusiensis consiliarii:

Joannes Palaticz.

Joannes Rakotzi.

c) 1622. jan. 11.

Ehrsame namhafft wolweise günstige liebe Hern Nachbarn undt Freindt, denen sindt vnsere freindtwille Dienst, neben Wüntschung eines glükseligen, gesundten Friedem-Freudenreichen newen Jahrs etc. zum vor.

Hiemitt überschicken wier E. E. N. W. die fröliche Zeittung von geschlossenen Friede zwischen ihrer Majestet Gabriel Bethlen vndt dem Römischen Keiser. Wier sindt entschlossen auff den künftigen Sonntag das Te Deum laudamus zue singen, und Gott dem Hern für solche seine grosse Woltahtten zue dancken, wie auch ad demonstrandam et testificandam laetitiam Freudenschüsz etc. zue thuen, habens derowegen E. N. W, wie auch denen Hern Cebinern im eill andeitten wollen. Die Hern Caschawer haben es albereit gethan, vndt sondern sich auch hiemitt von den andern 4 Freyen Städten, die exceptis 7 Comitatus vndt der Stadt Caschaw dem Römischen Keiser vnterworffen, hiegegen aber sie Ihrer fürstlichen Durchleichtigkeit Gabrieli Bethlen so lang er lebet, salvis manentibus tamen eorum libertatibus et ita, ut post mortem ipsius imperatoris Romanorum denuo subiiciantur, addita hac conditione, ut iurisdictioni legitimorum regni iudicum sicut et nos subiiciantur. Illustrissimus vero et serenissimus Gabriel Bethlen solummodo usum fructum et proventus solitos ab iis percipere tanquam feudatarius posset et valeat. Die andern conditiones können wier ietzo in der Eill E. N. W. nicht communiciren, hiemit empfehlen wier sie divinae protectioni. Eperies in Eill 11. Januarii anno 1622.

E. E. N. W.

D. W. Nachbarn vndt Freindt

Richter vndt Rahtt
der Stadtt Eperies.

P. S. Wofern E. N. W. pacis conditiones weitleiffiger erfahren wollen: können sie ein Person ausz ihnen hieher abfertigen, dan hie von viel zue schreiben were, nec calamo fidenda seu committenda omnia Herr Hansz Wagner, qui repraesentavit statum 4-tum ist zue Hausz kommen. etc.

Külczim: Denen Ehrsamem Nambafft vndt Wolweisen Hern N. Richter vndt Rahtt der königlichen Freistadt Bartpfeldt etc. Vnsern günstigen lieben Hern Nachbarn vndt Freindt.

(Mindhárom levél egy ívre írva, Bártffa városa levéltárában.)

CLXIII. 1622. j a n. 8.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb.

Mint hogy immár az úristen nagy kegyelmességéből ez sok keresztyén vérontást és szegény községnek keserves romlását megszáván, noha minékünk is sok fáratságos munkáink és szorgalmatosságink után, kik minden igyekezetünkkel eleitől fogva azon voltunk, hogy nemzetünknek felháborodott békességét lecsendesítvén, régi szép szabadságait is helyre állassuk, római császárral ő figével a szent békességet végben adta vinnünk, remélvén azt, hogy ez nagy veszedelmek és romlások után Húségteknek is mind csendes állapotja mind megromlott szabadsági kívánt nyugodalomával immár ezután reájok való gondviselésünk által helyreálltatnak. Innen azért isten kegyelmességéből ez jövő csötörtökön úgymint 15. Jan. meg akarván indulni, egy szálásunk Húségteknél leszen, melyről akarván idein certifikálni, Húségteket intjük, sőt hagyjuk is, ott az környékben kiváltképpen pedig városához tartozó falukban a szegénységnek meghirdesse, házoktól el ne fusanak, mi Húségtek által assecuraljuk őket, hogy bántások nem leszen, hanem velünk levő hadainknak egy hálóba hogy gazdálkodniok kelletik; de ha pusztán hagyják falujokat, sokkal több kárt tesznek a hadak, és tűzőköt is csak elhagyván, gyuladástól is félsőbb. Húségtek is pedig városába minden éléről provideáljon úgy, az egy hálásba se magunk se velünk lévők, magok lovok meg ne fogyatkozzék. Secus non facturi. Eisdem stb. Datum Tyrnaviae 8 Januarii 1622.

Gabriel m. p.

Külczim: a szokott Lőcse városának.

Alatta: 15. Jan. praes. ao 1622.

(Eredetije Lőcse városa ltárában.)

CLXIV. 1622. j a n. 10.

Serenissime princeps et dne dne colendissime.

Az úristen fölségedet az új esztendőben minden jókkal megáldja. Hogy az úristen mind az mi kglmes urunk szívét és mind a felséged elméjét arra vezérlette, hogy az szegény község-

nek számlálhatatlan inségének és az keresztyén vérontásnak véget vetvén, az szent békesség végben menne: méltán hálákat adhatunk ő szent felségének, kiért én is örvendezni akarék felségednek ez kis irásommal.

Emellett minthogy az visszavonó üdőnek állapotja magával hordozza az gyüölködésre való okokat, felségedet kérem, hogy az elmúlt dolgokat feledékenységben hagyván, tartson engemet is jóakarójának, bizonyos levén abban felséged, hogy valameddig az én kglmes uram és koronás királyom megnyugszik az felséged jó forgódásában, én is igyekezem azon, hogy az én vékony értékem és tehetségem szerint kedveskedjem mindenben felségednek; viszontag felségednek hasonló akaratját várván. Tartsa és áldja meg isten felségedet sok jókkal.

Nicelspurgban 10. Januarii 1622.

Felsőgednek jó szűvel szolgál

Pázmány Péter
esztergomi érsek m. p.

P. S. Meghitt főember szolgálám Gál István által szóval izentem felségednek kérem felségedet, higgye meg szavát.

(Eredeti egész Pázmány írása. Irva Bethlennek. Külczim hiányzik. Gyula-jehérvári Batthiányi könyvtár.)

CLXV. 1622. j a n. 16.

Susanna dei gratia electa Hungariae etc. regina, Transylvaniae principissa et Sicularum comitissa.

Prudentes ac circumspecti stb. Salutem et prosperitatem.

Szerelmes uram ő klme az uristennek szent segítségéből, az békességet véghez vivén, immár ő klme utban vagyon, ez elmúlt pénteken indult meg Nagyszombatból, és parancsolja azt ő klme, hogy Lőcséig eleiben menjünk, de hogy menetelünk jobb alkolmatossággal legyenek, és az szállások is mind uramnak ő klmének, s mind pedig minékünk jobb alkolmatossággal rendeltessenek s készítettessenek, bocsátottuk el becsületes főember udvari szolgálókat az nemzetes Komáromi István uramat, az oda való gondviselésre; ő klme Klteknek mindeneket eleiben fog adni. Klteket azért requiráljuk, intjük, sőt hagyjuk is, szavának hitelt adván, mind minket felmenetelünkben, mind uramat ő klmét alájövetelünkben, szállások elrendelésével és egyéb készülettel várjon oly állapattal és készülettel, melyet vehessünk klmesen Kltektől. Bene valeant, nec secus faciant. Datum Cassoviae die 16. Januarii a. d. 1622.

Susanna m. p.

P. S. Amint uram ő klme az ott való szállásink állapotját elrendelte, idejében adtuk Komáromi uramnak, Kegyelmeteknek az szerint rendelje és ha valami ajtókat béraktanak volna, kivá-gattassa, mivel felesed magunkkal leszünk mi is innét.

Külczim: A rendes a löcsei tanácshoz.

(Eredetije a fejedelemné nagypescéjével a löcsei városi levéltárban.)

CLXVI. 1622. febr. eleje.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Saludem stb.

Nyilván tudjuk lenni Hűségteknél, minemű ügyekezettel, minemű szorgalmatossággal és minemű fáradságos munkával voltunk eleitül fogván azon, hogy mindenek felett nemzetünknek megromlott régi törvényit és csendes állapotját helyre állathassuk, melyben mikor az három esztendő alatt szüntelen fáradtunk volna és se magunk életének veszedelmét, sem számtalan költségünket azért nem szánván, éjjel-nappal minden gondolatunkat csak arra fordítottuk volna, miképpen az sok romlás és veszedelmek után valami nyugodalmot és csendes állapotot szerezhessünk. Végre azért az nemes országnak sokszori instantiáját előttünk viselvén, az római császárral ő felgével való békességnek tractálását elindító-k, melyet mikor sok munkával és nem kevesebb szorgalmatos-sággal egynehány holnap alatt continuáltunk volna, semmit inkább ebben is előttünk nem viselvén, mint Hűségteknak országúl békességes megmaradását és szabadságának helyére állatását, istennek szent akarattjából és nemzetünkre való kegyelmes gond-viseléséből el is végeztük és ő felgével mind az országnak szabad-ságiról, mind pedig egyéb magunk személyére nézendő dolgokrúl concludáltunk. Mivelhogy azért immár ő felgének hozzánk bocsá-tott commissariusi útban lévén, naponként alá is érkeznek, mind azért s mind egyéb nagy okokért is, az Hűségtek mellettünk való jelenléte szükségképpen kívántatik. Hűségteket azért intjük, sőt hagyjuk és serio parancsoljuk is, hogy minden dolgait hátra hagy-ván, minden késedelem nélkül ide kassai városunkban bizonyos attyafiait küldje, hogy istennek szent áldomásából az előttünk álló szükséges dolgokat hazánknak megmaradására minden jó végben vihessük. Secus non facturi. Datum in libera civitate nostra Cassoviensi die . . . Februarii anno domini 1622.

Gabriel m. p.

Külczim: A rendes a bártfai tanácshoz.

Eredetije, melyen a napnak üres hely hagyva, Bártfa városa ltárában.)

CLXVII. 1622. febr. 8.

Gabriel stb.

Prudens stb. Salutem stb.

Quendam phrygionem, a nobis conductum, nuperque in Silesiam profectum, inde rediisse Leutschoviaequae nunc esse accepimus. Quem ut unacum rebus suis secum habitis statim certo curru impositum absque omni mora ad nos transmittendum velis, tibi serio demandamus. Secus non facturum. Datum in civ. nra lib. Cassoviensi die 8 mensis Febr. anno 1622.

Gabriel m. p.

Külczim: Prudenti ac circumspecto N. N. iudici primario lib. civ. urae Leutschoviensis, ac fidei stb.

Alatta: Exhib. 10. Febr. ao 1622.

(Eredeti Lőcse városa ltárában.)

CLXVIII. 1622. febr. 22.

Gabriel dei gratia electus Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae ect. rex, Transsylvaniae princeps ac Siculorum comes etc.

Prudentes ac circumspecti fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram.

Vitézlő hívünk Verkey János találván meg minket supplicatiója által jelentvén, hogy ez elmúlt tavaly esztendőben Ujvár alatt a német megszállásakor veszett volna el egy Erdellő Matthias nevű ifjú legény szolgálja, kinek az mint jelenti valami kevés pénze s egygetmás marhái ugyanott az hívségtek városában lakó egy Ferenczell Bálint nevű embernél maradott volna, instalván azon minekünk, hogy hívségtek minden imide amoda való mutogatás és procrastinálás nélkül mox et defacto az megnevezett emberrel ezen hívünknek restituáltassa, erre penig hívségtek több parancsolatunkat ne is várja többé. Secus non facturum. Datum in civitate nostra Cassoviensi die 22. Februarii anno domini 1622.

Gabriel m. p.

Külczim: Prudentibus ac circumspectis iudici primario caeterisque juratis civibus liberae regiaeque civitatis nostrae Eperiesiensis, fidelibus nobis dilectis.

CLXIX. 1622. márcz. 4.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes et circumspecti stb.

Jam anno et medio elapso cum in civitatem vram profecti fuissetis, indeque quendam negotiatorem pro certis quibusdam

mercibus coëmendis in Poloniam transmissemus, isque cum iis ad nos reversurus, nullius plane valoris merces manifesto nostro damno attulisset, illi eas reddendas pecuniamque nostram ab eo repetendam uoluimus. Sed iam ab eo tempore illius rei obliti, in mentem nobis inter gravissimas occupationes illud non venisset, is quoque nostram pecuniam ad hoc tempus sibi retinendam remque omnem silentio tantum praetereundam voluit. Quia igitur iuxta omnem aequitatis rationem, pecuniam nostram ab illo rehabere necessario debeamus, vobis hisce serio demandamus, ut eundem hominem, quem vobis optime cognitum esse, quis is sit, non ignoramus, absque omni mora, huc ad nos rationem eius rei coram nobis redditurum transmittatis. Secus non facturi. Datum in libera civitate nostra Cassoviensi, die 4. Martii, anno 1622.

Gabriel m. p.

Külcztm: A rendes a lőcsei tanácshoz.

(Eredetije Lőcse városa levéltárában.)

CLXX. 1622. márcz. 9.

Gabriel dei gratia electus Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae etc. rex, Transylvaniae princeps ac Sicularum comes.

Reverende et magnifici nobis sincere dilecti. Salutem et benevolentiam nostram.

Mostan adván meg Kigyelmetekkel együtt levő commissariusinknak levelét, azoknak írásokból az Kgyetek Lőcsére való érkezését értjük. És azt is, hogy Kmetek commissariusinknak adott informationkat difficultálván, onnat tovább nem akarna jönni, míg azokat az helyeket és vármegyéket nem resignáltatnók. Mely Kmetek késedelmes várakozását értvén, azon nem keveset is csodálkozunk, sőt nem tagadhatjuk, hogy valami egyéb illetlen idegenségnek ez Kmetek ilyen kicsin dologból származó difficultásit méltán nem tulajdoníthatnók, holott mi sincere és extra omnem fucum akarván mindëvből császárral ő fölgével való végzésünk szerint procedálni, kívántuk ez végre az Kmetek ott több ideig való mulatsága nekül ideérkezését és ezen okokból instruáltuk is commissariusinkat, hogy hamarébb és jobb módjával legyen itt együtt minden dolgoknak véghez meneteli. Mivel az szent koronával is immár ezelőtt egy héttel ide érkezvén, az tülünk convocált urak, főemberek is több egy hetinél, hogy mind jelen vának, várván csak az Kmetek ide való érkezését, kiknek várakozások az mostani állapotnak szűk voltához képest igen nehéznek és terhesnek is látszik lenni. Nem lévén azért semmi méltó praetensiója az Kgyetek ott való várakozásának, akarván ez dolog felől tudósíttatni, intjük Kmeteket, hogy ez kívánságunkhoz és akaratunkhoz accommodálván magát, mentül hamarébb ide hozzánk

bejünni siessen, holott mi az mely vármegyéket resignálnunk kellett, azoknak immár viceispánit ide is convocáltuk az végre, hogy egyszersmind az resignatióban és egyéb előttünk álló dolgokban is mentül hamarébb ugyan itt vég lehessen. Így azért Kmetek semmit immár sohol nem várakozván, maga hivataljának is eleget teszen és istennek áldomásával az reájok bizott dolgokat is annak módja szerint mentül hamarébb véghez viheti: holott erről Kmeteket ugyan certificáljuk is, hogy ebbeli elvégezett akaratumkat semmiképpen immár meg nem változtathatjuk, hanem Kmeteket mentül hamarébb ide hozzánk bevárjuk. Eisdem de coetero omnem gratiam nostram deferentes bene valere optamus. Datum in libera civitate nostra Cassoviensi, die 9. Martii anno 1622.

Post scripta propria principis manu exarata. Nem szükség uram ezen az földön az pompáskodás, mert csak magyarok vagyunk; az diplomában inserált capitulatiókat én is értem és tudom, úgy mint akárki, mert az én fejem fött azokban, de egy punctban nem ellenkezik semmit ez mi dispositiánk, hiszem csak resignálása kívántatik ez három négy vármegyének is, ha az többit resignáltam, megleszen ez is. Annakokáért ha kell, ne mulassatok uram, jőjjetek alá, effectuálhassuk az conditiókat; én rajtam hogy semmi el nem múlik solenniter protestálok, de ha el nem jöttök is, keveset gondolok vele, ha nektek nem kell, én nem bánom; az korona itt nagyon, ha érte jöttök, vasárnap és hétfőn itt várom Kmeteket, de ha el nem jó Kmetek, bizonyosan elhigyjétek, hogy helyére visszaküldöm és az urak is az több nemességgel eloszlanak, mert ez az hel mostan igen drága hel, elunták az haszontalan költséget; és az után ha jöttök is, heában fog lenni, itt nem találja azokat, az miért jöttök és indultok. Én csudálom, mért cselekesztek uram elmétek fölött, ha úgy értenétek, mint én az állapotot napkelet felől, bizony nem tergiversálnánk így; én intem Kmeteket, ő felgének kárt studio ne tegyen, ne késsék semmit, pénteken induljon Kmetek és szombaton jőjön Eperjesre, vasárnap Kassára, ne késedelmezzék, legyen vége ennek is; én panaszkodhatnám és nekem vóna több számvetésem Kmeteknél, holott az ő fölge ígéréteben még eddig semmi nem effectuáltatott, de én patienter szenvedek mindent és mégis Kigyelmetek akadályoskodik, hagyjunk békét afféle okoskodásnak, Bécsben valók azok. Itt uram csak paraszt magyarokra találtok, tudátok magatok is jól, kik vagyunk, holott ösmerjük egymást püspök uran kívül.

Gabriel m. p.

Külczim: Reverendo Joanni Piber episcopo Varadiensi et magnificis Stephano Ostrosith et Emerico Czobor sacrae caesareae regiaeque Mattis

ad resignationem inelyti regni Hungariae ablegatis commissariis, nobis sincere dilectis.

(A Jászai-féle gyűjteményből. Nemz. Múz.)

CLXXI. 1622. márcz. 11.

Felséges fejedelem.

Alázatos szolgálatunkat ajánljuk Felségednek, és az úristentől jó egészséget és minden jót kívánunk Felségednek.

Az Felged levelét decima praesentis mensis, estve késén, tíz óra tájban adák meg nekünk, melyet böcsülettel vettünk. Mit írjon Felged, megértettük. Látja isten, hogy mi sincere agáltunk, agálunk is az Felged commissariusival és semmi illetlent nem kívántunk s nem is kívánunk semmi olyat, a mi az diplomával ellenkeznék. Elejétől fogva a hol jártunk a Felséged commissariusival, az mely helyekben jutottunk, azon helyeket resignálták: ahoz képest, a mint az resignatio kezdetődött, kívántuk, hogy az szerént végeztessék is el. De mivelhogy Felged azt írja, hogy Felged maga resignálja azokat az vármegyéket és városokat, az kik még resignálva nem volnának, mi az Felged írására beme-gyünk, ily okkal, hogy ez helynek resignatiója még meg nem lévén s úgy indulván meg innét Lőcséről, az diplomának ne derogáljon; mert mi, elhigye Felged, hogy legkisebbik punctba sem akarunk discedálni az diplomátul s nem is discedálunk. Mi azért küldetünk ide, hogy az diplomának continentíája szerént mind az két részre resignáltassék az ország. Elhittük s nincs is kétségünk írása szerént, hogy Felged mindeneket effectuál. Istennek kegmes-ségéből im mi is az Felged írásához képest megindulunk, és azon leszünk, hogy vasárnapra Kassán legyünk. Ezek után ajánljuk Felgedet az kegmes istennek kegmes gondviselése és oltalma alá. Datum Leuchoviae undecima die Martii anno 1622.

Felgednek

alázatosan szolgálnak

N. N. N. N. N. N.

Külczim: Az felséges Gabriel imperiumbeli és erdéli fejedelemnek, opuliai és ratiborai herczegnek, Magyarország némely részei urának és székelyek főispánjának etc. nekünk kegmes urunknak.

CLXXII. 1622. márcz. 22.

Sacratissima stb. dne dne benignissime.

Cum his diebus vigore diplomatum Mattis Vrae caes. et regiae huc ablegati commissarii appulissent, re omni per eos, benignaque Mattis Vrae voluntate uberius intellecta, quod hoc tempore Matti Vrae significandum per me fuit, nequaquam prae-

termittendum existimavi, nimirum me litteras Mattis Vrae generalis dietae juxta pacta certicatorias 10 mensis Januarii Vienna Austriae emanatas die 18 Martii ab ejusdem Mattis Vrae commissariis recepisse, ex quibus cum paternum ejus erga populum suum affectum, almaeque pacis studium percepissem, diem comitiorum 3. Aprilis Sopronium indictum intellexi. Qui dies cum brevissimi admodum termini videatur, impossibile plane rem omnem altius considerando, horum comitatuum magnatumque nuncios ad praefixum diem eo perveniri posse putavi. Cum et regales Mattis Vrae adeo sero redditae et dies ita propinquus sit, ad haec difficultates itinerum hoc praesertim tempore incredibiles inundationes fluminum maximae, pabuli et annonae ubique supra modum penuria occurrat. Quibus omnibus perspectis Mattem Vram caesaream et regiam eo, quo par est, affectu rogatam volo, ut has omnes in medium allatas difficultates sapienter benigneque considerando et diem comitiorum ulterius differendo, hac in parte impossibilitati clementer parcere, locumque commodiorem juxta humilia horum comitatuum postulata ordinare dignetur; cum nullo pacto etiam si maxime omnes velint, hac in parte mandata Mattis Vrae exequi, ad diemque jam praestitutum eo pervenire possint. Quae cum aequissima esse, Mattem etiam Vram sapienter intellecturam non ambigam, his benigne consensuram nihil dubito; cum liquido illud Mattas Vra caes. et regia absque horum comitatuum praesentia comitia non plena, neque eius, ut decet auctoritas futura (*így*) intelligat. Ita erit ut Mattas Vra et votis omnium clementer satisfaciet, publicaeque necessitati paterno affectu consulat, augustissimaeque domus suae perpetuum erga suos institutum observando, res omnes quam commodissimis rationibus terminabit. Ad quae uti benignum ejusdem quamprimum responsum expecto, ita sacratissimae Matti Vrae caesareae et regiae prosperrimos rerum omnium successus, tranquillum imperium, seram felicitatem exopto. Datum Cassoviae die 22. Martii anno dni 1622.

Ejusdem sacrae Mattis Vrae caesareae regiaeque

servitor addictissimus

Gabriel m. p.

Külczim : Sacratissimae stb. stb. domino domino benignissimo.

Tovább : Bettlen Cassovia 22. Martii 1622. Petendy cursor attulit Viennam Sabbatho Sancto h. e. die — Martii.

(A levélen levő pécset a választott királyi pécsetje Bethlennek.)

(A Jászay-féle gyűjteményből. Nemz. Múz.)

CLXXIII. 1622. apr. 1.

I n s t r u c t i o

Generoso domino Stephano Kovachoczy regni Transylvaniae protocancellario et ad sacratissimam imperatoriam regiamque Majestatem in comitiis Soproniensibus constitutam ablegato commissario per serenissimum, potentissimum invictissimumque sacri Romani imperii et Transylvaniae praedictae principem, Opuliae et Ratiboriae ducem, partium regni Hungariae potentissimum nobilissimumque dominum et Siculorum comitem etc. dominum nostrum clementissimum benigne data et inculcata.

1. Juxta contenta Niclaspurgensis diplomatis superinde emanati utrumque Opuliae scilicet et Ratiboriae ducatum mox et defacto sua Majestas manibus nostris, cum ex parte in resignationibus ad manus suae Majestatis regni Hungariae et praesidiorum in eo habitorum fienda, nihil desideretur, assignare debet et applicare.

2. Octingentorum imperialium millia, quae sua Majestas nobis offerre debuit, juxta arctissimas superinde emanatas assecutorias, etiamsi solennibus diplomatibus ex eo quod authoritati et existimationi suae Majestatis parcere petitionique satisfacere volentes, notitiam hujus rei a communi hominum cognitione per exculpationem vindicare potius, quam crebescere voluerimus, interposita non essent, nihilominus tamen juxta conditionem in assecutoriiis specificatam, quod videlicet integram summae praedictae dimidietatem pro prima die Julii, residuam vero itidem dimidietatem pro festo sancti Michaelis Archangeli sua Majestas bona fide christianaque exsolvere deberet et teneretur, adveniente praescripto priore termino sine ulla prorsus difficultate, numerari benigne volumus et mandamus. Quia vero sua Majestas usque civitatem Tyrnaviensem de sufficienti pecuniarum securitate et comitia fienda se obligaverit, ideo in ea quoque parte assecutoriiis inhaerendum. Quod tamen ad ulteriorem summae illius securitatem attinet, nos per certos equites et pedites nostros eo destinandos, posteaquam ad praefixum securitatis locum pecuniae fuerint deductae, providebimus.

3. Casu vero quo haec pacificationis praerecensita puncta mox et defacto non effectuarentur, mox praevia seria requisitione nullam exinde indignationem fore extimescenda imperatori per hoc in toto debilitata violataque imo disrupta esse pacis foedera intimandum erit.

4. Cuprum, cum pro panni et aliarum etiam serenitatem nostram concernentium rerum mercatura usque ad quadringentorum florenorum hungaricalium millia aestimatum in Silesiam et Dantiscam educi et evehi fecissemus, quia Olmucenses nescitur,

unde moti commissarios nostros eo subordinandos et delectos arrestaverant, ratio praemissae ipsorum violentae detentionis exosci debebit. Insuper quandoquidem ex rebus illis in unionem nostram mercatis decem millia florenos valentes merces ademerint sub arrestatione et indignatione nostra gravissima, ex parte Eperjesiensium et Bartphensium fienda irremisibiliterque curanda, quatenus oblata bona restituantur et refundantur, sua Majestas advovenda erit.

5. Domini Hoffkircheri honorem et existimationem, in gratiam nostram et ex respectu nostro non modo in integrum restituet, sed etiam ex imperiali illa proscriptione nomen ipsius expungi faciet, nec his contentus ablata etiam ademta universa sua bona sine ulla difficultate remittet. Quemadmodum et illud suae Majestati insinuandum erit, velit habere respectum, vel illius quoque rei quod personae per suam Majestatem proscriptae in patriam semper ipsorum reditum parent, nitanturque eo et aspirent, etiam depraesente, et rebus sic revera stantibus si domino Hoffkirchero imperator de gratia nollet providere, maxime quod tantos adhuc habeat inimicos dubiusque rerum existat eventus, nescitur an semper perturbatos maris fluctus tam secundis possit sua Majestas navigare ventis. Reflectat se sua Majestas, quod per speciales suas literas in eo nos saltem sollicitabatur, ne postquam d. Hoffkircher diplomati inseretur sua Majestas ex necessitate sibi quasi perscripta omnia acceptasse videretur, verum dum et quodocunque ita vellemus, suae dominationi et de bonis et de existimatione ita provideret, ut ulterior conquerendi in suam Majestatem occasio nulla relinqueretur. Quod si meminisse hujus rei imperator nollet, literas suae Majestatis nobis ad Zakolczam (!) exaratas, ubi se ad id strictissime obligabat, ut de honore et de bonorum restitutione ita providere vellet, non quidem in specie, sed in paribus suae Majestati obvinitas insinuando nihilominus si ita vellet imperator etiam in specie produci posse suae Majestatis literas. Hoc etiam addito, quod dominus Hoffkircher non immutandam sibi conditionem, sed effectuationem ablegationis suae, quae ipsi ob libertatum violationem patriaeque ruinam a statibus illius provinciae imminere venisse ad nos delegatum nuncium.

6. Quod si sua Majestas juxta datas superinde obligatorias dominum Hoffkircherum aequae de honore restituendo ac bonorum remissione speciali sua gratia non prosequeretur, vel per hoc ipsum quod annihilarentur pacis conditiones insinuandum erit. Ratio vero hujus rei exposcentur: allegabitur, quod ad suae Majestatis obligatorias, nos ei de integra nominis et bonorum suorum restitutione per nos fienda juraverimus.

7. Quod ad residentiam ipsius attinet, superinde sua

Majestas serio certificari debebit, quod eundem a nobis recedere neutiquam pateremur, verum si ita vellet, paratus esset dominus Hoffkircher privatim, non autem in frequentia consiliariorum suam Majestatem deprecari.

8. Principem a Jegerndorff et comitem a Thurn nullo unquam aevo de gratia suae Majestatis et fideliter acceptanda laboraturos sua Majestas sibi certo persvadebit, quin potius amicorum inimicos, inimicorum vero amicos fieri existimet.

9. Domini comitis a Thurn consors Praga Viennam decenter deduci, inde usque Tyrnaviam comitari, et per consequens juxta suae Majestatis superinde in obligatoriis factam annuentiam in Transylvaniam advehi debebit.

10. Petrum Bossa aulae familiarem nostrum sua Majestas ex eo, quod nos non modo suae Majestatis propterea indignaremur, sed etiam imperator Turcarum id ipsum aegreferat dimitti faciet. Ipsum enim imperator turcicus pro vasallo perpetuo agnoscens, ubicunque tandem fuerit, requiret. Imo vero ex fidei illorum obligamine Turcarum imperatores tenentur nobilibus Transylvaniae semper patrocinari, nunquam derelinquere, quin potius omni posse ipsorum defendere. Maxime etiam quod frater carnalis ipsius etiamnum in Porta otthomanica maneat, et alioquin ipse quamplurimis bene notus, amicos innumereos habeat, sed et quia non postrema existat conditionis persona, verendum ne Turcae per captivitatem ipsius conturbati ingens aliquod negotium intentent.

11. Captivos Hungaros quod pro liberatione ipsorum ¹⁾ per solutione a dato diplomatum computando nihil adhuc certi concluderint, sua Majestas ex contentis diplomatis sui statim dimitti faciet.

12. Etiamsi regnum Hungariae ad id condescenderit, quod nostrae donationes annihilarentur, nihilominus tamen dominum Franciscum a Buttian, juxta specialem suae Majestatis nobis superinde factam promissionem, ratione bonorum per nos suae dominationi collatorum, plenarie et cum effectu contentabit.

13. Recentis istius et absurdae monetae sua Majestas cursum prohibebit, in ditione enim nostra edicto strictissimo ejus usum interdicemus, maxime quod externi principes id ipsum faciant, cavebimus. Ne itaque hujus rei exitu sua Majestas conturbetur, vel vero etiamsi ranchorem suum explodere non posset, aliquam tamen in corde indignationem aleret, respective praesentis rei negotium suae Majestati insinuandum erit.

14. Negotiatores ditioni nostrae subjecti per omnes suae Majestatis ditiones ad Venetias scilicet et alias provincias liberum ubique negotiandi passum transitum et reditum habere debebunt.

¹⁾ Itt egy szónak helye üresen van hagyva.

15. Quandoquidem pro septem istorum comitatuum et in illis existentium praesidiorum, quae sua Majestas per praesentium um reconciliationem nobis confidere debuit, conservatione et securiori permansione, annuatim quinquaginta millia florenorum hungaricalium promiserit, ideo ut ex conica fodinatione Novisoliensi sine nullo defectu praedicta summa exolvatur benigne postulamus. Datum in arce et praesidio nostro Cassov. 1. die Aprilis anno 1622.

Gabriel.

Petrus Kekodi
secretarius.

(A drezdai szász királyi államlevéltárban levő hibás másolatról.)

CLXXIV. 1622. a pr. 5.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb.

Kutra János és Magyar György találának meg bennünket alázatos könyörgések által, panaszolkodván azon, hogy házok-népét fizetés és bér nélkül az kassai gazdák házakban nem akarják tartani, holott illetlen dolognak láttatik az szolgáló emberen házbért venni. Intjük azért hűségteket, sőt parancsoljuk is serio, hogy az megnevezett hűséges udvari gyalogíneknek házoknépének adasson szállást házbérfizetés nélkül, míg az mi szolgálatunkban hiven forgolódnak. Secus non facturi. Datum in lib. reg. civ. nostri Cassoviensi die 5 mensis Aprilis ao dni 1622.

Gabriel m. p.

Külczim: A szokott Kassa városának.

CLXXV. 1622. a pr. 23.

Gabriel dei gratia electus Hungariae Dalmatiae Croatiae Slavoniae etc. rex Transylvaniae princeps et Sicularum comes etc.

Instructio pro egregiis Stephano Garyvch et Stephano Pribek item Thomae Zentrontassy scribae cancellariae nostrae ad certa oppida et possessiones ad arcem nram Varad pertinentes in commisione nostra expeditis facta.

Akarván ide való váradi házunknak minden es állapotira szorgalmatos gondot viselni, mindenekelőtt hozzá tartozó jószágink számának és azoknak egyéb állapotinak kelletvén szükségképen végére mennünk, melyekhez képest tudhatnánk ezután is az reá való gondviselésből alkotmányban providealni, rendeltük ez felül megnevezett hűveinket, az kiket az bihari, püspöki, csatári, vásárhelyi, szalkai és szöllői jószágíneknek reví-

deálására bocsássuk, kik hogy ez alatt megirt instructiók szerint reájok bizott commissiókban procedáljanak, parancsoljuk.

Elsőben azért innét megindulván és semmit az reájok bizott dologgal nem késvén az ide váradi házunkhoz tartozó bihari püspöki, csatári, vásárhelyi, szalkai és szöllősi jószágokra menni siessenek és azokat eljárják.

Másodszor. Minden falukban mindeneknek előtte az birákat heted magokkal előhijjanak, és először is tüllok erős hit alatt őket megeskütvén, mennyi számú szolgáló jobbágyok legyenek azon városban avagy faluban, megtudják és azoknak neveket szám szerint bizonyos consignatiót csinálván felöle beírják.

Harmadszor. Azután azon városokban avagy falukban mennyi ekés és marhás jobbágyok legyenek, számát azoknak is inquirálják, és ha mi eke vagy szekér szokott volna szolgálatunkra kijőni, megtudják.

Negyedszer. Minden falukban és városokban az nekünk szolgáló jobbágyokon kívül ha valakik nemes emberek vadnak, megértsék, és azok nemességekkel mi formán szoktak legyen élni, végére menvén, bizonyosan megtudakozzák.

Ötödször. Az hol pedig nemes embereket lenni végére mehetnek, mennyi idő[től fog]va lőtt legyen azoknak nemességek, az felől igen szorgalmatosan inquiráljanak, és ha eleik vagy pedig magok találták-e nemességeket, megkérdezzék.

Hatodszor. Kinek-kinek nemességének idejét megtudván annak jól végére menjenek, mellyik fejedelemtől az mi praedecessorink közül impetrálták legyen nemességeknek privilegiumát és kinek micsoda szolgálatjáért avagy érdeméért adták legyen, megtudják. (*A fejedelem kezével*): Kik exemptusok dézma adástól s kik nem, és az kik exemptusok, kiktől eximáltattanak. 26. (*Eddig.*)

Hetedszer. Az nemes emberek felől inquirálván, azok után ha valaminemű szabadsággal élő emberek legyenek, az kik az fejedelmeknek avagy tisztviselőiknek collatiojokból szoktanak volna azzal élni, igen megtudakozzák és azoknak minemű állapattal való szabadságok és az után szolgálatjok ha az vármegye közzé avagy directe csak az városhoz legyen, megkérdezzék.

Nyolczadszor. Az szabadosoknak végére menvén, az várhoz tartozó haczérook felől inquiráljanak és mellik városban avagy faluban hány haczér, és ha azok arra az hivatalra alkalmatosok legyenek, annak felette mennyi üdőtől fogva és melyik fejedelemtől avagy tisztviselőtől rendeltettek legyen arra az állapatra, ha csak magok-e vagy eleik, megtudják. (*Bethlen kezével*): Adnak-e dézmát, avagy nem. (*Eddig.*)

Kilenczedszer. Ez három rendbelieknek, nemeseknek, szabadosoknak és haczérooknak minden állapotjoknak, idejeknek és

habilitásoknak végére menvén, ha valamely városokban vagy falukban valamely másutt lakó nemes embereknek és akárciknek egyebeknek is szállójok, házhelyek avagy egyéb örökségek exempták vadnak-e, megtudják és azoknak is számokat, hasznokat, idejeket és mely fejedelemtől micsoda meritumért eximáltattak legyenek, végére menjenek.

Tizedszer. Ezeket mind elvégezvén, bizonyos consignatióban szorgalmasan és jó renddel leírják és minekünk tartozó hűségek szerént mindeneket cum fide mentül hamarébb refer[alja]nak. Datum in arce nostra Várad. Die 23 mensis (April)is, anno Domini 1622.

Gabriel m. p.

(P. H.)

(Eredetije a Szereday-család ltárában.)

CLXXVI. 1622. máj. 13.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb.

Mivelhogy isten ő szent fölsége az ő bölcs és régi elvégezett decretumából az mi szerelmes házastársunkat az felséges Karollý Susanna fejedelemasszont ez keserves és romlandóság alá vettett életből magának választván ez éjjel két óraker kiszólitotta ez világból, nekünk és nemzettségünknek kimondhatatlan keserűségünkre; kinek holt testének nemzettségünknek ebben observatott régi jó rendtartása szerént illendő tisztességet és becsületet akarván tenni: hagyjuk és parancsoljuk is serio hűségteknek, hogy ott kassai városunkban is, mind az megnevezett szerelmes házastársunk hideg teteminek tisztességes parentatiojáig reggel nyolcz órától fogva mind kilencz óráig és ismét délután egy órától fogva két óráig az városban való harangokkal hűségtek continuo harangoztasson. Benignae nostrae voluntati satisfacientes, secus haudquaquam facturi. Datum in civitate nra Colosvar die 13. Maji anno Dni 1622.

Ad mandatum suae Serenitatis proprium subscripsit

Elias Vaniai m. p.

secretarius.

Külczim: A szokott Kassa városának.

Alatta: Exhibitae 23. Maji 1622.

(Eredeti Kassa városa ltárában.)

CLXXVII. 1622. május 18.

Gabriel dei gratia stb.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem et gratiam nostram.

Mivel az mindenható bölcs úristen az ő régi elvégezett és örökké megálló ítéletiből és tanácsából az mi szerelmes házastársunkat az felséges Károly Susánna fejedelemasszonyt nagy kegyelmesen magának választván, és ez jelenvaló májusnak 13. napján két óra után éjszaka, nagy szívbéli buzgó imádkozási, és nagy bizodalomból származott könyörgési közben, ez nagy bizontalanságok és szüntelen változások alá vettetett keserves életből az örökké való boldogságnak dicsőséges társaságára kiszólitotta: és immár hideg tetemi mindenek felett az jó földekben való eltakarításokat kívánván, régi eleinknek dicséretes szokások, és jó rendtartások szerint, megnevezett bódogúl idevült szerelmes házastársunknak hideg teteminek tisztességes eltemetését rendeltük ez jövendő júliusnak 1. napjára az fejérvári fejedelmi székes-helyünkben való öregbik templumban celebráltatni. Hűségedet azért intjük, ez előttünk álló júniusnak utolsó napján Fejérváratt legyen jelen asszonyommal, házastársával, hogy azután következendő megnevezett napon szerelmes üdvezült házastársunknak fejedelemasszonyi méltóságához képest instituálandó parentatiója és utolsó becsölletinek megadása az hűséged jelenlétével condecoráltatván, hozzánk való engedelmessége is ez keserves állapotunkban mutatódjék meg. Kit mi is vehessünk kegyelmes indulattal hűségedtül. Bene valeat. Datum in civitate nostra Colossvar. die 18. Maii anno Dni 1622.

Gabriel.

Külczim: Generoso Joanni Lazar de Gyalakutha etc. fideli nobis dilecto etc.

(Eredetije a gróf Lázár-család megyesfalvi ltárában.)

CLXXVIII. 1622. július 1.

1.

T. és N. fővezér nekünk kedves és becsületes apánk stb.

Jöllehet ezelőtt négy holnappal főemberinket hatalmas császáruk fényes kapujára beküldvén, néminemű szükséges gondviselésre való dolgokat azok által Ngodnak megjelentettünk valamérvén azt, hogy olyan nagy dolgokat az ő htlmga bölcs tanácsi filek mellől könnyen el nem bocsátnák, hanem mint olyan nagy dolgokról egymással tanácskozván, követinket késedelem nélkül

visszabocsátja Ngtok hozzánk, kik noha mind ez napig is meg nem érkezének, sőt indulások felől sem érthetünk semmi bizonyost, szokás sem volna, hogy egymásután főkövetek így mennének az fényes portára. De htlmas császárhoz való igaz hűségünket és Ngtokhoz való szeretetünket meggondolván, az alkalmatosság is eszünkben fordulván, nem akartuk elmulatni, hanem az mi htlms császárunk méltóságos személye eleiben köszöntő főkövetünket az nemzetes és nevezetes Kapi Andrást, országunknak egyik tanácsát Kolos vármegyének főispánját, nekünk kedves hivünket bocsátotuk az országnak régi szokása szerént való ajándékokkal ő htlmga után Ngodhoz, ki által szükséges dolgaink felől ő htlmga után Ngodat akarjuk megtalálni, nagy szeretettel kérvén Ngodat, megnevezett követünket lássa kedves szemmel, szavait hallgassa kegyesen meg, meghallgatván, mi hozzánk, igaz, jóakaró fiához mutassa sok esztendőktől fogván ígirt atyai gondviseléssel való jóakaróját, kinek beteljesítésében méltán nitott az felséges isten Ngodnak kaput; bocsássa kívánságunk szerént való kedves válaszszal azért Ngod vissza, meg nem késlelvén ott benn; mely hozzánk reménség alatt megmutatandó jóakarójáért Ngodnak mi is életünknek utolsó órájáig fiai engedelmisséggel való kedveskedő szolgálatunkat ajánljuk. Ngod ez mi főemberünkkel bizvást beszélhet; kívántatik is, hogy ne csak egyszer, hanem sokszor beszélgessen, és az ide ki való állapotokat jól megértekezvén, gondot is viseljen Ngod, ne úgy, mint ez elmult néhány esztendőben viselének gondot az ngos vezérek, mert mi igazán megírjuk, hogy ha gondviselés ide ki való ő hatalmassága országira nem léssen, rövid nap megbúsul Ngtok az fényes portán, és akkor örömost viselne gondot, bizonyoson tudjuk, de késő leszen akkor betenni az kalitkának ablakát, mikoron az madár kirepült belőle. Az ngs Mehemet pasa atyánkfia kijött vala hozzánk htlms császárunk engedelméből, kivel nyolcz nap sokat beszélgettünk, tanácskoztunk, valami elménkben jött és szükségesek voltak, mindeneket eleiben adtunk és Ngodnak megizentünk. Kívántatik, hogy Ngod velle beszélgessen, minden szavait csendesen meghallgassa és a miben illik, tanácsát elővegye, szorgalmatos gondot viseljen Ngd, mert Mehemet pasa az ide kivaló országok állapotjában igen tudós, okos, ravasz ember. Nem azért írjuk, hogy az mi irásunkból azt gondolná valaki, hogy mi commendáljuk, mert arra semmi szüksége nincsen, sőt tavaly mi igen haragudtunk reá, azt tudtuk, hogy az hadaknak mellénk való nem bocsátásoknak ő volt az oka, de azután tudtuk meg, hogy mások voltak, kiért azok adjanak isten előtt számot, mert ha mellénk jönnek vala az hadak, mostan Bécsben lagnánk. htlmas császárnak sok országok küldenék be most főkövetektől az szép ajándékokat; de ha az igazságot kell megmondanunk, Mehemet pasához hasonlót nem

látunk, sem ismerünk senkit az ide ki való dolgok igazgatására. Igen szükségesnek itéljük, hogy Ngod ő véllé beszélgessen, tanácskozzék, Budában küldje, hadd vigyázzon ott, viseljen gondot innét htlmas császár országira; Ngod nagy könnyebbségére leszzen, ha őtet odabocsátja Ngod, szeme, füle, szája léssen ott Ngodnak, ha dolgot kell pedig látni. Az istenért kérjük Ngodat, ez egy dolgan fogadja akár csak az mi vékony tanácsunkat, az ngos Huszain pasát ne hagyja ott benn élni, bocsássza ki szerdársággal Ngod, adjon elég népet melléje, meglátja Ngod, sok dolgot vihet az két ember által véghez Ngod isten akaratjával.

Mi Huszain pasát nem is ismerjük, de halljuk, micsoda ember. Ide ki tudja Ngod erős ember, vitéz hadakozó vezér kell, oly, ki a párnán ne üljön sokat, árnyékától meg ne ijedjen, az szép szónak keveset higgyen, kécncse legyen, ne szegény és az ajándékok htlmas császár kárára meg ne vakítsák, siketté, némává ne tegyék, igazat írjon a portára, ne magától gondolt dolgot, fősvény ne legyen. Ha ilyen szerdárt bocsát Ngod ki, mi is hiszszük istent, annyi dolgot láthat egy esztendőben, a mennyit Ngtok megbocsásson, tavaly mindenestől fogva sem láthata, mert nem kell vala annak az számtalan hadnak mind az Neszter mellé menni. az két része oda elég lött volna, az harmadik részét ha mi mellénk küldik vala, mostan mind Bécs Prága miénk volna isten akaratjával.

Ezeket Ngodnak hogy irnunk kellett és véllé megbántódást ha Ngodnak szerzettünk, Ngodtól bocsánatot várunk, nem magunkért, hanem htlms császárért és Ngtokért írjuk. Fájt az szívünk azon, hogy az szép alkalmatosságokat, szerencsés esztendőket Ngtok így vesztette el, mely esztendőkhöz hasonlókat mi soha nem olvasunk az oszmanli nemzet felől. Ezeknek utána az felséges isten Ngodat sok esztendőig tartsa meg szerencsés jó egészben. Amen.

2.

T. és ngs vezér; az felséges isten Ngodat stb.

Jóllehet ezelőtt négy hónappal htlmas császár fényes kapujára főemberinket beküldvén, a mikről kívántatott ő htlmga után Ngtoknak mindenekről izentünk és noha követink most is oda vadnak, szokás is nem volna, hogy egyik főkövet után az másik menne, de mivel htlms császárhoz való hűségünk és az egész otmánli nemzethez való szeretetünk nem engedi elmulatnunk, hogy ez alkalmatossággal is meg ne találúnk az szükséges dolgok felől: annak okáért htlms császár fényes kapujára méltóságos császári személyének köszöntésére bocsátottuk az nemzetes, nevezetes Kapi Andrást országunknak egyik tanácsát Kolos várme-

gyének főispánját az szokás szerént való ajándékokkal, ki által Ngodat is mint nekünk kedves és becsületes jóakarónkat akarjuk látogatni, kívánván az felséges istentől Ngodnak minden jókat. Ngodat szeretettel kérjük, megnevezett követünket lássa kedves szemmel és reá bizott dolgainkat hallgassa kegyes füllel meg, szavainak teljes hitelt (adván?), hitlmas császárunk előtt lévő méltó kívánságinkra hogy kegyelmes válaszungk lehessen, Ngod is mutassa kívánatos jóakaratóját hozzánk, melyért mi is Ngognak minden alkalmatossággal háladó szeretettel való kedveskedő jó akaratunkat ajánljuk és ígérjük. Ezek után az felséges isten Ngodat tartsa meg jó egészségben.

(Eredeti Bethlen által sajátkezüleg írt minuta, Gyula-Fejérvárrt Batthyányi-ktár ujabb lymbus.)

CLXXIX. 1622. jul.

T. és ngs vezér, kedves szomszéd urunk s atyánkfia.

Isten az Ngod jóra való dolgait megáldja stb.

Deák Mehemet pasa barátunk hitlms császárunknak eugedelméből és Ngod akaratjával mi hozzánk érkezvén, Ngod mlgs levelét ajándékival együtt megadván nagy becsülettel láttuk, vöttük, olvastuk, és hogy Ngod rólunk igaz jóakarójáról el nem feletkezett, a mig isten bennünket éltet háladó igaz atyafiui szeretettel akarjuk megszolgálni. Mehemet pasa barátunkkal minden dolgokról beszélgettünk, valamit mi akárhonnét hitlmas császárunk ellen való titkos gonosz igyekezeteket érthettünk tartozó hűségünk szerént semmit el nem titkolván, mindeneket ő általa mind a fényes portára és Ngodnak is értékre adtunk; kívántatnék csak ez, hogy Nagtok hatalmas császár javára, méltóságára és birodalmának terjesztésére szorgalmatos gondot viselne, vigyázna igen mindenfelé, mert higyye Nagd, rövid nap eszében fogja venni Ngtok az embereknek practikájokat, de akkor késő leszen, hanem addig kellene az ellen gondot viselni, a míg dolgokat az emberek végben nem vihetik, mert mikor embernek háza meggyúl az gondviseletlenség miatt, hertelen eszében nem veheti, hamar megemésztetik az tüztől, de mikor ember az reá lőtt nilat megláthatja, könnyen elvonhatja magát előtte és nem árthat semmit az nil neki. Tudjuk, hogy Ngd mint eszes gondviselő fejedelemember mindenfelé vigyáz, de bizonyosan higyye Nagd, hogy soha Ngd azoknak az titkos dolgoknak végére nem mehet, melyeket mi immár igen nilván tudunk és értünk, mert nem bolond az ellenség, hanem igen okos és sokkal ravaszabb (*akarta írni Bethlen: mi nállu(nk), de még ki sem írta, már kitörülte*) másoknál, nem mondja meg azt ő Nagdnak,

mit akar, mert mikor a madárral madarat akar fogni, igen szépen sipol először az bokrok között, a madarakat hogy megcsalhassa és úgy foghat meg benne. Az német tanácsnak egy szokott példabeszéde nagyon, ez tudni illik: Az ellenséget ő csalárdsággal-e avagy vitézségével csalja meg, kinek mi gondja nagyon arra, akár csalárdsággal, praktikákkal s akár vitézséggel győzhesse meg ellenségét, senki nem veti szemére. De mi szükség nekünk erről sokat írunk Ngodnak, holott tudjuk haszontalan-nak lenni, mert Nagdat teljességgel elhitették ott az emberek, hogy mindenek jól lesznek. Mi arról nem írunk többet, talán ezzel is megbántjuk Nagdat, csak adjuk tanácsul ezt, hogy Nagd igen vigyázzon, az szép szónak, ígíretnek, ajándéknak ne sokat higgyen, mert meg fog ártani és hatalmas császárunk nagy kárával veszi eszében Ngod, hogy az szép szónak nem kellett volna hinni. Bizonyára nekünk ez sem tetszik, hogy Ngd küldött először követet Bécsben hatls császár nevével, ajándékokat; nagy gyalázat forog abban, ha Ngd arról bölcsen gondolkodik, soha nem volt ez a szokás, de mi azt nem igazgatjuk. Ez levelünkkel és levelünket megadó ifjú legényszolgánkkal akarjuk mostan Ngodnak csak jó egészségét látogatni és a mellett értésére adnunk, hogy isten velünk lévén, igen hamar Ngodhoz főemberünket bocsátjuk, ki által Ngodat ujobban látogatni akarjuk és minden dolgokról Ngdat tudósítjuk. Mi az míg élünk, hatls császáré akarunk lenni. Csifut Ahat béknél igazabb szolgájának tudjuk magunkat ő hatlságának lenni. Ngdat az úristen éltesse, jó egészségben sok esztendeig.

(Eredeti u. o.)

CLXXX. 1622. júl.

Nemzetes becsülletes úr harátunk, isten Kegdet éltesse jó egészségben.

Deák Mehemet pasa barátunk érkezőn hozzánk az nagos vezér szavával minket köszöntött, levelét ajándékával együtt ő nagának megadta, kiket nagy böcsüllettel vöttünk, láttunk, mely ő naga jó akaratjáért mi is igaz atyafiúi szeretettel akarunk kedveskedni. Mostan ő nagához küldtük ez ifjú legén szolgánkat csak azért, hogy mi is köszöntsük, jó egészsége felől minden jót hallhassunk és értésére adjuk, hogy isten akaratjából igen hamar főemberünket bocsátjuk ő nagához, ki által minden dolgokról tudósítjuk. Nem akarván Kegd felől is elfeletkeznünk, mivel régen ismerjük Kegdt, noha tudjuk, hogy az bécsi aranyak, tallérok és egyéb szép ajándékok Kegdet igen odavonták mitöllünk, de mégis akarjuk ez levelünkkel Kegdt meglátogatnunk, tudván az nagos vezér hogy minden dolgokat Kegd tanácsával cselekedik. Mi mint hatalmas császárunk igaz hive, Kegdet intjük szeretettel, jól

me glássa, mit cselekedik, az nagos vezérnek oly tanácsot adjon és maga is Kegd úgy vigyázzon, hogy hatls császárnak méltósága meg ne gyalázódjék, birodalmára veszedelem ne jöjjön, mert ha mi történik, nem más, hanem Kegd leszen egyik főoka. Mi az felséges német császárral megbékéltünk, nincsen semmi veszedésünk, istennek hála, békességben élünk, remenségért és biztatásért elhigye Kegd, hogy mostani békességünket el sem bontjuk, háborúságra mi nem igyekeztünk, de minthogy minden titkos dolgokat jobban értünk Kegteknél, azért írjuk ezt az intést, hogy szemeteket felnissátok, igen vigyázzatok, mert igen jégen épít Ktek házat, ha esetekben nem veszitek magatokat; nincs oly titkos dolog, kit mi nem értünk, de többet ennél nem irunk, mert tudjuk, hogy ezt is az levelünket mutatja Kegd az német barátinknak, de mi azzal semmit nem gondolunk, hatls császár igaz szolgálói vagyunk, nagyobbat is elszenvednénk ő hatlsságáért. Kegd ez irásunkat nehéz néven ne vegye, hanem megköszönje inkább, mert a Kegd javáért és hatls császár méltóságáért írjuk, adjuk ezt a tanácsot, sőt tartson jóakarójának Kegd és ha igaz jó akaratot tapasztalhatunk hozzánk Kegdben, hatls császárhoz való igaz hűségét, Kegd is az mi fejedelmi jóakaratumkat magához megtapasztalhatja bizonyoson. Ezek után isten Kegdet tartsa meg jó egészségben.

(Eredeti u. o.)

CLXXXI. 1622. július 8.

Gabriel dei gratia sacri Romani imperii et Transsilvaniae princeps, partium regni Hungariae etc. dominus, Siculorum comes, ac Opuliae, Ratiboriaeque dux etc.

Generosi fideles nobis syncere dilecti, salutem et gratiam nostram.

Mivel nemzetes és vitézlő hívünknek Dániel Mihálynak régi jámbor szolgálatját és mellettünk való hű forgolódását eleitől fogva kegyelmesen megtekintvén, az háromszéki királybiróságnak tisztét usque ad beneplacitum nostrum neki conferáltuk: hadgyuk azért és parancsolljuk is Hűségteknek, ez levelünk látva Dániel Mihályt az háromszéki királybiróságnak tisztiben introducállja és statuállja be Kegyelmetek. Secus non facturi. Datum Albae Juliae die 8. Julii anno domini 1622.

Gabriel m. p.

Külczim: Generosis, Balthasari Keméni de Bükeös comitatus Albensis Tranniae comiti, consiliario nostro ac arcis et praesidi nostri Fogarasiensis capitaneo; Francisco Miko de Hidveghe supremo cubiculario et consiliario nostro, ac sedium siculicalium Czík, Girgio et Kaszon

capitaneo; Francisco Kornis de Homoród-Szentpál sedis siculicalis Udvarhely iudici regio, Francisco Balassi de Szent-Demeter, ac Georgio Sükösd de Pereni etc. fidelibus nobis synceri dilectis.

(Fejedelmi nagypecséttel lezárt eredeti a Bónis-család ltárában.)

CLXXXII. 1622. jul. 11.

Gabriel dei gratia stb.

Generose stb. Salutem stb.

Mínthogy az sok ide s tova való járásunkban vadászathoz való kopók elvesztenek és elfogytanak, mivel penig bizonyosan értjük, hogy Húségednek jó kopói vadnak: annak okáért Húségedet kglmesen requiráljuk, sőt ugyan hagyjuk is, hogy az minémü kopói vadnak, Húséged azok közül egy párt, szépeket, jókat és gyermekdedeket küldjön Húséged mindjárását minékünk, ugy hogy kedvesen vehessük Húségedtől; alioquin ha rozsszak lesznek, czédulát ragasztunk az nyakokra és Húségednek vissza küldjük. Bene valeat nec secus faciat. Datum Albae Juliae die 11 Julii ao dni 1622.

Gabriel m. p.

Alább Cseffi kezével: Akkor ifjú legény valék, az szegény Bethlen Gábornak küldött vala az galliai király követe dux Angidavensis szép egy nehány kopót szekeren; annak az kölykei valának azok, mégis adtam volt egy párt egyszer.

Külczim: Generoso Ladislao Csiefei aulae nostrae familiari etc. fidelis nobis dilecto.

(Eredetije gyulafehérvári újabb lymbus.)

CLXXXIII. 1622. jul. 13.

Gabriel dei gratia stb.

Nobiles, fideles nobis dilecti. Salutem stb.

Fejérvármegyében levő Kutfalvához mínthogy minékünk bizonyos és nilván való jussunk vagyon, hagyjuk és serio parancsoljuk Húségedeknek, hogy ez levelünk látván, az megmondott Kutfalvára kimenvén, foglaljátok el mi számunkra, és applicálván az mi alvinczi több jószágunkhoz, mínthogy az megholt Balassý Ferencznek csak vita durante, beneplacite engedték volt azt az falunkot. Secus itaque non facturi. Datum Albae Juliae, 13. Julii, 1622.

Gabriel m. p.

Külczim: Nobilibus requisitoribus literarum et literalium instrumentorum in sacristia sive conservatorio capituli ecclesiae Albensis Tran-

niae repositarum et locatorum ac aliarum quarumlibet judicariarum deliberationum legitimorumque mandatorum nostrorum executoribus fidelibus nobis . . .

(Bethlen aláírásával ellátott ered. a gy.-fejérvári új lymbus.)

CLXXXIV. 1622. j. ul. 27.

Gabriel dei gratia sacri Rom. imp. et Tranniae princeps stb.
Reverende stb. Salutem stb.

Az idvezült szerelmes atyánkfia testamentuma tételének idején az ispotályokban levő szegényekről sem feletkeztél el, többi között az kassai ispotálynak is száz frtot hagyott; mely pénzt Kglmed által akarván az szegényeknek kiosztatni, megparancsoltuk Bélavári Dávidnak, hogy Kglmed kezéhez adja; Kglmed azért azt az száz frtot Bélaváritól kezéhez vétén, az ispotályban levő szegényeknek ossza ki fogyatkozás nélkül. De coetero stb. Datum ex arce nra Fogaras die 29. Julii, anno dni 1622.

Gabriel m. p.

Külczim: Reverendo Petro Alvinczi stb.

(Ered. gyulafehérvári lymbus.)

CLXXXV. 1622. a u g. 9.

Gabriel dei gratia sacri Romani imperii et Transilvaniae princeps, partium regni Hungariae dominus, Siculorum comes ac Opoliae Ratiboriae dux.

Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram.

Fejérvári házunknál valami folyosót akarván megiratni, az minemű festékek ahhoz kívántatnak, itt Brassóban szerit nem tehetjük. Azért hagyjuk és parancsoljuk, hogy Húségtek ott Kolozsvárat az minemű képiró festékeknek szerit teheti, kirúl az mi fejérvári képirónk jegyzést küld Húségteknek, tegye szerit és küldje mindjára Fejérvárra azon mi képirónk kezében. Secus non facturi. Datum in civitate nostra Brassó die 9. Augusti anno domini 1622.

Gabriel m. p.

Más írással: Anno domini 1622 die 20 Augusti.

Urunk ú felsége parancsolatja szerént és udvarbíró uram levelének is continentiája szerint percipiáltam az kolozsvári bírák uraimtól különbféle festékeket, melynek az ára egy summá-

ban teszen tizenkét forintot huszonöt pénzt. Én Szőcz János fejérvári.

Külczim: Prudentibus ac circumspectis primario et regio iudicibus coeterisque juratis civibus civitatis nostrae Colosvar etc. fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Kolozsvár város levéltárában. Fasc. III. Nro 231.)

CLXXXVI. 1622. a u g. 17.

Gabriel stb.

Generosi, egregii nobiles et fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram.

Mivel váradi végházunknak derék építéséhez mostan kezdetettünk, mely az hazának is edgyik fő bástyája, Hűségteket azért kegyelmessen requirálljuk és szeretettel intjük, hogy ilyen hasznos és szükséges hazánknek javára és megmaradására nézendő dolgokban magokat nem vonogatván, az mely két ezer deszkát Kézdi és Orbai szék ezen végházunk szükségére metszetett, fogyatkozás nélkül szálléttassa mentől hamaráb Prásmárra, mely Hűségtek engedelmes industriáját kegyelmességünkkel recompensálni akarjuk. Bene valeant. Datum in curia Homoród-Szentpál die 17. Augusti 1622.

Gabriel m. p.

Külczim: Generosis, egregiis et nobilibus agilibusque capitaneis, iudici, vice-iudicibusque regiis, nec non primoribus, potioribus primipilis peditibusque pixidariis ac universitati libertinorum Sicul. nrorum sedis siculicalis Sepsiensis fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije fejedelmi nagypecséttel lezárva a Bónis-cs. Itárában.)

CLXXXVII. 1622. a u g. 23.

Gabriel stb.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem et gratiam nostram.

Minémű szorgalmatosságunk egy atyai kegyességből származó indulatunk volt eleitől fogva azon, hogy Hűségteknek országul csendes állapotjának békességes megmaradására ugy vigyázhassunk, hogy jövendő üdőkben utánnok lévő maradéki is, rájok való gondviselésünknek kedves emlékezetit méltó hálaadásal mindenkor előttök viselhessék, azt Hűségednél tudjuk nyilván lenni, holott távollétünkben is, nehéz hadakozásunk és terhes gondjaink között is, semmire inkább nem vigyáztunk, minthogy Hűségteknek minden bántása és kára nélkül szép békességét megoltalmazhassuk, melyre akarván ezután is istennek segítségé-

ből azon atyai kegyes indulattal gondot viselni, hogy jobb móddal Hűségtekkal egyenlő értelemről abban elő mehessünk, egyéb előttünk álló nagy szükséges dolgokért is mellettünk levő tanácsinknak tetszésekből rendeltük kolosvári városunkban ez jövő Szent-Mihály napjára, ugymint ad diem 29. Sept. iam sequentis generalis gyűlést celebráltatni, melyen magunk is személyünk szerént jelen akarván lenni. Hűségednek hadgyuk és parancsollyuk is, hogy az megnevezett napon és helyen személye szerént legyen jelen, hogy így istennek akarattjából Hűségeddel egy értelemről hazánknak megmaradására minden jó és hasznos dolgot végezhesünk. Secus sub poena in generali decreto expressa non facturus. Datum in civitate nostra Marus-Vasarhely die 23. Augusti anno domini 1622.

Gabriel m. p.

Külszím: Generoso Michaeli Daniel de Vargias trium sedium siculicalium Sepsi, Kezdi et Orbai iudici regio etc. fideli nobis syncere dilecto etc.

(Eredetije fejedelmi nagypecséttel lezárva a Bónis-cs. Itárában.)

CLXXXVIII. 1622. szept. 4. (új szerint szept. 14.)

a)

Serenissime domine nobis semper clem.

Servitiorum meorum parat. comm.

Megértettük az Fged tekintetes leveléből, mit írjon Flgd az Gratian Gáspár vajda idejébe adott Flgd adóssága felől, kit Flgd az ország szükségére adott volna, az bojérok kezességére, mely adóssága Flgdnek az üdőtől fogva ide volt. Igaz dolog, hogy Flgd ennekelötte találtatott volt meg ugyan ezen adóssága felől, Flgdet pedig követem mint kedves jóakaró uramat, nyilván vagyon Flgdnél ez két Oláhországnak állapotja miben légyen, az hlms császár summája nagy, holott pedig az sok idegen vajdák-nak gyakor változása miatt annyira jutott az szegény ország, hogy immár csak alig éltetik magokat; megemlékezvén pedig Flggeddel való jó szomszédságonról, több adósságok között nem akarom, hogy az Flgd pénze is tovább tovább halasztassék, noha azokba az bojérokba több kettőnél jelen nincsen, kik kezések voltak, az kik vadnak is, csak az szegénységgel vadnak, mert minden jövokból elfosztatta Alexander vajda őket: mindazonáltal Flgdet mégis kérem, hogy Flgd én rám semmi idegenséget azért ne ítéljen, hogy ez úttal meg nem küldhettem; hanem tanácsinkkal végezvén ilyen okon, hogy ez jövő szt.-Demeter napjára úgy mint octobernek 26. napjára megköldöm Ngodnak bizonyos

emberim által, mely elvégezett tanácsinknak nagyobb hitelére bocsátottuk ez jelen való boérunkat az országnak ős fiai közül tudniillik steztkó vornyik az ki volt, szóval is izentem Flgednek ő kglmétől és az miket megmond mi szónkkal Flgednek, Flgd higgye meg szavát és isten velünk lévén az megnevezett napra, ügyekezem Flgdnek az Flged pénzét megküldeni. Isten Flgedet stb. Datum Jasis die 4. Sept. 1622.

S. D. Vrae

servitor

(*Oldh aldirás*) Stephanus Tomsa
princeps Moldaviae.

Külczim : Ser. dom. dom. Gab rieli dei gratia electo stb. regi dom. dom. nobis semper clementissimo.

2.

Serenissime dom. vicine nobis semper clem^{mo}.

Servitiorum stb. Az úristen szerencséltesse stb.

Megértettük az Flgd tekintetes leveléből, mit írjon Flgd. Gratián Gáspár idejében adott Flgd az ország szükségére és az ország bojérinak kezességre való adóssága felől, mely adóssága Flgednek az üdőtől fogva ide volt; mely adósság felől Flgd ennek-előtte is találtatott volt meg. Flgedet követem mint kedves régi jóakaró szomszéd uramat, nyilván vagyon Flgednél az két Olá-országnak állapotja mibe legyen; az htlms császár summája mind egyik felé s mind az másik felé nagy, holott penig immár az sok különb különb idegen vajdáknak változása miatt annyira jutott az ország, hogy teljességgel nemsokára el is fog pusztulni az sok adósság fizetés miatt, kit Alexander vajda főképen felrakott volt. Mivelhogy penig megemlékezném az Flged hozzánk való jó szomszédságáról, több adósságok közt nem akartam, hogy az Flged adóssága is tovább tovább halasztassék, noha azokban az bojérokban több kettőnél jelen nincsen, és a kik jelen vadnak is Alexander vajda minden javoktól megfosztotta őket: mindazonáltal Flgedet kérem mint kedves jóakaró szomszéd uramat, hogy Flgd én rám ebből semmi idegenséget ne gondoljon, hogy ezúttal Flgdnek az Flgd pénzt meg nem küldhettem; oka ez volt, hogy az sok felől megirt adósságoknak miatta semmiképen kész pénznek szerit nem tétethettük, és minthogy szinte mostan az országon császár számára egy néhány számú lábas marhát és mézet szedetek, ilyen hirtelenséggel ez miá kellették elhalasztanom. Az Flged tekintetes vitézlő hűvei jelenlévén tanácsinkkal ilyen formán végeztünk és fogadjuk: noha az Flged hűvei ez végezésnek semmit nem engedvén, gondolván magunkban, hogy Flgd pronsolatja

nem volt, hogy ez jövődő 1622. esztendőbeli Szent-Demeter napjára mind az bojérokon s mind az országnépén egyenlőképen felszedetem és Flgednek bizonyos emberimtől becsületesen kiküldöm, mely végezésünknek nagyobb hitelére bocsátottuk Flgedhez ez jelen való meghítt két boérunkat az országnak örökös ős fiát úgy mint Orhaÿ tartományába lakó steszko vornyikot, és valamely szókat Flgednek mi szókkal megmondnak, Flged higyje meg szovokat, Flged pedig engem mindenkor jóakaró szomszéd atyafiának és barátjának tudjon lenni; Flged poroncsoljon, tiszta szüből szolgálók Flgednek. Az úristen éltesse stb. Datum Jasis die 4. Sept. ao dni 1622.

S. r. M. Vrae

servitor et amicus paratissimus
(*Oláh aláírás*) Stephanus Tomsa
princeps regni Moldaviae.

Külön lapon: P. S. Az Flgd hővei tudakozván hireink felől, onnan Lengyelország felől, Flgednek azt irhatom, hogy egész nyáron hadak mind fenn volt, most is fenn vagyon és immár több egy holnapjánál hogy mind hópénzt osztottak nekik, és hírek ilyen vagyon, hogy Muszkaországra akarnak királyfiával menni. Eddig is elmentek volna, csak ennek az főkövetnek az portára való bemenetelít várták és immár ezen két nap az is elérkezik, mindazonáltal vadnak embereink oda és az mi bizonyos választ érthetünk felőlök, Flgednek tudtára adjuk.

Másik külön lapon: Flgd megbocsásson, emlékeztem Flgedet, mikoron htlmas császár poroncsolatjából kimentem volt hadaimmal Flgd mellé, Flgdnek attam volt 400 tallért, mely pénzért ígért volt Flgd énnekem az csiki hámorrról valami vasat, és mivelhogy mostan emlékezetért és az isten nevének dicsiretiért egy klastromot épittetek felette nagy szükségem vagyon vasra; ha Flgd ebbeli jóakaróját én hozzám megmutatná, felette jó néven venném, meg is szolgálنام Flgednek.

Külczim: mint az előbbin.

3.

Serenissime dne nobis gratiosissime. Servitorum stb.

Megértettük a Flgd tekintetes leveléből, mit írjon Flged az Flgd adósságának megfizetése felől; mi az Flgd tekintetes levelét elolvastatván az vajdával ő ngával egyetemben tanácskozával, arra végeztük, hogy az Flgd adósságát minden haladék nélkül az jövődő Szent-Demeter napjára minden haladék nélkül felszedjük és Flgednek bizonyos emberünktől kiküldjük; mivelhogy pedig mostan Flgdnek ki nem küldhetjük, Flgd azért mihozzánk semmi idegenséget ne ítéljen, mert noha mi ketten vagyunk az nemzetbe,

de csak az isten tudja, mint maradhattunk Alexander vajdától, de mindazonáltal ügyökezőnk, hogy Flgednek minden haladék nélkül megadjuk. Mely elvégzett dolognak nagyobb hitelére bocsátotta az vajda ő nga Flgedhez ez meghűtt bojér urat steczkó vornikot. Minekünk is Flgd poroncsoljon, tiszta szűből szolgálunk Flgednek. Isten szerencséltesse stb. Datum Jasis die 4 Sept. ao dni 1622.

S. Dom. Vrae.

servitores omnes
boyerones regni
Moldaviae etc.

Külczim: mint az elsőn.

(Eredetiye mindháromnak a gyulafehérvári uj lymbusban.)

4)

Stephanus Tomsa dei gratia princeps hereditarius regni Moldaviae.

Generosi dni amici et vicini benevoli. Salutem et plurimam benevolentiae commendationem.

Az miképen király ő felge ő felgének meghűtt hűveit, úgy mint Donát János és Kanistos Mihály uramot mi hozzánk bebocsátotta volt, Gáspár vajdának kölcsön adott adósságnak megadása felől, mely adósságnak megadása felől tanácsink elvégezvén ilyenok alatt, mivelhogy mostan az országon az hatalmas császár adaját szedetem és egynehány számú lábas-marhát is kell adnom, halasztottuk az ő felge pénzének megadását ez jövő Szt.-Demeter napjára és akkor isten velünk lévén, ő felgének minden tovább való halasztás nélkül, magam bizonyosemberimtől ő felgének kiküldöm. Kegmedet is kérem, mint kedves régi jóakaró szomszéd uramot, hogy Kegmed is ő felge előtt legyen minden jóakarattal mi hozzánk, hogy ő felge mi reánk ne nehezteljen, hogy ezuttal ő felgének meg nem adhattuk, mert az sok külömb-külobb idegen vajdáknak adósság kérő töröki és tatári miatt minden nap csak az nagy búsulásba vagyok. Ép ez meghűtt király ő felgéhez küldött bojérimtól szóval is izentem király ő felgének s mind Kegteknek és valamely szókot mi szónkkal Kegteknek meg (*így*) Kegtek higye meg szovát. Kegtek poroncsoljon, örömet szolgálók Kegteknek. Tartsa meg isten Kegteket jó egészségben. Datum Jassis die 4 Septembris anno dni 1622.

G. D. Vrae

vicinus paratus
(Tomsa vajda oláh aláírása.)
idem qui supra.

Külczim: Generoso ac egregio dno dno Stephano Kouaczýoczki de Körtvélyfája serenissimi regis regnorum Hungariae etc. intimo consiliario ac cancellario etc. dno vicino nobis observandissimo.

(Eredetije a gyulafejérvári ujjabb lymbusban.)

CLXXXIX. 1622. szept. 21.

Serenissime princeps dne dne mihi gratiossime.

Servitiorum meorum stb.

Isten Fölgedet tartsa meg szerencsésen egésséges hosszú életben. Noha az elmúlt időknek forgandó volta ez írásomra Fölgedhez tartóztatva bocsátott, kiváltképen mivel nem szolgálván Fölgednek, ez első levelemben is kéréssel terhelem Fölgedet; mindazonáltal bizakodván az Fölged fejedelmi kegyességében és valami Minich Gergely Váradon levő rab atyafiainak kérésektől is meggyőztetvén, bizodalommal folyamodom ez kéréssel Fölgedhez, könyörögvén, hogy azt az megnevezett rabot, kit Maczkási Meniárt uramnál mondanak lenni, kegyelmessen parancsolná eleresztetni, bizonnyal irom Fölgednek, hogy nem oly ember, az ki valamit árthatna, hanem ők idegenek lévén, folyamodtak én hozzám, Fölséged ha mi kegyelmességét nyújtja az nyavalyás rabhoz az én kicsin tekintetemért is, igyekezem kicsin tehetségem szerint Fölgednek késséggel megszolgálnom, kérvén Fölgedet azon is, hogy ne tartson Fölged idegen szolgáljának az én kegmes uram után és parancsoljon is Fölged annak megmutatására. Isten Fölgedet tartsa meg fejedelemségében szerencsésen. Datum Viennae 21. Septembris 1622.

Serenissimae Celnis Vrae

addictissimus servus

comes Nicolaus Ezterhazi m. p.

de Galanta.

(Az egész Eszterházy írása. Gyulafejérvári ujjabb limbus. Lásd Bethlen választát: Bethlen levelei 375.)

CXC. 1622. szept. 26. (uj szerint okt. 6.)

Sacra regia Majestas dne dne mihi summis cum obsequiis colendissime. Servitiorum meorum stb.

Bódog szerencsés előmenetellel stb.

Az Flged hozzám megmutatott jóakaróját és Béldi Kelemen uram ő kglme által kívánságomra való kedves választételét (isten ez világban éltetvén a Flgd hozzám megmutatott jó akarójáról el nem felelkezvén) hálaadóképpen atyafiságosan akarom Flgdnek megszolgálni. Kérem Flgedet mint jóakaró uramat és

atyámfíát, hogy ennekutánna is mindenekben minden jóakarátját continuálja és naponként hozzám nevelje; mely Fged ez ideiglen megmutatott és ennekutánna is megmutatandó jó akarátját tiszta szívből származandó fogyatkozás nélkül való hűséges szolgálattal akarom recompensálni Flgednek. Szóval viszont ugyan ő kglmétől Béldi uramtól izentem Flgdnek, Flgedet kérem, adjon teljes hitelt szavának. Tartsa meg isten Flgedet jó egészségben. Datum in oppido Trissor die 26. Sept. ao dni 1622.

Sacrae reg. Mattis addictissimus servitor

(A havasalföldi vajda oláh aláírása.)

Külczim: Sacrae reg. Matti d. d. Gabrieli dei gratia electo Hungariae stb. regi stb. duo duo summis cum obsequiis colendissimo.

(Ered. gyulafehérvári újabb lymbus.)

CXCI. 1622. szept. 26. (új szerint okt. 6.)

Sples magi et gensi dni amici vicinique nobis observandi. Salutem servitorumque nostrorum paratissimam commendationem.

Mivel nekünk eleitől fogván minden szükséges dolgainknak véghez vitelében az Kegtek atyafiságos és barátságos szomszéd-ságában nem kételkedvén, nagy bizodalmunk és reménségünk volt: mostan is azon jó reménségünk és bizodalmunk által kelle-tett Kegteket nagy biztunkban megtalálnunk. Az elmúlt napokban Béldi Kelemen ő kegme által találtattuk volt meg király urunkat ő felgét, minékünk igen kedves atyánkfiát néminémő szükséges dolgaink felől, melyeket ő felge Béldi Kelemtől ő kegmétől megértvén, hozzánk jóakaró atyjafához ő felge elébbi jó akarátja szerént jó akarátját mutatta. Kegteket azért, mint jóakaró szomszéd urainkat és atyánkfiat kérjük szeretettel Kegtek azokban az dolgokban minden jó akarátját mutatván hozzánk, legyen segítséggel, mely Kegtek ebbeli hozzánk megmutatandó jó akarátját (isten ez világban éltetvén) tiszta szübeli jó akarattal recompensálni akarjuk. Ezen dologról gubernator urunknak is ő nagának irtunk, Kegtek ő nagánál is legyen jó törekedő, szóval penig bővebben ugyan ő kegmétől Béldi Kelemtől izentünk, Kegteket kérjük, adjon hitelt szavának. Tartsa meg isten Kegteket jó egészségben. Datum in oppido nostro Tressor die 26. Septembris anno 1622.

Earundem splium magcarum generosarumque Dnum Vrarum
amicus et vicinus benevolus

(oláh aláírás)

Külczim: Spectabilis magcis generosis dominis sacrae regiae Mattis consiliariis, dnis et amicis nobis observandissimis.

Ugyanezen levél másik lapján, melyre a cím is írva, áll: Én Tholdalaghy János esküszem az atyaistenre, hogy az én kegyelmes uramnak az felséges Gabriel isten kegyelmességéből római birodalom és Erdélynek fejedelmének teljes életemben hű és igaz leszök, mind előttem az istennek igazsága szerint és ez országnak decretuma és constitutiói szerint igaz törvént teszek. Ez directorságnak tisztiben is hiven és igazán eljárók, valahul ő felségének és fiscusának hasznát és igazságát érthetöm, tudhatom, azt hiven felkeresöm és prosequálok s kedvet, barátságot, adományt, személyt ebben ő felge ellen nem tekéntek. Isten engem úgy segítjen.

(Eredetije gyulafehérvári lymbus.)

CXCII. 1622. oct. 12.

Gabriel stb.

Illustris stb.

Ez elmúlt napokban jöven be hozzánk Horvát István, az Kegyelmed nekünk irt levelét tőle elvöttük; melyben Kegyelmed törekedvén nálunk mellette, hogy lenne méltó tekintünk hozzánk mutatott hűségére és érdemes szolgálatjára. Az Kegyelmed ebbeli törekedését illendőképen szemünk eleiben vöttük és megemlékezvén arról is, hogy ezen Horvát István, az mint Kegyelmed maga is jól tudhatja, mind mi hozzánk fejedelméhez, mind pedig országul Kegyelmedhez (*igy*) semmi fáradságát és életének is veszedelmét is nem szárván, sok szükséges és nagy dolgokban igaz hűségét megmutatta, szokott fejedelmi kegyelmességünket akartuk mi is hozzája jelenteni, sőt tudván azt, hogy az mi kevés jószággal látogattuk volt is azelőtt, az országnak mostani végezése szerint az tőle elvétetett: szép jószágot és bizonyos lakóhelyet adván birodalmunkban, egyik várunkban kapitánságot is rendeltünk neki, remélvén azt, hogy ezután is, az mikor az szükség kívánja, mind ő felségének császárnak, mind pedig országul Kegyelmeteknek hasznoson tud szolgálni.

Mivelhogy azért immár az Kegyelmed törekedésére nézve is bizonyos állapotja vagyon nálunk, háza népét akarja onnat felül az császár ő felsége birodalmából, az hul azelőtt hagyta volt, aláhozadni: Kegyelmedet kérjük szeretettel, annak békével való aláhozatásában minden jó akaratját és segítségét mutatván hozzája, parancsoljon úgy is mindeneknek az ő felsége birodalmában, hogy mind háza népének, mind pedig vele lévő marháinak lehessen bátorságos és békességes utjok, sőt az mi tekintetünkért, az miben kívántatik, legyen minden oltalommal és segítséggel is nekik. Ebbeli jó akaratját Kegyelmedtől kedvesen vévén, hasonló dolog-

ban mi is minden jó akaratunkat ajánljuk Kegyelmednek és istentől jó egészséget és sok jókat kívánunk. Datum in civitate nostra Bistriciensis die 12. Octobris anno domini 1622.

Kegyelmednek jóakarója

Gabriel m. p.

Külczm : Illustri stb. Stanislao Thurzo stb. stb.

(Eredeti az orsz. ltárban.)

CXCIII. 1622. o c t. 11. (új szeriut okt. 21.)

Sacra regia Maiestas stb. Servitiorum stb. Sok jó szerencsével stb.

Hogy Flgedet ily gyakorlatossággal való irt leveleimnek olvasásával fárasztom, Flgedet mint jóakaró uramat kérem, nekem megbocsásson, mert engemet erre Flgdhez való igaz és hű köteles atyafiság viszen, melyet Flgdhez minden időben fogyasztkozás nélkül continuálni akarok. Ennek a hónap, mely elmulék septembernek 16. napján (*így*) secundum vetus az fényes portán viszont újabb szendülés lött volt, mely felől irják ott levő kihájim, hogy az szpahiák és az janicsároknak egy része az császár divánjában rohanván, nagy kiáltásokkal vádolták az fővezért, mely vádolásoknak okai felől midőn az császár értekezett volna, mondták, hogy ők az pasának illetlen magaviselését, törvéntelenségét hozzájok el nem szenvedhetik; holott az régi rendtartás és szokás szerént ha valamely szpahiának vagy janicsárnak helyében újonnan valakit be kellett irni, holnap holnapután pénzért másakat viszont beirván helyekből vétek nélkül kiveti. Ezért és több ezekhez hasonló magaviseletlenségéért az flges császár mezullá tétette, és helyében fővezérré választotta Flgednek egy kedves régi jó akaróját Gürcsi Mehemet pasát, kit (mikor az császár Hutin alatt vala táborba ott is és egyéb helyeken is) hallottam a Flged jó hírét nevét magasztalni és minden dolgait az egész császár divánjában is mindenek fülök hallására állitni és oltalmazni. Tudván azért azt hogy Flgednek igen jóakarója, minelőtte Flged ily jóakarónak másoktól hallaná ilyen nagy méltóságos tisztben való succedálását, magam akarám Flgdnek értésére adnom. Az mi az fő lengyel követ jövetelét nézi, már istennek hála, országom határában beérkezett, míg szemben nem voltam vélle, de szemben jutván minden vélle való beszélgetésimről Flgedet certificarálni akarom, mihelt megindul. Istennek neve legyen áldott mostan egyfelől is semmi egyéb gonosz hireink nincsenek, ezután valamely felől ha mi híreket hallhatnánk Flgednek értésére adni igyekezem.

Tartsa meg isten Flgedet jó egészségben csendesen. Datum in oppido Gergicze die 11. mensis Octobris anno dni 1622.

Sacr. reg. Mattis

addict. servitor

(a havaseli vajda aláírása.)

P. S. Ez Flgednek irt leveletem nem pecsételtetem még meg, hogy az portáról egy öcsém is érkezék, ki több levelekkel együtt hozá ez Flgednek szóló levelet is. Flgd ott levő continuus oratora mit irt legyen, Flgd megértheti.

Külczim : Sacr. r. Matti dno dno Gabrieli stb.

(Ered. a gyulafehérvári lymbus.)

CXCIV. 1622. oct. 13.

Gabriel stb.

Illustris ac magnifice stb. Salutem stb. Szemünk előtt viselvén vitézlő hiveinknek és böcsületes szolgálóinknak Palásthi Gergelynek, Deli Tamásnak, Kartháli Pálnak, Kowacz Ágostonnak, Makai Mihálynak és Német Pálnak megmutatott hűséges szolgálatjokat és forgolódásokat, Erdély országunkban akarjuk őket letelepitenünk és hű szolgálatjokért contentálnunk. Kérjük annakokáért Kegyelmedet szeretettel, hogy midőn ez megnevezett szolgálóink házok népekkkel, cselédekkel az utnak erednek, békességesen eleresztesse, sőt az mi tekintetünkért minden oltalommal és segítséggel legyen nekik.

Ebbeli jó akaratját Kegyelmedtől kedvesen vévén, hasonló dologban mi is minden jó akaratunkat ajánljuk Kegyelmednek és istentől jó egészséget s sok jókat kívánunk. Datum in civitate nostra Bistriciensis die 13. mensis Octobris anno 1622.

Kegyelmednek jóakarója

Gabriel m. p.

Külczim : Illustri stb. Stanislao Thurzo de Bethlenffalva stb.

(Eredeti orsz. ltárban).

CXCV. 1622. oct. 22. (új szerint nov. 1.)

Sacra regia stb. Servitorum stb. Kévánsága stb.

Az elmúlt napokban Béldi Kelemen ő kglme második ide jöveteli után újabban értvén Flgd kegyelmes hozzám megmutatott jó akaratját és kglms választételét, ígértem volt magamat arra, hogy ő kglme kiindulása után harmad vagy negyed nappal emberemet bocsátom Flgedhez, de újabb betegségben esvén, oly főfájás volt rajtam, hogy szemeimmel is alig láthattam, mely miatt minden akaratomban és szándékomban meggátoltattam; mostan

istennek neve legyen áldott, jobb egészségben vagyok. Megemlékezvén azért arról, mint izentem legyen Flgednek Béldi Kelemen-től ő kglmétől, akarám Fgedet belső házambeli titkos szolgálmat által megtalálnom, de meggondolván azt, hogy ez dolognak az míg lehetne titokban kellene lenni, nem akarék oly fő nevezetes embert küldeni, hanem alázatos formán ítélem jobbnak és alkalmazatosabbnak lenni, küldeném egy külső udvari fő, hű titkos szolgálmat. Bocsátottam azért Flgedhez ez levelem Flgednek megadó jámbor udvari fő titkos szolgálmat Para kulcsárt, kit Flged is jól ismer, nálam is igen nagy hitele vagyon, az nyelvet is alkalmasint tudja, Flged vele minden dolgokról privatim beszélhet bőségesen; én is meghattam neki, az Flged kegyelmes instructioját hallván, mi formán viselje magát s mint kellessék eljárni dolgában. Flgedet mint jóakaró uramat kérem Flgedhez érkezvén, ob nostri respectum lássa kedves és kglmes szemmel, és ekkediglen hozzám megmutatott kglmes jó akaratja szerént ezután is mindenekben minden jó akaratját hozzám, kissebbik jóakarójához mutassa, kit Flgednek hálaadóképpen tiszta szíből származandó és jó akaratból való szolgálattal akarom Flgednek meghálálni mint jóakaró uramnak. Hireink mostan istennek hála gonoszok egyfelől is nincsenek, ezután ha valamely felől oly bizonyos hireim érkezének Flgednek fogyatkozás nélkül kötelességem szerént értésére adni ígyekezem. Flgedet is mint jóakaró uramat kérem, ha onnan felül Flgednek oly hirei vadnak, kiket nekem is illendő lészen tudnom, adja értésemre, Flgedtől jó néven vévén szolgálni meg ígyekezem. Tartsa meg isten stb. Datum in oppido nro Gergicze die 22. Oct. a. d. 1622.

Sacr. r. Mattis

addictissimus servitor
(a havaseli oldh vajda aláírása.)

Külczim: Sacr. reg. Mattis dno dno Gabrieli stb.

(Ered. gyulafehérvári lybus.)

CXCVI. 1622. october 30.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb. Kassán lakozó hívünk Miskoczy Gergely alázatos könyörgése által jelenté, hogy ingyen csak meg sem hidegülvén házastársának tetemi, immár az felesége atyafiaitól háborgattatnék és osztozásra kényszerítettetnék. Így lévén azért az dolog, mivelhogy az derék szüret fenn áll és az országnak szokása szerént jura silent: intjük Húségteket hagyjuk és parancsoljnk, hogy az megnevezett Miskoczy Gergelt az mi közitekben való menetelünkig minden impetitori ellen megoltalmazzátok. Secus

non facturi. Datum in civ. nra Alba Julia die ultima mensis Octobris a^o dni 1622.

Gabriel m. p.

Külszám: A szokott, Kassa városának.

Alatta: Exhibitae 16. Januarii 1623. M. Wass m. p.

(Eredetije Kassa városa ltárában).

CXCVII. 1622. december 5.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes ac circumspecti stb. Látván az monetáknak roz volta miatt minden szomszéd országokban az nagy confusiót, és akarván prospiciálni az mennyire lehetne ebből is birodalmunkra, akartunk némely módokat felkeresni, melyekkel efféle monetákat reformálhatnánk. És ez végre parancsoltunk volt is Silesiában, hogy némely monetáriusokat küldenének ki számunkra, az kik közül jövéen ez elmúlt napokban ketten hozzánk, és több társoknak képekben velünk conveniálván egy kevés ideig, mint succedáljon az dolog abból, meg akartuk próbálni. Végeztünk azért úgy velek, hogy ad finem mensis proxime adfuturi Januarii kassai városunkban minden instrumentumokkal és több társokkal együtt kijöjjenek. Jelentvén pedig azt, hogy némely fabeli szükségek volna, az mely nélkül mesterségeknek elkezdésében szükölködnének, hogy abból fogyatkozások ne történjék: Hűségteket klmeset intjük, hogy legyen azon az mennyire lehet, hogy azokat az fákat szereztesse meg számokra; magok az árát fogyatkozás nélkül megadják. Datum in civitate nostra Segesvariensi, die 5. Decembris, anno 1622.

Gabriel m. p.

Kívül: Prudentibus ac circumspectis Andreae Varanay judici primario etc. etc, Cassoviensi etc. etc.

Más kéz: Exhibitae die 20. Decembris 1622. M. Wass m. p.

(Eredetije Kassa város levéltárában.)

CXCVIII. 1622. decz. 16.

Serenissime princeps dne gratiosissime.

Servitiorum meorum addictissimam commendationem.

Az Fölged levelét, mölyet szolgája által nekem küldött, nagy böcsülettel vettem s igyekezem Fölgednek meg is szolgálnom abban hozzám ismeretlen szolgájához mutatott kedvét és jó akaratját, kinek hogy választja ennyire haladott, kérem Fölségedet, legyen bocsánatom róla, oka nem feledékenységem, sem valami más tekintet, hanem az én kegyes uramuak mostani távolléte. Hogy annakokáért Fölséged meg nem vetette az én

Fölgedhez nyújtott első törekedésemet, hanem kész lett volna az én Fölgedtől kívántam rabot elbocsátani, Fölgednek megszolgalom s azt annival inkább, hogy abból okot vévén Fölged, az több maga birodalmában levő raboknak is elbocsátásokra ígérte magát, meglegedvén eddig való sanyaruságokkal, mölyet értvén ő fölge is az én kegmes uram, nagy kedvessen vette és örömost is hallotta, csak kívántatnék már az, hogy az Fölged kegyelmes rendeléséből nyavalyásoknak lehessen bátorságos utjok az kijüvetelre, kit bizony Fölgedért magáért is kívánnék. Holott penig az soproni ország végezése felől ír Fölged, úgy vévén azt, mintha mind az jó békességnek s mind az nikispurgi tractáknak és conclusióknak fölbontását nézné, kérem Fölgedet megbocsásson (Fölged nitván utat ez irásomra) de semmiképen az nemes ország ezeket nem intendálta s annival inkább ő fölge az mi kegmes urunk, sőt rettegvén és irtóztván az mult, országok háborúságban levő nagy kéméletlen körösztvén vérontástól és szegén edes hazánkknak is szánakodásra méltó pusztulásától, azt nézte inkább, az mint solidálhatná régen kívánt kevés békességit, mert hogy kinek-kinek az maga jószágának megadását végezte, az kit mind isten s mind hazánk sőt még az természet törvénye is kívánt, úgy tetszik, semmiképen háborúra való okot vele nem adatott, sőt ha külömben cselekedett volna, ott nem ígérhetett volna békességet magának s ennekföltre Fölgedet kérem, megbocsásson mégis s de valjon nagyobb, szebb és jobb részét egynehány provinciáinak nemzetünk elvesztvén országunknak, s többire csak az egy nemességnek törvényes szabatsága maradván kezünkben, miképen mehetett volna annak is teljességesen való invalidálására, kiből nilván következött volna, a nélkül a végezés nélkül, melynek semmissé tételére elhittem Fölged sem törekedik. Az nikispurgi tracta sem sértődött, elhiheti Fölséged, evvel meg, mert valamint is referáltak Fölgednek ő kegmek, de bizonyosságom az isten, hogy külömben annál nem volt, valamint az ország gyűlésében lett declaratio tartja, holott ha nem moderálta volna az dolgot, soha ő fölge ily nagy sérelmével méltóságának azokra az concessiókra nem ment volna, az kire ment, mely dolgról én, noha legkissebb voltam abban az én kegmes uram szolgálatjában, mindazonáltal nagy sokat járván akkor alá s föl Bécsben, nem keveset írhatnék Fölgednek, de azzal most nem terhelem Fölgedet, hanem gondolám azt, hogy talám sokan maga Fölged méltóságának sérelmit is keresik abban, de nem találják bizony azt is, mert ha szintén valahán máson csüggő barátom mit affélet szólna is, abban egy egész nemes ország mentése Fölgednek, kit az ő kegmes urok, koronás királyok és az körösztvénységben levő fő monarcha előtt tettek, nyilván megmutatván az ő declaratiójokkal, hogy abban Fölged méltóságának semmit derogálni nem akarnak. Így lévén annakokáért mindezek,

meg is követem Fölgedet, de ha valami véletlen és újabb nyomorúság és háború találja szegény megkeseredett hazánkot és nemzetünköt, (kit isten távoztasson), bizonynal sem az nemes ország sem ő fölge az mi kegyes urunk oka nem lesz, hanem ez jó végre és igaz szabadságból lett ország végezésének meg nem állói és tartói, ki fundáltatott az nikispurgi tractán: mölyeket mind Fölged sua maturitate bölcsen ponderálván, elhittem, ezt az questiót mint valami fölfüggesztett kardot, kihez mások is nyulhatnak s talám szegén hazánknak utolsó veszedelmével főnn nem hagyja, hanem magával együtt megfáradt nemzetünket és enni istennek ostorival környülvétetett nyomorúlt községet megnyugosztal, sok módja lévén Fölgednek, hogyha ugyan kegyelmességét akarja jámbor szolgálaihoz mutatni, az mint mutathatja másoknak keserves és méltó panaszkodások nélkül is. Magoknak is talám ezen leszen nagyobb jóvokra, mivel halandók lévén együtt, az mi posteritásink oly animadversióval kezd rájuk lenni, az ki sulyosabb leszen az mostani jószágnak kezekből való kieresztésénél. Mindezekben penig ő fölge az mi kegyes urunk az Fölged requisitiójától várt most is, mind az Fölged vármegyékre irt leveleire nézvén s mind az kit némely privata personáknak, nekem is irt Fölged, kiről mast, távol lévén ő fölge, csak egy levele által is declarálhatja Fölged magát, úgy az kívül romlott s fogyatkozott hazánknak kevés csendességit és békességét bátorságossá teszi, és az ki oka volt ez kevés békességünknek, okkal nem veti magát veszedelmes háborúknak, sőt tilalmazója leszen azoknak is, az kik az ő személye mellé kívánják tenni az mi kevesünköt s úgy akarnak együtt koczkát jánzani (*így*) velünk. De én itt fölöttébb elmentem az confidentiában, s úgy tetszik pennám is tovább ment határánál, kiről kérem Fölgedet, legyen bocsánatom, jószántom és az Fölged szolgálatjára való igyekezetem lehet az oka. Tartsa meg isten Fölgedet kívánatos jó egészségben szerencsésen. Datum in Vjúár 16. Decembris 1622.

Serenitatis V^{rae}

servitor addictissimus
comes Nicolaus Ezterhazi m. p.
de Galantha.

(Az egész Eszterházy írása. Gyulafehérvári Batthyány könyvtár.)

CXCIX. 1623. január 24.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes ac circumspecti stb. Az Hűségtek nekünk utólszori irt levelét vettük, melyben mit írjon, klsen megértettük. Elsőb-

ben azért, hogy az uristennek ez mostani súlyos ostorral való látogatásának városokban szűnését levelekből értjük, arrúl ő szent fgének mi is nagy hálákat adunk, és kérjük is azon, hogy ezután is mind abbeli haragjának kemény vesszejétől, mind pedig egyéb ártalmas dolgoktól Hűségteket megoltalmazván, csendes és békeséges állapotban klmcs gondviselésünk alatt megtartsa. Az mi pedig az rosz moneták miatt való nagy szükségét illeti, melyet mind ott városokban és egyebütt is értünk lenni, noha azok nekünk is nem kevés nehézségünkre vadnak, mindazáltal hogy innét azokat mingyárást in instanti remediálhassuk, abban módot lenni nem látunk; holott valami részét ez nagy inconvenientiáknak Hűségtek méltán magának is tulajdoníthatja; mivel ez elmúlt esztendőben ha az mi klmcs tetszésünkhöz accomodálja vala magát, azoknak az hitvány monetáknak tollalásokból, hisszük bizonyosan, hogy mostan ez az nagy veszekedés és kár az miatt nem volna. Isten azért velünk levén ez holnapnak tizenhatszadik napján innét meg akarván indulni, útunkban sohu! nem késünk, hanem ez jövendő februariusnak mintegy 14-dik napja tájban ott kassai városunkban akarunk lenni, az hul istennek áldása velünk levén, mind-ezekre és egyéb szükséges dolgokra is ugy akarunk gondot viselni, az mint birodalmunknak legnagyobb javára és hasznára itéljük lenni, és azon is leszünk, hogy mind az monetákból való nagy fogyatkozásokat, magunk ott kün jelen levén, tolláljuk, és Hűségtekre is mindenekből szokott klségünk szerént illendő gondot viseljük. Az harminczadok dolgát is akkor illendőképén eligazítjuk. De coetero eisdem omni gratia et benignitate propensi manemus. Datum in arce Udvarhely die 14. mensis Januarii, a. d. 1623.

Gabriel m. p.

Külozím: Prudentibus ac circumspectis iudici primario, coetrisque juratis etc. civit. Cassoviensis etc. etc.

Exhibitae 27. Jan. 1623.

(Eredetije Kassa város levéltárában.)

CC. 1623. febr. 3.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb. Becsületes hivünk Wesselényi István menvén az mi kglms engedelmmünkkel némely bizonyos dolgaink végett Lengyelországba, mivel azért az gonosz út miatt lovai bágyadt állapattal lesznek, intjük kglmesen Hűségteket, hogy oda érkezvén városokban, adjon szekerei eleiben elegendő lovakat csak Szepes-Váralljáig. Secus non facturi. Quibus de coetero

stb. Datum in oppido Aranyos-Medgyes die 3. Februarii a. d. 1623.

Gabriel m. p.

Külczim: Kassa városának, a szokott.

(Eredetije Kassa városa ltárában.)

CCL. 1623. febr. 9.

Gabriel stb. Generose fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram.

Az mely zabot parancsoltuk volt Hivségednek hogy megvétesse, hadgyuk és parancsolljuk is serio Hivségednek, ha eddig nem is, de ez parancsolatunkat vévén mindgyárást minden késelelem nélkül megvétesse. Annakfelette az fűrészesz-deszkáknak kiszállítására igen szorgalmatos gondot viseljen, melyeknek az kiszállításában ilyen módot observáljon, hogy Gyrgyóból Vásárhelyre, Csikból pedig Udvarhelyre szállítsák, onnan Segesvárra. Meggyesre; Háromszékről pedig Köhalomszékre avagy Szebenre és Fejérvárra szállítsák, ebben semmi késedelmet ne is szenvedjen. Secus non facturus. Datum in arce nostra Munkachiensi die 9. Febr. anno dni 1623.

Gabriel m. p.

Külczim: Generoso Michaeli Daniel de Warjas stb. stb. fideli nobis dilecto.

(Eredetije fejedelmi nagypecséttel lezárva a Bónis-es. ltárában.)

CCII. 1623. febr. 7. (új szerint febr. 17.)

Sacra regia Mattas stb. Servitiorum stb. Isten stb.

Kantimer pasának érkezének szolgálai levelével, mely levelében jelenti, hogy Flgedhez való követségben küldené szolgálait. Mi dologról irt és izent legyen Flgednek, Flgedhez küldött szolgálaitól és leveléből megértheti Flged. Ezt hozván az occasio akarám Flgedet ez kis írásommal jó egészségben látogatni. Flgd énnekem minden időben bizvást parancsoljon, az mire elégséges leszek, tiszta szíbeli jó akaratommal akarok Flgednek szolgálni. Hireket mostan egyfelől is Flgednek írni nem tudok, bizonyos emberim megérkezvén az portárúl, ha mi hírekkel érkeznek, Flgednek fogyatkozás nélkül bizonyos emberem által értésére adni igyekezem. Flgedet is kérem, ha Flgednek oly hírei vadnak, melyeket illendő tudnom. Azokról egy vagy két szóval tudósítani Flgd ne neheztelje, kit Flgedtől

igen jó neven vévén szolgálni megigyekezem. Tartsa meg stb.
Datum in oppido Tergovista 7. Februarii ao dni 1623.

Sacr. r. Mattis servus addictissimus
(a haruzeli vajda oláh aláírása.)

Külczim: Sacr. reg. mattis dno dno Gabrieli dei gratia stb.

(Ered. a gyulafehérvári lymbusban.)

CCIII. 1623. m a r c. 1.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes et circumspecti stb. Az néhai ngos Botskai Miklós özvegye Berzeviczi Judit asszony könyörgése által jelentvén, hogy az elmúlt üdökben míg életben maga Botskai Miklós adott volna, itt kassai városunkban lakó Izdenczi István nevű embernek bizonyos summa pénzt kölcsön úgy, hogy a praefigált bizonyos napra meg nem adná vagy adhatná, Kassán levő örökségét, házát foglallassák el, melyről kötéslevele is extálna. Mely praefixus terminus régen elmúlván, kötésével sem gondolván, az pénznek megadását hol egy s hol másképen halogatná nyilvánvaló kárára és fogyatkozására. Mivel azért unicuique, quod suum est, justitia reddi jubet, Hűségteknek hagyjuk és serio parancsoljuk is, Izdenczi Istvánt maga kötése szerint mingyárást kényszerítse az pénznek megadására, alioquin ha meg nem adná vagy adhatná, azon obligatoriájának szigora szerint házát és örökségét, az exponensnek vagy arra rendelt emberének adja és bocsássa kezéhez mingyárást, holott maga kötése levén az, volenti injuria esse non potest. Secus non facturi. Datum in libera ac regia civitate nostra Cassoviensi die prima Martii anno d. 1623.

Gabriel m. p.

Külczim: Prudentibus ac circumspectis iudici primario stb. Cassoviensis stb.

Exhibitae 4. Martii 1623.

(Eredetije Kassa város levéltárában.)

CCIV. 1623. febr. 23. (új szerint márcz. 5.)

Sacra regia Mattas stb. Servitiorum stb. Az úristen stb.

Mivel az portán levő sok változások ez szegény ügyefogyott, nyomorúlt és elpusztúlt országnak felette nagy pusztulására és hova tovább való elfogyatkozására és romlására vagyon, akarnám akármni kevés ideig (míg az szegény ország nálam kevés pihenéscecskét vehetne) ha az portai állapot az sok naponként való változásoktól megszűnnék, mely naponként való változások tudom fgednek is minden ott benn levő dolgainak eligazításának nagy

hátramaradására vagyon, azonképpen követinek is késedelmekre és költségekre. De mivel minden dolgok istentől viseltetnek, így minden dolgokban való változásoknak exitusi mik lehessenek, csak ő istensége tudja. Mostan viszont újabb változás esett: Gürcsi Mehemet pasát mazullá tötték, az egész janicsárság, szpáhíság az császár akarata ellen feltámadtanak, Huszain pasát (kit annakelőtte mazullá töttenek) esmét fővezérré tötték; ezen kiül is hallattatnak számtalan villongások és magok között való zszibogások, kik még ez ideig ki nem jelentettettek; ezek felül is valamely órában ha mi bizonyost érthetek, mindjárt minden késedelem nélkül felségednek értésére adom; ez occasioval mostan ezt akarám fgednek értésére adni. Flgd nekem jóakarójának mindenekben bizvást parancsoljon, az mire elégséges leszek, flgdnek tiszta sziből szolgálni akarok. Tartsa meg isten stb. Datum in oppido Targovista die 23. Febr. anno dni 1623.

Ejusdem S. R. Mattis

addictissimus servitor

(a havaseli vajda oldh altársa.)

Külszím: Sacr. R. Matti dno dno Gabrieli stb.

(Ered, gyulafehérvári új lymbus.)

CCV. 1623. márczius 15.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes ac circumspecti stb. Mivelhogy az mi ditióknban levő vármegyékben is az dicatorok most expediáltatnak, ez kassai királyi városunknak is azon vármegyék contributiójával együtt szükséges most, hogy az taxája perceptorunk által bevétettség; az régi szokás szerint azért Hűségteket, magunk klmes requisitióknkal akaránk praemoneálni, hogy az mi praefectusunk requisitiójára ez mostani ditióknban levő szükségeket késedelem nélkül az város taxáját beparancsolja; és minthogy eo respectu hogy meunél több taxának contributiójára érkezhessék, Hűségtek harminczadot is azon városunkban bir, kihezképest ugyan jó számát várhatnánk Hűségtektől. De ebből is klségünket akarván hozzátok megmutatni, most ebben az esztendőben nyolczezer forintban hadtuk Hűségteket meg. Hagyjuk azért és parancsoljuk, hogy minden késedelem nélkül Hűségtek azon taxát exigálván, praefectusunk kezéhez in perceptum adja be. Nec secus facturi. Datum in libera regiaque civitate nostra Cassoviensi decimaquinta die Martii anno 1623.

Gabriel mp.

Külszím: Prudentibus ac circumspectis judici etc. etc. Cassoviensi etc. etc.

Exhibitae 20. Martii 1623. M. Wass m. p.

(Eredetije Kassa város levéltárában.)

CCVI. 1623. m a r c z. 15.

Serenissime princeps d^{ne} d^{ne} mihi gratiose.

Servitiorum meorum addictissimam commendationem.

Az Fölséged Enyedről 18. Januarii irt levelét 12. Febr. mikor szintén Bécsben mennék, utamban adák meg, fölgednek megszolgálom. hogy levelemet szeretettel vévén, méltóztatott választ is reá adni, s noha úgy vagon, az élő szó szokta jobban megmagyarázni magát, mint nagy hosszú írás is, de mivelhogy azt az fölged méltósága és az én kötelességem is nem engedik, jó igyekezetből még is ugyan írással készeréttetem terhelnem fölgedet. Távol legyen az magam dicséreti, de bizonynyal irhatom fölgednek, hogy valamimő ellenzője voltam szegény hazánk és nemzetünk közt való háborúknak (noha tudom sokan mást vélték), semmivel kevésbé, látja isten, nem múkálkodtam az én kicsin értékem és elmélkedésem szerént fölbomlott békeségünknek helyre állatásában is, kit isten megadván érniük, aszerént igyekezém s igyekezem is annak az megerősítésére is, bizonynyal elhívén, hogy az mennében már szegény kevés hátramaradott részecskéje országunknak jutott, nemzetünkkel együtt az egy körösztýénséggel való egyességnél és békességnél semmi más meg nem tartja, kire nézvén magam meguntatásával is, az mit noha nem örömet cselekedném is, készeréttetem megcselekednem és talán importune is mind fölgedet s mind másokat, az kiket ez illet, terhelnem. Az rabok annakokáért, az kiket fölged elbocsáttatott, megjüttek, kik közül egynehányat magam is láttam, melyet fölged mind az mi kegmes urunknak s mind az egész körösztýénségnek nagy satisfactiójával cselekedett s maga méltóságának is öregbölésére, s adja isten, hogy az mi természet szerént való ellenségünknek örömökre, birodalmoknak terjesztésére és nagy sokaságó számoknak szaporodására soha efféle dolog ezután ne történjék az körösztýenség közt, kiváltképen ily magunk fogyatásával és országunknak kiméletlen s veszedelmes pusztulásával, kire bizonynyal elhigyje fölged, hogy az mi kegmes urunktól mint azelőtt, ezután sem adatik semminemő méltó ok. Ha mikor penig némöly gonosz akarató emberektől mi afféle láttatnék származni s az olyatén dolgoknak complanálására bizonyos útak levén, tudom fölged azokat fogja követni, az mint most is, vélvén fölged, hogy az nemes ország némöly articulásokot, az kiket Sopronban végezett, nem végezhetne volna, mivel azok nemcsak az nikispurgi tractának ellene volnának, de az fölged böcsöletét is sértegetnék (kit bizonynyal sem ő fölge az mi kegmes urunk, sem az nemes ország, tudom, nem intendált); de ha ugyan azt reméli fölged, hogy megbántódott legyen. megbocsásson fölged, kívánván szegény hazánk békességét fölged s az ő fölge az mi kegmes urunk s fölged között költ diplomának is erősítését, jó következőshöl vár-

hatta és várja most is ő fölge az fölged requisitióját, mint az kinek ingyen csak gyanóságosképen sem ütközött semmi afféle elmájében, holott az mikor az nemes ország végezését confirmálta is ő fölge, mint az minnyájan megegyeztenek, kötelességet és nem egyebet nézett abban is ő fölge, s noha úgy vagyon, fölged ír azokról minékünk szolgálóknak, okait adván föl nem küldésének fölged, mindazonáltal mivel ő fölget az mi kegmés urunkot fölged azokról meg nem találta, úgy tetszik fides nélkül magának diffidentianak tarthatja ő fölge ezt. Az mely okokat pedig ha fölged hogy az ő fölgéhez való küldéstől fölgedet megtartóztatták, kérem fölgedet, legyen az fölged megbántása nélkül írásom, minthogy mintha magam beszéljenek fölgeddel, úgy írok, de talán azok fölgedet meg nem tartóztathatták volna, mert az fölged felől idegen tanácskozásoknak híreit, császár urunk távollétét s fölged követinek indigne való tractálását az mi illeti, megírom vékony ítéletemet erről fölgednek, mert nem tétek. Mit hall fölged az mi kegmés urunk tanácskozási felől, azt nem tudom, minthogy meg sem írja fölged, de ha azt hallaná fölged, az minemő híreket az fölged igyekezetiről ő fölginek hoznak, nem valami defensomra néző tanácskozásokat, de nyilván való készületeket sem csudálná fölged, kiválképen tudván az töröknek csak nemrégén nagy solennis és szokatlan legatióját fölgednél, s egyéb sok gonosz igyekezetit is s családíságit azon töröknek, s annak fölötte az fölged szárnya alatt lakó s némöly ugyan fejedelem embereknek is passiójokot s az pogányokhoz s nekünk természet szerént való ellenségünkhöz is gyakor követéseket, és Slezsiában s máshova is küldöző leveleiket, mindezek mellett fölgednek kész hadait és az fölged után valóknak is naponként való fenyegetőzésit, kik mind elég okot adnának, ha többek nem volnának is az tanácskozásra és vigyázásra; de elhigye fölged, mindezeket értvén is az mi kegmés urunk, kezében lévén ő fölgének az fölged diplomája, semmi idegen tanácskozást fölged ellen nem tartott és tart, egyebet extra casus defensionis, hanem ha (kit nem remélek) máshonnét készerétenék arra ő fölget. Az mi az ő fölge távollétét illeti, az állott és áll az fölged jó tetszésében; hanem az mi az fölged követének indigne való tractálását illeti, az az én kegmés uramra és fölgedre nézvén is, fájna nekem is, de az sincs minálunk úgy tudva s azt tartom s talán méltán is, hogyha ő fölget az mi kegmés urunkot vádolták, az fölged követjével megbántották mind az ő fölge császári méltóságát s mind fölgedet és magokat is ő kegmek, holott tudom ő fölge fölged tekintetért és az ő kegmek magok böcsöletéért is, ily nagy monarcha lévén, mint viselte legyen ő kegmekhez magát; ha pedig én avagy más (kire nem emlékezem) valamölyekünk egy privata persona sértegette abban levő fölged méltóságát, vélje inkább együgyűségünknak, hogysen gonosz akaratunknak fölged s effélék fölgedet nem is idegenéthetik ilyen

fölgték között való szükséges dolgoktól. Azon mindazáltal örömmel hallok, hogy fölged his non obstantibus is ugyan föl igyekezik azért követit küldeni, ki commode meg is lehet, minthogy azt reméllem, ő fölge nem sok napok mulván jó karban hozván az imperiumban való dolgokat, bizonynal Prágában megyen és onnét ide Bécsbe jön. Mindazonáltal minthogy fölged intimálja azt is, hogy kívánn mindezekről egy bizonyos ő fölge belső tanácsa előtt Sándor János uram jelenlétében is beszélni. vékony tetszésemből, ennyi közönséges jóért inkább javallanám, ha fölged valami commissiónak instituálására méltóztatnék condescendálni, az kiben fölged parancsolja és ahhoz járól kedve, késéggel munkálóunk (munkálódunk) mi is itt ő fölgénél az mi kegmés urunknál azon dologban, kitől reménleném, hogy ő fölge sem leszen idegen s abban complanaltathatnának ad stabiliendam pacem minden difficultások, holott ez mostani questio kivől is volnának még valahány dolgok, az kik azonra néznének; möly commissióból teljes informatiókot vévén fölged, elhittem, szokott bölc szerént úgy ponderál mindeneket, az kivel mind szegény romlott hazánk békességének consulál, és mind magát s mind nemzetünköt hosszú fáradtsági után megnyugosztalja, és az ki az mi kegmés urunknak is satisfactiójára leszen. Mölyhez hogy idegenséget ne mutasson fölged, és ez én bőv írásomnak is bocsánatot adjon, kérem igen fölgedet, ezután csak legyen fölged megbántása nélkül, nem hosszú s mindazáltal keveset mondó írássommal, hanem meghitt szolgálamtól szóval való izenetekkel fogom látogatnom fölgedet, kit hogy isten megtartson, kívánom. Datum ex Kismarton 15. Martii anno 1623.

Ser^{ti}s V^{ra}c

servitor addictistimus
comes Nicolaus Esterhazi m. p.
de Galantha.

(Az egész Esterházy írása Gyulafehérvári újabb lymbus)

CCVII. 1623: m a r c z. 16.

Gabriel dei gratia stb. Prudentes stb.

Az mely épületeket már elkezdettünk, azokat isten kegyelmességéből napoként akarván ezután continuáltatnunk, nagy szükségünk lévén egy jó kőműves mesterre és téglavetőre: kegyelmesen intünk és requirálunk benneteket, hogy a mely kőműves ott Eperjes városában a Dániel deák boltjait építette, azt valahol leszen felkerestetvén és egy jó téglavető mestert is tized magával szerezvén, küldje által ide kassai szabad városunkban, kiknek valamit mások adnának bővebben, fizetésekkel megadatjuk, melyet töletek is kegyesen vévén nagyobb dologban mutatjuk meg hozzátok kegyelmes-

ségünket. Eisdem stb. Datum in libera regiaque civitate nostra Cassoviensi dei 16. Martii a^o dⁿⁱ 1623.

Gabriel m. p.

Külszín: Prudentibus at circumspectis iudici primario caeterisque juratis civibus lib. r. c. Epperjesiensis stb.

(Eperjes városa ltárában levő eredetiről.)

CCVIII. 1623. m a r c z. 20.

Gabriel stb.

Generose fidelis nobis delecte. Salutem et gratiam nostram. Bizonyosan adják értésünkre, hogy az két Oláhországokra omnót az Székelyföldről és egyebünnét is mindenféle marhákut, tehenet, ökröt, juhokat megvevén, igen hajtának. Azért Hűségednek hagyjuk és parancsoljuk is serio, ennekutánna szorgalmatos gondja lévén reá, semminemű marhát az két oláhországbelieknek ot megvenni, és országokban átal hajtani semmi módon ne engedjen, és marhát is az megmondott országbeli oláhoknak senkinek szabad ne legyen eladni. Secus non facturus. Datum in oppido nostro Tokaiensi die 20. Martii anno 1623.

Gabriel m. p.

Külszín: Generoso Michaeli Daniel de Vargyas stb. fideli nobis dilecto. (Eredetije fejedelmi nagypecséttel lezárva a Bónis cs. ltárában.)

CCIX. 1623. m á r c z.

Tekintetes és ngos fővezér, nekünk becsületes urunk és igaz atyánkfia, az felséges úristen ngdat sok esztendig jó egészségben méltóságos tisztben éltesse és szerencsiásicsja (*így*).

Hatalmas császár fényes kapujára bocsátott két rendbeli követinktől az estve érkezék ez királi Kassa nevű városunkban postánk levelekkel együtt, kik tudósítanak minket ngdnak szerencsiás (*így*) állapotja felől, hogy az nagy isten ngdnak sok jóakaróival együtt az mi könyörgésünket is meghallgatta, és nagy örömünkre ő htlmaságnak esz széles világon elterjedett birodalminak igazgatására mlgos tisztben ujonnan ¹⁾ ültette, áldassék örökké az mi istenünk érette; mi pedig ngdnak igaz jóakarója, mint örvendezünk ez ngd méltóságos jó szerencsájének, sok nyelvünk volna is kivondására, elég nem lehetne, mert megvalljuk az egyet, hogy ez 24 esztendőtől fogva, miólta az istenben idvezült oszman császároknak kapuin kezdettünk foglódni, sokat szolgálni, nekünk isten után ilyen

¹⁾ T. i. Mere Hussain pasa, ki 1623. febr. lett nagyvezérré.

kegyességgel való gondviselőnk és oszlopunk nem volt, mint ngd, kiért, az míg élünk, mi is igaz szívvvel akarunk ő htlgának és azután ngdnak szolgálni. Nem türhettük, hogy mindjárt ngdat ez kis örvendező írásunk által meg ne látogatnók jó egészségben, mielt ngdat értettük méltóságában lenni, melyet noha eddig is minden beküldött főemberink által nagy kívánsággal akartuk végben vinni, de az ellenkező szerencse, hogy szintén ugy nem engedte láttatásunkat, az mint mi akartuk, noha arról nem tehetünk. Mostani ngdnak való írásunknak főczélja semmi nem egyéb, hanem hogy ngdat ez mi postánk láthassa szemével, jó egészséges és méltóságos állapotja felől minekünk hozhasson örvendetes híreket, egyszersmind ngod értse azt is, hogy ngod méltóságos állapotjának kívánsága szerint való meglátogatására késedelem nélkül meghitt jámbor szolgálkat Toldalaghi Mihált készítjük és bocsátjuk, ki mivel udvarunkban nem találkozott mostan lenni, oka az, hogy mindjárt nem indíthatjuk, de postán küldvén érette, mielt érkezik, nem késleljük, ngdhoz küldjük, ki által újabban minden mostani állapotok felől ngdat igen bizonyosan tudósítani akarjuk. Oda fel most is azon veszekedő visszavonásokban vadnak Ferdinand királylyal az németországi vallásuokon való fejedelmek, a mint az mi utólszor bebocsátott szolgálk által követeinket és azok által ngtokat tudósítottuk, sőt annál is inkább nevededik köztök az veszekedés naponként.

Minemű dolgokkal bocsátottuk volt pedig két rendbeli főkövetinket az fényes portára, szokás kivől ez egy esztendőben, sok költséggel, hisszük, hogy ngdnál azok immár nyilván vadnak, mely dolgok mivel nem az mi személyünket, hanem hatalmas császárnak és az egész ottmanli nemzetnek javát, birodalmának terjedését illetik, oly reménységtől viseltetünk, hogy eddig ngod azokat szemeeleiben vötte, és ő htltsága hívei közül, a kikkel illett, azokról bölcsen tanácskozott, s az mi követeinknek ő htltségától kglmes választ is szerzett, de ha történet szerint még is követeink ottbenn tartóztatnának, ngdat igen nagy bizodalommal kérjük, mutassa hozzánk igaz jóakarátját, és ottbenn követinket tovább nem késlelvén, bocsássa oly válasszal, az mi ngdnak, ő hlmassága méltóságának öregbülésére, birodalmának javára tetszik, mi mindenekben ahoz tartjuk magunkat, valamiut ngod rendeli és kívánja. Ezeknek utánna, hogy ngod az szegény Gabrillas vajdáról is ne feledkezzék, ki mivel ngod czirágja, isten után csak ngdhoz is bizik, ez ideig mi oltalmaztuk, tartottuk, mostan vagyongdnak módja abban, hogy egyik vajdaságot megadhatja neki; valamiben ngod dolgát hagyja, és itéli magában, hogy megszerezheti, tudván az ő nyomorúlt állapotjokat, ngdnak mi leszünk kezesek érette, s igérjük magunkat arra, hogy ngdnak igaz kedvekereső rabja leszen, és az ngod kívánságát fogyatkozás nélkül beteljesíti; ki legyen és mire való az

moldovai vajda, ngod jól érti és tudja, bizonyára nem méltó htmas császár tartományát olyan ember által pusztíttatni, ngodnak legyen méltó tekintete rája.

Hö. (itt megszakad.)

(Csonka másolat. Erdélyi muzeum, Gaál collectio.)

Jegyzet: Hogy ezen levél 1623. márcz. kelt igazolja, hogy olyan fővezérnek iratott ki *ujabban* lett fővezérré, s ilyen volt Mere Hussain pasa, ki 1623. febr. után másodsor lett azzá; — de Bethlen akkor nem volt Kassán — hol az elébbi levél kelt.

CCX. 1623. márczius 16. (új szerint márcz. 26.)

Stephanus Tomsa dei gratia princeps ac perpetuus haeres regni Moldaviae etc.

Generose d^{nc} vicine nobis observandissime. Salutem ac plurimam benevolentiae commendationem. Akarám kedget levelemmel jó egészséges mostani állapotja felől meglátogatnom, tudván kedget régi jóakaró szomszédunknak lenni; magunk állapotunk felől hogyha kedmed tudakozni akar, bizony dolog, hogy mostan beteges állapattal vagyok, de mind azzal sem gondolnánk, de tudom, hogy hallotta [. . . .] kedmed, micsoda nagy hirtelen pusztaságot szerzének az tatárok mind itt az országban s Lengyelországban, mely mostani rablás és pusztítás fellyel haladá egynehány esztendei pusztaságokat ez két országnak, az szegénység az békességhez bizván, mindenött hom volt minden eselédivel, kit csak az isten számlálhatja meg, micsoda nagy romlás történik mostan mind Lengyelországon s mind Moldova országon. Kedmedet efelől is kellették megtalálnom, az mely adóssága király ő felségének itt Gáspár vajdánál volt, az őszszel király ő felgének négyezer forintját megkültem volt bizonyos emberemtől, noha az portáról megporoncolták volt, hogy az ország meg ne adja, de mindazonáltal mi az ő felge mi hozzánk mutatott régi jó szomszédóságát megtekéntvén, ígirtük volt magunkot, hogy ő felgének az többit is megküldjük; király ő felge írta volt minckönk, hogy az többire sárga aranyat küldjünk, mert egyéb pénzt ő felge el nem vetet; kedmedet kérem, kedmed írja meg gubernator urannak, hogy ő felgének ő maga adja hírré, hogy semmiképen aranynak és egyéb régi tallérnak avagy pénznek szerit nem tehetni, mert tudja azt kegték, hogy itt ebbe az országba pénzt nem csinálnak, hanem pénzzel Lengyelországból és Törökországból él az ország, mostan penig Lengyelországból egyéb pénzt ezlotnál nem hoznak, az török földről penig oszporát, annak is fele ros. Azért ha ő felge efféle ezlótot elveszen, isten velünk lévén, Szent-György napjára az hátra maradt hatezer forintot megküldöm ő felgének,

mert semmiképen egyéb jó pénznek szerit nem tehetni itt az országban, és valami az válasz leszen, kegd mentől hamarébb lehet, adja tudtunkra. Kegmedet azon is kérem, hogy kegd az oda fel való állapot felől tegyen bizonyossá, az csehek mihez tartják magokat, király ő felge mostan holott legyen, Erdélybe kit hagyott ő felge király képinek és egyéb új hírei felől is kegd tegyen bizonyossá, cbbeli szomszédtságát kegdnek mi hozzánk látván, kegd is poroncsoljon, hasonló szomszédtsággal ügyekezük kegdnek meghálálni. Tartsa meg isten kegdet jó egészségben. Datum ex oppido nostro Jazvasar die 16. Martii anno dni 1623.

G. D. Vestrae

vicinus paratus
idem qui supra.

(*Egy darab mellékelt czédulán*) P. S. Mivelhogy előbbi szokásunk szerént kezünk írásával meg nem jedzedhattunk ez levelünk, oka ez, hogy mivelhogy beteges vagyok, egyéb nyavalyánk között egy fokadéki vagyon az jobb kezemen, ki miatt a kezemmel nem foghatok mostan, vagyon egy hete.

Külczim : Generoso domino dno Michaeli Daniel de Illyefalva trium sedium Siculicalium supremo regius (*így*) iudici etc. dno vicino nobis observandissimo.

(Eredetije a gyulafehérvári lymbusban.)

CCXI. 1623. márczius 27.

Gabriel dei gratia sacri Romani imperii et Transilvaniae princeps sat. Fidelibus nostris universis et singulis cuiuscunque status, conditionis, dignitatis, ordinis, honoris, gradus, officii ac praeeminentibus hominibus ubivis in ditonibus nostris constitutis, existentibus et commorantibus praesentes nostras visuris salutem et gratiam nostram. Ez levelünket mutató hivünket udvari hadnagyunkat Cseffei Lászlót bocsátottuk be Erdélyben bizonyos dolgainkért; hagyjuk azért és serio parancsoljuk is minden rendbeli hiveinknek, hogy minden helyeken mind menőben és jövőben illendő gazdálkodással lévén neki, pósta lovakat is elegendőképpen adjanak alája. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in arce nostra Várad, die vigesima septima mensis Martii, anno domini millesimo sexcentesimo vigesimo tertio.

Gabriel. m. p.

Stephanus Kovachóczy
cancellarius. m. p.

Kiül más kézzel: Ertyéni embereket elküldtünk meg az Cseffei László uram jószágúért, kiknek nevek így következnek: első Kovácsi István ertyéni bíró, második Demeter János, harmadik Tót János, negyedik Zilagi János.

(A nemz. múz. levéltárából.)

CCXII. 1623. márcz. 31.

Gabriel dei gratia stb. Fidelibus nostris stb. judici, juratisque civibus stb. Cassovien. Bizonyoson adaték értésünkre, hogy néme-lyek ott az hűségtek várasában találtatnának olyaténok, kik contumacia ducti, elébbi edictomunknak vilipendiumára az ezüstöt idegen országra kivinni meg nem szűnnek országunknak nyilván való kárára és fogyatkozására. Mely dolgot akarván eltávoztatnunk, és az közönséges jót promoveálnunk: hagyjuk annakokáért, sőt parancsoljuk is hűségteknek serio, hogy ez mandatumunkat az hűségtek várasában promulgáltatván, minden rendbeliekre oly szorgalmatosan reá vigyázzon, hogy sub amissione omnium bonorum senki semminemű ezüstöt kereskedésnek okáért az országból kivinni ne merészelve, és ha kik oly contumaxok találtatnak, az országnak törvénye szerint duabus partibus fisco remanente, tertia vero parte praestatoribus cedente, minden kedvezés ésszemélyválogatás nélkül, azokat egyebeknek példájokra meg is büntesse hűségtek. Secus nullatenus facturi. Praesentes earum perlectis restituentur exhibenti. Datum in arce nostra Varadiensi, die ultima mensis Martii, a. d. millesimo sexcentesimo vigesimo tertio.

Gabriel m. p. (L. S.)

Stephanus Kovachocz
cancellarius m. p.

(Eredetije Kassa város levéltárában.)

CCXIII. 1623. a p r. 1.

Serenissimus princeps et dnus dnus noster clem. iis, quae prudentes et circumspecti iudex coeterique jurati cives reg. et lib. civ. Cassoviensis de taxae hoc tempore impositae relaxatione suae celsitudini ser. humiliter proponenda voluerunt, intellectis, ad ea hoc pacto se clementer resolvit.

Inprimis autem non ignorare ipsosmet cives dictae reg. civitatis arbitratur, ex quo sub foelici suae cels. regimine ipsis vivere, libertatibusque suis frui licuit, ab eo omnem clementiam et benignitatem ejus omni occasione expertos fuisse, neque ullius taxae solutione aut alicujus expensae onere a comitiis regni Hungariae Novisoliensibus eos gravatos fuisse: insuper tricesimae etiam solutionem jam ab antecessoribus antiquatam ipsis dato diplomate clementer relaxasse. Dignum igitur judicasse, ut hoc tempore incommodo et necessitate publica impositam illis taxam absque ullo defectu persolverent. Sed cum uberiori eos gratia sua prosequi velit, quo millia florenorum ex impositae taxae summa benigni remittit, ita ut sex tantum millia solvenda supersint. Quod ut

absque omni defectu quamprimum praestare debeant, injungit. Insuper illis omnem gratiam et benignitatem suam clementer defert.

Decretum hoc per praelibatam suam ser^{am} Cels^{am} factum in arce Varadiensi die 1ª Aprilis, a^o 1623

Stephanus Kovachoczy.
cancell. m. p.

Külczim: decretum alakjában írva s pecsételve a szokott módon.

Matta: Exhibitae 6 April. 1623.

(Eredetije Kassa város levéltárában.)

CCXIV. 1623. april. 2. (új szerint apr. 12.)

Sac. reg. Mtas stb. Servitiorum meorum stb. Felségedet az isten stb.

Meghozák az Fged kedvesen írott levelét, melyben mit írjon Fged oda fel az keresztyénség között való szünhetetlen visszavonások felől, bőséggel megértettem, nagy szübeli fájdalommal hallván, csodálkozom azon, hogy enni időtől fogva, békesség által dolgok véghez nem mehet, és így naponként egymást, fegyverrel öldösvén, vesztik. Mit írjon pedig Fged az császárral kötött végezésben levő némely conditioknak violalása felől, nagy álmétkodással azon is csodálkozom, nemhogy olyan császári méltóságó embernek, de még alsóbb rendő fejedelmeknek is, sőt még közönséges embereknek is, nemhogy keresztyének, de még idegen vallásúaknak is, hitekben deficiálni nem illendő dolog. Mely villongásokra való képest írja Fged, hogy találta volna meg az fényes portát segítségnek okáért, hogy véletlen az ő villongások miatt valami veszedelem ne következhessek, mely Fged éjjeli nappali serény vigyázása minden rendbeli emberek előtt dicséretes dolog. Írja Fged azt is, hogy az az ezer ember, ki felől az hatalmas császár nekem parancsolt, jó válogatott fegyveres és élés szekérrel készítettett emberek legyenek, értvéu az Fged kívánságát, hogy ezer lovas legyen (noha az császár azt parancsolta volt, hogy ötszáz lovas, és ötszáz gyalog legyen). éjjel nappal azon igyekezem, hogy mennél hamarébb mennél jobb készölettel elkészíthessem. Mit írjon továbbá Fged az Géczy András dolga felől, azt is megértettem. Fged tudhatja mikor Géczy az portán vala, az ő fejedelemségre vágyódó elméje ötlet izgatván, egynehány rendben vádlott engemet Görczy előtt, nem jóakarójának vallván, és instálván az vezér előtt, hogy míg én jóakarója nem leszek, ez országon békeségesen által nem mehet, és semmi dolgát véghez nem viheti; parancsola azért az vezér, hogy jó akarat

levén hozzá és embereket adván melléje, az havason által késértessem ; ide érkezvén, az szerént cselekedtem. És tulajdon az magam szolgálai közöl, szabadon hagyván őket, ha hópénzére elmennek, hűszig elmehetnek, találkoznak azért mint egy hűszan ráczok és hűsz tatárok, kik hópénzejért elmenének vele ; ugyanakkor elpártolván Moldva Stephan vajdától, találkozott onnét kijönni mintegy kétszáz kurtany, kik értvén dolgát Géczinek, mingyárást hozzája adták magokat ; ezekkel kimenvén, Brassónál mint járt, Fged jól tudja ; egyéb segítséget az császár parancsolatja nélkül nem adtam, noha gyakorta sollicitálta az vezért az császár parancsoló leveleiert, melyre az vezér semmi úton reá nem ment, gondolván azt, hogy az vezérség változik, minthogy változék is, mert Naszup pasa succedála helyében, és így ha segítséget adtam volna Géczinek az császár parancsolatja nélkül, nekem mint lehetett volna dolgom, Fged bölcsen és okosan gondolkodhatik felőle.

Az mi az Báthori Gábor dolgát nézi, vele való confoederatióm mostan is nálam vagyon, melynek pariáját, ha Fged kívánja, által küldhetem, melyben egyéb végezésem vele nem volt, hanem ez : Hogy ha valamely keresztvény országról neki bántása következett volna, mindennemő erőmmel segítségére mentem volna, viszont ha énnekem valamely keresztvény országról bántásom történt volna, segítségemre jött volna, az fényes portát excipiálván, mivel onnét dependeáltunk s mostan is onnét dependeálunk.

Az porta felől pedig így deliberáltunk vala, hogy ha az portán nekem valami ellenem való dolgom történnék, ő énnekem minden igyekezetiből értésemre adja, én is ő ellene ugyanazon portán ha valamit értenék, értésére adjam ; ezen fornán is cselekedtem, mert mikor az császár megharagvék reá, nem egy hanem három rendben minden ellene való dolgot értésére adtam neki, de mivel szegény senki tanácsát be nem veszi vala, mint esék az dolog, az császár hada kiérkezvén ide, erős parancsolat alatt engemet is melléje rendelvén, mivel onnan függöttem, el kellették mennem, de minekelötte az had oda kiérkezett volna, Katarczy Nicolát (kinek öcse most is az Fged udvarában vagyon) elküldöttem, kérvén azon, hogy az császárnak, és az vezéreknek ajándékot készítsen, talám lecsendesíthetjük az dolgot, de semmiképen nem akará. Mostan azért, mivel az hatalmas császár parancsolja, hogy Fgednek segítséget adjak, minden igyekezetemmel azon leszek (mint oda fel is mondám), mennél jobb módjával egynehány holnapra hópénzeket megadatván, elkészítem, egy boért rendelvén eleikben, kitől hallgassanak. Fged azért mikor annak ideje leszen, hogy meginduljanak, egy főember szolgáját által küldje, ki előttük kalauz legyen, mikor az Fged embere érkezik, ezeket készen találja. Fged énnekem minden időben parancsoljon, az miben elérkezem, tiszta szibeli jó akarattal (Fged jó akaratját várván hozzám) szolgállok. Tartsa

meg az isten Fgedet sokáig jó egészségben. Datum Tergovistae die 2. Aprilis a. d. 1623.

Sac. reg. Mtis

servitor addictissimus
(Az aláírás Cyrill betűkkel.)

Küldetm: Sac. reg. Mti dno dno Gabrieli dei gratia electo Hungariae, Dalmatiac, Croatiae Slavoniae etc. regi, Transilvaniae principi ac Sienlorum comiti etc. dno dno mihi summa cum observantia colendissimo.

(Eredeti gyulafehérvári Batth. ktár. újabb lybus.)

CCXV. 1623. a p r i l 13. (új szerint april 23.)

Sac. reg. Mtas stb. Servitiorum meorum stb. Kévánsága szerént az jó isten Fgedet stb.

Hogy ez ideig Fgedet sem emberem, sem pedig levelem által jó egészségében nem látogathattam, Fged azt Fgedhez való idegenségemnek ne tulajdonítsa, hanem az helynek távol voltának, s kiváltképen magam egészségemben való megfogyatkozott nyavalyás állapotomnak; Fgedet azért mint jóakaró uramat kérem, nekem megbocsásson. Az portai állapotok mivel enni változásban lőnek (mely sem magok előmenetelekre, sem minékünk is javunkra nincsen), együhányszor akartam Fgednek írni az ő állapotjokról, de egyik változás az másikat érvén, nem tudhattam bizonyost semmi állapotról írni; az mostani vezér, jóllehet ennekelőtte serényebb és kemémb állapotallal viselte magát, mostan nagy szelidségben, csendesben, mindenekkel szeretteti magát. Minden helyekről az spahiák, és janicsárok nagy sietséggel mennek az portára, itt az Duna mellett lakókkal egyetemben, mind fő és alábbvaló, kicsin és nagy úgy annira, hogy talám házok népi ha hon marad, nem tudhatjuk még bizonyoson, ha az hadra készülnek, avagy mit akarnak; úgy vagyon, hogy mind az hadakozásra készülő időnek mivolta, mind az fizetésre rendeltetett napjok jelen vagyon. Fged mostan ottbenn levő követi, isten Fged méltóságos személye eleiben hozván, tudom állapotjokról Fgednek bőségesen beszélnek.

Az elmúlt napokban úgy mint két héttel ennekelőtte jutának az császár parancsolatjával, melyben parancsolja ő hatalmassága, hogy Fged segítségére, minden késcdelem nélkül, készítsék és bocsássak ezer embert, ötszáz lovast, és ötszáz gyalogot; de tudván Fged mostan mindenfelől jó békességben lenni, azt is hogy Fgednek ez dolog felől nem parancsolt, mód nélkül nem akartam ez dologban megindulni, és Fged híre nélkül hadat az Fged országába bocsátani, hanem elsőbben Fgedet akartam megtalálni, és megtudni szükségeseke-e lesznek-e avagy nem, mert Fged nyilván elhigye, hogy nemhogy ezer ember segítséget, de magam személyem szerént

minden erőmmel, tiszta szívvél, kötelességem szerént szolgálnék Fgednek, gyönyörködván azon, hogy Fged velem kisebbik jóakarójával szolgáltat. Fgedet azért kérem, hogyha szükségesek lesznek, idején Fged adja értésemre, ha pedig nem kellenek, az nekem szóló Fged levele mellett, egy vagy két szóval, az vezérnek írjon Fged, hogy az késedelmet ne tulajdonítsa az én gondviseletlenségemnek. Fged nekem kisebbik jóakarójának parancsoljon, az mire elégséges leszek, vagy éjjel vagy nappal kívántatik, Fgednek tiszta szívvél és jó akarattal akarok szolgálni hűségesen. Tartsa meg isten Fgedet jó egészségben. Datum in oppido Targovista die 13. Aprilis a. d. 1623.

Sac. reg. Mtis

adlectiss. servitor

(Cyrill betűs aláírás.)

Külczim: Sac. Reg. Mti dno dno Gabrieli dei gratia electo regnorum Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae etc. regi, Transylvaniaeque principi, Siculorum comiti etc. dno dno mihi summis cum obsequiis colendissimo. (L. S.)

CCXVI. 1623. a p r. 13. (uj szerint apr. 23.)

Ill^{re} et mag^{co} signore.

Con grandissimo contento havemo visto la gratissima di Sua Ma^{ta} dimonstrandoue d'haver havuta grata la proferta della nostra servitu. Havendo ancora visto (le lettere) di V. S. piene di nobil stille et cortese proferte insieme con quello che a bocca n'ha riferitto il portatore di quelle, et di queste, et havendo ancora noi rimesso tutto quello occorre ad esso M. Don Poalo; non accade far la presente piu longa, salvo di pregarla di salutare a tutti quelli sig^{ri} della vostra parte; cosi della nostra speriamo in dio che fra breve tempo faremo aconoscere a tutti i nostri maggiori et minori amici et fratelli che l'affetione et l'amicitia nostra oniuono non sarà mai fincta depincta; pregando iddio con questo per complemento di soi giusti desiri.

Di V. S.

affetionatissimo et pronto in tutto
per compiacerla princeps magnae
Walachiac

Petrus m. p.

Külczim: All' illustre et mag^{co} sig^{re} al cancellario di Transilvania etc.

(Eredetije, egészen Petrus kezével, gyulafejevári újabb lymbusban.)

Szilágyi Sándor: Bethlen Gábor levelei.

CCXVII. 1623. a p r. 28.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb.

Mivelhogy az istenben elnyugodt bódog emlékezetű Bocskay fejedelem Alvinczi Péter pap uramnak, megtekintvén mellette való hűséges szolgálatját, ötszáz arany forintot hagyott volt testamentumában, mely summát mivel az Bocskai fejedelem testamentumának executori ekkédiglen nem exequáltak ezen adósságért: az mely adóssága Bocskai Miklósnének hűségtek városában Izdenczy Istvánnál vagyon, annak ötszáz arany forintját az testamentalis levél tenora szerint Izdenczy Istvántól exigálván, minden haladék és exceptio nélkül adassa és adja Alvinczi Péter pap uramnak kezében hívségtek mindjárást, több parancsolatunkat erről nem várván, hadjuk és igen serio parancsoljuk. Secus non facturi. Datum in arce nra Varadiensi die 28. Apr. 1623.

Gabriel m. p.

Külczim: A szokott Kassa városának.*Alatta*: Exhibitae 8. Maji 1623.

(Eredeti Kassa városa levéltárában.)

CCXVIII. 1623. a p r. 28.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb.

Az kassai pénzverő házunk mivel igen szűk, chezképest pénzverő mestereknek cusoria házunktól felette messze lévén szállások, nekünk károsnak láttatik lenni; hogy azért ezbeli fogyasztásunkat is remedeálhassuk, hagyjuk és serio parancsoljuk is hűségteknek, az pénzverő házunk mellett az mely házat más ember bérben tartott ekkédiglen, azon házban szakasszon elegendő részt pénzverő mestereink számára, és azon illendő bérben, a mivel más ekkédiglen birta, adja és rendelje hűségtek pénzverő mestereink kezében. Secus non facturi. Datum in arce nra Varadiensi die 28. Apr. a. dom. 1623.

Gabriel m. p.

Külczim: A szokott Kassa városának.*Alatta*: Exhibitae 8. Maji 1623.

(Eredeti Kassa városa levéltárában.)

CCXIX. 1623. m á j. 1.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb.

Szathmár-Németiben lakó Hermany-Szegi János találta meg minket alázatos könyörgése által, hogy ez elmúlt napokban valami

borokkal bemenvén Lengyelországban, ugyanott Szobor tájban valami nemes emberek potentiose borait elvették volna tőle, kinek az ára in summa közel ötezer forintot tenne. Mivel azért ennek-előtte is kolosváriaknak arestálván oda be marhájokat, híségteknek demandálván felőle, abban az minimű módot observált restituáltatásában, ezen hívűnkre is, hadjuk és serio parancsoljuk is azon jó gondviseléssel legyen híségtek, úgy hogy kárba ne maradjon. Secus non facturi. Datum in Papmező die 1. Maji 1623.

Gabriel m. p.

Külczim : Kassa városának a szokott.

Alatta : Exhibitae 12. Maji ao. 1623. M. Wass m. p.

(Eredeti Kassa városa levéltárában.)

CCXX. 1623. jun. 17.

Gabriel dei gratia electus Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae etc. rex, Tranniae princeps ac Siculorum comes. (P. H.)

Ill^{me} nobis benevole. Literae ejus humanitatis et synceri erga nos affectus plene cum per fidelem nostrum Franciscum Bornemissam, ex longa peregrinatione in patriam tandem reducem, nobis redditae fuissent, ex iis propensi ejus animi signa abunde perspecta habuimus. Quae cum gratissima nobis accidissent, licet is per se etiam propter multiplicem rerum usum merito commendatus videri possit, tamen hoc intercessioni ejus benigne tribuendum a nobis fuit, ut eo commendatior reddi et idoneus etiam status per nos eidem clementer ordinari debeat. De reliquis in rem praesentem necessariis rebus, quia hinc Constantinopolim expedito nuncio nostro cum eadem agendi mandata injunximus, ea uti plenius intellecturam eam existimamus, ita id etiam, quod e re et commodo regis christianissimi officioque suo videbitur fore, illud facturam nihil dubitamus; restat illud, ut saepius de omnibus nos per literas certiores reddendos haud praetermittendum sibi esse ducat, quo iis intellectis in tempore praesenti negotio accomodare res omnes quam commode possimus. Quod cum propensa erga regem christianissimum voluntas nostra affectusque erga eas res singularis requirant, ita ill^{mae} etiam Do. V^{rae} omnem benignae voluntatis nostrae favorem cumulate deferendum volumus, eamque bene valere exoptamus. Datum in libera civitate nra Colosvar die 17. Junii a. d. 1623.

Dn^{is} V^{rae} ill^{mae}

benevolus
Gabriel.

(Irva Césynek. Eredetije Párisban. Coll. Godefroy portf. 26. g.)

CCXXI. 1623. j u n. 21.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb.

Immár ott való pénzverőink megfelesedvén, véllek ujobban is contraháltunk és reméljük is, hogy ezután munkájokat hasznosban exerceálhatják. Mely mind magunknak szükséges, mind birodalmunknak hasznos és hűségteknek is kárára nincsen. De mivel munkájoknak exercitiumához igen szoros helyek vagyon. holott még hűségtek annak az Ruber házának minden részét kezekben nem bocsátotta: intjük hűségteket, sőt hagyjuk s parancsoljuk is, hogy annak a háznak több részeit is attól az nemes embertől, az ki most birja, elvévén, mindjárt bocsássa ezeknek kezekben hűségtek, ezek is az háznak igaz bérét szintén úgy megadják, mint más. Secus non facturi. Datum in oppido Zilah die 21. Jun. ao dni 1623.

Gabriel m. p.

Külczim: a szokott Kassa városának.*Alatta*: Exhibitae 26. Junii ao. 1623. Mich. Wass m. p.

(Eredeti Kassa város levéltárában.)

CCXXII. 1623. j u l. 17.

Generose fidelis nobis dilecte.

Egy néhány rendbeli expeditiókért kívántatott volna ittben léte kgdnek, kiváltképpen Hatvanit Velenczében akarván expédiálni. Az herczeg levele, kit általa küldött volt, magánál levén, eddig el nem küldhettük. Kgd azért ez jövő pénteken Fejérvárat legyen, utjában térjen be Tót Mihálnéhoz és minden jószágiról való leveleket felkerestetvén, vétesse pariaját az szükséges donatióknak, kiről demandáltunk az asszonnak, az atyafiak bepecsételtek volt egy ládában, Kemény Boldisár volt egyik, az ládát felnittatván és pariait leíratván, ismét pecsételje jól meg maga kgd azzal együtt, kit Kemény Boldisár oda fog küldeni, ha oda érkezik akkorra. Bene valeat. Ex Fogaras, die 17. Julii, 1623.

Gabriel m. p.

Külczim: Generoso Stephano Kovaczoczi de Körtvélyfája cancelario et consiliario nostro intimo etc. fideli nobis sincere dilecto.

(Eredeti a fejedelmi nagypecséttel lezárva.)

CCXXIII. 1623. jul. 22. (augusztus 1. új szerint.)

Serenissime rex stb. Servitorum stb.

Az miképen Flgd, Flgednek meghűtt jámbor szolgáját leveleivel mi hozzánk beküldte volt Flgd Gáspár vajdának kölcsön adott pénze felől, igírtük volt Flgdnek magunkot, hogy Flgednek megadjuk. Mivelhogy Flgednél nyilván vagyon az htlmas császár hadainak ittjárása, azután egy néhány úttal az tatár Lengyelországba járása miatt annyira jutott az szegény ország, hogy az Prut vizétől fogva az Neszterig és az Dunától fogva Hutinig sehol egy ember is nem lakik ki kozák miatt, ki török miatt, kit tatár rablott el, úgy annyira, hogy immár teljességgel elpusztult az ország, holott csak mostan is hogy az ország adóját ilyen nagy hertelen kellett beszolgáltatnunk, micsoda nagy inségbe voltunk mind boérinkkal együtt, csak az isten tudja, micsoda nagy sok uzsorára vött pénzzeladtuk meg egy részit, kinek még egy résziben hátra is maradt, mert ők nem hiszik az országnak pusztá és szegény voltát. Flgedet pedig tudván keresztény királynak és fejedelemnek lenni, látván Flgd ilyen nagy inségit az szegény országnak lenni, kiváltott volna bennököt, mind ilyen fogyatkozott állapotunkban is küldtünk volt az elébb, úgy mint az karácson után Flgdenek ugyan ezen jámbor szolgálómtól, magunk boérinkkal együtt kétezer aranyat; mostan is küldtünk ezer és ötszáz aranyat; mivelhogy ez által Flgednek épen meg nem küldhetjük, Flgedet kérjük mint kedves régi jóakaró szomszéd urunkot, hogy Flgd megbocsásson, mert Flgd tudja, az portának dolga miben áll, az vezérek gyakor változása főképpen ez két Oláországnak nagy fogyatkozására vagyon; csak ez az mostani új hán is micsoda sok ajándékkal az országtól az maga jutalmát kéri, isten mondhatja, mennyibe készül fel; azért isten velünk levén, ez jövő Nagyboldogasszony napjára az másik ezer aranyat is megküldöm Flgednek. Flgd többször szolgálit érette bátor ne fárassza, mert kiküldöm Flgdnek. Flgd mi nekünk is több jóakaró szomszédi közül kisebbik szomszédjának parancsoljon, mindezen fogyatkozott állapotjához képest is ez szegény országnak tiszta szüből szolgálunk Flgednek. Az úristen szerencséltesse Flgedet bódog hosszú élettel, sok jó szerencsékkel, mind az Flgd kedves atyafiával és tanácsival egyetemben. Datum Jassi die 22. mensis Julii ao dni 1623.

S. D. r. V^{rao}

servitor et vicinus paratus

(a vajda oláh aláírása) Stephanus Tomsa
princeps Moldoviae.

Külczim: Ser. ac clem. regi dno dno Gabrieli electo Hungariae stb.
dno nobis semper clementissimo.

(Eredeti gyulafelhérvári új lymbus.)

CCXXIV. 1623. a u g. 6.

Gabriel stb.

Generosi fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Az Húségtek levelét vévén, írását kegyelmesen megértettük. Az mi illeti azért az [connumerált] jobbágyoknak állapotjokat, azokat az connumeratio [szerint] kapuszámokra eligazítottuk, és Húségteknek az bizonyos regestrumot kezében küldöttük, melyekhez képest jó módjával el tud az dologban igazodni. Az mi az gratuitus laborra való elküldést és ennek continuálását illeti, annak kegyelmesen annuálunk, hogy ez holnapnak 25. napjáig bátor azokat el ne küldje, az meddig hisszük, hogy az takarodást is az szegénység jó részént elvégezvén, dolgoknak kevesebb fogyatkozásával indíthatja azután el őket, megparancsolván az utánna való tiszteknek, hogy annak rendi szerént azután fogyatkozás nélkül continuáltatván az gratuitus labort, elküldjék mindgyárást. Az moldvai hadnak kijövéseére való várakozást az mi nézi, Hívségednek Dániel Mihály hívünk parancsoljuk, hogy ez holnapnak 14. napjáig bátor várakozzék reá, ha addig kiérkeznék, ha pedig nem, 15. napján meginduljon és siessen utánunk jöni, úgy hogy bennünket Kolosvárattérhessen, otthon mindazáltal az élest illendőképpen felvételvé szükegekre, utánna való tiszteknek, hogy arra gondot viseljenek, meghagyja, és két nemes embert is rendeljen, az kik eleikben menvén, szintén az Ojtozig mindenütt velek legyenek, úttyokra és szállításokra viselvén gondot valamig táborunkban érkezenek. Secus non facturi. Datum in civitate nostra Alba Julia die 6. Augusti anno domini 1623.

Gabriel m. p.

Külczim: Generosis Clementi Beldi de Vzon capitaneo et Michaeli Daniel de Wargyas iudici regio trium sedium Siculicalium Sepsi, Kezdi et Orbai (!) etc. fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije a Bónis család Itárában.)

CCXXV. 1623. a u g. 10.

Gabriel dei gratia electus Hungariae stb.

Generose et magnifice nobis sincere dilecte. Litterae ejus sexto Junii Constantinopoli datae cum nobis traditae fuissent, earum contenta et benigne intelleximus, et etiam propensae ejus erga nos voluntatis signa abunde perspeximus; et certe gratum nobis accedit, quod et certissimos de rebus serenissimae regis Friderici rumores, et etiam de moderno aulae Turcicae statu fusius tum ex litteris ad nos, quam ad comitem Turrensem datis, intellexerimus. Quae res cum jam ulterius progredi cum maximo plurimorum imperii Romani principum consensu

manifeste inceptum, nos etiam verissimos de iis rebus a praefecto ducatum nostrorum Silesiacorum, qui ad nos festinus accedit, nuncios et litteras serenissimi Friderici hisce diebus cum acceperimus, haec omnia cum eo communicanda benigne volumus, quod quia nobis sincere dilecte, eidem comiti in mandatis dedimus, arbitramur illum omnia cum fide in litteris ad eam datis perscripturum. Nos itaque quo tantus bene gerendae rei ardor ex hoc aulae Turcicae statu supremique vezirii in nos voluntate plurimum accendit, nihil morae in nobis superesse ulterius arbitrati sumus, quin quantocius hac opportunissima occasione utendum nobis esse existimaremus. Itaque hoc proximo venturo die decimo quarto praesentis mensis hujus Augusti nobis movendum putavimus, institutumque nostrum ita continuandum, ut nihil in eo, quod ad promovendum communis negotii statum appertinere videbitur, praetermittamus, quod propitia divini numinis aura favente nos perfecturos etiam certo confidemus, cujus rei causa, cum in plurimis cognita fidelitate nobis ratum Jusuph Haghani cum certis mandatis ad supremum vezirium hoc tempore remisimus, arbitramur illum officio suo abunde satisfacturum. Sed quia tantae molis negotia maxima sollicitudine et cura agi sciamus, eam benigne hortamur, ut in hac conjuncta omnium causa cum supremo vezirio, quanta maxima poterit cura, id agat, et quo pacto praesens negotium promovere intendat, ut haec eorum favoris propensaeque voluntatis aura plenis velis in posterum quoque procedat, ne tristissima illa rerum facies, quae maximos progressus nostros incomparabili plurimarum gentium damno antea evertit, remoram aliquam impedimentumque tam salutaribus causis hoc etiam tempore, cum non verbis, sed ipsis factis, ut plurimum agi promoverique haec debeant. Aequum igitur est, ut tam viribus numeroaque exercitu, quem praesto esse nobis vezirius voluit, quam etiam omni alio conatu hoc praesens negotium promoveatur, totaque in id sedulo incumbat, ne aliqua mutatio voluntatis interveniat, sed constans propositum cum fructu et emolumento nostro perseveret, quae uti summa cura eam facturam speramus, ita de fideli ejus industria nihil dubitamus. Et quia ab DD^{is} Ordinibus generalibus Belgii litteras hisce diebus recepimus, quae licet tardius allatae nobis fuere, tamen constans et firmum eorum propositum in praesenti causa manifeste testantur, quae res nos impulere, ut eo alacrius huic nostro instituto manus dare cogeremur, litterisque statim illustrissimis Ordinibus responderemus, nostrique animi signa testata redderemus, quarum utrarumque paria descripta in inclusis eidem transmittimus. Requiritur itaque, ut qui tam egregium et laudabile propositum a deo constanter ad hoc usque tempus retinere, in posterum quoque hac alacri voluntate cum summo tam suo, quam etiam christiani populi emolumento utatur, neve ullis hostium technis, vel quavis

eorum audacia territi a tam laudabili instituto se dimoveri patiantur, sed ita procedendum in hoc negotio sibi esse putant, ut neque voluntatem, neque ulla vires ad hoc prosequendum sibi defuisse omnes liquido agnoscant. Quod ita commodius factu erit, si arctiori nobiscum necessitudinis et cointelligentiae vinculo se conjungat, quo pluribus simul locis hostes destinari possint, quantum enim conjunctas eorum vires damni omnibus tantum distractas commodi adferre manifeste liquet. De his igitur, ut occasione hac illustrissimos Ordines certiores reddendes velit, sedulo eam et benigne requirimus, ipsisque illud intimandum volumus, ut si ita e re et commodo eorum visum fuerit, certos ex suis huc transmittendos velint, per quos de omnibus quam commodissime nobiscum agi poterit, qui tutissima via Venetias profecti inde per regnum Boznae, aliasque Turcarum imperatoris ditiones, Belgradum et inde huc pervenire absque ullo incommodo poterunt. Cum autem et respublica Veneta in partem hujus causae accesserit, eamque maxime opportunis mediis res nostras promovere posse, res ipsa doceat, illud etiam benigne eidem intimandum volumus, ut per legatum eorum Constantinopoli residentem maxima cura illud agat, ut ii etiam nihil quod ad subeundam hanc communis rei causam pertinere videbitur, a parte sua praetermittant, cum illud et respublicae eorum salutare et status firmum praesidium sit, si communium hostium vires undique distractae cum damno eorum reddi possint; quod ita longe commodius erit ei, si nobiscum, quibus majores hostium vires sustinere necessario incumbit, constantem aliquam amicitiam ineundam ulterius velint, in qua exequenda nihil a parte nostra obstabit, quominus ea cum nobis, quae in rem communem opportunissima erunt, perfici queant. Ita erit, ut et reciproca auxiliorum commoda et arctioris necessitudinis vincula semper ex parte nostra praesto sint, uti sapientissimam illam toto orbe rempublicam prudenter considerare oportet, ita et in rem suam facturum sperant modo, quam commodissimi modi et rationes iis haec significandi ab ea haud praetermittantur, quae cum status personaeque, quam sustinet, propria sint, et ipsam sui semper similem futuram, constansque propositum erga nos, uti decet, retenturam procul omni dubio confidimus. Et quia singularem Juzuph Hiaghae in rebus gerendis dexteritatem et erga nos fidem multis argumentis prospectum habemus, idoneum illum arbitramur, ut quantocius ad nos remittatur, ut et rebus agendis interesse et omnia uti harum rerum longo usu abunde gnarus eorum visa cum fide referre possit. Ut itaque autoritate auxilioque apud vezirium ipse etiam illud agat, quo quamprimum ad nos remittatur, gratissimum illud habituri benigne etiam hortamur. Etsi quando in declarando benignae voluntatis nostrae erga eam affectu occasio aliqua se nobis obtulerit, dabimus operam, ut

omnem benignitatem et favorem nostrum experiri semper possit, quod uti eidem clementer deferimus, ita omnem incolumitatem precamur. Datum in civitate nostra Alba Julia die decimo Augusti anno dni 1623.

(Egykorú másolat a müncheni kir. könyvtárban Collectio Cameraria 53. sz.)

CCXXVI. 1623. augusztus. 25. r. sz. (uj sept. 4.)

Fölségös fejedelőm, híségös szolgálatomnak ajánlása után istentől kívánok jó szöröncséket, hosszú életöt, előmenetelt Fölségödhöz mögadatni. Fölségödhöz tartozó udvari népeiddel és főfő urakkal, vitézlő seregöggel (*úgy*) egyetemben kicsintül fogva nagyvig erről kölették Fölségödet híségös levelem által mögtalálnom, hogy Egrön létömben levelemmel találtam vala mög Fölségödet; azútátül fogván penik külömb-külobb híreink érköznek és parancsolatok hatalmas császáruktül, és Fölgöd sem levelével sem bizonyos emberöddel nem találál mög; tudom, hogy sok dolgai vadnak Fölségödhöz, de az több dolgog közöttén rólam szögény hí szolgádról sem köllene elfeletköznöd, mört Fölségöd szerető szolgád vagyok, az mire elérközöm; hatalmas császáruunk parancsolatja szörént Fölségödhöz mellé röndölve vagyunk, de Fölségödtül még bizonyos parancsolat nem leszön, addig szömlátomást semmit nem indítunk, de alattomban mind készölettel voltunk Zolnak esése után, az egri nagyságos Szulejman pasa urunkkal ott létünkben az Fölségödhöz böcsületös követi Csukat Lénár és levelei oda jövéen, az Fölgödhöz akarattját és indulását mögértvén tülök, mi is mindön hadi szörszámunkkal készültünk és készön vagyunk, de az készület miatt és annakelőtte és az Fölgödhöz nemzeti az pápistás magyar szomszéd barátinkkal villongásban voltunk, vagyunk. és egyfelöl az békességöt jelentik és az szomszédaságöt, másfelöl ismét mindön ellenségöt és bosszúságukat mutatják. Im mast is az Fölgödhöz czirágia Bosnyák Tamás jelön való ma érközött levelét Fölségödhöz kültém. Azt is adom Fölgödhöz tudtára, augusztus havának huszonötödig napján ma hétfön jövének levelei hozzám Dely Ibrahim pasa urunknak ez okon, hatta az levél mögadó embör szép hadaival és seregöggel Fölségödhöz felöl tudakozni, értéközni, akarhon légyön és mi állapathban légyön Fölségödhöz, egességöd, hadai és jó állapathja felöl mi töllünk tudni akarja, mi penig bizonyosok nem lévön, semmi választ nem adhatunk levelére, azért szükség és kívántatik, hogy Fölgöd mind ö magát, mind minket bizonyos leveleddel mögtalálj, ha Fölgöd nem röstelli fáratságát, mört míg levelére választ töszök, addig ö maga is Budára fölérközik. Ha parancsolja Fölgödhöz, magam is szömben leszek ö nagával és magyarul mögfordított levelének formáját kültém oda, az hol javallja Fölgödhöz, hol leszen szömben vele, mert az felöl ír. tudakozni akar Fölgödhöz tül mindönök felöl,

tatár és több szép hadai felől bizonyos és jó választ vár, melynek mind ő nagysága s mind mi örülünk. Fölségödnek azt is adom tuttára, hogy nemöt követők régulta Komáromban lévén, izenésük szörént mai napon Budán köly lönytiök. Az jó isten sok esztendeig éltesse az Fölgöd szép fejét mind az Fölgödhöz tartozókkal egyetemben. 1623.

Mi Fölségöd

hi szolgálja
Moharem Bek.

Külczim: Az fölségös fejedelőmnek Erdélyorezágnak királyának és az székölyöknek ispányjának nekünk fölségös urunknak adassék ez levelünk nagy kedvesen kezében.

(Eredetije gyulafehérvári újabb lymbus.)

CCXXVII. 1623. sept. 19.

Gabriel stb. Prudentes stb. Salutem stb.

Ennekelötte kgelmesen megparancsoltuk vala Hüségteknek, hogy az mely Ruber Györgynek háza az mi dispositionkra devolváltatott, azt Hüségtek bocsátaná az kassai városunkban levő pénzverőinknek kezekben; melyet hogy ez ideig hüségtek nem cselekedett, okát nem tudhatjuk. Hagyjuk azért még is ex super abundanti és serio parancsoljuk Hüségteknek, hogy az megnevezett Ruber Györgynek házát az itt való pénzverőinknek kezekben sic et defacto bocsássa kezekben (*ügy*) erről több parancsolatunkat nem várván. Secus non facturi. Datum Cassoviae die 19. Sept. 1623.

Gabriel m. p.

Külczim: a szokott a Kassa városának.

Alatta: Exhibitae 23. Sept. 1623.

(Eredeti Kassa v. Itarában.)

CCXXVIII. 1623. september 21.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb.

Cum nihil nobis ab initio carius, nihil iucundius unquam fuerit, quam ut gentis nostrae libertatem et comoda tali tamque benigno affectu procuraremus, ut omnes nihil antiquius, nihil acceptius eo nos habuisse, manifesto agnoscerent, ipsosmet maximo suo bono luculentos hac in parte testes esse arbitramur. Quis enim sani iudicii, consideratis tot laboribus, tantis sumptibus, vitaeque ipsius nostrae periculis aliter, quam tali affectu nos fuisse perspiciet, ut vitam etiam ipsam pro salute et commodis gentis nostrae profundere, nobis pulcherrimum et in omnem posteritatem gloriosum fore putaremus, quo, cum omnes conatus nostri directi essent, testes sunt superiorum temporum res gestae, quae nihil aliud, quam

eximiam erga gentem nostram charitatem manifeste demonstrare possunt, ita, ut omnibus commodis pulcherrimo principatu, diutissima quiete, tranquile pace relicta, tot difficultates, tot pericula nobis ultro adeunda esse existimarem. Qui conatus nostri, cum, deo iustae causae favente, felices progressus habuissent, nihilque aliud in posterum etiam firmitas undiquaque viribus et statu nostro sperarem; tamen, ut in eo etiam benignum affectum nostrum erga gentem nostram declararem, depositis omnibus belli consiliis, pacem amplectendam voluimus, nihil minus cogitantes, quam ut ea tot laboribus, tantisque sumptibus parta, constans et perpetua maximo christiani populi commodo perseverare posset, pactisque cum caesarea Mattheinitis, certique foederi articulis conclusis, omni conatu id voluimus, ut tranquilla quies et post tot bellorum aerumnas optata pax genti nostrae tandem reparari posset. Sed cum hac securitate innixi hoc certo sperarem, repente, non sine ingenti dolore nostro, aliud factum esse, contraque descriptos pactorum articulos palam aliter actum et dignitatem nostram aperte convulsam esse agnovimus. Quae cum manifesta sint, ut ea fusius enumerentur, necessarium hoc tempore esse non arbitramur. Hoc tantum fateri cogimur, nos saepius suam Mattheam caesaream tam missa honestissima legatione, quam etiam per literas et nuncios interpellasse, effectuationemque pactorum vehementer sollicitasse. Sed cum nihil aliud, quam frustra nobis verba data cerneremus, imposterum quoque non aliter, quam ita sperandum nobis esse liquido agnosceremus, alia oportunitate media per nos quaerenda necessario debuerunt. Cum igitur ab omni saeculorum memoria id inter omnes gentes usu receptum sit, ut conditionibus violatis pacta etiam violentur, nullis foederum vinculis nos teneri, tam divino, quam etiam humano iure manifeste agnoscentes, coacto numero exercitu ius nostrum, deum in primis testem foederum invocantes, armis tuendum suscepimus, hac spe fretis, vos etiam pristina benignitate nostra, uti aequum est, gratissimi animi memoria considerata priorum fidelium nostrorum officia praestituros; seque ita, uti decet, praesenti rerum statui accommodaturos, cum nos etiam non alia, quam ea, quae prius benignitate nostra erga vos affecti simus. Vobis igitur benigne requisitis committimus et firmiter demandamus, ut acceptis his, statim certos e numero vestro ad nos ablegandos plena cum autoritate velitis, per quos ad ultimum declarata voluntate vestra nos de iis certiores reddatis; itaque vos praesenti negotio accommodetis, ut in vobis gratissimam benignitatis nostrae memoriam agnoscere possimus, ne si secus vos animatos esse acceperimus, alia media per nos (licet invitos) quaerenda sint, quibus ingrati animi poenas vobis quamprimum merito subeundas cum maximo vestro cum incommodo cernere debeatis, per quos, uti quamprimum his responderi benigne

volumus ita omni gratia nostra vobis stb. Datum in arce nostra Szendreo die 21. Septembris anno domini 1623.

Gabriel m. p.

Külcsm: A rendes a bártfai tanácshoz.

(Eredetije, melynek egykorú magyar fordítása »Bethlen Gábor Pol. Leveléi« 392 l. közölve van, Bártfa városa levéltárában. Hasonló példány a lőcsei városi levéltárban.)

CCXXIX. 1623. sept. 21.

Gabriel dei gratia sacri Romani imperii et Transilvaniae princeps stb.

Prudentes ac circumspecti nobis sincere dilecti, salutem et favorem nostrum. Minemű nagy injuriánkra lőtt legyen mind mi nekünk, mind pedig magatoknak is az eddig ottvaló harminczadosnak Antalffi Ióriucznak mely káros és veszedelmes sokképpen való practikáji, magatoknál az nyilván vagyon. Mivelhogy pedig nem méltó, hogy annak illetlen magaviselési büntetetlen maradjanak: intünk azon sőt serio hadjuk és parancsoljuk is, hogy vagy magatok arra az dologra bizott hívünknek kezében adjátok, vagy pedig hogy kézben vehesse, abban ellent ne tartsatok; sőt ebből hozzánk jó indulatokat úgy mutassátok, hogy az szerint hozzátok jövőndőben is kegyelmességünket mutathassuk. Eisdem de coetero benigne propensi manemus. Datum in arce nostra Szendreo die 21. mensis Septemb. anno domini 1623.

Gabriel m. p.

Külcsm: Prudentis ac circumspectis judici coeterisque juratis civibus liberac regiaeque civitatis Epperjessiensis, nobis sincere dilectis.

(Eperjes város ltárában levő eredetiről.)

CCXXX. 1623. sept. 28.

Gabriel, dei gratia stb.

Spectabiles, magnifici, generosi, egregii et nobiles, nobis grati dilecti, salutem et favorem nostrum. Esék értésünkre, hogy Kegtek öszvegyülekeztvén, mi szándékból, azt maga tudhatja, bizonyos helyben szállott volna vármegyéjében; melyből nem bizontalan veszedelmet látván reájok következni és mind magoknak mind pedig közönségesen nemzetünknek akarván romlását eltávoztatni, akartuk értésére adni ez mostani állapotot, tudósítván erről őket, hogy mi noha római császárral ő felgével, az mint maga is jól tudhatja, bizonyos végezések által való békeséget concludáltunk vala, semmit leginkább abból is előttünk nem viselvén, mint országul Kegmeteknek megmaradását és ez sok veszedelmek és

háborúságok után való nyugodalmát, reménlvén azt, hogy ez mind állandó, mind pedig nemzetüknek hasznos legyen. De micsoda dolgok interveniálának azután ez megszerzett békességnek articulusi ellen, és mely igen megbántódtunk mind magunk méltóságában, mind pedig az közönséges végezéseknek violálásában, az magánál is Kegteknél nyilván lehet; melyhezképest egynehány uttal megtalálván császárt ő fölségét, mikor semmit ő fölgétől nem impetrálhattunk volna, kényszerítettünk más mediumokat felkeresni és egyéb dolgokhoz kedvünk ellen is nyúlni. És mivelhogy török császárnak is derék hadai megindulván, az bosznai basa nagy haddal immár nem messze is vagyon, és mindennap mind tatár és egyéb török hadak is felesen érkeznek, nem tagadjuk, hogy nemzetünkhez és Kegmetekhez való kegyemes indulatunkból valami hirtelen való veszedelme eltávoztatásán ne igyekezzünk. Intjük azért azon, hogyha utolsó veszedelmét magának nem kívánja, mindjárt eloszoljon, és tovább fenn nem lévén, magokra romlást ne hozzon; holott ha ez mi kegyemes intésünket hátraveti, mi okai nem leszünk, ha mi véletlen romlás őket találja; mivel az mint értjük, immár is a török nem kevés károkat kezdett Kegtek földjén exerceálni; ezt magok jóváért s megmaradásáért akartuk csak intimálni. Quibus de caetero omni favore nostro benigne propensi manemus. Datum in castris nostris ad arcem Fülek positis die 28. Septembris anno dni 1623.

Gabriel m. p.

Külczim : Spectabilibus, magnificis, generosis et nobilibus, supremo ac vicecomitibus, iudicibus, juratisque assessoribus toti denique universitati magnatum et nobilium comitatus Nitriensis etc. nobis grate dilectis (P. H.)

(A Jászai-féle gyűjteményből. Nemz. Múz.)

CCXXXI. 1623. o k t. 3.

Serenissime princeps stb. Servitiorum stb.

Az úristen stb. Kglms urunk, az Flgd kegyelmes parancsolatja szerént az minémű választ az commissariusoknak resolutiójára adott, mi eleikben adtuk, de ő nekiek annál az resolutiónál, az mint magukat resolválták vala, tovább való instructiójuk nem lévén, tovább nem akarának annál menni, mű is protestálánk, ők is protestálának és elmenének, igen sietve menének; az mi több dolgok tractáltattanak, isten Flgedhez vivén magunk megmondjuk, innét megyünk is, mindjárt kimegyünk, Flgedhez sietünk, csak tudnók, mely felé kellene mennünk és lenne bátorságos útunk. Flged kegyelmes választ várjuk, útunkat kglms urunk ugy rendelnők, hogy bátorságos útunk lehetne, és mentől hamarabb Flgdhez mehethénk. Ez okon akarnók alázatosan Flgd hun létét

érteni, és útunk mely felé lehetne bátorságosban. Az úristen stb.
Datum Novisolii die 3. mensis Octobris a. d. 1623.

Ejusdem S. V. Serenitatis servitores humillimi
Kamuthy Farkas m. p.
Nicolaus Monaki m. p.
Sigismundus Lóniai m. p.
Stephanus Kassai.

Külczim : Seren. principi d. d. Gabrieli Bethlen.
(Ered. gyulafehérvári lymbus.)

CCXXXII. 1623. o k t. 14.

Bethlen körlevele Pozsonyvárosához. Ez egyike azon körleveleknek, melyeket Bethlen e napon küldött szét s melyek közül a Bánffy Kristófhöz czimzett megjelent: Bethlen Gábor politikai levelezése, 394. l. A Veszprém vármegyéhez intézett megjelent, Pray, Gabrielis Bethlenii Principatus Tom. I. P. 306. l. A Pozsony városához czimzett meg van a Jászai-féle gyűjteményben. E között és a veszprémvármegyei között a következő fontosabb eltérések vannak.

A 307. l. 16 sor: »meggondolván azt, minemü szorgalmatos vigyázásunk« stb. A pozsonyiban ugyanezen tétel így áll: »meggondolván azt, minemü gondviselésünk, minemü szorgalmatos« stb.

A 308. l. 3. sor: »melliek azután micsoda dolgok« stb. Ugyanez így áll: »mely ellen azután« stb.

U. azon l. 5. s.: »következnek« a. h. itt: »következének«.

A 309. l. 9. sorban az (a) alatt jelzett kiolvashatlan szó: »félelme.« Az ezután következő többes számok pl. Ktek stb. a Pozsony városiban egyes számban vannak.

A 310. l. 14. sorban: »vármegyéről fő atyjokfiat választván cum plenaria autoritate az megnevezett helyre bocsássa, kikkel egyenlő értelemből« stb. Ez így áll a Pozsony városiban: »és bocsássa bizonyos atyjokfiát teljes tanúsággal, kikkel egy értelemből« stb.

CCXXXIII. 1623. o k t. 21.

Translatio litterarum Bethlennii ad comitatum Nitriensem datarum.

Gabriel stb. Sples etc. Ad moderni status dispositionem, siquidem ita requiritur, ut Dnes Vrae neque patriae suae, sibi nobiscum desint, ea propter non possumus Fidelitatem Vram absque certo servitio relinquere; de cuius modalitate modum dedimus vicecomiti Fidelitatum Vrarum, et etiam certa quaedam oretenus referenda curavimus. Proinde Fidelitates Vras monemus et serio committimus mandamusque, visis praesentibus, illa quae vicecomes nomine nostri referet, iisdem indubiam fidem adhibendo

ita se accomodent, obsideantque statim Nytriam, hostesque includendo exitum et eruptionem illis impediunt, et occludant, quinimo quomodocunque occasio tulerit nihil patriae nobisque serviendo intermittant. Secus non facturi. De coetero eisdem benigne propensi manemus. Datum ex castris nostris ad civitatem Tyrnaviam positis die 21. Octobris anno 1623.

Gabriel.

(A Jászai-féle gyűjteményből. Nemz. Muz.)

CCXXXIV. 1623. október 24.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes et circumspecti stb. Minemű kételenségből való szükséges dolgok állván előttünk, kinszerítettek legyen bennünket hadainkkal ide felindulni, azt mivel ezelőtt Hűségtek jól értette, bővebb szóval hogy előszámláljuk, szükségesnek nem ítéljük lenni. Melyből való igaz ígyünket istenünk is segítvén, azolta micsoda előmenetellel látogatott meg, ítéljük azt is eddig nálok nyilván lenni, annyira, hogy ez országnak főképen a Dunán innét és túl is minden helyei, két vagy három erősségen kívül az vármegyékkel együtt Hűségünk alatt levén, reméljük azt, hogy az kik velünk ellenkező akarattal volnának is, azokat is rövid nap az velünk való egyességre hozhatjuk. De mivelhogy előttünk állván nemzetünknek mostani romlása és pusztulása, minden igyekezetünket arra akartuk fordítani, hogy mentől hamarébb illendő mediumok által ez romlást közülök kivehessük; kívántatott, hogy bizonyos helyre és napra az nemes országnak statusit convocáljuk, melynek helyét Nagy-zombati várost és napját 19. diem proxime venturi mensis Novembris rendelvén: Hűségteket is intjük sőt serio hagyjuk és parancsoljuk is, hogy az megnevezett napra és helyre városából bizonyos fő atyjokfiat választván, cum plenaria auctoritate bocsássák el, kikkel egyenlő értelemről, nemzetünknek javára és megmaradására minden jó és hasznos dolgokat végezhessünk. Secus non facturi. Quibus de coetero benigne propensi manemus. Datum ex castris nostris ad civitatem Tyrnaviensem positis, die 24. Octobris a. d. 1623.

Gabriel m. p.

Külsőim: Prudenti ac circumspectis judici stb. Cassoviensis stb. (L. S.) Exhibitae 31. Octobris 1623.

(Eredetije Kassa város levéltárában.)

CCXXXV. 1623. okt. 27.

Gabriel dei gratia stb.

Illustris et magce comes nobis syncere dilecte etc. Itt az ellenség mellett levő táborunkban érvén bennünket az Kegd.

hozzánk bocsátott emberi Pográný István és Szikszay István, nekünk irt levelét megadták és az mellett szóval is izenetit referálták. Melyekre mi is in scriptis magunkat resolválván, az mostani időnek állapotjához képest magunkot declaráltuk is. Melyből mindeneket elhittük, hogy Kegd érteni meg is fog. Eidem de coetero bene propensi manentes. Datum ex castris nostris penes Hodolin positis, die 27. Octobris anno dni 1623.

Az induciák felől kénszerítettünk emlékezetet tennünk az országok rettenetes romlásokra nézve. Mert bizony nagy szívünk fájdalomával szenvedjük, melyekben az mi részünkről semmi hasznót nem látunk s nem is kívánunk, látja isten, de tudván az ő fölge tanácsinak késedelmes szokásokat, az hadak föntartásoknál az országok pusztulnak, kiváltképpen az török rablása miatt; ezekre nézve ezt látjuk legáltal utnak, de ha az békesség hamar lehetne véghez, mi azt kívánnánk, hogy concludáltatnék, az hadak addig föntartatnának. Kegd azért lássa, ő fölgének és tanácsinak azért úgy proponálja írása által, mint illik. Az mi kívánságunkat nem adhatjuk írás által, hanem előbb Kegdvel kellett ezekről beszélnünk. De ezekben idő halad(ék) . . . leszen, az országok romlanak, az török hadak jöttek jönnek, ezer tatár most ujobban vagyon útban, kiket bizony magam sem kívántam, nehéz az visszaküldések.

Gabriel m. p.

Kivül: Paria litterarum dni principis sacri Romani imperii et Transylvaniae ad illrum dnum comitem palatinum datarum.

(A Jászai-féle gyűjteményből. Nemz. Muz.)

CCXXXVI. 1623. NOV. 11.

Gabriel dei gratia stb.

Illustris ac magnifice nobis sincere dilecte. Hozzánk bocsátott szolgálai viszont ide táborunkban érkezvén, Kegdnek nekünk irt levelét megadták és az mellett szóval is minden izenetit referálták, melyeket általok megértvén és mi is magunkat mindenekről resolválván, tőlök elhittük Kegd azokat mind meg is érti. Cui de reliquo omni etiam favore nostro propensi manemus. Datum in castris nostris penes Hodolin positis, die 11. mensis Novembris anno dni 1623.

A fejedelem saját kezével: Ez az processus hosszabb időt foglal magában, a mint az országok mostani nyomorult sorsa kívánja, felette hosszúra halad, mert úgy értjük, hogy Kegd ő fölgétől magára semmi documentumot nem hozatott, mely mellett mi velünk tractálhasson, mely nélkül is noha az tractatus meglehetne, mert Kegdet tudjuk, ki legyen és hogy ő fölge akarattjából tractál, elhittük, de ha az ő fölge authoritását akarjuk oltalmazni, az régi

consuetudót kellett observálnunk. Annakokáért nostro videre kívántatik, hogy Kgd igen sietséggel postán felküldjön és egy assecuratoriát hozasson ő fölgétől, mely mellett velünk cum majori autoritate tractálhasson, nem érettünk, hanem ő fölgéért; az levelet ezen az általón Bécsből ide hozhatják, ne kerüljenek Posonra. Kegd pedig ne késsék semmit, hanem kedden induljon meg és szerdán jöjjön által Zakolczára, hogy kezdhesük az tractatust késedelem nélkül, interim az levéllel is ide érkezhetik az Kegd póstája; tudósítson mindjárt, mely napra és órára érkezik Szakolczában, tudjuk várni Kegdet.

Gabriel m. p.

Kivül: Paria litterarum dni principis ad illustrissimum dnum comitem palatinum ex castris ad Hodolin positis die 11. Novembris datarum.

(A Jászai-féle gyűjteményből. Nemz. Muz.)

CCXXXVII. 1623 nov. 24.

Gabriel dei gratia stb.

Generose stb. Salutem stb.

Az szegény Szaýffrid Kolonichnak értvén halálát, nem akaruk halasztani, a mint kívántaték is, hogy az lévai állapotokra idein gondot ne viseljünk; bocsátottuk azért ez vígre oda secretariusunkat és vitézlő hivünket Chiató Pétert bizonyos instructiót adván eleikben, magokat mihez tartásák, melyet parancsolatunkból Hűségeddel is közölvén, intjük azon, sőt hagyjuk és parancsoljuk is, hogy szavoknak mindenekből hitelt adván, az dologból tartsa általok való parancsolatunkhoz is magát és mind az várban, városban, mind pedig külső majorságokban mindeneket egymás értelméből inventálván, maga Hűséged bátor az gyűlésre ne jöjjön, hanem maradjon ott az várban, és mind az helyre, mind pedig egyebekre viseljen úgy gondot, hogy valami kár semmiből ne legyen, mivel az várnak kíváltképpen való gondjaviselését nem egyébre, hanem Hűségedre akarjuk bizni. Secus non facturus. Datum in oppido Sasin die 24. Novembris anno domini 1623.

Gabriel m. p.

Kivül: Bethlen fejedelem ő felsége leveleinek pariái.

(Egykorú másolata az orsz. lvtárban.)

CCXXXVIII. 1623. nov. 29.

Gabriel stb. Illustris ac magce comes nobis honorande. Mi az Kegddel való végezéshez akarván magunkat tartani, az mint Kegd is tudhatja, az ő felge resolútióját várván hadainkat mindjárt quartérokbau eloszlattuk volt, az Vágon túl is bocsátván

bennek, az kikre az nitrai püspök zászlóstúl kiküldvén, véletlen fel is veretett némelyeket hadaink közül és szekereket is vitetett be, az mint ez includált levélből bőségesen megértheti Kegd. Akarván azért ezeket Kegdnek értésére adni, requiráljuk is felőle, hogyha bir valamit azokkal, parancsoljon nekik serio és adassa meg fölvert marhájakat velek vitézinknek, és büntesse meg is ezen cselekedetökért. Ha penig ennek csakugyan így kell lenni, adja értésünkre és mi más gondot viselünk azután felőle, mivel Kegd abban bizonyos legyen, hogy ha nem satisfaciálnak, ezek megveszik duplával az övéket talán úgy is, hogy püspök uram fogja hamarébbb megunni. Eandem de caetero bene valere exoptantes. Datum in libera civitate Tynnaviensi die 29. Novembris anno 1623. Benevolus Gabriel.

Kivül: Paria litterarum principis.

(A Jászai-féle gyűjteményből. Nemz. Muz.)

CCXXXIX. 1623. nov. 30.

Gabriel dei gratia stb. Generose stb.

Az szegény Sigeфриdus Kolonichnak halála történvén, értjük az lévai várat gondviseletlenül lenni, az mint halljuk, penig testamentom nélkül halt meg. Hogy ilyen háborgó időben az várnak valami akadéjja ne történjék és egyéb jövedelemnek is tékozlása ne legyen: hagyjuk és parancsoljuk Hűségednek serio, hogy minden dolgaidot hátra vetvén menj be az várban és mind az várat egyéb ingó marhával egyetemben, inventárium szerint vigy kezedben, mint annak az vármegyének viczeispánja, e mellett az szegény Kolonichnak az minemő atyjafiai ottbenn vadnak, azoknak is ételekre italokra gondot viselj, mert nem akarván senkinek is injuriát cselekednünk, meg akarjuk láttatni fő törvénytudó emberekkel, kit illessen az jószág és az ingó marha, az megláttatás után írtésedre adjuk, mit kellessék cselekedned az jószággal. Secus itaque non facturus. Datum Tirnaviae die ultima Novembris anno 1623.

Gabriel m. p.

(Egykorú másolata orsz. Itárban.)

CCXI. 1623. december 14.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb.

Mivel Akkai György hűségünkhöz nem akarván tartani magát, ellenünk sokféle practicát, árultatásokat és követség hordozásokat cselekedett és most is széllal búdosik: Hűségteknek azért hagyjuk és serio parancsoljuk is ez levelünk vévén; hogy mindjárt ez megnevezett Akkai Györgynek ott az Hűségtek városában levő

mindenféle javait, pénzét és marháit mi számunkra confiscálván, vitézlő hívünknek Darhochi Ferencznek négyszáz forint érő marhát adjon abból az confiscált marhából, és az többit mi számunkra Hűségtek fideliter megtartsa. Secus non facturi. Datum Tynnaviae die 14. Decembris anno domini 1623.

Gabriel m. p.

Külsőin: A rendes a bártfai tanácshoz.

(Eredetije Bártfa városa levéltárában.)

CCXLI. 1623. decz. 17.

Illrme comes nobis honorande.

Kegd levelét tegnap útamban vevén, azon dologról szóló való izenetéből is töllem való kívánságát Balog Ferencz uram megmondván, bőségesen értem. Én uram, amit sokszor megmondtam Kegdnek, most is egyebet annál nem mondhatok, valami keresztyén embertől kívántatott nemzeteknek megmaradására való dologhoz s az keresztyén vérontásnak megszüntetéséhez, mindeneket megcselekedtem, de ha ő felge nem akarja követni azokat az utakat, melyeken birodalmának tőkélletes állandó csendes békességet szerzhetne, engemet is magáévá tehetne, az nem én vétkem, a ki oka, az úr isten előtt adjon számot róla. Bizonynyal elhigye Kegd, hogy ha ugyancsak az veszedelemben kelletik gyönyörködni, másnak is jut abban anni, menni nekem és országomnak. De erről én semmit nem emlékezem, mert nyelvvel harczolni asszonyemberekhez illendő. Ha ő felge az induciákat confirmálta s aláküldi Kegdnek, ha Kegdnek is tetszése, bizonyos főemberitől küldje utánam Beszterczére, meglátván és olvasván, ha illendőnek ismerem és látom az elvételre, elveszem, ha pedig gyalázatomra avagy veszedelemre tendáló conditiókkal látnám irattatottnak lenni, azt Kegd is, christiana conscientia tudom, nem kívánja, hogy elvegyem. Megparancsoltam cancellariusomnak is, hogyha Kegd certificálni fogja az confirmációmnak bizonyoson való hozása felől, váraкоzzék. Ezek után Kegdnek ajánlom az én jó akaratomat, és az úristen Kegdet éltesse jó egészségben kedvesivel együtt. Ex Galgócz die 17. Decembris 1623.

Gabriel m. p.

Külsőin: Paria litterarum dni principis Transsylvaniae ad illustrissimum dnum comitem palatinum datarum.

(A Jászay-féle gyűjteményben. Nemz. Muz.)

Jegyzet: Ugyanott megvan ezen levél latin fordítása is.

CCXLII. 1624. január 10.

In magnis illis ac funestis calamitates secum trahentibus rebellionum motibus, quibus passim christianitas agitata et quas-

sata fuerat, etiam reliquiae regni Hungariae olim florentis et gloriosae, satis superque alias per immites et pereuntes hostes christiani nominis Turcas accisae et attritae infelicitatem eiusmodi senserunt. Namque Gabriele Betlen principe Transylvaniae, quo cum sacr. caes. regiaeque M^{tis} praedecessore Matthia imperatore et rege Hungariae, erecta foedera, et sacra fidei stipulatione firmata, erectis etiam superinde diplomatibus pacta intercesserunt, collusionem et conspirationem cum nonnullis regnicolis habita, tandem anno 1619. in apricum factio eiusmodi erupit, coactis namque a praefato principe numerosis copiis armorum, Turcis etiam ac Tartaris secum assumptis, in regnum suae M^{tis} Hungariae celerius irrupit, et partim cooperatione et auxilio conspirantium regnicolarum, partim etiam formidine armorum progressus eos fecit, ut omnes partes Hungariae mutui suo subiugarit, atque cum vicinis quoque regnis et provinciis suae M^{tis} a fidelitate et devotione eiusdem recedentibus, submissis militarium copiarum auxiliis rebellionis factionem apud eos fouere non intermisit. Post varias itaque vicissitudines et hostiles actus ipsius principis, tum Austriam depopulando, tum regnicolas in fidelitate suae M^{tis} permanentes in captivitatem rapiendo, tum etiam regiae dignitatis titulum affectando, posteaquam dei bonitate aduersariorum suae M^{tis} rebellium eadem sua M^{tas} superauit, et debellatos ad debitum fidelitatis obsequium redire coegit. Regni quoque Hungariae regnicolae Betlenii utpote peregrini et violenti principis dominatum aspernati, supplices facti apud suam m^{tem}, ut ad tollenda discrimina liberandoque regno ab ulterioribus periculis, vastitate et interitu, ad pacificam compositionem condescendere dignaretur, quod tametsi a sua m^{te} miserante cladem et miserae plebis ruinam, effusionique christiani sanguinis parcitum potius volente, quam ut clade affectos sibi subiiceret, obtentum fuerit; iteratis tamen vicibus solennibus commissionibus institutis, ipso principe identidem conclusiones rescindente, et ab impetitione inuasionemque regni non desinente.

Tandem Nikelspurgi alia commissio instituta fuit, ubi denuo commissarii, tam ex parte suae m^{tis}, quam etiam Betlenii principis et regnicolarum Hungarorum ad eiusdem principis factionem pertractatorum, destinati, post longos tractatus, ultimo deventum fuit ad certas conclusiones, super quarum conclusionum articulis diplomata et authentica literalia instrumenta erecta fuere. Inter quos articulos conclusos continebatur etiam illud, uti bona regnicolarum, quae a fidelibus suae m^{tis} adempta, et per principem sub disturbiiis inscripta aut impignorata fuissent, regnicolae Hungariae ea eliberarent, et ii, quibus collationes honorum factae fuissent, contentarentur. Reliqui articuli particularia continebant circa specialia, quae Bethlemo in titulis, ditionibus et nonnullis largitioni-

bus concedebantur, qualiter item facultas in concessis sibi regni partibus circumscriberetur.

Post tractatum hunc rebus omnibus, ut spectabatur, in quiete permanere debentibus, sac. caes. regiaque mtas generalem regni diaetam in ciuitatem Soproniensem indixit, ubi frequenti numero status et ordines conuenientes, inter caeteros regni articulos publicam sanctionem fecerunt, uti bona adempta et praefato modo per principem Betlen inscripta, dominis eodem et legitimis possessoribus remitterentur, ac defacto restituerentur, et nihilominus ante indicendam proxime secundam diaetam personae illae, quibus inscripta fuissent bona, iura sua et inscriptionum literas ac documenta coram dno palatino producerent, ut de certitudine et realitate inscriptionis statibus et ordinibus constaret, et de contentatione, qualiter ea fieri deberet, deliberaret ac decerneret. Quo statuto et decreto regnicolarum princeps offensum se et derogatum sibi reputans, magnopere turbatus exitit, et etiam armis idipsum vindicandum palam aiebat. Accedente etiam eo, quod contra regni palatinum indignatione exarsit ex eo, quod penes recognitionem caeterorum commissariorum, qui tractationi Niklspurgiensi interfuerunt, ipse quoque d. palatinus attestatus fuerit moderationem, circa inscriptionem suscipi posse principem Betlen non alia de causa articulum de contentatione personarum, bona a principe sibi collata inserendum diplomati Niklspurgiensi velle, quam ut modus dissoluendae et dimittendae militiae faciliteretur.

Anno itaque superiore sua mte ex imperio Pragam reuertente, tam de hoc, quam aliis quibusdam particularibus rebus in Niklspurgiensi diplomate comprehensis, quorum adimpletio sibi longius differri videbatur, per internuntium ipsam suam mtem requisierat, sua itaque mtas cupiens eiusmodi differentias et difficultates cognoscere, et eas tollere, rescripsit et proposuit commissionem instituendam, hanc etiam acceptauit princeps, et suos simul commissarios ad communem locum Nouisoliensem utpote ciuitatem destinauit et expediuit.

Attamen postquam princeps Bettlen toto tempore copias militares ad tempus usque regressus sui incessanter conscripsisset, sociaque arma Turcarum sollicitasset, prouincia Valachiae etiam et aliarum peregrinarum gentium ac nationum auxilia procurasset, post tractatum Nouisoliensem, ubi per deputatos utrinque commissarios difficultates et differentiae illae, quas ipse princeps Bettlen tanquam ob non obseruatas nonnullas conditiones tractatus Niklspurgiensis mouerat, dirimendae et complanandae erant, dissoluto tali tractatu, et copiis Bettleni iam in ditiones suae mtis caes. et regiae penetrantibus, commissariisque suae mtis Nouisolii inclusis, princeps Betlen arte simul et armis usu, comitatus regni ditionum suae mtis ad factiones et defectionem

impense sollicitauit, diætã per literas regnicolis indicere praesumpsit.

Interim etiam armis et robore virium agere non omisit, tentatis enim regnicolis ditionum suae mtis partium regni Hungariae superiorum, occupatisque proditione et metu incusso fidelium suae mtis arcibus et bonis, fortalitiis etiam nonnullis confinariis occupatis, quosdam patria exulare fecit, nonnullos, quibus commodum non erat sese recipere, tanquam captiuos et mancipia compedibus victos etiamnum in captiuitate detinet.

Confinia vero antenominata frustra tentata declinans, arcem Leua et quaedam castella minutiora ad partes suas pertraxit, tunc commissariis suae mtis Nouisoliensibus aegre dimissis, plenis agminibus et hostiliter in regnum effusus est, cuius inspirata irruptione praeuenti comitatus et regnicolae statim siquidem praesidiis loca intercepta, prouti etiam Tirnauiensis libera ciuitas munita sunt, neque suae mtis copiis militaribus in longius dissitis ditionibus tam repente adesse facultas fuit, neque vero dno regni palatino cum regnicolis ea, quae defensionis esse poterant, suscipere concedebatur.

Hac itaque ratione universa adiacentia loca tractu terrae Matyusfelde, et tractu defluentis Vagi ad partes Trinchinienses per factioni Betlenianae adhaerentes potestati eiusdem subiecto, copiis suae mtis ex partibus Bohemiae, quae pro praesidio et defensione isthic habebantur, ad Morauam fluuium congregantibus, relicto in ciuitate Tyrnauensi quatuor aut quinque millium praesidio, adhuc in insulam Csalli-Keoz similiter aliquot mille equites expediendo, et insulanos quoque plerosque ad factionem suam pertrahendo, velitationibus et excursionibus loca Ultradanubiana in partibus Austriae Danubio viciniora depraedationibus vexarunt.

Ipsè vero princeps sumptis secum tam suae Transylvanicae militibus, et aliis ex superiori Hungaria eductis, sicut et ad stipendium conductis militibus, Turcarum numerosum exercitum, qui ad triginta pene millia sese extendebat, iis generalis ductor seu szerdar Ibrahim passa Bosnensis praefectus fuerat, cum aliis passis et beghis confinariis, superatis montibus limitaneis, confinia Hungariae et Morauiae discernentibus, totum illum tractum cis Morauam per depraedationes et incinerationes vastatum et desertum reddidit.

Superato tandem fluuiò Moraua, gentibus et incolis prouinciae ad situs locorum Olomucensis, civitates Brunensis item et Znoymensis, in domiciliis repertis inserenda et crudelistrage affecit; praeterquam quod namque desolatam prouinciam reddiderit, per milites suos et Turcas, supra triginta millia animarum in captiuitatem per Turcas abducta sunt.

Postquam itaque tam immani clade partes hasce affecisset,

propria sponte regni Hungariae palatinum comitem Stanislauum Thurzo per literas requisiiuit, et de animo ac voluntate sua ad pacem inclinato eum certiore fecit, misereri se cladis, vastitatis ditionum christianarum, et effusionis sanguinis christiani, cupere proinde impense, uti praefectus d. palatinus sese accederet, et coram colloqueretur, et de iis, quae pacis essent, inuicem agerent.

D. palatinus tutius fidere nolens eiusmodi Betleni insinuationibus, neque de assecuratione personae suae certus existens, accessum distulit, et nihilominus intendens cladem huiusmodi a christianitate auersam esse, sac. caes. regiamque mtem de hac Betleni personae suae interpositione, et de negotio per eundem proposito, percunctatus a sua mte, ut sibi facultas concederetur ipsum principem Betlen conueniendi, ut animum eius ac voluntatem cognosceret, quod non aliter, quam oretenus coram ipsi dno palatino propalare se posse asseuerabat.

Sua mtas pariter non satis fidendam Betleno non immerito censens, ne personae ipsius palatini aliquid sinistri vel indigni accideret, praesertim cum hostilitas ista et irruptio hactenus inaudita contra regnum suscepta fuerit, et praeter omnem occasionem, ansam et causam debitam, tali tyrannide, vastitate et ruina adiacentesque ditiones affectae sint: clemens proinde eiusdem resolutio fuit, ut, si prospiceret d. palatinus se satis tutum esse posse, et securitas sufficiens a Betleno daretur, per suam mtem non stare, quin ad ipsum proficisceretur, eumque audiret, et quae propositurus esset, cognosceret.

Acceptis itaque a Betleno fiduciaris literis, ipsum tunc in castris ad Göding Morauiae, ex opposito castrorum exercitus suae mtis consitutum conuenit.

Ac siquidem iam antea per internuncios suos d. palatinus didicerat, a Betlenio sese de tractatu induciarum siue suspensionis armorum, ut durantibus eiusmodi induciis, etiam de pace ipsa et de iis, quae ad constabiliendam eam pertinerent, ageretur et concluderetur. Betlenum autem sibi palatino scribere, nescire se, numne facultatem et plenipotentiam a sua mte habeat desuper tractandi, ne et profectio eius absque licentia et facultate tractandi infructuosa sit, neque princeps serum in tractatum sese immittat: postulatam fuit a dno palatino, medio internuntii sui cursorie ad suam mtem expediti, quatenus eiusmodi literas plenipotenciales ipsi dno palatino impertiretur.

Penes iam concessam facultatem dno palatino principem audiendi, et proposita et voluntatem eiusdem suae mti referendi, ne eatenus defectus foret, transmissae sunt literae plenipotenciales ad paciscendum de induciis, praescripto tali modo et limitatione facta. ut non ulterius quam usque ad initium anni 1624., hoc est primum diem Ianuarii pactum ferit, quandoquidem suae mti

abunde sufficere uidebatur tempus intermedium a 28. mensis Nouemb. usque ad exitum et finem anni praesentis 1623.

D. palatinus itaque interim, dum plenipotenciales procurarentur, ex arce Schintauia ad Betlenium discedens, cum ipso egit et collocutus est, quo cum etiam post bidui ac tridui tractatum de certis punctis seu conditionum inducialium articulis transegit et conclusit; priusquam plenipotenciales expeditae, quarum vigore certa et indubitata esse debeant, quae in eo tractatu paciscenda erant, deferrentur. Conuentum itaque fuerat inter Betlenium et dnum palatinum de termino induciarum seu suspensionis armorum ad usque festum b. Michaelis anni 1624.

Princeps Betlen itaque illico diploma superinde expeditum et contentorum factum subscriptione et sigilli appositione dno palatino consignavit, qui etiam suae mti transmisit, ut illud acceptare, et uiceuersa conforme authenticum pro Betleno expediti facere dignaretur, significando, ne sua mtas difficultaret forte acceptare et ratificare ex eo, quod antequam superuenirent et exhibitae sibi fuissent plenipotenciales petitae, nihilominus in tractatu et conclusione processum fuerit, quandoquidem sufficere videatur, quod penes facultatem iam antea datam in tractatu et conclusione procedere potuerit.

Sac. caes. regiaque mtas difficultates habens nonnullas, cum in aliis nonnullis conditionum articulis tum potissimum ob nimiam prolixitatem termini induciarum festi, nimirum sancti Michaelis ex eo, quod inutile sit tantum temporis interuallum, et pacis tractatio durantibus induciis multo breviori tempore perfici possit, nequaquam assentiendum duxit; causa illa etiam, quod aduersae parti facultas foret, et commoditas subministraretur, ut confecta vel non confecta pace interim rebus suis tam apud Turcas, prouti notum, quam apud alios per correspondentias et alias sollicitationes ac compendia, uti rebus suis prouideret, et tempus copiosum ad hoc haberet. E diuerso autem suae mtis numerosi exercitus in promptu existentes frustranee, in ditionibus suae mtis ad statua collocati et prouincias exhaurirent, aerarium suae mtis exinaniretur, aut certe exauctorata et dimissa militia, pro euentu tractationis resecuta, oportunitas et commoditas ad obsistendum et obuiandum hosti adimeretur. Proindeque nolens nihilominus tractatum interrumpi, et per hoc ad sumenda arma deueniri, benigne annuit, ut discedens a prima sua resolutione, initio nimirum anni 1624. constitueretur terminus prima Februarii, aut certe ad summum prima Martii, qui terminus si sufficiens non foret, tunc facultas esset commissariis utriusque partis utraque parte consentiente, ulterius etiam ad tempus necessarium tantisper, dum pacis tractatio requireret, prorogaretur, in aliis etiam inducialium conditionibus debita animaduersione et respectu habito neces-

saria limitatio addita fuerat, quam uti a palatino transmissae sunt.

Remissi itaque internuntii dni palatini cum tali suae mtis resolutione et formula diplomatis inducialis transmissa, primo quidem mordicus Betleno inhaerente declarationi suae ratione termini, tandem tamen declaravit se consentire ut terminus induciarum sit prima dies Maii, quem terminum sua mtas intelligens, nullatenus in eum quoque consentiendum esse duxit, sed necessario breviorum ponendum, cum censeatur ea de causa poni is dies, dum gramen iam in campis haberetur, et equitatus in campum et ad belligerendum educi possit.

Tandem sua mte inhaerente suae resolutioni, neque cum Betleno diutius tractata, consensit in id, ut 1-a Martii dies sit terminus induciarum, iuxta tenorem pacti prorogationis termini, casu quo tractatio pacis illud efflagitaret; in aliis uero punctis conditionum Betlen mutationem fecit. Diploma itaque subscriptum et sigillatum mutato termino in 1-mam Martii transmisit.

Sua tamen mtas tandem et ultimo, cum hac benigna et omnimoda ac finali sua resolutione internuntios dni palatini cum responso ad hoc negotium tractationis pertinente remisit, prouti diploma induciale per suam mtem confirmatum, et in plena forma expeditionis cum subscriptione et sigilli appositione emanatum sub litera A. ostendit; item literarum paria per suam mtem ad dnum palatinum scriptarum per extractum tenoris ad hoc negotium pertinentis huc annexum sub litera B.

Et sic cum praescripta resolutione suae mtis internuntii dni palatini Vienna die 13. mouerunt, ad eundem profecturi, indeque ex ordinatione dni palatini cum Betleno agenda ulterius progressuri, et declarationem principis intellecturi.

b)

Palatino Hungariae Ferdinandus etc.

Spec. ac mag. fidelis nobis syncere dilecte. Literas Fidelitatis Vrae die quarta currentis mensis Januarii in arce Sempthe exaratas, et per fideles nostros magcos Emericum Czobor et Stephanum Pograny transmissas, ac simul ea, quae mti nrae ortenus referenda habuerunt, benigne intelleximus. Cuius industriam et sollicitudinem in re praesenti declaratam, sicuti et candorem et fidelitatem, quae mti nrae, tam vos scriptione, quam etiam per nuntium praefatorum ablegatorum ingenue et syncere mti nrae defertis, grato animo approbantes accipimus. In hoc itaque induciarum negotio benignam nostram voluntatem et resolutionem per praefatos internuntios vestros tantocum reportandam consigna-

uimus, satis nimirum diu hucusque tractatum esse de conditionibus induciarum, nec videri nobis consultum, ut tempus teratur in substitibus eiusmodi conditionum discussionibus. Nam si ex quo tempore de his induciis per mentem nostram admissis tractatur, de ipso pacis negotio actum fuisset, facile etiam conclusionum successus apparuisset. Cum autem iam tam prope instet tempus induciarum termino praefixum, mentem nostram visum esse, ut omissis infructuosis conditionum discussionibus, ad ipsius rei substantiam deueniatur. Proinde Fidelitati Vrae transmittimus diploma induciarum authenticum, sigillo nostro et subscriptione munitum, ac simul etiam litteras, seu saluiconductus itidem sigillo ac subscriptione nostra munitas, pro ablegatis principis Transilvaniae ea conditione, ut Fidelitas Vra per certum hominem suum copiam inducialis diplomatis et saluiconductus ad dictum principem mittat, eidem significando, originalia diplomata penes se haberi. Et si dictus princeps in simile forma induciale diploma expedituerit, commutationem diplomatum vos facturos, et litteras etiam fiduciarias saluipassus ablegatis principis Transilvaniae consignaturum.

Interim autem Fidelitas Vra principi significabit, quod si quas considerationes aut difficultates in induciali diplomate nostro haberet, iis non attentis, commissarios suos, qui nihilominus salui et tuti essent, interea enim hostilitatem ullam exerceri patiemur, cum omnimodo plenipotencia totaliter concludendi (ita ut opus non sit magna cum temporis iactura ultro citroque cursores commeare) expediat, et huc Viennam, quem locum tractationi destinauimus, mittat. Siquidem proxime imminens ipsius pacis tractatio, si ex parte principis aequa fuerit, difficultatum omnium complanationem secum feret. Fidelitati autem Vrae harum serie benigne committimus, ut si princeps Transilvaniae induciale diploma acceptauerit, ante deputatos commissarios principis huc Viennam vos conferatis, quatenus praemisso tractatui interesse possitis. Benignam nostram voluntatem eatenus executuri. Cui in reliquo gratia nostra benigne propensi manemus. Datum Viennae, die decima mensis Ianuarii, anno d. 1624.

(Egykorú példány az Országos Levéltárban.)

CCXLIII. 1624. jan. 12.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb. Dispositio dei optimi maximi benignitate foeliciter rebus omnibus, futura hinc septimana iter auspicatorum et per cotus Liptoviensem ac Scepusiensem continuaturum, dimissis copiis universis, praetorianis solum stipatis eadem invisere decrevimus. Quare hisce benigne eisdem committimus

et mandamus, ut tum de honesto hospitio, tum victualibus et pabulo, juxta laudabilem lib. et reg. civitatum nostrarum consuetudinem mature prospicere non intermittant. Quibus sth. Datum in castra nra Novisoliensi die 12. mensis Januarii ao dni 1624.

Gabriel m. p.

Külczim: a szokott Lőcse városának.

(Eredetije Lőcse város ltárában.)

CCXLIV. 1624. január vége.

Aufgezeichnet was mier gewaltsamer weisz aus meiner Stubbenn durch des Fürsten aus Siebenbürgen sein Hauptleuten, als der Fürst alhier gelegen ist, mit gewalt genohmen worden, da mehr denn 12 Hauptleut mehr als 60 Perschonen mit ihm gewesen sein.

1. Meinen rok, mit ermelen der durch und durch mit bey ist gefuetert gewesen, auch mit guetten Schnirenn umb und umb ist gebrembet gewesen . . .	f. 25	—
2. Meines Sohnes langer Studenten Mantel gar neu, denn er kaumb 3 oder 4-mal umgehabt hat . . .	f. 18	—
3. Messinger hohlleuchter 2 umb	f. 3	—
4. Ein Nirennbergerisch 3 kittl Kann mit 12 aposteln der habep umb und umb	f. 3	—
5. Grosze 2 Kannen ein Pintkann und 3 Seitl Kann schön ausstochen	f. 4	—
6. 1 Stutzen von unngewessertenn Schamblot, und mit Fuchswannen gefuetert	f. 3	—
7. 1 fuchsener Huet ein griner mit Fuchskohlenn gefuetert	f. 3	—
8. 1 Reiterischer Knobelspiz	f. 2	—
9. 1 groszer Merscher unnd in der Mit einen groszen breiten rissenn vom Klingwerk darann gossen, a 3 Fennger breit, der a 30 Pfenig gewogen hat . . .	f. 6	—
10. ein neues Tischtuch von Breslau	f. 1 d. 50	
11. ein messingener Lichtputz	— d. 75	
12. ein leinnetter Pelcz mit Zimoschen gefuetert . . .	f. 6	—
13. ein grosse eiserne Stossgabl umb	— d. 75	
14. ein grosse messingene Stossgabel	f. 1	—
15. 2 halb Kannen breslische	f. 1	—
16. 1 seitl Kannl unnd 2 mittl Schisseln	f. 1 d. 50	
17. 1 grosse mittl Schissel	f. 1	—
	f. 80 d. 50	

(Eredetije Lőcse város levéltárában.)

CCXLV. 1624. febr. 10.

Gabriel dei gratia stb.

Prudens stb. Salutem stb. Cum quaedam negotia concivi vestro Laurentio Greff Fidelitati Vestrae nomine nostro significando commiserimus, ut verbis ejus fidem adhibendam et mandata nostra serio exequenda velit, eidem committimus. Secus non facturus. Datum in libera civitate nosra Cassoviensi die 10. Febr. anno dom. 1624.

Gabriel m. p.

Külczim: Prudenti et circumspecto judici primario civitatis nostrae Leutschoviensis stb.

(Eredetije Lőcse városa Itárában.)

CCXLVI. 1624. febr. 12.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb. Az elmúlt napokban vitézlő hivünknek Putnoki Miklósnak, mely véletlenül és ártatlanul esett legyen halála Abaujvármegyében Forró nevű falutokbeli némely lator jobbagytok miatt, nyilván lehet Húségteknél is. Nem akarván azért ilyen nyilván való gyilkosságot és latorságot elszenvedni: Húségteknék hagyjuk és parancsoljuk is serio, erről több parancsolatunkat nem várván, mindjártást küldjön ki, és azokat az gyilkosokat megfogatván, törvény szerint absque mora kedvezés nélkül büntesse meg is. Secus nulla ratione facturi. Datum in lib. civ. nra Cassoviensi die 12. Februarii ao 1624.

Gabriel m. p.

Külczim: Kassa városának a szokott.*Alatta*: Exhibitae 15. Febr. 1624.

CCXLVII. 1624. febr. 22.

Gabriel dei gratia stb. Universis et singulis, spectabilibus et magnificis, generosis, egregiis et nobilibus, capitaneis, vicecapitaneis, ductoribus, centurionibus, decurionibus hospitiorum distributorum, ceterisque tam equestris quam pedestris ordinis militibus sub auspiciis nostris militantibus, cunctis etiam aliis cuiuscunque status, dignitatis, conditionis, ordinis, honoris, officii et praesentibus hominibus, signanter vero prudentibus et circumspectis, iudici iuratisque civibus liberae civitatis nostrae Leuceo- uensis, praesentes visuris nobis dilectis, salutem et gratiam nostram etc. Váradi házunknál levő szükséges elkezdett dolgainknak véghezvitelére lőcsei Keőmives Mártont bocsátottuk alá

Váradra. Akarván azért addig, míg szolgálatja kívántatik az Hűségtek városában levő házát szállástul eximálni, hagyjuk minden reudbeli hiveinknek és parancsoljuk is serio, hogy tempus intra praemissum senki ez megnevezett Keömvies Mártonnak házára szállani, vagy arra szállót osztani ne merészeljen és ne engedjen, mert valaki ez mi kegyelmes annuentiánk ellen cselekedvén, deprehendáltatik, büntetésünket el nem kerüli. Secus itaque non facturi. Praesentibus perlectis exhibentibus restitutis. Datum in libera civitate nostra Cassoviensi die vigesima secunda mensis Februarii anno domini millesimo sexcentesimo vigesimo quarto etc.

Gabriel m. p.

P. H. Stephanus Kowachocz
cancellarius m. p.

(Patens alakban kiadott eredetije Lócse városa levéltárában.)

CCXLVIII. 1624. febr. 26.

Gabriel etc.

Lieber getrewer du solst fleyszig achtung geben, denn wenn der frieden keinen fortgang erreichet, will Ich auf daselbe land bey Euch solche für sorg Tragen, dasz es der feind nicht einnemben Konne. Denen Officierren zu Crembniz vnn Newsohl befehle ernstlich an, dasz Sie vns so lang Trew verbleiben, bisz wir Sih nicht durch vnsern freibrieff daruon erlaszen vnn *absolvirn*. Inngleichen Frage den Städten auch dieses für vnn das Sy fleiszig auf sich achtung geben sollen, denn vnter dieser *tractacion* wöllen die deutschen in beyde Städt deutsches Kriegsuolckh einschleiffen vnn führen, so Sie hernacher niemmer werden hinaus bringen Können, wie zue Newheuzl beschehen. Welches wan Sy die deutschen es ins Werkh sezen vnn bringen werden können, wurden Ihnen alle *privilegia* genommen werden, welches du Ihnen für gevisz andeiten Kanst. Derowegen sollen Sy müglichen fleisz anwenden, solches der deutschen fürnemben Zeutlich zuerfahren, vnn unsz deszelben zuberichten, so wöllen wier als bald ein gnuegsames Kriegsuolckh hinaus schickhen, welches dem deutschen volckh gnuegsam widerstehen Können; daselbe vnser Kriegsuolckh aber soll nicht inn die Städtich legen, sondern den deutschen zwo oder 3. Tag rechz entgegen zihen. Auf dieses solst du groszen fleisz anwenden, damit Ihr Euch nicht nährischer weisz ins Verderben stürzet. Dem Crebnizerischen Cammergraffen haben wir wegen etlicher fegl, vnn ander *instrument* zugeschrieben, sollicitirn solche vnn schicke Sih ohne haumbnus auf Rosenberg. Geben in der Khoniglichén Freyen Stadt Cassau den 26. Febr. anno 1624.

Gabriel.

Jegyzet. Ezen szavak mellé: »dem Crenbnicerischen« sat. ez volt írva: Mir Vnter Cammergraffen ist von dem fürsten nichts solches zukommen.

Külczim: Vertolmetschung des hiebeygelegten Fürstlich Betlehemschen beuelches.

Ad Num 6. Anno 1624. Trannica.

(A Jászai-fele gyűjteményből. Nemz. Muz.)

CCXLIX. 1624. márcz. 3.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb.

Az mely kőműves mesterrel mi számunkra az Húségtek városában megszegődtenek volt, mivel immár munkája kívántatik, hagyjuk és parancsoljuk is Húségteknek serio, hogy mindjárt azt az főmestert mind az több mesterekkel, az melyeket vele el akar hozni és az kőműves legényekkel, inasokkal egyútt küldje alá Húségtek ide Kassára, hasonlóképpen az mely asztalosokkal conveniáltanak volt, azokat is az kőművesekkel egyútt elküldje, hogy késedelem jövések miatt, az mely munkát kelletik velek műveltetnünk, abban fogyatkozás ne essék. Secus non facturi. Datum Cassoviae die 3. Martii anno dni 1624.

Gabriel m. p.

Külczim: a rendes a löcsei tanácshoz.

(Eredetije Lőcse városa levéltárában.)

CCL. 1624. márcz. 3.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb.

Fidelitatibus Vestris harum serie committimus et mandamus firmiter, quatenus per magistrum lapicidarium Leuchoviensem in rationem nostram illic conductos lapicidas et mensarios huc Cassoviam quamprimum expedire non negligant. Secus neque facturi. Datum in libera ac regia civitate nostra Cassoviensi die 3. Martii anno domini 1624.

Gabriel m. p.

Külczim: a rendes a bártfai tanácshoz.

(Eredetije Bártfa városa levéltárában.)

CCLI. 1624. márcz. 6.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb.

Fidelem nostrum Gvillhelmum Getthum cum pelionibus nostris, pro mercandis in rationem nostram pellibus sabellinis et

aliis in Poloniam expeditivimus. Qui ut eo citius iter suum contineant, Fidelitatibus Vestris harum serie firmiter praecipienda committimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus reposita omni mora et dilatione, praedictorum Gvilhelmi Getthi et pelionum curru quattuor fortes et bonos equos iniungere haudquaquam praetermittatis. Nec secus ullatenus facturi. Datum Cassoviae die 6. Martii anno 1624.

Gabriel m. p.

Külczim : a rendes a bártfai tanácsnak.

(Eredetije Bártfa városa levéltárában.)

CCLII. 1624. m á r c z. 9.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes ac circumspecti fideles nobis dilecti; salutem et gratiam nostram etc. Értettük, hogy Antalffi Lőrincznek Hűségteknél maradott volna valami egyetmási, lovai és egyéb javai is, mellyeknek percipialásá[ra] bocsátottuk Hűségtekhez nemzetes hivünket Kellemesi Sándort főasztalnokunkat. Annakokáért Hűségteknek hadgyuk és parancsollyuk, hogy ez levelünk látván, Antalffi Lőrincznek valamie ott Hűségtek között maradott, mindenecket fideliter administrallyon megnevezett hivünk kezében. Secus non facturi. Datum in libera civitate nostra Cassoviensi die 9. mensis Martii anno domini 1624.

Gabriel m. p.

Külczim : Prudentibus et circumspectis judici primario coeterisque juratis civibus liberae ac regiae civitatis Epperiessiensis etc. vicinis nobis benevolis.

(Eredetije Eperjes város ltárában.)

CCLIII. 1624. m á r c z. 13.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb.

Hodie hora undecima antemeridiana literis earum redditis fato functum Marchionem Brandenburgicum accepimus. Cuius ut funeris condignus a nobis honor reddatur, fidelem nobis dilectum supremum cubicularium nostrum cum alio eidem adiuncto illuc ea de causa expediendum decrevimus. Interim dum ii eo pervererint, ut digna ratio defuncti et rerum eius a vobis habeatur, neque equos ab eo relictos famem pati permittatis, quo commodius corpus huc advehi, praesentiaque nostra funus cohonestari possit, vobis serio et benigne demandamus. Secus non facturi. Datum Cassoviae die 13. Martii anno 1624.

Külczim : a rendes a löcsei tanácshoz.

Más kéz : 14. Martii redditae serenissimi principis Transilvaniae litterae de Johannis Georgii Marchionis defuncti corpore rebus et equis relictis.

(Eredetije Löcse város levéltárában.)

CCLIV. 1624. márcz. 13.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb.

Cum pie defuncti Marchionis Brandenburgici exequiae aliquo temporis spatio ratione occasionum differri forsitan debeant, aulae nostrae medicum ordinarium Weichardum Scultetum more principibus consveto ad anatomiam defuncti corporis esse exequendam illuc expediendum volumus. Quicquid igitur in hanc rem nomine nostro vobis retulerit, ut in omnibus indubia necessaria erunt, exequi haud praetermittantur, serio demandamus. Secus non facturi. Datum Cassoviae die 13. Martii anno 1624.

Gabriel m. p.

Külön szelet papíron : P. S. Medicus noster certis de causis non potuit adesse, ideo sedulo curabitur, ut anatomia per praesentes medicos accurate instituatur, nobisque de habitu interno corporis exquisita descriptio remittatur.

Külczim : a rendes a löcsei tanácshoz.

(Eredetije a löcsei városi levéltárban.)

CCLV. 1624. márcz. 13.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes ac circumspecti stb. Salutem stb.

Cum ex literis earum ad nos datis bonae memoriae marchionis Brandeburgici obitum intelligamus, uti immaturo fato functi sortem satis dolendam, in hoc praesertim statu ejus, censemus ; ita clarissimae eius familiae fortuna dignum (cum aliud iam erga eum benevolentiae signum haud supersit) funus celebrandum decrevimus. Itaque fideles nobis syncere dilectos, Franciscum Miko de Hidvégh consiliarium et supremum cubicularium nostrum, et capitaneum sedium Siculialium Chik, Gyrgio et Kazon, ac Nicolaum Abaffi capitaneum arcis et praesidii nostri Tokaiensis ad honestandam fato functi sepulturam, corpusque defuncti huc adducendum, ablegandos volumus. Quicquid igitur ii in necessitates funeris ejus, uti ejus fortuna dignum est, apud vos commendandum voluerint, ut in omnibus indubiam verbis eorum fidem habere, eaque omnia praestare absque defectu haud praetermittatis, vobis serio et benigne demandamus. Quae vobis eo, quo par est, ordine sedulo

consignata nos acceptaturi, atque de omnibus illis, quorum intererit, satisfacturi erimus. Secus non facturi. Datum in libera ac regia civitate nostra Cassoviensi die 13. Martii, anno 1624.

Gabriel m. p.

Külsím: a rendes a löcsei tanácshoz.

(Eredetije Lőcse város levéltárában.)

CCLVI. 1624. márcz. 13.

Ill. D. amice nobis benevole. Cum hoc tempore legatos nostros in aulam Ottomanicam certis gravibusque de causis expediendos debuerimus, intermittendum nequaquam putavimus, quia eandem quoque per literas visitandam vellemus, legatisque nostris eam adeundi mandata daremus. Quorum verbis, ut indubiam fidem adhibendam velit, sicuti eam rogamus, ita singularis erga regem christianissimum affectus nostri quavis occasione signa deferenda, eidemque omnem benevolentiam nostram testatam esse volumus. Cui de coetero omnem etiam felicitatem comprecamur. Datum in libera et regia civitate nostra Cassoviensi, die 13 mensis Martii, a. d. 1624.

Dom. Vrae Ill^{mae}

benevolus

Gabriel m. p.

Cesynek irva.

(Eredetije Párisban Coll. Godefroy Portf. 26. g.)

CCLVII. 1624. márcz. 16.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes et circumspecti stb. Salutem.

Semmit inkább előtől fogván szemünk előtt nem viselvén minthogy Hűségtekre mind kegyes indulatból származó gondviselésünket, mind pedig egyéb dolgokból való vigyázásunkat valóságosképpen úgy megjelentessük, hogy minden ártalmas igyekezetektől őket megóttalmazhassuk. Melynek sok fáradságink, nehéz költségink és életünk veszedelmével is megmutatott nyughatatlanságink elég bizonsági levén, most is minden igyekezetünket nem egyéb végre, hanem csak arra akartuk fordítani, hogy ez sok háborúságok és nagy romlások után állandó és csendes békességét Hűségteknek megszerezhessük. Ez okon az szent békességnek tractatussát római császárral ő fgével ismét el akarván kezdeni, noha bizonyos követink most is abba fáradnak, és reménségünk is vagon, hogy istennek akaratjából hamar időn, jó véggel is terminálhatjuk, mindazáltal ő fgével végezett induciáinknak napjai szintén eltelvén, és derekas készületét is értvén minden felől ellenünk lenni, Hűségtekre való

gondviselésünkben semmit hátra hadni, sem készületlen találtatni nem akarunk. Mivelhogy azért keserves és nehéz példákkal minden okos embernek előtte levén egynehány szomszéd országnak siralmas és nyomorúságos állapotjok, és akárki is abból, jó itélettel gondolkodván, példát is vehet, igen szükségesnek ítültük lenni, hogy magok megmaradása felől való dolgokról convocálván, magokkal együtt deliberálhassunk is. Intjük azért, sőt serio hagyjuk és parancsoljuk is Hűségteknek, hogy ad vigesimum octavum diem praesentismensis Martii magok közül bizonyos és fő értelmes atyjafiait, és nemcsak elébbi szokás szerint egyet kettőt, hanem mint ilyen nagy és magok megmaradására járó dolgok felől való gondviselésért, az kiket arra közöttük elegendőnek ítül lenni, pleniori numero választván, cum plenaria concludendi autoritate, holott ez dolog késedelmet nem szenvedhet, küldje ide kassai városunkba, hogy így istennek szent segítsége velünk levén, Hűségtekkel együtt és egy értelemből, reájok viselhessünk úgy gondot, hogy minden romlást és veszedelmet eltávoloztathassunk. Secus non facturi. Datum Cassoviae die 16. Martii anno 1624.

Gabriel m. p.

Külczim: a rendes a löcsei tanácshoz.

(Eredetije Löcse város levéltárában.)

Jegyzet. Egészen hasonló rendelet ment Bártfa városához is, melynek eredetije az ottani levéltárban van.

CCLVIII. 1624. márcz. 18.

Consignatio expensarum ad illustrissimi principis Gabrielis Bethlen mandatum in funus serenissimi principis et marchionis Johannis Georgii ducis Jaegerdorfensis etc. a senatu Leuchoviensi anno 1624. die 18. Martii factarum.

In parata pecunia subministrati	f. 75 d. —
Pro tribus ulnis panni Schifftuch	f. 9 d. —
Pro panno nigro et albo dno Wisemb.	f. 55 d. 75
Pro 96 ulnis nigrae telae per d. 25	f. 24 d. —
Sartoribus pro tegminibus equorum aurigarum etc.	f. 9 d. —
Mensatori pro tumba et parvo loculo	f. 6 d. —
Pharmacopolae pro aromatibus ad condiendum corpus	f. 55 d. —
Pro 50 nigris facibus	f. 9 d. —
Pro victualibus dno Francisco Miko et dno Abafi servitoribusque eorum aliquot	f. 66 d. 5
Pro 325 urnis vini per 22 ¹ / ₂	f. 73 d. 12 ¹ / ₂
Pro 24 cubulis avenae per d. 78	f. 18 d. 72
Pro equis conductis	f. 4 d. 95

Pictoribus	f. 8 d. —
Fabro ferrario	f. 4 d. —
	Summa facit f. 417 d. 59 ¹ / ₂

Egy szelet papíron: Vor Ihre fürstlichen Gnaden todtén körper zu condiren Specerey aus der Apotheken zusammengemacht nach anordnung der Herru Doctoren undt auff bevelch Ihr Mattet Commissarien.

Item allerley der vornembsten Rauchwerks so bey der Antimonia auffgangen tuhth in allen zusammen summa fl. 55.

Item schwarze Fakeln nro 50, fl. 9.

Samuel Kalchbrier
apoteker m. p.

Hátlapján: Verzeichnusz der Vnkosten so gemeine Stadt auf des durchl. Fürsten Hansz Georg Marggrafen begräbnüsz spenderen müssen. Summa facit fl. 417 den. 59¹/₂, anno 1624. 18. Martii.

(Eredetije Lőcse város levéltárában.)

CCLIX. 1624. márcz. 24.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb. Relatum est nobis concivem vestrum Laurentium Graiff inter proxime defuncti marchionis Bradenburgici res librum quendam repertum, qui inscribitum Atlas major Gerardi Mercatoris sive Delineatio totius mundi omniumque locorum specifica pro se abtulisse. Quod cum fieri minime ab eo debuerit, vobis hisce committimus et demandamus, ut ab eodem concive vestro receptum librum, eum nobis per certum hominem vestrum quamprimum transmittendum haud intermittatis. Secus non facturi. Datum in civ. lib. nra Cassoviensi die 24. Martii 1624.

Gabriel m. p.

Külczim: a szokott Lőcse városának.

Alatta: Librum, Ortellii geographiam universalem inter res defuncti marchionis desideratum a quodam subreptum serenissimus princeps restitui mandat. Exhibitae 26. Martii.

(Eredetije Lőcse városa ltárában.)

CCLX. 1624. márcz. 27.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb.

Cum pie defuncti marchionis Bradenburgici exequias proxime venturo die dominica Palmarum celebrari hic Cassoviae velimus, ut supremum illi officium decentius praestari possit: vobis serio iniungimus et demandamus, ut ex numero pastorum vestrorum duos, et ex scholae vestrae alumnis duodecim magis

idoneos praedicto die dominico hora decima antemeridiana hic adesse velitis, et eos absque ullo defectu huc transmittetis. Secus non facturi. Datum in libera regiaque civitate nostra Cassoviensi die 27. Martii, anno domini 1624.

Gabriel m. p.

Külczim: a rendes a bártfai tanácshoz.

(Eredetije Bártfa városa Itárában.)

CCLXI. 1624. a p r. 9.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb. Cum fideles nostros ad tractatum almae pacis cum sacra caes. Matre delegatos commissarios in itinere jam esse benigne intelligimus: Fidelitatibus Vris hisce committimus et mandamus serio, ut quamprimum ad eosdem pervenerint nulla penitus interposita mora, de equis, currubus aliisque necessitatibus suis diligenter sufficienterque provideant. Nec secus faciant. Datum in lib. civ. nra Cassoviensi die 9. Aprilis anno dni 1624.

Gabriel m. p.

Külczim: a szokott Lőcse városának.

(Eredetije Lőcse városa Itárában.)

CCLXII. 1624. a p r. 16.

Gabriel stb.

Prudens ac circumspecte stb. Salutem stb. Quoniam nos fidelem nostrum egregium Eliam Vaniai camerae nostrae Scepu-siensis perceptorem certis ac necessariis quibusdam in negotiis nostris versus oppidum Rosombergh expedivimus: quo is iter susceptum citius et commodius continuare atque conficere possit, Fidelitati Tuae harum serie clementer iniungimus ac serio deman-damus, quatenus confestim post acceptas praesentes curram ido-neum et sufficientem equosque curru anteiu-gendos, qui itineri maturando pares esse possint, eidem sine mora accomodare nulla-tenus praetermittat, adhibita etiam si necesse fuerit, sufficienti ad viae securitatem comitiva. Secus sub gravi indignationis nostrae poena non facturus. Datum in nostra civitate libera et regia Cassoviensi die 16. Aprilis anno dni 1624.

Gabriel m. p.

Külczim: a löcsei bíróhoz.

(Eredetije Lőcse városa Itárában.)

CCLXIII. 1624. a p r. 19.

Gabriel stb.

Illustris ac magnifice comes nobis honorande. Nudius tertius de vesperi, idest 17. praesentis mensis advenerunt commissarii

nostri ad suam caes. Mattem missi, prius ob nimiam itineris difficultatem appellere neutiquam valentes, heri mane illos convenimus et processum tractatus cum sua Matte continuati, necessarium arbitrati sumus, ut ad suam Mattem certum primum virum ex intimioribus nostris denuo expediremus, et ad hoc cancellarium nostrum eligentes, modo postario in equis dumtaxat cum sibi adjunctis nonnullis ad suam Mattem ablegamus. Quod Dominationi Vrae in tempore significatum esse volumus, requirentes eandem amanter, ut D. Vra a sua Matte caes. curet unas assecutorias litteras ferri pro ipso cancellario nostro, penes quas ad suam Mattem tuto ascendere valeat, ita quod ne per hoc in suo itinere retardetur, et cum ad D. Vram perveniet, ut suae Mattis assecutorias ibidem invenire valeat. Interim vero D. Vra etiam sub suo nomine assecutorias praemittat per latorem praesentium, ita quod in ditone nostra illis obvius esse possit. Etiam illud necessarium est, ut D. Vra s. Matti intimabit, quod si usque ad expirationem induciarum cancellarius noster ascendere non posset, nonnisi itinerum et viarum difficultati adscribat sua Mattas. Quod ipsum D. Vra ex proprio quoque suo servitore, ubi redierit, intellet. Hisce eandem bene valere exoptans. Datum in libera civitate nostra Cassoviensi, die 19. Aprilis 1624.

P. S. Perendie, idest 21. post meridiem idemmet movebit, certo Franciscum Balogh quoque die crastina expediemus.

(Jászai gyűjteményéből. Nonz. Muz.)

CCLXIV. 1624. m a j. 3.

Gabriel stb.

Prudens stb. Salutem stb. Demandaveramus eidem, ut pro hastis praetorianorum militum nostrorum Germauorum cuspides elaboratas confici curaret. Quae si confectae sunt, ut quamprimum transmittat et majori in copia confici curet, hisce eidem benigne injungimus, expressam et omnimodam in eo voluntatem nostram executurus. Secus non facturus. Datum in lib. civ. nra Cassoviensi die 3. mensis Maii ao dni 1624.

Gabriel m. p.

Külczim: a szokott Löese városának.

(Eredetije Löese v. Itárában.)

CCLXV. 1624. m a j. 16.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb. Elapsis proximis comitiis super gratuitis laboribus ad propugnacula Cassoviensia erigenda et

reaedificanda subministrandis quid Status et Ordines concluderint, eisdem notum esse non ambigimus. Cum autem tempus aedificandi advenerit, et jam vicini comitatus potiori ex parte sua praestiterint, serio eisdem committimus et mandamus, ut pro publico hoc bono promovendo ad 28. diem currentis mensis Maii triginta duos currus, sex dierum victualia eis assignando, subministrant, et ut in adventu ilicea virgulta pro extruendis aggeribus in currubus afferant, eis imponant, ut eo maturius susceptum opus exurgat. Secus non facturi. Datum in ura civ. lib. ac reg. Cassoviensi die 16. Maii 1624.

Gabriel m. p.

Gregorius Ormankeözy m. p.

Külczim: a szokott Lőcse városának.

(Eredetije Lőcse városa ltárában.)

Jegyzet. Ehhez egészen hasonló leirat ment Bártfa városához, melynek eredetije megvan az ottani ltárban.

CCLXVI. 1624. m. a. j. 24.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes et circumspecti stb. Mely böcsületes atyjokiait követségül az szent békességnek felvetett tractatusának véghez vitelőre császár ő fgéhez rendelt volt Hűségtek, és azoknak ez elmúlt congregatióban delegált commissiójokra mennyi summa pénzt ordinált legyen, nyilván vagyon Hűségteknél, mivel penig Beszterczéről felbocsátott böcsületes követink jó karban vivén és hagyván követségeket, nem kívántatott hogy felfáradjanak, bocsátotta Keczer András hívünket, ugymint internunciusúl követinkhez, kiket útjokban találván, s visszatérvén, s követink is megérkeztvén, minthogy maradtanak volt oly dolgok fenn, kiknek complanálására nevezetes és nemzetes hívünket Kovacsóczy Istvánt tanácsunkat és cancellariusunkat kívántatott sietséggel császár ő fgéhez küldenünk, Keczer András hívünknek internunciusságára az nemes országnak derék legatióját transferálván; mely hogy ez megnevezett követünkkel együtt indulhasson, és az költség miatt meg ne fogyatkozzék, magunk tárházából az előbbeni költségre ordinált pénzt, ugymint hatszáz egész tallért adattunk neki, hogy pro publicae pacis commodo expeditus el ne maradjon. Ez kölcsön adott pénzünket ez mostani consultatióban hivatott nemes országnak tagjai meg akarván téríteni, magok között elimítálván, rendelték ez summából a Hűségtek városaira, ugymint Kassára, Eperjesre, Lőcsére, Bártfára és Szebenre imp. talleros ötven, noha peniglen ez jelen való pünkösdre kellett volna Hűségteknek beszolgáltatni, de minthogy ez ideig nem limitáltott Hűségtektől, intjük Hűségteket, hogy ad diem 15. a datis

praesentibus computando, kassai kamaránk perceptorának szolgál-
tassa kezébe fogatkozás nélkül. Quibus de coetero gratiose
propensi manemus. Datum Cassoviae die 24. Maii a. d. 1624.

Gabriel m. p.

Georgius Ormankeözy m. p.

Külczim : Prudentibus et circumspectis iudicibus sat. Cassoviensis sat.

Exhibitae die 22. Maii 1624. M. Wass m. p.

(Eredetije Kassa város levéltárában.)

CCLXVII. 1624. m. a. j. 26.

Memoriale.

1. Szekerünket hordozzák az Kocsis András pej lovai.
2. Ugyanazon szekerünket Német Márton fejr lovai.
3. A leeresztő szekeret Tárkány hordozza.
4. Fekete bársonyos szekeret Maitini hordozza.
5. Az inasok superlatos szekerét Fogarassi Rudolf vezesse.
6. Az frauczimmer első szekerét Balogh György.
7. Az frauczimmer második szekerét Barbocki György.
8. A praedicator az négy deres lovak.
9. Pohárnokok szekerét Szegedi István Kún László adta babos lovakon.
10. Bortöltők szekerét Szász András szürke székely lovakon.
11. Tálmosók szekerét Tóth István szeg lovai hordozzák.
12. Első konyha szekeret Szerdahelyi Pál régi fejr lovakon.
13. Második konyha szekeret Orosz János fejr kék lovakon.
14. Ajtón állók első szekerét Oláh Simon székely fejr lovakon.
15. Ajtón állók második szekerét Domonyát János régi pej lovakon.
16. Musikások első szekerét Horváth Jakab régi tarka lovakon.
17. Musikások (második) szekerét babos lengyel lovak.
18. Musikások harmadik szekerét bánóczy új nyert német lovak.
19. Mosók szekerét Teketki Istók apró fakó lovakon.
20. Egy sáfár szekeret Török Bálint meghánt lovakon.

Társzekerek száma.

21. Első társzekeret aranymível Ujhelyi Gyula fejr kék lovakon.

(Következik a 22—37 sz. a. még tizenhat társzekér szürke, almás kék, fejr, fejr kék, fekete pej stb. lovak által vontatva).

38. Gróf superlatos szekerét maga apró fekete lovain.

39. Egyet-másit Bába haszon (*így*) pej lovain.

Postaszekerek alá ezek következnek:

Gyöngyfüzők alá egy szekér.

Sütők alá egy szekér.

Bársonyos székek alá egy szekér.

Négy rendbeli szekeres lovak egyetmássának, kik magunk szekereit hordozzák egy szekér.

Szabók, gombkötők, csizmadia alá egy szekér.

Kovácsok, lakatos, csizsár alá egy szekér.

Peszérek (*így*) egyetnása alá egy szekér.

Mihály mester háza népének egy szekér.

Csuti uram kocsija eleiben hat ló.

Konyha (*egy sor kiszakadva.*)

Kivül: Szekerek rendelése ao 1624. 26. Maii.

(Egykorú példány orsz. ltár, gyulafelhérvári káptalani oszt.)

CCLXVIII. 1624. m. a. j. 29.

Sacra Caesarea Regiaque Mattas, Dne benignissime.

Reversus ad me legatus et cancellarius meus a Matte Vra, cum per eum et litteras ad me datas et pacta foederum recepissem, voluntatemque ejus caesaream et regiam erga commune pacis negotium afflictique populi sui tranquillitatem abunde intellexi. Quo nomine deum inprimis optimum maximum veneror, qui Matti Vrae ex inscrutabili sapientiae suae iudicio eam animi benigni voluntatem addidit, ut optatae pacis media exquirenda, haecque malorum mala paterna jura praecavenda vellet, eumque ex intimi cordis affectu precor, ut inposterum ex Matte Vra cum animum addat, quo tanto plurimorum desiderio et tot laboribus parta tranquillitas constans et perpetua cum maximo totius christiani populi commodo esse possit, suaque pie, feliciter et secure vicina regna et ditiones tota denique christiana respublica post tot bellorum tempestates optata tandem pace cum immortalis Mattis Vrae in omnem posteritatem memoria perfrui possit. Ego qui nihil unquam carius, quam christiani populi, hujusque gentis meae tranquillitatem habui, atque propterea fateri etiam cogor cum maximo meo damno et incommodo mihi cedendam fuisse, tamen ut Matti Vrae sincerissimi animi mei affectum, totique orbi voluntatem meam erga pacis negotium singularem demonstrarem: ea agi, quibus et Mattem Vram benigne contentam reddidi et haec bellorum mala cum maximo hujus afflictis populi bono praecaveri possit. Daturus inposterum etiam operam, me in minimis quidem quoque foederum punctis ex parte mea quicumque desiderari, sed ea omnia sancte et absque omni defectu observari possint, item a partibus etiam Mattis Vrae expectaturus. Sed qui

his jam authore bono deo perfectis pacem cum Turcarum imperatore in suspensio adhuc relictam esse videam, praetermittere haud potui, quin Mattem Vram rogatam hac de re vellem, ut in ea quoque quamprimum concludenda paternum erga hunc populum suum affectum declarare dignetur. Cum praesertim intelligem numerosum Turcarum exercitum in campum Pesthiensem, cogi aliasque non contemnendas praeparationes fieri. Quae res ne in majus aliquot periculum erumpat, merito summa cura opportunissimis pacis mediis praecaveri debet, alias enim et me in maximo discrimine versari et ditiones Mattis Vrae apertissimis periculis exponi necesse foret. Quae omnia cum Mattem Vram consideraturam sperem, ita benigne suis etiam consulturam nihil dubito. Ceterum cum jam ab aliquo tempore dilectissima mea conjuge viduatus vixerim, habita et personae meae ratione et certissimis rationibus ductus de quaerenda terisoria, cogitare in animum induxi, quo nomine cum certos ex meis ad partes Romani imperii, aliaque christianorum principum regna dimittendos statuerim, ut sincerissime in omnibus animi mei voluntas erga Mattem Vram testata reddi possit, inprimis eidem haec significanda volui, insuper etiam rogans, ut pro securiori in eorum statu et itinere caesareas -et regias suas salvipassus litteras per hunc ea de causa ad Majestatem Vestram internuntium meum transmittere dignetur. Rem gratissimam voluntatis meae officii demerendam Mattas Vestra hac re factura. Cui post oblata omnis sincerissimi affectus mei simbola vitam felicem et diuturnam, tranquillum et florens regnum et imperium exopto. Datae Cassoviae Maii 29. 1624.

Mattis Vrae Caes. et Regiae

servitor et studiosissimus
atque devotissimus
Gabriel.

(Egykorú másolata a müncheni udv. könyvtárban Collectio Cancellaria 53. sz.)

CCLXIX. 1624. máj. 30.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb. Mivelhogy mostan az kassai házunknál bizonyos és szükséges épületeket kell kezdetnünk, Ványay Ilyés hívünk és perceptorunk az hol most szálláson vagyon, semmiképpen nem maradhat az építésnek continuálása miatt; kinek jobb és alkalmatosh szállásról prospiciálni akarván kegyelmességünkből, az Taiffel György (ki az napokban megholt) házat rendeltük egy bizonyos ideig szállásul. Hagyjuk azért és parancsoljuk is Hűségteknek kglmesen, hogy az város szállásosz-

tóját mindjárt bocsássa az megnevezett házhoz Hűségtek, és felülmegirt hívünknek az mi kglmes rendelésünk szerint bizonyos ideig való szállástul assignáltassa, úgy hogy egész familiájának lehessen illendő és elegendő helye annál az háznál. Quibus stb. Secus non facturi. Datum in civ. nra Thokajensi die 30. Maii ao dni 1624.

Gabriel m. p.

Külezim: a szokott Kassa városának.

Alatta: Exhibitae 3. Junii ao 1624. Mich. Wass m. p.

(Eredeti Kassa vár. ltárában.)

CCLXX. 1624. j u n. 14.

Gabriel stb. Opoliae Ratiboriaeque dux.

Illustris ac magce comes, nobis honorande. Az Kegd Galgóczról huszonhetedik Maii maga szolgálja által nekünk irt levelét tegnapi napon vöttük, és azt megolvastván, irását megértettük. Az mi azért illeti az resignatióra való commissiónak exequutióját, tudván az ő fölgével való védekezésünköt, arra nekünk ezelőtt is gondunk volt és arról Kegdet tudósítani el sem mulattuk. Itiljük is, hogy eddig császárhoz is ő fölgéhez bocsátott internunciusinktól Kegd abbeli akaratunkot megértette. Mely commissióinak elrendölt módja felől, noha immár böcsületes híveinket Monaki Miklóst és Bornemisza Jánost commisariusinkot elbocsátván, az szerint, az mint Kegdet levelünk és internunciusunk által tudósítottuk, instructiót is adtunk volt nekik. Mindazáltal értvén Kegdnek leveléből ebbeli tetszését, hogy úgy itéli alkotmatosznak, hogy az resignatiót az végeken kezdjék el, mi is abban semmi ellent nem tartunk, hanem valamikor az ő fölge commissariusi alá érkeznek, az szerint peragáltatjuk az resignatiót. Mely dolog felől commissariusinknak mindjárt parancsoltunk is. Kévántatik azért, hogy Kegd az megnevezett commissariusinkot mindjárt tudósítsa az ő fölge commissariusinak aláérkezések felől, hogy így mind menéseket ahozképest tudják rendölni, mind penig magokat tudják mihez accomodálni. Evvel minden jóakaratumkot ajánlván Kegdnek, éltesse isten jó egészségben sokáiglan Kegdet. Datum ex arce nostra Waradiensi die decima quarta mensis Junii anno dni 1624.

benevolus
Gabriel.

(A Jászai-féle gyűjteményből. Nemz. Muz.)

CCLXXI. 1624. jul. 19.

Prudentes ac circumspecti dni et amici nobis honorandi.
Salutem et paratissimam nostri commendationem.

Az mi kegyelmes urunk ő felge mint csendesíté le az sok kimondhatatlan kárral járó hadakozást az nemes Magyarország és római császár ő felgével, tudjuk nyilván vagyon Kegteknél, kinek effectuálása leszen ez mostani resignatiónak idején, bizonyos vármegyéknek és kolcsos városoknak bizonyos helyen, kik között az Kegtek nemes szabad városát is akarván mi általunk az mi kegyes urunk római császár ő felgének resignálni, kívántatik szükségképpen, hogy Kegtek is ahhoz való becsületes személyekkel s attyokfiával Eperjesen jelen legyen ad 23. diem praesentis mensis Julii. Kegteket azért az mi kegyes urunk nevével intjük, hogy az megirt napon és helyen compareáljon Kegtek minden okvetetlen, hogy sem az római császár ő felge commissariusi, sem mi az Kegtek jelen nem léte miatt fogatkozásban ne legyünk. Isten tartsa jó egésségben Kegteket. Datum Szendrőviae die 19. Julii anno 1624.

Prud. ac Circ. D^{num} V^{rum}

amici benevoli

Nicolaus Monaki m. p.

et Joannes Bornemisza m. p.

Küldésim: a rendes a löcsei tanácshoz, két gyűrűpecséttel lepecsételve.

Más kéz: Ad resignationem Eperjessini faciendam principis Transilvaniae commissarii Nicolaus Monaki et Johannes Bornemisza civitatem Leuchoviensem invitant.

(Eredetije Lőcse város levéltárában.)

CCLXXII. 1624. aug. 30.

Sacra Caesarea Regiaeque Mattas, Domine benignissime.

Licet antea quoque tam per idoneum ad Mattem Vram expeditum nuncium, quam etiam per internuncium ejusdem huc transmissum, quae in rem praesentem maxime necessaria visa fuere, certiozem Mattem Vram reddideram, eidemque intimi sensus mei et syncerissimae voluntatis documenta certissimis rationibus declarata volueram, tamen cum postea etiam ea occurrerint, quae admodum utilia, praesentique rerum statui proficua putaram, praetermittendum haud arbitratus sum, quin Mattem Vram pro meo erga eam omneque nomen christianum affectu certiozem de his redderem, nihil interim addubitans illam, uti praeclearae ejus pietati caesareaeque et regiae personae convenit,

ea omnia aequi bonique consulturam, eoque pacto sapientissimis et regia magnanimitate plenis iunxam consiliis, omnia praesentis status negotia terminaturam, uti maxime salutaria, totique orbi christiano necessaria hoc tempore remedia requirunt. Cui cum promptissimi affectus mei symbola omni occasione, eo quo par est, candore oblata esse cupiam, nihil superest, quam ut Matti Vrae vitam diuturnam, foelices rerum ad vota successus et omnem incolumitatem exoptem. Datum Albae Juliae, die 30. Augusti anno dni 1624.

Caesareae et Regiae Mattis Vrae

studiosissimus ac devotus
servitor

Gabriel m. p.

Külczim: Sacrae Romanorum stb. stb. duo benignissimo. (P. H.)
(A Jászai-féle gyűjteményből. Nemz. Muz.)

CCLXXIII. 1624. aug. 30.

P. S. Majoris momenti et ponderis discursus nunc omisit sua Serenitas, sciens et perspectas habens difficultates plurimas, quae ex longiori bellorum prosecutione emergerunt etiam in ditionibus suae serenitatis. Taedium autem, quo gens Hungarica ad bellandum habet ac desolutionem ejus ex aliis, non est, quod cognoscat, quae omnia videntur discursum principis, de quo meditabatur non nihil impedire, accedente et eo, quod suae caes. Mattis animum maxime ad pacem inclinatum intelligat, et quod suae Matti, ut tandem ditionibus suis tot bellorum cladibus afflictis aliam pacem restituat. Nam si haec impedimenta non essent, considerando modernum statum orientalis imperii, prout intra duas proximas septimanas sua serenitas intellexit negotia. Si modus esset in rebus, longe sane aliter discurrit modo. Sed quia haec altiore consultationem desiderant, illa nec attingit modo, nihilominus egomet ipse necessarium existimarem, ut sua Mattas ea intelligeret, quod commodius sic fieri posset (prout etiam isto discursu insertum est) si sua Majestas aliquem fidum et prudentem huc expediret, qui exciperet discursus suae serenitatis et notata suae Matti referret omnia.

Nihilominus de moderno tractatu mandavit sua serenitas per Dnem Vram Rev. suae Matti caesareae intimandum esse. Certo sibi persuasum habeat sua Mattas vezerium Budensem nihil sine praescitu et consilio suae serenitatis facturum, cum nec fieri possit ad rationes in scripto specificatas, etiamsi volet. Itaque sua Mattas tractatum super tali fundamento inchoari faciat, quo Vacium recuperare possit. Eam spem habet sua serenitas, quod si commissarii non tam facile a proposito recesserint,

imo si neque proposituri sunt alia puncta, verum huc firmiter inhaeserint, deo propitio recuperationem (*igy*) loci illius effectuabitur. Nam hinc quoque sua serenitas ea media et rationes adinventura est, quibus ad restitutionem vezerium inducat, hic tamen sincerissima correspondentia altum silentium requiritur, ne Turca animadvertat ipsum partes suae Mattis tueri. Imo ait, quodsi ipsum concerneret negotium, non esset illi ingratum, etiam si conclusio tractatus inchoandi ex hoc anno protraheretur hisce ex rationibus, quod etiamsi Vacium vezerius iste reddere non auderet, prout etiam sine praescitu Portae facere non poterit, ibique domi non existente supremo vezerio, sic existimat princeps, quod sine praescitu illius se non resolvent, ut sine armis sua Mattas hisce disturbiis ditiones regni sui recipere posset. Praestaret itaque, si negotium protraheretur, interea de omni statu rei Asiaticae per proprium hominem certo explorare posset sua serenitas, et suam Mattem de omnibus in rei veritate informare pervaleret, ut sic si quid oportuni occasio secum ferret, iis sua caesarea Mattas deinceps uti posset pro immortalitate Mattis suae et ingenti beneficio christianitatis. Sin repente tractatus iste pro nunc concludetur, etiamsi postea optimae quaeque occasiones affulserint, uti illis non poterit sua Mattas. Si autem in suspenso manserit et non abscindetur tractatus, sed continuabitur, nullum videt inesse periculum, quinimo summum emolumentum, cum nonnisi duo menses supersint, quibus bellum geri possit, facile extrahi possunt, hieme autem usque ad mensem de singulari negotio metuendum non est, etiamsi omnis eorum status optimo loco constitutus foret. Interim pax etiam in posterum concludi poterit, etiamsi Vacium relinquendum esset. Attamen ut misera plebs a depopulatione defendi possit, summe necessarium videtur et requiritur omnino, ut aliqua praeparatio ostentetur hostibus, et ad arcem Lewa, vel ubi oportunius videbitur, officialibus suae Mattis, si non plura saltem quattuor vel quinque millia hominum in oppidum et circumvicinos pagos imponantur, convenientius quidem foret, si in campo castra poni possent, si tantae copiae haberentur, cum paucis autem conveniens non est. Ad Jaurinum si aliqua manus militaris poneretur, summe necessarium esset, hoc pacto et partes illae ab excursionibus tueri possent et quod majus est, tractatus securiorem et utiliorem progressum haberet. Nam quivis tandem et potissimum Turca cum proprio detrimento cum nemine convenit, nisi sit a quo reformidet.

Et iste est discursus suae serenitatis de moderno tractatu.

Aliud etiam est, quod quia moram non patitur, commisit sua serenitas, ut illud quoque inseram. Modernus Tartarorum chamus, quia exacerbatissimus est, si de exercitibus contra se missis triumpharet, vel in sua conditione persisteret, tali namque

instructioe demissus est navalis capitaneus, quod animadverteret nullo pacto illum obedire velle, sed armis sese et ditiones suas defendere vellet, subditorum etiam suorum eundem esse animum animadverteret, ne exercitum periclitari faciat, sed bona verba illi offerret, eumque in officio relinquat, ad imperatoris fidelitatem eum obliget per tractatum, et hunc chammum iterum reducat; dico itaque, quocumque tandem modo negotium moderni chami succederet, dummodo suo in loco persisteret. Videretur suae serenitati, ut sua Mattas regem Poloniae requiret, quatenus institueret aliquem tractatum cum isto chamo Tartarorum, qui quidem tractatus valde caute habendus esset, eumque fortassis absque suae serenitatis censura vix exordiri possent, parata esset sua serenitas suam Mattem caes. et regem Poloniae informare et edocere, quo pacto tractatus ille inchoandus esset, dummodo animum ipsorum ad hoc cognosceret, non foret hoc negotium inutile, sua Mattas certo sibi persuadeat. Si chamus Tartarorum a Turca avelli et inimicus ejus effici posset, quod sperat sua serenitas, facillime et nunc effectuari posse, nam etiamsi iste in sua conditione et officio relinquatur, pronunc contra quem exercitum duxerant, non tamen illis fidet imposterum, sed semper metuet sibi ab iis, et sic si a sua Matte rege Poloniae animationem aliquam habere posset de sui permansione, nihil sua serenitas dubitat, quin facile a Turca avellere non possemus.

Haec voluit sua serenitas dnus meus clementissimus suae Matti sacrae lucidius per me intimare, quem discursum ex minuta propria sua manu conscripta descriptum Dni Vrae R. inclusi, quibus intellectis, quid sua Mattas factura sit, stabit in arbitrio clementissimo suae Mattis, volens hac occasione suae serenitatis specimen sua serenitas declarare coram sua Matte sacr. Quod etiamsi suae Matti displicuerit, ne tamen sinistram opinionem incurrat, merito rogat sua serenitas. In reliquo optime valeat Dnatio Vra R. Albae Juliae 30. Augusti 1624.

Ill. et R. D^{nis} Vrae

addictissimus et paratissimus servitor frater

Stephanus Kouachóchy.

Kivül: Transumptum postscriptarum Stephani Kouachóchy cancellarii principis Transylvaniae ad electum episcopum Vaciensem Stephanum Sennyey.

(A Jászai-féle gyűjteményből. Nemz. Muz.)

CCLXXIV. 1624. sept. 1.

Gabriel stb. Oppoliae Ratiboriaeque dux.

Prudens ac circumspecte fidelis nobis dilecte. Salutem et gratiam nostram. Az mely német képviső vagyon az Hűségtek

városában, hagyjuk s parancsoljuk is serio Hűségednek, azt mindjártást instrumentomival egyetemben küldje Fejérvárra. Nec secus facturus. Datum in oppido nostro Szeredahely die 1. Septembris anno 1614.

Gabriel m. p.

Külczim: Prudenti ac circumspecto Stephano Radnóthy, iudici primario civitatis nostrae Colosvariensis etc. fideli nobis dilecto.

(Eredetije Kolozsvár város levéltárában. Fasc. III. Nro. 235.)

CCLXXV. 1624. sept. 22.

Sacra Caesarea et Regia Mattas, domine benignissime.

Litterae Mattis Vrae caesareae 24. mensis Maii Viennae emanatae 17. Septembris sunt nobis Coronae redditae, quibus ut pupillorum splis ac magnifici quondam comitis Georgii Drugett de Homonna etc. bona juraque possessionaria simulcum universis litteralibus instrumentis vigore transactionis Viennae habitae et conclusae restituantur, singulariter requirimus. Eas nos debito accepimus honore, nihilque studiosius egimus, quam ut desiderio Mattis Vrae caes. foret satisfactum, ut cumulate satisfactum arbitramur. Nam antequam familiares praelibatorum pupillorum Mattis Vrae caes. litteras nobis reddidissent, bona eorum prae manibus nostris habita per commissarios nostros resignata et restituta fuere, quemadmodum etiam reliquorum, quorum bona prae manibus nostris exstitere. Id Mattas Vra caes. persuasum sibi habeat. volumus nulla magis in re, tranquillitate parta, desudasse, quam ut initae transactionis articuli debito effectui demandarentur, quin et deinceps nihil studiosius acturum, quam ut sacrum hoc diploma inter nos conclusum inviolate observetur. Ad instrumenta litteraria quod attinet, demandavimus spectabili ac magnifico Georgio Rakoczy de Felseő-Vadasz comiti comitatus Borsodiensis et consiliario nostro etc. serio, ut si quas bona Homonnaiana concernentes litteras haberet, illas confestim restituat. Nos eas solum, quae bonorum Terebesinorum jura continent, eo quod bona illa fiscum proprie concernunt, in archivum Scepusiense reponi jussimus. Eidem Matti Vrae caes. in reliquo diuturnam vitam et longam prosperitatem exoptamus. Datum in civitate nostra Segesvar die 22. Septembris anno dni 1624.

Sacrae Mattis Vrae caes.

servitor studiosissimus ac devotus
Gabriel.

Külczim: Sacrae Romanorum stb. stb. domino benignissimo.

(P. H.)

(A Jászai-félc gyűjteményből. Nemz. Muz.)

CCLXXVI. 1624. okt. 4.

Gabriel stb. Oppuliae Ratiboriaeque dux etc.

Egregii, Nobiles ac Strenui, nobis grati.

Szendrőben, hogy oly nyilván való latrok lakjanak jó vitézek, eddig nem tudtuk, nem is reméltük az ott való vitézlő rend felől, hogy közülök mihozzánk ily számosan enyin találtassanak háládatlanok, sőt mások ellen is emberinknek segítségül való lételeket gondolhattuk volna. de az dolog sokkal külömben esett. Nyilván nagyon mindnyájatokkal, az mult napokban bizonyos summa pénzünket, mikoron Kassáról ott való főkapitánunk Korláth uram megindította volna, egynehány lovast rendelvén az pénz mellé, szenderei vicekapitán eleiben küldött pénzünknek és az ország útján egyik szekérről tizennyolcz ezer 375 forintunkat eltolvajolván, Szendrőben bevitték és ott osztották fel, Roskováninak is részt adván belőle, annakfelette négy áros töröktől ötezer egynehány száz forintot, maguk közül egyiket ugyanott megölték, másikat az útban, ketteit Szendrőben bevévén, hogy már Fülökben küldik, azokat is az útban levágták. Csudálkozunk rajtatok jó vitézek, kik abban az helyben becsületes jó hirt, nevet viseltetek eddig, micsoda elmétől viseltetek és hova gondolkodtok, hogy csak oly könnyen szenvedtétek el e hallatlan latorságot és miért nem jutott eszetekben, ki ellen cselekedtétek ezt azok az latrok, hogy nem gondoltátok meg, hogy becsületünk mellett mi tavaly is nagy dolgot próbáltunk meg, miért nem jutott eszetekben, hogy az szent békesség ellen való cselekedet az, császárnak ő felségének hitét, méltóságát sértették meg azok az latrok? Mindjárt mihelyt bementek az pénzzel, vicekapitántokat requirálnotok kellett volna megfogások, az pénz elvétele, visszaküldése felől, melyet ha nem cselekedett volna, magatoknak kellett volna az latrokat megfognotok, az pénzt tőlök kivenni és visszaküldnetek. Ha ezt cselekedtétek volna, elhittük, császár ő felge is kegyesen vötte volna tőletek, mert tudjuk bizonyosan, hogy nem ő felge engedett Roskováninak ilyen latorságra szabadságot, magatokat ártatlanoknak pronunciálhattátok volna és minden kártól, veszedelemtől megoltalmazhattátok volna, az szent békességnek felbomlására semmi ok nem adatott volna. De mivel elhallgattátok és oly könnyen szenvedtétek köztetek az latrokat pénzünkkel bemenni, láttattok magatok is részszerint vétkeseknek lenni, mely injuriánkat méltán ulciscálhatnánk defacto, de hogy az szent békességnek megtartásán való igyekezetünk ez világnál constáljon, nem akarunk hertelenkedni, hanem ő felségét requiráljuk felőle, mai napon expediáltuk postánkat Bécsben, minden jó magaviselését az ott való vicekapitánnak ő felgének megirtuk. Interim magatokat is akarunk ez írásunkkal requirálni, ne mondhasátok, hogy

meg nem találtunk levelünkkel. Intünk kegyesen fejenként minden rendet, valakik Szenderőben laktok, hogy az mi pénzünket együtt az törökök pénzével öszvekeressétek, bizonyos atyátokfiai által Kassában küldjétek, az latrokat törvényre megfogjátok, melyet ha cselekedendők lesztek, minden veszedelmet magatokról elfordíthatok, ha pedig elhallgatjátok, mint eddig, mi reánk ne vessetek, ha mi veszedelem mind künn való járástokban s mind lakó helyetekben talál; bizonyosan elhigyjétek, magunk személyében meglátogatunk benneteket, úgy pedig, mint minden irgalmasság nélkül való ellenség, nem kedvezünk semmi rendnek, mindeneket szabályára hányatunk személyválogatás nélkül, az várost többől kiégettetik, még megépíteni sem engedjük, hogy azután latroknak barlangja, fészke ne lehessen. Válasszatok ez kettő közzül és ítéljétek meg, ha az latroknak-e jobb kedveznetek, avagy magatok életével együtt az szent békességet megoltalmaznotok s helyére állatnotok. Ezeket akarók értésetekre adunk és levelünkre választ várunk tőletek. Quibus alias bene propensi manemus. Datum 4. die Octobris anno dni 1624. in civitate nostra Alba Julia etc.

Gabriel m. p.

Külczim: Egregiis, nobiles ac strenuis vicecapitaneis, cacterisque utrinque ordinis praesidiariis ac universitati Nobilium, cacterorumque inhabitatorum oppidi Zendreöviensis etc. nobis gratis etc. Borsod. (P. II.)
(A Jászai-féle gyűjteményből. Nemz. Muz.)

OCLXXVII. 1624. november 3.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes et circumspecti stb. Nemzetes hívünk, tanácsunk és Erdélyországunkbeli ítélőmesterünk, Kolosváratt lakó Kassai István adá értésünkre alázatosan, hogy Kassán lakó Mayer Györgynek adott volt ezelőtt való napokban bizonyos számú ökröket bizonyos megfizető terminus napig hitelbe, melyről elegendő obligatoriát is adott Kassay Istvánnak. Mely terminus már régen elmulván, mindeddig is Mayer György meg nem fizetett, melyre képest hogy javaiból Hűségtekkel az obligatoria szerént satisfactiót impendáltatnánk, alázatosan könyörge. Mivel azért az liquidum debitumokról az obligatoriák tenora szerént de jure satisfactio impendáltathatik: Hűségteknek serio hagyjuk és parancsoljuk, ez levelünk látván, mindjárt az Mayer György Kassay Istvánnak adott obligatoriája szerént ante alios omnes et quoslibet creditores minden továbbá való halasztás nélkül az Mayer György bécsi marháiból, melyeket ugyan az Kassay István ökreinek árrával vásárolt, et iis forte non sufficientibus, egyéb minden javaiból is Kassay Istvánnak plenaria satisfactiót impen-

dáltatván Hűségtek, adja azt Kassay István arra bocsátott embe-
rének kezében, többé ezért minket requirálni ne kellessék. Secus
non facturi. Datum in civitate nostra Alba Julia, die 3. Novem-
bris a. d. 1624.

Gabriel m. p.

Bethlen saját kezével: P. S. Megjövendöltük vala annak az
tökélletlen inasnak, hogy nem kerülheti el jövődőben is az akasztó-
fát, avagy tisztességes elveszését. aligha rajta nem fog teljesedni.
Ez jámbor főembert Hűségtek contentáltassa javaiból, ha vagyon
miből. Károli Mihályt defraudálta 110 ökörrel s többeket is.

Külczim: Prudentibus et circumspectis judici stb. Cassoviensi stb. stb.
Exhibitae 15. Novembris 1624.

(Eredetije Kassa város ltárában.)

CCLXXVIII. 1624. deczemb. 5.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes et circumspecti stb. Noha böcsületes hívünket,
az nemzetes Korláth Istvánt tanácsunkat az generalisságnak
súlyos tisztitül és fáradságátül sok rendbeli törekedésére és esede-
zésére (melyre fölötte nehezen accedáltunk) megmentettük, mind-
azonáltal oly dispositióval szabadítottuk el, hogy generalisunk
mellett fő tanácsunk levén, continue Kassán resideáljon. Úgy értjük
peniglen, hogy az mely szállása ez ideig volt, abból Szegedi Mihál
és István kiszállítani akarnák nemcsak maga személyének, hanem
az mi méltóságunknak is nyilván való gyalázatjára, holott az mi
szolgálatunknak kötelességétül fel nem szabadítottott. Intjük
annakokáért Hűségteket, sőt hagyjuk és parancsoljuk is serio,
hogy megnevezett hívünket és tanácsunkat az előbbeni szállásában
semmibe megháborítani ne engedje, sőt annak békességes lakásá-
ban megtartsa, mert böcsületünket mindenben meg akarjuk óltal-
maznunk. Secus itaque non facturi. Datum in civitate nostra
Nagy-Bánya, die 5. Decembris anno 1624.

Gabriel m. p.

Külczim: Prudentibus ac circumspectis judici primario stb. Casso-
viensis stb.

Exhibitae 1. Januarii 1625.

(Eredetije Kassa város levéltárában.)

CCLXXIX. 1625. január 2.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb. Akarván császár ő felségének
tokaji borainkból kedveskednünk, megparancsoltuk ott való gond-
viselőnknek, hogy ötven s.ánú borokat szállíttasson Gönczre, és

az göncziek Kassára. Intjük annakokáért Hűségteket kglm esen, sőt hagyjuk és parancsoljuk is, hogy az göncziakkal jó correspondentiában lévén, kész szekerekkel várja Hűségtek, hogy mihelyen az megnevezett borokkal oda érkeznek, mindjárt felrakatván, fogyatkozás nélkül jó gondviselés alatt szállíttathassa Eperjesre Hűségtek. Secus non facturi. Datum Albae Juliae die 2. mensis Januarii ao dni 1625.

Gabriel m. p.

Külczim: a szokott Kassa városának.

(Eredetije Kassa város ltárában.)

CCLXXX. 1625. febr. 20.

Gabriel dei gratia sacri Romani imperii et Traussylvaniae princeps stb.

Noha mindeneknél nyilván vagyom, hogy az ökrökkel, lovakkal való kereskedést és azoknak országunkból, birodalmunkból való kihajtásokat viteleket igen severe interdicáltuk, mindazáltal úgy adatik értésünkre, hogy némely emberek az mi interdictumokkal nem gondolván, az ökröknek, lovakkal kereskedésre való gyűjtésétől meg nem szűnnek, hanem azokkal alattomban is kereskednek; mely parancsolatunk ellen való contumatiájokat nem akarván elszenvetni, bocsátottuk ki vitézlő hívünket háromszéki fő királybíránkat az nemzetes Dániel Mihályt teljes autoritással, hogy valahol afféle kereskedésre gyűjtött marhákat találhat, akár uraké, akár nemés embereké és egyátaljában akár mi rendbéli embereké legyenek azok, de ez levelünknek vigorával mindjárt confiscálja és Fogarasban hajtassa. Azért birodalminkban levő akármí renden, állapotban levőknek hagyjuk s parancsoljuk is serio, hogy az ökrökkel, lovakkal való kereskedéstől supersedeáljanak; sőt ha kiknek kereskedésre gyűjtött marháit valahol az megnevezett Dániel Mihály találhatja, és mi számunkra confiscálni akarja, senki semmi úton ellene állani, resistálni ne merészeljen, mert semmiképpen büntetés nélkül el nem szenvedjük. Dániel Mihály is pedig ez parancsolatunkban kedvezés, barátság nélkül eljárjon, és mind afféle marhát Fogarasban hajtasson. Secus non facturus. Praesentibus perlectis exhibenti restitutus. Datum in civitate nostra Alba Julia die vigesima Februarii anno dni millesimo sexcentesimo vigesimo quinto.

Gabriel m. p.

Stephanus Kovachóczy m. p.

(P. H.) cancellarius.

(Eredetije pápens levél alakban, charta transversa, a nagy fejedelmi pecséttel a Bónis család ltárában.)

CCLXXXI. 1625. február. 21.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes ac circumspecti stb.

Exhibitor praesentium fidelis noster providus Christophorus Girlach concivis liberae et regiae civitatis nostrae Cassoviensis nobis humiliter requisitis exposuit: qualiter dum superioribus temporibus eidem exponenti cum circumspecto quondam Friderico Pobst cive et negotiatore istius civitatis vestrae Leuchoviensis ratione certae cuiusdam pecuniarum summae a strenuo olim Antonio Roll, ad ipsum exponentem, ut naturalis nepotis ipsius maritum et legitimum haeredem, jure divisionario alias spectantis, sed per dictum Fridericum Pobst, ipsius Anthonii Roll generum, mox a morte ipsius clam ad se receptae fraudulenterque detentae et sibi appropriatae, causa quaedam et litis differentia intercessisset, ipse Fridericus Pobst coram certis iudicibus ad amicabilem certamque cum ipso exponente compositionem se provocans, ponderosisque verborum ligamentis adstringens, illum, quem deinceps cum ipso exponente, in honestorum utrinque virorum praesentia fecerat concluderatque contractum, neque ipse adhuc vivus, neque ipso iam mortuo, relictorum orphanorum eiusdem tutores, debito hactenus complevisset effectu, prout idipsum recusarent etiam de praesenti, in praejudicium et damnum ipsius exponentis manifestum. Cum autem ipsam justitiam communemque aequitatem nemini omnino fidelium nostrorum subditorum, a quopiam subtrahendam velimus: vos hisce nostris benigne hortamur, quatenus acceptis praesentibus, mox et defacto illud, quod vigore compositionariae suae obligationis saepe nominatus Fridericus Pobst, huic nostro exponenti deponendum persolvendumque tam voce, quam scripto promiserat debitum, per praefatos orphanorum tutores, sive alios, quorum interest, ipsi Christophoro Girlach absque omni defectu persolvi atque deponi modis omnibus curetis. Ne si forte benigna haec admonitio nostra nihil apud vos effecerit, ipseque exponens evidenti suo damnò percussus, nos secundo hac de re necessum habuerit requirere, ut per alia quaedam media ipsi exponenti super omnibus etiam antea superinde agitatis iuribus suis plenarie satis fiat, a nobis procurandum sit. Hac itaque in re et nostra admonitione, benignae, et communis quoque justitiae respectu secus non facturi. Datum in civitate nostra Alba Julia, die 21. mensis Februarii, anno 1625.

Gabriel m. p.

Külczim: a rendes a löcsei tanácshoz.

(Eredetije Lőcse városa levéltárában.)

CCLXXXII. 1625. márcz. 4.

Serenissime Princeps stb.

Cum illud semper in votis habuerimus, ut singularis affectus nostri erga Serenitatem Vestram argumenta quavis occasione testata redderemus; nacti hoc etiam tempore in eam rem oportunitatem, praetermittendum haud putavimus, quin hisce nostris Serenitatem Vestram salutandam vellemus, huicque praesentium latori excellenti Veichardo Sculteto medico aulae nostrae ordinario quaedam Vestrae Serenitati referenda in commissis daremus. Cujus verbis, quidquid nomine nostro retulerit, uti indubiam fidem Vestra Serenitas ut adhibeat, eandem rogamus, ita omnis sinceri et amicissimi affectus nostri signa deferentes, eidem vitam felicem et rerum omnium ad vota successus comprecamur. Datum in civitate nostra Segesvár, die 4. mensis Martii anno domini 1625.

Serenitatis Vestrae

amicus et uti frater studiosissimus

Gabriel m. p.

Külczin: Serenissimo principi Domino Georgio Wilhelmo, Marchioni Brandenburgico, Sacri Romani Imperii Archicamerario et Principi Electori, Prussiae, Juliaci, Cliviae, Montium, Stettini, Pomeraniae, Cassubiorum, Vandalorumque, nec non in Sylesia, Crosnae, Carnoviaeque Duci, Burggravio Norimbergensi, Principi Rugiae, Comiti Marchiae et Ravenspergii, et Domino in Ravenstein etc. amico uti fratri nostro charissimo.

(Eredetije a berlini állami titkos levéltárban.)

CCLXXXIII. 1625. márcz. 20.

Illustr. et Mag^{co} nobis benevole stb.

Quae de singulari nostro erga christianissimum regem affectu, sinceri que studii voluntate Eadem hactenus etiam satis abunde perspecta habuit, ea cum uberius omni occasione declaranda velimus, praetermittendum haud putavimus, quin per praesentium latorem summum legatum nostrum, hoc tempore ad aulam Ottomanicam expeditum, generosum Joannem Gaspar de Giala-Kutha, aulae nostrae praefectum et capitaneum sedis Siculicalis Marus, fidelem nobis dilectum tandem hisce salutandam visitandamque susciperemus; requirentes insuper, ut quicquid nomine nostro dictus legatus noster eidem retulerit, verbis ejus in omnibus indubiam fidem adhibendam, benevolumque erga nos affectum suum, si qua in re necesse fuerit, declarandum velit, factura rem desiderio nostro cumprimis gratam, et statui suo non inidoneam. Cui de reliquo omnis propensae voluntatis nostrae

argumenta deferentes, vitam etiam felicem comprecamur. Datum ex arce nostra Fogaras, die 20. Martii anno dñi 1625.

Ejusdem D. V.

amicus benevolus

Gabriel m. p.

(Ered. Páris, Collection Godefroy Portf. 269.)

CCLXXXIV. 1625. márcz. 30.

Illustr. et Mag^{co} nobis benevole stb.

Binarum illius literarum, quas ad nos mense Februario hujus anni dandas voluerat, cum unae per residentem nostrum in aula Turcica, aliae per certum hominem ad nos transmissum cum fide redditae nobis fuerint, ex iis et praesentis negotii statum, et christianissimi regis heroica et plena magnanimitatis instituta abunde intelleximus. Quae cum merito semper magni aestimemus, tantique regis tam propensae erga nos voluntatis studium eo, quo par est, affectu suscipiendum velimus, eo majori erga Mattem ejus affectu ducimur, quod tantae personae legatum nobiscum animi sui sensa negotiique tam ardui consilia conferentem perspiciamus. Quod cum aequum etiam sit, regisque christianissimi voluntati consonum illud arbitremur, gratissimum nobis factura erit, si in posterum quoque eo candore negotia communicanda, nosque de omni rerum statu certiores reddendos haud praetermittet, cum praesertim illud certo sibi ut persuasum habeat, aequum est nos, quicquid studii, quicquid voluntatis erga christianissimum regem proficisci a nobis unquam poterit, nihil praetermissuros esse, quo illud cumulate omni occasione testatum reddi possimus. Reliqua cum legato nostro Constantinopolim jam expedito fusius eidem referenda in mandatis dederimus, totiusque rei praesentis seriem cum ea communicandam commiserimus, nihil dubitamus, quin omnia in rem necessaria ab eodem intellectura sit. Reliquum est, ut omnis propensae voluntatis nostrae studia erga eam def. . . ; intercessionem etiam ejus pro parte fidelis nostri Francisci Bornemisza (qui jam Constantinopolim dimissus est) tantum ponderis apud nos habituram esse sciat, ut is non frustra tantae personae intercessionem fuisse agnoscat. Quam divinae protectioni commendamus, omnemque felicitatem fidem comprecamur. Datum in arce nostra Fogaras, die 30. Martii ao dñi 1625.

Dñis Vrae

amicus benevolus

Gabriel m. p.

(Ered. Páris, Collection Godefroy Portf. 269.)

CCLXXXV. 1625. máj. 25.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb. Ez napok alatt itt fejevári városunkban egy boszorkány asszonyt megfogatván, és per torturam az examenre vonatván, a több helyeken levő boszorkányok között vallott ott Kassán Lakatos utczában Stregely Andrásnéra is, hogy efféle boszorkányosságban felette igen fő volna. Nem akarván azért olyan gonosz istentelen személyt sehol birdalmunkban büntetés nélkül elszenvetni: Hűségteknek igen serio hagyjuk és parancsoljuk is, ez megnevezett gonosz személyt mindjárt megfogatván, jó custodia alatt küldje be Fejérvárra, serio reá vigyáztatván, hogy el ne szaladjon. Secus non facturi. Datum Albae-Juliae, die 25. mensis Maii ao 1625.

Gabriel m. p.

Külczin: a szokott Kassa városának.*Alatta*: Exhibitae die 19. Januarii ao 1625. M. Wass m. p.

(Eredeti Kassa város ltárában.)

CCLXXXVI. 1625. j u n. 17.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes et circumspecti stb. Tegnap napon adaték meg az Hűségtek levele, melyben az pénzverő háznak arendálása felől alázatos könyörgése által requirál bennünket. Mivel azért ennek-előtte is atyai kötelességünkben meg nem fogyatkoztattuk, ezután is azon fejedelmi gratiánkat Hűségtekre terjesztenünk, és kívánóságokra járulunk el nem mulatjuk. Noha pedig vadnak egyebek is, kik az pénzverő házat akarnák arendálni, sollicitálnak s nem kevés hasznót is ígérnek, mindazonáltal ha ebből is kegyelmességünket megtapasztalja, azokat hátrahagyván, készek vagyunk Hűségtekkel transigálnunk és Hűségteknek conferálnunk. Kivántatik azért, hogy késedelem nélkül cum plenipotentialibus atyjokfiát elegendendő instructióval beküldeni, az ki Hűségtek nevével plenarie velünk transigáljon, ne késlelje, mivel alkalmas ideje, hogy az római császárral ő fgével tractálunk az pénznek állapotja felől, és ennek-utána jó pénzt is veretünk. Hogy pediglen hozzánk jöendő atyjokfia bátorságosban útját prosequálhassa, salvus conductusunkat is megküldöttük. Quibus stb. Datum Albae-Juliae, die 17. Junii, a. d. 1625.

Gabriel m. p.

Külczin: a szokott kassai tanácsnak.*Exhibitae* 21. Junii 1625.

(Eredetije Kassa város levéltárában.)

CCLXXXVII. 1625. j u l. 14.

Illustri ac mag^o stb. Philippo de Harley Baroni de Césy.
Gabriel dei gratia stb.

Illustris ac mag^o nobis benevole. L^{rae} Illustr. ac Mag. Dnis V^{rae} proxime elucubratae sunt nobis redditae, quae longe fuere gratissime praesertim, quod et statum rerum nunc decurrentium iudicarint, et synceri animi in nos sui affectum prona oblatione declararint. Quibus omnibus fuse cognitis et perspectis, nihil habuimus antiquius, quam ut nos resolvendo de singulis eandem informaremus, eaque per oratorem nostrum continuum referenda curaremus, cui ut studiose illa effectui mancipet, clementer demandavimus. Quare ut et relationi ejus fidem habeat, et quam hactenus erga nos continuavit propensionem, etiam deinceps conservando augeat, eandemque rogatam volumus. Cui de caetero omnis benigni studii n^{ri} argumenta etiam deferimus. Datum in civitate n^{ra} Marosvasarhely, die 14. mensis Julii a. d. 1625.

Ill. D. V^{rae}

benevolus
Gabriel m. p.

(Ered. Páris Coll. Godefroy Portf. 266.)

CCLXXXVIII. 1625. j u l. 31.

Gabriel stb.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem et gratiam nostram. Mivel físcusunknak bizonyos causáinak discussióját halasztottuk volt bizonyos okokból Kolosvárra való menetelünkre ad 22. Augusti, hogy ott hites assessorainkkal közönségesképpen kimenetelünk előtt decidáltatnók: Hűségednek annakokáért hagyjuk, sőt parancsoljuk is kegyelmesen, az megirt napon és helyen okvetlen legyen jelen, hogy a minemű causansok compareálnak, Hűséged is értelmét adíciálván, lehessen finalis decisiójok táblai assessorink előtt. Secus non facturus. Datum in civitate nostra Alba Julia, die ultima mensis Julii anno domini 1625.

Gabriel m. p.

Külczim: Generoso Michaeli Daniel de Vargyas stb.
(Eredetije fejedelmi nagypécsettél lezárva a Bónis cs. ltárában.)

CCLXXXIX. 1625. a u g. 24.

Sacra Romanorum imp. regiaeque Mtas dne benignissime.

Internuntius Mtis Vrae egr. Georgius Hozzutóthi cum Albam Juliam 20. die praesentis Neostadio venisset, postridie in colloquium admissus et mandata diligentissime exposuit, et literas reddidit, quas cum magna auiini promptitudine tum summa voluntate excepi ac perlegi. Grates Mti Vrae ago, quod pro innata sua

imperatoria benignitate munificentiae suae radiis me investiverit, ac hoc eminentiae titulo insigniverit, daturus certe operam, ut uberiores aliquando huius suae in me effusae propensionis fructus reponam, id persuasum cupiens nihil desiderari me passurum, quidquid vel ad dignitatem vel ornamentum augusti domus suae futurum animadvertens. Super delectu militis in ditionibus meis habendo quanquam annuiturum promoturumque me priori inter-nuncio declaraveram, nihilominus ut mea etiam erga Mtem Vram observantiae et obsequii indicia eluceant, non solum lubens desti-navi, verum in mandatis quoque generali ditionum mearum capi-taneo dedi, ut liberam destinatis ad hanc provinciam Mtis Vrae officialibus ubivis locorum facultatem largiantur, ac suppetias ferant, literario iusuper id publicari instrumento jussi. Insinuationem cusionis monetæ ad meliorem ligam revocandæ Mti Vrae placuisse, ac ordinationes pro communi bono ac mutuis inter vicinas gentes commerciis exercendis instituisse lator, et æquum censeo cura id mihi fuisse, ac etiam demandasse, quin ut maturius adulterinae, quibus passim ubique laboratur, tolli possint duorum hinc decursu mensium, ut eadem liga, qua ante disturbia in moneta-riis Mtis Vrae regni Hungariae cudebatur, me cudi inchoasse, imo ut caesarea moneta in praetacto regno Hungariae cusa in ditionibus meis ubivis summatur, ususque earum habeatur, publi-cari me curaturum, Mtas Vra certo sciat, non dubitans, praetacto in regno suo idem Mtem Vram observari mandaturam, et com-muni bono corresponsuram. Comitiorum publicatio peroportuna et necessaria mihi visa, mearum quidem ditionum Statibus et Ordinibus iniunctum, ut iuxta veterem regni consuetudinem libere ad ea publici bona ratione habita proficiscantur, eos tamen tardius affuturos aestimo, sero enim diactales sunt allatae et redditæ. De caetero Mti Vrae imp. ac regiae vitam felicem et diuturnam florensque imperium exopto. Datum in civitate mea Alba Julia die 24. Augusti anno 1625.

Mtis Vrae Imp. ac Regiae

servitor et studiosiss. et devotus

Gabriel m. p.

(Eredetije a primási ltárbán.)

CCXC. 1625. s e p t. 14.

Conventio,

Generosi Sigismundi Baresay de (*üres hely*) facta die 14.
Sept. anni 1625.

Habebit ad personam propriam per annum . . . 200 fl.

Item menstruatim ad equos 10 juxta communem consuetam-
que praetorianorum equitum nostrorum solutionem pensionem.

Actum Varadini die et anno praenotatis.

Gabriel m. p.

(P. II.)

Kivül: Anno dni 1625. die 16. mensis Septembris in arce Varad.
Acceptit pro prima angaria fl. 50. Item pro solutione menstruali fl. 40.

Alatta: Conventio s. acc. m. d. Sigismundi Baresai ao 1625.

(Eredeti gróf Kun Géza esaládi ltárában.)

CCXCI. 1625. szept. 20.

Gabriel stb.

Illustris ac magnifice nobis benevole.

Paulum Kereszturi de Nagy-Megier, fidelem nobis sincere
dilectum delegatum nrum certis quibusdam in negotiis nostris ad
fulgidam Turcarum imperatoris Portam ablegavimus, illique in
commisissis dedimus, ut eandem non solum nostro officiose salutet
nomine, verum etiam concredita sibi studiose referat et comme-
moret; quapropter ut praelibatum delegatum nrum et literali vultu
excipiat, et relatis eius fidem adhibeat, et quam hactenus erga nos
continuavit propensionem, eandem deinceps etiam conservando
augeat, desideramus. Certo sibi persuasum habens desiderari in
nobis nihil passuros, quicquid e re ejusdem futurum intellexerimus.
Cui de caetero omnis nri studii argumenta deferimus, felicemque
eandem valere exoptamus. Datum in arce ura Waradiensi, die 20.
Sept. a. d. 1625.

Dnis Vrae

amicus

Gabriel m. p.

(Ered. Páris, Coll. Godefroy 269.)

CCXCII. 1625. okt. 1.

Domine stb. Sacra stb.

Paucis ante diebus illustris passa Budensis begum Zol-
nokiensem, adjunctis eidem primariis quibusdam Turcis, ad me
ablegarat, ac, ut juxta constitutiones ad Sittwa-Torok sancitas
et tam in Wiennensi tractatu approbatas ac confirmatas, quam
proximo Strigonii celebrato ratificatas, pagos sub jurisdictione
mea existentes, qui olim tributarii fuerant, reddi eis ac tributa
solvi mandarem, instabat. Cum autem ii pacificationis Zithvatoro-
ciensis articuli sub regimine felicissimae recordationis Rudolphi
imperatoris constituti sint, et inclitum regnum Hungariae concer-
nant, ut Mattem Vram caesaream et regiam regniue status hoc

super postulatum requirant, respondi: quicquid Mattas Vra et regnicolae statuerint, id me approbaturum et executurum. Ea propter magco Melchiori Alaghi de Pacin, comitatus Zempliniensis comiti et consiliario meo, ac reverendo Stephano Telekessi praeposito Lelesiensi hanc commissionem imposui, ut Matti Vrae caesareae ac regiae fusius referant; quibus ut faciles praebeat aures et solita benignitate sua prosequatur, ac relatis eorum fidem habeat, quam diligentissime expeto, ac ut publicae tranquillitati consultum hocque eorum postulatum altiori consideratione discussum velit, rogo, nam si omnes ii pagi eis assignabuntur tributarii, potior regni pars jurisdictioni eorum cedit. Cui post oblata omnis synceritatis meae symbola vitam diuturnam et florens imperium exopto. Datum in arce Szatthmar, die 1. mensis Octobris, anno dui 1625.

Mattis Vrae Caesarea et Regiae

servitor studiosissimus ac devotus
Gabriel m. p.

Külczim: Sacrae Romanorum stb. stb. duo benignissimo. (P. II.)

(A Jászai-féle gyűjteményből. Nemz. Muz.)

CCXCIII. 1625. október 10.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes et circumspecti stb.

Fidelis noster mag. Michael Karoly de Nagy-Karoly, comitatus Zatthmariensis supremus comes et consiliarius noster etc. nobis sincere dilectus demisse nobis retulit se ad curandos filiolos suos charissimos nunc admodum valetudinarios opera eruditi Samuelis Spielenberger doctoris sive medici civitatis vestrae ordinarii summopere indigeret. Cum autem nobis constet eundem medicum vestrum brevi in possessione Monak vindemiarum scilicet gratia profecturum, vos harum serie benigne hortamur, quatenus praenominato doctori seu medico vestro, ut idem dicti fidelis nostri curiam aedesque in praenotato oppido Nagy-Karoly existentes accedere, ibidemque diebus aliquot curam filiorum eius continuare valeat atque possit, facultatem licentianque facere haud praetermittatis, expleturi ea in re omnimodam voluntatem nostram. Quibus in reliquo benigne propensi manemus. Datum in arce nostra Munkach, die 10. mensis Octobris, a. d. 1625.

Gabriel m. p.

Külczim: a rendes a löcsei tanácshoz.

(Eredetije Lőcse városa ltárában.)

CCXCIV. 1625. novemb. 7.

Gabriel dei gratia stb. Prudentes ac circumspecti stb.

Quod supremus ille arbiter ab initio conditi universi humanae naturae sapienter consultum voluerat, ut ortus eius causa iucundissima haec vitae societas, quae sanctissimae legis nostrae institutis definita est, fieri posset, illud continuo christiani populi usu, mandatorumque divinorum observatione, a tot retro seculis receptum cum sit, his institutis et clarissimi maximeque gloria principes, et etiam omnis hominum conditio usa, posteritati suae famaeque consulere sibi maxime necessarium existimavit. Eapropter cum nos etiam iam antea, fatis ita volentibus, coniuge orbati posteritati nostrae famaeque desiderio tangeremur, hoc cumprimis faciendum nobis esse putavimus, ut familiae domusque nostrae decori consulendo, principum christianorum necessitudines, arctioresque coniunctiones nobis comparandas iudicaremus, et quoniam deo, in cuius manu corda principum posita sunt, ita visum sit, ut ser. electorem Brandenburgicum ea de causa requirendum susciperemus, serenissimaeque sororis eius natu minimae matrimonium expeteremus, in eo cum ulterius processum per legatos nostros fuerit, tandemque negotium id deo auspice ita conclusum sit, ut serenissimam principem dnam Catherinam marchionissam Brandenburgicam, Prussiae, Juliaci, Cliviae, Montium Sedinorum, Pomeranorum, Cassubiorum, Vandalorum, nec non in Silesia, Crosnae, Cornoviaeque ducissam, Burgraviam Norimbergensem, Rugiae principem, comitissam Marcae ex Ravenspergii, Ravenstenii dnam etc. in legitimam thori sociam iuxta ritum almae matris ecclesiae susciperemus, eiusque deductionis ad nos nuptiarum solemnitatem praesentes hic in civitate nostra Cassoviensi ad diem 22. Februarii, anni proxime venturi celebraremus, Eisdem benigne requirendas volumus, ut ad diem iam dictum solemnitati nuptiarum nostrarum per certos homines e sui medio diligendos interesse velint, rem nobis gratissimam et omni occasione benevolentia et favore nostro demerendam facturi. Quas de coetero bene valere exoptamus. Datum in civitate nostra Cassoviensi, die 7. mensis Novembris, anno domini MDCXXV.

Gabriel m. p.

Külczim: a rendes a löcsei tanácshoz.

(Eredetije Lőcse városa levéltárában.)

CCXCV. 1625. nov. 9.

Sacra Caesarea Regiaque Mattas, Domine benignissime.

Cum et antiquae familiae ejus et ipsiusmet etiam generosi Ladislai Kun de Rosaly arcis et praesidii mei Zacchmariensis supremi capitanei merita illud exegissent, ut ampliora etiam favoris

argumenta eum declaranda susciperem, eapropter bonorum ejus in ditionibus meis existentium decimas eidem certa in summa inscribendas volui, qui cum benignum etiam Mattis Vrae caesareae et regiae consensum super eo expetat, Mattem Vram rogatam volo, ut respectu intercessionis meae inscriptionem meam benigno sub consensu confirmandam velit, cum et personam ejus idoneam et eum talem esse agnoscat, qui humillimis obsequiis suis benignitatem Mattis Vrae demereri sciat. Mihi quoque Mattas Vra rem gratissimis officiis meis demerendam factura, si praesertim intercessionem meam coram Vra Matte hujus ponderis esse agnovero. Cui de caetero vitam diuturnam et felicem prosperimosque rerum omnium successus exopto. Datum Cassoviae, die 9. Novembris, anno 1625.

Mattis Vrae Caesareae et Regiae

servitor studiosus atque devotus

Gabriel m. p.

Külczim: Sacrae stb. stb. dno stb.

(P. H.)

(A Jászai-féle gyűjteményből. Nemz. Muz.)

CCXCVI. 1625. nov. 12.

Gabriel stb. Prudentes stb. Salutem stb.

Certas quasdam merces medio fidelis nostri egregii Stephani Hattvani in Polonia ad nostram rationem coëmi curavimus, quae versus Bartphaensem civitatem erunt brevi educendae. Super quo amplissimum iudicem et cives diligenter requirimus, ubi eae merces nostrae ad ipsos pervenerint, non praetermittant currubus ordinatis eas Cassoviam ad eius camerae praefectum nostrum confestim expedire, rem gratiose recognoscendam nobis facturi. Quibus stb. Datum in nostra curia Tokaiensi die 12. Novembris anno 1625.

Gabriel m. p.

Külczim: a rendes a bártfai tanácshoz.

(Eredetije Bárfta városa levéltárában.)

CCXCVII. 1625. novemb. 19.

Egregii prudentes stb.

Adjon az úristen Kegteknek stb.

Im ő fge parancsolatjából Varannay uramot, varannai harminczadost küldöttük Kegtekhez, hogy valami rezevét (?) úgymint valami 300, ez mellett pisztrángot, kövi halat, rákot, császármadarat, valami szép indemia salátát és egyébféle ujságokat, a mit kaphat Ktek Lőcsén pénzünkért, hogyha Ktek ő fge kegyelmességét akarja venni, én is minden jó akarattal leszek Ktekhez. Valami 40 szánú ajtóra való pléheket kértem volt, hogy csináltattak volna, doctor uram írja, hogy egynehánya kész, avagy ha kész nem volna,

mindjárt csináltassa meg Ktek; valami egynehány asztalost is küldjön Ktek ide Kassára, valaminemő pínzt kívánnak, olyat adatok nekik munkájokért; az több dolgokat Varannay uramra biztuk, hogy mindent végezzen Kteekkel. Most megpróbálja ő fge is, az városok közül minemő jó akarattal vagyon ő fgéhez. Isten tartsa meg Kteket nagy jó egészségben. Cassoviae, die 19. Novembris, anno 1625.

Egr. Prudent. et Circumsp. D. V.

servitor amicus
Daniel Bikváry m. p.

Külczim: a rendes a löcsei tanácsához.

(Eredetije Lőcse városa levéltárában.)

CCXCVIII. 1625. november. 24.

Prudentes ac circumspecti stb.

Salutem stb. Isten minden jókkal stb.

Minemő előtte való dolgai legyenek az mi klmes urunknak házasságában való celebritásnak mivolta felől, az, tudom, nyilván vagyon Klteknél, melynek pompájához és exequálandó celebritásához többi között bizonyos feles számú tisztított sisakok is igen szükségesek, és mivel az idő csak előttünk levén, hirtelen itt azoknak mind szerit nem tehetjük, kellett Kteket is requirálnunk, kérvén szeretettel mint kedves atyánkfiait Klteket, hogy ebbeli szükségében ő fgének Ktek is lenne jó akarattal, és ott az Ktek városában levő mesteremberekkel csináltat (*így*) vagy 100 tisztított sisakokat mennél szebb munkával, egyéb munkátul megfogván őket; valami az ára leszen, jó pénzfül s ott való currens monetául megadják. Effelett penig ebbeli Ktek jóakarátját és kedveskedését mind urunk ő fge gratanter recognoscálja, s mind nagyobb dologban igyekezzük megszolgálnunk Kteeknek. Ezen is kérjük Klteket, mivel bizonyos tüzes szerszámoknak reparatiója is kívántatik, hogy az ott való Vaszerburg János nevű pattantyúst küldje alá ide Kassára mindjára, étele, itala és panasz nélkül való fizetésében semmi hiba nem leszen. Mindezekre igen hamar való válaszáat várjuk Kteeknek. Isten tartsa jó egészségben Klteket. Cassoviae, die 24. Novembris, 1625.

Prudent. ac Circumsp. D. V.

amicus paratissimus
Franciscus Perenj m. p.

P. S. Hogy Ktek valami gyűrű ökleltre való hasábos német kopjákat is, mennél felesebbet lehet, csináltasson, szeretettel kérjük Klteket.

Külczim: a rendes a löcsei tanácsához.

(Eredetije Lőcse város ltárában.)

CCXCIX. 1625. decz. 7.

Prudentes stb.

Servitorum stb. Isten minden jókkal stb.

Generalis urammal minap is levelünk által requiráltuk vala Kglmeteket, hogy az ő fge menyegzőjének celebritásához városában levő mesteremberekkel mennél hamarébb csináltatna bizonyos számú tisztított sisakokat és gyűrű öklethez való hasábos német kopjákat, melyre semmi resolúciónk ez ideig nem lévén, Kglmeteket kérem, resolválja hasznoson várakozásunk szerént magát, ő fge is ebbeli Kglmetek jó akaratját gratanter recognoscálja, s mi is megszolgáljuk Kglmeteknek. Kglmeteket kérem ezen is, hogy az tüzes szerszám körül való segítségre küldje alá ide Kassára ott lakó Vaszerburg János nevű pattantyúst, fizetésében semmi hátramaradás nem leszen, de hogy Kglmetek késedelem nélkül elküldje, Kglmeteket mint jóakaró uraimat felette igen kérem, választ várván mindezekre. Isten tartsa jó egészségben Kglmeteket. Cassovia, die 7. Decembris 1625.

Prud. ac Cir. D. Vrum

servitor et amicus paratissimus
J. Bornemisza m. p.

Küldésim : a szokott Löcse városának.

(Eredetije Löcse város ltárában.)

CCC. 1625. decz. 12.

Gabriel dei gratia stb.

Fidelibus nostris prudentibus stb.

Látván és értvén mindenfelé az elszenvedhetetlen nagy szükségét, drágaságot, arról minden rendeknek szünetlen való panaszkodásokat, melyet mindenek csak azelőtt cudált és eddig való garas pénznek tulajdonítának, akarván klmes atyai gondviseléssel ezeknek az inconvenientiáknak eleit venni, császárral ő fgével való egy értelemből az minemű ligára való öt pénzes, három pénzes garasokat és apró pénzt is most ujobban kassai és nagybányai minczházainkban vertenek és vernek ezután is, annak kibocsátásánál rendeltük klmesen az eddig való garas ususának teljességgel való abrogálását és annihilálását, úgy mindazáltal, hogy az Lengyelországban mostan jó réz polturának is semmi ususa ne legyen, senki avval a mi birodalmunkban sub amissione omnium honorum ne éljen, ne adjon semmit és ne vegyen, hanem az mostan kibocsátandó jó pénzinkkel és aranyal, tallérral éljen, minden egy aranyat két forintban, egy tallért százhuszonöt pénzben számlálván. Ezen dologról most ujobban császárt ő fgét megtalálattván, ő fge megígírte, hogy ez jövendő újesztendő nap

után mindjárt ő fge is az maga birodalmában ezenféle pénzt jártat, lengyel királyt ő fgét is megtaláltatja felőle, hogy ott is az polturát ezen ligára verjék, és azután az háromféle egy ligára vert pénz egyaránt járjon, és így minden kereskedések szabadon megengedtetnek, de különben magyarországi bort Lengyelországba vinni senkinek szabad nem leszen, hanemha kinek bor kell, jőjjön maga érette. Így azért nem lehetvén az mostan kibocsátandó pénz felől panasz, holott az mint írók, miud az három birodalomban el fog jární egyaránt: kegyelmesen hagyjuk és serio parancsoljuk minden rendbeli hiveinknek, ez decretumunknak publicálása után eo facto az eddig való garasnak ususát városában, tartományában teljességgel tollálja, abrogálja és annihilálja, piaczon derék vásárokon ez dolgot proclamáltassa és publicálja. De az mostan Lengyelországban járó rosz polturát is sub ammissione omium bonorum senki el ne vegye, se ne éljen véle, hanem csak az mostan kibocsátandó jó pénznek és aranynak, tallérnak legyen az felül megírt mód szerént szabados ususa; minden kereskedő rendek azért szabadon menjenek, jőjjenek, életeket, nyereségeket keressék, az marhát isten s igazság szerint való árrán adják, azonképen mészárosok, tőzsérek, kenyérrel és mindenféle éléssel kereskedő rendek szabadon, bizvást, és minden bátorsággal mindent vegyenek, házokban gyűjtsenek, hogy az piacok meg ne fogyatkozzanak, és magok is életeket találhassák óránként, mivel jó pénzt adnak mindenért, ki ezután mind az három birodalomban eljár, hogy immár az nagy drágaság és sok panaszolkodás forduljon jó állapotra. Az község is szabadon adjon vegyen mindent, az mit akar, városokra bizvást bevigye, mivel jó pénzt adnak, az kivel mindenütt élhet. Az eddig való pénz mindazáltal, hogy inkább az pénz birodalmunkban meg ne fogyatkozzék, senki ez országból ki (ne vigye), mert megengedtük és parancsoltuk nemcsak az tisztviselőknak, hanem minden uri, nemes vitézlő rendeknek is, hogy vigyázzanak, az országból ki s bejáró embereket szorgalmatosan megcirkálják, s ha ki ilyen garast ez országból kivinne, nemcsak az garast, hanem minden nála levő marhát, javait elvegyék, magát megfogják, és az garasnak fele legyen azé, az ki ez ilyenre reá talál, magát pedig az egyéb marhájával és az garasnak hasonfelével fogva magunkhoz hozzák. Ha kin azért mi esik szófogatatlansága miatt, magának tulajdonítsa; hanem ha kinek ilyen garasa vagyon, vigye az kassai és nagybányai minczházainkban, és onnat mindeneket jó péuzzel mással expediálnak. Secus nulla ratione facturi. Datum in civitate nostra Alba Julia, die decima secunda mensis Decembris, anno millesimo sexcentesimo vigesimo quinto.

Gabriel m. p.

(P. H.)

(Eredetije Kassa város levéltárában.)

CCCI. 1626. január 5.

Nobis amplissime dne amice stb. Salutem stb.

Kölleték Kldet ezen levelemmel megtalálnom, mivel tudom, nyilván vagyon Kldnél urunknak ő fgének tisztességes lakodalmának napja, ki miatt az épületeknek végbenvitelére az praefigált napig nem kevés mesteremberek kívántatnak; annakokáért esett értésemre, hogy ott az Kltek városában nyolcz asztalosmester vagyon, kiknek szolgálatjok naponként igen kívántatnék. Azért kérem Kldet mint uramat barátomat, hogy Klmed azokat az mesterembereket küldené ide Kassára, hogy annyival inkább végeztethetném el velek az épületeket. Noha az eperjesi város is ott lakoz az asztalosmestereket mind ide küldötte, de hogy el nem érkezhetnek azok az munkával. Valamit és mire munkálódnak, épen szolgálatjokról contentálom, úgy hogy nem fognak utánam panaszkodni. Klmed is parancsoljon énnekem, nagyobb szolgálattal és barátsággal leszek érette. Éltesse isten Kldet jó egészségben. Datum Cassoviae die 5. mensis Januarii a. 1626.

Nobis ampl. Dⁿis V^{rac}

servitor et amicus

D. Bélawáry m. p.

P. S. Gávai Péter uramat ő klmét urunk ő fge néminemű dolgainak végben vitelének bocsátotta Olomutz felé. Mint hogy azért sietséggel kellett menni, a ki nem kicsin dologban jár, az ő fge tekinteteért legyen Kld ő klnek mind lovak, szekerek dolgából, aszerént gazdálkodásból segítséggel, hogy annyival inkább az ő fge ő klnre reá bizott nagy dolgában hamarébb eljárhasson és idő haladék nélkül végben vihesse.

Küldésim : a rendes a löcsei tanácsához.

(Eredetije a löcsei városi levéltárban.)

CCCII. 1626. j a n. 10.

Az úristentől Kgdnek ez újesztendőnek minden részei következendőkkel együtt hogy boldogul kívánsága szerént megáldassék, szüüből kívánjuk. Kdgnél nyilván vagyon, hogy az úristen akarattából ő felségétől rendeltetett jegyesünket ez napokban útra indítják, kiért commissariusinkat expediáltuk, és utjok Solnára leszen; tudván pedig annak az földnek szük voltát, tartunk attól, hogy egy-egy megszálló helyben elegendő élest nem találunk, kiváltképpen ha idején arról nem prospiciálunk. Annakokáért kényszerítettünk ez levelünket megadó főember szolgáinkat expediálnunk a végre, hogy Solnától fogva Löcséig az szálló helyekben élest szereztesse pénzünkért, de nem levén ismereti azon a földön,

szüksölködünk az Kgd jó akaratja nélkül. Hogyha azért Kgd meg nem bántódik velem, szeretettel kérjük, rendeljen jámbor szolgálói közül arra, kik pénzünkért az Kgd jószágában szerezzenek egy hálásra való életet, kit Kgd ha oda szállíttatni parancsol, (mely keveset teszen), Kgd-tól nagy háladással vesszük. Hogy pedig maga el ne maradjon, hanem Kassára együtt az fejedelemszennyal alá jöjjön, felette nagy szeretettel kérjük, mert volnának Kgd-dal egy óráig való beszélgetésink, mely az mostani jó alkalmatossággal meglehetne. Végezetre Szunyog Gáspár jelenté, hogy Kgd-et itt alatt való kevés jószága végett megkeserítették volna, mintha mi Kgd-tól el akarnánk vétetni; igen csudálkoztunk rajta, hogy Kgd elhitte. Kévánjuk azért, hogy olyan ítéletben mi felölünk ne legyen, mert megmondott szavainkat nem szoktuk megváltoztatni, annál inkább Kgd-hez és szerelmessihez való igaz szeretetünkben fogatkozást, az míg mi élünk, (s véltük azt), nem talál. Kgtek ebben megnyugodjék s ezen dologról Szunyog uram által, bővebben declaráltuk magunkat. Az úristen Kgd-et éltesse és tartsa meg jó egészségben. Albae Juliae, 10. Januarii, 1626.

Kgd igaz jó akarója

Gabriel m. p.

Külczim: Spectabili ac magnificae dominae comit. Elyzabethae Czobor de Czobor Szent Mihály, ill^{mi} quondam comitis Georgii Thurzó de Bethlenfalva, alias regni Hungariae palatini etc. relictae viduae nobis honorandissimae.

(Eredetije, mely a külczimen kívül egészen Bethlen Gábor írása a m. kir orsz. ltár kincst. oszt. Act. Thurz. Fasc. 93. No 97.)

CCCH. 1626. j a n. 18.

Tituli praemissio.

Spectabilis et magnifice vicine nobis.

Kegyelmed levelét, kit 16. Decembris irt minekünk, 15. praesentis mensis adá be szolgálja, melyet megolvastunk és minden részét megértettük. Az mi levelünkre való Kgd resolútiójának haladása semmit nem incommodált, tudjuk Kgd-nek hivataljában való szorgalmát és foglalatosságát. Az rabok elbocsátását váradi vicekapitányunknak ezelőtt egy holnappal megparancsoltuk, kiket tudjuk, elszabadított, voltak közel százan; ottben is az kik voltak, többet száznál eliberáltunk. Az keresztyéneknek sanyargatásában nem szoktunk uram gyönyörködni, kiket mi nem oly kegyetlenséggel tartatunk, mint az mi hadainkból elfogott néhány szegény legényeket kénzottanak az ő felge vitézi, melyet magok is referálhatnak, ha igazán akarnák (?) megmondani. Otalmazzon az úristen ennekutána mimagunkat az olyan állapattól, az egész

keresztységnek kára, gyalázatja forog abban, mikor egymás vérét ontjuk, országokat pusztítunk, az idegen nemzetnek ellenben sziveket bátorítjuk, örvendeztetjük és birodalmokat erősítjük, ha fejenként egyaránt akarnók, bizonytal elhigye Kegd, soha ansa arra többet nem adatnék etc. etc.

Az soproni gyűlésben lött végezéseket az mi illeti, azt mostan nem disputáljuk sem pro sem contra, látjuk az Kegd írásából az ratiókat, melyeket diligenter megolvastván, találánk egynehány punctokat, melyek világos documentomúl lehetnek némely dolgokban. Adná az úristen, lennének mindenek úgy, mint Kegd láttatik írásában érteni, de az dolgoknak naponként való eventusi, és az niclspurgi capitulatióknak violálások az soproni gyűlésben praecise az mi személyünknek authoritásunknak derogamenjére tendáló s emendáltatott némely articulusok contrariumot mutogatnak és bizonyítanak; avagy talán mi nem értjük, mivel mi soha deákúl nem tanoltunk, magyar írásnál egyebet sem tudunk.

Mely dolgok minthogy teljességgel az szent békességgel láttatnak ellenkezni, az mi vékony opinióunk és értelmünk szerint a végre akartuk római császárt ő felségét alázatosan mind azokról requirálni és intercedálni az szegény országok békességének megtartásáért, a mint birodalmunkban való liveinket ezen dolgról tudósítottuk volt, de igazán írjuk, sok idegen hírek, felőlünk való tanácskozások idegenitettenek eddig attól bennünket, az ő felsége imperiomban való meneteli is interveniálván, halasztatta requisitiókat. Harmadik is vagyon obstaculumúl, kívánatinknak illetlen excipiáltatások és tractáltatások; mi ő felségének legkissebbik postáját is az ő felsége nagy méltóságáért igen nagy becsülettel szoktuk látni, tractálni az mi kicsin állapotunk szerint, mi is szeretjük az becsületet; mindazáltal isten ő felségét meghozván Bécsben, nem halasztjuk alázatosan ő felségét requirálni és intercedálni az békeségnek fenállásáért, kit mi teljes erőnkkel, tiszta szívvel igen sincere kívánnánk megmarasztani, stabiliálni; akarnók is, mikoron valamely értelmes tiszta conscienciájú személylyel ő felsége belső tanácsi közül beszélhetnénk azon dolgokról, Sándor János is jőne alá, innét az mi commissariusink is compareálnának és hallaná az ő felsége hiteles tanácsa minden állásoknak relatióit, érthetnök világos értemit az niclspurgi conditióknak, mert a mit palatinus uram reánk fogott és ország előtt gyalázott vélle, az isten máról holnapra való maradásunkat ne engedje, ha soha hírrel is hallottunk [eb]ben, hanem Sopromból megjött követünkötől értettük (?), nemhogy tacite mi valami absurdumnak consentiáltunk avagy annuáltunk volna; világosb magyarázatot nem is gondoltunk, hogy valaki telhessen az conditióknak, a mint ott literaliter specificáltatott és azt mind ő felge s mind mi hittel

confirmáltuk. Kegd minket tartson jóakarójának. In Etéd (?) 18. Jan. 1626. (*A datum más kézzel.*)

(Fogalmazvány Bethlen kezével. Nagyon elhalványult, s elmosódott ténával, Gyulafejérvári újabb lybus.)

CCCIV. 1626. jan. 25.

Amplissime domine amice stb.

Kivánok istentől jó egészséges hosszú életet megadatni Kldnek. Továbbá Klmed énnekem megbocsásson, hogy urunk ő fge mostani nagy szükségében Kldet költetik gyakorta molestálnom, mivel képíró mesterek kívántatnak, itt penig az mely képíró vagyon, maga elégtelen lévén, irt az Kltek városában levő képíró némely legényeknek, hogy melléje eljönnének és fizetésért segítséggel lennének neki. Kldet azért kérem szeretettel, promoveálja úgy az dolgot, hogy jőjjenek valami képíró legények az itt való mellé, megfizetik jó pénzzel nekik, csak késedelem nélkül jőjjenek el. Ez mellett Kürthy György uram az tokaji harminczados ugyan ő fge szükségére fogad valami sütőket, Klmed abban is legyen jó segítséggel, megszolgálom Kdnek. Eandem beue valere cupio. Datum Cassoviae die 25. Januarii, 1626.

Ampliss. Dom. Vrac

amicus et servitor
D. Bélawári m. p.

Külczim: a rendes a löcsei tanácshoz.

Exhibitae 29. Januarii etc.

(Eredetije Lőcse város levéltárában.)

CCCV. 1626. január 26.

Szolgálatomat ajánlom Klteknek, mint énnekem jóakaró uraimnak. Isten sok esztendeig kedves jó egészségben éltesse Klteket.

Következendő nagy biztomban kénszeríttetem Klket ez levelem és jámbor szolgám által megtalálnom, mivel az mi klmes urunk ő fge lakodalmára való czipó süttetésének gondja én reám vettetett, sütőim penig igen kevesen vadnak, de az mint bizonyosan végére mentem, itt az Kltek városában találtatnak oly emberséges jó sütő férfiu mesteremberek, az kiknek azonkívül is kevés dolga vagyon itthon, kérem Klket mint énnekem jóakaró uraimot, Kltek mutassák ez dologban annyi jó akaratját, hogy kénszerítse Kltek az itt való sütő mesterembereket és sütő szabadlegényeket is ide Kassára az mi klmes urunk lakodalmára való czipósüítésre alájönni fizetésért. Klket mint énnekem jóakaró uraimot kérem, az én jövendőbeli szolgálatomért ne szánja Klmetek én tőlem annyi jó-

akarattját, Kltek egy-egy hónapra való fizetésről végezzen velek, noha itt csak két hétig kölletik nekick sütni, de az ő alájövetelek és felmenetelek reátelik egy hónapra. Én addig ki sem hozom őket, meg sem inditom házoktól, valamíg meg nem fizetek nekiek jó pénzöl. Kltek énnem parancsoljon, ha miben én tudok Klteknek szolgálnom, szeretettel igyekezem Klteknek szolgálnom mint jóakaró uraimnak. Kedves választ várok Kltektől mint jóakaró uraimtól. Isten sok esztendeig kedves jó egészségben éltesse Klteket. Datum Eperiesini, die 26. Januarii anno 1626.

Klteknek szeretettel szolgál

Kürthy György m. p.

Kivül: Az Tisztelendő és böcsületes löcsei főbiró uramnak és az böcsületes nömös tanácsnak etc. nekem jóakaró uraimnak adassék ez levelem.

Más kézzel. Exhibitae 26. Januarii, anno 1626.

(Eredetije Lőcse város levéltárában.)

CCCVI. 1626. január.

Instruzione a Tomaso Fornetti interprete del re christianissimo alla Porta Ottomana andando per parte mia in Transilvania per trattar con esso principe delle imprese contra la casa d'Austria.

Tomaso Fornetti essendo con l'ajutto di dio giunto alla corte del seren. prencipe di Transilvania, dove s'incaminarà, con ogni diligenza cercherà primieramente in detta corte, dove potrà ritrovare, il s^{re} Francesco di Bornemizza gentilhuomo Transilvano, e doppo d'haverlo ritrovato, pregarà detto gentilhuomo d'andare solo ad avisare il detto sereniss^o prencipe di Transilvania della giunta di detto interprete Fornetti et ricercare da sua Ser^{ta} audienza la più secreta e particolare sarà possibile. Alla quale essendo introdotto,

Presentarà detto interprete Fornetti la mia lettera a sua Ser^{ta}, alla quale farà ogni complimento per parte mia, la qual lettera essendo in creanza sopra di detto interprete Fornetti, sarà bene che si astengha di proponere cosa alcuna della sua comissione a sua Serenità insin'a tanto che lei abbi letta e li commandi di parlarli della detta sua commissione.

Essendo detto interprete Fornetti commandato da detta sua Ser^{ta} di esporli detta sua commissione, li dirà, come l'anno passato il suo ambasciatore propose in casa mia da parte di sua Ser^{ta} tanto a me, come alli signori ambasciatori d'Inghilterra, Venetia et Hollanda, li quali si erano a ciò radunati in detta mia casa, cioè

Che sua Ser^{ta} secondo le lettere che il detto sig^r ambasciatore essibi di lei offeriva, di volere fare una pottente diver-

sione di trentacinque o quarantamilla huomini nelli paesi sottoposti o pretesi di esserlo alla casa d'Austria mediante due condizioni, la prima :

Che sua Ser^{ta} voleva essere sicuro che li re e li prencipi, per li quali haveva da dichiararsi, non facessero alcuno trattato di accomodamento senza che lei fosse compresa in quello espressamente et nominatamente. L'altra :

Che detta sua Seren^{ta} tanto per mettere in piedi la sua armata come per mantenerla, desiderava quarantamilla tallari ogni mese, mediante le quali due condizioni sua Ser^{ta} prometterebbe et o obligarebbe di non intrare in trattato nessuno, con qual si voglia prencipe della casa d'Austria, nè altri senza l'espresso consenso et approbatione delli sudetti re et prencipi.

Le quali proposte intese tanto da me quanto dalli altri ambasciattori, ciascheduno promise rispettivamente et assicuro il detto sig^r ambasciatore di sua Ser^{ta} di farne avisati li padroni loro per farne poi intendere la risposta a detta sua Serenità.

Et io havendo havuto la riposta del re volsi intendere, se li altri detti sig^{ri} ambas^{ri} d'Inghilterra, Venetia et Hollandia l'havessero parimente havuta dalli loro patroni per ricognoscere, se li ordini loro si conformassero a quelli che ho havuto in materia delle dette propositioni di detto sig. ambasciattor Transilvano.

Et havendomi ciascheduno di detti sig^{ri} ambasciattori fatto sapere di non havere havuto sopra ciò nessuna risposta dalli loro patroni, io mi sono risoluto di essequir solo et con prestezza, quanto sua Ma^{ta} m'ha ordinato per risposta alle propositioni di detto seren^o prencipe.

Et se bene sua Ma^{ta} mi comandava di trattare quà con l'ambasciatore o residente di detto seren^o prencipe, m'ha parso di non doverlo fare atteso che tanto io quanto li altri sig^{ri} ambasciattori si siamo accorti che li affari che habbiamo comunicati con li sig^{ri} residenti di sua Ser^{ta} sono stati subito divulgati (non sappiamo per qual mezzo) al sig. residente del imperatore.

Per questa consideratione ho voluto mandare il detto interprete Fornetti direttamente al detto seren^{mo} prencipe per farli intendere per risposta quanto segue, cioè :

Che sua Ma^{ta} continuando l'affettione sua verso la persona di detto seren^o prencipe, la quale li fece cognoscere per avanti ha havuto molto a grata la devotione sua a servire alli suoi interessi fondati giustamente sopra l'oppressione delli suoi amici et confoederati.

Et per questo desiderando che le propositioni sudette fatte da sua Ser^{ta} habbino il loro effetto et che la diversione segua nelli

paesi sudetti sottoposti o pretesi di essere alla casa d'Austria, sua Ma^{ta} m'ha comandato di far intendere al detto sereniss^o prencipe che accettando le dette sue propositioni, intrarà volentieri nella spesa della sua portione cioè del quarto delle dette quaranta milla piastre, purchè detto seren^o prencipe si armi pottentemente, quanto prima et cominci qualche apparante atto d'hostilità sopra li sudetti paesi per causare la diversione che si desidera, et che oltre quella diversione sua Ser^{ta} prometti di non far mai la pace, se non del consenso espresso di sua Ma^{ta}, et mediante quelle due cose sua Ma^{ta} promette di non terminare mai nè per pace nè per tregua li affari di Germania con l'imperatore senza comprenderci il detto seren^o prencipe. Et se per caso il re d'Inghilterra, la Sig^{ria} di Venetia et li sig^{ri} Stati Generali non havessero fin adesso accettato per li loro particulari le dette propositioni di detto serenissimo prencipe nè incaminato ancora alcun trattato sopra quelle et che per quella causa quel quarto delle quaranta milla piastre, il quale sua Ma^{ta} offerisce di dare, non venisse accettato da sua Ser^{ta} l'interprete Fornetti dirà a detto seren^o prencipe che sua Ma^{ta} li darà per una volta tanto cento milla fiorini cioè cinquanta milla scudi di Franza a raggione di tre lire il scudo, acciò che facci, quanto prima quella pottente et effettiva diversione che ha offerto di fare et che si desidera.

Et perchè le dillationi prejudicano sommamente alli buoni disegni che si ha in materia della suddetta diversione, saria buono et mi parerebbe essere necessario che in quel mentre che sua Ser^{ta} apparecchierà il suo armamento ella mandasse qua con ogni dilligenza il sudetto sig^{ro} Francesco di Bornemissa o solo o accompagnato da chi altro piacerà a sua Ser^{ta}, provisto d'un pottere o procura autentica di lei, come è necessario in simili occasioni, cioè di pottere concludere et obligare il prencipe alle conditioni di sopra in quello concernerà questo affare, acciò che sole facci anche da canto mio reciprocamente apparere del spècial pottere che ho da sua Ma^{ta} per questo affare, il qual pottere mio non sistende più oltre ne più largamente di quello ho dichiarato di sopra, et oltrà per dare al detto sig^r de Bornemissa ogni siccurtà per mano mia delli dannari, che si haveranno da dare a sua Ser^{ta}, li quali dannari secondo il desiderio suo si pagharanno qua subito, che sua Ma^{ta} haverà havuto conto della conclusione del mio trattato con sua Ser^{ta} et che si sapperà, che lei habbi dato principio alla diversione,

Et caso che sua Ser^{ta} accetti l'uno o l'altro delli doi partiti, sarà sempre necessario che il sig^r di Bornemizza venghi qua da me con ogni dilligenza per le raggioni sudette cioè per vedere il pottere mio et pigliare da me le siccurtà del detto pagamento, et di più ancora, per accelerare il detto affare, il quale non può essere

messo in più longa negotiatione senza causarli la sua rovina et perdere le congiunture, che si vogliono pigliare sopra il stato presente delle cose della christianità. Per questo sua Ser^{ta} sarà supplicata humilmente per parte mia da detto interprete Fornetti di pigliare le sue resolutioni et farmele intendere quantoprima.

L'interprete Fornetti doppo d'havere proposto tutte queste cose a sua Ser^{ta}, potrà per la mano del detto sig^r di Bornemizza solo et in presenza sua et non da nezzuno altro far, tradurre questa sua instrutione in lingua lattina per darla al detto seren^o prencipe acciò che la possa vedere minutamente et al suo comodo et se accadesse che il detto sig^r di Bornemizza non si ritrovasse in corte di sua Ser^{ta} o in qualche luogo là intorno, potrà l'interprete Fornetti offerire al prencipe questa sua instrutione a farla tradurre in tal lingua, che a lei piacerà, ma in presenza di detto interprete Fornetti.

Et perchè il viaggio di detto interprete Fornetti si fa sopra altri pretesti, che quello di che si tratta, dirà in ogni occorrenza et publicarà lui essere mandato in Transilvania per stabilire un negozio di piombo, cera et altre mercanzie che ci aboundano per farle callare per il Danubio in mar Negro et qua per portare in Franza et altre coste di christianità sopra li nostri vascelli secondo che già si propose li anni passati.

Et caso che il detto interprete Fornetti non ritrovasse il detto sig^{ro} di Bornemizza in corte del seren^o prencipe di Transilvania, non si farà introdurre, se sarà possibile, da altra persona a presentarsi a sua Ser^{ta}, ma cercherà di accostarsene da se stesso accortemente in qualche occasione et tempo, che sua Ser^{ta} non fosse in publico, ma in privato et così presentarli di sua mano la lettera che li scrivo, acciòche quando li esporrà questa sua commissione, non possa essere inteso d'altro, che da sua Ser^{ta}.

Si ricorderà l'interprete Fornetti essere necessario che lui ritorni qua con il detto sig. di Bornemizza, et caso che il prencipe non fosse in Alba-Julia, andará a cercarlo in qual si voglia altra banda che si ritrovarà, et trattando con sua Ser^{ta}, potrà eccitarlo a non perdere una occasione tanto opportuna et vantaggiosa per accrescere la sua grandezza et reputatione.

Et essendo detto interprete in detto Alba-Julia, pigliarà informazione dove et in qual parte è la casa o castello del detto sig^{ro} Francesco di Bornemizza, et essendone chiarito, non sparagnarà la opera d'un messo a posta per andare ad avisarlo del suo arrivo et convittarlo a venire quanto prima in detto Alba-Julia, dove l'aspetarà per transferir di compagnia in detta corte del prencipe.

CCCVII. 1626. február 12.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes ac circumspecti stb.

Cum iam tempus deductionis ad nos ser. principissae sponsae nostrae appropinquet, ipsaque itinere incepto, propediem cum omni comitatu appulsura sit, quoniam pro commodiore hospitii loco in civitate earum de via divertendum illis necessario erit, easdem benigne hortamur et requirimus, ut si quid in hospitio principissae reformandum, et aptiori modo januis in viciniam adaperiendis disponendum erit in eo et rei culinariae loco coaptando, ulterius etiam si quae in re requisita fuerint, in iis studium suum et voluntatem erga nos declarandam velint, facturae nobis hoc necessario tempore rem gratissimam, omnique benevolentia et favore nostro quavis occasione benigne demerendam. Quibus de caetero bene favemus. Datum in civitate nostra Cassoviensi, die 12. Februarii, anno 1626.

(Bethlen kezével :) Vestri benevolus

Gabriel m. p.

Külczim: a rendes, a löcsei tanácshoz etc.

(Eredetije Lőcse városa leveltárában)

CCCVIII. 1626. febr. 17.

Prudentes ac circumspecti viri domini et vicini nobis observandissimi. Salutem et benevolentiam nostram.

Mivel asszonyunkat ő felségét naponként várjuk nagysárosi házunkhoz, minthogy utában közelget is ő felge hozzánk, teljes jó indulatunkból pedig ő felgének akarván kedveskedni és itt nagysárosi házunknál ő felgét megvendégeljük, isten ő felge hozzánk hozván, Kegteket mint jóakaró szomszéd urainkat szeretettel kérjük, Kegtek kedveskedjék nekünk arra való közönséges szükségünkre vagy száz ón tálakkal és annyi ón tányérokkal, esmét vagy tizenhat kétfülű vasfazékkal. Mi is Kegteknek hozzánk való kedveskedéséért nagyobb dologban igyekezünk kedveskedni. Az kiadott tálakra tányirokra és fazekakra szorgalmatos gondot viseltetvén fogytkozás nélkül megtérítjük Kegteknek. Tartsa isten Kegteket jó egészségben. Datum in curia nostra Nagy-Saarosiensis 17. die Februarii, anno 1626.

Earum prud. ac circumsp.

D^{num} V^{rarum} vicina et benevola

Susanna Lorantffy.

P. S. Kegteket azon is kérjük szeretettel, Kegtek egynehány avagy tizenhat főfazekakat is adasson ki, öreg kétfülüket, ha mi

hennek eltörök, Kegteknek az úrát megadjuk, az maradandó ípeket pedig megküldjük Kegteknek.

Külcím: a bártfai tanácshoz: »assessoribus consultissimis etc. dominis et vicinis nobis observandissimis.«

(Eredetije Bártfa városa levéltárában.)

CCCIX. 1626. febr. 25.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes stb.

Böcsületes hívünket Prépostvári Sigmund uramat az főaszszonyokkal egyetemben bocsátván az fejedelemasszony eleiben, hogy böcsülettel excipiálják és onnan ide tisztességesen kísérik, mivel addig ott leszen köztetek, míg elérkezik: intjük őket sőt kegyelmesen requiráljuk, rendeltessen nekik illendő szállásokat városukban, melyet tőlök kglmesen veszünk. Bene valeant. Datum Cassoviae die 25. Febr. 1626.

Gabriel m. p.

Külcím: Prudentibus et circumspecti judici primario coeterisque juratis civibus l. ac r. civ. Epperjesiensis stb.

(Eredetije Eperjes városa ltárában.)

CCCX. 1626. márcz. 4.

Sacra stb. Domine stb.

Cum multa exstent Mattis Vrae caes. et regiae benigni erga me affectus argumenta, eaque talia, ut quibusvis officiis Matti Vrae pro iis responderi a me aequum esse arbitror, eo magis cum hoc etiam tempore per legatum suum regni Hungariae cancellarium augustissimae personae suae praesentiam repraesentare caesareaeque et regiae inclinationis suae symbola testata reddere benigne voluerit. Quae cum mihi gratissima acciderint, atque pro hac tam benigni affectus ejus voluntate humanissimas Matti Vrae, uti aequum est, gratias agam, ita quidquid unquam a me officii, quidquid gratissimae voluntatis erga Vram Mattem augustissimamque domum ejus proficisci poterit, illud constantissima voluntate semper deferendum esse cupio; reliqua cum per legatum suum hic mecum acta Mattas Vra ab eodem intellectura sit, nihil superest, quam ut post delata iterum iterumque synce- rissimi studii mei erga Vram Mattem argumenta, vitam diuturnam et felicem, prosperrimos rerum omnium ad vota successus, tran-

quillumque et pacatum imperium Matti Vrae ex animo exoptem.
Datum Cassoviae die 4. Martii, anno 1626.

Mattis Vrae caesareae et regiae
servitor studiosissimus et devotus
Gabriel m. p.

Külczim: Sacrae stb. stb. (P. H.)
(A Jászay-féle gyűjteményből. Nemz. Muz.)

CCCXI. 1626. márcz. 14.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes et circumspecti stb. Az mely huszonhatezer forintot mi ennekötte az kassai minczházban pagamentumra adtunk volt, mely Húségtek és Kossier Mihály között az minczház dolgának változásakor eloszlott, mivel most az pénzre sok és nagy szükségeink vadnak, parancsoltunk nemzetes Bélavári Dávid hívünknek kassai kamoránk praefectusának, hogy azon pénzt Húségtektől leválván, nekünk administrálja. Serio hagyjuk s parancsoljuk Húségteknek, ez levelünket vevén mingyarást azon 26,000 forint dolgát igazítsa úgy el finaliter, hogy az summát Bélavári Dávidnak minden késedelem nélkül administrálhassa, mostani szükségeink pénz dolgából a miatt meg ne fogyatkozzanak, kit nehéz animadversiók nélkül el nem szenvednénk Húségteknek. Annakfelette mivel mostan az soproni gyűlésben az nemes ország az contributio felől való előbbi constitutióját renoválta, azon taxa esik Húségtekre, a melyet ezelőtt contribuált. Annak percipiálása felől is parancsoltunk azon praefectusunknak, (hogy) Húségtek azt is az ő requisitiójára fogyatkozás (nélkül) administrálni semmiképen el ne mulasztssa. Secus sub gravi animadversione nostra non facturi. Datum in arce nostra Echediensi, die 14. Martii, a. d. 1626.

Gabriel m. p.

Külczim: a rendes.

Exhibitae die 16. Martii 1626.

(Eredetije Kassa város levéltárában.)

CCCXII. 1626. márcz. 22.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes et circumspecti stb. Kolosváratt lakozó néhai Kakas István meghagyatott özvegye Somogy Margitta asszony adja alázatos könyörgése által értésünkre, hogy ott az Húségtek kassai városában lakó fegyverneki Szabó Balás ez exponensnek édes leányátul való gyermekire, Gellei Erzsébetre és Gellei Istók-
ra (kik Kakas Judit aszontul, Kakas István leányátul valók),

iure et legitime őstől reájok maradott nézendő házban lakván, azt tőlök teljességgel elidegeníteni vér ellen igyekeznek, jóllehet az árvákra őstől maradott volna, és csak valami levis pretaextussal akarná megtartani, árva unokáinak nyilván való nagy kárára és praeiudiciumára. Mely ügyében akarván igaz törvény szerént promoteáltatni, könyörög azon, hogy jure optimo secundum justitiam dei Hűségtek által decidáltassék ez causája és igazsága láttassék meg. Mivel penig az ki dolgát törvénnyel igazodni kívánja, az igazságra igyekezik az: hagyjuk s parancsoljuk is serio Hűségteknék, ez levelünket vevén, in prima statim sede vestra judiciaria ez dolgot felvevén, igaz törvény szerént discutiálja, és ex utraque eius (?) justitiam administráljon igazságot. Sic itaque facturi. Eisdem de coetero benigne propensi manemus. Datum in civitate nostra Colosvariensi, die 22. Martii, anno domini 1626.

Gabriel m. p.

Külczim: a szokott.

Exhibitae 13. Junii 1626. M. Wass.

(Eredetije Kassa város levéltárában.)

CCCXIII. 1626. márcz. 30.

Sacra stb. Domine stb.

Cum hactenus etiam caesareae et regiae Mattis Vrae singularis erga me benignitatis et benevolentiae favor satis superque constiterit, illudque certissimis argumentis compertum haberim Mattem Vram omni occasione benigni animi sui voluntatem erga me declaraturam esse, eo certiori spe eandem hoc tempore requisitam volui, nullum dubitans, quin Vrae Matti optime cognitum sit serenissimum electorem Brandenburgicum hisce diebus sorori suae tunc sponsae, iam autem conjugii meae dilectissimae serenissimam principem dominam Annam Sophiam ducissam Brunsvicensem, sororem suam natu majorem affinem meam charissimam comitem adjungere voluisse unacum reverendo et illustri Adamo comite Schwarzenburgico, aliisque ex aula dilectionis ipsius praecipuae nobilitatis viris, qui cum dicta ducissa hucusque in Transylvaniam conjugem meam comitati sint, reditum iam ad serenissimum electorem maturare voluerunt. Etsi autem nullum mihi dubium de securo serenissimae ducissae Brunsvicensis, comitisque Schwarzenburgici et reliquorum eidem adjunctorum per ditiones Mattis Vrae transitu sit, eamque solitam augustissimae domus suae Austriacae humanitatem praeclarasque caesarei et regii animi sui virtutes omni occasione erga omnes et praesertim tanta officii, cognationisque erga Mattem Vram inclytamque domum ejus necessitudine devinctos principes declara-

turam esse sciam, tamen ut certius serenissimo electori Brandenburgico, hisque omnibus Mattis Vrae benigni animi voluntas constet, Eandem enixe rogatam volo, ut pro securo per ditiones Mattis Vrae transitu salvi passus litteras per hunc cursorem meum ea de causa expeditum benigne transmittere, et si qua in re necesse fuerit, ut omni ope redeuntibus praesto sint, ad praefectos suos clementer mandata dare dignetur. Factura Mattas Vra et conceptae omnium de ejus eminentissimarum virtutum laude, opinioni et etiam spei meae, quam de praeclara erga me voluntate Mattis Vrae semper certam habui cumulatissime satis. Denique cum saepius pro ea, quae inter serenissimum electorem Brandenburgicum et me intercessit, cognationis necessitudine certos visitandi ejus causa ex nostris una cum serenissima conjuge mea transmittere ad ipsius dilectionem debeamus, ut hac quoque de causa Mattas Vra securi passus litteras, ut ii si quando expedituri erimus, proficisci et ad nos reverti possint, transmittere per hunc eundem cursorem meum benigne dignetur, Eandem hac etiam de re maxime rogatam volo. Quod cum mihi gratissimum erit futurum, ita quicquid officii, quicquid voluntatis syncerissimae a me erga Mattem Vram proficisci unquam poterit, dabo operam, ut illud omne eximium et a gratissimo syncerique erga Vram Mattem affectus principe profectum esse agnoscat. Quam ut de coetero felicem, diutissimeque incolumem ad nominis sui gloriam orbis christiani pacem et tranquillitatem, augustissimaeque domus suae perpetuum decus Deus Opt. Max. conservare dignetur, ex intimo cordis affectu exopto. Datum Albae Juliae, 30. Martii. 1626.

Mattis Vrae caesareae et regiae

servitor studiosissimus ac devotissimus

Gabriel m. p.

Külczim : Sacrae stb. stb. Domino stb.

(A Jászai-féle gyűjteményből. Nemz. Muz.)

(Eredetije Bécsben a titkos levéltárban.)

CCCXIV. 1626. márc. 30.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb. Bizonyosan adatik értésünkre, hogy néminémű nyughatatlan elméjű emberek az Hűségtek városában azt hirdették felőlünk, hogy mindjárast pünkösd után nagy haddal lenne Erdélyből oda fel való indulásunk; mely dolog még csak elménkben sem forogván, hagyjuk és parancsoljuk is serio Hűségteknek, ez levelünket vévén, minden haladék és kedvezés nélkül azokat, kik ez hírt hirdették felőlünk, megfogatván, érdemek szerint

erős büntetéssel megbüntesse Hűségtek. Secus non facturi. Datum in civ. nra Alba Julia, die 30. mensis Martii ao dni 1626.

Gabriel m. p.

Külcsm : a szokott, Kassa városának.

Alatta : Exhibitae die 4. Apr. a. 1626. M. Wass m. p.

(Eredetije Kassa városa ltárában.)

CCCXV. 1626. márcz. 30.

Gabriel dei gratia stb.

Salutem stb.

Udvarunkban lakott fizetett lengyel katonáinkat mostan szolgálatunkról exautorálván, elbocsátottuk őket. Hogy országunkból minden kártétel nélkül menjenek ki, az határig való elkésérésekre rendeltük commissariusúl elejekben monostorszegi vitézlő Kun István hívünket, megparancsolván neki, hogy kártétel nélkül vigye őket, és ha szófogadatlanul kárt tennének, az föld népét is felvehesse maga mellé, és disciplinába tartsa őket. Kegyelmesen parancsoljuk azért minden rendeknek, tisztviselőknek, nemeseknek, hogy valamiben kívántatik, ez dologból Kun Istvánnak minden segítséggel legyen, sőt az parasztság is, ha Kun István parancsol, mind fejenként, fejek jószágok vesztése alatt felkeljen és valamit Kun István elejekben ád, mindenekben az tevő legyen. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutus. Datum Albae Juliae die tricesima Martii 1626.

Gabriel m. p.

Stephanus Kovachoczy
cancellarius m. p.

(P. H.)

(A Nemz. Múz. levéltárából.)

CCCXVI. 1626. april 5.

Gabriel dei gratia, sacri Romani imperii et Transylvaniae princeps, partium regni Hungariae dominus, Sicularum comes ac Opoliae Ratiboriaeque dux etc. Fidelibus nostris prudentibus ac circumspectis judici primario, coeterisque juratis civibus, ac universitati incolarum et inhabitatorum liberae civitatis nostrae Cassoviensis, nobis sincere dilectis, salutem et gratiae incrementa. Eleitől fogván minden szorgalmatosságunkkal azon levén, miképen fejedelmi tisztünk szerint istentől gondviselésünk alá bízott híveinknek közönséges jóvokra szorgalmatosan vigyázzván, birodalmunknak állapotját rendelhessük úgy, hogy minden dolgokban az közönséges igazság mindenektől megtartassék, mivel penig az elmúlt háboru üdőkben vert monetának confusiója miatt, minden

marháknak és árúknak az árra felettébb és hallhatatlanul nevedvén, jóllehet immár az pénznek állapotja megjobbítottván, az régi ligára veretik, és az aranynak és tallérnak is valora az régi cursusban vagyon, isten kegyelmességéből penig országunkban is semminemű marháknak annyira való szükségét nem látjuk: mindazáltal az emberek az előbbeni drágasághoz szokván, marhájuknak árúját semmiképen szállítani nem akarják. Melyhez képest az nemes Magyarország ez utolszori soproni gyűlésben az pénznek állapotját az előbbeni cursusban rendelvén, minden marhákot és árúkot is az szerént limitáltatni végezett. Mi is azért az mi ditióknban azt serio observáltatni akarván, parancsoltunk volt az tek. és ngos hívünknek kassai generalisunknak Prini Ferencznek, hogy ditióknban levő minden vármegyékből bizonyos főembereket convocálván, minden árúkot és marhákot méltó és érdemes árára limitáljanak, melyet parancsolatunk szerént véghez vivén, és nekünk in specie ide beküldvén, mi is approbálni és mindenekben helyben hadni akartunk. Hűségteknek azért hagyjuk és parancsoljuk is serio, hogy várostokban mindeneknek azt publicálván és megértvén, az szerént serio observálja és sub gravi poena observáltassa is, mindennemű árúkot és marhákot a szerént adasson, adjon, vétessen és vegyen, semminemű szín alatt mást abban ne merjen cselekedni; az ki penig ez ellen akárminemű marháját és árúját feljebb igyekszik eladni, rajta érvén, minden kedvezés nélkül érdeme szerént megbüntetessék. Holott akármi végezések csak hiában valók volnának, ha azoknak megszegői büntetetlen maradnának. Secus nulla ratione facturi. Datum in civitate nostra libera Cibiniensi die quinta Aprilis a. d. millesimo sexcentesimo vigesimo sexto.

Gabriel m. p.

(P. H.)

Stephanus Kowaczoczy m. p.
cancell.

Hútlapján: Anno 1626. die 16. Aprilis, exhibitae amplissimo senatus M. Wass m. p.

CCCXVII. 1626. april 6.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes ac circumspecti stb. Hogy mind ez ideig is Hűségtek az mely summát régen administrálniok kellett volna, be nem szolgáltatta, oka mi lehessen, eleget rajta nem csodálkozhatunk, holott sokszor requiráltatván tőlünk felőle, mivel azt egyéb szükségünkre is deputáltuk volt, nem kevés kárunk és fogyatkozásunk történt miatta. Mivel azért most is ott kin levővégbeli vitézink benniünket fizetések felől igen szorgalmaztatnak, és azoknak is fizetéseket abból parancsoltuk megadni: Hűségteket kegyelmenesen intjük, sőt nekik igen serio hagyjuk és parancsoljuk is, hogy

erről több parancsolatunkot és requisitióinkot immár nem várván, adminisztrálja mindjártást fogyatkozás nélkül, ott való perceptorunk kezébe, lehessen az végekbeli vitézlő rendeknek is fizetésekből contentatiójok, és mi is több fogyatkozást az miatt ne valljunk. Hogyha penig épen az egész summát mindjártást nem adminisztrálhatná is, de annyinak menten tegye szerét, kivel az végbeli vitézlő rendnek megfizethessen. Secus non facturi. Datum in civitate nostra libera Cibiniensi, die 6. mensis Aprilis anno domini 1626.

Gabriel m. p.

Külczim : a szokott.

Exhibitae die 16. Aprilis anni 1626. M. Wass m. p.

(Eredetije Kassa város levéltárában.)

CCCXVIII. 1626. a p r i l 15.

Serenissime Princeps domine frater et affinis dilectissime. Illustrem juvenem comitem Petrum Bethlen nepotem ex fratre nostrum nobis charissimum tutelae et protectioni Dilect. Vestrae devotum, ut mores, naturasque hominum addisceret, liberalesque disciplinas imbiberet, in ditiones ejusdem ablegaveramus; ubi locorum singulari Dilect. Vestrae favore et praesidio hactenus versatus (quae grata semper memoria recolere studebimus) cum diversas orbis terrarum regiones invisere, idque peregrinando labores tollerare posse eum arbitremur, decrevimus, ut Lugdunum Batthavorum se conferat, ac pietatis, honestatis, literarum variarumque rerum peritia animum expoliat. Etsi vero singulares animi Dilectionis Vestrae affectus nulla unquam occasione familiae nostrae denegati sint: nihilominus Eandem unice rogatum volumus, ut cum praelibatus nepos noster nullum sibi adjunctorem, qui iter hoc tenere ac secure eum deducere possit habeat, nostri ob respectum et recompensandi studium ne gravetur quempiam suorum eidem, quod dux comesque itineris memoratam in civitatem pacifice eundem deferat, adjungere et assignare. Daturi operam, ut hujus in nepotem nostrum collati beneficii nunquam Eandem poeniteat. Cui in reliquo vitam foelicem et omnem prosperitatem comprecamur. Datum in civitate nostra Coronensi, die 15. Aprilis, anno 1626.

Dilectionis Vestrae

frater et affinis studiosissimus
Gabriel. m. p.

Külczim : Serenissimo Principi Domino Georgio Wilhelmo, Marchioni Brandenburgico, Sacri Romani Imperii Archi-Camerario et Principi Electori, Prussiae, Juliaci, Cliviae Montium, Stettini, Pomeraniae, Cassubiorum, Vvedalorumque necnon in Silesia Crosnae, Carnoviaque Ducis, Burggravio

Norimbergensi, Principi Rugiac, Comiti Marchiae et Ravenspergi, domino in Ravenstein etc. domino fratri et affini dilectissimo.

(Eredetije a berlini titkos államlevéltárban.)

CCCXIX.

Bethlen Gábor levelének másolata [a császárhoz írott levél] »Corona 16. apr. 1626.« kelettel.

Értesültek »regis Daniae exercitus generalem ex una parte, ex alia autem comitem Mansfeldiae Ernestum cum copiis in marchionatum Brandenburgicum irrupisse, ibique loca quaedam per vim occupasse.« — Hallja, hogy rokona semmi okot nem nyújtott erre. Kéri, hogy keresse meg ő fgc mind a dán királyt levéllel vagy követtel, hogy seregét kivonja Brandenburgból, mind Mansfeld grófot.

(Más, a bécsi titk. lt. Hung.)

CCCXX. 1626. máj. 31.

Reverende fidelis sincere dilecte.

Hogy Kglmed gondot viselt az reá bízott dolognak expeditiójára, igen kedvesen olvastuk maga leveléből, reméljük, az internuntiusok és eddig Kassára érkeztek, kiknek békességes általmeneteleket szüüből kívánjuk az úristentől. Vigyázzon igen Kglmed, és valami bizonyost érthet, minket tudósítani el ne mulassa. Az tisztviselőknék parancsoltunk, az göncezi controversiának juridico ordine hogy eligazítsák. Feliciter valeat. Alba Julia 31. Maii 1626.

Gabriel m. p.

Külczim: Reverendo Petro Alvinczi civitatis Cassoviensis concionatori primario etc. nobis sincere dilecto.

(Eredetije, mely egészen Bethlen írása. Gy.-Fehérvárt Batthyány ktár lymbusa.)

CCCXXI. 1626. jun. 24.

Illustr. et mag^{co} nobis benevole. Veteri regni nostri Transylvaniae usu receptum ac hactenus studiose publici boni causa observatum est, ut in Porta Ottomanica ordinario quispiam delegatorum nostrorum fungeretur officio, quod hactenus sedulo provisum. Quia vero modernum nostrum oratorem certas ob causas revocandum decreverimus, provinciamque sane praesentium exhibitori generoso Thomae Borsos de Marus-Vasarhely, sedis nostrae judicariae assessori fideli nobis sincere dilecto imponendam statuerimus, illumque Constantinopolim ablegandum voluerimus, intermittere nequivimus, quin Eandem salutandam, incolunitati congratulandum, prolibatumque delegatum nostrum

recommendatum vellemus. Quare diligenter requisitam duximus, ut si quo in publico reipublicae bono Eandem interpellaverit, fidem illi moribus, affectu, sinceritateque candide ornato indubiam habere, secure colloqui, tractare, fideique ejus omnia concredere non dubitet. Quod pro communi utilitate, suaque aequitate et in nos propensione Eandem facturam non ambigimus. Cui in reliquo vitam diuturnam et longam felicitatem exoptamus. Datum in arce nostra Fogaras die 24. mensis Junii, ao 1626.

Ill. D. V.

amicus benevolus
Gabriel.

Külczim : Cecynek a rendes.

(Eredetije Párisban, Coll. Godefr. Portf. 270.)

CCCXXII. 1626. júl. 1.

Gabriel dei gratia stb.

Reverendi ac venerabiles, fideles nobis syncere dilecti. Salutem et favorem nostrum.

Az Kgttek idebocsáttatott atyjafiai nekünk küldött levelét megadák, kiben a szekerek és levő (*lövő helyett*) szerszámiuk hordozására az egész szászságon levő decánság alól tartozó lovaknak száma felől mit írjon és mivel mentse magát (tudniillik, hogy ennekelőtte való fejedelmek idejében néha több, néha pedig kevesebb számú lovakat és szekereket administrált volna a lövészerszámok, por, golyóbis és álgyükerek alá, kihezképest bizonyos számot nem írhatna) megértettük, sőt hogy Báthori idejében egyúttal tizennégy szekeret kívántak volna, írja, hogy arra emlékez-nék. Ezen nekünk igen nagy csudánk vagyon, holott Kegteknél az igen nyilván lehet, eleitől fogva minden fejedelmek idejében partialis és generalis hadaknak instaurálásakor is az ágyúkat, taraczkokat és egyébféle azokhoz való tüzes szerszámokat, machinákat az szász papok lovai hordozták, mely dologra az egész universitáson lévő gondviselők is recognoscáltak és jól tudnak; magunk is emlékezünk arra, Thömösvárnak két úttali obsidiójára, mely hadakban magunk is jelen voltunk, holmi számtalan levő szerszám volt, mind az szász papok lovai hordozták, csak egy álgyú előtt is huszonnégy, huszonnolcz és több számú ló is kívántatott, kihezképest akárki megítélheti, hogy nem 14 szekér eleibe való lovaknak, hanem egynehány tizennégyszer való szekerek eleiben való lovak is desideráltattanak; de mi most annak számokat nem vizsgáljuk, ezután módunk és időnk leszen abba, annak is végére mehetünk, de mivel előttünk álló generalis expeditiónk jelen vagyon, hagyjuk denuo és parancsoljuk is serio, Kegtek az egész szászság közt való decánság alól huszonnégy jó

erős, vastag, gyékényes, erős vasas kerekű, tengelű szekereket, hat-hat jó erős kövör vastag hámos lovakkal készítvén, sem órát sem napot nem várván, lövő szerszámink hordozására és gondviselés alatt kültön küldje Fejérvárra, kik mellé oly embereket, oly kocsisokat, fellajturokat (*fullajtárokat*) is elegendő éléssel bocsásson, kik az utban a marhák mellől el nem állván, minékünk fogyatkozást, Kegteknek is kárt ne tegyenek. Secus nulla voce facturi. Datum in civitate nostra Alba Julia die 1. Julii, anno 1626.

Gabriel Bethlen m. p.

Hátlapján : Gabrielis Bethlen mandatum in bellica expeditionis causa anno 1626.

(Egykorú másolatról.)

CCCXXIII. 1626. j u l. 5.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam. Mivel Molnár Albert hívünknek az Hűségtek várossában állapotjához illendő csendes szállása nincsen, és az mostanival nem is lehet contentus, akarván kegyelmesen arról provideálni: Hűségteket kegyelmessen intjük, az német parochiában, holott ott sok és tágas házak legyenek, rendeljen alkalmatos szállást neki, úgy itéljük, hogy az mely Fabricius prédicatórt hozatnak, holott ismerős barátja, jól megalkoszik azzal, nem is veszekedő ember penig; ha penig ott valami okon nem lehetne szállása, az német káplán az mely házban lakik, az német parochiában felköltöztetvén onnét, adja azt szállásul neki, mellyet tőlök kegyelmesen veszünk; eosdemque sic facere volentes, de caetero eisdem benigne propensi manemus. Datum Albae Juliae die 5-a Julii, 1626.

Gabriel m. p.

Külczén : Prudentibus ac circumspectis judici primario, coeterisque juratis civibus liberae ac regiae civitatis nostrae Cassoviensis.

(Eredetije Kassa város levéltárában nro 6131.)

CCCXXIV. 1626. j u l. 5.

Serenissime Princeps stb.

Non dubitamus ad Dilectionem Vestram carissimae et amantissimae conjugis nostrae secretarium Hermannum Bechmannum nunc Berolinum appulisse, eidemque consilia suscepta, et actiones nostras electionem, inaugurationem et successionem principissae concernentes debito modo exposuisse. Quamvis autem firmiter nobis persvadeamus ad Dilectionem Vestram dictum secretarium alia, quae ad rempublicam spectant, fideliter retulisse, tamen cum

ea sit temporum nostrorum ratio. *ut nunquam satis de afflictâ causa solliciti esse possimus, necessarium duximus etiam hac oblata occasione Dilectionem Vestram pro ardentissimo nostro in eam affectu compellere, amice requirentes, ut hoc praesenti statu invicto et constanti animo esse, majorum suorum vestigiis insistere, ac imminetia pericula singulari fortitudine superare consilia]que valida, severa, et domus suae gravitate digna amplecti, et strenue sequi non intermittat: certo persvasum habens unitos reges et principes Dil. Vestrae nulla interposita mora subventuros. De quo praecipue nos certos ac securos reddit christianissimi regis pii sollicitudo, quam ex litteris mense Maio exaratis abunde cognitam habemus. Nos quoque in priori declaratione nostra immobiles ac perpetui stamus, et futuro mense Augusto contra hostes universas vires movemus, quod summa cum alacritate pridem factum nisi tam multi potenter ac diversi exercitus una progressuri, ipsa rerum gerendarum mole suaque magnitudine quodammodo retardati essent. De coetero firmissime persvasi sumus, domum Austrio-Hispanicam vehementer afflictum et exterritum iri, si praeter alia funestissima bella etiam regis Galliae praevallidam expeditionem, ab Oriente praesens periculum et immensa copias, si denique in propriis ditionibus fatale maximeque horrendos desperantis vulgi motus secum perpenderit. Quod reliquum est, Dilectionem Vestram obnixè rogamus, ne omnino suae salutis causa correspondentiam firmiorem instituere negligat, nisi enim de praesenti statu a Dilectione Vestra edocti fuerimus, ex voto nostro afflictio statui remedium adferre non tam promte poterimus. Assurans Dilectionem Vestram non saltem facultatum nostrarum jacturam facturos, sed etiam vitam et sanguinem nostrum pro incolumitate Dil. Vestrae profusuros. Quibus Dilectionem Vestram florere, prosperrisque successibus uti ardentè precamur. Datum Albae Juliae 5. Julii 25. Junii anno 1626.*

Dilectionis Vestrae cognatus affinis et

frater studiosissimus
Gabriel m. p.

Külczim: Serenissimo Principi Domino Georgio Gwillhelmo, dei gratia Marchioni Brandenourgico, Sacri Romani Imperii Archi-Camerario, et Principi Electori, Prussiae, Juliaci, Cliviae, Montium, Stettini, Pomeraniae, Cassubiorum et Vandalorum, nec non in Sylesia Crosnae, Carnoviacque Ducis, Burggravio Norimbergensi, Principi Rugiae, Comiti Marcae et Ravenspergii, Ravenstenii Domino etc. Domino affini, cognato et fratri nostro charissimo.

(Az aláhuzottak titkos jegyekkel vannak írva.)

(Ercedetije a berlini titkos államlevéltárban.)

CCCXXV. 1626. jul. 5.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb.

Hűségtektől hozzánk bocsátott atyjokfiar mind alázatos könyörgések s mind peniglen írott supplicatiójuk által esedezéseket bőségesen referálták és sok rendbeli fogyatkozásokat elő számláltak; melyekre azon atyjokfiaitól resolválván magunkat, minemű bizonyos okokból nem léphetünk kívánságokra, eleikben adtuk; elhívén, hogy Hűségtek is értvén az ratiókat, megnyugszik választételünk; kinck effectuálásában hogy serénkedjék és magoknak is hasznot szerezzen, kíváutatik. Eltelvén az contractus szerént az esztendő, mi transactiótúl nem vagyunk idegenek, sőt Hűségtekre inkább, hogysen idegenekre kegyelmességünket terjeszteni mindenkor igyekezünk, noha ez ideig is a hazai gondviselésünkben és kegyes propensióinkban meg nem fogyatkoztattuk. Quibus stb. Datum in castro nro Alvincz die 5. mensis Julii ao d. 1626.

Gabriel m. p.

Külsőim: a szokott Kassa városának.*Alatta*: Exhibitae 16. Julii 1626.

(Eredetije Kassa városa ltárában.)

CCCXXVI. 1626. jul. 27.

Reverende fidelis nobis syncere dilecte.

Az leveleket meghozták vala uram, kikből tudósítatunk Brigáig való békességes útjokról és onnét is elmenetelek felől expediált emberinktől, ő szent felsége vezérelje őket ennekutánna is. Dornavius uram írásából nem kicsin punctokat colligáltunk, kiket observálván, anxiosok vagyunk, hogy semmi bizonyost felőlök nem érthetünk, féltjük az egész dolgot igen, mert nekünk láttatik, az dániai király mintha meguatozott volna, sőt az hadakozásban nem jó processust követne, mivel úgy szaggatja őket, és azonban verten verik; naponként az ellenség többül, magát erősíti, és az imperium statusit kit armis, kit minákkal, kit szép szókkal disarmál, szíveket erőteleníti; mind ezekre az Mansfeld szerencsítlen-sége (mely bizonyára minden fundamentum nélkül nem ex necessitate, hanem ex temera arrogantia lött, akarván magának gloriát keresni, elől az victoriát arripiálni avagy praeciipiálni, ám megtalálta, kiért halált érdemlene, igen nagy ansát adott, kaput nyíttott. Ez a nagy tarditas félek, utolsó veszedelmet ne hozzon nekik, kitől őket az úristen oltalmazza. Magunk is csak halucinálunk, az törököt iminár felindítottuk, magunkra csináltuk, készen vagyunk, de nem akarunk erős fundamentom nélkül mozdulni, nem akarván úgy járni, mint azelőtt, várjuk nagy avide az resolutiókat galliai, angliai,

svécziai, dániai királyoktól cum assecuratione, kikhez mi is magunk emberit expediáltuk, együnnét sem érkeznek, az idő interim foly, sőt fut, az hadakozásnak ideje szintén elmulik, és ha ez őszön egy nevezetes diversiót erről az részről nem instituálhatunk, utolsó veszedelembé való jutástól féltjük őket, mert ezek az hadak úgy császárt nem confundálhatják, amint mi innét őket tudnánk ijeszteni, melyet isten vezérlése és segítsége által véghez tudnánk vinni, de nem tudjuk intentumokat az megnevezett fejedelmeknek, in extremis hova tendáljon és minket miut akarjanak segíteni, velünk való conjunctiója az suecusnak meg se lehet, addig pedig mi sem akarunk semmit tentálni.

Ha valaki jön, innét Kglmed szorgalmatosan vigyázzon és meg ne engedje késlelni őket. Bornemisza urammal közölheti az dolgot. Látván, hogy nem consultum, ha senkire itt való tisztviselőink közül semmit nem bizhatunk, ő vele communicáltam, és bőségesen conferáltunk mindendről; ha mit érthet Klmed, minket is tudósítson. Mansfeld levelével jött vala egy német az promarchio Serotin szolgálja, kit visszabocsátunk csak egy recipissével, nem mervén semmi secretumot reá bízni. Elmehetésében ha mi segítséggel lehet Kglmetek, jó tanácsival és ordinantia adással promoveálja Kglmetek Bornemisza urammal együtt. Bene valeat. Albae die 27. Julii 1626.

Gabriel m. p.

Külczm: Reverendissimo Petro Alvinczi eccl. ung. Cass. primario pastori stb.

Alább Alvinczi kezével: Exhibitae 26. Julii.

(Ercdetije Bethlen írása Gy.-Fehérvártt Batthyány ktár, lymbus.)

CCCXXVII. 1626. a u g. 18.

Reverende vir fidelis nobis sincere dilecte.

Kgdnek 12. praesentis irt levelét az estve vöttük, és az Paulus Kereszturi felől írtattunk senior uramnak, hogy ne ordinálják, mert meg nem engedjük; ha ordinálják is, hiában, ugyan behozatjuk s félő, hogy az Kgd Bakai nevű káplánja is úgy ne járjon mi velünk. Kgd adja meg levelünket az seniornak, és isten az szent innepekét békével eltölteniek megengedvén. 27. avagy 28. praesentis okvctetlen megindítsák, érhessen ittben magunkat, hagyhassuk jó jó (*úgy*) dispositióval, az utban ne késsék semmit.

Az derék dolgokról irt írásával Kgdnek mi is contentusok vagyunk, ígretünk szerint az mi gondviselésünkben sem az nemes Kassa várasa, sem egyéb híveink, valakik azt vészik és kívánni tudják, meg nem fogyatkoznak, valamire az kls úristen minket segít, bizonynal elhigyjétek uram, hogy vérünket kiontani istenünk igaz tiszteleti, szabad religióink, hazánk és magunk becsületiért, s azok mellett nem formidáljuk, ha az szükség úgy kívánja, csak

más is azt cselekedje. Kassai híveink mi felőlünk ne úgy gondolkodjanak, mint mostoha atya felől, nem kívánjuk semmi károkat, annál inkább jószágokat, isten ótalmazzon attól, csak ők is az mi felettébb való kárunkat (ne) kívánják. Bornemisza hívünk beérkezvén, minden állapotokról derekas instructióval bocsátjuk. Kgd minket magok s oda fel való állapotokról gyakorta tudósítson. In gratia bene propensi manemus. Albae 18. Aug. 1626.

Gabriel m. p.

Külczim : Rev. Petro Alvinczi orthodoxae ecclesiae Cassoviensis concionatori primario Hungarico etc. fideli nobis syncere dilecto.

(Bethlen írta eredetije gyulafehérvári újabb lymbus)

CCCXXVIII. 1626. a u g. 21.

Sacra stb. Domine stb.

Post factam novissimam cum sacra caesarea regiaque Matte Vra pacificationem quantopere paci et publicae rerum tranquillitati studuerim et quam accurate ea omnia, quae dictamine initae transactionis mearum partium erant, praestiterim; res ipsa luculenter trestatur; ab eo siquidem tempore, quod quidem ego sciam, nulla hinc injuria Matti Vrae, vel vero subditis suis est illata; dum in eo totus sum, ut pax tot arduis laboribus et expensis gravissimis constituta, sarta tectaque utrinque conservaretur. Unde et mihi ea, quae vigore pacificationis initae debentur, repraesentarentur, et persona mea ab omni vi et injuria ex parte Mattis Vrae illaesa permaneret, cui ego omnem debitam reverentiam hactenus exhibui, dignitatemque ejus sancte observavi: dum inquam haec graviter praesto et similia benigni animi argumenta mihi polliceor, longe spe mea asperiora pati cogor. Nam multiplici et quidem summo cum opprobrio conjuncta, adeoque principi christiano indignissima injuria afficior a primariis Mattis Vrae caesareae officialibus, quibus secundum Mattem Vram caesaream regnorum et provinciarum salus et tranquillitas omnium curarum prima esse deberet. Praeterea ea etiam, quae mihi erant vigore pacificationis subministranda, hactenus penitus sunt denegata; unde colligere cuivis promptum fuerit, frustra me in conservanda pace tantopere laborare, in vanum dignitate Mattis Vrae venerari. Ac de injuriis quidem mihi contra pacis condiciones illatis, nonnullas per hasce meas litteras Matti Vrae caesareae exponendas putavi. Primo quum anno superiori inter Mattem Vram sacram et imperatorem Turcarum negotium pacis tractaretur, commissariiique mei pro bono publico eodem per me delegati id promovere conarentur, ac inter reliqua de statu quoque Transylvaniae pristino mentionem injecissent, voluissentque de ea inter

articulos pacis aliquid adjicere, idque absque ullo Mattis Vrae caes. praecedendo et incommodo. Nam ibi nihil aliud agebatur, nisi ut Transylvania in eodem statu permaneret et conservaretur, quo gavisus est ab eo tempore, quando in peculiarem principatum a corona Hungariae per certas principum transactiones est constituta: modernus regni Hungariae palatinus ad mentionem Transylvaniae totus commotus coram magistro quondam Volfgango Kamuthy et reliquis suis collegis, commissariis meis diserte et aperte affirmavit, malle sese totum pacis tractatum penitus abrumpere, quam vel unico verbo inter pacis articulos mentionem Transylvaniae admittere: quando tractatus qualiscunque de Transylvania vergeret in manifestum Mattis Vrae caesareae praecedendum, quae ad Transylvaniam tanquam rex Hungariae suas haberet praetensiones.

2. Idem ille palatinus coram iisdem commissariis meis magnanimi contentione asseveravit, me bonam Hungariae partem per vim et injuriam summam absque ulla justa causa Matti Vrae caesareae eripuisse, eamque in praecedendum Majestatis Vrae caesareae per eandem manifestam vim et injuriam possidere; — et hanc atrocissimam dignitatis et ditionum suarum jacturam nunquam Mattem Vram caesaream oblivioni tradituram, sed tandem affulgente occasione, acerrime vindicatorum, neque quemquam ex posteritatibus meis, me vita defuncto, arcibus et bonis mihi collatis et inscriptis gavisurum esse.

3. Neque his contentus, quo quicquid in mei irritationem, existimationisque meae diminutionem haberet, expromeret; per magistrum curiae meae generosum Casparem Chiuthi, quasi per facialem disertis apertisque verbis denunciavi me foedus cum Matte Vra caesarea initum dudum rupisse; idcirco et Mattem Vram caesaream jam ab omni confederationis observatione absolutam esse, neque amplius obligari ad ullas pacificationis condiciones observandas; eo quod ego in Porta imperatoris Turcarum consilia noxia contra Mattem Vram caesaream agitaverim; quorum etiam paria in mensa Mattis Vrae caes. asservarentur.

4. Taceo reliquas ejus probrosas voces et diffamationes, adeoque nedum principi a deo constituto, sed quavis nobili persona indignissima convitia, quibus me publice et privatim proscindere quasi in more habet. Hujusce rei testes sunt locupletissimi internuntii comitatum, qui in proximis comitiis Soproviensibus praesentes fuerunt: ac alii etiam vel convivae. Nam ne in conviviis quidem a laedenda existimatione mea sibi temperat. Atque haec de palatino.

5. Semel atque iterum Mattas Vra caesarea pro repraesentanda illa summa triginta millium florenorum, quae pro intertentione militum confinianorum, vigore transactionis novissimae ordi-

nata est, per me requisita, homines mei ea de re ad cameram Poseniensem missi, vacui inde dimissi sunt camerario Caspate Partinger respondente: nolle Mattem Vram caesaream mihi pecuniam pro conscribendis adversus Mattem Vram caesaream militibus subministrare.

6. Quoties Mattas Vra caes. pro eorundem confiniorum debita et vigore constitutionis decreta restauratione compellata fuerit, crebriores meae ea de re scriptae et missae litterae facile attestabuntur, restauratio quoque illa nedum inchoata, sed ne architectus quidem ullus est missus, qui saltem ruinas confiniorum inspexisset.

7. Saucitum porro in tractatu novissimo Viennensi fuerat, ut bonorum collationes in septem regni Hungariae comitatibus secundum pacta mihi concessis mihi salvae et integrae permanerent et relinquerentur. Ac certo ad me perlatum est nonnullis Mattem Vram caesaream in istis septem comitatibus jus regium contulisse, non extante de iisdem priori mea dominatione. His ipsis diebus honorem supremi comitis comitatus Zathmariensis Mattas Vra caesarea filio magnifici olim Michaelis Karolý nuper defuncti contulit, cum tamen hujusmodi supremorum comitum honoris collatio in dictis septem comitatibus primario juxta dictamen transactionis me concerneret: confirmationem duntaxat prius a me collatorum Mattem Vram caesaream gratis elargiri posse.

Quae omnia tametsi transactioni contrariantia sint, eamque funditus dissolvant, attamen ut omnibus dilucidum evadat, me etiam per summas difficultates, perpessusque tam multiplicis injurias, comminationesque varias, pacem et publicam rerum tranquillitatem, turbis et tumultibus omnibus longissime antepone. Hasce injurias et gravamina Matti Vrae caesariae proferenda esse duxi, hac etiam in re transactioni me accommodans, quae jubet obortas hinc inde difficultates prius, quam ad arma deveniatur, praevio tractatu complanandas. — Mattem Vram caes. majorem in modum rogo, ut perspecta mea in pacem servandam inclinatione, Mattas quoque V. c. vicissim quae vigore transactionis praestanda sunt, ea absque ulteriori mora reali cum affectu praestare dignetur; — modum praeterea et rationem certissimam adinvenire, quo absque ullis offendiculis et irritamentis pax ab omnibus sanctissime servetur, custodiatur: alioquin tot incommoditatibus, offendiculis, injuriis, irritamentis et suspicionibus intricata pax cui sit bono futura, prorsus ignoro; et quid juvat pacis nomine gaudere, interim animis aliorum conversis. Palatinus vero, quae contra me et ipsam transactionem commisit, plane intolerabilia sunt, de eo quoque, ut Mattas Vra caes. mihi plenam et realem rei que convenientem satisfactionem impendendam, curet

sine mora, aequitati, studio pacis ipsis denique confoederationis articulis maxime consentaneum fuerit.

Ad notitiam porro Mattis Vrae caes. pro animi mei aperti affectu pervenire volo. Quandoquidem Transylvania a complurimis annis ab oppressionibus hostium suorum secundum deum Turcarum praecipue auxilio et viribus sit liberata et defensa, propositum mihi est, in tractatu pacis, si quem Mattas Vra caes. cum Turcarum imperatore suscipiendum e re sua esse putaverit, me cum illis cum Matte Vra caes. ea, quae ad consolidandam meam et ditionum mearum pacem et securitatem spectare videbuntur, tractare et concludere.

Ista omnia celeri cursu ad Mattem Vram caes. perferenda arbitratus sum: ex horum enim matura effectuatione solidiorem pacem et publicam rerum tranquillitatem tandem exorituram confido. Eam igitur ob rem Mattas quoque Vra caes. super iis omnibus omni exclusa mora sufficienti cum satisfactione, ut sese mihi resolvat, Eandem iterum rogo. Servet deus Mattem Vram caes. salvam et florentem quam diutissime. Datum Albae Juliae die vigesima prima Augusti anno dni 1626.

Mattis Vrae caes. et regiae

servitor studiosissimus ac devotus

Gabriel.

(A Jászai-féle gyűjteményből. Nemz. Műz.)

CCCXXIX. 1626. szept. 7.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb.

Ez előttünk álló országunk, nemzetünk közönséges javára tökéletes állandó békességére nézendő dolgokra képest levő szerszámink és azokhoz való munitióink alá bizonyos apparatusok kivántatván, hogy ilyen közönséges jónak, kivánt békességünk helyére állatásának abból is meg ne fogyatkozzunk: Hűségteket kglmesen intjük, sőt nekik serio parancsoljuk is, ez levelünket vévén és az közönséges jónak mentül jobban lehető előmozdítását szeme előtt viselvén, és meggondolván, a mivel és mennyi számú marhával alias in tali expeditione az lővő szerszám elvitelére tartozott, azt úgy elkészítse és készen tartsa, hogy a mikor és az hova kivántatik, okvetetlen praesentálhassa. Datum in arce nra Varadiensi die 7 Sept. ao dom. 1626.

Gabriel m. p.

Külcsm: a szokott Kassa városának.

(Eredeti Kassa városa ltárában.)

CCCXXX. 1626. szept. 8.

Nos N. Judex iuratique cives et inhabitatores regiae liberaeque civitatis Leuchoviensis praesentium tenore recognoscimus. Etsi nihil magis optassemus, quam ut inter sacr^{mam} caes. regiamque Mattem d^{num} d^{num} nostrum clementissimum et serenissimum sacri Rom. imperii Transylvaniaeque principem firma ac stabili concordia manente, pacis optatae commodis frui et in fide sacr^{mae} Matti denuo data constanter persistere potuissemus. Quia tamen novum in regno hoc et patria nostra carissima bellum exoriri videmus et nomine praelibati serenissimi principis requirimus, ut ad exemplum reliquarum trium liberarum civitatum et comitatum vicinorum nos quoque ad partes dicti ser^{mi} principis trans-eamus et potestati eiusdem nos subiiciamus. Proinde nos praesidio omni sacr^{mae} suae Matti destituti et praesentissimum urbi nostrae ab adventante et praeposito exercitu periculum impendere animadvertentes: praefati ser^{mi} principis protectioni sub infra-scriptis conditionibus nos committimus, humillime rogantes, ut ser^{ma} sua Celsitudo 1. nos in religionis orthodoxae exercitio liber-rimo conservare 2. in omnibus nostris antiquis privilegiis, liber-tatibus, immunitatibus et consuetudinibus clementer protegere et defendere, 3. ut quia haec ipsa a sua Matte recessio nobis et po-steris nostris levitatis et perfidie notam incurrere et apud pleros-que facile afferre posse videtur, sua serenissima Celsitudo hac in parte honori nostro et posterorum nostrorum consulere clementer dignetur. In cuius subiectionis maiorem fidem litteras hasce sigillo civitatis nostrae subimpresso roboratas generosis d^{nis} suae Celsitudinis commissariis et capitaneis N. N. assignavimus. Datum Leuchoviae 8. Septembris anno 1626.

(P. II.)

N. N. iidem qui
supra.

Hátlapján: Reversales civitatis Leuchoviensis serenissimo sacri Romani imperii Transylvaiaeque principi Gabrieli anno 1626. die 5. Octobris datae et anno 1627. die 9. Maii civitati restituae.

(Eredetije, hasonlókép a fogalmazványa, Lőcse városa levéltárában.)

CCCXXXI. 1626. szept. 9.

Gabriel dei gratia sacri stb.

Fidelibus uris universis et singulis stb.

Az tekintetes és ngs szondameri sztarosztá hozzánk küldött böcsületes főszolgája által taláztatott meg bennünket, hogy az mely tizenhárom városi Magyarországbán Szepesvármegyében vadnak, azokat minden kártevők, háborgatók ellen az mi kiváltképen

való oltalmunk és gondviselésünk alá vennők, ki nek megtalálására kiváltképpen való tekintetünk levén, azon tizenhárom városokat fejedelmi kegyelmes oltalmunk alá vöttük. Azért minden rendbeli vitézlő népeknek, valakik az mi hűségünk alatt vadnak, serio hagyjuk s parancsoljuk is, senki hadaink közül az megnevezett tizenhárom városoknak akármellikére is zászlóstól csoportonként sokan vagy kevesen, az mi kglms parancsolatunk ellen reá szállani semmiképen ne merészeljen és azoknak határiban senki ne zsákmányoljon, annál inkább ne düljön ne prédáljon semmit az szegény néptől kedvök és akaratjok ellen, őket házokban, honjokban bántás és kártétel nélkül maradni megengedje: mert ha kin mi esik, szófogadatlansága miatt magának tulajdonítsa és nekünk is az engedetlenek felől panasz jövőn előnkben, senkinek méltó büntetés nélkül el nem szenvedjük. Secus non facturi. Praesentibus stb. Datum in arce ura Varadiensi die 9. mensis Septembris ao dni 1626.

Gabriel m. p.

Stephanus Kovachoczy
cancell. m. p.

(Eredeti és egykorú másolat Poprád városa ltárában nro 51.)

CCCXXXII. 1626. szept. 13.

Szolgálók Kdnek, sok jókkal lássa meg isten Kdet.

Az mint Kdnek eleiben adtuk vala, ő fge generalis kapitánya és supremus generalis commissarius hogy az minemő foglyok ott vannak, minden késedelem nélkül utánunk küldje, de abban mind ez ideig semmi nem volt, az kopja vasakat is, melyeket hagyunk vala, az ő fge dolgaiban ilyen halogatásában károdra ez akad könnyen, igyekezzél jó bizony, mert im ő fgének is megírtam, ha meg nem lesz mindjárt, többet ért Kd, kiből bűvára esik. Az Ktek hozzám s városokra küldött embere német, nem tudhatom kérésre ő kme ajánlotta volt magát száz gyertyát ezekvel együtt elküldje, hogy kész lenne, azt is elmúlatta, kire nagy szükségem volna. Kd urgeálja vagy két fekete csezmákot is, az árrát azon embernek megadom. Éltesse isten Kdet. Datum in castris ad Suczan positis 13. die Septembris anno 1626.

Kd jó akarója

Caspar Ormay m. p.

P. S. Az gazdánkot és jó gazda asszonyunkot Kd köszöntse fijával együtt.

Külszím: Adassék ez levél az böcsületes Lőcsei város birájának etc. nekem jóakarómnak kezéhez.

(Eredetije Lőcse városa levéltárában.)

CCCXXXIII. 1626. szept. 17.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes et circumspecti stb.

Cum ab initio nihil antiquius habuerimus, quam ut optatae gentis nostrae tranquillitatis media semper exquireremus, atque ea de causa hoc etiam tempore postpositis gravissimis difficultatibus infinitisque laboribus et expensis, hoc unum nobis spectandum fuit, ut opportunissimis mediis saluti tranquillitatis eorum subveniremus. Et quia salutari huius propositi nostri rationes, aequum est, ut Vrae etiam Fidelitates pro virili promovere intendant: eosdem serio hortamur, imo ipsis injungimus et demandamus, ut ab antiquo usu solita jumenta munitionibus tormentisque vehendis idonea absque omni mora in castra nostra cum omni apparatu transmittere haud praetermittant. Secus non facturi. Quibus de caetero gratiose propensi manemus. Datum in castris nostris ad possessionem nostram Rakomaz positis, die 17. Septembris, anno 1626.

Gabriel m. p.

Külczim: a rendes a löcsei tanáchoz.

(Eredetije Löcse városa levéltárában.)

CCCXXXIV. 1626. szept. 25.

Gabriel dei gratia stb.

Egregie stb. Salutem stb.

Az mely lövő szerszámokat Kassáról utánunk Hűséged gondviselése alatt indítottunk, azután gondolkodván felőle, mivel nem ítültük szükségesnek mindazokat, az három öreget, melyek tiz-tizenkét fontosak, visszavitetjük; hagyjuk azért a parancsoljuk is Hűségednek, azt az három tiz-tizenkét fontos lövőszerszámokat, ha szintén Rima-Szombaton innét talál is ez levelünk, téríts vissza és adjad az rimaszombati birák kezében, parancsoltunk nekik felőlök, az mely ökröket összegyűjtöttek az lövő szerszámok vonására, segítségül azokat hagyjad ott azoknak elvitelére. Secus non facturus. Datum in castris nostris ad possessionem Nyitra positis die 25. Septembris 1626.

Bethlen Gábor kezével: Az dolgot jól eszedben vedyed, nem az 3 öregb 24 fontos álgyukat parancsoljuk visszavitetni, hanem azok után az mely 3 öregb falkony tiz fontosok-e, avagy 12 fontosok, azokat hadd az városban és oly ökröket, kiket széllel az hol mit kaphattak az falukon, azokban hagyj 48 ökröt hozzájuk, kiken szendrőiek visszavitetthessék. De golyóbist egyget se vigyenek vissza, hanem mind elhozzák. Az 3 öreg álgyú eleiben az magunek

saját ott hagyott 70 ökrünket fogják, az többi eleiben és szekerek eleiben az innét hozott lovakat, ökröket fogasd.

Gabriel m. p.

Egy emberséges, kemény gondviselő embert rendelj az álguk mellé, a ki visszavitetésekben szorgalmatos gondot viseljen reájok.

Az uton igen vigyázzanak és ha golyóbisokat találnak elől, kiket utánunk hozni parancsoltunk, visszatérítsék, el ne hozzák, mert azokhoz az visszavitetendőkhöz kellettök nyulna.

Külczim: Egregio Joanni Olaz certorum equitum nostrorum duetori etc. fideli nobis dilecto.

(Eredetiről.)

CCCXXXV. 1626. o k t. 2.

Ferdinandus etc.

Serenissime princeps affinis nobis honorande. Litteras Dil. Vrae, quas in castris exaratas nobis per peculiarem aulicum suum cursorem transmisit, benigne et sufficienter intelleximus, totiusque scripti utcuque prolixioris summam et fundamentum in eum per Dilectionem Vram cardinem repositam [latam?] esse animadvertimus, quae nimirum novarum hostilitatum et turbarum domesticorumque dissidiorum concitationem respiciunt.

Et quidem quantum ad institutum et actiones Dil. Vrae circa ejusdem cum exercitu et ditionibus suis Transilvaniae quam innuit profectionem, ipsamet noverit quidem, quo consilio et deliberatione id inchoare voluerit, nobis tamen pacificationis foedera cum Dil. Vra posita persancte colentibus nihil omnino ducendum esse debere pro constituto semper habuisse haudquaquam ipsam ambigere existimamus, quam quod nihil aversi tantum abest, ut hostili vel levi suspitione reformidari potuisse, cogitaremus. Unde etiam nos quidem ut summo studio ipsam pacem coluimus cum Dil. Vra, ita vicissim studiose cavimus, ne quid admitteretur, unde justa belli occasio sumi posset. Et licet perfecte informaremur de omnibus, quae per Dil. Vram vel in Porta Ottomanica vel cum hostibus nostris in imperio hisce calamitosis reipublicae christianae temporibus, quibus fatali principum discordia acerbius conflictabatur, vel consilia agitaverit tractaveritve, nihilominus tamen deo justam causam nostram committentes, oblivionem injuriarum sequi maluimus et dissimulatis talibus, quae merito offensionem ducere debuissimus, id egimus potius, ut novis ac novis honoribus ac beneficiis Dil. Vrae animum flecteremus.

Non minori candore et fide bona in tractatu cum Turca habito processum et pax ipsa conclusa fuit, capitulationesque solenni ritu tam a nobis, quam plenipotentiario sultanni passa

nempe Budensi conclusae et stabilitae, cujus quidem pacis ratificatio in Porta Ottomanica licet perquam diligenter ac hacce parte sollicitata quam de causa hucusque secuta non fuerat, nulli dubitamus, quin consiliorum ejusmodi rationes Dil. Vrae magis quam cuiquam alteri, constare possint. Nunc autem quod uno quasi agmine et impetu exercitus Turcarum, Mansfeldii et Dil. Vrae in sacrae regni istius nostri Hungariae ditiones effusi sunt, et non solum Turca et Mansfeldius caedibus, rapinis, incendiis depopulationibus, praesidorum expugnationibus et omnium hostilitatum generibus regnum istud nostrum Hungariae ac alias ditiones nostras inundaverint, verum etiam Dil. Vra eodem tempore in ditiones Mattis nostrae penetraverit, Mansfeldio hostiliter in regno grassanti suppetias miserit, civitates atque loca ditionum nostrarum sibi subjugarit, bona fidelium nostrorum occuparit, comitatus quoque nostros ad insurrectionem sollicitarit, quae omnia ejusdem facta nemo utique est qui persuaderi queat, bono Dil. Vrae affectu animoque, aut pacis studio talia fieri posse.

Et quidem has regni nostri calamitates et impendentem ruinam ac desolationem dolenter intuentes, spem certam ac fiduciam in divinae majestatis justa judicia reponimus, futurum esse, ut ruptorum foederum vindicias agat, facturaque sit, ut eorum nonnisi detrimento constet, ad quos nonnisi reipublicae haec calamitas et publica ruina referatur, necesse est. Existimamus vero, ne quidem ipsammet Dil. Vram aequa sua censura et arbitrio apud sese constituere, ut importunis Turcarum sollicitationibus victa provinciae Transylvaniae populum huc nullo unquam tempore factum fuisse constat, ad corripienda arma cogat, multo vero minus sacrae coronae subditam gentem Hungariae, cujus nonnullos comitatus eidem ad dies vitae concessos novimus in communem patriam, sanguinemque proprium tela stringere, aut etiam ob regni nostri comitis palatini, vel cujuspiam privati, arma sumere, quorum passiones et affectus etiam si qui essent, ad concitanda publica et communia in republica christiana dissidia et ruinarum pericula, nequiquam idoneae et sufficientes esse possunt rationes et occasiones. — Soluta debebat esse omni metu Dil. Vra de ipsius palatini contra sese alicujus moliminis et machinationis ad offendendam ipsam aut in ditiones suas penetrandi voluntate, non enim proprii juris et arbitrii privati esse potest in dispositione vel deductione exercitus nostri, qui nostrae solum ordinationi subest.

Non est autem, ut Dil. Vra pro re praesente huc referat pacificationis Turcicae negotium, in quo operam suam interpositionis offerre videtur, cum si quid tractandum foret, rationes quoque et modi id faciendi defuturæ non sunt.

Praemissorum itaque periculorum et tanquam communi

excidii ac cladis ruinaeque fomitem, bellum execrantes tolerantia potius incommoda quaevis identidem suscitata perferenda constitueramus, ut quae per pacificationem coaluerant, leviori quavis tandem de causa non convellerentur, pacis itaque stabilitas leges omnimode conservandas et spectandas esse volumus, a qua etiamnum nequiquam alieni sumus, si modo eo pacto stabiliri possit, ne quod hactenus infauste saepius contigit, annis pene singulis novis bellis concitatis, etiam novi tractatus inchoabantur, id ipsum in praesentiarum quoque metui deberet.

Porro cum nihilominus Dil. Vra affectu et voluntate erga pacis studium sese fieri declarat, ut ejusmodi communis boni studium et desiderium omni sinistra suspicione et adversi animi significatione careat, requiritur, ut obices etiam, quae eam generare possent, praecaveantur et tollantur; quocirca necessarium esse, ut exercitus Dil. V. ex solo ditionum Mattis nostrae absque damno bonorum fidelium nostrorum excedat; bona et loca occupata resignentur et libera relinquuntur. Praeterea, ut re ipsa Dil. Vra testatum declaret, Mansfeldium in fines regni nostri invectum praedas agentem et alia facinora exercentem a sese accitum non esse, neque ex voluntate ejusdem (de eo siquidem ipsum jactare constat) haudquaquam advenisse, assistentiam et subsidium sollicitanti denegat; et ductorem copiarum suarum Stephanum Horváth, qui turmas suas ipsi Mansfeldio jam conjunxisse fertur, avocet, atque a consortio ejusdem separet, non intermissuri sumus nos quoque deinceps clementer Dil. Vrae proposita cognoscere et pro ea benignitate, nostra qua communis tranquillitatis promotionem et conservationem stabilem redditam esse intendimus, in beneficium publicum benigne nos declarare et resolvere.

Familiarem aulae et ministrum Dil. Vrae, quem libertati restituendum ad requisitionem ejusdem nuper intimaveramus, licet causare nonnihil potuisset, ut ea de causa dimissio suspendi debuisset, quod nocivarum et perniciosarum practicarum, quae postmodum magis ac magis patefactae sunt, administer fuerit et etiam adversae intentionis demonstrationes in regni nostri ditiones exercitus interea temporis inductione ostendantur, nihilominus tamen juxta factam oblationem nostram de facto solum et liberum dimitti fecimus; non dubitamus, quin Dil. Vra quoque duos illos cursores, quos dictus Stephanus Horwath comprehensos captivavit et etiamnum compedibus vinctos carceratos detinet, liberos dimitti praeceptura sit. Cui de reliquo prosperitatem cum firma valetudine comprecamur. Datum in castro nostro Eberstorff die 2 mensis Octobris, 1626.

Kivül: Bettleno principi ex Eberstorff die 2. Octobris 1626. Az egész Ferenczfi írása,

(A Jászai-féle gyűjteményből. Nemz. Muz.)

CCCXXXVI. 1626. okt. 19.

Gabriel stb. Oppoliae et Ratiboriae dux.

Illrme comes, amice noster benevole.

Kégd levelét hozzánk bocsátott jámbor szolgálja mi nekünk megadván, illendő böcsülettel vöttük és olvastuk, kinek minden punctjaira való feleléstől (hogy azzal szót ne szaporítsunk és vetekedésre okot ne láttassunk adni) supersedeálni jobbnak itiljük. Az mi írásunkon nem szükség Kégdnek felettébb csudálkozni, mert ha méltó ratiót valamikor megérti, talám akkor különben fog gondolkodni róla. Idébb való jövetelünket az mi illeti, annak oka csak ez, nem érthetvén ő felgének semmi bizonyos akaratját az mostani fölháborodott állapotnak megcsendesítése felől, nem tudtuk mihez magunkat tartani, tudván az ő felge hadainak Újvárhoz, azután Komjátihoz való szállásokat, magunkra kellett vigyáznunk, gondot viselnünk és mezőt keresnünk ennyi hadnak, de az mint ezelőtt is megírtuk Kégdnek, most is azon indulattal vagyunk, mi az keresztyén vérontást minden uton távoztatni igyekezzünk, az szent békességet tiszta szüüből kívánjuk; annakokáért értvén Kégd leveléből, hogy Kerzi János hívünket ő fölgéhez bocsátotta és maga is tiszti szerént ő felgének az dolgokról aláztos intercessionalis levelet iratván küldte, kívánja tőlünk, hogy interim minden hostilitástól hadainkot megszüntessük és elébb ő felge országában ne menjünk. Mely Kégd kívánsága kivályképpen az vezír pasa akaratjára és szándékára nézve nehéznek láttatik, de hogy az mi syncerus affectusunkat az szent békességhez ezaránt is Kégtek mi hennünk megtapasztalja, az vezírrrel ez órában sokat beszélvén, elvégeztünk, hogy Kerzi (Kéry) János visszajövetelére négy-öt napokig várakozunk, ez alatt minden hostilitástól az hadakat megtartóztassuk és az előmeneteltől is, az mennyiben lehet, tartózkodjunk. Előljáró hadainkért is elküldtünk, megparancsolván nekik, hogy táborunkban visszajőjenek, akarván eltávoztatni az veszekedést. Kégd is instálni ő felgénéél levele által ne halassza, méltóztassék kegmesen emberünket az néhány napok alatt visszabocsátani, hogy érthessük az ő felge kegmese akaratját és ha ő flgének az szent békességre kegmese inclinatioja vagyon, ne halassa ő felge; mostan igen hamar hasznosan végben vihetni az úristennek kegmese engedelmeből, mivel az vezírnek is arra teljes hatalom engedtetett és mi reánk is bízattatott az portától. Cui de coetero omnem foelicitatem comprecamur. Datum in castris nostris ad Kemend positis die 19. Octobris anno 1626.

D. V. Ill. benevolus

Gabriel m. p.

Külszim: Illustrissimo comiti Nicolao Esterhass de Galanta, regni Hungariae comiti palatino stb.

Ferenczfi kezével: Betlen ex castris ad Kemend positis domino palatino Posonii existenti 19. Octobris 1626. Allatae Viennam transmissae per palatinum a domino Paulo Pálffy 22. Octobris.

(A Jászai-féle gyűjteményből. Nemz. Múz.)

CCCXXXVII. 1626. o k t. 24.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb.

Vitézlő hívünk Tatay György az Húségtek városában nem purgaleites ember lévén, esék értésünkre, hogy borainak bebocsátatása difficultásban volna Húségtek előtt; akinek mivel az mostani állapathoz képest magunk személye mellett szolgálatunkban kellett itt jelen lenni: azért ez levelünk által kglmesen intjük és requiráljuk Húségteket, hogy mostan is mint ennek-előtte borainak bebocsátását ne difficultálja, hanem bocsássa be, melyet mi is kglmesen veszünk Húségtektől. Ac de coetero stb. Datum in castris ad Bars positis die 24. Octobris ao dui 1626.

Gabriel m. p.

Külczim: a szokott Kassa városának.

Allata: Exhibitae 9. Nov. anni 1626. M. Wass m. p.

(Eredetileg Kassa városa ltárában.)

CCCXXXVIII. 1626. o k t. 27.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes ac circumspecti stb.

Pro frigescentis iam indies temporis ratione militi nostro germanico de soleis tempestive provisum esse volentes, Fidelitatis Vestris clementer serio praecipimus et mandamus, quatenus ante alios magistrorum sutorum quosvis labores et opera, ducentas soleas, in rationem copiarum nostrarum germanicarum confici citra omnem moram procurent. Similia ad alias etiam civitates mandata de pluribus soleis conficiendis dedimus, cum quibus mutuum hac in re habentes intelligentiam, quamprimum numerus solearum fuerit expletus, sub certa aliquorum concuium suorum cura, eas simul et semel ad nos, ubi cum castris reperiemur, citissime transmittere nequaquam praetermittant; contentationem condignam de earum pretio a nobis expectantes. Secus non facturi. Datum in castris nostris ad oppidum Bars positis die 27. Octobris anno d. 1626.

Gabriel m. p.

Küldési: a szokott Kassa városának.

Exhibitae 3. Novembris 1626.

(Eredetije Kassa városa levéltárában.)

Jegyzet: Ugyanilyen levél ment Lőcse városához, de ott ducentas solens helyett trecentas-t követel. Eredetije ennek Lőcse város levéltárában.

CCCXXXIX. 1626. NOV. 7.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes, circumspecti fideles stb.

Jól emlékezik reá Hűségtek, az miképen bennünköt ez elmúlt esztendőben megtalálván az ott való minczháznak magok számára való arendálása felől, abbeli könyörgéseket és némely böcsületes híveinknek is mellettek való törekedéseket kegyelmesen szemeink eleiben vevén, nekik arendáltuk vala; mely dologból azután micsoda tekéntet forgott légyen előttük, azt magok tudván, ujobban bennünköt requiráltak vala, causálván némely fogyatkozásokat, és könyörögvén azon, hogy abból kegyelmességünket hozzájuk mutatni méltóztatnók; látván azért az summának szállításában akkori méltatlan kivánságokat, minthogy mi nekik minczházunkot nem erővel, hanem sok könyörgésekre adtuk volt, magunk kezéhez vöttük vala, nem akarván hogy az miatt tovább való busulások lenne. De ujobban könyörgésekkel reánk esvén, sok alázatos instantiá-jokkal bennünköt addég untattanak, hogy az mivel igen méltán tartoztak volna, abból is nyolczezer forintot relaxálván, az minczházat ujobban kezekben adók. De mind ez ideig is nem tudjuk, mi okból, arendájokat tárházunkban administrálni nem akarták, és ebből való sokszori parancsolatunkat csak elhallgatták. Mivelhogy azért immár istennek kegyelmességéből Szent Márton napja is, ugmint az arendának esztendő terminusa előttünk jelen nagyon és mi is semmiképen tovább várakozni nem akarunk, hanem az miénket tőlök igen méltán megkívánjuk: nekik igen serio hagyjuk és parancsoljuk is, hogy hátramaradott arendájokat épen és fogyatkozás nélkül administrálni tovább semmi uton ne halaszszák, mivelhogy ha mégis halasztani akarják, bizonyosan tudósítjuk felőle, hogy más módot akarunk ez dologból ellenek következtetni, holott mi tőlök az miénket kívánjuk és ha mi kevés hátramaradások esett volna is, abból mi nekik szerencsét nem adhatunk. Secus itaque non facturi. Eidem de coetero benigne propensi manemus. Datum in castris nostris ad Bars positis die 7. Novembris 1626.

Gabriel m. p.

Küldési: a szokott Kassa városának.

Exhibitae die 20. Novembris 1626.

(Eredetije Kassa városa levéltárában.)

CCCXI. 1626. novemb. 18.

Prudentes et circumspēcti stb.

Servitorum nostrorum stb. Isten minden jókkal stb.

Az mi klmēs urunk ő fge bizonyos számú czepeļjūsöknek csináltatása felől ez mult napokban klmēsēn parancsolt vala ő fge Kteknēk. Melyek hamarább való elkészittetése felől most ujobban nekünk serio parancsol ő fege, hogy Kteknél sollicitáljuk. Minek-ökájért Kteket kérjük, s tisztünk szerint peng parancsoljuk is ő fge nevével, hogy az Ktekre ő fgétől limitált czipeljūsöknek elkészittetésēben minden késedelmet hátrahagyván, éjjel-nappal annak elkészittetésēben laboráltasson Ktek, egyéb munkát az mesteremberekkel hátrahagyatván, késedelmet nem kíváuván az dolog. Kik ha elkészülnek, de facto minket tudósítson felőle Klmētek. In reliquo easdem stb. Cassoviae 18. Novembris, anno 1626.

Prud. ac circumsp. D. Vrarum

servitor et vicinus
paratissimus

Franciscus Perenj m. p.

Külezim: a rendes, a löcsei tanácshoz.

(Eredetije Löcse városa levéltárában.)

CCCXI. 1626. dec. 10.

Prudens et circumspēcte stb.

Salute praemissa, servitorum stb.

Subintellexi e literis civium meorum Kessmarcensium ad ser. principem Cremnitium ablegatorum hodie sevatui allatis suam Serenitatem hujus animi et propositi esse, quod in ipso Nativitatis Christi festo Leutschoviae unacum serenissima principissa ad id tempus ibidem affutura, adesse velit, et aliquot dies ibidem consumere intendat: itaque prud. et circumspēct. Dnem Vram rogatum volo, si quid certi de eo habent, et quando adventum tum ser. principissae cum vero principis ipsius expectent, me informare velint. De coetero stb. Datum in arce Kaesmark 10. Decembris 1626.

Prud. ac circumsp. D. Vrae

amicus ad serviendum paratus
Stephanus Theökeöly m. p.

Külezim: Prudenti et circumsp. dno Danieli Breszlero iudici primario lib. civ. Letschoviensis dno et amico stb.

(Eredetije Löcse városa tárában.)

CCCXLII. 1626. dec. 11.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes et circumspecti stb. Salutem stb.

Illrmi ducis a Mansfeld exercitui, nomine cambii ac restitutione futura, ex aerario nostro certam pecuniae summam dari et assignari curavimus; in cuius refusionem et restitutionem juxta inclusas a praelibato duce a Mansfeld Cracoviae quindecim millia tallerorum sunt nobis deputata et ordinata. Quae pecuniae summa ut citra aliquod damnus repetatur, nobisque referatur: Fidelitati Vrae serio committimus et mandamus, ut quendam e medio suorum civium, tam in rebus gerendis sagacem, quam loci linguaeque gnarum, et facultatibus instructum, adjuncto sibi tricesimatore civitatis vestrae, cum inclusis cambii litteris Cracoviam sine ulla procrastinatione et mora expediant; eisdemque severe nomine nostro committant, ut singulari adhibita taciturnitatis cautela, commissis sibi fideliter et diligenter exequantur, neque aliis, quam quibus intererit, patefaciant, quod etiam ab eisdem expetimus. Levatam autem hanc pecuniae summam ea fidelitate et securitate, qua deo, nobisque et patriae suae obligantur, Leutchoviam deferant. Det vero sedulam concivis ablegandus operam, ne inclusae cambii literae per socordiam amittantur, tantae enim jactura pecuniae velis remisque arcenda est, executuri in eo nostram benignam et omnimodam voluntatem. Quibus de coetero benigne propensi manemus. Datum in libera regiaque montana civitate Crenniciensi, die 11. Decembris anno 1626.

Gabriel m. p.

(Bethlen G. *saját kezével.*) P. S. Secretum hoc tam apud Fidelitates Vestras, quam inter ablegandos sit in alto silentio, sub maxima rosa recordetur tam diu, quam diu aut pecuniae summa rehabeti poterunt, aut literas cambii referrent nobis, serio praecipimus.

Külczim: a rendes, a löcsei tanácshoz.

Más lézzel: 13. Decembris redditae.

(Eredetije a löcsei városi levéltárban.)

CCCXLIII. 1626. dec. 14.

Illris et magce nobis benevole.

Praetermittendum hac occasione non putavimus, quin pro nostro singulari erga eam affectu insignique erga christianissimum regem studio hasce benigni animi erga eam testes daremus, praesentisque status nostri negotia eidem significanda vellemus. De quibus cum uberius continuum oratorem nostrum ibidem

praesentem edocuerimus, illique in mandatis dederimus, ut de omnibus eam informandam velit, nihil dubitamus quin is officio suo abunde satisfactorus, eaque omnia cum fide expositurus relaturusque sit. Uti igitur verbis ejus omnimodam fidem adhiberi ab ea volumus; ita hoc imprimis rei communi maxime necessarium proficuumque fore arbitramur, si hic illustris Budensis vezirius, cujus forti fidelique opera imperator Ottomannus usus, rem omnem ditionum suarum, non sine ingenti commodo promotam agnosceret conclusis induciis in aulam revocari poterit, quem quia partibus confederatorum maxime benevolam propensumque a nobis reditum agnovimus, eam ibi praesentem negotium omne cum fructu et emolumento partium promoturum esse certo speramus. Etsi autem modernum ibi residentem chaimochanum forsitan status sui respectu praesentiam ejus non libenter admissurum putamus. tamen ut illud omni opera idoneis etiam, quos huic rei promovendae aptos putabant, ex aula perquisitis iisque in rem subornatis, in effectum deducant, vehementer eandem adhortamur; hoc enim pacto totius rei status quam commode promoveri certa que spe sublevari poterit. Reliqua in rem praesentem necessaria a continuo oratore nostro uberius intelliget. Cui post delata omnis benigni affectus nostri studia omnem etiam incolumitatem exoptamus. Datum Cremenecii, die 14. mensis Decembris a. d. 1626.

D. V. ill. mag.

amicus benevolus
Gabriel.

Jegyzet. E level Césynek szól.

(Eredetije Párisban a Coll. Godefroy Portf. 270.)

CCCXLIV. 1626. dec. 18.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb.

Adatik értésünkre, hogy Maier György némely adósitól megfogattatván, Hűségtektől in aresto tartattatnék, kinek az ő nivoltát nem nézvén, és azt is, hogy ifju lévén, ezután reá következhetendő nyomorúságoknak félelme miatt ad meliorem frugem redire poterit s magát jól viselvén adóssit contentálhatja: adósságitól felesztendeig való dilatiót engedtünk neki kglmesen. Az fogságból is azért eliberáltatni akarván, Hűségteknak kglmesen parancsoljuk, tovább arestumban ne tartsa, hanem ez levelünk látván, bocsássa el, kereskedhessék az hitván ember és szerezhesse meg adóssinak contentatióját ez mostani kegyelmességünk által. Datum Cremenecii die 18. Decemb. ao dui 1626.

Gabriel m. p.

Külszín : a szokott Kassa városának.

Alatta : Exhibita 30. Dec. 1626.

(Eredetije Kassa városa Itárában.)

CCCXLV. 1626. dec. 28.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb.

Siquidem fideli nro gen. Sigismundo Lónai de Nagy-Lóna ad tractatum pacis cum legato illmi comitis palatini redeundum sit, qui ut eo citius iter hoc continent, Fidelitatibus Vris committimus et mandamus serio, equos bonos et sufficientes currubus illorum injungi curent, quibus Rosonbergam usque commodo et sine mora perveni possint. De coetero idem fidelis noster Sigismundus Lónai quosdam ex servitoribus adversae valetudinis domum suam remittendos volens, ut illis quoque currum et equos subministrant, benigne illis injungimus. Nec secus facturi. Eisdem stb. Datum in oppido Várallja die 28. Dec. 1626.

Gabriel m. p.

Külszín : a szokott Lőcse városának.

(Eredetije Lőcse városa Itárában.)

CCCXLVI. 1627. január 1.

Gabriel stb.

Generosi, egregii et nobiles fideles nobis dilecti, Salutem et gratiam nostram.

Ez mostani üdöncök nivoltához képest tekintetes nagyságos Zoliony Dávid hívünk udvari főkapitánunk zászlója alatt levő vitézlő rendeket kelletvén az hártfai jószágra szállétani, hagyjuk annakokáért Hűségteknek és parancsoljuk is, hogy az mikor odaérkeznek, ez levelünk látván, mindjárt az falukra jó módjával ökök kiszállétván és rendelvén abrakból szénából lovoknak és magoknak is ételből és italból is gazdálkodjanak, meghagyván serio az parasztságnak, hogy az vitézlő rendre és lovokra oly vigyázással legyenek és gondviseléssel, ki miatt valami kárt ne valljanak, mert ha mi véletlen kárban esik közülök valamellik, fogyatkozás nélkül magoknak kelletik károkról contentálni. Secus itaque non facturi. Datum in libera et regia civitate nostra Cassoviensi die 1. Januarii anno domini 1627.

Gabriel. m. p.

Küldetm : Generosis egregiis et nobilibus vicecomiti et iudicibus nobilium comitatus Sarosiensis etc. Fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Bártfa városa levéltárában.)

CCCXLVII. 1627. január 9.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes et circumspecti stb.

Licet in discessu nostro Fidelitatibus Vrisserio in iunxeramus, quo duobus illis nobilibus aulae nostrae pueris, qui adversa valetudine correpti, illic remansere, de omnibus quae ad recuperandam pristinam valetudinem necessaria forent, providerent; tamen, uti relatum nobis est, parva illorum cura habita est. Quare denuo illis committimus et mandamus, de omnibus, quaecunque infirmandos illos pueros spectabant, diligenter illis prospiciant, medico civitatis suae eos curandos jubeant, quicquid in illo exposuerint, exolutionem habituri. Demum ubi vires assurgendi recuperarint, bona sub cura per idoneum currum expediant Eperjesinum. Nec secus facturi. Eisdem de coetero benigne propensi manemus. Datum Cassoviae die 9. Januarii anno 1627.

Gabriel m. p.

Küldetm : A rendes a löcsei tanácshoz.

(Eredetije Lőcse városa levéltárában.)

CCCXLVIII. 1627. január 14.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes et circumspecti stb.

Kassai Weydenfelder Márkos hívünk jelenti minekünk alázatos könyörgése által, hogy ez elmúlt üdökben hitelben vevén valami pénzbeli summát az mostoha anyjától, ugymint Teuffel Christophnak, az Hűségtek városának notáriusának mostani feleségétől, bizonyos ezüst és egyéb ingó-bingó marhát is vetette volna zálogban neki; mely zálogját ez exponens ki akarván váltani, hogy abban valami difficultása ne következze: hagyjuk és igen serio parancsoljuk Hűségteknek, hogy ez levelünket vevén, midőn ezen dolog felől az megnevezett Weydenfelder Márkos hívünktől megtaláltatnak, ez pénzbeli adósságot letévén az megírt mostoha anyjának bocsátassa mindjárt fogyasztás és halogatás nélkül mindennemű zálogban vetett marháját kezében, Communi justitia et aequitate svadente. Secus non facturi.

Datum in libera civitate nostra Cassoviensi, die 14. Januarii
anno 1627.

Gabriel m. p.

Külczim: A rendes a löcsei tanácshoz.

(Eredetije Lőcse városa ltárában.)

CCCXLIX. 1617. j a n. 17.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes, ac circumspecti stb.

Bizonyos számú ön, réz és valami festék magunk számára való maradván az Hűségtek városában, kegyelmesen requiráljuk Hűségteket, sőt hagyjuk és parancsoljuk, hogy ez oda bocsátott embereink Hűségtekhez érkezvén, minden haladék nélkül jó gondviselés alatt hozza Kassáig. Secus non facturi. Quibus sat. Cassoviae die 9. Januarii ao. 1627.

Gabriel m. p.

Külczim: Prudentibus ac circumspectis N. N. iudici et juratis liberac
ac reg. civitatis Eperjessiensis stb.

(Eperjes városa ltárában levő eredetiről.)

CCCL. 1627. j a n. 17.

Gabriel stb.

Prudentes stb.

Salutem, stb. Bizonyos számú ön magunk számára való maradván ott az Hűségtek városában, Hűségteket requiráljuk, sőt hagyjuk és parancsoljuk kegyelmesen, hogy ez levelünk vivő emberink Hűségtekhez érkezvén, mindjárt jó gondviselés alatt hozassa Kassáig. Secus non facturi. Quibus stb. Cassoviae die 17. Januarii 1627.

Gabriel m. p.

Külczim: a szokott Lőcse városához.

Alatta: Ser. Princ. cuprum e montanis huc advertum et haecenus
in deposito hic relictum Cassoviam usque vehi mandat.

(Eredetije Lőcse városa ltárában.)

CCCLI. 1624. j a n. 25.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb.

Az ott való kassai minzháznál levő inventált pagamentumok

felől Hűségtek Kasser Mihállal tött alkuvását megértettük; hogy penig abból valami jövődöbeli kárunk ne történjék, ez levelünk látván, Hűségteket intjük, hogy azon inventált pagamentumokat mindjára Sepsi János és Ványai Illés hiveinek praesentiájában adassa kézhez Hűségtek; visszabocsátván magunk mellől praefectusunkat, Hűségtekkal azon dolgot is eligazittatjuk. Secus non facturí. Quibus stb. Datum in arce nra Munkács die 25. Januarii anno 1627.

Gabriel m. p.

Külsőm: a szokott Kassa városának.

Matta: Exhibita 28. Januarii ao 1627.

(Ered. Kassa városa Itárában.)

CCCLII. 1627. február 1.

Prudens et Circumspecte stb.

Servitiorum meorum stb.

Noha ő fge immár egynehány levelében parancsolt volt az ott fokvő beteg ifjak felől, de én reám is isten kiváltképen való ostarát az betegség által bocsátván, mindazokrúl Kdet nem requirálhattam, s egyéb dolgokban nem kicsiny hátramaradással vagyunk. Most ujjobban ugyanazon ott maradt beteg legények felől parancsolja igen serio ő fge, hogy azokrúl értekezsem, és ha meggyógyultak, ipso facto mindjára ő fge után küldjem. Kdet azért szeretettel kérem, hogy ha meggyógyultanak volna, azokat mindjára Kd küldje alá bárcsak Eperjesig, az kik penig betegek volnának, hogy el nem hozhatnák, azoknak viseltesse gondját serio és gyógytassa, s állapotjokrúl is tudósítson. Másodszor azon is kérem Kdet, hogy az commissariusok jövele felől, holott legyenek és mikorra érkezhessenek oda, arrul is Kd igen sietséggel tudósítson s esászár ő fge commissariusit is mikorra várja Ktek, s kicsodák legyenek s hányan, tudósítson, lehessen illendő gondviselésünk mind az két részről valókra. Ebben, hogy Kd negligens ne legyen, még is szeretettel kérem Kdet. Isten tartsa jó egészségben Kdet. Cassoviae I. Februarii 1627.

Prud. ac Cir. D. V.

servitor et amicus paratissimus

Joan. Bornemisza mp.

Külsőm: Prudenti ac circumspecto dno stb. judici primario stb. Leutsoviensi stb.

(Eredetije Löese városa levéltárában.)

CCCLIII. 1627. apr. 9.

Gabriel stb.

Reverendissime Mag^{co} et generose, nobis dilecti. Kegyelmetek levelét, melyet nekünk Tokajból 31. Martii írt, elvöttük és azt megolvastván, írását is megértettük: melyből látjuk, hogy istennek segítségével császártól ő felgétől reájok bízott commissiójokban immár procedálván, annak végben is vitelében hivataljok szerint igyekeznének: mely dologban mi is az mi részünkről nem akarván semmi fogyatkozást tenni; az minemű difficultásokat ott levő commissariusinknak exhibeáltak, azokra magunkat mentől méltóbb és igazabb móddal lehetett, késedelem nélkül resolváltuk: elhívén azt, hogy Kigltek is minden privatumokat hátra tévén, az közönséges igazságnak úgy is enged, hogy semmire nem egyébre, hanem csak ez szent békességnek állandó megerősítésére láttatik vigyázni. Melyet az minthogy mind magok keresztyéni jó lelkiismeretére, mind pedig hazájokhoz való szeretetire nézve kívántatik is cselekedni: úgy abbéli jó indulatjoknak mentül hamarébb való véghez vitelében kétségünk is semmi nincsen: igyekeztvén azon mi is, hogy mi bennünk is egyebet az közönséges békességnek állandó megszerzésére való igyekezetünknél se Kegyelmetek, se mások ne tapasztalhattassanak; kívánván ennek utánna szüüből, hogy az Kglmetek commissiójának vége lehessen istenünknek tisztességére, nemzetünknek is javára és megmaradására üdvösséges, hasznos és állandó. ajánlván is ezekután minden fejedelmi kegyelmes jó akaratunkat, istentől nekik minden jókat is kívánunk. Datum Albae Juliae die 9. Aprilis 1627.

Gabriel m. p.

Kézirat: Rendiss^{mo} mag^{co} et generoso sacrae caesareae regieque, Mattio in oppidum Tokai expeditis commissariis etc. Nobis dilectis.

Más kézzel: 14. Apr. 1627.

(Eredeti az orsz. Itárban. Publ. Fasc. 15. Nr. 9.)

CCCLIV. 1627. máj. 17.

Sacra stb.

Domine stb.

Praedecessores M. V. Regiae ac Caesareae, defuncto Paulo Melith de Briber parenti Georgii Melith senioris, possessiones Kigios in Bereghiensis et Szent Maria in Szempliniensi comitatibus habitas. titulo pignoris et inscriptionis certa pecuniae summa ad necessitates partium regni Hungariae superiorum erogatas benigne contulerant, eademque possessiones a praelibato Georgio Melith hactenus pacifice possessae juxta contenta pacificationis Nyklspurgensis auctoritate mihi attributa etiam per me eidem

jure regio collatae, quiete sunt tentae: et quia vigore ejusdem pacificationis similibus donationibus M. V. Regia et Caesarea confirmationes se elargituram benigne obtulit; eandem unice requisitam volui, velit tantum intercessioni meae tribuere, ut supplicans hanc meam interpositionem sibi proficuum experiatur. Quam M. V. Regiae ac Caes. benignitatem promptissimis demereri obsequiis nunquam intermittam. Cui de cetero vitam diuturnam ac felicitatem perpetuam precor. Datum in civitate Claudiopoli die 17. Maji anno 1627.

S. M. V. R. ac Caesareae

servitor studiosus ac devotus

Gabriel m. p.

Külczim: Sacrae stb. stb. domino benignissimo.

(A Jászai-féle gyűjteményből. Nemz. Muz.)

CCCLV. 1627. j u n. 23.

Sacra stb.

Dne stb.

Quod accessione hujus meae intercessionis, Mattem Vram arduis regnorum suorum curis occupatam interpellem; regiae animi ejus dotes, propensusque erga me affectus svadent, sciens nequaquam aegre laturam. Domui reverendi Petri Alvinczi in oppido Thokajensi, necnon vineis in promontorio ejusdem oppidi habitae et situatis exemptionem sum impertitus; qua benignitate mea hactenus laetatus, usu fructuque earum est gavisus; ut autem etiam Mattis Vrae ab omnibus decantatae munificentiae radiis investiatur, demisse instat pro insita sibi clementia, ne gravetur benigno collationem meam consensu suo corroborare, hancque illi nostri ob respectum gratiam elargiri. Itaque ut praetensionem ejus Mattas Vra clementer annuat, eandem diligenter requirendam volui, tantum intercessioni meae ponderis tribuere dignetur, ut voti compos, eam sibi proficuum fuisse experiatur: quod Mattem Vram Caes. et Regiam pro singulari benignitate sua facturam non ambigo. Cui post oblata sincerissimae voluntatis meae symbola vitam foelicem et diuturnam incolunitatem exopto. Datum Albae Juliae die 23. Junii anno 1627.

Mattis Vrae Caesareae et Regiae

servitor studiosus ac devotus

Gabriel m. p.

Külczim: Sacrae Romanorum stb. stb. Dno stb.

(A Jászai-féle gyűjteményből. Nemz. Muz.)

CCCLVI. 1627. j u l. 20.

Generosi fideles dilecti.

Elfelejtettük meghagyni, hogy egy jó cavalcatort szerezzetek ; kegyelmesen parancsoljuk annakokáért, hogy el ne felejtsetek, hanem ha isten Franciában viszen benneteket vagy Párisban avagy (Olaszországban (Neap)olisban, kiváltképpen igen nagy szorgalmatosággal es conducáljatok egyet olyat, a ki legyen elégséges tudománnyal és tudja arte lovainkat javítani ; bizonyosan assecuráljátok tisztesség állapotja és jó fizetése felől. De akkor munkálódjatok, hogy ne valami jámbor iunas legyen, hanem ex magistris peritis legyen, a ki itt cum autoritate az udvarunkban levő urfiakat, inasinkat és fő emberek gyermekeit tanítsa, udvaroljanak neki, mint egyéb fejedelmek udvarokban. Az francusok között felette jó trombitások vadnak, egy igen fő trombitást azért hogy szerezzetek, felette igen kérlek szerető hiveink, a nélkül meg ne jőjjetek ; de excellentissimus legyen, csak közönséges jót ne is híjjatok. Jobbnak találtuk, hogy debreceni pénzen fogadott szekereken menjetek Rosonberkig el ; ha az vizen el nem mehetnétek Szombatig, azon szekereken menjetek, kiről demandáltunk az debreczenieknek. Bene valeatis. Albae 20. Jul. 1627.

Gabriel m. p.

Külsőim : Generosi Ladislao (Cseffey) comiti comitatus Szolnok, Joanni (?) de Colos . . . etc.

(Bethlen által írt, de nagyon elmosódott eredetije (gyulafelhérvártt.)

CCCLVII. 1627. a u g. 20.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb. Hűségtek városában ennekelőtte megtelepedett Hunyadi alias Sárdi György deák meghalván, még életében kevés javairól disponálván, legált volt de propriis acquisitis bonis itt henn Erdélyben Sárdon lakó vén atyjának és ez levelünk megadó Kisfaludi András cancellarista deákunknak ugy mint atyjafiának. Hagyjuk azért és parancsoljuk Hűségteknek, hogy valamiket Sárdi György megnevezett vén atyjának és öcscsének testamentaria dispositione legált de propriis acquisitis, mindjárt az ez levelünk vevén, azokat az nálla levő testamentalis levélnek continentiája szerént az relictával adassa meg fogyatkozás nélkül. Secus non facturi. Datum in civ. nra Alba-Julia die 27. Augusti 1627.

Gabriel m. p.

Külsőim : a szokott Kassa városának.

Alatta : Exhib. sen. die 14. Sept. ao dni 1627. M. Wass m. p.

(Eredeti Kassa városa ltárában.)

CCCLVIII. 1627. aug. 27.

Illmo et r^{mo} d^{no} amice noster charissime.

Cum illustrem comitem Petrum Bethlen, nepotem ex fratre nostrum per aliquod tempus in locis Romani imperii et insuper Lugduni Batavorum studiorum causa detentum jam in patriam ad nos reverti voluerimus. Priusquam is rediret, ut visis et observatis gentium moribus instructior reverti possit, quaedam orbis christiani regna eidem peragranda in mandatis dedimus. Qui cum etiam regnum Galliae ut christianissimi regis aulam ex voluntate nra aditurus sit praeclara laudum ill^{mae} et rev^{mae} D^{nis} V^{rae} famam ducti, qua virtutum suarum acta non inmerito inter gentes etiam nras celebrantur, hac occasione salutadam, propensissimumque studii nri erga eam affectum testatum redditum duximus. Eandem igitur rogatam volumus, ut pro sua singulari humanitate, dictum nepotem nrum omni benevolentia complecti studioque suo, si qua in re necessitas exegerit, persona nra ob respectum eidem adesse velit: gratissimam nobis rem, ut omnibus singularis affectus studiiis quavis occasione demerendam factura. Cui de coetero vitam diuturnam omnemque incolumitatem et felicitis rerum successus precamur. Datum in civitate nra Alba Julia, die 27. Augusti a. d. 1627.

Ill^{mae} et R^{mae} D^{nis} V^{rae}

benevolus amicus

Gabriel m. p.

Külezim: Illmo et rev^{mo} d^{no} cardinali de Richelieu, christianissimi regis et exercituum generalissimo. Amico nostro charissimo.

(Eredetije Párisban Coll. Godefroy Portf. 270.)

CCCLIX. 1627. aug. 27.

Gabriel stb.

Prudentes stb. nobis grate dilecti stb. Salutem et benignum affectum. Si quidem fideles nostros generosos Ladislaum Ceffei comitem comitatus Zolnok Interioris et Franciscum Bornemissa unacum secretario nostro Viennam Austriae ad sacram cesaream regiamque Mattem certis in negotiis expeditos habeamus, illicque ex mandato nostro et rei ipsius statu propere iter suum continuare debeant, Eisdem benigne requirimus et hortamur quoque, pro iisdem fidelibus nostris Rosombergam usque de sufficienti curra et equis providere non intermittant, promptitudinem eorum hac in re benigne agnoscemus. Quibus stb. Datum Albae Juliae, die 27. Augusti 1627.

Gabriel m. p.

Külezim: a rendes a löesci tanácshoz.

Más kézzel: Hosszabb tartalomkivonat után 17. Septembris anno 1627. redditae.

(Eredetije Löese városi levéltárában.)

CCCLX. 1627. augustus 27.

Christianissima Regia Mattas.

Domine nobis observandissime.

Cum certissimis argumentis singularem Mattis Vrae erga Nos affectum preclarumque Regii animi studium jam antea comperit habuerimus, faciendum nobis putavimus, ut hac occasione Eandem salutandam vellemus, propensissimique animi nostri argumenta erga Mattem Vram testata redderemus. Cum enim illum comitem Petrum Bethlen nepotem ex fratre nostrum, in quibusdam Romani imperii academiis per aliquod tempus instituendum voluissemus, revocarique eum hoc tempore nobis visum fuerit, ut priusquam ad nos reverti posset, plerasque christiani orbis regiones perlustraret, eidem in mandatis dedimus. Cui cum illud etiam peculiariter injunxissemus, ut Mattis Vrae regna et provincias aulamque ipsam adiret, eumque mandata nostra haud praetermissurum sciamus, summo affectu Eandem rogatam volumus, ut eum regio favore suo prosequi, benignoque vultu intueri personae nostrae ob respectum dignetur. Quod cum nobis gratissimum futurum sit, illud Mattas Vra certo sibi persuasum habere velit, quicquid benignitatis erga nepotem nostrum contulerit, nos illud omne nobis praestitum esse existimatuos. Quod cum facturam Eam certo speremus, erit quo gratissimis singularis affectus nostri officiis Eidem nos omni occasione responsuros polliceamur, Mattasque Vra pereunem sibi inter gentes nostras nominis laudem cum insigni famae gloria accumulatura sit. Quam de coetero foelicem florentemque diutissime vivere et prosperrime regnare exoptamus. Datum in civitate nostra Alba Julia die 27. Augusti ao MDCXXVII.

Mattis Vrae Regiae

sertor studiosissimus

Gabriel m. p.

Külczim: Serenissimo et potentissimo principi domino Ludovico Eius nominis Decimo Tertio regi Galliarum et Navarrae christianissimo etc. Domino observan^{mo}.

(Eredetije a párisi külügyministerium levéltárában, Hongrie I. k.)

CCCLXI. 1627. a u g. 27.

Gabriel stb. ac Oppoliae Ratiboriaeque dux etc.

Generose nobis benevole etc. Császárhoz ő felgéhez kelletvén bizonyos dolgaink végett ez levelünk megadó internunciusunkat és secretariusunkat bocsátanunk, általa neki is szóval izentünk. requiráljuk azért kegyesen, hogy valamit mi nevünkkel mond. szovának mindenben teljes hitelt adjon és dolgainkat promoveálja is ő felge előtt aszerént, hogy mentül hamarébb lehessen reábízott

dolgainkra ő felgétől kedves resolúciónk, ebbeli hozzánk mutatott sinceritását illendő kegyelemmel agnoscaljuk. Datum in civitate nostra Alba Julia die 27. mensis Augusti, anno dni 1627.

Benevolus

Gabriel m. p.

Külszin: Hungaroso Laurentio Ferenczffi sacrae caes. regiaeque Mattis etc. per Hungariam aulae secretario etc. Nobis benevolo.

(A Jászai-féle gyűjteményből. Nemz. Muz.)

CCCLXII. 1627. oct. 6.

Ser^{ma} M^{tas} regia dne dne nobis obs^{um}

Cum pro eo, quo erga M^{tem} V^{ram} ab initio ducti fuimus singulari affectu nobis grave admodum fuerit funesta in ditionibus ejus ab aliquo tempore bella continuata audire, eo magis illud molestius accepimus, quod antiquissimas gentis nostrae cum regnis M^{tis} V^{rae} inclitaque illa respublica necessitudines intercessisse memineras, et quod majus orbis Christiani quietem post tot bellorum incommoda funestasque innoxii populi clades summis desideriiis exopteras. Quarum rerum cumulo hoc etiam accessit, quod hisce diebus allatae nobis sunt ser^{mi} electoris Brandenburgici, fratris et affinis nostri char^{mi} literae, quibus de atroci ditionum suarum et alibi ruina et praesertim in ducatu Prussiae, incommodis ab iis, quibus minime sperabat, sibi illatis gravissime conquestus, nos denique rogavit, ut partes nostras apud Svecum interponendas suscipere, quo restituto portu Pillaviensi, ditiones ejus bellorum malis levari, tranquillitatisque pristinae restitui possent.

Nos quibus pro ea, quae cum electorali ejus dilectioni intercedit arctissima necessitudinis conjunctione, non possunt ejus incommoda non admodum molesta videri, etsi pro viribus minime decesse eidem in hoc rerum suarum statu volebamus, tamen prius hac de re M^{tis} V^{rae} voluntatem explorandam aequum duximus, ea praesertim de causa, quod uti antea etiam accidit, suspicionibus de nobis eam laborare minime vellemus, legatosque nostros causa interpositionis nostrae cum scitu M^{tis} V^{rae} consensuque eo proficisci cuperemus. Et quoniam paria literarum a ser^{mo} electore ad nos datarum probe descripta et hisce nostris annexa, ad M^{tem} V^{ram}, quo uberius dilectionis ejus electoralis mentem intelligat, transmittimus, rogatam etiam Eandem volumus, ut voluntatem suam hac in re nobis quamprimum aperiendam velit, an haec interpositio nostra M^{ti} V^{ro} cordi futura sit, nec ne? Quod si molestum Eidem esse intellexerimus, licet merito ser^{mi} electoris incommodis augamur, tamen supersedendum ab eo nobis, quam M^{tem} V^{ram} offendendam putabimus; sin vero (quod speramus)

M^{ti} V^{rae} illud aequum esse videbitur, regiasque salvi passus literas nobis transmittere dignabitur; haud intermitteremus, quin per idoneos legatos nostros eo expeditos interpositionem nostram procureremus, ser^{mi}que electoris hac in parte expectationi de nobis abunde satisfaciamus; et si qua etiam in re M^{ti} V^{rae} opera nostra pro publica regni ejus quiete necessaria visa fuerit, dabimus operam, ut M^{tia} quoque V^{ra} singulare studium nostrum erga se nullo unquam tempore defuturum agnoscat. Cui cum nos propensissimi affectus nostri officia enixe deferenda cupiamus, rogatam etiam Eam volumus, ut verbit praesentium latoris, internuncii nostri et aulae familiaris, generosi nimirum Petri Gavay, quidquid nomine nostro retulerit, indubiam fidem adhibere non dedignetur. Quam de coetero incolumem cum omni ser^{ma} sua familia diutissime vivere, prosperrimoque rerum omnium statu perfrui exoptamus.

Datum in civitate n^{ra} Alba Julia die 6. mensis Oct. a. MDCXXVII.

Ser^{mae} regia M^{tia} V^{rae}

servitor studiosissimus

Gabriel m. p.

(Eredeti, sajátkezű aláírással, a krakkai egyetemi kvár 211. sz. cod. 439. l.)

CCCLXIII. 1627. oct. 8.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb. Nemzetes és vitélő Gávay Péter hívünket expediáltuk igen sietséggel bizonyos és szükségés dolgaink végett az lengyel királhoz. Hűségteknek azért hagyjuk és serio parancsoljuk is, ez levelünket vévén, mindjártást egy igen jó kocsit lovakkal együtt készíttessen alája Bártfáig minden késedelem nélkül, hogy útját fogyatkozás nélkül continuálhassa. Secus non facturi. Datum Albae Juliae, die 8. Octobris ao dni 1627.

Gabriel m. p.

Külszín: Kassa városának a szokott.

(Eredetije Kassa v. Itarában.)

CCCLXIV. 1627. dec. 12.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb. Megértvén kegyelmesen az Hűségtek között levő adósságuk felől mit irt legyen Hűségtek; noha ez ideig elég nagy kárunkkal lőtt azon adósságinknak praefectusunk által be nem vétele, de mégis Hűségtekhez való szokott kegyelmességünket előttünk viselvén, ultimatum hogy immár egyszer mindenképpen legyen vége, praefectusunknak nemzetes Bela-

vári Dávid hívünknek tanúságot adtunk, hogy az mi kegyelmes resolutiónk és Hűségtekhez mutatott gratiánk szerént az adósság megfizetésének módját proponálja és érjen véget benne, úgy hogy immár ennekutána tovább ezen dologgal búsitatni nem akarunk. In reliquo bene valeant. Datum in civ. ura Meggyesiensi, die 12. Decembris ao 1627.

Gabriel m. p.

Külczim: a szokott Kassa városa tanácsának.

Alatta: Exhibitae 22. Januarii 1628.

(Eredeti Kassa városa ltárában.)

CCCLXV. 1628. jan. 3.

Revende fidelis nobis sincere dilecte.

Kglmed levelét Ormanközy megadá és abból az választételét értjük annak az személnék; de azon nem kell megállanunk, mert az szemérmetes és tökéletes erkölcsű embereknek abból tetszik egyik virtusok meg, hogy ne láttassanak mindjárt magokat kellettni. Nekünk az tetszik, hogy mégis Kglmed fáradságát és ugyan szü-ből való tanácsadását ne vonja meg secretariusomtól, hanem mi érettünk igyekezze úgy promoveálni együtt Bornemisza János hívünkkel, kinek tessék meg haszna is, Kglmedet mégis szeretettel requiráljuk, melyet mi is agnoscálhassunk kglmesen, és cum gratificatione ipsis remunerálhassunk is, mert csak Kglmetek ketten akarja; mi elhittük, hogy ha Istentől engedtetve vagyon és rendelve, végben vitetik; úgy tetszik, nem fogja az jó asszony megbánni, ha intercessiónkat meg nem nem veti, ha pedig rejiciálja, azzal nem sokat használ; úgy halljuk judex curiae uram akarja Barnának (secretariussa-e, avagy praefectussa) akarja (*sic!*) szerezni, mely ha lenne, bezzeg nem tagadom, hogy barátja nem lennék érette, szégyenleném, ha az judex curiaenak nagyobb tekinteti lenne előtte. Bizonyos, hogy in quantum in nobis foret, ellene is lennénk. Kglmed mutassa jó akaratját.hozzá, mi felelünk, sem religiójában, sem egyéb állapotjában meg nem búsul e miatt. Bene valeat. Ex Fogaras, 3. Januarii 1628.

Gabriel m. p.

Külczim: Reverendo Petro Alvinczi stb.

(Eredeti egészen Bethlen írása a gyulafehérvári Batthyány könyvtár lymbusában.)

CCCLXVI. 1628. február 21.

Illme ac rdme domine stb. Salute stb.

Preclara vota et benignas preces Vrae illmae ac rdmae D^{nis} in literis per famulum magi dui cancellarii transmissis tan

de foelicibus novi istius anni successibus, quam aliarum rerum nostrarum prosperitatibus, tanquam pignora amoris et synceritatis eius erga nos, grato admodum per alacrique animo recipimus. Nec minore vicissim alacritate a parte luminum vitae incolumitatem ac omnis benedictionis foelicitatisque incrementum eidem cum decursu foelicissimo novi huius anni totius ex animo precamur. Negotia vero quae ex literis ad dnum cancellarium datis nobiscum communicata sunt, non tantum varias in nobis cogitationes, sed molestas etiam ferme (nisi remediata fuerint) intollerabiles excitarunt, cum verae fiduciae nulla res magis inimica sit, quam suspicio, alteraque alteram, ubi vires sumpserit, expellat, necessum est.

Quod agendum, quove recurrendum nobis est, ignoramus, cum quanto maiore fiducia, synceritate et humilitate recursum ad suam Mtem sacram tenere colereque studeamus, non admittimur. abigimur, repulsam patimur. Legatio a nobis ad suam Mtem regemque Ferdinandum iustis solummodo ac honestis conditionibus instituta fuerat, nil tecte, nil duplici corde vel apud suam Mtem, vel duos regnicolas aut privatam etiam quemquam acturi. Imo ad status et ordines ac regni comitia, nullum verbum, nullam legationem praeter Coluntatem suae Mtis institueramus. Ad quae omnia per eundem cancellarium, cui Vra Ilma et Rdma Dntio copiosius scripserat, ex nostra etiam notitia uberiores responsionem accipiet, nec eadem hic iurare, ne iusto prolixiores simus, volumus.

Tantum apud Vram Ilmam ac Rdmam Dnem sollicitamus, et urgemus pro eo, quem erga publicam pacem prae se fert, singulari studio et amore velit auctor persuasorque esse praecipuis, ut transactiones Tyrnavienses utroque ex hac praesenti, tanquam primitus celebranda diaeta, absque confirmatione statuum et ordinum regni Hungariae ne relinquuntur aut destituantur. Sed sub ea forma ac modo, quo tempore palatinatus ilmi quondam Stephani Illésházy publicis regni decretis et articulis soleuni etiam iuramento ad eorum observationem apposito et adiecto, de verbo ad verbum adscribantur et inserantur.

Nam si hoc qualicumque de causa, quod deus avertat, praetermissum aut neglectum fuerit, cum vix post aliquot annorum curricula regni diaetam celebrandam sperare possimus, haud dubie et tota utriusque transactionis substantia, earumque firma stabilitate non tantum haesitatio incerta, sed desperatio infallibilis, nos et omnes alios manebit. Uberius autem tam de iis, quam etiam de aliis, quae forte necessaria ad hoc negotium putabuntur, per exhibitorem praesentium internuncium fidelem nostrum generosum Stephanum Kovachyochium intimum aulae secretarium cognoscat, cuius ut relationibus fides indubia a Vra Ilma ac Rdma

Dne adhibeatur, etiam atque etiam volumus. His Vrae Ilmae ac Rdmae Dni a deo optimo maximo omnem foelicitatem optamus. Datum in arce nostra Fogarasiensi die 21. Februarii anno dni 1628.

Ilmae ac Rdmae Dnis Vrae

servitor et uti frater addictus
G. Bethlen m. p.

Külczim: Illmo ac rdmo dno Petro Pazmany archiepiscopo Strigoniensi locique eiusdem comiti perpetuo, primati Hungariae, legato nato, sac. caes. regiaeque etc. consiliario summo et secretario cancellar. etc. Dno amico uti fratri observandissimo.

(Eredetije a primási levéltárban.)

CCCLXVII. 1628. máj. 12.

Gabriel stb. ac Oppuliae Ratiboriaeque dux etc.

Generose nobis dilecte. Ez levelünk megadó Simon Boldizsárnak fejedelem asszony szerelmes atyánkfjának német tolmácsának leszen Kegmed előtt némü-némü dolgai és kívánsági, melyeket hogy hasznoson és késedelem nélkül végben vihessen és visszafordulhasson, Kegdet intjük és requiráljuk, az mi tekintetünkért mutassa jó akarátját hozzája és promoveálja ugy dolgait, hogy végben vihesse, melyet Kegdtől kedvesen veszünk és az miben minket is megtalál, kegyelmünkben meg nem fogyatkoztatjuk. Cui de cetero gratiose propensi manemus. Datum in civitate nostra Alba Julia, die 12. May. Anno dni 1628.

Gabriel m. p.

Külczim: Generoso Laurentio Ferencffi stb. Nobis grate dilecto.

(A Jászai-féle gyűjteményből. Nemz. Muz.)

CCCLXVIII. 1628. máj. 23.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes et Circumspecti stb.

Generosus Ernfredus a Berbistorff hactenus in servitiis nostris commoratus, ad suos in praesentiarum ex benigno indultu et permissu nostro redire parat; significavit itaque serenitati nostrae humiliter, quatenus superioribus temporibus circumspecto Joanni Frisio, ipsorum concivi, centum talleros imperiales sub fide et promisso futurae restitutionis mutui nomine dedisset, cuius magna pars contra datam ipsius Frisii sponsionem adhuc impersoluta restaret. Quo itaque iam discessuro, debitum tale impersolutum non maneat in damnum manifestum, Prudentias Vestras hisce nostris benigne requisitas, diligenterque admonitas esse volumus, partem debiti annotati apud Joannem Frisium

restantem curent per eum praesentium ostensori, cui illud negotium est ab ipso Berhstorff commissum, de facto assignari et persolui, ne aliam quamquam exactionis inire debeat rationem, quae molestior cuiquam contingere possit. Rem communi aequitati consonam facturum. Datum in civitate nostra Alba Julia, die vigesima tertia mensis May anno dni millesimo sexcentesimo vigesimo octavo.

Gabriel m. p.

Külczim: a rendes a löcsei tanácshoz.

(Eredetiye Löcse városa levéltárában.)

CCCLXIX. 1628. junius 2.

Gabriel dei gratia sacri Romani imperii et Transylvaniae princeps etc.

Illustrissime et Rvdme nobis benevole. Klmed levelét maga ifju legény szolgája minekünk tegnapi adá be, melyet illendő becsülettel vévén és szeretettel megolvastván, azontól parancsolunk Kornis uramnak szegény Pázmány György jószágának recuperálása felől, és hogy annak is végére menjen, micsoda jussal bírta eddig az a nemes ember, és ha zálogban magánál való tételét fogja praetendálni, liquidáltassa véle, kiről assecurálja, hogy contentáltatik késedelem nélkül. Nem ily kicsiny, de nagyobb dologban is ha az mi jó akarattal való atyafiságunkkal kíván élni Klmed, azon igyekezünk, hogy bennünk meg ne fogyatkozzék. Irásának utoljában tészen emlékezetet Klmed az mi ujobban való hadi készületünk felől, melyet ugy láttatik irni Klmed, mintha elhitte volna igaznak lenni, kin nem keveset csodálkozunk, kiváltképen Kdnek száz módjai vadnak és lehetnek mindenkor az mi állapattunk felől bizonyosan magokat informáltathatni, valamikor akarják; mert egy országban lakunk, szomszédok vagyunk, Ktek emberit országunkban való szabad járástól senki nem tiltja, jezsuiták laknak közöttünk, birodalmunknak nagy része római valláson vagyon, s hogyhogy titkoltathatnék akármi kicsiny igyekezetünk is el Kltektől? Igazságot irunk, ő fgével való utolszori accordonk után elménkben sem gondolkodunk ő fge ellen való indulattunk felől, ótalmazzon isten, hogy igaz ok nélkül ő fgénél való végezésünket violáljuk, sőt bátor ok adatnék is reá, de az fegyverhez nem nyulnánk különben, hanem ő fgét requirálnánk felőle, és ha complanáltathatnék az difficultas, szegény nemzetünk romlásával hadra nem indulnánk. Nem szükséges azért Klteknek elméjét efféle hamis hírek hallásinak elhitében fárasztani; bizonyosan elhigyje, semmi igaz az mi hadi készületünk felől csinált hírekben nincsen; az hamis híreket csak azok formálják, kik vagy ő fgének

praefectum ad Prudentias Vestras expediendum duximus. Et quamquam artificem quendam pro illis ecclesiae suae apparatus diligenter inspiciendis et considerandis eidem Henrico Lisbona adiunctum dimiserimus non tamen persuasi illa ad plenum conceptum non experto facilia: benigne Easdem et serio requirimus, artifices illos cathedrae suae et organici instrumenti confectorum, magistros in sui praesentiam vocatos coram hoc eodem homine et internuntio nostro sistant, et cum eisdem pro similis apparatus apud nos conficiendis coram eodem nuntio nostro conveniant. Sufficienti hunc mandato instruximus, ut quemadmodum Prudentiae Vrae cum illis (possibili tamen et condecienti modo) convenerint, iuxta id eos sumpta nostro adducat, quorum in salario iuxta fiendam cum eis transactionem defectum passuri non erimus. De aliis etiam artificibus nonnullis eidem Henrico Lisbona commisimus, quorum etiam (et potissimum si concives fuerint) ad nos deductionem ipsarum cura, ut consequatur, requirimus. Omni nostra principali gratia et benignitate ipsis de reliquo semper propensi manentes. Datum in nostra curia Sancto-Petriana, die 14. mensis Junii, a. d. 1628.

Gabriel m. p.

Külczim: A rendes a löesci tanácshoz.

Más lehozal: Exhibitae 30. Junii anno 1628.

(Eredetije a löesci városi levéltárban.)

CCCLXXI. 1628. o. kt. 25.

Sacratissima stb.

Dne dne clementissime.

Tam multa sunt in me servum ejus humillimum, suscipiendisque tot et tantis beneficiis, minime dignum Sacrae Caes. Regiaeque Mattis Vrae beneficentiae ob unius duntaxat serenissimi principis dni dni mei clementissimi respectum multis sane nominibus inde ab initio collatae argumenta, ut ad eorum summum nihil omnino desiderari potuisse non obscure censuerim, ex eo tamen, quod Caes. Regiaeque Mattas Vra ad instantiam ejusdem serenissimi principis dni dni mei clementissimi filio meo natu minori superiori anno tum peregre profecturo commendatitias salvi passus suas litteras benigne indulgere non dedignata fuerit, magnum benignitati ejusdem tam in me, quam in praedictum filium meum propensae adjectum esse cumulum satis intellico. -- Quae quidem Sacrae Mattis Vrae litterae benigne concessae quanto redundaverient commodo, quantumve tam principum

christianorum, quam aliorum illustrissimorum statuum et ordinum oculos perstrinxerint fulgore, ex eo constat apprime, quod quocunque tandem dominiorum, aularum ac rerum publicarum filius meus cum sibi adjunctis appellere deo propitio potuerit, eam ab omnibus nactus est gratiam, eum respectum et favorem, quem nedum sperare, sed nec expectare scivisset. Pro quo nihil mihi antiquius erit, quam Deum optimum maximum, qui coram Caes. Regiaeque Mattis Vrae, secundumque eam, coeterorum principum christianorum personis, hanc mihi, liberisque meis peperit gratiam, aeterna benedictione celebrare; Sacrae deinde Majestati Vrae gratias immortales ex intimis cordis mei penetralibus mei subjectione et demissione, quanta possum maxima pro isthaec ejusdem clementia agere, votivas denique Deo auxiliatori preces immolare, ut mihi et liberis meis viam viresque indulgere velit, quibus eam Vrae Mattis benignitatem Sacrae Matti Vrae, curaeque ejusdem posteritati pro exilitate virium nostrarum, si non digna, at, quod maxime exoptamus, obsequiosa servitute reponere valeamus. — Cum autem filio meo primum adhuc itineri huic accincto, a serenissimo principe dno dno meo clementissimo benigne commissum et a me paterne injunctum sit, ut ubi commodior et prosperior eidem salvo et incolumi ad patrios lares redeunti contigerit occasio, augustam Caesareae Regiaeque Mattis Vrae aulam visere, non intermittat, beneficentiaeque ejusdem gratiosae tot tantisque modis in ipsum collatae symbola magnifica, gratiarum actione, quanta poterit humillima et servili saltem sua, augustae ejus vultui astantia et apparentia sibi demereri contendat. Is itaque, si divini numinis auspicio in augustam Mattis Vrae aulam atque adeo Caesaream et Regiam ejus pervenerit praesentiam, ut ipsum ex iunata sua clementia benignis oculis intueri et illa, qua erga me, liberosque meos affecta semper fuit, propensitate gratiosa, eundem clementer prosequi velit, Sacram Vram Mattem humillime oro. Quam Mattis Vrae Caes. Regiaeque clementiam sibi ac augustae caraeque ejusdem posteritati unacum liberis meis humillima nostri subjectione fidelique et debita servitorum nostrorum promptitudinem referre semper studebimus. Eandem ad vota diutissime florentem valere desiderantes. Datum in arce Fogaras die 25. Octobris anno dni 1628.

Sacratissimae Caesareae Regiaeque Mattis Vrae
servitor humillimus
Comes Stephanus
Bethlen m. p.

Külczim : Sacratissimae stb. stb. Dno dno mihi clementissimo.

(A Jászai-féle gyűjteményből. Nemz. Muz.)

CCCLXXII. 1629. jan. 4.

Serenissime princeps.

Tantum sane erga Dil. Vram induimus affectum, ut nihil unquam prius habeamus, quam si Dil^{nis} V^{rae} temporibus a validudine inoffensis prosperissimoque omnium rerum successu certiores reddamur. Cum Dil. enim Vrae rebus et incolumitate tam bene commodéque comparatum esse nunquam poterit, quin Dil. Vrae longe precemur faustiora. Jubet id ipsum solidissimum, quo Dilⁿⁱ V^{rae} conjunctae sumus necessitudinis et contractae affinitatis vinculum, quo Dilⁿⁱ V^{rae} ita obstringimur, ut nihil, quod ad benevolentiam nostram contestandam fieri unquam possit, ullatenus praetermissi velimus.

Gratias praeterea agimus Dilⁿⁱ V^{rae} maximas, quod non duntaxat commendationi nostrae in successione negotio haeredum Quad̄ plurimum tribuere: verum etiam benignitatem suam in promovendo negotio peramice aperire ac declarare voluerit. In eo quippe Dil. Vra quampropter antegressa defuncti merita haeredum causa cupiat, et quantum nostra commendatione commota sit, re et verbis satis superque ostendit; quo nomine etiam haeredes, quos diximus facient sedulo ac operam dabunt, ut pro tantis beneficiis Dilⁿⁱ V^{rae} subjectissime se memores gratosque probent: quorum precibus et hoc accedit, ut quas defunctus in susceptis Dil^{nis} V^{rae} legationibus de proprio peculio exposuit, uti referunt, pecunias reddi Dil. Vra clementissime jubeat ac procuret. Nos illud Dil^{nis} V^{rae} voluntati et summae, qua viget, qua claretaequitati committimus, nihilque ambigimus Dil. Vram eosdem ea ipsa gratia, qua olim defunctum prosecuta est complexuram, eorumque petitioni, si nimirum res explicata fuerit, ultro locum relicturam esse. Nos Dilⁿⁱ V^{rae} eiusdem conjugii ser^{mae} vitam longaevam ac fortunatissimam, felicissimos omnium rerum successus in hoc novi anni auspicio animitus precemur. Dabantur Coloniae ad Spream quarto nonas Jan. a^o 1629.

Ludovica Juliaana, Dei gratia electrix
Palatina Rheni, Ducissa Bavariae, Princeps
Auraniae, Comitissa Nossaviae, Vidua
Louise Jullienne electricae palatiae.

Külezim: Serenissimo principi Dno Gabrieli stb. ac duci in
Oppeln et Ratibor domino amico nostro observandissimo.

(Ered. gyulafehérvári lybus.)

CCCLXXIII. 1629. febr. 26.

Serenissime stb.

Post servitiorum stb.

Az úristen stb. Az Felséged kglmes parancsolatjához akarváu alkalmaztatni magamat, oly elvégezett szándékban voltam,

hogy mennél hamarébb az itt való kötelességemtől megváltván. kiforduljak: de az emberi igyekezeteket csak isten szokta disponálni. Azért enni ideig lött késedelmemről Flged megbocsásson, mivel azok az előszámlálható bizonyos okok, melyek (Flgedet sok szóval nem akarván bántani) Balassi uram ő kglmének irt levelemnek continentiájában includáltam: méltán menthetnek Flged előtt, kirül azonképpen Bonczhidai uram bőségesben informálhatja Flgedet. Mindazonáltal, isten velem lévén, valamint s valahogy ez jelen való kedvetlen állapotomtúl megmenekedhetem, nem késem sokáig. Trombitásokat mind eddig sem kaphaték, mert akár mint ajánljuk is itt az jó állapotot, de az mammonának jelen volta nélkül mind semmi, és az mint szokták mondani: dobra wolja stoj za nicz. Az kik ezelőtt igyekeztenek volt, megmáslották az jó akaratot, mint szinte az cavalcator is. Én másra találtam. ki régi barátom lévén, sok biztosításonra már Flgedhez ígérkezett s remélem, meg nem másolja, kinek reversalis levelét kezeirásával Flgednek küldtettem, jóllehet most az moldovai vajdát szolgálja; az ura dolgában itt Varsaván létében az király fia akarta magához kötelezni, de hogy én sok szép szóval és igiretekkel megelőztem s alattomban el is végeztem vélle, hogy Flgd szolgáljává leszen, méltóztassék Flgd levél által az vajdát megtaláltatni felőle, azonképpen magát is, bizonyos költséget küldvén nekie, s tudom, Flgednek kedve telik benne. Ugyanott együtt az cavalcatorral egy jó lóorvos, azonképpen egy trombitás is vagyon, s azokat is, mint beszéli, elhozhatja magával, illendő állapottal biztattatván, ezek pedig ugyan szükségesek is lehetnek. Bonczhidai uram Flgedet mindezekrül s mind más egyéb derekabb dolgokrül szóval bőségesben és ez mostani állapotához képest alkalmatossan certifiálhatja, ki által mindenekrül izenni illendőbbnek ititem az papirosnak veszendő állapotjára nézve. Az mi pedig illeti az én itt való mulatásomat, az is bizonynyal Flgednek kárára nem leszen, a mint ő klmétől is Flged bővebben megértheti.

Interim az úristen stb. Datum Varsoviae, die 26. Februarii a^o 1629.

Ser. Cels. Vrae

humillimus servus
Valentinus Székely m. p.

Kézirat: Serenissimo dei gratia Sac. Rom. Imp. ac Transilvae principii, partium regni Hungariae dno et Sicutorum comiti Oppuliac Rati-boriacque duci etc. etc. dno dno elem.

Más irással: Valentinus Zekel Varsaváról. Praesen. in Porumbach 31. Mart. 1629.

Suae cels. in memoriam revocare.

(Ered. orsz. lt. gyulafehérvári osztály.)

CCCLXXIV. 1629. márcz. 5.

Actum Cassoviae die 5. Martii 1629.

Az ulónak megnyeréséért	tall. 3100
Az Csausz pasának megadtunk	» 300
Zöldfőkárnak megadtuk	» 100
Az sidónak megadtuk	» 16
Magunknak költségre	» 600
Vásárlásra való pénzt adott ő flge	» 1200
Azaz hatszázezer oszpora.	

(Eredeti orsz. Itár gyulafehérvári osztály.)

CCCLXXV. 1629. márcz. 25.

Gabriel dei gratia stb.

Nobilis fidelis dilecte salutem et gratiam nostram.

Noha magad bennünket öcsénktől való elmaradásod felől nem tudósítottál: mindazáltal értvén egyebektől Olaszországban való maradásodat, azon nem keveset csudálkoztunk, hogy csak magad elméjétől vévén olyan bolondságot magadban, sem hivatalodnak meg nem felettél, sem pedig az mi személyünket és azt is, mi végre bocsátottunk volt el, meg nem gondoltad, hanem úgy akartál elmaradni, holott azt cselekedned nem illett volna. Jóllehet pedig egyfelől öcsénk relatiójából értjük, hogy az eloquentiának tudománya hallgatásáért maradtál volna Paduában, és hogy abban az tudományban jobb progressust szerezhethnél magadnak, de viszont cancellariusunknak irt leveledből azt is értjük, hogy szándékod az volna, hogy Olaszországot jobban megjárván, az olasz nyelv s egyéb dolgok tanulásában forgolódnál. Mely szándékokodat noha nekünk értésünkre nem adtad és nem mi akaratunkból maradtál is el öcsénktől, mindazáltal költségedre rendeltünk száz imperialis tallért Daniel Niss által Velenczében, melyet, oda bémenvén, tölle kezdedhez is vehetsz, ez mellett, kegyelmesen parancsolván, hogy Paduából sehova ne menj, hanem az micsoda tudománnak hallgatását magadnak akartad választani, abban igyekezzél, hogy valami progressust szerezhess, és azon légy, hogy octoberben hazajöhess hozzánk; állapotod itt is leszen. De coetere gratiose erga te propensi manentes. Datum in arce nostra Fogaras, die 25. Martii anno domini. 1629.

Gabriel m. p.

Bécs felől jőjj haza, octoberben
Paduából megindulj okvetetlen.

Küldetm: Nobili Joanni Horvath de Pálocz, hoc tempore in academia Patavina doctrinis operam navanti etc. Fideli nobis dilecto.

(Eredetije — az utóirat Bethlen Gábor saját kezével, — gr. Toldalagi Zsigmond levéltárában M.-Vásárhelyt.)

CCCLXXVI. 1629. a p r. 4.

Gabriel stb.

Prudentes stb. Salutem stb.

Az mely Tassi Csizmazia Gáspárné nefi gonosz életü aszszonynak állapotja felől Hűségtek informál bennünket, értjük levelekből, annak gonosz és rút magaviselése miben legyen; melyről ezelőtt is nem azért parancsoltunk volt Hűségteknek, hogy afféle isten ellen való gonosz életü személyeket kegyelmességünkre méltóknak itélnénk lenni, hanem akartunk csak az dolognak jól végére menni. Melyet immár informatiójokból bőségesen értvén, nemhogy gratiánkot akarnók hozzája mutatni, de sőt inkább Hűségteknek kglmesen parancsoljuk, hogy valami az istennek igazsága és az törvénynek utja, exequutiójában Hűségtek azt is kövesse. Quibus stb. Datum in civ. nra Cibienſi die 4. mensis Aprilis ao dni 1629.

Gabriel m. p.

Külezim: a szokott Kassa városának.*Alutta*: Exhibita praesentes die 19. mensis Apr. a^o dni 1629. M.

Wass m. p.

(Eredetije Kassa városa Itárában.)

CCCLXXVII. 1629. m á j u s 8.

Gabriel dei gratia sacri Romani imperii et Transylvaniae princeps, partium regni Hungariae dominus, Siculorum comes, ac Oppuliae Ratiboriaeque dux etc.

Ilme comes, amice noster benevole.

Klnek 17. Aprilis Kismartonból írt levelét Kéri János uram kezében hozván, noha immár általa magunkat az előbbi dolgokról resolváltuk volt, mindazáltal nekünk azt megadván, írásuak minden részeit bőségesen megértettük. Az mint azért elsőbben tudósít bennünket szolgájának Budára az végre való beküldése felől, hogy az ujonnan épült palánkok és az szegény község dolgát eligazítsa, és arról minémő relatiót is hozott, kezünkben küldötte, látjuk az dolognak processusát mind az Kd maga nekünk való írásából, mind pedig szolgájának relatiójábúl; melyeket kívántuk volna magunk is nemzetünknek javáért, hogy jobb móddal végeztethettek volna; de mivel efféle nagy dolgoknak véghezmeneteli az nagy fejedelmek között kevés idő alatt ritkán szokott meglenni, istennek bölcs rendeléséhez kell embernek magát alkalmaztatni. Az pénz dolgát az mi nézi, azt magunk is nyilván tapasztaljuk, az szegény község abból mely igen nagy fogyatkozásokat szokott szenvedni, az magunk birodalmában is, az hol az töröknek holdol, és minden okosság és igazság ellen való kívánságát látjuk az töröknek ez

dologból lenni, magunk is pedig az mi részünkről immár az vezért sokszor találtuk meg; de mind ez ideig semmit véle nem végezhetünk, derekasb okát nem egyebet itélvén lenni, hanem hogy az portától nem lévén arról semmi bizonyos tanulsága, magára semmiképen azt nem meri felvenni, hogy erről valamit végezzen; mindazáltal az mely mediumot Ktnek abban feltalált, mi is úgy itéljük, hogy az fogja őket valamire indítani, főképen hogy ha ezekben veszik az szegény községnek kéntelenségéből való felkelését és helyekről elbontakozását, melyet valósággal látván, reméljük, hogy másképen fognak ez dologról magokban gondolkodni.

Az palánkok dolgát az mi illeti, értjük azt is, micsoda praetensiója legyen az vezérnek azok ellen, és miképen declarálta is magát főképen az mi hirodalmunkban levő hajduságnak állapotja felől; melyről bővebb írással kellvén nekünk is az mi ítéletünket deklarálnunk; kívántuk volna igen azt, hogy ha előbbi tetszésünk szerént erről az Kd embere csak emlékezetet sem tött volna, annál inkább valami tractatust kezdeni semmiképen nem kellett volna, mert mentől több tractatus indítatik ez dologról, annál több alkalmazhatóság adatik az vég nélkül való haszontalan veszekedésre.

Hogy pedig az vezér ebből mi reánk halasztott, azt nem örömmest értjük, mivel nekünk erről eddig soha semmi emlékezetet nem is tött, és Kdnek bizonyosan írhatjuk, hogy ebben semmit nem is tudunk, magunkra is ennek igazítását semmiképen nem vesszük. Az első kérdése azért az töröknek mivel az volt, hogy maga híveinek tartja az hajdúságot, méltán mind Kdnek, mind pedig egyebeknek nehézne látszik lenni, főképen hogy ha azt csak magában érti, de ha tovább gondolkodik felőle, feltalálja, hogy nem ok nélkül való az töröknek ebbéli praetensiója, annál inkább, ha az másik kérdést is gondolkodásban veszi, tudniillik hogy sem császár ő fge, sem pedig az mi ditióinkban valóknak, hanem egeri és szolnoki tartománybelieknek ismeri őket lenni; az miért azért Kd erről discourál, hogy ezt az török vagy onnép itéli, hogy mi alattunk vadnak, vagy pedig hogy Ktnek ellen az török mellett gyakorta való felülések volt, mi más ítéletben vagyunk, melyet bizonyosnak is tartunk lenni, értvén főképen ebbéli elméjeiket, és az dolgokat is eleitől fogva való experientiából jól tudván. Mert hogy az török maga híveinek tartja őket, azt ez okon itéli, hogy az mely helyen megtelepedések és lakások vagyon, az övé, ugymint az miolta Szolnokot, Gyulát, Egret és az több körülvaló végházakat elvötte, azoknak az helyek neki hódolt mindazolta, és az jó emlékezető Bochkay fejedelem az mikor az hajdúságot letelepítette, az török consensusából szállította azoknak az hódolt helyeknek fundusára. Annak felette, mikor az után az egész hajduság bizonyos végezést tött Ali pasa által az törökkel, arra kötelezték magokat, hogy mivel az ő fundusán vagyon megtelepedések, minden időben igaz-

sággal nem egyéb ellenséges igyekezettel viselik hozzája magokat, és ehez képest adott török császár is közönséges athname levelet azon Ali pasa által nekik. Nem ok nélkül itéli hát az török, azt az elhígyje, mivel erről nem is helytelen vagy illetlen praetensióját veszi eszében azokra az feljül előszámlált okokra nézve, tudniillik hogy Egerhez, Szolnokhoz valónak, azaz övének tartja azt a helyet, a melyen laknak; és hogy végezése is erről vélek, tudván főképen hogy ő akarátja és consensusa ellen ott való lakások semmiképen nem lehetne, mivel azt akárki is, jól gondolkodván, eszében veheti, hogy oly helyen vadnak azoknak az hajdu városoknak építési, hogy nem tovább, hanem csak az míg ez törökkel való frigy fennáll, addig lehet ott való maradások; miholt pedig valami nyilván való hadakozásnak kellene velek lenni, ottan azt a földet el kellene hadni, nem lévén semmi oly bátorságos erősségek, sem pedig bizodalnok, mely ennyét magokat oltalmazhassák ellenek; nem az uram, hát az oka az török ebbéli praetensiójának, hogy mi alattunk vadnak és hogy gyakor való felülések volt, hanem sokkal különb, mert noha egyéb helyek is vadnak mi alattunk, de nem lévén semmi méltó praetensiója hozzájuk, nem is mondhatja azt felőlek, az mit az hajduság felől; mikor ült légyen pedig az hajduság az török mellett fel, mi nem tudjuk, sőt csak módját sem látjuk, hogy azt fogná valaha cselekedni, hanem ha valami igen nagy és utolsó kénytelenség vinné ideig arra őket. De még Erdély országa is hogy az török mellett felült volna valaha, arra nem emlékezünk, noha hogy az török az német hadtól való megtalmozására gyakorta feles haddal ült fel, jól tudjuk, mind addig is azért uram, hogy ezeket az töröknek elméjéből valaki kivehesse, nem látjuk, valamедdig azt valóságosan meg nem tapasztalja, hogy oly őtalma lehet az hajduságnak, mely ennyét jövendőben akarátja ellen is meglakhatja azt a földet; az pedig ugy lehetne, ha azok az végházak keresztyén kézben jutnának, melyet mikor lészen, csak az egy isten tudja. Az a consequentia pedig, hogy ezent itélheti az hét vármegye felől is holtunk után, az mit az hajduság felől, nem látjuk hogy következessék, mert abban soha efféle okok mint az hajduság dolgában nem intercedáltak, nincs is semmi módja, hogy intercedálhassanak, valamедdig az velek való békeség fennáll, az hadakozások pedig azután minden dolgokban elég praetensiót szoktak magoknak szerezni. Ez dolgokat azért mi Kdnek nem az végre írjuk, hogy az török causáját akarnók ebből oltalmazni, holott nemzetünknek kívánjuk mindenen felett javát és megmaradását, hanem hogy Kd értse, micsoda okból való praetensiója légyen az hajduság ellen az töröknek; és ezeket az verisimilis ratiókat értvén, magában felőle tovább is gondolkodják. Az Kdtől előszámlált két dologbéli praetensiója az okáért az mi itéletünk szerint ez lévén, az harmadik dolog mivel csak az mi

személyünket illeti, hogy absolute csak mi velünk akar felölök végezni, az mint feljebb is írók, azt magunkra mi semmi uton nem vesszük, nem is akarunk erről semmit végezni, előttünk viselvéen nemzetünknek jövődöbéli hasznát, avagy ebből következhetendö, kárát, és azt is, hogy senkinek ezután való idökben is mi ellenünk semmi méltó panaszolkodása ne lehessen. Micsoda processust akarjon azért tovább ebből Kgték követni, álljon az maga jó ítéletin; nekünk az mint azelőtt is Kdet tudósétottuk volt, ugy tetszett volna, hogy mostan erről csak emlékezet se légyen, mert gondoltuk hogy ebbéli praetensiója mellöl az török nehezen megyen el, az mint ugy is látjuk, hogy történt, ha pedig immár ennyében ment is az dolog, de függöben való maradása nekünk sok okokra nézve illendöbbnek és hasznosabbnak is látszik lenni; valamit azért ez dologból mi cselekedhetünk, minden utakat arra felkeresünk, és mindjártást fő emberünket elkészítjük, melyet az vezérhez küldünk és valamely okokat erre feltalálhatunk, azt iskövetjük, hogy mind nemzetünknek hasznára és megmaradására igyekezzünk, mind pedig császárnak ö fguek igaz jó akaratból való szolgálataunkat megmutathassuk, és ha kívántatik, mind ebből és az pinz dolgából is, nem egyszeri sem kétszeri, hanem egynéhányszori megtalálatausunkkal fíradunk. Ezen dolgok felöl Kdnek Kéry János uramtól is böségesen izentünk, kitöl, elhittük, mindazokat meg is fogja érteni. — Ezek után minden üdöbéli kedveskedö jó akaratunkat is szeretettel ajánlván, istentöl Kdnek jó szerencsés hosszú életet kívánunk. Datum Albae Juliae die 8. May a. d. 1629.

Duis Vrae Imae benevolus amicus

Gabriel m. p.

(Eredetije a primási levéltárban.)

CCCLXXVIII. 1629. máj. 15.

Serenissime atque illustrissime princeps, domine domine clem^{me}.

Ser. Cels. Vrae omnia sancta sth.

Clem^{me} princeps atque domine. Ex inclusis Ser. Cels. Vra pluribus intelliget id, quod Gregorius Beck musicus et organista noster non sine moerore nobis retulit Fridericum filium ipsius unicum maxima cura ac ingenti sumpta a se et aliis in Germania peritissimis artis musicae magistris institutum exactis in Ser. Cels. Vrae aula ac ministerio annis tribus e vivarum numero sublatus esse. Quumque jam maestus pater in solatium filii defuncti ac sumtuum in ipsum impensorem quandam quasi compensationem hereditate ipsius frui cogitaret se literis ex Ungaria scriptis e doctum non tantum supellectilem filii sui (in qua libri aliquot musici et ejusdem artis quaedam optima instrumenta

fuere) distractam esse, sed et de promisso salario non satis constare an non, quid adhuc restet, quod Ser. Cels. Vra ipsi exsolutura sit.

Itaque a Ser. Cels. Vra humilime se petiturum nobis significavit, ut Ser. Cels. Vra dignetur ac velit illud, quicquid est a salario filii sui residuum et insuper sumtus in defuncti curam medicamenta ac funus impensus (quos filio suo imputari velle inauditi) clementissime persolvere, iisque, penes quos defuncti supellex latet, mandare, ut eam sibi huc transmittendam sartam tectam exhibeant.

Eam ad rem cum ad Ser. Cels. Vram intercessorias nostras expeteret, non volumus aequissimae ipsius petitioni deesse, Ser. Cels. Vram atque etiam orantes, ut ipsius submissee petitioni clementissime annuere et favere dignetur.

Id quod nos paribus officiis ubi occasio debetur vicissim demeriri sedulo studebimus, Ill. Cels. Vrae vitam ac valetudinem divino praesidio commendantes. Datae 15. Maji anno 1629.

Consules civitatis Vratislaviae.

Külczim: Ser. atque Ill. Principi ac dno dno Betlehem Gábori Sac. Rom. Imp. ac Tranniae Principi stb.

Kivell: Arcium Vratislaviensium intercessionalis pro residuo salarii ejusdem organistae pacti. 17. Julii 1629.

(Ered. orsz. levéltár, gyulafehérvári csomag.)

CCCLXXIX. 1629. máj. 17.

Gabriel dei gratia stb.

Egregie fidelis dilecte, salutem et gratiam nostram. Elmáradásod után tanuságodnak öregbítésére ez időt szintén elégségesnek itilvén, Hűséggednek kegyelmesen parancsoljuk, ha elébb nem is, de ez jövődő karácson napjára haza jőjön. Ha pedig elébb jő, annál inkább kegyelmes tetszésünkre cselekeszi. Ennekelőtte Daniel Kis által száz tallért deputáltunk volt költségödre, ha nem leváltad, kérd meg tőle, megadja, s igyekezzél haza. Nec secus feceris. Datum Balasfalva 17. Maii anno 1629.

Gabriel m. p.

Külczim: Egregio Joanni Horvat de Palotz, in alma universitate Pataviana alumno nostro etc. Fideli grato.

(Eredetije gr. Toldalagi Zsigmond levéltárában M. Vászárhelytt.)

CCCLXXX. 1629. május 30.

Életem fogytáig való alázatos, és hűséges szolgálatomat ajánlom Felsőgednek mint kmes urannak, természet szerint való fejdelmemnek, az uristen napjait Felsőgednek sokasítva, azokat jó szerencsésse tegye, minden kívánsága szerint való joaival megáldja. etc.

Alázatosan akarám Fgdnek értésire adnom, hogy mikor Toldalagi uram itt az vezér basával szembe lőtt vala, követe, hogy Felged illendő ajándokkal nem látogatta volna, mivel Felsőged hon lételit nem tudta, azért isten Felsőgeddel szemben juttatván, Felsőged mentől hamarébb főember követe által megtaláltatja és ő nsgáról el nem felelkezik, ehhez képest kegmes uram Felsőgedhez jó akarattal ajánlá magát. Ugyan akkor mondá Toldalagi uramnak, hogy mentől hamarébb lehet, Felsőged ő nsgának választ küldjön, hogy itthon érhesse az Felsőged embere, hogy Felsőgeddel minden ide hátra való dolog felől végezessen, ugy hogy tudhassa, mi formán legyen végezése minden dologról, az melyeket Felsőgednek Toldalagi uram minden dologról megmondhatott. Ugyanakkor mondá ő naga Toldalagi uramnak, hogy Felső minden bizonyos híreket írjon és küldje ide hozzám, és ismétlen az itt való kapikik egyetértvén, szorgalmatosan vigyék által utána, ő naga is hasonlóképen minden hireit megírja és az itt való kapik (ihának) küldi, hogy az énnekem tudásomra adja, én is Felgdnek adhassam tudására. Ehez képest kmes uram megértvén az basa, hogy Felged olyan nagy renden való főember szolgáját, lovász mesterét küldi, jöne igen nagy követséggel, reménletle jövetelit és mikor elérkezett volna Mikes uram, betegségben találá az basát. Mikor kegmes uram Zöldfíkar által értésire adtam volna bejövetelit az basának, betegséggel menté magát. Ennek utána egy néhány nap eltelvén, izent, hogy az követtel szembe nem lehet betegsége miá, az levelet küldje neki; én tőlem elküldvén kmes uram Mikes uram az leveleket, mind az két levelet bekéreté az kihája által Zöldfíkar aga, az basa kihájával együtt az ajtón bevivék az basának, ott mindjárt ugyan az házában az magyar levelet megfordítottatta és elolvastatta: az törökül irt levelet mellette letötte. Ilyen választ izent ki énnekem, mivel sok emberek vadnak nála, el nem olvashatja, de tágas időben elolvassa és az követtel is beszél, mert vagyon beszéde, de ő tőle várjunk; mindezeknek utána kmes uram mindennap az agával együtt az basa kapujára mentünk, várván azt, hogy behívasson. Azon kívül is muftit, kaimekámot és az több basákat gyakorlatosképen megtaláltuk, hogy szerzenének választ, de egyik is kmes uram rá nem merte magát venni, bizonyosan elligyje Felsőged, oly félelemben vagyon minden rend, nagyobba nem lehetnek, az császár sógorát Bariám basát is megfogták vala, de ismét elbocsáták, úgy értem, hogy az temesvári basaságot adták neki, azt merik mondani, kmes uram, hogy ilyen kemény vezér az mostani törökök idejibe nem volt. Tegnap az sátorit általvivék Iskiderbe, az az hire, hogy 7. Junii maga is általmegy az tengeren, de ott is mulat egynehány napig, igen nagy reménség viseli az törökököt, hogy az kazulokat meghódoltathatják, bizonyosan beszélük kmes uram, hogy az megholt vén kazul után immár két fejedelmeket ölték meg, igen nagy

pártütést mondonak köztök hogy volna. Noha maga az basa nem jelenti, de főemberektől értjük, az kik Felségednek jó akarói, hogy neheztelné az basa, hogy Felséged bücsületit ajándék küldéssel meg nem adta volna, az basák és főemberek csudálkoznak rajta, hogy Felséged semmit nem küldött, idegenségit itilnék felőle. Kaimekám Felségednek igen jó akarója, ő is panaszolkodott magában, hogy Felséged semmit nem küldött az vezér basának, holott ő naga Felségedet levelében, mind Toldalagi uram által, hogy találhassa böcsülettel meg az vezér basát. Kaimekám is igen várta Felségedtől egynehány szép puskát és pisztolt, Toldalagi uram igen fogadta vala, hogy Felségedtől szerez, kérette vala is Toldalagi uramot, hogy Felségednek emlékezzék felőle. Noha kmes uram méltók nem vagyunk, hogy Felségednek tanácsot adnánk, nem is adunk, de mindezekhez képezt kmes uram nekünk az agákkal az tetszenék, hogy Fged ne szánná tisztességes ajándékkal mentől hamarébb meglátogatni az vezér basát, ha itt közel nem érnék is az Felséged ajándékával, nem szánnók utána menni az vizen és szárazon egy nehány nap, hogy kmes uram Felségedhez ne lenne valami idegenséggel, hogy jövendőben is, ha miben kívántatnék, Felségedhez lenne jobb kedvvel. Látja Isten kmes uram, hogy ha lehetne, én Felségednek, szegény hazánknek és az Felséged maradékinak az köből is jó-akarókot szerzenék, de Felgd ezerennél (*sic!*) jobban tudja az porta állapotját, hogy adománynyal jár, ha Felséged kegyelmes jó tetszése, az kaimekánt is el ne felejtse, mert ugyan ő naga marad az kaimekánságban, Felséged atyja helin tartsa, Felségednek igen jó akarója, mindenekből Felséged ugy cselekedjék kmes uram vala- mint Felséged bölcs jó itileti. Tartozom vele kmes uram, hogy az mit értek, Felségednek értésire adjam, az budai basának az császár küldött volt szablyát és kaftánt, megértvén az vezér basa, hátra hozatta, husz napig tartóztatta, de immár ő is helyben hagyta, csütörtökön akarnak megindulni vele, az német és muszka köve- teket még itt tartják, az Felségedtől jött németekkel sem lón még szembe. Az budai basának küldött volt Felséged szekeret, lovataján- dokba, az kit Felséged jól cselekedett, az is fenn forgott, hogy annak küldött Felséged, és az vezér basának nem, Felséged gondol- kodjék, az mi jobb, azt cselekedje mindenekben. Felségednek mint ksmes uramnak alázatosan megszolgálom, engemet is ne hagyjon költség nélkül, mert az Felséged adta pénzt elköltöttem, többet is az mellett, az Felséged kegyelmességét várom. De reliquo Serenitatem Vestram tamquam dominum, dominum mihi clementissimi- mum diutissime vivere ac quam felicissime florere desidero.

Datum Costantinapoly die 30. mensis Maii 1629.

Ser. Vestrae

humillimus ac fidelissimus srtoꝝ subditus
Joannes Donáth m. p.

Külsőn : Sereniss. principi ac dno domino. Gabrieli dei gratia Sacr. Rom. Imperii, Transilvaniae principi, Siculorum comiti etc. Opulidae, Ratiboricae-quaec ducei. Dno mihi clementissimo.

Más kézzel : Joannes Donát. Constant. 30. Maj. 1629. 21. Junii. exhibitae.

(Batthány-könyvtár Gyula-Fehérvárt.)

CCCLXXXI. 1629. junius 21.

Életem fogytáig való alázatos és hűséges szolgálatomat ajánlom Felségednek stb. Az uristen napjait Felségednek sokasítsa, azokat jó szerencsésé tegye, minden kívánsága szerint való jóval megáldja etc.

Alázatosan akarám Felgednek értésire adnom, 26. Maii Zaldból neken kegyelmesen irt levelét Kovács Péter die 7. Junii megadá, melyben Felséged kegyelmesen mit irjon, minden részeiben megértettem, azt mint Felgd kegmes uram gyermek állapot felől való írásomban oktat, azt Felségedtől, mint ksmes uramtól bücsülettel vöttem, megérdemlem az Felséged tanítását; ha mi írásomban vétek lött, hirtelen való írások és egy kis búsulásom volt, abból eshetett, arról Felséged kegyelmesen megbocsásson. Az mint Felséged kegmes uram ir az Mikes urammal való ellenkező szók felől, nem tudom, ki informálta Felségedet felőle, de bátor annálkül el lött volna, Felségedet olyan illetlen búsulással ne terhelte volna. Az hul Felséged írásában jelenti, mintha én rám szegény méltatlan alázatos szolgáljára neheztelne, hogy az mely embereket Felséged ide küldött, az kiket én németeknek irtam, franczusok volnának és bücsülettel gondjokot nem viseltem, hozzájok sem mentem, arról is Felséged kegyelmesen megbocsásson, neveket egyébnek-akkor nem tudtam írni, mert mind nemzetségeket és neveket titkolták, azt is, hovávalók legyenek. Noha kegmes uram az ő felőlök való levélírásom után magok kik legyenek és kiknek hiják, megjelentették, mert magok személyekben az francziai fő orator házához mentek és mikoron tudakozott volna az franczia fő orator, mi járásban volnának, azt mondták, hogy ők peregrinálni indultak és az Felséged commendatoria levelével jöttek, ezt megtudván kegmes uram az francziai orator, kik legyenek, maga személiben az fővezér basához jött vala, magam ott létiben, de akkor az vezér csak azt mondta, hogy ő mind egyet, mind mást meghallgat, ha kik mi jobbat igyekeznek hatalmas császár hasznára cselekedni, ahhoz nyúl. Mind ezek közben kegmes uram noha az franczusoknak szálásokra nem mentem, tartóztatott egyik az, hogy Mikes uram Felged nevel azt mondá, hogy Felged noha irt, de szóval azt izente, hogy semmi közömöt hozzájok ne mondjam, azt kit Felgdnek ez előtt is megirtam vala, másik ez tartóztatott, hogy az mikor azok az franczusok megjelenték, hogy az Felséged commendatoria

levelével járnak, igen nagy vigyázásban voltak az francziaiak és németek, mikor az basák kapuin vagy muftián voltunk az agákkal, igen vigyáztak mind az franczusokra, most is hasonlóképen vigyáznak, fizetéssel is fogadtak vigyázó embereket. Mindazonáltal kegmcs uram semmit én az Felséged böcsületiben kegyelmes poroncsolatja szerint hátra nem hagytam, mert gyakorta ide hozzám eljött az kisebbik franczus, hol én küldöttem ő hozzájuk, és minden dologról beszéllettem vele, és az Felséged poroncsolatja szerint Juszog agával egyetértvén, gyakorta ment által hozzájok. De mivel értettem kegmcs uram, hogy az vezér basa semmi ide hátra való dologban magát nem akarja elegyíteni, alkalmatosságot kellett várnom az nekik való szolgálásban. 9. Junii Mikes urammal és az agákkal együtt kaimekámmal szembe lévén, ugyan Mikes uram szóla az basának felőlök, hogy szembe legyen velek. Az melyre kegmcs uram azt mondá, hogy szembe leszen velek. Mindezeknek utána kegmcs uram annyira beszéllettünk Juzok agával, hogy 12. Junii éjjel az basával éjjel szembe voltak, külső ember nem volt velek, csak az két franczus, egy tolmácsok és Juzok aga, az basa igen jóvallotta beszédeket és azt mondta, hogy mindenben az Felséged tekintetiért minden jó akarattal leszen dolgokban. Ezt is akarám Felségednek értésire adnom, hogy az francziai orator tolmácsi tudakoznak vala, hogy Felséged micsoda embereket küldött volna ide Constantinápolyban az ő fejedelmek ellen, holott az ő fejedelmek soha Felségednek nem vétett, sőt inkább barátsággal ügyekezett lenni, noha én kegmcs uram igen mentém Felségedet, mind magamot, de annak ők semmi hitelt akkor nem adának, azt mondják, hogy tudják ők bizonyoson, hogy urok ellen jöttek. Azt is beszélük kegmcs uram, hegy az mely fővebb franczus itt vagyon, annak egy öcsese az francziai királynak főkomornyikja volt, több társaival meg akarta volna ölni az francziai királyt, hire lévén benne az királynak, törvény szerint megölette, azért kellett ennek eljönni hazájából, azt is mondják kegmcs uram, lássa Felséged mit cselekedik, de az ő urok magára gondot visel. Azt kegmcs uram bizonyoson mondják, hogy az francziai király egy rész hadát az hispániai királyét igen megverte, most Oloszországban vagyon minden hadával. 14. Junii érkezék kegmcs Uram kaimekámhoz postán egy török, az kit Neszer-Fejérvárról küldött Szulimán basa, az kit Felséged ösmerhet, ilyen hírt hozza, hogy Sahingirait az bátyjával együtt az tatárok igen megverték, és az harcz után az minemű levelet küldtek az basának az harcz állapotja felől, annak pariáját Felségednek küldtem. 1. Junii költözék által Eskiderbe az vezér basa, még ott vagyon, egynehány nap ott mulat. Egy része az izpahiaknak rátámadtak volt, hogy rossz oszporával fizetett, az kaimekám mene által, ő békéltette meg őket, az császárnak is által kellett vala menni, annyira volt

dolgok. Az kapitán basa is az Fekete tengerre mene, egynehány gályát hagyott, kik a Fekete tengerre vigyázzanak. Hogy peniglen Kovács Pétert keges uram elébb el nem bocsáthattam, arról Felséged kegyelmesen megbocsásson, mert az mely hireket Felséged irt vala, azt törökül fordítottam, úgy adtam be az basának, arról való választétellel késének; az minemü levelet irtak Tatárország-ból az kozákok megverése felől az basának, annak pariáját is Felségednek küldtem. Zöldfikár agának az mi jövedelme volt az Buda-felé való jószágában, az budai basának kihájának szolgálai nagyobb részit elvitették, Felségednek azon könyörög, Felséged irna az budai basának, az Felséged tekéntetiért adatná meg, ne látszanék, hogy Felséged szolgálja lévén, joaitól megfosztassék. Az uristen Felségedet sok jókkal, jó szerencsés, hosszú, bódog élettel áldja és tartsa meg mindaz mü kegyelmes fejedelem asszonyunkkal egyetemben.

Datum Costantinapoly die 21. mensis Junii 1626.

Felségednek
alázatos, igaz hiú, szegény
szolgálja, kész minden időben szolgálni
Donátt János m. p.

Külczim: Seren. principi stb. Gabrieli stb. stb. duo duo mihi
elementissimo.

Más kézzel: Portáról Donáth János levele, 3. Julii. 1629.

(Batthyány-könyvtár Gyula-Fehérvárt.)

CCCLXXXII. 1629. junius 25.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes et circumspecti stb. Ez levelünk megadó ifju legény bejárónk néhai Mindszenti Benedek fia levén, a ki életében az mi országunkban az tanács urak közül egyik volt és ez ország-nak böcsületes hasznos jó szolgálja, s már az fia is nekünk házuink-beli szolgálunk, ment ki Hűségtekhez a végre: Kassán lakott néhai Reyner Menyhárt az elmúlt időkbén levált volt kölcsön ennek az atyjától harmadfél ezer forint dutka pénzt, egy dutkát kilencz pénzen tudván; és annak feletle azon Mindszenti Benedeknek ugyan kassai Kis Lukácsnál való repositumából ötszáz magyar arany forintot is kért volt Reyner Menyhárt, hogy leválhasson, kiket mindeniket az akkor jövendő korácsonra fogadott volt Kolosváratt megfizetni, obligálván magát, hogy ha avagy maga, avagy in casu mortis suae felesége, gyermeki az napra meg nem fizetnék, eo facto Mindszenti Benedek avagy felesége, maradéki, avagy csak a kinek legálná is, mindazokat Reyner Menyhárton, avagy feleségén, gyermekiu, minden helyeken, minden fogás és perpatvar nélkül, csak az obligatoriának erejével megvehessenek; mely dolgot az producálandó levelekből világoshan és nyilvánban megérthet

Hűségtek. Mely adóság mindeddig mind magánál Reynernél életében, mind ő utána maradékinál nálok levén megfizetetlenül, mivel az ilyen liquidum debitumok perpatvar és halogatás nélkül való megfizetést igen igazsággal lenni kívának: Hűségtekiek serio hagyjuk és parancsoljuk, az dolognak igazságát méltóképen szeme cleiben vevén, minden továbbá való halogatás nélkül ez dolgot igazítsa ugy el, hogy az ifju ilyen nyilván való igazságához jusson hozzá, fizessenek meg az Reyner successori az liquidum debitumrul, mivel ilyen szolgálkat megkárosodni nem engedhetjük; siketséggel azért az nyilvánvaló igazságot el ne mulassa Hűségtek, ne kellessék magunknak más gondot reá viselnünk. Secus nullo modo facturi, Datum Albae Juliae die 25. Junii anno 1629. Gabriel m. p.

Külszín: Prudentibus et circumspectis Stephano Almassi judici primario stb. stb.

Exhibitae 13. Julii Albae 1629. M. Wass.

(Eredetije Kassa város a levéltárában.)

CCCLXXXIII. 25. Junii 1629. Viennae.

Internuntius in audientia suae Matti hoc pacto locutus.

Princeps et dnus meus clementissimus summa cum reverentia et honore salutans Vram Mattem, boni affectus servitia sincere defert et commendat, Matti Suae a deo longam vitam et in negotiis suis omnem prosperitatem conprecatur.

Mittit etiam literas, penes quas ex mandato habere internuntium coram verbis Suae Matti referre, benignas aures petit pro enumerando.

Petit intellectis negotiis et mentem principis demissionem et expeditionem accelerari.

Inaudisse principem ex communi rumore, partim etiam ex nuntio dni palatini ad se misso, partim ex iis, quae d. archiepiscopus Francisco Miko perscripsit, illud vulgari licet impertinentissime, quod nimirum, siquidem ex variis locis legationes fierent ad principem, exinde manifeste apparere, quod hostili animo intenderet esse contra Caes. Mattem, quae tamen aperte contra rei veritatem sunt.

Cum tamen sua serenitas in testem vocet deum et conscientiam suam, quod post transactiones cum Sua Matte, a quoquam venissent ad se, qui contra Suam Mattem nociva tractasset.

Verum

Nuperrime insperato, e rege Sveciae venisse legatum Farenbach, cujus adventus forte etiam prius innotuit Suae Matti.

Eum tanquam legatum ex usitato jure gentium a se arcere non potuit regi ablegare, verum legationem ejus percipere voluit, praesertim cum ea sit persona, quae affinitate ac vinculis sanguinis sibi multum conjunctus est.

Prout etiam sua Serenitas liberum principem se agnoscens et libere se hic posse agere, quod nemo illi tale quid prohibere posset.

Sic demum postquam intellexisset causam adventus sui et juxta instructionem sigillo firmatam penes credentiales literas postulata regis proposuisset, noluit omittere princeps, quin Suam Mattem de iis informaret eaque communicaret.

Unde animadvertere potest sua Mattas num falso conficti rumores sint illi de sua Serenitate sparsi.

Nullam siquidem Sua Stas intentionem aliam habet, quam ut veram et justam synceritatem erga Suam Mattem et ad sanctae pacis conservationem re ipsa declarare posset, qua in re in posterum quoque nihil permittet fieri, praesertim si hinc occasio et causa non praebeatur ad hoc ipsum.

In futurum etiam si quid simile inaudierit et habuerit sua Serenitas, non intermittet Suae Matti communicare.

Ea vero fiducia fertur et sua Serenitas erga Suam Mattem, quod symeram inclinationem habens erga almam pacem ejusque conservationem caesareum benignum affectum erga suam Serenitatem declaratura sit.

Descripta paria literarum, quae in diversorio habentur, quem V. Mattas deputatura est, relegendur, ex quibus Sua Mattas quaelibet intellectura est.

Et majoris confidentiae argumentum ut sit, prae manibus habentur etiam qualia nam responsa dederit sua Serenitas ad praetensiones et postulata regis Sveciae.

(Eredeti orsz. Itár. Cancellariai iratok.)

CCCLXXXIV. 1629. j u n. 28.

Juxta benignum Suae Mattis mandatum negotium nunciaturae per internuntium Casparum Ornay a principe Tranniae factae repraesentatum est illmo dno regni Hungariae palatino praesente etiam tunc revmo dno regni Hungariae cancellario, quem etiam in relatione interesse voluit.

Jam antea complures aute dies innotuisse sibi venturum ejusmodi internuntium a principe ad Suam Mattem, et de iis, quae relaturus esset, praemonitum esse a confidentioribus, summarie nimirum id acturum, ut suspicionem, quae de intentione ipsius spargebatur, anoliretur.

Coeterum suspicione non carere non alio fine et alium ob

respectum facere eundem, quam ut ea insinuatione aperta attendat et experiatur, quo animo haberentur similia conamina, et quid ad hoc diceretur ex hisce partibus. Maxime cum vulgaverit antea dnum palatinum eum fuisse, qui dehortaretur eum ab intento coronam Polonicam confectandam, quod tamen commentum merum fuit, neque quippiam a dno palatino actitatum aut scriptum nunciatumve fuerit.

Circa expeditionem et dimissionem internuntii in conformitate bonarum oblationum et officiosa confidentia, quam et in litteris et per hominem suum prae se fert, illud faciendum videretur.

Nimirum:

Permanentio in quadam generalitate.

Collaudandam voluntatem et intentionem circa et qualiter processit?

Confidentiae argumentum declaratum commendandum.

Resolutionem ad ea, quae sibi proposita fuere, optime consistere et locum habere.

Cum optime sciverit et transactiones secum initas id tenere, ut de talibus mutuae intercederent confidentiae.

Bonum almae pacis et conservatio stabilimentum sic acquirat.

Gratum fuisse Suae Matti id cognoscere et benevolum animum et affectum ipsius principis experiri.

In posterum etiam si quid contingeret quod dissensiones in christianitate gignere posset, Suae Matti patefaciat.

Ejusmodique odia et simultates ac malevolentias sua dexterritate tollere, complanare mitigareque et sedare adlaboret.

Suam Mattem in eum finem principem sese accomodaturum firma spe duci.

Vicissim vero Suam Mattem ea acturam, quae pro bono Christianitatis et communi salute reipublicae christianae futura sunt. Ita quidem uti suam Serenitatem de elementi Suae Mattis affectu et gratiosa voluntate quam optime contentam futuram esse.

Dnus palatinus circa haec superscripta et alia etiam particularia medio dni cancellarii nunciaturus est Vrae Matti.

Quoad dni iudicis curiae negotium et proposita.

Commendanda sollicitudo etc. fert declarato hoc.

Porro id e re negotii esse aut circa intentionem hominum certi inaudiatum fuerit de eo ocus Sua Mattas informetur.

Jam temporis rationem non videre ferre ut in praesentiarum simile quid fiat.

Ita quidem esse, quod si motus aliqui concitandi essent ab inquietis mentibus, non esse oblitam Suam Mattem idoneorum

dispositionum et quidem eo casu, ipsius quoque operam impendendam esse eorsum.

Quocirca si quid intellecturus esset et etiam denunciandi aliqui qui forte adversa consilia agitarent et pericula concitarent, sufficere, si per fidos ministros tales aut etiam consilia et comatus detegeret.

Külczim : 28. Junii 1629. in Lakonpak.

(Ered. fogalm. orsz. ltár, cancellariai acták.)

CCCLXXXV. 1629. Jul. 8.

8. Julii literas meas Varadino scriptas per Raczkövy transmissi Vrae Ilmae Dⁿⁱ, eo die cum dnis et Bercheny uberiori sermone habito, de omnibus, quae ibi superius aguntur, et praecipue de inclinatione dni Rakoczy, quem insinuabant priorum bonorum collatione fortalitorum capitancos, videlicet Varadiensem, Szathmariensem, Tokayensem, Echediensem, imo etiam ipsos Haydones ad se allicere, quorum operam si unire posset, Transylvaniae principatum acquirendi modum haberet.

Dni igitur Kornis opinio ea est: quandoquidem vitae principis dubia sit constitutio, eo quod morbus eum partim remittit, partim autem acrius infestat: ut ad minus duo millia armatorum Vra interteneat Ilma Dom., se morti principis serio invigilare velle, quod ipsum dno Alaghy per ordinatos postas intimabit, qui rumore deinceps eo, quo opus erit, pari diligentia diriget. Vra autem Ilma Dom. Cassoviae se collocaret, generalem autem mitteret in Zakmar, quo pacto et comitatus reoccupari possent, et animadversa in Transylvania, prout alibi etiam, vigilantia Vrae Ilmae Dom., aliam de omnibus conciperent cogitationem, talem enim continget fore principem, si ante occupationem fiet, non solum ea omnia praetendat, imo absque contentione et strepitu aliquo nec remittet, quamvis autem verum sit, provinciam principissae homagia sua praestitisse, in Transylvania nihilominus ab initio multi inconstantes, et mutationi obnoxii fuere animi, prout nunc etiam ruinosa et pernicioosa mutatio timenda est. Familiam Bethlen universae provinciae odiosam esse dicit, motu proprio nullum eorundem eligendum iri affirmat.

Cum duo autem Bercheny Varadini constitueram, ut ab eo die Lunae ad sequentem duntaxat me Albam Juliam conferrem, eo usque morarer, timendum enim putabit, ne si celerius eo apulissem, expedire, sine ipso autem ea, quae debui, perficere non potui, qui subinde in curiam suam Janosi divertens, Albam Juliam perveniret.

9. die in pago vulgo Telki cursorem seu czauzum vezerii

reperi, sed quidnam itineris ibidem haberet, ab eo expiscari non potui, fuit solus cum uno rustico, quo die ad noctem in Feketetőt perveni.

10. die Julii persus Claudiopolim properans, inter fluvium Keöreös tres germanos cursores offendi, cum quibus fuerint duo ex servitoribus Transylvaniae cancellarii. Varadinum versus se properare dixerunt, inde, quo, dicere volebant.

11. Julii in Enyed, 12. in Saard ad affinem meum Andream Chehy appuli, apud quem eo die commoratus sum, hinc die eadem misi Alban Juliam ad dnum Keglevith insinuando importunitatem meam, quam ante annum etiam hospitium eiusdem occupando exercui, rogans ut me de hospitio certificaret, a quo responsum accepi, principem mei fecisse mentionem, se nescire ab eo tempore quo Tibiscum ad Tokay traieci, ubi locorum sim, ac proinde si suspicionem evitare vellem, confestim pergerem, circa tempus igitur merendae illinc movens, eo appuli.

14. Julii die Dominico apud principem audientiam obtinens, literas suae Mtis, Vrae Ilmae Duis et dni archiepiscopi praesentavi, gravem, quo premitur, morbum celare non potuit, dicebat tamen se post acceptas medicinas diutius sedere non posse, ac proinde perlectis literis sermonem in aliud tempus differe velle, in qua medicinarum acceptatione nihil horum est, doctores enim iam ante sibi valedicere cum iisdem fecit, utitur opera, prout certo accepi, cuiusdam Claudiopolitani decrepiti scholae magistri, a quo et certis unguentis ungitur, et subinde balneum eidem praeparatur, retulit d. Chyuti eum novem generis arborum corticibus contritis, et aquae ex liquore pinus confectae commixtis, praeparato balneo ante prandium horis duabus et post similiter duabus eundem uti.

15. Julii misit ad me d. gubernator, principem morbo aggrauatum esse nuntians, ac proinde quod oretenus Vra Ilma Dom. eidem nuntiavit, in scriptis darem; iuxta Ilmae Dom. Vrae instructionem omnia de verbo ad verbum describens, eidem misi, eo tamen stylo, quasi ea oretenus mihi Vra Ilma Dom. dixisset, quae oretenus dicenda forent.

17. Julii mane intimatum mihi fuit me a principe expeditionem habiturum, ac proinde itineri me praepararem, quod tamen differri debebat, intellexi enim, quod vehemens odor balnei principis deliquium fecerit, quem postea ex cado extrahere debuerunt. Post prandium adveniens d. Bercheny ad hospitium, qui essem, interrogatum misit, cui me bene valere nuntiavi, illum tamen bonum esse servitorem, qui de deliquio sui domini in balneo nihil penitus sciat, per iocum intimavi, si expeditum eum a negotiis scirem, optarem utique, noster enim d. patens iam pro quingentis bobus promisit, ea de causa cum libenter conferrem. Eo die me

ad coenam invitavit, adfuerunt etiam ex cubiculariis principis, Kovachy et Christophorus Balinthy, quo doctor etiam se per accidens insinuavit, quia vero cubicularius Kovachy germanice nesciebat, multa cum doctore locutus sum, inter longiorem et paulo hilariorem sermocinationem fassus est principem suis renunciasse medicamentis, et absque scientia apothecae factorum doctorum opera eundem uti, ex quo de salute eiusdem vitam ponit, quandoquidem corporis ab eo tempore putrefacti et sanie repleti constitutionem non ponderat, renes confortationibus destituit, qui adeo intumuerunt, prout certo commuiter circumfertur, tumorem renum hungarici pilei magnitudinem excedere in tantum ut tumor pudendis adaequat, ne virilia quidem ab eo facile discerni possint. Praetermea phthisis corpus usque ad femora occupavit: tumor ille quod auctus ist post discessum illinc meum, certo audiavi, ex quo deliquium in balneo saepius passum fuisse; dolorem blasphaemiis et convitiis saepius levire dicitur ab iis, a quibus hinc inde transfertur in sedile nimirum et illinc ad currum sublevando, nam oeconomiae suae visitationem et inspectionem relinquere non potest, referens se facultatem ab eo petere velle et illinc discedere, utrum vero hoc obtinuerit, ignoro, me postea non convenit, neque scripsit quicquam, existimo hoc ipsum auertendi suspicionis gratia se fecisse, ne forte scriptum aut nunciatum quid fuerit, arbitrentur. — Eadem nocte in eadem domo pernoctando cum duo Bercheny, et inter nos de variis conferendo retulit ipse: Quod cum Ferenbeck Romae quoque cum ipso familiariter viveret, causam, cur modo hic degat, esse quod agens civitatis Strasburgensis modo apud Suedum existens instigarit eundem Suedum, quod si voluerit princeps, septuaginta millia hominum cataphractorum possit in campum educere, quibus Turcas et Tartaros coniungendo, Moldaviae et Transalpiniae auxilium laturus est contra Polonos. Unde persuasit, quod ex una ipse princeps, ex alia Turca et Tartarus, partibus, vero tertia ipse victorium reportaturi essent, in eum finem se venisse, et deo opitulante negotium quoque pertractasse dicebat, cui tractationi quartirorum magister quidam interfuit, quem etiam dimisit, cui ego in Bihariensi campo obviavi, quisnam esset, nesciens, praecepi aurigae, ne via excederet, in meo curru tres equi Debreczenienses erant ordine iuncti, in illius vero quatuor alternatim, auriga equos fortiter impellens, equorum illius unum praecipitat, sed hoc facile passus, risu praeveniebamus ambo, dum hi equum sublevant, inter ego cum servitoribus illorum colloquebar, cum Ferenbeck venisse etiam capitaneum quendam Suecum et quartirorum magistrum dicebant, ab ipso quoque quonam properaret, quaesivi, versus Silesiam, mihi respondit, sed propter comitivam principis cum ipso pluribus agere

non poteram, valedicendo itaque illis abivi, illosque ibidem reliqui. Tractatio vero illius cum principe, ut primum Germanus in Silesiam, ipse vero ad Portam pervenissent, talis fuit: Princeps expedivit certas quasdam literas ad Suedum, ne ipsum modo instigando molestaret, habere enim se hoc tempore cum sua imperatoria Mte pacem firmam et solidam, ad bella gerenda uero ob senilem illius aetatem viribus iam fractum esse imbecillum excusando sese varie, quas literas, ut ipse simul cum copia publice referret, in mandatis habuit, eandem copiam etiam ostendendo in locis ad id aptis. Scripsit e contra breviter manu propria, sed literae non erant sigillo illius eodem, quo superiores, obsignatae his verbis. Ne deus ipsi ex infirmitate moderna sublevaret, imo si vita quoque excedere contingeret, ad aeternam damnationem praecipitaret, si adipiscendo pristinam valetudinem illis auxilium laturus non esset, paratum se etiam in Porta ob id instare. Cum modo occasio optata offerat ex parte Transalpina contra Polonos et Sahin Giraj eundi aggrediendique, plures quoque habuit literas a principe ad notos quosdam Polonos, verum absque titulis, sed sub sigillis earundem notata sunt nomina, in quibus partim hortatur et minatur, partim precatur, suaque studia offert, intendunt autem partibus ex una Turcarum et Tartarorum, ex alia illius, tertia vero Suedi motum, quod si circumventi fuerint, et undique coarctati, tempore talis perturbationis mittantur illis huiusmodi literae, unde terrore perditionis percussi partim intereant, partim rebelles efficiantur et sic diversi animi facilius perimantur, his abscessit, sed hoc quoque observando, ut ubi Suedo benevolos reperiret, nunciaret se venisse auxilium petitum, sed principem pacem inviolabilem cum caesare initam nolle perturbare, et sic frustra venisse. Ferensbeck vero adhuc Albae Juliae existens spargebat longe diversam fuisse spem positam et fiduciam sui Suedi in affinitate principis, sed modo possit Venetias tute petere, cum, hac, qua venerit, non sit tutum, mavult (*sic!*) per Portam Venetias diverti, hoc quoque in mandatis habet a principe, ut Turcis liberam quoque praedam et thesaurum promittat, modo auxilientur, habens omnimodam plenipotentiam a suo Suedo pariter et literas credentiales, ut quicquid dixerit, et promiserit Turcis, illud Suedus ratum habiturus esset, praeterea instet apud Turcas, ut principem etiam mandato Turcarum imperatoris adigat ad auxilium Suedi, verum eventus interito minus responderit, commisit, sciat Turcis terga vertere. Princeps et Suedus quid sibi invicem scribant, Ferensbeck hoc mihi ostendit, obtulit se quoque se uelle in scriptis mihi dare, sed homo versutus sententiam mutavit, nec aliud observare poterat, quam quod principem n° 175. designare consueverint, imperatoriam vero Mtem et ipsum Suedum certo

ipsi modo non venire in mentem. De causa mei fatigii eadem quoque nocte pertractavi. Ad

18. Julii audientiam in equo advehi curavit, et ut memini, exceptiones suas simulcum mea relatione porrecta in manus habendo dixit. porrexi quidem in scriptis, sed oretenus etiam se libenter quaedam se fusius intelligere velle, cum aliquando homo oretenus pluribus rem quam scriptis explicare possit. Nihil curando, quod paria in manu ipsius viderem, sciens quod sine defectu stilum illius referrem, aggressus post haec perorando, quod servitiis praemissis Ilma Dom. Vra optatam valetudinem adprecetur, quod eadem intellexerit inopinatum d. Georgii Haller casum, sed cum Ilma Dom. Vra causam huius excogitare non potuerit, dubitare sit coactus, postea vero informata per d. Joannem Kery, coacta est me ob idem negotium huc expedire, imperatoriam enim Mtem tanquam loco hostis haberet, declararetque, ita arbitrantur homines, imo aliqui existimant hoc ad infamiam Suae Ilmae Dom. vergere, quod si ita est, causam pro tristando praebere videretur, sed, quod negotium aggravat. pacis rupturam quidam statuunt. Dicit, et me e vestigio coniurare incipit, ipse me ad hoc adigit, dicam, an proscriptione Georgii Haller et ablatione honorum rupta sit pax; quaesivi: unde accipiat huius quaestionis materiam, quia ibi de hoc nulla fit mentio, dicit: imo est, quia scripsi, homines observant, quod pax sit rupta, quod verba mea declarant; ego veniam petens ab eo, dixi non observant, sed statuunt, ibi scriptum habeo, non mihi credendum, sed arbitrari est ibi; his commotus paria illi ostendere nolens animaduertit, ipse quoque comminus aspiciens, idem esse asserit, sive statuunt, sive observent, Ilma Dom. Vra semper dignitatem illius minuere in omnibus intendit, neque se in hoc quoque videre aliud; ego, ne hoc in malam partem accipiat, rogavi, nam etiam pro existimatione loquens dixi, quod Magnificentiae Vrae nec officium, nec dignitas exposcit tale verbum ab ipso, nam Magn. Vra clanculum nemini solet derogare, neque ipse causam dans ad talia, non in se accipiat eiusmodi verba, ita quod ipse comprobaret, ac cancellario petivit, ut exhiberet illi signaturas in calendario Szombathely, interrogavit utrum ego manum nossem, cuius esset, sed ego non novi; dixit se eisdem verbis dicere; excusavi me tantum latinitatis non habere. Ad secundum negotium ad status haydonum conversus est, quod in hoc quoque ita Magn. Vra scribit, se esse in causa quod Turca haydones fideles suos esse scribat; petii, ut interpretairetur, nam verbaliter crederet ibi non esse scriptum; dixit, quod luculenter appareret, quia ita scripsi, quod per Paulum Keresztes aliquid Turcis suggestit; iterum petii ut ignosceret, et non solum verbatim legeret, sed superius inciperet, ut facit (*faxit*) dominus deus, quod Turca non appellet milites haydones suos fideles, quemadmodum Magn. Vra

in prioribus quoque ad ipsum datis literis scripsit, ac metuendum est, ne in posterum quoque ea mens sit Turcarum, nam res plana est, quod Turca, qui in sua terra resident, non pro fidelibus, sed pro mancipiis reputat, cogitet interim Magn. Vra, qualiter aliquid Turcis suggerere potuit, petit etiam Mag. Vra, quod in posterum quoque aliqua difficultas exoveretur, ne deneget benevolentiam suam, et animadvertat horum verborum sensum eo derivare non posse, imo Mag. Vra tribuit illi, nam quemadmodum superius scripsi per d. Tassi, eo ductus est vezer, quod non impediēt neque Palankas, neque mansiones illorum. Quod vero Mag. Vra tribuit illi, alterum signum est, quod petit Mag. Vra, ne in posterum quoque suam benevolentiam subtrahat, quievit in hoc annum, ulterius nihil dixit. Quod statim Sahin Giray attinet, de hoc nunciat Mag. Vra (hic incipit responsum dare, nam reliqua erant solum friola, nam nonnunquam taxabat M. Vrae verba durius scripta, se ista non promereri, nonnunquam in personam dñi Haller, indignum illum reputans, ut a se gratiam habeat, nonnunquam dicebat Mag. Vram esse in causa, quo cum sua Mte turbas moveat, ego sine tremore omnia illi explicui) videlicet quod Mag. Vra nec certum hominem, nec certum rumorem habeat, nam Turca nullam expeditionem habeat contra Sahin Giray, sed cum Tartaris rixatus est ipse, circiter viginti quatuor millia Kozakorum congesserat Sahin Giray, quos frater Hami Tartarorum adorsus est ad Boristinem, quatuor diebus et quatuor noctibus conflictati, solus quoque in persona Tartarorum Ham, istud peruenit, decem millia perierunt ex Kozacis, haec ita referre deberem Mag. Vrae.

Contra Polonos vero utrum continuent Turcae bellum an non, se nescire, nam adhuc ipsum duceret christianismus, quod si quid tale intelligeret, aut rescriberet aut renunciaret.

In confidentia vero quod Mag. Vra illis scribit, illum esse rumorem, quod solus quoque contra Polonos movere vellet; vides inquit, ita me corripit doctor Moravicus, ut quorsum ducor, ibi sedere debeo, donec iterum assumor illi ad hoc valetudinem deesse, sed nec causam ipsi praebitam fuisse, quod illos aggrederetur.

Quod pacem cum rege Daniae attinet, se non servare hoc pro pace, dum nunc quoque bellum sit in suo regno; interrogavi, quale putat esse bellum, quia apud nos nihil de eo certi, imo audimus omnia esse pacata et sub imperio suae Mttis subiecta, dicit satis tumultuum hoc, quod Wolstein ibi sit cum suis gentibus et vastent ditiones.

Quod bellum Italicum attinet, licet neque Hispanus neque Gallus proprietatem praetendat, ac multi iam sunt anni, ex quo inimicitias alunt, et nunc unam civitatem, cepit Hispano nomine Susa, qui locus talis est, ut qui illius commoditatem sciunt, victoriam Gallo pollicentur.

Quod negotium regis Sueciarum concernet, se iam illa suae Mti transmisisse tam literas, quam etiam responsa, quae adhuc reiterari potest; nam tria petit ab illo Suecus, 1° ut suppetias mittat, 2° ut gentem conscribere in regno permittat, 3° ut apud Portam promittendis suppetiis instet, ac ipse nullum horum admisit, nihil ad se pertinere, si invicem aggressi sunt, nihil ad se de diremptione, dummodo ipse relinquatur in pace, ipsi bellum non placere, sin minus se certe vel reptando, Cassoviam usque nobis occurrurum et in regno praestolaturum. Sermonem denique in hoc conclusit, se rogare Mag. Vram, ne in ista sua senili aetate, tam acerbis verbis ipsum exacerbet, quia non meretur, quod ipsum etiam dolet. Porrexit tandem literas ad Vram Mag. scriptas, subiungens se de omnibus scripsisse.

Suae Mtis literas quoque deprompsit, servitia commendat et offert suae Mti sanitatem comprecatus. Referebat suam Mtem pro restitutione Halleri scribere, siquidem paratum fuisse etiam ad solam suae Mtis requisitionem ipsum restituere, quia tamen a provincia tota proscriptus, et in acta publica relatum, pro bono ordine servando requiri ut rursus in publico conventu id tollatur; indicturum propediem comitia et propositurum negotium, literas quoque suae Mtis in medium prolaturum. Offert in aliis quoque suae Mti prompta obsequia.

Dno archiepiscopo sua servitia commendat, ita quidem quod non bono suscipiat animo, quod tam debilem statuatur eum in religione, ut etiam omissionem eius commendet, vult, ut archiepiscopus eum reputet firmum esse in sua fide et perseverantem. Aliud est, quod iam senex esset transfuga, sed et ipsummet nuntium poenituisse quod deseruerit fidem, ad haec ipse nullum esse detrimentum, ubi in melius mutatio fit agnoscendo justitiam. His valedicit nuntio, sequenti die tamen movit.

Cum Ferensbeck duos primarios misit ad Portam, unus illorum est vexillifer provinciae Petrus Nagy, alterius nomen ei excidit e memoria.

19. Julii a meridie 3. hora movit Alba Julia, venit ad noctem in Enyed.

20. Julii ad Kolossvar penes fluvium Aranyas conspexit in pascuatione unam partem campestris militiae, turmas capitanei Gombos et Puskas in suburbia Claudiopolitana collocavit. Siculos lustravit, sed rursus ad domestica remisit.

Caspar Chyuti referebat quod quadriduo ante adventum internuntii discessit legatus Transalpinæ Valachiae vayvodae, qui quatuor millia aureorum et duos equos phaleratos principi obtulit, principissae similiter strophiola inaurata.

21. Sacrum auditum Claudiopoli interim servitores adverterunt Turcam chausium equo praetervectum. habuit is lagenam

ligneam quam baiulabat equo, aiebant, vesirium Budensem medicamenta principi misisse.

Noctem egit in loco Fekete Too.

22. Ex Fekete Too discedens venit in Varad. Ibi auditum, quod ad Temesvar congregentur Turcae, et in dies congregari.

Hoc idem etiam audivisse a dno Bosnyak quod opperiantur et attendant ad mortem illius, quod prius quam alius princeps constitueretur, quod rapere posset, illud raperet. Proinde consultum indicat ipse, ut hinc quoque attenderetur, expeditum campestrum militem in promptu habeat sua Mag., ut videant arma esse in manibus quoque harum partium, forte in intentione temperarent sibi.

Mandavit etiam significari, ut confiniorum status restauraretur, nam utique magnis defectibus laborant.

Praedicantes Varadini conventum habuerunt, fertur 300 fuisse, Alvincium fuisse praepositum et praesidentem. Papensis, Senteiensis et Szered magnis lamentis conquesti de persecutione, imo in Germania et Viennae etiam non solum persequuntur eos, sed plane mactant. Propositum fuit in conventu, uternam sit Antichristus Turca vel Papa, conventum et conclusum est Papam esse. Conclusum etiam typis vulgandum esse hoc, alioquin publice id detonant et clamant.

In oppidis haydonum locutus cum capitaneis Andrea Erdely, et Gregorio Nagy, literas palatini his assignavit, negotium in consilium sumpsit; ferebatur a quodam noto a his capitaneis scriptum fuisse quod ad d. Joannem Kerj venturi sint, laborabit is, ut eos in partes domini palatini adducat.

Georgius Rakoczi fuit apud principem in ingressu nuntii, dum egrederetur rursus obvius factus illi per postam discessit iterum ad principem vocatus.

Franciscus Bornemisza referebat Claudiopoli, quod quidam Colosvariensis ad Suecum et alia loca exploratorem agens et literas transferens, quis sit, non cognovit hactenus, si rescierit, significabit dno palatino longos capillos eum habere, canescere incipere, procerioris esse statutae, et secundusmet inambulatur.

Bartfae quoque sunt duo homines, qui sub specie et praetextu mercatorum in Poloniam abeunt et exploratores agunt, horum quoque nomina palam investigare non fuit ausus, nam metuit suspicionem; si rescierit, significabit dno palatino aut archiepiscopo, habere se etiam ex Porta spem quod rebus illorum locorum notitiam habeat per literas, ea quoque sese communicaturum obtulit. Catholicam esse personam et bonam, servitia posse impendere, nam fidatus homo et creditum in illis partibus habet.

Joannem Bornemisza, Petrum Alvinczy in eodem curru inveni cum dno Belleuary in campo Bihariensi, dno Bornemisza manum porrexi, descendens de curru, optasse se si me Albae Juliae

invenire potuisset, eo quod de quibusdam Vrae Ilmae Dom. nunciasset, insinuabat se aliquid dicere volenti similem, princeps contra eum medio dni Rakoczi iratus dicitur. D. Bellevary Vrae Ilmae Dom. sinceri cordis servitia offert.

(Eredetije Orsz. Levéltár.)

CCCLXXXVI. 1629. a u g. 22.

Szolgálatomat ajánlom Nagodnak, sat.

Noha nagos uram az isten betegséggel látogatott vala, az mely nap Mikes uram megindult, azon napon megbetegedtem vala, egy holnapig betegeskedtem, mostan istennek hála egészségben vagyok szolgálóimmal együtt, noha egyet az szolgálaim közül eltemettetem. Itt való állapot felől Nagodnak azt irhatom, az hatalmas császár jó egészségben vagyon, az kaimekám az több basákkal együtt, noha az vén Halil basa meghala, az ki nagos uram Abaza basát tartotta. Akarám Nagodnak értésre adnom, itt urunk ő felsége felől ilyen hir vagyon, hogy ő felsége oly nagy betegségben volna, hogy meggyógyulása felől reménség nem lehetne, az mely hireket Buda felől hoznak, az kaimekám igen is szánkódik rajta, én velem is sokat beszéle, kérdezskedek, ha mi hirei volnának ő felsége felől. Panaszkodik is, hogy nem érthet. Ugyan maga az basa hagyá, hogy irjak ő felségének felőle, hogy ő felsége certificálna egészsége felől. Nagodot kérem, mint jó akaró uramot, írása által tudósitson engemet az ő felsége egészsége felől, had tudhatnám. Németország, Lengyelország felől is ha mi hirei volnának, adná értesemre. Nagodnak azt is irhatom, az német követ 18. Augusti mene ki Constantinápolyból, nagy haraggal, az gazdálkodás nem szintén kedve szerint volt az vezér basa megjövele után mind az elmeneteliig. Azt is irhatom Nagodnak, hogy az kozákok Zarayra rá (*sic!*) jöttek volt, de hirek lött az ott való lakos embereknek és elfutottak volt előttök, nem találhatták hon őket, nem égettek, úgy mentek el. Mivel immár nagos uram az császár adajának behozásának napja elközelgetett, úgymint az Szent-Mihály napján, tudom ő felsége az jó üdön beküldi, Nagodot mint jó akaró uramot kérem, én rólam se feledkezzék el az kiváltás felől, ő felsége pénz felől is ne hadna. Valaki leszen nagos uram az ide jövő kapikihája, bátor törökül tudna, ha maga nem tud, Nagod adja eleiben, törökül tudó szolgálja legyen, mert annál kül igen nagy fogyatkozása leszen. Az küs Alexander vajda is holnap, úgy vagyon, hogy ki induljon Constantinápolyból. Isten sok jókkal áldja és tartsa meg Nagodot.

Datum Constantinapoly die 22. mensis Augusti 1629.

Magf. Vestr.

Stor partmus

Joannes Donátt m. p.

Külczim: Spectabili ac magnifico domino dno Francisco Mikó de Hidvégh, serenissimi Sacr. Roman. imperii ac Transilvaniae principis supremo cubiculario ac consiliario, sedis Siculicalis Czík Gyergo et Kászon supremo capitaneo etc. Domino domino mihi observandó.

(Eredetije Gyulafejevártt Batthyány könyvtár.)

CCCLXXXVII. 1629. a u g u s t u s 29.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes et circumspecti stb.

Jam aliquot mensium spatia effluxere, ex quo gravi morbo tentati variaeque diversorum medicorum remedia experti haud aliud, quam contrariorum medicamentorum vi languorem virium corporisque imbecillitatem pati coacti fuimus; opera praecipue cuiusdam medici ex marchionatu Moraviae huc adducti, qui acidularum quarundam usu quas prae omnibus nobis suaserat, adeo morbi vim auxit, ut graviore longe affectu ex eo tempore nos premi necesse fuerit. Licet autem tumor membrorum longe remiscit, deque benignitate freti speremus ulterius etiam vim mali remissuram; tamen cum acceperimus egregium Joannem Teöke nobilem comitatus Scepusiensis, qui antea in aula nostra aliquot annorum spatio vixerat, tali morbo tentatum opera cuiusdam hominis in civitate Earundem existentis curatum fuisse, eundem ad nos accersendum voluimus; interrogatoque eo, certiora de iis rebus ab eodem intelleximus. Quia vero etsi morbi eius vim graviolem, tamen in speciem huic similem comperimus, opera eiusdem hominis uti hac in re decrevimus. Qua de causa et ut commodius ad nos adduci possit, praesentium latorem fidelem nostrum eo proficisci voluimus; benigneque Easdem hortamur et requirimus, ut hominem eundem, quem dictus Joannes Teöke relaturus est, ad nos quamprimum dimittendum velint. Quem Waradinum usque (quo propediem nos ipsi venturi sumus) adductum, ubi artis suae in curando morbo nostro specimen aliquod declaravit, statim diligenti cura eius habita remissuri voluntateque Earum erga nos affectum benigne agniture et omni occasione favoris nostri erga eas signa cumulate testaturi erimus. Quibus de caetero gratiose propensi manemus, omnemque foelicitatem comprecamur, Datum Albae Juliae die vigesima nona Augusti, a. d. 1629.

Gabriel m. p.

P. S. Benigne insuper assecurandas Easdem volumus, diligenti cura eius habita hominem eundem nos quam primum remissuros, etiam si nihil opera eius morbo levati fuerimus.

Külczim: A rendes a löcsei tanácshoz.

(Eredetije Lőcse város levéltárában.)

CCCLXXXVIII. 1629. sept. 9.

Simon Pechy ex Eperjes 9. Sept. 1629. dom. pal.

Dum resignaret duas possessas ad Putnok positas in reditu varia loca transeundo cum plerisque conversationem se habuisse. Dum Cassoviae esset, multa cum Ioanne Bornemisza sese contulisse.

Retulit Bornemisza principem Tranniae 6. movisse Alba Julia, 12 venturum Varadinum, illuc convocaturus est comitatus Hungariae ad se pertinentes, id est nuntios eorum. Inibi diversa eis proponendo cum videat prope esse finem vitae suae, sese ab illis licentiae vult certas illis instructiones et doctrinas praescribendo; quid autem illud futurum sit, investigare se non potuisse. Prout tamen ex circumstantiis colligi potest, et a primario illarum partium homine sese habere, ferme illud futurum est, ut eos inducat ad fidelitatem Tranniae et patrocinium Turcarum. Ac quoniam litterae a Turcarum imperatore pro hajdonibus allatae sunt, in quibus spem facit illis, quod usque dum ad Tranniam fidelitatem conservaverint, nullatenus offendentur, quin imo contra omnes adversarios ipsos defendere velle. Fama est, quod illos quoque comitatus requirere velit, et forte etiam haecenus requisivit jam, ad hanc eandem fidelitatem erga Tranniam eos movendo. Illinc Tokaiinum instituit venire, si per valetudinem potuerit, ad lustrandam fabricam.

Multa se contulisse cum Bornemisza de statu moderno et etiam quod si princeps emoreretur, verum agnoscunt omnes, quod septem comitatus post mortem principis ad rationem suae Mattis redire deberent, illud tamen passim et non aliud homines ingeminant metuere se turbationem in religione. Et licet hic Bornemisza animadvertat, quod princeps non habeat hic fundamentum, siquidem sua Mattas juramento tenetur, quod regnum conservaturus sit in libertate, sed quoniam vulgus vel ex levi causa suspicionem concepit, sese diligenter rogasse, quatenus dom. palatino perscriberet, quod praesertim hoc tempore vel in minimo puncto directio in religione non moveatur, nam pro nunc animi hominum sic possunt disponi, ut vel ad bonum vel ad malum flectantur.

Et licet velit et intendat ipse tam diu, donec princeps Tranniae dom. ejusdem supervivat, constans vult permanere in fidelitate ejusdem, cum obligatio ejusdem hoc exquirat: post obitum tamen hujus nolle se alium dominum agnoscere, quam suam Mattem caes. dom. nrum clem. ac propterea optaret et cuperet, ut sine quovis obice aut impedimento laborare posset suo tempore post decessum moderni sui domini, in conjunctione et unione regni, qua in re neque dubium ullum haberet, dum modo in praesentiarum religionis negotium ne quidem in medium revocaretur. Illud maximo-pere exaggerat, quod Galgoczio duo praedicantes profugerint,

quorum exemplum coepit non parum turbare et mutare facere hominum animos; retulit hosce multa in aures hominum susurrare; et jam defacto festinant ad oppida Hajdonum; neque aliud inibi quoque acturos esse certum est, quod ipsum metuendum est, ne magnum impedimentum causet progressui in bono, quod intenditur: sese non intermittere, veritatem astruere et pro posse confirmare contendere, commendando suae Mattis clementiam et paternam curam et affectum in bonum regni et regnicolarum fore, ut amplectantur; quam si negligenter confectari, considerare debere, quanta adversa et mala regnum manerent.

Hinc inde audivisse se alia quoque particularia a variis, non esse tamen tutum scriptioni committere, ac propterea sese supersedere.

(Kivonati fogalmazvány, egykorú, orsz. ltár cancellariai osztály.)

CCCLXXXIX. 1629. sept. 13.

Serenissime stb. Fidelium stb. Adjou az úr isten stb.

Az képirót mesterlegényével beküldöttem kghmes uram és hogy az praetendált sok mód nélkül való restantiái dolgából is ne kedvetlenkedjék, transigáltam vele és elrendeltem contentálását. Gondolom, ha Flged derekas munkákat rendeltet is vele, munkálkodtatni kész leszen, hozzá a minemő vasbányája vagyon itt kinn, azt is jó rendben hagyta.

Rosás István uram is az koporsóval tegnap érkezék, ma expediáltuk. Az szegénység között elégséges szekér az elvitelére nem találtatván, öreg szekereket fogadtattam, és praetendálván Rosás uram, hogy költsége elkölt, neki is kelle 32 frtot adatom.

Hála az úristennek, most ide csendeségben vagyunk. Éltesse az úristen stb. Cassovie die 13. Septembris 1629.

Ser. Cels. Vrae fidelis hum. ac perp. servus.

D. Bellani m. p.

Külczin: Ser. Principi Dno Gabrieli stb.

Alattá: Davidis Bellani 18. Sept. 1629. Exhibitae in thermis Varadiensibus per Stephanum Rosas ex Polonia reducem. Beküldte az képirót. (Ered. gyulafehérvári lymbus.)

CCCXC. 1629. sept. 20.

Gabriel dei gratia stb.

Reverende stb. Salutem stb. Elöttünk álló bizonyos és szükséges dolgok kívánván Hűségednek jelenlétét: intjük azon, sőt kegyelmesen parancsoljuk is, hogy minden maga dolgát hátrahagyván, ez jövőndő Mindszenthavának 4-ik napján váradi városunkban minden okvetetlen személye szerént hozzánk jűni el ne mülassa,

ahol kegyelmes akaratumkat megértvén, sokáig nem kérleljük, hanem házához visszabocsátjuk. Secus nequaquam facturus. Cui de coetero stb. Datum in arce nostra Váradienſi die 20. Septembris 1629.

Gabriel m. p.

Külczim : Reverendo Petro Alvinczi stb.

Kivül Alvinczi kezével : Exhibitae 24. Septemb. ao. 1629.

(Eredeſti orsz. ltár gyulafehérvári oszt.)

CCCXCI.

1. Princeps Transylvaniae 14. Septembris constituit venire Varadinum, et ad eundem locum curavit non tantum ex Transylvania, sed et ex septem comitatibus ad dies vitae sibi concessis primarios quoque, ut ubi secreta consilii sui detegat.

2. Intentio ipsius est, ut generalem quandam confoederationem inter Ungaros tam catholicos quam calvinistas erigat, ad defensionem mutuum, ita ut nec catholici calvinistas, nec calvinistae catholicos in sua religione turbari permittant, sed usque ad extremum spiritum suam religionem defendent mutuo, si a quopiam et nominatim a Mte sua calvinistae turbarentur.

3. In eo laborat, ut septem comitatus adjungat Transylvaniae, prouti defacto 4 comitatus tempore Ferdinandi concessi applicati sunt. Idcirco ad 24. Augusti haydones Debrecinum convocavit, ut eos per nepotem suum capitaneum Varadiensem et praedicantes calvinistas disponat ad futuram confoederationem perpetuam. Ostensae illis literae Turcarum imperatoris et vesirii Budensis, et simul Betleni, quod Turca eos in protectionem receperit.

4. Georgius Rakoczy caput futurus est, pro eo a Betleno Turcarum assistentia sollicitatur, literas fidei cum aliquot complicibus, vulgo atthane nomine Hungariae ut manuteneantur, sollicitat, ut mortuo se maximis viribus Rakoczio assistat, et si non totum objiceret, per tractatum saltem usque ad Tibiscum.

5. A principissa extortae literae reversales a Bettleno per Stephanum Bettlem. Horum paria non habentur. Hic vicissim uti gubernator principissae dedit reversales. Harum continentia est :

Quod cum hortatu principis assecuratam reddiderit principem, quod ab agnita fide vera calvinistica, quam helveticam vocant discedere nolit, et si discesserit, eo ipso a fidelitate et homagio provinciales liberi reddantur, vicissim ad instantiam principissae decernitur, ut si qui calumniose vel ex invidia ipsam secessionis a caluinismo insimularet, ii comperta rei veritate pro proditoribus et de crimine laesae mtis condemnantur. Alioquin spondent fidem et subjectionem et liberam mansionem in provincia eiusque liberam gubernationem et dispositionem.

6. Scribit principissa ad duum palatinum. In iis literis significat non esse sibi integrum in posterum sibi scribere ex eo, quod multi observant illam. Praecipua causa scriptionis, quod resciverint illam in animo habere, ut catholicismum amplectatur, quod principi summopere adversatur, ac gubernator hostis est ejuratus. Nomine provinciae extortae literae, quibus promittit se non fore catholicam. Non tamen per hoc offendatur, namque in catholicae religionis confessione ad finem usque vitae sese perseverare velle.

7. Postulat principissa de infrascriptis assecurari.

1. Profitetur se esse papisticam catholicam, nec se deserturam unquam talem religionem.

2. Postulat defensionem sui in principatu contra omnes hostes et impetores. Quod si autem ob perturbatum statum sibi provincia excedendum esset, hunc ut sua Mtas obligata sit, sibi assignare bona in valore quae ipsa inscripta habet.

3. Ut recuperatio septem comitatum sibi in dedecus non cedat.

8. Ad terms Varadienses vecturum principem ut valetudinem curet, operam etiam carnificis Leuchoviensibus qui gnarus curandi talem morbum adhibiturus fertur. Pedissegnam quandam principissam prodidisse, quod catholica, quae observavit illam recitasse Ave Maria, idque delatum ad principem.

9. A quodam confidente ista suggeri secreto.

1. Georgium Rakoczy magnas turbas contra suam Mtem movere velle. Scripto caesareo igitur requirendus et admonendus quietis, alioquin ipse et haeredes in perpetuum casuri bonis.

2. Scribendum et haydonibus iique accommodandi.

3. Obtestando per deum rogat, ut miles in promptu habeatur, alioquin periclitari se de bonis et vita.

4. Joannem Bornemisza esse hostem Rakoczy, seseque cum hoc confidente et alio quopiam magnate per omnia consentire velle. Qui etiam confidenti magni momenti secreta revelavit.

5. De funebri pompa ordinationes facere principem. Funus comitantes non vestiendos funebri colore sed holoserico rubro, in signum, quod excellens miles fuerit. Item quo ordine procedant tympanistae, tubicines, cautores.

Locus sepulturae designatus Albae Juliae.

10. Proinde. Cum certum sit diu non supervicturum Betle- num, cumque res periculis plena sit. Curandum

1. Ne lenta et tarda remedia adhibeantur.

2. Quod Turca in subsidium vocatus sit, non esse id contemptim habendum.

3. Praedicantes et alii fugitivi omnem movent lapidem ad exacerbandos animos.

4. Confinia milite et com meatu destituta magnam occasionem praestant adversariis rei bene gerendae.

5. Procurandum summopere, ne imparatos offendant, verendum enim exinde et plebis calamitatem et regnorum vastitatem consecutura.

6. Necessarium, ut tempestive praeparatoria curentur.

7. De milite ac com meatu expediendo ita determinandum, ut cum necessitas foret, in promptu haberi possit.

CCCXCII. 1629. oct. 27.

Gabriel dei gratia stb.

Prudentes stb. Salutem stb. Quod superioribus diebus hominem illum, cujus causa benigne a nobis fuerant requisiti, ad nos dimissum cum prompta obsequiosi affectus sui erga nos declaratione voluerant, gratiose recognitum habemus. Is etiam si nihil pro sua virili parte intentatum relinquere voluit, quo commendationi aliorum de ipso factae respondere potuisset; nobis tamen parvo, aut nulli potuit esse adjuvamine. In quo tamen ad nos dimisso, propensam in nos ipsorum voluntatem benigne agnoscentes, salvum illum ad eos remisimus. Quibus stb. Datum in arce nostra Varadiensi die 27. Octobris, anno dom. 1629.

Gabriel m. p.

Külczim: A szokott Lőcse városához.

Alatta: Ser. Tranniae princeps remittit unum hominem Gerg. Wels justitiae exemtorem et amp. senatui gratias agit. Warad. 27. Oct. A. 1629
(Ercdetije Lőcse város ltárában.)

CCCXCIII. 1629. nov. 6.

Serenissime dne dne princeps stb. Fidelium stb.

Kglmes uram. Az kassai képiró az ki az palotának mennyezetit írja vala, megbetegék szombaton, maga felől elhitte, hogy oly betegségben esett, melyet ha meglábalhat is, de az palotának írásit végben nem viheti. Egy sógorát mondja Kassán Joannes Methveczkynek hiák, az ki szintén ugy végben tudná vinni, mint ő maga. Felséged postán azért küldjön, mert elmarad az palota mennyezetének megírása.

Az estve későn érkezének hozzám brassai biró uram Felségednek irt levelével, az melyben tudósítja Flgedet Lengyelországban az tatárságnak megveréséről, Moldova és Havasalfölde mostani állapotjáról, nem késlelvén semmit, im megküldöttem Flgednek. Én magam örömet mentem volna Flged eleiben Kolosvárig, de nehéz betegségem miatt semmiképpen nem mehetek. Alázatosan könyörgök Flgednek mint kglmes uramnak kegyelmesen meg-

bocsássá. In reliquis stb. Datum Albae Juliae die 6. Nov. ao Dni 1529.

Ser. Cels. Vrae hum. et perp. servus

Thomas Debreczeni.

Külczm: Ser. Principi dno dno Gabrieli stb. . . . Oppuliac Rati-
borique duci stb. . . .

Alatta: Die 6. Nov. a dno praefecto Alba Julia.

(Eredeti gyulafehérvári lymbus.)

CCCXCIV. 1629. november 17.

Catharina dei gratia nata marchionissa Brandeburgica, sacri Romani imperii et Transylvaniae princeps, partium regni Hungariae domina, Siculorum comes ac Borussiae, Juliae, Cliviae, Montium etc. ducissa etc.

Prudentes ac circumspecti stb. Noha kívántuk volna azt mindenek felett, hogy Klteket nem ilyen szomorú és keserves, hanem egyéb örvendetes állapotokról tudósíthattuk volna, de mivel hogy az úr istennek elvégezett tanácsa és bölcs rendelése eleitől fogva ez volt, hogy kinek kinek az halandó emberek közül életének bizonyos határt vessen, és senki az élők közül az szomorú halált el ne kerülhesse, ahhoz képest az bódog emlékezetű discsiretes fejedelmet, nekünk szerelmes urunkat is ő szent fge sok ideig való nehéz betegségi és nyavalyái után ez holnapnak tizenötödik napján délelőtt tizenegy óraker, itt Fejérváratt fejedelmi lakó helyében szép csendes halál által az örök bódogságban magához szólítá nekünk holtig való keserűségünkkel, és minden igaz híveink méltó és fájdalmas szomorúságokkal. Mely dolgot akarván Ktnek is értésére adni, el nem mulathattuk, hogy felőle mindjárt ne tudósítsuk, előttünk viselvén azt, hogy Kltek is utolsó órájáig ő fgének igaz és kedves hívei levén, szomorú halálát érteni nekik is szükségképen kívántatik. Annak felette tudván azt is, minemű kegyelmességgel, kegyes atyai indulattal és gondviseléssel viseltetett eleitől fogva Kltekhez annyira, hogy azon sok nyughatatlanságát, költőségét, és gondos fáradságát nem szánván, semmit ugy szeméi előtt nem viselt, mint az Kltek csendes békességét, régi törvényinek és szép szabadságának fogyatkozás nélkül való ótalmazását. Melyért hisszük azt, hogy Kltek is hálaadó indulattól viseltetvén, kedves emlékezetit minden üdőben méltán magok között fenn is fogja tartani.

Noha pedig remélnjük azt is, hogy magától is készek az magok böcsületi és ilyen klmes fejedelemnek holta után való emlékezetéhez hálaadó volta tőlök mit kívánjon, magok előtt hordozzák, mindazáltal mivel tudjuk római császárral ő fgével micsoda végezési löttek légyen ő fgének az bódog emlékezetű fejedelemnek, melyeknek szentül és fogyatkozás nélkül való megtartását kívánjuk is; ahozképest akarván Klteket requirálnunk, hozzájok és nemze-

tekhez való jó indulatunkból, intjük is azon, hogy mind ezelőtt való sok és veszedelmes példákat, mind pedig jövődöbeli csendes állapotjokat meggondolván, és az mi dicsiretes emlékezetű szerelmes urunknak atyai indulatból származott, csak halála előtt való intésit is előtte viselvén, igyekezzék az egymás között való egyességén és szereteten, melyből várhassa az magok között való csendes szép békességet és megmaradását; annak felette legyen azon, hogy az császárral ő fgével való végezések mehessenek mentől csendesb és illendőbb módok alatt minden fogyatkozás nélkül véghez magoknak jóval és hasznával. Mely dologból mit akarjanak követni, és ha az üdvezült fejedelem tisztességes eltakarásának idejít meg akarják várni, avagy mint igyekezik abból magokat viselni, hogy mind arról, mind pedig császárhoz ő fgéhez felbocsátott követi micsoda resolútióval érkeznek meg, bennünket tudósítani ne nehezteljék, szeretettel requiráljuk. — És ezek után minden üdöbéli fejedelmi szomszédóságos jó akaratumkat mind közönségesen mindnyájoknak, mind pedig külön-külön közölök mindenknek, igaz indulattal ajánljuk. Hisce eadem bene valere exoptantes. Datum Albae Juliae die 17. mensis Novembris a. d. 1629.

Catharina m. p.

Külczim: A rendes czím Kassához.

(Eredetije Kassa városa levéltárában.)

CCCXCV. 1629. december 20.

Catharina dei gratia stb.

Prudentes a circumspecti stb. Cum inevitabilem hanc naturam mortalibus legem praescripserit, ut facile continuisque aerumnis obnoxium hoc corporis ergastulum relinquere, et meliore parte nostri hinc emigrare debeamus, ideoque nullis fatalem vitae periodum evitare hactenus licuerit, sed finis omnis mundi huius inanis gloriae ipsa morte terminata sit, illud quotidiana rerum experientia semper omnibus palam demonstravit, adeo ut hoc tristitiam rerum nostrarum documenta quibusvis, ser. et cels. dnus Gabriel sacri Romani imperii et Transylvaniae princeps, partium regni Hungariae dnus, Siculorum comes, ac Opuliae Ratiboriaeque dux etc. dominus et maritus noster desideratissimus huius rei hisce diebus praebuerit. Is enim cum omni vitae rebus fortiter et praeclare gestis, aeternum nominis decus sibi comparasset, paternaque plane cura subditorum suorum commodis benigno prospectum voluisset, tandem ut sunt res mortalium caducae gravissimi morbi vi, per aliquot mensium spatia tentatus, cum vim eius ulterius sustinere nequaquam valuisset, in ipsum laudum et gloriae cumulo, aetatis vero anno quadragesimo nono, hic Albae Juliae, decima quinta die mensis Novembris hora undecima antemeridiana, certa in deum fiducia plenus placidissime animam creatori suo reddidit.

Princeps magnanimitate, prudentia, pietate christiana, singulâque rerum omnium experientia cumprimis memorabilis, quae etsi immature fato cum perenni suorum desiderio sublatus sit, famae tamen virtutumque suarum monumenta cum illustri rerum praeclare gestarum gloria, et nunquam intermoris laudum praeconiis in animis omnium reliquit. Cuius inusitata admirabilique virtuti et si suorum eximia pietas debito honore semper responsura sit, tamen cum supremum charitatis officium erga exanime eius corpus declarandum, justaque funeri persoluenda debeamus, ea certis gravibusque de causis haud differenda, sed in hac eadem civitate Alba Julia et maiori aede sacra loco per eum ordinato exequenda, et die vigesima quinta Januarii, anni millesimi sexcentissimi tricesimi eum veris lacrimis tumulandum decrevimus. Cum autem insignis earundem studii et singularis affectus erga beatissimae memoriae principem et maritum nostrum amantissimum certae simus, requirendas hisce nostris easdem benigne volumus, ut memor mortalis huius omnium conditionis, ad diem praedictum hic per legatos suos adesse, funusque tanti tamquam laudatissimi principis praesentia suorum ornare haud dedignentur. Facturae rem pietate christiana gravissima defuncti memoria, personaeque sua condignam et benevolentiae affectusque nostri studiis per occasionem a nobis agnoscendam. Quibus uti de coetero lactiora jucundioraque semper precamur, ita vitam exoptamus. — Datum Albae Juliae die 20. Decembris anno 1629.

Catharina m. p.

Külczim : A rendes, kassaiaknak szóló.

Más kéz : Exhibitae praesentes die 8. Januarii 1630. M. Wass. m. p.
(Eredetije Kassa város levéltárában.)

CCCXCVI.

Copie.

J'extraits d'une minute de dépêche de Cösy, portant la date de Constantinople 8. Dec^{bre} 1629 le passage suivant :

» Là-dessus est incontinent arrivé la nouvelle de la mort du prince de Transylvanie, et ici la confirmation de la Princesse aussaravant élevée par les Etats du Pays avec une ferme et héroïque résolution pour la maintenir et défendre. A quoi Monsieur Hagen Amb^r. de MM. les Etats à la Porte, a contribué ce qui était de son devoir et de son crédit, ayant jugé qu'il ne pouvait jamais rendre à sa patrie un plus grand service qu'en procurant contre l'Empereur cette notable diversion, laquelle s'ensuivra infailliblement. Il est à souhaiter que le Roy de Suède es les Princes et Estats opprésés d'Allemagne prissent en main cette bonne occasion de se revenger.«

FÜGGELÉK.

TALLEYRAND ÉS ROUSSEL KÖVETSÉGE

AZ OROSZ CZÁRHOZ.

1629. elején két vándor francia diplomata jelent meg Bethlen Gábornál, kiket ő jó ajánló levelekkel ellátva, a portúra s onnan Moszkvába küldött. A portán Cyrill patriarchával érintkeztek; ő volt a közvetítő köztök és az orosz czár között. A Török-Magyar-kori Államokmánytár 3-ik kötetében néhány erre vonatkozó okmány jelent meg s tulajdonképen ennyi volt az, mit erről a nagy fontosságú dolgról tudtunk. Ezekből a levelekből nem lehetett egybefüggő képet összeállítani. A magyar tudományos academia néhány év előtt Supala és Géresi Kálmán urakat küldte ki az orosz levéltárak tanulmányozására, s különösen ez utóbbi rendkívül fontos anyaggal tért haza, melynek igen becses részét teszik a vándor diplomaták működésére vonatkozó adatok, melyeket mint Bethlen Gábor levelezéseinek függelékét bemutatunk olvasóinknak.

Gyulafejérvár. 1628. okt. 23.

A Bethlen udvaránál tartózkodó svéd követ levele a czár konstantinápolyi követeihez. Megtudta Bethlen Gábor ő fenségétől elmúlt julius hóban történt megérkezéseteket a portához s kötelességének tartotta azon jó szomszédság és benső barátságnál fogva, melylyel fejedelme a moszkvai fejedelemmel összekötve vagyon, üdvkívánatait nekik átküldeni. *A mi pedig a szövetséget¹⁾ illeti, melynek megkötésével, mint hallja, megbízva vannak, annak teljes szívéből örrend s létesülését a leghöbben óhajtja.*

(Orosz fordítás, melyet valamely se oroszúl, se latinúl kellőleg nem értő szerb készíthetett. Orosz-magyar iratok 1-ső csomagában a moszkvai külfügymin. főlevéltárában.)

Fogaras. 1628. okt. 24.

Bethlen Gábor levele a czár konstantinápolyi követeihez, melyet *Dutlak Toldalagi Mihály*, az erdélyi évi adónak Konstantiná-

¹⁾ »Что догдался изъ стороны уставления, что вы имжете приказание исправить.»

polyba vivője által küldött. *Megértette* portai követének »Liratszki Vlasz«-nak embere által küldött leveléből megérkeztüket s azon *előterjesztéseket, a melyeket fejedelmük részéről egy szövetség* ¹⁾ *kötéséről általa neki tettek, s ő azt örömmel tudomásul vette s a maga részéről ezen követét megbízta, hogy az ügyről velük tüzetesebben értekezék. Hozzácsatolja üdvkívánatait szerencsés visszautazásukhoz ügyeik végrehajtása után és kéri, hogy a czár ő felségének is üdvkívánatait megvigyék, jó barátságáról biztosítsák s az ezennel küldött levelet adják át ő felségének.*

(Orosz fordításban az orosz-magyar iratok 1-ső csomagában. A fordítás valamely se oroszúl, se latinul jól nem értő szerb által történhetett.)

Fogaras. 1629. márcz. 1.

Bethlen Gábor megbízó levele Mihály czárhoz Tarerandusz Károly és Ruuszel Jakab részére 1630-iki máj. 26./jun. 5. átadva általuk Moszkvában. Megértvén *azon tárgyakat, a melyeket az 1628-iki jun.-ban Konstantinápolyba érkezett czári követek megbízottaival közölték neki, a dolog nagyon kedves s örül, hogy ilyen alkalom adatott barátság kötésre; s hogy ő saját nézetét a czárral teljesen közölje, nemcsak a követeknek barátságos választ adott, hanem ezen közös ügy tárgyalása végett ezen követeit is küldi hozzá, megbeszélni ezen ügy minden részleteit.*

(Orosz fordítás; az orosz-magyar ügyek 1-ső csomagában.)

»послѣ того, какъ нашъ пресвѣтлейшества посолъ пришелъ въ Царь городъ мѣсяца юна въ прошломъ году и говоря съ нашими приказными разумно о всѣхъ дѣлахъ, что ему было приказано отъ васъ и то дѣло намъ добре пріятно и любо, что такая добрая причина объявлена учинить любовь и дружбу межъ нами; и чтобъ намъ дополни объявить вашему величеству нашу мысль, не токмо дали мы дружной отвѣтъ тому вашему послу а мыслимъ лучше го о нашемъ воцчемъ дѣлѣ дѣлать тѣми, которые послашы къ вамъ съ нашими грамотами . . . изъ Царя города говорить съ вашимъ величествомъ о всякихъ великихъ дѣлахъ, что годно нашимъ дѣламъ . . .«

Fogaras. 1629. márcz. 1.

Bethlen Gábor levele Odokimov Péter és Vementevics Szjemen orosz követekhez Konstantinápolyban, melyet Tarerandusz Károly, »Ysideus«-i örgróf és Ruuszel Jakab által küldött. Tudatja a követekkel, hogy *ezen küldöttjeinek, a kik őt nem régen az éjszaki*

¹⁾ и ишеть къ намъ посолъ нашъ и даелъ намъ знать, что молвиле въ месте съ нимъ про иѣкоторые уставленіе многи надобны, ихъ же всѣхъ къ намъ писалъ«

országok állapotjával megismertették azon feladata vagyon, hogy Moszkvába menjenek s az ő fejedelmüket is ezen állapotokról, melyek őt közel érdeklik, Bethlen jó barátságáról és azon tervekről értesítsék, »per quae regno vestro non exigua felicitas conciliari potest.« Kéri az orosz követeket, hogy őket ezen utjukban előmozdítsák.

(Eredeti, latin. Az orosz-magyar iratok 1-ső csomagában.)

F o g a r a s. 1629. m á r c z. 1.

Bethlen G. levele Christián dán királyhoz.

Rohan hg ajánlotta vala neki T. K. és R. I. francziát, mint az evangelicus hitszabadság iránt buzgó és hasznos embereket s ő tehát őket elébb a törökhöz, azután a muszkához küldte a nagy ügy védelmének érdekében; ők ő felségéhez is szándékoznak elmenni és közölte velük az ő szándékát, hogy azt ő felségének eládhassák, kéri tehát, hogy higgyen nekik. (Ezen megbízó levélben a lengyel királysági ügy távolról sincs jelezve.)

(Oroszul. Az orosz-magyar iratok 1-ső kartonjában.)

F o g a r a s. 1629. m á r c z. 1.

Bethlen G. megbízó levele T. K. és R. I. követei számára Frigyes Henrik orániai herceghez; mely ügynek előadásával bízta meg, az nincs megnevezve, még az se, hogy Moszkvába mentek, csak az, hogy Konstantinápolyba.

(Oroszul. Az orosz-magyar irományok 1-ső kartonjában.)

F o g a r a s. 1629. m á r c z. 1.

Bethlen G. levele az angol királyhoz.

(Orosz fordítás. Az orosz-magyar irományok 1-ső kartonjában.)

F o g a r a s. 1629. m á r c z. 1.

Bethlen Gábor levele a németalföldi államokhoz.

(Orosz fordítás; az orosz-magyar irományok 1-ső kartonjában.)

F o g a r a s. 1629. m á r c z. havában (1—8 közt?)

Betlen G. levele Gusztáv A. svéd királyhoz.

Ismeretes hős tetteiből az evangelicus hit és szabadság iránti buzgósága; kitűnik ő ezzel valamennyi fejedelem között, a kik szintén a hit szabadságának ellenei ellen harcolnak; és hogy az igaz ügy apostolainak reménye felélesztessék és isten segítségével az elcsüggedt keresztény világ ő felségének buzdító közreműködése mellett felépüljön, kések jelenleg is egyesített erővel a hit üldözői ellen hadat indítani, miután ő felsége mint arról tanácsosa által értesített, újra elszánta magát egynehány hónap előtt a német vallásszabadság ügyének támogatására. Ő sem óhajtván egyebet inkább, minthogy az érdekelt királyok, fejedelmek és államok ezen

nagy tervhez egyesüljenek s erélylyel és kitartással végrehajtsák, fogadják, hogy nagy gondot és buzgóságot fog ezen életkérdésnek szentelni. És követeit az ottomán városba küldvén, meghagyta nekik, »*hogy a keresztény lakóknak ezen ügy teljes horderejét tudtára adják*, úgy szintén a török fejedelmet és főméltóságokat kel­lőleg informálják«. Tüzetes és hiteles tudomás végett írásba kellett volna ezt foglalni, de ily nagy jelentőségű ügynek írásba foglalását nem tartotta helyesnek, nehogy az ügy hire idő előtt elterjedjen s ezen életre való terv a szabadság ellenei által megakadályoztassék. E végből küldi hozzá követeit T. Károlyt és Russel Jakab francziát, kit neki Rohan hg ajánlott, Oroszországon keresztül, hogy az ellenség, névszerint a lengyel király földjét kikerüljék.

(Orosz fordítás latinból; az orosz-magyar irományok 1-ső csomagában.)

Fogaras. 1629. márcz. 8.

Bethlen Gábor levele Odokimov Péter és Vementevics Szejmen orosz követeknek Konstantinápolyban. Megértette Catacuzen Lyuerus által küldött levelük tartalmát és hogy hozzájuk küldött követe velük a fenforgó ügyben, mint maga is irta és mint ők is írják, helyesen tárgyalt. Mindig óhajtott fejedelmükkel szorosabb barátságba és összeköttetésbe lépni s midőn e végett követét hozzájuk küldötte, *szükségeseznek tartotta egyszersmind valamint saját óhajtságának, úgy az ő általuk levelükben kifejezett óhajtságoknak és fejedelmük óhajtságának egy szorosabb szövetség iránt eleget teendő, fejedelmükhöz küldött követek által is barátságát kijelenteni s ezen ügyekről tárgyaltatni*. Megbízta ezen követséggel T. K.-t és R. J.-t, a kik szorosabb frigy kötésére teljes felhatalmazással bírnak, a melyet, ha fejedelmük elfogadván arról értesíti, ő is külön előkelő udvarnoka által átküldendő ünnepélyes okmányban kiad; s noha erről fejedelmükhöz és apjához külön levelekről adott (követeinek), helyesen fognak cselekedni, ha ők is, kikkel követei utazni fognak, hazájukba visszatérvén, fejedelmüket jó indulatáról biztosítani s követeit utjukban és ügyükben előmozdítani fogják.

(Eredeti, latin. Az orosz-magyar iratok 1-ső csomagában.)

Fogaras. 1629. márcz. 8.

Bethlen G. levele Mihály czárhoz, melyet Tarerandusz Károly és Runszel Jakab követei Moszkvában 1620. máj. 26./jun. 5. átadtak.

Ő mindig azon volt, hogy a czárnak minden más keresztény fejedelem barátságánál kedvesebb barátságát megnyerje s noha ő ezen jó indulatáról (по добру) teljesen értesítette az ő követeit az ő emberük által ki nála járt, de megértvén követeinek leveléből a czárnak szorosabb összeköttetési szándékát, késedelem nélkül elküldte ezen embereit tárgyalni azon ügyet (робоити о том

дѣлѣ) és teljes felhatalmazást adott nekik mindenre, (а мы дали имъ полномочіе дѣлать во всѣхъ дѣлахъ) a mi ezen barátságuk és szövetségük megkötéséhez tartozik, a minek megkötésével megbízta (прошаемъ . . . вѣрить бѣ ихъ рѣчамъ во всемъ, что они учинятъ говорить для совершенья и утверженья нашей ссылки докончанья, имъ то приказано совершить), és mihelyt megtudja követeitől a föltételeket, melyek alatt a czár a szövetséget megkötni akarja, késedelem nélkül elküldi főbb követeit az új végzemény megerősítése végett s bebizonyítja továbbá, hogy ezen barátság nagy hasznukra leszen, noha ők távol vannak egymástól és sok föld is választja el őket.

(Orosz fordításban. Az orosz-magyar iratok 1-ső csomagában.)

Fogaras. 1629. márcz. 8.

Bethlen Fábor levele Philaret moszkvai patriarchához, melyet Tarerandosz Károly és Russzel Jakab adtak által. Fiának uralkodói erényei által indítatva, rég óhajtotta kifejezni iránta jó indulatát s *nem késelekedett, hallván a Konstantinápolyba küldött orosz követektől orosz ő felségének jó indulatáról és szándékáról a levele szövetkezést illetőleg, elküldeni ezen követeit s általuk ő szentsége iránti tiszteletét kifejezni s egyszersmind általuk a szövetség pontjait megállapítani, melynek megtörténte után a szövetség tudomására adott megállapított pontjait ünnepélyes okmányban ünnepélyes követek által megküldi s reméli, hogy ő felségének és birodalmának a kötendő szövetség nagy hasznára leend.*

(Orosz fordítás. Az orosz-magyar iratok 1-ső csomagában.)

1629. márcz. 8.

Gabriel dei gratia sacri Romani imperii et Transylvaniae princeps, partium regni Hungariae dominus, Siculorum comes ac Oppuliac, Ratiboriacque dux.

Illustres et magnifici domini legati nobis sincere et grate dilecti. Cum praesentium exhibitores perillustris dominus Carolus Tarerandus, marchio Yoideus et generosus d. Jacobus Rousselus, nobis grate dilecti, non ita pridem septentrionalium regnorum et provinciarum statum ac imprimis quae sermi principis vri commodum et utilitatem spectant nobis communicare intimeque aperire voluerint, necessarium esse iudicavimus, ut pro nro in bonum publicum affectu et imprimis studio et benevolentia, qua erga sermum principem vrum ducimur, Constantinopolim ac inde in Moschoviam eos ablegaremus, quo ibidem ipsorum interventu et opera amicitia nra declaretur, praecipue autem ea vobis consilia innotescant, per quae regno nro non exigua felicitas conciliari potest. Quapropter vigore praesentium dnas vras benigne requirimus, ut sermi principis sui nrumque habita ratione et condigno respectu, eosdem commendatos habere iterque ipsorum quam ecelerrime et tutissime promovere

velint, rem facturae gratissimam summeque necessariam, et nos vicissim oblata occasione erga eosdem propensionem ac benevolentiam testari non intermitteremus. Dabantur in arce nra Fogaras, Calendis Martii, anno domini Millesimo sexcentesimo vigesimo nono.

Gabriel m. p.

Külczim: Illustribus et magnificis Petro Odokimon et K. Szemeri Vementenicze sermi magni Moschorum ducis ad potentissimum imperatorem Ottomannum hoc tempore expeditis legatisque, nobis benevolis et grate dilectis. *Oroszúl*: (7) 137, apr. 26. napján.

(Vörös viaszba nyomott és fedett pecséttel zárt missilis levél egy íven. A levél első lapján oroszul megjegyzeve: »Fordítás Bethlen leveléről, fordította Kyril patriarcha saját kezével,« ezen fordítás görög nyelvre itt mellékelve vagyon; azonkívül egy orosz fordítás. Az orosz-magyar iratok 1-ső csomagában.)

Gabriel etc.

Illustres et magnifici nobis benevoli et grate dilecti. Literas ad nos Constantinopoli hisce diebus scriptas, per nobilem Lyuerum Catacuzenum ab eis huc transmissum accepimus, quibus perlectis, contenta earum benigne intelleximus. Cum autem legatum nrum mandatis nris satisfecisse atque cum iis de negotiis in rem praesentem necessariis egisse tam ex relatione eiusdem, quam etiam ex litteris earum intelligamus, cum recte atque ordine ea fecisse benigne agnoscimus. Cum enim ab initio nihil antiquius habuerimus, quam ut orbis christiani principum voluntates amicitiamque nobis conciliaremus, neque in postremis potentissimi magni ducis Moscoviae auctoritatem famamque cum insigni laude coniunctam semper suspexerimus, commodum sane arbitrati sumus, ut celsitudinis etiam ipsius benevolentiam arctiorisque alicuius amicitiae coniunctiones acquireremus eaque de causa, cum legato nro mandata conveniendi eas dedissemus, — quia eo esse animo tam potentissimum principem earum, quam etiam eas ex litteris ad nos scriptis intelligimus, ut ab amicitia mutuaque coniunctione nra haud equidem alieni videantur, — praetermittendum minime putavimus, quin ulterius etiam voluntati earum hac in re satisfaceremus. Et quoniam longe commodius factu putavimus, ut certos ex nris ad potentissimum earum principem ablegaremus, qui coram etiam expositis propensae voluntatis nrae studiis praesentes de omnibus cum sua celsitudine agerent, ea de causa munus hocce illmo syncere nobis dilecto Carolo Tarerando, marchioni Ysideo et generoso Jacobo Rousselio benigne committendum, illucque posthabitis tanti itineris difficultatibus eos proficisci volumus, quos animi nri sensa sedulo exposituros munusque sibi commissum diligenter exequenturos haud dubitamus. Qui cum plena etiam a nobis mandata arctioris alicuius foederis iungendi habeant, certiores postea de omnibus a nobis sermo earum principe, quam etiam a nris redditi deque conditionibus edocti, quas transmitti ad nos a celsitudine ipsius cum prius necessarium sit, nos quoque non intermitteremus quin certum ex praecipuis aulae nrae eo dimittamus rataque ea per nros

conclusa solemnī diplomate habeamus. De quibus licet ipsi etiam literas tam ad pot^{mum} principem, quam ad ven^{em} et dign^{mum} earum patriarcham dederimus, aequum est tamen, ut eae etiam pro sua auctoritate tam pro-pensae voluntatis nrae affectum in patriam reduces celsitudinī ipsius expo-nant, cum quibus quia praedicti legati nri iter etiam una habituri sunt, curae earum benevolentiaeque quam diligentissime eos commendatos volu-mus benigne hortamur et requirimus, ut eo pacto studium suum hac in parte nobis declaratum velint, quo incolumes ad potentissimum earum prin-cipem ii pervenire munusque sibi commissum ex voluntate nra exequi vale-ant, facturae nobis rem gratissimam munerique suo consentaneam. Quibus cum benigni favoris nri studia propensissime delata esse cupiamus, omnem etiam incolumitatem precamur. Datum in arce nra Fogaras, die 8. Martii, anno dni 1629.

Gabriel m. p.

Külczim: III^{bns} et mag^{cis} Petro Odok etc. mint előbb. *Oroszúl*: (7) 137, jun. 18. Село грамоту привезли и дали Свиіские послы Самь. . . . Ezen levelet hozták és átadták a svéd követek szám. . . . (Egy. vörös viaszba nyomott s fedett pecséttel zárt íven. Mellékelve: Kiril patriarcha görög fordítása és egy orosz fordítás. Az orosz-magyar iratok 1-ső csomagában.)

Fogaras. 1629. márcz. 10.

Bethlen G. levele Tarerand Károly és Ruszel Jakab követ-jeihez. Mivel a török vezíreknek, a kiktől a hadjárat függ, nem irt levelet, ezen küldöttje által küldi azt, rendje szerint meg-irván, hozzájuk; küldvén még három más latin nyelven írott levelet: egyet a Konstantinápolyban tartózkodó muszka követek-hez; másikat a muszka patriarchához, a czár apjához; harmadikat magához a czárhoz. És az említett (muszka) követek élénken szor-galmazták nála az összeköttetést és szövetkezést az ő fejedelmükkel. Meghagyja B. G. követeinek, hogy az ügyet velök közöljék és a levelet adják át. Levelet küld a tatár khánhoz is, hogy őket sza-badon engedje keresztül utazni. Ezen levél átadójának Mikes Zsigmondnak pedig meghagyta, hogy velük utazzék a városba s tapasztalataival s helyismeretével nekik hasznukra legyen.

(Oroszúl. Az orosz-magyar iratok 1-ső csomagában.)

Konstantinápoly. 1629. jun.

Rezsep pasa levele a czárhoz, melyet B. G. követei Moszkvában a kihallgatáson 1630. jun. 16-ikán átadtak.

Tudtára adja a czárnak, hogy a svéd¹⁾ király kezdettől fogva jó barátságban és egyetértésben él az ő fejedelmének jó barátjaival és hogy ő a czárral is jó barátságban vagyon; és a mint megér-

¹⁾ Kétség kívül hibásan: »magyar« h.

tette beszédjeikből (azaz a magyar követek beszédjeiből a mi kimaradt) mindkét részre nézve hasznos és előnyös tárgyak azok, a melyeket közöltek, és a muszka czárra nézve is hasznos a dolog, a melyet előadtak, azért adta velük ezen barátságos és megbízó levelét, melynél fogva kéri, hogy ha azon ügyeket, melyek köztük megbeszéltek, előadják, higgyen szavaiknak és válaszát, melyet ezen ügyben nekik adand, közölje a portával is, jó barátjával. hogyan hajtassanak végre azon tervek legczélszerűbben, hogy a porta is a szerint intézkedhessék. A portánál járt czári követek pedig többször részesültek kihallgatásban s biztosításaik a jó viszony fentartása iránt kellemesek voltak s arról a szultán levele tanuskodik s ő tőle is őszinte barátjától e levél adatott; és ők remélik, hogy arra a czár ráhajlik, a miről a szultán és az ő levelében ¹⁾ említés tételik, és az által a szultán jó barátságát nagy mértékben biztosítandja, és nemcsak azét, hanem valamennyi szövetségeseét; tartson fel állandó összeköttetést a portával a jó barátság fentartása és nevelése végett.

(Orosz ford. A magyar-orosz irományok 1-ső csomagában.)

Konstantinápoly. 1629. jun. 16.

Felsorolása azon tárgyaknak, melyekről Ruszel Jakabnak értekezni kell *kajmekhammal*:

Tudassa vele fejedelmének jó egészségi állapotját; fejezze ki annak örömét a fölött, hogy oly férfúval lesznek tárgyalásai ezentúl, a ki az ottomán birodalom bel- és külviszonyait alaposan ismeri s a kereszténységet is kitünően ismeri; a ki birodalmának javát kiválóan szívében viseli; a kit ezen birodalom jó akarói felette kedvelnek; a ki ura iránt őszinte tisztelettel viseltetik s viszont tőle is mindenek fölött tiszteltetik s a legtitkosabb és fontosabb ügyekkel bizatik meg.

Röviden érinteni az ügy természetét: miként az kiválóan állandósítandja a békét, teljessé teendi a győzelmet az ellenségek fölött, de kivált a birodalom tekintélyét és hasznát nevelendi.

Az ügyre magára áttérven említse meg, miként a lengyelek mindenha szentbékét tartottak ezen birodalommal és csak a mostan uralkodó Zsigmond esztelensége miatt kezdték azt háborgatni, a ki negyven év óta üldöztvén már a lengyeleket a jezsuiták tanaival,

1) » . . . противъ того высочайшаго государя нашего благосчастнаго любительная грамота къ вамъ послана да и отъ меня друга вашего отъ сердешные отъ пошныя дружбы грамота къ вамъ послана . . . « a szultán levele nincs meg, és a mit a czár a svéd királyhoz irt levelében a szultán levelének tartalma gyanánt idéz, az szóról-szóra egyez Rezsep pasa levelével.

egyesült a jezsuiták közvetítése mellett a császárral, spanyol királyal és ezen birodalom egyéb ellenségeivel. Ő a spanyol király és a jezsuiták által rászedetve, a kozákokat is izgatja, hogy háborogassák ezen birodalmat. Nem kell az ügyet, azaz Zsigmond kiűzését elejteni, a mely most ismét felelevenített és ha a tervet előbb, érett tanácskozás előzte volna meg és a muszkáknak és svédeknek idejük volt volna a csatlakozásra, bizonyára nagy vereség érte volna a jezsuitákat és a spanyol királyt. Jelenleg azonban szándéka az erdélyi fejedelemnek régi eszméjét ezen szövetség iránt életbeléptetni, amint az általuk (követek?) létesített is, a kik öt év óta valamennyi által kedvelve, uruk parancsából ezen birodalom érdekében fáradoztak, valamennyi szomszéd birodalomnak barátságát kinyerték és befejeztetik, az instructis hogy koronáztassék az egész ezen birodalomnak a svéd királynak a muszka és a német fejedelmeknek közreműködése által a lengyel ügyben, hogy létesíttessék az a mi az erdélyi fejedelmek legszerencsésebbike Bátori István király idejében volt, s őt is valamint Erdély fejedelmévé lenni engedték, úgy engedjék lengyelország fejedelmévé is lenni. Ez által visszatartoztatik az osztrák ház ellenséges lépésektől, melyeket tavaly Soler gróf által tervezett, azért kell tartóztatni a német békét; a kajmakám pedig sok kincset szerez; felemlítvén, hogy a spanyol király Velenczét is izgatta tengeren kiszállni ezen birodalom ellen, csakhogy sükertelenül.

Terjeszsze elé aztán a kérelmet: 1) hogy erre a birodalom beleegyezését adja 2) hogy a budai vezírnek és ankermani hadi parancsnoknak meghagyassék a fegyverkezés 3) Moldváról, *de érthetetlen.*

Itt a következő pontok vannak hozzáírva:

1. *Sürgetni* az elbocsáttatást.
2. Leveleket a muszka és svéd fejedelmekhez.
3. Leveleket rólam a városi hatóságokhoz.
4. Elbocsáttatást Ufágá-ból. (?)
5. Parancsot a kozákokról.
6. ?
7. Levelek iránt Kaem kánhoz.
8. Kihallgattatást másodszor.

(Orosz fordítás latinból. Az orosz-magyar iratok 1-ső csomagában.)

Konstantinápoly. 1629. jun. 16.

Miről beszélt Ruszel Jakab a nagyvezírrrel és a többi török urakkal.

Először adja elő a három pontot és ugyanannyi ígéretet (!) a melyek a követnél írásban vannak.

2. Előadui, micsoda megbízatásuk van fejedelmüktől vala-

meenyi szomszéd fejedelmekhez, a kiket az ügy békéhez és jó szomszédsághoz vezet.

3. Folyamodni a németek ügyében, a kik a jezsuiták és Zsigmond lengyel király miatt nagy rettegésben élnek. Ok (Zs. és a jezs) a kozákokat is lázítják, a kik mult évben háromszor egyesülve a lengyelekkel ezen birodalom ellen a spanyol király által rábíratva a milyen háborut a spanyol király a lengyel királynak nem rég Szoler gróf által (ismét?) parancsolt.

4. Hogy nem kis része volt abban (a lengyel királynak?) Ferd. császárt a török birodalom kibékíthetlen ellenségévé tenni, a kivel Zsigmond mindig együtt tart, úgy szintén a spanyol király az egész világ ura; és ezek mindnyájukat megronthatják, ha csak ezen birodalomban védelmet nem találnak.

5. Beszélni a vezírral és más török urakkal arról, hogy szükséges volna nekik ezen ügy körül jártukban mintegy megbízási levelekre a vezírektől és saját uruktól, mintha ők zarándokok volnának a szent helyekre vagy szolgálat keresők, és ezen levelek nekik mindenütt bizalmat és szabad átkelést szereznek.

6. Azt vallani, hogy udvari szolgálatot keresünk és híven akarunk szolgálni annak, a ki felfogad.

7. Engedtessek meg a patriarchának, hogy ő a muszka és kozákok ügyében követeket járathasson, ha eziránt megkérjük.

8. Kihallgatást sürgetni, hogy az egész (ügyet) délben előadhassák . . . (?)

9. Mentetgetőzni az ajándékok miatt s a terv sikere esetére hallatlan ajándékokat ígérni.

10. A tanácstól és szultántól kérni levelet és a khánhoz, és jó szolgálataikat felajánlani a muszkánál és svédnél; és kérni, hogy a halál esetében segítségre legyen tanácssal és a koronáztatásban, ha szükség mutatkoznék.

11. A kajmakámnak különösen tanácsolni a német béke halasztását a fentebbi okoknál fogva, feltéve hogy az egész német és spanyol kincstárral megkinálják.

12. Kieszközölni a vezír és a többi török urak jó barátságát és indulatát ezen tervre, melyben fáradozik.

(Orosz fordítás latinból. Az orosz-magyar irományok 1-ső kartonjában.)

Konstantinápoly. 1629. jun. 16.

Ruszel Jakab előadása a török udvarnál a lengyel királysági ügyről.

1. Az erdélyi fejedelem főtörekvése erős párt szerzése (noncky стального?) titokban, hogy egyetértés jöjjön létre ezen tervben, mely a birodalomra és békére nézve hasznos. Ohajtja azt valamennyi józan katolikus főember és senator, kik a szabadságot

kedvelik; óhajtják az evang. hitbeliek; óhajtják az üldözött ó-hittűek; óhajtják a német és egyéb határországok elszakadás és forradalom miatt, mint Porosz-, Kúr- és Lifországok, végre a kozákok is, a kik (a püspökök által?) a nem keresztények földjei pusztítására vannak rendelve.

Ezen egyesülés által, melyen az ő fejedelmük éjjel-nappal fáradozik, valamennyi főembert megnyer és ezen birodalom elleneit mind legyőzi.

2. Az ő fejedelmüknek sok barátot szerez a lengyel főemberek közt és a lengyel határországban, Batori István egykori országában, a kihez ő erényekben hasonlít, úgy hogy őt épen mint amazt, ezen birodalom barátjai tisztelni fogják, ellenei pedig rettegni tőle.

3. Van az ő fejedelmüknek két hercegi barátja, a kik annak idején ha ő jelt ad, Zsigmondot egész udvarával fogolylyá teszik s az ő kezeibe szolgáltatják.

4. Az ő fejedelmük ő általuk (a követek) és mások által is megnyervén a török porta engedélyét, egy és ugyanazon időben valamennyi barátját egyesíti, elleneit pedig örök nyugalomra kényszerítendő; ők ez ügyben öt évig fáradoztak Lengyelországban.

5. Az ő fejedelmük valamennyi lengyel szomszédal jó barát, a mi a lengyeleket részére megnyeri, a jezsuita pártot pedig megfélemlíti; ilyenek első sorban a török főúr és alattvalóinak a tatároknak barátsága; továbbá a muszka czár; svéd király; brandenburgi választó; a másik porosz testvér, a pomerániai és a német határ grófja barátsága; hasonlókép Slézia a osztrákok és magyarok határtalan szeretete.

(Orosz fordítás latinból. Az orosz-magyar irományok 1-ső kartonjában.)

Konstantinápoly. 1629. jun.

Rezsep pasa levele a svéd királyhoz.

Chabarov (!) követ tudatta a magas portánál jó barátságát és hogy Litvánia ellen hadjáratot szándékozik intézni; továbbá tudatta, hogy jó barátságban van a muszka fejedelemmel, mely barátság szakadatlanul fenáll azóta, midőn apja a muszka fejedelemnek a litván (!) király elleni háborújában segítséget nyújtott. Ezen híreken örvendett, hogy ő a nagy úr barátjának barátja lett s így ez a nagy úrra nézve is hasznos. Csak tartassék fen általa jó barátsága a portával szakadatlan összeköttetés által, s legyen továbbra is jó viszonyban a porta barátjaival nem pedig roszbán.

A muszka fejedelmek örök időktől fogva jó barátságot tartanak a nagy úrral s most is levél küldetik hozzája (a muszkához) ezen barátság megerősítése végett, mert a mi óhajtásunk barátainknak kölcsönösen használni. Ő t. i. Rezsep a nagy úrnál a kölcsönös barátság neveléséhez a maga részéről is hozzájáruland

s reméli, hogy a svéd királynak a porta barátsága hasznára leend. Helyeslik az ő barátságát, szövetségét a magyar királylyal s Erdély fejedelmével a porta régi barátjával és azon tervet, melynek keresztülvitelére vele szövetkezett »és hogy a muszka királylyal is barátságot kötöttünk, abból és a svéd királynak a terv kivitele végetti szövetkezéséből a portával nagy hasznot remélünk barátaink örömeire elleneinknek pedig megalázására.« Küldjük ezen levelet Bekler (Bethlen?) barátja által a kivel a terv minden részleteit is megbeszélte, s ő higgyen neki s tekintettel legyen a megállapodásokra.

(Orosz fordítás. Az orosz-magyar irományok 1-ső kartonjában.)

Konstantinápoly. 1629. jul. vagy szept.

(Orosz) fordítása két levél másolatának, melyeket B. G.-hoz a kajmakam, Rezsep pasa Juszuf aga által küldött; az egyik olaszúl a másik francziáúl van írva;

(Orosz fordítása a franczia levélnek):

»Tudtára adjuk klmeknek, hogy a mit előbbi leveledből, melyet ntőbbi követed, Mise Simon (Mikes Zsigmond?) hozzáni hozott és a szóbeli közleményekből, melyeket aga Juszuf tett, megértettük ezen nagy terveket, melyek te felségedhez méltók, s mi azok iránt oly választ adunk kglmednek, a melyet óhajjt. Küldött kegyelmed azon felül más követeket is a nagyvezírhez, és mi küldetésük célját megértvén elébb magunk közt tanácskoztunk s azután Mupszit Ofeld-del is közölvén az ügyet mind a hárman császárunk elébe mentünk, a kinek mi az ügyet s kgylmed őszinte ragaszkodását a portához személyesen előterjesztettük és ő ezt megértvén ezer hálával áldotta kgylmedet s meghagyta, hogy oly választ adjunk, a mely még a mi várakozásunkat is felülmulta; hasonlóan irtam levelet a svéd királynak s elküldtem azon francziák által, a kik kgylmed által hozzánk küldettek; elbocsájtottam őket a muszka követekkel együtt s kiséri őket Tamás görög biztos kalauz gyanánt a mi császári területünkön keresztül; irtunk továbbá a nagyúr nevében a tatár királyhoz, hogy készen tartsa magát; irtunk azonfelül még Kalga-nak és Kantemir pasának, hogy ők kglmed parancsa szerint cselekedjenek, a mely levelek egy nagy ezredpénytárnok s annak tisztje által küldettek; tudomására van ezen ügy a hollandi követnek és ő hűségesen elősegítette azt; kgylmed kérésére mi a franczia követeknek éjjel kihallgatást adtunk s tanakodtunk velük és tisztába jöttünk és megállapodtunk az iránt, hogy kgylmed terveit és szándékait előmozdítjuk; és mi kgylmedet erről elébb nem értesíthettük, nehogy az ügyet megbízhatlan embernek felfedezzük. Jelenleg ezen levél átadója Izmuta Pharaka küldetik a nagy úrtól kgylmedhez, és a

neve Aga Juszuf, eszes és őszinte hűségű ember, ő ismeri a tervet és a reá vonatkozó külön pontokat, ő híven szolgál nekünk és Kgylmednek; és mi nagy sietséget parancsoltunk neki a feleletátvitelében és bízom az isten irgalmában, hogy ő Kgylmedet a tervre vonatkozó minden pontokról értesítendi, a melyekről Kgylmed hozzánk írt vala, és mi az ügyet Kgylmed belátására és kedvére hagyjuk. Kgylmed értesítse szándékáról a mi jó barátunkat Azim basa vezírt, a ki a »byrza« egy részének vajdája (!) és Szursziman basát, a kik azon határok őrzői; mi nekik a nagyúr parancsából meg hagytuk, hogy ébren legyenek a Kgylmed rendeleteinek végrehajtására; irtunk még a tatár királynak is, hogy ha Kgylmed hozzájuk (!) követeit elküldi, vissza ne tartsa (!), hanem nagy sietséggel küldje vissza kedvező választ adván; mert reánk nézve fontos, ismerni az ő véleményét s azért meghagytuk, hogy minket küldötték által az ügyekről folyton jól értesítsen. Különb, legdrágább és szeretett barátom! engem te régtől fogva ismersz és jó szolgálataimat, tudod hogy minden ügyeidben, a melyeket rám bízál s a mit csak kívántál, kedvedre voltam. És Kgylmed levelében tudtunkra adta a híreket a moldvai vajda nyílt árulásáról és az ő letételét tanácsoltal nekünk, és mi arról hamar meggyőződünk, és a mi fels. és hatalmas császáruunk elmozdította helyéről és Sándor vajdát ültette helyébe, a ki elébb az Oláhföldet bírta, és meghagyatott neki valamint az oláh helytartónak is, hogy készen legyenek Uza mellett ugymint a többiek (?). És a másik levélben, a melyet nekünk a fenemlített másik követed által küldöttél, megírt Kgylmed újra mindent tartván attól, nehogy Juszuf Aga öreg ember létére valamit elfeledjen. És én biztosíthatom Kgylmedet, hogy Juszuf aga, noha öreg ember, ki nem maradt hanem eljött levelének megérkezte előtt, és engem meg a nagyvezírt híven értesített minden ügyekről, a melyekkel megbízta Kgylmed, éppen úgy a mint levelében találtuk. Nyugodt lehet az iránt Kgylmed, hogy ő és Kgylmed nagy tolmácsa Szulfikár aga szívvel és lélekkel szolgálnak Kgylmednek. És annak okát, miért nem volt Kgylmed követje kihallgatáson, ezen levél átadója megmondja. A főmélt. vezír is őszinte barátsággal viseltetik Kgylmed iránt, ő három vagy négyszer olvasta Kgylmed leveleit és nagyon tetszetek neki és a harc terére utazta előtt meghagyta nekünk, hogy mi Kgylmed leveleit haladéknélkül utána küldözzük és tervének fejlődéséről értesítsük. És most alkalmasnak tartottuk Juszuf agát küldeni Kgylmedhez és vegye őt szóra négy szemközt; miután megértedte tőle Kgylmed a terv megállapodásait, küldje őt ismét haladéktalanul vissza. Mi részünkről minden lehetségeset megtettünk és mitsem mulasztottunk el, mint e levél átadója értesítendi. A hollandi és az angol követ a mi jóakaró barátaink igen jó indulattal viseltetnek Kgylmed iránt és erről tanuskodni fognak az ő

leveleik, a melyeket Kgylmedhez írnak. És mihelyt tervednek kedvező idő mutatkozik, ébren légy, ne szalaszd el és ne mulassz időt, s ezzel nekem jóakaró barátodnak nagy örömet szerzes, a minthogy én Kgylmednek mindig javát és gyarapodását keresem s hasznos szolgálatokat teszek a nagyúrnál ügyeinek előmozdítása által és bízunk, hogy az isten napról-napra jobban gyarapítandja felségedet. Megbíztuk Juszuf agát némely más ügygel is, és ha azokra kedvező választ adsz, azzal az ő jó indulatát és barátságú-még inkább nevelni fogod. Adja Kgylmed Juszuf aga által tudtunkra, mi történik, mit tud a német császárról, a svéd, a dán és a lengyel királyról. Ezzel a levél végződik.«

2. Az olasz levélmásban a fennebbi francia levél szóról-szóra befoglaltatik, de azonfelül hozzá van írva a következő, mely oroszúl így hangzik:

»Kedves jó barát! Éppen a mint ezen levelet bepecsételni s ennek átadója által elküldeni akartam, express küldött érkezett a budai pasától levelekkel, 15 nap alatt tévén meg az utat, és azokból a levelekből értesültem, hogy te megbetegedtél és az nekem nagy szívfájdalmat okoz és kérem az istent, hogy előbbi egészségedet ismét visszaadja, és a nagyúrnak is nem kis szomorúságára legyen. Épülj fel, emberi dolog a betegség s míg valaki beteg nem volt, egészségét becsülvi se tudja, mily jótétemény az; és mi nagy aggodalommal nézünk a jó hírek élébe a te felépülésedről, a melyek a mi szomorúságunkat nagy örömmre változtatnák. Kelt Konstantinápolyban, 1038. évben, Szolkad havában, és a világ teremtésétől 7138-ban, julius havában.

(Az orosz-nagyar irományok 1-ső kartonjában.)

1630. a p r. 18.

E ripa Woronis fluvii, ad latus urbis ejusdem cognominis. Russzel Jakabnak, Bethlen követének levele a czárhoz.

Birodalma határának átlépése után azonnal óhajtott volna tiszteletét és urának barátságát a czárnak kifejezni. *A jezsuiták álnokságának birodalmából való kiirtása urának s valamennyi fejedelemeinek barátságát neki régen megnyerte, a kikkel érdek azonosság őt régen összeköti s az ünnepélyes szövetkezésnek is azokkal régen meg kellett volna történnie. Ura a töröknél mindent, a mit csak óhajt kieszközölni képes. Hiányzott eddig Gusztáv Adolffal is a mindhármuknak igen előnyös összeköttetés. A többi protestáns fejedelem és a szomszéd nem-keresztény népek barátsága frigyüket kiegészítené. Ezen szövetség megkötése méltó oka lett volna ugyan küldetésének, de van még egy más körülmények szülte oka is, a melyet a szövetségről folyó nyilvános tárgyalások mellett titkon kellend tárgyalni, s ezen fontos ügynek a czárral*

es *Gisztiv Adolffal* való tárgyalásával az ő ura őt egyetlen volt kénytelen megbízni. Eltért ura a követküldések szokásától, nem küldvén általa ajándékokat, a melyek mögött gyakran csalárdság rejlik, mint a velük jövő követek egyikében is (a törököt érti?). Előre kitarja ezt, mert beteg, a miatt bizonytalan eljuthat-e ő felsége színe elé és azért, hogy bizalmát és becsülését kiérdemelje s a fogadáskor a tiszteletet nekik e szerint mérje. Megbízása kifogástalan: *Urától két levél ő felségéhez, egy az apjához; ugyan- ehhez egy a konstantinápolyi patriarchától, Cyriltől. Ehhez járul urának két levele ő felsége konst. követeihez és egy ő felségéhez a török kajmakántól, és ugyanazon konst. követeinek szóbeli bizony- ságai Konstantinápolyban a kajmakántól, kapitány basától és Cyriltől ő felőle hallottak iránt s végre Cyril küldöttje Philotheus archimandrita.* Ezeket azért emlegeti, mert betegsége miatt Moszk- vába érkezése kétséges, és közelében vele van olyan, aki ő felségét megcsalni akarja, a kit majd ha ő felsége elé járulhat, felfedez. (Karkandolt érti-e vagy a török követet?). Fellépése hivatásához illőleg szerény, de tekintve ő felsége inkább követségének szán- dokát, az út nehézségeit a melyre két év előtt indult »ex Hungaria, cum in procinctu ad iter nondum starem, evocatus sim et accitus litteris Constantinopoli datis tam praecipiti impetu . . . ut vix dnus meus expediendarum litterarum tempus nactus sit, cum vellet oratoribus vnae mtis in hoc itinere me adhaerere«, s akarhatja elle- nére 4 hónapig kellett azon követekre ott várnia (Konstantiná- polyban) s ezen ügyet, melynek sikere a percztől függ ennyire elhalasztani; 8 éve, hogy fáradozik ezen ügyben, melynek legfőbb haszna ő felségére háranlik s négy hónapig naponként társalgott Cyril patriarchával »de negotio divino«, mely beszédek tartalmát Philaretnek elöadja. Egy titkos dolognak előleges közlése végett küldje egy megbízható emberét egy vagy két protestans kíséretében előre hozzá. Kéri, hogy őt Tarerandustól külön szállásoltassa el, egy latin tolmács által érintkezzék mindkettejükkel, s minden, főleg francia és pápista érintkezésétől távol tartsa, »ut de utriusque legati spiritu liquidius sententiam ferat«, ezt tegye a törökkel is, a kinek fogalma sincs küldetésének fontosságáról.

(Orosz-magy. Egykorú misolat. 1-ső csomag.)

1630. a p r. 19.

Augustissimo imperatori, invictissimo caesari, triumphatori et trium- phaturo regi, duem principi incomparabili, duo potentissimo et sermo, duo Michaeli Theodorowits, pio, felici, inelyto, sui hostiumque victori gloriam in terris perennem, pacis inferioris constantem possessionem et immarces- sibilis coronae supremum decus, sed. serum et comperendinatum, ex imo pectoris povet *Jacobus Rousselus*, Petri filius, iuris utriusque doctor, impera-

toriae suae matis deuot^{mus} cultor, et ad eandem a sermo Gabriele Hungariae rege et dno Transilvaniaeque principe, clem^{mo} dno suo, pro tempore exlegatus.

Non me latuit quid officii mei esset, ubi primum terram spiritu V. Mtis, ut numinis vicario, consistentem salutavi deo auspice; iam tum, cum in collimitio desiderem, vel saltem postquam confinia dominiore vore attigi et a Cosacis imperii vri vnguibus protegi cepi, calami ala ad Mtem Vram evolare partium mearum duxi; imo eo temporis et loci non minus, quam in hoc puncto et terrarum angulo ad decorum iustumque legationis munus obeundum mihi incumbere sensi necessitatem honoris cultusque vectigal V. Mti debitum pendendi. Sed maxime et intensius debui et in votis habui sermi regis Gabriclis clem^{mi} dni mei amicitiam fraternam et cussessionem sanctam ac inuiolabilem, extraordinaria dei providentia suscitata, manu mea praenuntiare et effectuum V. Mtis vota transgressorum, simplici et verissima sponsione dni mei affectum sancire et roborare. Nec defuisse occasione, nisi sontica et gravior causa intercessisset dextramque meam inhibuisset, cuius impedimenti fundamentum V. Mtem alias non fugiet. Ad haec meus mea cunctationem subiit et induit eo expeditius, quod revolveret, id officii non tam omitti quam differri atque oportuniori loco et tempore reservari. Enimvero non modo iuvat fovitque dilatoris causam, sed etiam pectori solatium morae infudit efficacissima ratio, dum V. Mti praesignificationem aliquam dari replicarem cerneremque id ex parte praestari a Simone Wementewits et Petro Odokimowits, postquam novissimum et paludi Maeotidi proximum Cosacicum castellum incedissent.

Liberor itaque per sententiam V. Mtis reatu, imo suspicione omni, quasi illam officii mei partem minus compertam habuissem vel inertia quadam et sedulitatis tempestivae fuga missam fecissem. Nunc demum e primo securitatis meae portu V. Mti insinuatum eo, ut eodem tempore coelestis clementia beneficia sua novis cumulans, largitiones magnas ingentibus superinfundens et ex thesauris providentiae paternae locupletissimis, charismata e gratiis, dona e donis serens, post caris^{imum} pignus, ser^{imum} et lectissimum principem, Alexium V. Mti caelitus indultum, eidem nasci voluerit simul et fratrem dnum meum eius sinceritatis et aestus, cui paucorum animi correspondere possint.

Nec referam, ut fama, qua victoriae parantur et qua V. Mtas longe lateque florentissimus e et per quam extra anni solisque vias dominatur et decurrit validissime sermum principem meum iam olim tetigit. Transmittam, ut eundem multo vehementius commoverunt V. Mtis heroicae virtutes per oniversum osten vulgatae, sed in pectus suum intime descendentes, ex quo rex regum V. Mtem in teneris annis virgula sua tactum destinavit restorationi vri imperii Ruthenici, dum eum e stella matutina in solem conuerteret non sine miraculo, praesentium venerationem et posterorum fidem vix merente, eumque in ipso commutationis momento meridianam lucem et calorem diffundere iussit, qua caligo discenteretur, alienigenae segregarentur, veri subditi orientur et illius sideris divini

impressione foverentur et incalescerent. Et sane si verum hic promere lubet, unica illa virtus summa felicitate stipata, qua vra Mtas perfidiam et imposturam iesuiticam ulcisci cepit, factionum fomitem extinxit, monstra omnigena domuit et portentosa compressit, — illa inquam virtus vel sola omnium iustorum regum et principum, de imperiorum turbis et vicissitudinibus recte sentientium, amicitiam arctissimam et benevolentiam cordatam V. Mti conciliat. Praeteribo, ut v. Mtas eodem amicos et hostes cum dno meo sortitus est, quo fit ut aversionibus et propensionibus cum eodem unitissimus sit vel tacite et per expressam confoederationem communis interesse vinculo constringi iam olim debuerit. Transmittam, ut frustra vestra Majestas othomanicos principes sibi alligare vel per mille legationes et garas plus quam indicas enitatur, adeoquo frustra mancipiola turcica, per imposturam capitalem legatorum titulum sibi arrogantia, excipiat; unicus princeps meus othomanici imperii primum mobile, pacis bellique arbiter, foederum promus (*igy*), executionisque condus (*igy*), vestrae Majestati annexus eidem dabit, quicquid animus vester praeconceperit. Nec attingam utilitatem incredibilem, emergentem e connexionem vestra perpetua et semper in neruum (*igy*) erupturam occasione a nunne immissa. Non commemorabo, unum defuisse ad consummandam felicitatem imperii vestrae Majestatis non minus quam principis mei: illam scilicet animorum coniunctionem et vi correspondentium virium cum ser^{mo} Suecorum rege Gustavo Adolpho, principis mei plus quam fratre, robur immensum, inexplicabile et plus quam invictum sub divinis auspiciis. Caeteros reges et respublicas reformatas evangelicasque, vestrae Majestatis veros et sinceros amicos, ad honorem; principes ethnicos, vicinia id suadentis causa, ad lene commodum vestra Majestas in albo foederum scribet. Sed binos fratres a deo sanctissimo copulatos deinceps vestra Majestas, ut binas oculorum suorum pupillas, habebit et iisdem cor suum indivisum ascribet.

Quaerit igitur vestra Majestas, an unica et gravissima confoederationis contrahendae causa huic legationi substrata fuerit. Dicam, quod res est. Haec quamvis solidissima basis sola esset, poterat principis mei mentem stimulare, animum ad legationem adornandam flectere et procul dubio ad id incitatus fuisset ob varias gravissimasque circumstantias, in idem tempus coincidentes et nunc a me omittendas. Verum, ne quid dissimulem vestram Majestatem, nata est, et divinitus, in gratiam vestrae Majestatis ser^{morum} que fratrum oportunitas, quae cogit ser^{num} regem Gabrielem, me unicum ex omnibus mortalibus ad vestram Majestatem serenissimumque regem Gustavum Adolphum ablegare, cum per alium ex universo genere humano procurari non posset, quod a me, aspirante nunne, ad felicem exitum quoad partes meas deducetur. Confoederatio igitur cum vestra Majestate palam tractanda est, reliqua expeditissime et abstrusissime. Nec est, quod huic chartae imprimam ea, quae vestrae Majestati oportune viva voce et scripto communicanda sunt.

Qua expressione dum supersedeo, deque arcanis soli vestrae Majestati suaeque sanctitati, beatissimo patriarchae Nikitits, aperiendis dum

explicatius non eloquor, silentium meum comprobaturum vestram Majestatem plenissime persuasum habeo. Id unum quoad reservata conscientiae vestrae Majestatis ex mandato principis mei infundere impraesentiarum par est: si a deo opt. max. permessa fuisset et eidem praescripta optio felicitatis cuiuspiam in terris cumulatissimae et longe largissimae, nusquam exoptare potuisset uberius omni ex parte beneficium illo, quod a numine per manus elementissimi domini mei vestrae Majestati conferendum est. Cuius communicatio summam temporis parsimoniam, maturatam deliberationem exigit rarissimamque anteorum fidem et singulare arcuum exquirat. Proinde vestra Majestas praemunitus et ad vtrumque ex se paratissimus pro prudentia a regum rege sibi infusa extraordinariam in negotio coelesti circumspicioremque cautelam adhibiturus est.

Jam cernit vestra Majestas ad se deferri per me cor principis mei eum universis affectibus, mox effectus divinos producturis, vestra Majestate supra omnes reges iubilande. Nec indicavit per hanc occasionem aemulari morem plurimorum regum, qui ad superiores, parcos inferioresve reges diversi ratione munera legationi ut necessaria vel honorifica adiungunt. Diversa eum sentiat, praesentit et praesumit v. Mtem secum conspirare et consentire. Interim si secus v. Mti visum fuerit, per proximam legationem mox successuram cum solemnibus pompa, in eo v. Mti adstipulabitur et nulla in re desiderari animi sui cum v. Mti spiritu cohaerentis iudicia vel oculata et palpabilia, lumina manusque plebeiornum magis efficientia quam regum. Non longe quaerendum erit v. Mti argumentum, ut evincatur, quia non unquam fraudis subsit hamatorum (?) eiusmodi donorum delationi. Prohibet e cohorte nostra homuncio, qui sub oculis oratorum vrorum Constantinopolitanorum fabricari et architectari dolum sustinuit, quo Mtem v. obvolvere pro caeca animi sui intemperie intendit. Sed de hoc capite aliisque tempestive plura.

Nec mirabitur v. Mtas, qui fiat, ut anticipative illa tangam. Desinat v. M. et admirationem suam hac in parte ponat. Id a me fit, cum nesciam, quid serus vesper vehat et ut saltem hac servitutis functione gaudeam, si modo deus vitae meae dies clauserit, priusquam v. Mti vultu reereer et conspectu refociller. Nec oberit v. Mti id praemissum, ut in intrmissione solenni metropolis imperii vri praevalere possit suo pondere cum plurimis militans ratio ad dispensationem honoris ex meritis et gradu vniuscuiusque. Proderit id praescire v. Mtem, ut pleniorem rei notitiam quaerat et obtineat. Sapientissime enim et divinitus Salomo pronunciat: gloriam dei versari in reconditis et reservatis Mti divinae, decus vero regium verti in inuestigatione et indagazione latentium consiliorum et veritatis in profundum detrusae. Denique id prorsus gestit animus meus, qui vnice ad Mti v. honorificentissimam benevolentiam bonis artibus et legitimis aspirat. Etenim utiles viros et veritatis studiosos rex cordi habet, in cuius corde quasi ordinariam sedem figit divina Mtas, prout sacra divini spiritus oracula nos condocerant. Id porro habebit praeiudicii v. Mtas cuius aliis plurimis et gravissimis, quo inflammet erga me benevolentiae suae semper vivae et bonis omnibus favorabilis aestum et ignem.

Familiares est v. Mti legationes honoris mutui et utilitatis recipro-
cantis causa, accedente nonnunquam animorum propensione, ad finitimos
summosque monarchas emittere et excipere. At in hac mea legatione,
solida commoda procul ab externa specie et inani pompa devehente,
extraordinarias non paucas circumstantias agnoscet v. Mtas et ex divina
sua mente definit.

Venio enim ad vestram Majestatem instructissimus plenissima fide,
quam in augusto senatorum dignissimorum consessu hauriet ex vivae vocis
fidelibus testimoniis, iisque minus necessariis, postquam sua Majestas in-
strumentis omni exceptione maioribus et authenticis detulerit.

Sacra quippe sua dextera excipiet in senatu amplissimorum viro-
rum et praepotentum ac perlegi sibi iubebit litteras binas ad vestram
Majestatem a clementissimo domino meo perscriptas, quas copulari man-
dabit cum binis aliis ad beatissimum patriarcham Philaretum Nikitits, coro-
nae vestrae incomparabile ornamentum, Russiae totiusphoeniceae, ecclesiae
uniuersalis fulgentissimum sidus, saeculi nostri inter pauca miraculum
eminentissimum, praesentium exemplar patriarcharum, posteriorum et post-
natorum speculum. Quarum litterarum altera a serenissimo rege Gabriele
ad suam sanctitatem exarata est, altera vero a beatissimo Cyrillo, patri-
archa Constantino-politano oecumenico, fratre dignissimo et collega apos-
tolico emanat; nec dedignabitur vestra Majestas ad uberiorem illustratio-
nem mentis suae cum antecedentibus et praelibatis succedentes apices
componere et comparare. Sub auribus suis in eximio senatus consilio sanc-
tiorique consistorio pronunciari mandabit tenorem binarum litterarum ad
Simonem Wementewits et Petrum Odokimowits a domine meo Constan-
tinopolim transmissarum et per manus meas traditarum. Nec omittet Ma-
jestas vestra revocare ad maturam deliberationem litteras turcicas a supremi
visirii, per absentiam ipsius, locumtenente sive caimechano ex mandatu
et mente sultani Amurathi pro more portae othomanicae vsitatissimo ad
vestram Majestatem datas; quae non ignorat in illo imperio hodie cuncta
per ministros illos geri et omnia a visiriorum principe pendere.

Et si vestra Majestas ulteriorem confirmationem ambiret et testi-
monia vivae vocis, superinducenda scriptis validissimis, exquireret,
prompta est facultas, neque vero parum tribuet vestra Majestas fidei rela-
tioni Simonis Wementewits et Petri Odokimovits, prodentium ea, quae
suis auribus excepere de me prolata a caimechano et capitaneo passa;
ino pro oraculo habebit vestra Majestas, quicquid ex ore apostolico bea-
tissimo Cyrilli de me prodierit, quo vestrae Majestati per indubiam et
firmissimam oratorum suorum contestationem et commemorationem in
hac mea legatione commendatissimus fierem. Sed quorsum plura conquiri-
mus, cum unus instar omnium sit archimandrita Philotheus, sedis Constanti-
nopolitanae ad vestram Majestatem nuncius apostolicus, fidei et pietatis
rarissimae vir et a multis amicus v. Mti sui que bono addictissimus.

Haec perlegi testimonia illa audiri et vtraque iusta iudicii lancea
a v. Mte trutinari nomine clem^{mi} dñi mei a v. Mte vnice et demisse quoad

me contendo, priusquam ad audientiam et vltiorem tractationem res devolvatur et deducatur processus.

Porro in negotiando duplex via ex arbitrato principis mei a me inibitur. Altera sollemnis et publica scriptionis ac vivae vocis duplici robore firmabitur, altera vero arciori et ad paucissimos pertinens scripto magis quam eloquio consummabitur.

Ex quo inferet vra Mtas et profundissime concipiet, qui quantusue candor principis mei, quam sincera negotii natura et quousque fide dignas censeat, dum nihil proponi v. Mti aut senatui praecellentissimo vult sermus rex Gabriel, nihil vel dici, quod non manu propria proponentis et lingua latina perscribatur, cuius commercio cum externis tractat, cuiusque singulari in eum finem peritiam adeptus, quique in orbe aro Christiano omnes nationes ad communis sermonis vnitatem revocet. Huius rationis et methodi secta v. Mtas a nullo illaqueari aut circumveniri potest, dum ab hominibus ad se exlegatis, omnium sine exceptione ulla promissorum postulatorumve formulam manu propria accuratissime scriptam exiget, idque lingua familiari illis principibus, a quibus emittuntur, quod chirographum consignatum manibus suorum legatorum, ad regem cuius interest, et cuius nomine ea delata sunt ab hominibus suis, v. Mtas monstrari iubebit a suis, ut si quid cum praeiudicio veritatis et fidei laesione prompserit legatus, scripto convictus paenas luat, quae tanto crimini pares esse nequeunt, quamvis exquisitissimae irrogentur. Userit enim non infrequenter, ut homines nonnulli dei regumque numinis vices in terris gerentium, reverentia insuper habita, dum iisdem accomodatur facilior fides, spe impunitatis fraudes nectant sine pudore, convictionem non reformidantes, dum verba aeri credunt, quae duraturae materiae et meliori characteri, eosdem mox conuicturis, committenda essent.

Caeterum id a me hic effertur eo enixius, quo maiorem corporis debilitatem sentio, nesciens quid de me rector uniuersi statuerit et an v. Mti ex numinis decreto sistendus sim et sciens probe, non procul a me dari, qui experimentum fecerint fraudis et imposturae multiplicis, numini vque Mti paenas iustas debentes vel saltem illi principi, a quo emittuntur. Nec me latet tales homunciones vel potius portenta nondum effoeta esse suis technis et dolis nec desituros usque dum sibi perniciem acceleraverint. Mihi insuper constat, non longe a me abesse, qui id exempli cum numinis nominisque contemptu alacerrime attentaturi sunt, si falli velint pii et prudentes reges, ubi deus v. Mti pro semperleni sua commiseratione me stiterit, expressius et cum omnibus circumstantiis rem indicabo. Et tunc demum agnoscet et confitebitur v. Mtas, quod deus unicus imperii sui protector me intermixtum esse voluerit eiusmodi hominum gregi, ut pura meraque veritas vrac Mti propinaretur singulari cum fructu suo per illum, cui spirituum pater alienissimam ab omni fuce mentem largitus est.

Et cum ad v. Mtem a me intrinsece splendentia bona importentur, externum apparatus a me non exiget v. Mtas, quae talia minime moratur, sed solida tantum querit et exigit, prout a heroico rege fieri par est.

Professio mea, vitae genus et institutum interdicit mihi ostentationis sec-
tam, cum litteratum et togatum virum antiqua simplicitas deceat eadem-
que animum meum expleat. Non dicam nullam magnificentiam apparere
posse sub oculis v. Mti, ad quam tendere debent mortales, ut admiratione
et stupore magnificentissimae aulae vrae tangantur, non ut ostentent ful-
gorem ullum. Tacebo sub larva solennis pompae saepenumero caeremonias
tantum, nonnunquam etiam fraudem exerceri et latere. Supprimam, ut uni-
cus legati spiritus a principibus introspeciat et simul negotii natura; non
vestis, non numerosa familia, quae a vulgo cernuntur ita, ut aliae legati-
ones plebi parentur, aliae regibus destinentur. Haec v. Mti datur; succe-
det mot favente numine solennis ad pompam post accensam v. Mti ami-
citiā et praetentatum animum, prout per litteras v. Mti spondet
clem^{mus} dnus meus. Celabo, ut res magnae per currentes legatos, non per
impeditos sarcinis, semper gerantur, nec alia ratione administrari possint.
Nec referam impossibilitatem per avia et longinquissima itinera et omni-
genis grossatoribus infecta, per hostiles subinde terras cum impedimentis
penetrandi, saeviente et furente Marte, quo christianus orbis in se iam
ruit. Quae sors mea fuit! cum id iter periculosissimum et incommodissi-
mum ante biennium ingrederer, cui tertii anni exentis terminum vix etiam
praefigere valeo. Omittam, ut ex Hungaria, cum in procinetu ad iter non-
dum starem, evocatus sim et accitus litteris Constantinopoli datis tam
praecipiti impetu et eo spiritu, tantaeque celeritatis a me usurpandae
addito monito, ut vix dominus meus expediendarum litterarum tempus
nactus sit, cum vellet oratoribus vestrae Majestatis in hoc itinere me ad-
haerere et vix ipse me tempestive adfuturum praeconicerem. Interim
contra expectationem, votum rationemque omnem quadrimestre in illa
civitate contere et praestolari discessum legatorum vestrae Majestatis
cogor non sine acutissimo sensu, cum citissimo itinere ad vestram Majes-
tatem contendere deberem ob negotii urgentissimam necessitatem. Perfec-
tissime autem exploratum habet vestra Majestas, cuius sit momenti in
rebus gerendis occasio, quam saepenumero fulgetri (*iqy*) instar experimur.
Illa vero est, per quam deus imperia nova fundat, vetera euertit.

In summa v. Mtas fons est perennis et inexhaustus magnificentiae,
quae efficit participatione benevolentiae suae, quam externis omnibus sed
maxime et semper legatis impertitur, ut mox commutentur, splendescant
et deposita omnium itineris discriminum incommodorumque memoria et
characterismo lactos vultus frontesque adamantibus lucidiores induant
ubi Mti v. ore diuino et praesentia recreari se senserunt.

Tendit itaque ad vestram Majestatem absque omni affectatione
lucis extra scintillantantis, qui christianum orbem lustravit repetito itinere,
qui ab octennio negotio divino dies noctesque desudat — in quo vestrae
Majestati plus, quam ulli, seritur et metitur —, qui amicos vestrae Majes-
tatis inimicosque singulorumque affectus et vires divisas coniunctasque,
libravit; cum amicis coniunctissimus hostibusque odiosissimus est, qui
vitam suam vilem habuit, ut vestram Majestatem adiret, ipsius commodis

vilificaturus; qui reliquum vitae vestrae Majestatis serenissimorumque regum fratrum servituti communi devovit et connexioni triumvirali heroum aretissimae consecravit, qui a teneris annis cum litteris, cum documentis experimentisque publicis enutritus est et qui novissime quatuor mensium continuo decursu usus est familiarissime sanctissimo colloquio beatissimi patris Cyrilli, cum quo de negotio divino uberiore semper cum alacritate singulis ferme diebus edisseruit, quorum communicatorum mutuo et ultro citroque agitatorum summam sanctissimo patriarchae Philareto Nikitits, coronae imperialis custodi Angelo et per benedictionem sine exemplo vestrae Majestatis spirituali et temporali parenti, explanabo liquidissime, ubi primum sua sanctitas sui copiam fecerit promptam et benignam.

Servitus incorrupta, quam domino meo debeo, me cogeret hic praeformare vestram Majestatem de re gravissima, in qua plus vestrae Majestatis vel sermi Hungariae regis interest, vertatur iure dubium. Cum vero id praescire vestram Majestatem absolutissima necessitas et utilitas singularis velit, nec scripto iam id prudenter explicari debeat, ne quid detrimenti res vestrae Majestatis simul et domini mei, imo totius boni christianismi capiat, neve ab uno errore infiniti enascentur et periculosissimi, dignabitur, prout semper invigilat et incumbat imperii sui bono, mox et continuo praemittere cum litteris fidei citra pompam et tumultum virum aliquem insignem, prudentiae et fidei spectatissimae, eidemque adiungere unum et alterum, zeli erga vestram Majestatem circumspectionisque probatissimae, evangelicum reformatumve e germanica, anglicana, scotica vel belgica gente, latinae linguae peritum, qui mecum inconsultis caeteris et summolo omni arbitro communicent et e vestigio ad vestram Majestatem referant, quae acceperint, ne graviter impingatur in ipso intromissionis in urbem die per ignorationem veritatis, summum momentum ad negotium divinum inferentis. Nec id suadebit, descendere cum illis in directam vel indirectam negotii, cum v. Mte paucissimis adhibitis tractandi, mentionem. Sibi non defuturam v. Mtem et duo meo, cui id ex parte dabitur, facilitatem non denegaturum eo certius persuasum habeo, quod altissime pectori v. Mtis impressum esse sciam, nihil per socordiam aut supinitatem in tractatione reipublicae omittendum esse nihilque per ignorationem committendum, veritateque ac justitia imo comitate in legatos, magis quam ullos, exercendis thronos regios velut columnis fuleiri.

Quicquid v. Mtas hac in parte executus fuerit deo inspirante, successurum non ambigo; interim addam in beneficium summum v. Mtis versum iri, si modo nos binos litteris indicatos et signatos v. Mti a duo meo diversis hospitiiis excipi iusserit, utrique diversa tempora negotiationis assignaverit et unicum, sed latinae linguae, qua sola tractatio institui debet, interpretem fidissimum et prudentissimum et exercitatioem virum conditionisque minus spernendae eumque reformatae religionis admoverit v. Mtas. Quo fiet, ut tutissima et brevissima via veritatem intrinsecam assequatur v. Mtas, et de utriusque legati spiritu liquidius sententiam ferat v. Mtas deque negotii fundo fundamentisque sibi, duplici scripto diversorum virorum

sepositorum et nusquam ac nullibi coalescere valentium, explicitis. Non dicam v. Mti, necessarium esse specie honoris sub arctissima custodia utrunque domi continere, interdicto universis famulis severissimo, omnium suspectorum, ino Gallorum Pontificiorumque omnium commercio, usque dum v. Mtas a me plenissime de veritate informatus fuerit, cuius cognitio necessaria ad rectum negotiationis processum instituendum successumque exoptatissimum promovendum.

Nec dubitabit v. Mtas legem eiusdem custodiae dicere illi tertio, qui se legatum portae othomanicae venditabit, quique negotiationis meae vel umbram ignorat, nec eius genii est, cui quidquam aliud concedatur praeter verba fumosa ventosaeque, quae vilioris spiritus technis et commentis e consuetudine in naturam versis gnaviter auget, sed quorsum de illo plura apud v. Mtem, cuius conspectu aeternum carebit, ubi v. Mtas immensum de fama sua agi intellexerit, dum impune cedit eiusmodi christianismi dehonestamentis per imposturas stupendas grassari. Veritate autem a v. Mte percepta poena prae foribus est et in limine portae othomanicae, quae abunde v. Mti satisfaciet ex meritis Alastoris, postquam voculam v. Mtas per suos ad principem turcicum legatos proximos de gravamine suo iustaeque ira proferri mandaverit.

Praemissa perscribuntur a me, dum in valetudine corporis conflictor et onice sacrosanctum dei redemptorisque generis humani tribunal tantum prae oculis habeo, coram quo comparere paratissimum hoc ipso momento, cum me praestet propitiator noster, interim ab eo supplex comperendinationem flagito, usque dum lampadem Israclis sui luminibus meis usurpaverim eidemque Mti v. veritatem necessariam et in explicabilis utilitatis scaturiginem futuram demonstraverim, negotiationemque explerem ad maiorem dei gloriam collineantem, vramque Mtem in terris beantem. Quod si divina Mtas pro sapientia infinita vota mea non exaudiverit et ad meliorem sortem me peraxerit, saltem hac qualicumque scriptione in itinere taediosissimo et affecta valetudine exarata studium, quo in veritatis sinceræ sectam et amplexum rapior testatus fuero, simul et actu servitutis v. Mtis non inutilis vitam claudam cum certa persuasione, non defore per providentiam iuninis veritatis ministros, qui mox ocyus vel serius vram Mtem contra imposturas externas muniant et qui intenta sermi principis mei foveant resuscitentque.

Postremum ne iure censear minus gratus munificentiae imperialis exceptor et beneficiorum acceptorum officiique praestandi ex debito immemor, v. Mti quas corde circumfero gratias verbo exprimam et nomine clem^{mi} dni mei quaslibet vices suis omni occasione data rependendas refundendasque spondebo, quamvis compertissimum habeam v. Mtem virtutem regiam munificentiae caeterasque sui tantum pretio sectari. Cnietz Simeon Gregoriewits et Laurentius Demetrii in cura tutelaque mei exercenda vrae Mtis mandata haecenus explere plena cum satisfactione mea. Quae omnia ad vram Mtem ut fontem unicum referenda sunt beneficia. Quo nomine, si post principis mei, cui haec fiunt, contemplationem aliquo in numero locove esse

posset servitutis meae v. Mti omni loco et tempore comprobandae ratio ac praeconium per me imperialium virtutum v. Mtis, non omitterem id perstringere, nec plane dissimulo profundam meam beneficii praeteriti et continuandi in momenta singula perennem recordationem. Etenim dni et regis obligatio in tali casu ministri et legati mentem gratam non interdicat summoneatque.

Atque hic calamo dextraeque faveo cum votis ad mtem divinam fuis, ut velit Mtis vrae caput, familiam et imperii columnas nominatimque sanct^{imum} patriarcham ruthenicum Philaretum Nikitits protectionis suae favorabilis clypeo contra omnigenorum hostium adversariorumque insultus et sceleratas artes tueri, angelico suo praesidio v. Mtis personam circumvallare, eidem potentissimum Alexipharmacum contra omnia arcana venenataque consilia iesuitica subministrare, proli suae imperiali benedictionem Davidicam impertiri, utque sua sanctitas aui honorem nacta v. Mte quartam sobolem in genibus suis alat fovcatque. Interpres supplebit minus eleganti scriptioni, lapsusque aegritudini et viae dabit.

Dabatur e ripa Woronis fluvii, ad latus vrbis cognominis a. d. 1630. apr. 18.

(Egykoru másolat az orosz-magyar iratok 1-ső csomagából.)

M o s z k v a. 1630. máj. 24.—j u n. 3.

Ruszel Jakab kötelezi magát Tarerandusz Károly iránt, hogy neki engedelmeskedni fog az orosz követség egész tartama alatt. (Orosz fordítás. Az orosz-magyar irományok 1-ső kartonjában.)

M o s z k v a. 1630. j u n. 6—16.

Ünnepélyes fogadtatása Bethlen G. követeinek a czárnál s kihallgattatásuk a kirendelt bojárok előtt, minthogy Philaret patriarchának, mint óhajtották vala, ügyüket személyesen elő nem adhatták.

A czárkonstantinápolyi követei irtak az ő királyukhoz Bethlen G.-hoz Kantakuzén Tamás testvére, Szolfer által három dologról: 1) hogy ő. czári felsége nagy és hatalmas fejedelem, gazdag kincstárral bír s ellenségei ellen 18 évi háborút képes viselni és kitartani; 2) hogy barátság és szövetség köttessék az ő fejedelmükkel Bethlen G. királyukkal úgy, hogy közös barátjaik és közös ellenségeik legyenek; 3) hogy ő. czári felsége, a nagy fejedelemné, Eudokia Lukián leánya is barátságban és levelezésben óhajjt állani Bethlen G. nejével, úgy, mint férjeik.

Királyuk örömmel vette ezen üzenetet s őket a czári követeeknek Konstantinápolyból való visszautazása előtt utnak indította ő. czári elségéhez és atyjához a patriarchához, hogy az ajánlott barátság, összeköttetés és szövetség ő. czári elsége közt és ő. köztöte valamint utódjaik között örök időkre megerősíttessék.

A czár konstantinápolyi követei által üzent 3 pontra királyuk nevében azt válaszolják: 1) az ő királyuk örül ő czári felsége gazdag kincstára fölött, melylyel sok évi háborút viselhet ellenségeivel s biztosítja őt a maga részéről is, hogy neki is nagy hadserege és gazdag kincstára vagyon »és ha ő felségeik között a barátság és szövetség megkötetik, nagy háborúba bocsátkozhatnak.« Az ajánlott szövetséget elfogadja s örül a nejeik közt keletkező barátság és levelezésnek, s B. G. kir. ő felsége kéri ő czári ő felségét, hogy ezen barátság, összeköttetés és szövetség megkötése végett küldje meg a föltételeket ő hozzá saját követje által vagy ő általuk.

Jakab követ tüzetesebben előadta azon ügyeket, melyekkel őket Bethlen G. megbízta:

Az ő fejedelmük Bethlen G. nem marad a barátság pusztá szóbeli kijelentésénél, ő azt tényekkel is tanúsítja; ő a czári ő felsége és Murat szultán közt állandó barátságot akar létesíteni, ennek bizonyosságául szolgál a török kajmakám levele; s ezt ő kieszközölheti, mert az ő tekintélye nagy az egész török birodalomban; az ő célja továbbá barátságot s véd- és dacszövetséget kötni Murat szultánnal, Gusztáv Adolf svéd királylyal és ő czári felségével; ő ezen fejedelmek hadainak egyetértő összeműködését czélozza; és ha ő czári felsége, a svéd király és Bethlen G. egyesülnek ellenségük ellen, a török szultán a maga részéről szintén megkezdi a háborút és az ő együttes megtámadásuknak senki se állhat ellen; és hogy ebben előre megállapodás történjék, szükséges az állandó barátság és összeköttetés.

Ezen szövetség pedig a spanyol király, a római császár és lengyel király ellen lesz irányozva; és ha ezen ellenséges *királyok* valamelyike ellen indul ő czári felsége, Bethlen G. is pénzzel és haddal együtt akar vele az ellen állani.

Az ő fejedelmük Bethlen G. az osztrák házzal 45 harczot vívott s 15 helyet elfoglalt, melyek egynehánya Krakkótól csak 4 versztnyire vannak s az ő hada csak két helyen szenvedett vereséget; az utolsó harcz 4 év előtt volt.

Noha az ő fejedelmüknek Bethlen G.-nak az egész osztrák ház ellensége; de legnagyobb ellensége a lengyel király Zsigmond. És a lengyel király senkitől se fél annyira, mint az ő fejedelmüktől Bethlen G.-tól, mert tudomására jutott, hogy ő czári felségével barátságot kötött. Tart tőle azért is, mert a lengyel és litván urak Bethlent akarnák királyokul Zsigmond helyébe, a minthogy Lengyel- és Magyarország többször voltak egy király alatt egyesülve és tudják mindnyájan az ő győzelmes harczait az osztrák ház ellen.

17 év előtt Zsigmond a muszka birodalom ellen is hadat járatott, melynek folytatásában őt az urak megakadályozták, a

kiknek akaratja ellenére a lengyel király mitsem tehet trónja elvesztésének kockáztatása nélkül.

Az ő fejedelmük Bethlen G. egyrészt saját erejében bízik, másrészt abban, hogy Lengyelországban és Litvániában egyaránt hozzászítanak; ő egy hét alatt száz ezernyi hadat képes (kiállítani.)

1632. okt. 8.

Az angol király csatlakozik a czár és Russelék törekvéséhez.

1633. decz. 8.

A konstantinápolyi patriarcha védelmet kér.

1634. fe b.

Russel jelenti, hogy Moszkvába megy, s onnat Halicson át Magyarországra készül.

II.

KIK TETTÉK LE A HŰSÉGESKÜT

BETHLEN GÁBORNAK.

Szalay László »Galantai Gróf Esterházi Miklós Magyarország nádora« című munkája I. kötetében a 66—69. lapokon közöl egy névjegyzéket, melylyel Esterházi »a pártok számerejét körülvonalozta.« Igen becses adalék ez azon idők történetéhez, de korántsem kielégítő. Esterházy abban az időben még korántsem lehetett úgy tájékozva, hogy jegyzéke kimerítőnek volna tartható — ez inkább csak az ő tapasztalataiból, ismereteiből vont következtetés. Olyanok is, kik nem szívesen látták Bethlen beütését, később csatlakoztak hozzá, s viszont olyanok, kik hívták, utóbb elpártoltak tőle. Az alább következő jegyzék azok névsorát tartalmazza, kik a király-választás után hódoltak neki, s ez azért becses, mert a hódolati eskükből állítottatott össze. Ezen hódolati eskük eredetijei Orsz. Levéltár Act. Thurz. Fasc. 30-ban őriztetnek, itt ép azon sorszám alatt közöltetnek, mint a fasciculusban is jegyezve vannak.

1. Ego Nicolaus Topos juro per deum vivum, adeoque totam sacro-sanctam et individuum trinitatem, ac promitto, quod totis viribus. toto corde, tota mente ac intellectu totisque conatibus vita durante, tam intus in praesidiis, quam extra in apertis campis, inprimis sacrae incliti regni Hungariae coronae, tandem serenissimo principi Gabrieli Bethlen dei gratia electo regi, necnon fidei religioni, nationi et libertati fideliter ac constanter servire, simulque vivere et mori, ac unum et idem in omnibus sapere semper volo. Cum manifestis patriae hostibus, videlicet Germanis, Gallis, Hispanis, aut etiam Hungaris rebellibus et id genus similibus complicitibus caesareanis nunquam collusiones, sive occultas, sive privatas fovebo et neque politicis, neque persuasionibus, aut invitationibus me unquam seduci patiar, quin potius in fidelitate libertati regni Hungariae, patriae, fidei et genti, ac serenissimo electo regi debita constans permanebo et simul vivam

moriarque. Contra patriam nihil clam aut palam machinabor, sed omnia a constitutionibus regni expectabo; si vero aliquem practicas aliquas moliri a quopiam intellexero, vel inaudivero, illud statim suae majestatis capitaneo, aut certe alteri, cui intererit, sincere significabo, iisdemque superioribus in omnibus obsequiosum me exhibebo. Ad quae omnia et praemissorum singula sub amissione fidei, honoris, humanitatis et omnium bonorum me obligo. Sic me deus adjuvet et sancta evangelia. Actum in arce Letewa die 27. Junii, anno 1621. (P. H. és aláírás.)

2. Én Jankowský Moises tepliczei és strecheni porkoláb. Esküszöm a teljes szentháromságú atya, fiú és szentlélek istennek, hogy én ez órától fogvást minden vagy titkon, vagy nyilván való akárminemű ekkoráig való pártolkodásnak is német császárral és az ő factorival való egy értelemnek plenarie voltam, sponte libere et non coacte renúciálok és az mi mostani szabadson választott királyunknak az felséges Bethlen Gábor urunknak mindenekben minden uttal móddal fejem fennállatáig igaz hive akarok lennem, ellenségének ellensége, barátjának barátja. Strechen várát pedig ő felségének mostani választott királyunknak életem fogytáig megtartom, senkinek is nem adom, ő felsége hire nélkül pedig idegent és ő felségéhez tartozandókban is feles embert be nem bocsátok. Semminemű factiókat, semmi uttal és móddal ő felsége vagy hivei ellen nem akarok agálnom, meg nem gondolnom is. Sőt az, mit ő felsége méltósága, vagy hivei ellen való dolgokat értek vagy hallok, igazán minden haladék nélkül ő felségének vagy bizonyos ő felsége meghitt hívének, az kit előbb érek, igazán értésére adom. Ez reversalisomat is adtam kezem írása és pecsétének alatt. Erre isten engemet úgy segítsen Amen. Datum in possessione Strechen 24. Junii anno 1621. (P. H. és aláírás.)

3. Nos Michael Nedeczky de eadem Nedecza et Martinus Lehotsky juramus (*lásd forma 1. csak többes szám*), kibagyva ac serenissimo electo regi permanebimus et . . . Actum in arce Lethawa die 24. Junii 1621. (2 pecsét és aláírás.)

4. Ego Daniel Szuniogh de Jeszenicze (*l. form. 1.*) Actum in arce Lethawa die 25. mensis Junii anno 1621. (P. H. és aláírás.)

5. Ego Gabriel Hliniczky alias Zenthmariaý judex nobilium comitatus Trencheniensis (*l. forma 1.*) Actum in arce Lethawa die 26. mensis Junii anno domini 1621. (csak aláírás.)

6. Nos Johannes et Caspar Boreziczký de eadem juramus (*lásd forma 1.*) Actum in arce Lethawa die 26. Junii anno 1621. (2 pecsét és aláírás.)

7. Nos Raphael, Uriel, Stephanus, Moyses, Nicolaus et Georgius Urbanowsky, necnon Andreas, Nicolaus, Franciscus et Georgius Beniowsky juramus (*lásd forma 1.*) Actum in arce Lethawa die 26. mensis Junii anno

domini 1621. (6 pecsét, aláírva : Benyowzkyj György, András és János, valamint Urbanowski Uriel, ifj. György, Miklós, Mózes és István.)

8. Nos Daniel et Nicolaus Stupieczky et Daniel, Gallowicz, Moyses Wiczenko, Johannes ac Georgius Rozmis, coeterique nobiles possessionis Nemes Hotessowa juramus (lásd forma 1.) Actum in arce Lethawa die 26. Junii anno 1621. (4 pecsét, aláírva : Stupieczky Dániel és Miklós egy kéztől, Galovicz Dániel, Georgius Wicon, Georgius Waclaut, Johannes Rozmis, más kéztől tót befejező szavakkal.)

9. Én az nagyságos Osztróicz Borbála adom ez reversalist az felséges Magyar-, Tót- és Horvát- etc. országok választott királyának mostani erre bocsátott hadai előtt fő comissariusának az tekintetes és nagyságos Reucy Ferencz urannak az vitözlő és nemzetes Abaffi Miklós urannak, mivelhogy ez sok szünetlen változásban könszerítettünk volt az felséges Ferdinánd császár hívsége alá hajlani, de viszontag látván választott királyunk új felsége rólunk való gondviselését és ez megnevezett commissarius uram új nagysága és generalis uram új kegyelme jelen létét új felsége több híveivel, hadaival; az előbbeni hívségre ez levelemben ketem magamat hitemre tisztességemre. Várbeli népem pedig erre az hívségre kötelezi s kötelezte is magát, hogy uram új kegyelme haza jűvén, az mint több vármegyék és azokban való urak, azon hiteles hívségre új felségéhez köteles akar lenni és leszen. Melyet erősitem kezem irásával és pecséttemmel ez levelemben. Nagyobb bizonságáért az felyül megírt személyek előtt. Datum in Bugiatin 27 die Junii anno 1621. (aláírás és pecsét.)

10. Nos Andreas Georgius, Joannes, Gabriel et Daniel Okruczky, coeterique nobiles possessionis Okruth, juramus (lásd forma 1.) Actum in arce Liethana die 27. Junii anno 1621. (3 pecsét s a fenntebbieken kívül még Raffael Ladislav eodem tempore judex unacum ceteris incolis ibidem aláírva.)

11. Ego Michael Szentmariaj aliter Hlinitzky juro (lásd forma 1.) Actum in arce Liethawa die 27. Junii anno 1621. (P. H. és aláírás.)

12. Ego Georgius Bardy juro (lásd forma 1.) Actum in arce Liethawa die 27. Junii anno domini 1621. (P. H. és aláírás.)

13. Ego Franciscus Rakolubzky de eadem juro (lásd forma 1.) In arce Liethawa die 29. Junii anno 1621. (P. H. és aláírás.)

14. Ego Joannes Rakolupzky de eadem juro (lásd forma 1.) In arce Lethawa die 29. Junii anno domini mill^{mo} sexcent^{mo} vig^{mo} primo. (P. H. és aláírás.)

15. Nos Christophorus, Nicolaus, Raphael et Johannes Laczó, item Casparus et Johannes Weszelicz, neonon Raphael Oswaldá, Ladisláus Sandor et Nicolaus Kardoss de Kardoss Waska juramus (lásd forma 1.) Actum in arce Lethawa die 1. mensis Julii anno domini 1621. (9 pecsét és aláírás.)

16. Nos Joannes senior, junior et tertius Joannes Meduiansky, Paulus Poloczny, Georgius Huoreczni, Joannes et Nicolaus Kowssa de Huorka

neon Anna Trstianský juramus (*lásd forma 1.*) Actum in arce Lethaua die 1. Julii anno domini 1621. (2 pecsét, s még Joannes Poloczni de Meczne is aláírva, mind egy kéztől.)

17. Ego Johannes Budiacz de Mykusozoc juro . . . ac tam meo, quam reliquorum fratrum ac cousangvineorum nobilium nempe in possessione Mikuszoc promitto (*lásd forma 1.*) Actum in arce Lethaua die 5. mensis Julii anno 1621. (P. H. és aláírás.)

18. Ego Georgius Barbelj alias Duoreczkj de eadem Duorecz juro (*lásd forma 17.*) . . . in Dworecz promitto . . . Actum in arce Lethaua die 5. mensis Julii anno 1621. (P. H. és aláírás.)

19. Ego Volfgangus Pongracz de Zentt Miklos etc. juro (*lásd forma 1.*) Actum in Negjeze die — Julii anno 1621. (P. H. és aláírás.)

20. Ego Michael Feketi juro (*lásd forma 17.*) in poss. Halac promitto . . . Actum in arce Letava die 1. mensis Julii anno 1621. (P. H. és aláírás.)

21. Mi Latkoczý János aliter Kosak és Latkoczj János aliter Lesztach esköszünk magunk személyiben az több nemes uraim atyáinkiai Latkoczon lakozó kípiben. az atya, fiu, szentlélek, telles szentháromság egy bizon istenre, hogy minden erőnkkel és telles szívünkkel, lölkünkkel és nyelvünkkel és minden igyekezetünkkel fejem fennállásáig mind belől várakban s mind kívül mezőben az nemes Magyarország koronájának s választott királyának hitemnek nemzetsigének és szabadságomnak hü és tökéletes szolgálói akarunk lenni, soha német császár pártosinak semmiben szót és szivet nem adunk sem ígíretire, sem hitegetésire nem hajlunk, hanem az tökölletes magyarországi szabadságban hazánkunknak, hitünknek és nemzetsigünknek hűségiben éljünk s haljunk. sem titkon, sem nyilván hazám ellen nem practicalunk. hanem az Magyarországnak végezésétül várjunk mindenekben és ha kitül valamit értenénk, vagy hallanánk, hogy practikal, azt kapitányomnak vagy más előttem járónak, az, kinek illik, megjelentünk és kapitányunknak s előttem járó tisztviselőknak mindenben engedelmes leszünk az teljes szentháromság egy bizony isten bennünket ugy segéljen. (2 pecsét és aláírás.)

22. Én Hanzlikfalván lakozó Vagyén Miklós esküszöm az atya (*lásd forma 1.* toldás: »véle egygyött ilni, halni és mindenben egyet érteni, sohasem országunk nevét ellenségének sem franczusnak, sem német« stb.) (P. H. és aláírás.)

23. Én Ottlik Márton fiaimmal egyetemben esküszöm (*lásd forma 22.*) (P. H. és Franciscus Ottlik aláírással.)

24. Ego Joannes Toposs juro (*lásd forma 1.*) ac nominibus et in personis egregiorum Michaelis Toposs patris ac Wolphgangi Topos fratris carnalis et uterini meorum promitto . . . Datum in arce Letava die 2-da Julii anno dni 1621. (P. H. és aláírás.)

25. Ego Stephanus Preehinský juro (*lászl forma 1.*) Actum in arce Lethava die 2. Julii [eredetileg 27. Junii] anno millesimo sexcentesimo vigesimo primo. (Aláírás és P. II.)

26. Ego Erasinus Szumiogh de Jesenicze juro (*lászl forma 1.*) Actum in arce Lethava die 2. Julii anni 1621. (P. II. és aláírás.)

27. Ego Joannes Nosdrowicky in persona totius familiae Nosdrowicz (*lászl forma 1.*) Actum in arce Letaua die 2-da Julii anno 1621. (P. II. és aláírás.)

28. Nos Raphael Lizkowzky, Stephanus Mikolasskowiech, Nicolaus Kozik, Joannes Hoziak, Petrus Besanský, Nicolaus Bessansky, Paulus Kadlik, Andreas Klobyk et Matthias Pohanký, nobiles possessionis Leszkow juramus (*lászl forma 1.*) Actum in arce Lethava die 2. Julii anno domini 1621. (Tótul írva alá egy kéztől. Pecsét nincs.)

29. Ego Johannes Zadeczký aliter Gasparffý in (*lászl forma 27.*) Sadezczensis . . . Actum in arce Lethava die 2. Julii anno millesimo sexcentesimo vigesimo primo. (Aláírás és P. II.)

30. Révay Péter s más urak levele Thurzó Imréhez Beniczky Márton érdekében 1621. jul. 2.

Illustrissime, spectabilis ac magnifice comes, dne frater, fautor et patrone nobis observandissime.

Salutem et servitorum nostrorum paratissimam commendationem.

Gen. dnus Martinus Beniczky significavit nobis, quomodo Spec. ac Mgnfc. Dtio Vra contra eundem ex sinistra malevolorum delatione indignationem conceperit, quasi ipse non tantum privatim alieno et minus sincero animo erga electam Mtem regiam esset, verum etiam comitatum huic a fidelitate et obsequio suae Serenitatis avertere conaretur. Verum nos candide de dominatione sua generosa testare possumus. Uti nimirum nunquam a communi comitatus sententia discrepaverit, quin potius idem voluerit et senserit, ac salutaria vota in medium consuluerit, ut dextrum hoc de dominatione sua generosa iudicium ablegatus noster gen. dnus Georgius Feya uberius Spli ac Mgfæ Dⁿⁱ Vrae explicabit et confirmabit.

Proinde nobis certo persuademus sinistras ejusmodi suggestiones locum apud Splem ac Mgficam Dnem Vram non habituras, cum compertissimum sit suam dnem grosam plurima semper erga patriam integritatis et sinceritatis testimonia edidisse, ita vero in rebus humanis comparatum est, ut etiam optime meriti invidiae calumniae telis impetantur. Cuperet idcirco dtio sua grosa, ut talem existimationis suae injuriosum suggillatorem de nomine Splis ac Mgfica Dtio Vra indicaret. Quod ut eadem haud gravatim acere velit etiam nos rogamus. De caetero Splem ac Mgficam

Dnem Vram bene et feliciter valere cupimus. Datum ex arce Sklabinia 2-a Julii, anno 1621.

Illmae S. ac M. Dnis Vrae

frater et servitor paratissimus
 Petrus Rewaj mp.
 Franciscus Rewaj mp.
 Franciscus Rewaj junior mp.
 Petrus Huszár vice comes mp.
 Caspar Rewaj mp.
 Georg. Tessiny.

Hátlapján: Illustrissimo comiti d^{no} Emerico Thurzo de Bethlenfalva comiti comitatus Arvensis supremo et perpetuo serenissimae electae majestatis regiae plenipotentiaro, necnon certorum militum campestrium generali capitaneo et consiliario intimo etc. Dno fratri, fautori et patrono nobis observandissimo. (6 pecséttel zárva le.)

31. Nos Michael Bubla et Thomas Schumichrast juramus . . . ac tam nostro (*lásd forma 17.*) nobilium de Nova Villa nominibus et in personis promittimus . . . Actum in arce Bytthae die 3. Julii anno 1621. (Csak a 2 aláírás.)

32. Ego Nicolaus Petreőczy de Petreőcz juro (*lásd forma 1.*) Actum in arce Lethawa 3. die Julii anno domini 1621. (P. II. és aláírás.)

33. Ego Andreas Klobucsyczkj (*lásd forma 3.*) ac nomine et in persona totius familiae Klobucsiczky et nobilium in possessione Felső-, Középső- et Alsó-Klobucsicz degentium promitto . . . Actum in arce Lethawa die 3. Julii anno 1621. (2 pecsét és Paulus Zemetey is aláírva.)

34. Nos Johannes et Georgius Prechinský juramus (*lásd forma 1.*) Actum in arce Lethawa die 3. mensis Julii anno 1621. (2 pecsét és aláírás.)

35. Ego Joannes Pongraz de Zentt Miklos et in Ouar etc. juro (*lásd forma 3.*) Actum in Nedjeze die — Julii anno 1621. (P. II. és aláírás.)

36. Nos Michael Kardoss, Stephanus Wilczický, Georgius Barlobass nobiles possessionis Wilczicz juramus (*lásd forma 1.*) Actum in arce Lethawa die 1. Julii 1621. (3 pecsét s iidem qui supra aláírás a szövégiró kezétől.)

37. Ego Emericus Ottlik de Felső-Ozorocho juro (*lásd forma 1.*) ac nominibus et in personis egregiorum Martini Ottlik patris ac Georgii et Francisci similiter Ottlik de praedicta Ozorocho promitto . . . Actum in arce Bytthae die tertia mensis Julii anno domini millesimo sexcentesimo vigesimo primo. (Aláírás és P. II.)

38. Ego Paulus Petreőczy juro (*lásd forma 1.*) Actum in arce nostra Lethawa die 3. Julii anno 1621. (P. II. és aláírás.)

39. Ego Daniel Petreőczy juro (*lásd forma 1.*) Actum in arce Lethawa die 3. Julii 1621. (P. II. és aláírás.)

40. Ego Christophorus Breztienzky suo ac reliquorum nobilium pos-

sessionis Breztien nomine juro (*lásd forma 1.*) Datum in arce Lethaua die 3. Julii anno 1621. (Aláírás és P. H.)

41. Én Egredy László de eadem Egredz esközsem (*lásd forma 22.*) Actum in arce Trinchin tertia Julii anno 1621. (Aláírás és P. H.)

42. Ego Joannes Czelko de Lehota Czelko nomine alteris Joannis senioris et reliquorum fratrum carnalium juro (*lásd forma 1.*) Actum in arce Lethaua die 3. Julii anno 1621. (P. H. és aláírás.)

43. Nos Michael et Franciscus Kerek jurati assessores comitatus Trencin juramus (*lásd forma 1.*) Actum in arce Bytthae die 3. mensis Julii anno 1621. (2 aláírás és pecsét.)

44. Ego Joannes Ordodý de Ordod juro (*lásd forma 1.*) Actum in arce Bytthe die tertia mensis Julii anno domini millesimo sexcentesimo vigesimo primo. (Aláírás és P. H.)

45. Nos Nicolaus, Martinus et Michael senior Hrabowský de eadem juramus (*lásd forma 1.*) et tam nostro quam reliquorum amicorum et consanguineorum, fratrum videlicet et vicinorum nostrorum nominibus et in personis promittimus . . . Actum in arce Bytthae die 3. mensis Julii anno 1621. (4 pecsét s a fentebbieken kívül még Georgius Hrabowskj és Nicolaus Hrabowskj junior is aláírva.)

46. Ego Michael Valentouich juro (*lásd forma 1.*) ac tam proprio quam patris mei, necnon reliquorum omnium amicorum consanguineorum et vicinorum nobilium possessionis Szedliczna nominibus et in personis promitto . . . Actum in arce Bytthe die 3. Julii anno 1621. (P. H. és aláírás.)

47. Nos Martinus Borchiczký et Georgius similiter Borchiczký de eadem Borchycz alias juratus assessor comitatus Trinchiniensis juramus (*lásd forma 1.*) Actum in arce Bytthae die 3. Julii anno 1621. (2 pecsét és aláírás.)

48. Nos Paulus et Michael Majthenj alias Motessiczký de eadem juramus (*lásd forma 1.*) et tam nostro quam etiam Ladislai Motessiczký videlicet patris mei nomine promittimus . . . Actum in arce Bytthae die 3. mensis Julii anno 1621. (2 aláírás és pecsét.)

49. Ego Johannes Bossanszky juro (*lásd forma 1.*) ac tam proprio quam reliquorum omnium amicorum consanguineorum et vicinorum nobilium possessionis Kis-Sztankocz nominibus et personis promitto . . . Actum in arce Bitthe die 3. Julii anno 1621. (Csak aláírás.)

50. Mi Desericzen lakozó nemes emberek mind fejenkint, kiválván az ifjabbik Dedina Györgyöt esküszünk (*lásd forma 22.*) Aláírva universitas nobilium possessionis Deseriez (P. H.)

51. Ego Michael Zatureczkj de eadem juro (*lásd forma 1.*) In arce Lethaua die 3. Julii anno. (Aláírás és P. H.)

52. Ego Johannes Oztrozith etc. juro (*lásd forma 1.*) Datum in castro Illawa sexta die Julii anno domini 1621. (Aláírás és P. H.)

53. Ego Joannes Araniady juro (*lásd forma 1.*) Actum in arce Bytthe die 4. Julii anno 1621. (P. H. és aláírás.)

54. Nos Nicolaus senior et Nicolaus junior et Joannes Marssozky de eadem juramus (*lásd forma 1.*) Actum in arce Bytchae die 4. Julii anno 1621. (P. H. és 3. aláírás.)

55. Ego Michael Striha juro (*lásd forma 17.*) Cuklas promitto . . . Actum in arce Letava die 5. Mensis Julii anno 1621. (P. H. és aláírás.)

56. Ego Stephanus Wali de Kalticz juro (*lásd forma 1.*) Actum in arce Lethava die 5. mensis Julii anno 1621. (P. H. és aláírás.)

57. Ego Stephanus Permay de eadem juro (*lásd forma 1.*) In arce Letava die 5. Julii (P. H. és aláírás.)

58. Nos Joannes et Nicolaus Wlk juramus (*lásd forma 1.*) Actum in arce Lethava die 5. mensis Julii anno 1621. (P. H. és két aláírás.)

59. Ego Martinus Kolaczany de Nagy Kolaczin in persona totius familiae ejusdem juro (*lásd forma 3.*) (2 pecsét és aláírva iidem qui supra Martinus Gasparus et Georgius Kolaczani.)

60. Ego Ladislaus Tuchinskj juro (*lásd forma 17.*) Tuchinja promitto . . . Actum in arce Lethava die 5. mensis Julii anno 1621. (P. H. és aláírás.)

61. Ego Paulus Ilvenj juro (*lásd forma 17.*) Kis-Hleven promitto . . . Actum in arce Letava die 5. mensis Julii anno 1621. (P. H. és aláírás.)

62. Ego Casparus Ordodý juro (*lásd forma 1.*) Actum in arce Lethava die 2. Julii anno 1621. (P. H. és aláírás.)

63. Ego Benedictus Kosár de Zud juro (*lásd forma 1.*) Actum in arce nostra Lethava die 6. Julii anno domini 1621. (P. H. és aláírás.)

64. Nos Martinus Farkas, Thomas Marcus, Valentinus Deák, Stephanus Bartali, Georg. Maior, Jacobus Pete, Joannes Orban, Joannes Nemet, Gasparus Hegy, Gregorius Agh, Johannes Bógi, Petrus Csuch, Stephanus Domuncus, Stephanus Horuat, Lucas Zabo, Emericus Nagy, Ambrosius Balassa, Emericus Nemes, Andreas Nagy, Joannes Nagy juramus (*lásd forma 1.*) Actum in Baimocz die 7. Julii anno domini millesimo sexcentesimo vigesimo primo (2 pecsét, az aláírások pedig: coram me Baltazare Bossani de Nagi Bossan m. p. és Coram me Joanne Thwrehanj praefecto ac provisoro arcis Bajmocz m. p.)

65. Ego Andreas Zaý de Chemer juro (*lásd forma 1.*) Actum in Ugrocz die septima Julii anno millesimo sexcentesimo vigesimo primo. (P. H. és aláírás.)

66. Ego Sigismundus Zaý de Chemer juro (egészen mint 65.)

67. Ego Laurentius Zaý de Chemer juro (egészen mint 65.)

68. Ego Johannes Oztrosýth de Ghiletinz et in Illava etc. Posteaquam intellexi fratrum meum magnificum dominum Stephanum Oztrosith nescitur quo motu animi territum non saltem ex comitatu isto Trenchiniensi profugisse, sed et insuper usque ad hanc diem praesentem nullas reversales plenipotentiaro electae regiae nris illmo comiti duo Emerico Thurzo etc. assignasse, idque contra expressum statutum comitatus istius Trenchiniensis, nec non

electae regiae majestatis Gabrielis Bethlen edictum gratiosum. Ideo ego etiam tanquam servitor strictis reversalibus obligatus fidelis electae regiae majestatis promitto bona et christiana fide, quod eousque quoad usque dominus Stephanus Ozrosith frater meus ad fidelitatem debitam electae regiae majestati Gabrieli Bethlen redierit, reversalesque per omnia similes, quales ego jam assignavi plenipotentiaro electae regiae majestatis praescripto, assignaverit, propriae manus subscriptione et sigilli munimine roboraverit: nec ipsum in propria persona, nec ipsius servitores aut qualescunque ipsi adhaerentes personas in arcem Illauam intromittam, ibique morari patiar. Quin potius juxta priores meas reversales tanquam fidelis electae regiae majestatis ipsum omnibus modis ad devotionem electae regiae majestatis debitam pertrahere enitar. Ad quae omnia et praemissorum singula me obligo sub amissione omnium bonorum meorum ipso facto transgressionis in rationem electae regiae majestatis occupandorum. Harum vigore et testimonio literarum, manus subscriptione et sigilli appensione roboratarum mediante. Datum in castro Illaua, 8. die Julii 1621. (Aláírás és P. H.)

69. Ego Wolfgangus Gozchony de Krencze juro (*lásd forma 1.*) Actum in possessione Vizsolaý 9. die Julii anno millesimo sexcentesimo vigesimo primo. (P. H. és aláírás.)

70. Ego Stephanus Oeskaý juro (*lásd forma 1.*) Anno domini millesimo sexcentesimo vigesimo primo die undecima Julii. (P. H. és aláírás.)

71. Ego Joannes Horuath de Bakonok juro (*lásd forma 3.*) Actum in Negieze die — Julii anno 1621. (P. H. és aláírás.)

72. Ego Bernardus Maithiny juro (*lásd forma 1.*) Actum in arce Kesselewkew 14. Julii anno domini 1621. (P. H. és aláírás.)

73. Ego Raphael Maythini juro (*lásd forma 72.*)

74. Ego Franciscus Berinyi juro (*lásd forma 1.*) Actum in castris ad Bán positis 15. Julii anno 1621. (P. H. és aláírás.)

75. Nos Michael Szölössy et Franciscus Baczkady juramus (*lásd forma 1.*) Actum ex castris ad Belam positis die 16. Julii anno domini 1621. (2 aláírás és pecsét.)

76. Ego Franciscus Vyszochany de eadem juro (*lásd forma 1.*) Actum in castris ad Baan positis 16. Julii anno 1621. (P. H. és aláírás.)

77. Ego Mathias Araniany juro (*lásd forma 1.*) Actum in Sambokreth die 20. Julii anno 1621. (P. H. és aláírás.)

78. Nos Benedictus Dubniczay et Franciscus Borezany juramus (*lásd forma 77.*) (2 pecsét és aláírás.)

79. Ego Daniel Hathalmy juro (*lásd forma 77.*)

80. Ego Petrus Bossany juro (*lásd forma 77.*)

81. Ego Andreas Rudnay juro (*lásd forma 77.*)

82. Én Stankouitius János, az nagyságos Hadady Wesseleny István uram ö nagysága Strehenben. Esküszöm (*lásd forma 2.*) Kihagyva:

Strechen várát egészen bocsátok-ig. Toldás nem akarok agálnom után: Az nagyságos ifjú Wesselény Ferenczet vagy hozzá tartozókat ő felsége méltósága ellen tanácsadásommal és egyéb módon is nem tartom, meg sem gondolom is. Az mit penig ő felsége. . . In Strechen 24. Junii 1621. (Aláírás és P. H.)

83. Nos judex, jurati cives ac tota communitas civitatis regiae ac liberae Tyrnauiensis juramus (lásd forma 1.) Super qua juramentali nostra depositione praesentes sub sigillo civitatis nostrae dedimus suae majestati. Actum Tyrnauiae die 30. Julii anno domini 1621. (P. H.)

84. Nos N. N. infrascripti juramus (lásd forma 1.) (Datum nélkül és S. Balassa m. p. (P. H.) Andreas Balassa m. p. aláírásokkal.)

85 és 86 Báthory Gábor és I. Mátyás hitlevelcinek formulája.

87. Tót eskülevele Pruskai Jánosnak (K. N. P. H. és aláírás.)

88. Tót eskülevele Ludrowsky Jánosnak, ki Hanzlikfalván lakik. (K. N. P. H. és aláírás.)

III.

BETHLEN GÁBOR 1620-IKI HADJÁRATA ÉS A SZÉKELYEK.

Gabriel dei gratia regnorum Hungariae et Transylvaniae princeps, ac Sicularum comes etc.

Magnifici, Generosi, Egregii, Nobiles, agiles fideles nobis sincere dilecti, salutem et gratiam nostram. Egyik és legfőbb megmaradása és békessége Erdélynek, ki veletek egyetemben mi nekünk is édes hazánk, az fényes Portának kedve keresésiben és az ellen nem fegyverrel való hadakozással való őrizésében, hanem fizetéssel, ajándékozással, kedveskedéssel való elegyítésben állván, az elmúlt generalis és partialis gyűlésekben egyebet annyira úgy nem sollicitáltunk, mint a császár adójának meglételét. És minthogy kegyelmek is székelységül abban az hazában egyik becsületes nemzetségnek tartatik, és az is, azon adónak harmad részének kiteljesítését az több statusok töletek kívánván, akkor ott magatokat nem resolváltátok, sőt előbbi szokástok szerint Udvarhelyre gyülekezvén, egy általjánban való kemény választ adtatok: melynek nem kellett volna lenni, mert az több statusokkal ti is egy hajóban lévén, azokkal egyenlő karban forog az tii megmaradástok, csendességtek és békességtek is. A mi pedig len illeti az magunk mellé ide kiküldött kevés számú segítséget, azzal is magatoknak szolgáltok, mert az mi ide ki való vigyázásunk és gondviselésünk által vagytok és lehetek házatoknál csendességben, békességben. És ezzel adófizetésre nem *vettettek*¹⁾, mert a kire adó vettetik, azokat nem inteni kell, hanem tudván az állapotot, az szükséghez képest azonnal supportálniok kell az rájuk vettetett onust. De hogy az közönséges jónak, megmaradásnak őrizésében semmivel az több nemzeteket ne segítsétek, nem lehet. Extra [ordinarie] contribuálniok kelletik; mert elcitol fogva ugy volt, noha pedig harmadrész incumbálná kegyelmeket az császár adajában, mindazáltal az ide kibocsátott segítséghez képest, a mennyiben lehet könnyebbítvén, mind ez levelünk által requirálunk benneteket és becsületes hiveinktől, tanácsosinktól, főarendatorunktól Balássy Ferencz urantól és Mikó Ferencztől szóval is izentünk, intvén benneteket sőt hagyván és parancsolván is, szavaknak teljes hitelt adván, az közönséges jóból magatokat ne vonogassátok, hanem az több statusokkal, egyenlőképpen gyamolítván, viseljétek oly engedelmességgel magatokat, mely mind magatoknak szolgáljon megmaradástokra, és mi is vehessük kegyelmesen töletek. Secus non facturi. Datum in libera ac regia montana civitate Novizoliense die 3. augusti anno dni 1620. Gabriel m. p.

Külczim: Magnificis, Generosis, Egregiis, Nobilibus, Agilibus, capitaneis, vice capitaneis, iudicibus vice iudicibusque regiis primoribus, potioribus, principibus, peditibus pixidariis ac universitati libertinorum sicularum nostrarum septem sedium siculicalium et fidelibus nobis sincere dilectis.

(Udvarhelymegye levéltárában lévő eredetiről lemásolta Barabás Domokos.)

¹⁾ Többször áthuzva.

Név- és tárgymutató.

ABAFFY MIKLÓS, tokaji kapitány, 31. 147. 151. 189. 439. megy a jagern-dorfi herczeg holttestéért. 288.

ABAUJMEGYE hadi illetménye 1620-ban. 127.

AKKAI GYÖRGY pártütő javait Bethlen elkoboztatja 274.

ALAGHI MENYHÁRT, Bethlen követete a császárhoz. 315. 393.

ALMÁSSY ISTVÁN, kassai bíró. 390.

ALTHEIM (Altam) felfogadta a kózákokat császár pénzén 91.

ALVINCZI PÉTER, 153. a felső magy. városokhoz megy 161, titkos dolgokat intéz 342, háza adómentes 364, ötszáz forintot örökölt Bocskaitól 258.

AMADÉ ISTVÁN levágása 189.

ANGOL királyhoz Bethlen követet küld. 341. 342.

ANGYALOSSY JÁNOS Bethlen prothonotarius. 10. 27.

ANNA ZSÓFIA, braunschweigi herczegnő. 332.

ANTALFFY LÖRINCZ eperjesi harminczados megbüntetése. 268. 287.

ANYALADNÁL a német tábor. 188. 189.

APAFI GYÖRGY, Kamuthi Balázs mellé rendelve. 56.

APONI PÁL, Bethlen követete a budai basához. 149.

ARANY és ezüstművek jegyzéke 77.

ÁRVA MEGYE 92. 113.

AUSZTRIA részeiben dül Bethlen 278.

BAJNÓCZ. 168.

BAJON VÁRA s egyéb dolgok, cserébe Görgényért. 27.

BAKAI, Alvinczi káplánja. 342.

BAKÓ FERENCZ. 178. 179.

BAKOS ISTVÁN. 164. 199.

BALASSA (BALASSY) ZSIGMOND esete. 49. 50.

BALASSY FERENCZ portai oratora Bethlennek. 1616. 52. 134. — főarendatora B-nek 447. — Halála után Kutfalva Bethlenre visszazáll. 226.

BALASSI PÉTER neje és két fia meghaltak hagymázban. 189. 190.

BALASSI. 378.

BALOGH FERENCZ árulása Semp-tét feladván 171. 172. — érsekújvári kapitány 197. — Thurzó Szaniszlónál. 275. 293.

BALOGH JÁNOS 140.

BÁNYFY DÉNESNÉ Báthory Anna arany és ezüstműi. 76. 77.

BÁNYFI ISTVÁN felesége Károlyi Kata. 75.

BÁNYFILOSONCZI ZSUZS. Rhédey Pál jegyese. 75.

A BANYAVÁROSOK Bethlennek megadták magukat. 186. — hadisegélyt kér tőlök B. 150.

BARCSAI ZSIGMOND conventiója 1625. szept. 14. 313.

BARNA, judex curiae titkára. 1628. 370.

BARSMEGYE meghajlott a császárnak 175.

BAR SZT. KERESZTEN BETHLEN, 89. 138. — csata. 189.

kalmával. 1616. máj. 20. 55. — kedveskedik a császárnak tokaji borral. 306. — kész megbékélni, ha a megyék akarják. 168. 169. — kezéhez veszi Bánffy Dénesné arany és ezüst nemfit. 1619. febr. 25. 76. — kihirdetteti a béke megkötését. 203. 204. — a városok tedeumot tartanak ezért. 205. — kopjákat hozat. 196. — a körmöczbányai kamaraispántól ágyukat hozat el. 285. — követei a bujai basánál. 265. — Ferdinándnál 81. 96. 131. 248. 292. 293. 294. 314. 366. 367. 368. 369. 371. — nem jó bűnasmódban részesülnek. 247. — követeinek levele Bethlenhez. 1623. okt. 3. 269. — követének beszélgetése Ferdinánddal. 1629. jun. 25. 390. — a francia királynál. 259. 341. 342. 365. — György Vilmos brandenburgi vál. fej.-nél 1625. márcz. 4. 309. 339. 341. — Mátyásnál. 7. 11. 15. 20. 24. 37. — Palatinusnál. 9. 19. 25. — követei a portáról visszajöttek. 24. — fényes követsége a portára. 39. — főkövete u. o. 66. — a portán. 89. 220. 221. 249. 250. 259. 289. 309. 310. 314. 337. 401. 417. — Veleneczében. 260. — portai követeinek számadása 1629. márcz. 5. 379. — portai követe beszélt a francia, angol, velencei és hollandi követekkel. 325. — követségeit a törökhöz és levelezéseit rossz szemmel nézik Becsben. 247. — követutasítása Rousssel Jakob részére. 1629. jun. 16. 418. — követeli az Oppelni és Ratibori herczegségeket. 214. — küldöttei a Ragardorfi herczeg holttestéért. 288. — lakodalma előkészületek. 317. 318. — lőport és huszonöt mázsa kanóczot rendel. 195. 196. — megbizottjai a békepontok végrehajtását illetőleg. 298. — megengedi a megyéknek, hogy ottion maradjanak. 84. — megkezdi a béketárgyalást. 177. — Mehemet pasától sokat izen a portára. 221. 222. 223. — Morvaországban 198. 199. — ne menjen Szkender basa mellé hadakozni, mert veszélyes lesz. 54. — nyilatkozata a katolikuskok ellen. 18. — erősen panaszkodik a magyarok ellen. 84. 85. — portán léte I. — szekerinek sorrendje. 1624. máj. 26. 295. — szövethezni akar a muszkával. 412. — támadása 1623-ban. 265. — tárgyal a császárral jó pénz veréséről. 311. — tárgyalásai a francia királylyal 310.

— a tatárkhánt szövetségre szólítja. 163. — teljesíti a békepontokat. 298. 299. — tervei halála előtt 405. — Thurzó Györgynek 300 aranyat érő lovat küld, egy másikat Ferdinándnak 81. — Thurzó Szaniszlót megkeresi a békéért 279. — törekvései a lengyel koronára. 419. — utja 356. — utiterve 1620. szept. 138. — vigyáz a szászokra s Kornisra. 16. — vivja Füleket. 185. — zugolódik a fegyverszünet miatt. 1620. 94. — ról tudósítást név hely és idő nélkül. 1629. szept. 14. után 405. — és felesége elkísérik Rhédey holttestét Szentjóra. 176.

BETHLEN GÁBOR LEVELEI.

1) Administratív jellegűek. — *Balogh* István dévai vár-felügyelőhöz, Kenderesi Farkas ügyében 1618. jan. 10. 65.; a *bányavárosokhoz*, hogy a 300 gyalogot rögtön küldjék Érsekujvárhoz 1619. nov. 8. 85.; a *bártfaiakhoz*, elszökött katonák miatt 1621. aug. 26. 194. — Lengyelországból árut hozatván. 1625. nov. 12. 317. — egy partitűt javait elkoboztatja 1623. decz. 14. 274. — szekereket adni kereskedők alá. 1624. márcz. 6. 286.; *Beck* Lipóhoz 1621. febr. 5. 159.; *Béldi* Kelemenhez és *Dániel* Mihályhoz. 1623. aug. 6. 262.; *Csató* Péterhez, hogy Lévára menjen 1623. nov. 30. 274.; *Dániel* Mihályhoz, deszkák szállítása végett. 1623. febr. 9. 243. — fiscusi ügyben magához hivatja. 1625. jul. 31. 312. — hogy marhákat ne engedjen kivitetni. 1623. márcz. 20. 249.; az *eperjesiekhez* 1622. febr. 22. 209. — *Antalffy* Lőrincz javaiban. 1624. márcz. 9. 287. — hogy a fejedelemszszonyt jól fogadják 1626. febr. 25. 330. — egy harminczadost megbüntetni. 1623. szept. 21. 268. — kőművesekért 1623. márcz. 16. 248.; *Ferdinándhoz* Alvinczi Péter háza ügyében. 1627. jun. 23. 364. — egy hívének adományát megerősít 1625. nov. 9. 316. — *Melith* Pál javaiban 1627. máj. 17. 363. — a gyulafehérvári káptalanhoz. 1622. jul. 13. 226.; a *Kassaiakhoz* 1621. febr. 3. 158. 1621. nov. 12. 201. — 1622. apr. 5. 217. — adósságuk miatt. 1626. márcz. 14. 331. — 1626. apr. 6. 335. — 1627. decz. 12. 369. — agyúvontatás végett 1626. szept. 7. 346. —

Bocskay fejedelem végrendeletét végrehajtani. 1623. apr. 28. 258. — borszállítás végett. 1625. jan. 2. 306. — egy boszorkány ügyében. 1625. máj. 25. 311. — élelemszállítás végett 1623. jun. 20. 181. — Habardi László ellen. 1620. okt. 27. 147. — egy hive ügyében. 1626. okt. 24. 354. — Izdenczy István tizesse meg adósságát. 1626. márcz. 1. 244. — a jó pénz dolgában. 1623. decz. 12. 319. — Kakas István özvegye igazságáért. 1626. márcz. 22. 331. — egy károsodott fél ügyében 1623. máj. 1. 258. — egy kassai fogoly érdekében 1621. jul. 21. 190. — katonáinak immunitása végett 1621. jun. 3. 176. — Koriáth István lakásáról 1624. decz. 5. 306. — követének kocsit. 1627. okt. 8. 369. — külföldi kereskedők pénzeért. 1621. máj. 21. 170. 1621. jun. 9. 179. — a lázongók ellen. 1626. márcz. 30. 333. — hogy Mayer Györgyöt adóssága megadására szorítsák. 1624. nov. 3. 305. — u. a. ügyében. 1626. decz. 18. 358. — Mindszenthi Benedek örökségében. 1629. jun. 25. 389. — Miskolczy Gergely érdekében. 1622. okt. 30. 238. — Molnár Albert érdekében. 1626. jul. 5. 339. — pénzverő helyiségek miatt 1623. apr. 28. 258. — a pénzverők házáról. 1623. jun. 21. 260. szept. 19. 266. — a pénzverő ház bérbeadása felől. 1625. jun. 17. 311. 1626. nov. 7. 355. 1627. jan. 25. 361. — a rablók miatt. 1624. febr. 12. 284. — a rosz pénz miatt 1622. decz. 5. 239. 1623. jan. 24. 241. — egy rosz személy megbüntetéséért. 1629. apr. 4. 380. — Sárdi György vég hagyatékában. 1627. aug. 20. 365. — szerződésüket megújítja. 1626. jul. 5. 341. — Taiffel György házat kéri 1624. máj. 30. — a taxa leszállításában. 1623. apr. 1. 253. — a taxa megadásáért. 1624. máj. 24. 294. — a taxaszedés végett. 1623. márcz. 15. 245. — egy tolvaj megbüntetése végett. 1620. decz. 6. 153. — Wesselényi Istvan alá lovat. 1623. febr. 3. 242. — Kemény Boldizsárhoz s másokhoz, hogy Dániel Mihályt a háromszéki királybíróságga iktassák. 1622. jul. 8. 225. — a kolozsváriaknak a francia követ Kosozvárra jövéen. 1619. apr. 4. 77. — Gellyén Imre a bíró hogy a város szakácsát adja a fr. követ

mellé Kol-ig. 1619. apr. 5. 78. — festékek végett. 1622. aug. 9. 227. — harminczad kézbenadása végett a kálvinista papoknak 1615. febr. 20. 33. — a képirót Gyulafejevárra rendeli. 1619. apr. 27. 79. 1624. szept. 1. 302. — Kovacsóczy Istvánhoz több rendelet. 1623. jul. 17. 260. — a köhalmiakhoz, hogy a viaszt ki ne vigyék 1619. máj. 27. 80. — a löcseiékhez, egy bécsi ember kiváltása ügyében. 1621. máj. 24. 174. — a békét hogy kihirdessék. 1622. jan. 8. 206. — Berbis-torff Ernfeld ügyében. 1628. máj. 23. 372. — az ott beteg fekvő két nemes ifju érdekében. 1627. jan. 9. 360. — dárdák végett. 1624. máj. 3. 293. — Girlach Kristóf, kassai polgár érdekében. 1625. febr. 21. 308. — házasságára előkészületek. 1626. febr. 12. 329. — hazatérő hadait illetleg. 1624. jan. 12. 282. — bizonyos kereskedelmi czikk miatt. 1620. jun. 4. 129. — Kőmives Márton házat minden köztelertől megszabadítja. 1624. febr. 22. 284. — János György Jagerndorfi herczeg halálában. 1624. márcz. 13. 287. 288. — u. a. hagyatékában. 1624. márcz. 24. 291. — Krakóban jurt kereskedő (Scheuerner János ügyében) 1620. jul. 7. 134. 1622. márcz. 4. 209. — u. a. és Kranmer Antal ügyében. 1620. nov. 5. 148. 149. — a nagyszombati nyomda löcsébe szállítása iránt. 1621. febr. 17. 160. — némely dolgaiban. 1624. febr. 10. 284. — pénzügyben egy emberükért. 1626. decz. 11. 357. — egy selyemszövő hozzáküldése végett. 1622. febr. 8. 209. — szekerek vonására ökrökért. 1626. szept. 17. 349. — szekerekért Kassa építéséhez. 1624. máj. 16. 293. — u. a. Lónyai részére. 1626. decz. 28. 359. — u. a. követeinek. 1627. aug. 27. 366. — u. a. Ványainak. 1624. ápr. 16. 292. — Weydenfelder érdekében. 1627. jan. 14. 360. — a bártfaiakhoz, löcseiékhez, kassaiakhoz, hogy hadiszereit szállítsák. 1620. aug. 27. — a bártfaiakhoz és löcseiékhez kőművesekért és kőfaragókért. 1624. márcz. 3. 286. — az eperjesiekhez és löcseiékhez, ott maradt ön, réz, stb. miatt 1627. jan. 17. 361. — a kassaiakhoz és bártfaiakhoz az ágyuk vitele végett. 1620. szept. 14. 141. — a kassaiakhoz és eperjesiekhez több vontatóló adása végett. 1621. jun. 19.

180. — a *kassaiakhoz*, bártfaiakhoz és eperjesiekhez élelemszállítás végett. 1621. jún. 13. 179. — a *kassaiakhoz*, löcseiekhez, bártfaiakhoz, hogy a lengyelországi passusokra ügyeljenek. 1621. máj. 20. 170. — a *kassaiakhoz*, löcseiekhez cipőt német gyalogjai számára. 1626. okt. 27. 354. — *Megvani* Helfrid Leonárdhoz, hogy egy bécsi kereskedő hadt jöhessen Magyarországra. 1620. apr. 2. 101. — *Olasz* János kapitányhoz hadiszerekekért. 1626. szept. 25. 349. — *Péchy* Simonhoz. 1615. decz. 19. 45. — *Rhédey* Ferencz váradi kapitányhoz. 1616. jan. 9. 46. — 1616. júl. 7. 59. — *Sárosmegyéhez* katonai elszállásoltatásában. 1627. jan. 1. 359. — a *szécsi székelyekhez*. 1622. aug. 17. 228. — a *szécsi* papokhoz, hogy az ágyukat vontassák. 1626. júl. 1. 338. a *székely* főispánhoz Szakál János dolgában. 1614. máj. 25. 13. — a *székelyekhez*. 1620. aug. 3. 447. — a *szenkreiekhez*, fenyegetvén őket. 1624. október 4. 304. — a *szepesti* kamarához, hogy sőtöl harminczadot az ő embereitől ne vegyenek. 1617. máj. 23. 64. — *Rhédey* Ferencz karulyi érdekéért közbelépvén 1618. okt. 23. 72. — *Polyák* Péter nyugdíja iránt. 1620. okt. 26. 147. — hogy a megkötött békét hirdessék ki. 1622. jan. 5. 203. — *Thurzó* Szaniszlóhoz Horvát István érdekében 1622. okt. 12. 235. — több hive Erdélybe vándorlásában. 1622. okt. 13. 237. — a *trencséniekhez*, hogy az adót fizessék be. 1619. decz. 28. 87.

2) **M a g á n t e r m é s z e t ű e k :**
 — *Alvinczy* Péterhez 1621. júl. 2. 181. szeptember 30. 197. 1626. május 31. 337. — papszerzés végett. 1616. apr. 8. 54. — *Kékedi* Péter tanítása végett. 1621. nov. 11. 201. — felesége végrendeletének pár pontjáról. 1622. júl. 27. 227. — külföldi híreket ír. 1626. júl. 27. 341. — magán. dolgokban. 1626. aug. 18. 342. — 1628. jan. 3. 370. — magához hívja. 1629. szept. 20. 404. — korotnai *Alyu* Farkashoz, egy ágyat kér tőle, magának hasonlót csináltatni. 1617. márcz. 1. 63. — *Cseffey* Lászlónak kopókért. 1622. júl. 11. 226. — s többi követeihez. 1627. júl. 20. 365. — *Ferdinánd*hoz, köszöni, hogy lakodalmán magát képviseltette.

1626. márcz. 4. 330. — hogy menvelet adjon a Németországba visszatérőknek. 1626. márcz. 30. 332. — *Ferenczffy* Lőrinczhez, követét ajánlván. 1627. aug. 27. 367. — *Simon* Boldizsár ügyében. 1628. máj. 12. 372. — *Gottmeister* Kálmán szebeni királybiróhoz muzsikások végett. 1615. febr. 10. 33. — *Hatvani* Zsigmondhoz, magához hívja. 1614. júl. 6. 19. — *Horváth* Jánoshoz, korholja, hogy Bethlen Péter-től elmaradt. 1629. márcz. 25. 379. — hogy ott maradhat Páduában 1629. máj. 17. 384. — *Lülföldi* követeihez, hogy mit hozzanak 1627. júl. 20. 365. — *XIII. Lajos* francia királyhoz, öcscsét Pétert ajánlván 1627. aug. 27. 367. — *Lázár* Jánoshoz. 1620. jún. 30. 134. — a *lévai* vicekapitányhoz *Kolonics* Szigfrid haláláról 1623. nov. 24. 273. — a *löcseiekhez*, *Károlyi*hoz küldjék orvosukat. 1625. okt. 10. 315. — orgonájuk megtekintésére embert küld. 1628. jún. 14. 374. — orvosukért betegsége ellen. 1629. aug. 29. 402. — visszaküldi *Wels* Györgyöt. 1629. okt. 27. 407. — *Mikola* János kövári kapitányhoz. 1620. máj. 24. 123. — *Richeien*hoz öcscsét Pétert ajánlván 1627. aug. 27. 366. — özv. *Thurzó* Györgynének, hogy ez fia leveleit továbbítsa. 1620. apr. 15. 109. — fia *Imre* halála. alkalmából. 1621. okt. 26. 200. —

3.) **M e g h í v ó l e v e l e i :** — a *bártfaiakhoz* a jagerndorfi herczeg temetésére. 1624. márcz. 27. 291. — *Kapi* Zsigmond és *Lászlónak* *Rhédey* temetésére 1621. máj. 29. 176. — a *kassaiakhoz* felesége temetésire 1622. máj. 13. 219. — *kolozsváriakhoz*, *Rhédey* Pál lakodalmára. 1618. decz. 19. 75. — *Lázár* Jánoshoz, felesége temetésire 1622. máj. 18. 220. — a *löcseiekhez*, a lakodalmára. 1625. nov. 7. 316. — özv. *Thurzó* Györgynéhez lakodalmára. 1626. jan. 10. 321.

4.) **Országgyűlési meghívó levelei:** — a *bártfaiakhoz* *Kassára*. 1622. február. 208. — *Dániel* Mihályhoz *Kolozsvárra* 1622. aug. 23. 228. — a *kassaiakhoz* *Nagyszombatra*. 1620. decz. 24. 154. 1623. okt. 24. 271. — a *löcseiekhez* *Kassára*. 1620. apr. 21. 119. — 1620. máj. 21. 122. — 1624. márcz. 16. 289. — 1624. apr. 9. 292. — *Kövelele* *Pozsony*

városához. 1623. okt. 14. 270. — a *löcseiek* bártfaiak, eperjesiekhez Eperjesre 1621. máj. 10. 165. — *löcseiek*hez bártfaiakhoz a pozsonyi táborba. 1621. aug. 27. 194. — 1623. szept. 21. 266.

5.) *Patens* levelei: *Bethlen* János részére a tőle hadi czélra felvett pénzeket illetőleg. 1618. jan. 5. 64. — *Csejffey* László részére, hogy ez az ő dolgában szabadon utazhasson. 1623. márcz. 27. 252. — *Dániel* Mihály részére a marhakivivők ellen. 1625. febr. 20. 307. — a *kassaiak*hoz, hogy az ezüstöt ki ne engedjék vinni. 1623. márcz. 31. 253. — hogy az új pénzhez szabott limitatiót elkészíttette. 1626. apr. 5. 334. — *Lengyel* katonáit hazacserztvén. 1626. márczius 30. 334. — a 13 *szepesi* várost oltalmába veszi. 1626. szept. 9. 347. — új postaállomást szervez. 1620. april 11. 105.

6.) *Politikai* levelei: — az *anhalti* herczeghez. 1621. január 26. 155. — az *angol* királyhoz 1629. márczius 1. 413. — *assecuratoria* levele *Ferdinánd* követei részére. 1621. nov. 28. 202. — a *bányavárosok*hoz 1620. nov. 17. 150. 1621. ápr. 28. 163. — *Ceszy* francia portai követéhez 1624. márcz. 13. 289. — 1625. márcz. 20. 309. — 1625. márcz. 30. 310. — 1625. jul. 14. 312. — 1625. szept. 20. 314. — 1626. jun. 24. 337. — 1626. decz. 14. 357. — *Collalti* gróf *Ragimbald* kir. biztoshoz a békekötés ügyében. 1620. aug. 26. 135. 1620. szept. 2. 137. 1620. szept. 7. 139. — *Dóczy* *Andráshoz* 1613. nov. 8. 6. 1614. márcz. 19. 10. 1614. márcz. 29. 11. 1614. márcz. 30. 12. 1615. aug. 5. 35. 1615. nov. 20. 43. — *Dóczy* *István* és *Rimay János* portai követeihez. 1620. szept. 19. 141. — *Dániel* *Mihály*hoz, hogy a haddal menjen a szélekre vigyázni, míg *Szkender* basa elhalad. 1618. nov. 11. és 19. 73. — hogy a moldvai főkövetet vigye be. 1619. jan. 3. 76. — *Esterházy Miklós*hoz 1626. jan. 18. 322. — 1626. okt. 19. 353. — 1629. máj. 8. 380. — *Ferdinánd*hoz, a csehekért közbenjár. 1620. jan. 16. 87. — 1620. jan. 26. 87. — 1620. márczius 15. 97. — 1620. jun. 13. 130. — *Esterházy* vádlásai ellen védi magát 1620. ápr. 12. 105. — a soproni országgyűlést illető-

leg. 1622. márcz. 22. 212. — a békéről. 1624. máj. 29. 296. — 1624. aug. 30. 299. — *Homonnai* *Drugot* *György* árváiról. 1624. szept. 22. 303. — a jó pénzverés miatt 1625. aug. 24. 312. — török ügyben követ megbízás 1625. okt. 1. 314. — sógorát megtámadta a dán 1626. ápr. 16. 337. — 1627. okt. 6. 368. — sérelmeit sorolja fel. 1626. aug. 21. 343. — *Forgách* *Zsigmond*hoz 1615. okt. 11. 38. — 1621. febr. 1. 157. — a *francia* kanczellárhoz 1623. jun. 17. 259. — *Frigyes* cseh királyhoz. 1620. aug. 28. 136. — *Frigyes* *Henrik* orániai herczeghez, követeit ajánlja. 1629. márcz. 1. 413. — *Gyalakutai Gáspár* *János* kapikihájához. 1618. ápr. 11. 65. — *Gusztáv* *Adolf* svéd királyhoz. 1629. márcz. 413. — *György* *Vilmos* brand. vál. fej.-hez. 1625. márcz. 4. 309. — titkos dolgokban 1626. jul. 5. 339. — *Helfrid* *Leonárd* és *Prainger* *Szigfrid* *Kristóthoz*, hogy követei a császár elé jussanak. 1620. febr. 23. 93. — a *kassaiak*, *löcseiek*, *eperjesiek*, *bártfaiak* és *kisszebeniek*hez, *Alvinczyt* küldvén hozzájuk. 1621. márcz. 23. 161. — a *Kassán* összegyűlt rendekhez 1616. szept. 10. 61. — egy *konstantinápolyi* külföldi követhez, 1623. augusztus 10. 262. — *Krisztján* dán királyhoz. 1629. márczius 1. 413. — a *löcseiek*hez 1620. nov. 23. 151. — *Mátyáshoz* 1615. szept. 26. 37. — *Mihály* orosz czárhoz, követeit ajánlván 1629. márcz. 1. 412. — 1629. márcz. 8. 414. — a *németalföldi* államokhoz. 1629. márcz. 1. 413. — a *német* választófejedelmekhez az új háború okairól 1621. aug. 25. 192. — a *nyitraiak*hoz, hogy ellene ne gyülesezzenek. 1623. szept. 28. 268. — *Nyitra* vármegyéhez, hogy *Nyitrát* fogják ostrom alá. 1623. okt. 21. 270. — az orosz portai követekhez 1628. okt. 24. 411. — 1629. márcz. 1. 412. — 1629. márcz. 8. 414. 415. 416. — *Pázmány*hoz 1628. febr. 21. 370. — 1628. jun. 2. 373. — *Péchy* *Simon*hoz a fegyverszünetben 1620. jan. 25. 89. — török híreket ír 1621. márcz. 10. 160. — a had veresége miatt 1620. szept. 14. 140. — hadi dolgokban. 1620. nov. 16. 149. — *Philaret* moszkvai patriarchához 1629. márcz. 8. 415. — *Piber* *János* és a többi commissa-

riusokhoz. 1622. márcz. 9. 210. — *Rákóczy* Györgyhöz. 1619. okt. 24. 83. — *Talleyrand* Károly és *Roussel* Jakab követeihez. 1629. márcz. 10. 417. — *Thurzó* Györgyhöz. 1613. apr. 25. 1. — okt. 17. 3. — 1614. márcz. 16. 9. — máj. 28. 14. — jul. 9. 19. — jul. 10. 20. — jul. 27. 23. — okt. 23. 28. — 1615. nov. 2. 39. — 1616. márcz. 7. 48. — márcz. 15. 51. — 1619. máj. 29. 80. — figyelmezteti, hogy meg akarják mérgezni. 1614. decz. 5. 30. — 1615. jan. 15. 31. — *Thurzó* Imréhez 1620. szept. 3. 138. — lőpor végett 1621. aug. 28. 195. — *Thurzó* Szaniszlóhoz 1620. febr. 17. 90. — febr. 28. 94. apr. 15. 109. — apr. 25. 111. — máj. 5. 115. — máj. 6. 118. — máj. 12. 118. — máj. 15. 120. — máj. 18. 121. — máj. 24. 124. — máj. 25. 125. — máj. 27. 126. — jun. 5. 130. — 1621. máj. 10. 167. — máj. 22. 171. — okt. 13. 199. — nádorhoz. 1623. okt. 27. 271. — nov. 29. 273. — decz. 17. 275. — 1624. apr. 19. 292. — a béke teljesítését illetőleg. 1624. jun. 14. 298. — dorgálja. 1619. okt. 3. 83. — a fegyverszünet felől 1623. nov. 11. 272. — a leendő országgyűlés teendői végett. 1620. apr. 23. 111. — a pozsonyi német őrség kivitele végett. 1620. márcz. 20. 100. — a török felkelése miatt. 1619. decz. 24. 86. — Vác megvédése végett. 1620. apr. 13. 107. — nov. 4. 148. — *török* pasákhoz, cím és év nélkül. 1622. jul. 220. 222. 223. — *Mere* Huszain basához. 1623. márcz. 249. — *Wesselényi* Istvánhoz. 1614. jan. 15. 7. — *Zmeskal* Hieroslav bányagrófhöz s más líveikhez 1621. jul. 11. 186. — 1624. febr. 26. 285.

B. G.-NÉ, Károlyi Zsuzsánna 75. — levele a lőcseiiekhez 1622. jan. 16. 207. — halála 219. 220.

BETHLEN ISTÓK, 181. 198. — Kékedi Pétert mellé rendelik. 201.

BETHLEN ISTVÁN levele Dániel Mihályhoz 1621. aug. 5. 191. — köszönő levele Ferdinándhoz, hogy fiához Péterhez kegyes volt. 1628. okt. 25. 375. — reversalist adott 405.

BETHLEN ISTVÁN, váradi kapitány. 405.

BETHLEN JÁNOS, deznii várkapitány. 64.

BETHLEN PÉTER, külföldi tanulmány-útra megy. 336. — Párizsba megy 366. — a francia királynál 367. — róla 375.

BIKFALVA, határszéli falu. 73.

BIKVÁRI DÁNIEL levele a lőcseiiekhez halakért Bethlen Jakodalmára. 1625. nov. 19. 317.

BOCHNÁBA újra toborzást hirdetnek. 133.

BOCSKAY ISTVÁN fejedelem 2. 144. — idejében Érsekújvárt nem tudták bevenni. 172. — idejében a hajdúk. 381. — ötszáz arany forintot hagyott Alvinczynak. 258.

BOCSKAI MIKLÓS, szepesi kamarai tanácsos 158. 244. — levele a lőcseiiekhez, hogy a Lengyelországba katonának menőket fogják el. 1621. jan. 16. 155.

Ozv. BOCSKAY MIKLÓSNÉ, Berzevici Judit 244. 258.

BOJTI BENEDEK 74. — Bethlen Istók tanítója. 198.

BOCZHIDAI. 378.

BONYHA. 63.

BORBÉLY (Barbel) Ambrúzs. 149.

BORNEMISZA FERENCZ. 325. 327. 328. — követe Bethlennek Ferdinándhoz. 366. — a francia királynál. 259. — a portára. 310.

BORNEMISZA birtokait Bethlen ajándékozgatja. 139.

BORNEMISZA JÁNOS, eperjesi polgár 79.

BORNEMISZA JÁNOS, 171. 342. 343. 370. 403. — a confederatusok mellé megy 1000 lovassal. 113. 117. 118. 119. — főkapitány. 121. — hadai garázdálkodnak. 121. — levele a lőcseiiekhez a nálok betegen fekvő két nemes ifjú érdekében. 1627. febr. 1. 362. — u. a. sisakok és dárdákért Bethlen lakodalmára. 319. — Bethlen megbízottja. 298. 299. — Rákóczy ellensége. 406.

BOROSZLÓ. 151.

BORSODMEGYE hadi illetménye 1620-ban 127.

BORSOS TAMÁS, Bethlen kapitánya 66. 67. 337.

BOSNYÁK TAMÁS, mesterkedése és fogságba jutása, 182. — Bethlen csirágja. 265.

BOTTYÁNI megverte Eszterházit s a németeket 186. 216.

BOUQUOY, 158. — Bécs mellé szállt. 84. — hadának élelmi szerét elfogták 186. — halála 187. — holttestét Bécsbe viszik 188. — serege előre nyomul. 156. — társzekereinek elveszte. 184.

BÖLÖNI GÁSPÁR 35.

BRASSÓ 4. 227. 255.

BRESZLER DÁN, lőcsei bíró 356.

BRIGA. 341.

BRÜNN 199. — kirabolja Bethlen 278.

BUDA 1. 3. 142. — 5000 jancsár ment. 22. — alatt volna a német, ha Bethlen nem jött volna. 143. — a budai basát lásd a török szó alatt.

BUDAI ISTVÁN, Bethlen máramarosi sóakna felügyelője. 64.

CAROLUS herczeg vitte a kozákokat be Morvába. 91.

CATACUZENUS LYUERUS 414. 416.

CESY tudósítja urát a francia királyt Bethlen haláláról. 1629. decz. 8. 410.

CHALDAEA. 40.

CIEROTIN (SEROTIN) promarchio 342.

COLLALTO RAGIMBALD, Ferdinánd béke-biztosa. 139. 203.

A CONFEDERATUSOK helyzete. 90. 91. 97. 98. 99. 100. 118. — hadának szerencsétlensége 111. 112. — semmi fegyverszünetet nem kapnak. 114.

CSÁKYNÉ. 7. 11. 12.

CSALLÓKÖZ. 199. — meghajlott a császárnak. 175 — bevonul Bethlen, 278.

CSATÁRI JÁNOS, Bethlen hadnagya 184.

CSATÓ PÉTER Lévára megy 273.

CSEFFEI LÁSZLÓ Bethlen dolgában jár. 252. — kopókat küld Bethlennek. 226. — követ Ferdinándhoz. 366.

CSEH HIREK. 174. — ügyek. 130.

131. — ek fegyverszünetét Ferd. nem akarja. 89. — és magyarok Pozsonyban adták össze magukat Ferdinánd ellen. 144. — veresége Prágánál a csillag hegynél. 151. — követek a magyar országgyűlésen. 88. — király dolga és hada. 151. 156. 262. — követei Bethlennél. 97.

CSERÉNYI FARKAS, Belső-Szolnok megye főispánja. 78. 79.

CSICSI (CHICHI) ANDRÁS, Bethlen szolgája. 48.

CSIKBÓL Udvarhelyre deszkát szállítanak 243.

CSYKI ISTVÁN püspök Lengyelországba ment hadat fogadni. 48.

CSONGRÁDNÁL 14 főtörököt levágtak a latrok. 126.

CSUKAT LÉNÁR, Bethlen követe a budai pasánál. 265.

CSÜTHY GÁSPÁR 177. 344.

CZENSZTOCHOVA (CSIESZTAKÓ) lengyel zarándokhely. 48.

CZIBERE PÁL, jobbágy. 153.

CZOBOR IMRE, 116. — Ferdinándnál. 281. — F. biztosa. 211.

DAMASDI kapitány. 148.

DAMASKUS 81.

DÁN KIRÁLY. 341. — hoz követet küld Bethlen. 342. — tábornoka megtámadta György Vilmost. 337.

DANCZIGBA Bethlen rezet vitetett 214.

DÁNIEL DEÁK. 74. — portai orator 191. — boltjai Eperjesen. 248.

DÁNIEL MIHÁLY elkobozhatja a kihajtandó marhákat 307. — háromszéki királybíró lesz 225. — Kolozsvárra hivatik 262.

DARABANT MÁRTON, Bethlen katonája. 176.

DARÓCZY Bethlen megbízottja Mútyáshoz 13. 23. 24. — szepesi kamarai praefectus. 50. — (Darhochi) Bethlen embere 275.

DEBRECZENBE összehívta a hajdukat Bethlen. 405.

DEBRECZENI TAMÁS levele Bethlen Gáborhoz. 1629. nov. 6. 407.

DELI TAMÁS Erdélybe telepszik. 237.

DEMJÉN FERENCZET Budán tartóztatják. 42.

DÉSI ISTVÁN, kolozsvári lelkész nyugtája 300 frtról. 1615. aug. 1. 34.

DÉVÉNY 189.

DIETRICHSTEIN FERENCZ, olmuői bibornok püspök, Ferdinánd békebiztosa 203.

DÓCZY ANDRÁS 48. — practicája. 62. — szidalmazta Bethlent. 29. — hoz török követek mentek 124.

DÓCZY ISTVÁN, portai követe Bethlennek 141—147.

DONA egy követe Bethlennek 145.

DONÁT JÁNOS, Bethlen követe Tomsához. 232. — portai követ levele B—hez. 1629. máj. 30. 384. — jun. 21. 387. — Mikó Ferenczhez. 1629. aug. 22. 401.

DORNAVIUS. 341.

DRÁGASÁG a német táborban. 187.

DRINÁPOLY, 1.

ECSÉD, 24.

EGER 381. 382. — alatti csatázás. 21. — be ezer jancsár ment. 22.

EGRI ISTVÁN, Bethlen hadvezére. 182. 186. — győzelme Szentbenedeknél. 183. 185. — levele B—hez harczairól 1621. jul. 4. 183.

EPERJES VÁROSA hadiilletménye. 1620-ban 127. — levele a bártfaiakhoz, hogy a béke meg van kötve. 1622. jan. 11. 205. országgyűlés hirdetve. 167. — ötven tallért fizet. 294. — en törtenik a békepontok teljesítése. 299.

ERDÉLY HELYZETE a Ferdinánd és török közti békében. 343. — pusztítottása. 4

AZ ERDÉLYI FŐURAK panaszkodnak a hadviselés miatt. 84.

ERDÉLYI MÁTYÁS 209.

ÉRSEKÚJVÁR. 85—86. 138. 168. 169. 171. 172. — alatti csata. 187. — alatt a németek nyomora. 189. — dolga. 186. — elesett. 175. — esete 285. — megvédi Bethlen csak el ne árulják. 172. — ostroma. 188. — hoz szállt Ferdinánd hada. 353.

ÉRSEKÚJVÁRI tracta. 177.

ERTYÉNI EMBEREK: Kovács István, bíró, Demeter János, Tóth János, Szilágyi János. 252.

ÉSZTERGOM 188. — ban megerősítése a békének 314.

ESTERHÁZY DÁNIEL elfogatása. 158. — hada Bethlen mellé menne. 139.

ESTERHÁZY MIKLÓS, Ferd. békebiztosa 203. — levele B. G—hoz, 1622. szept. 21. Minich Gergely váradi rabért 233. 1622. decz. 16. 239. — 1623. márcz. 15. 246. — megbontotta a fegyverszünetet. 95. — vádolta B-t Ferd.—nál 105. 106.

EURÓPAI katolikus királyok Ferdinánddal tartanak. 143.

EURÓPAI keresztény királyok nem segítvén a cseheket, ezek fejet hajtottak volna Ferdinándnak, ha Bethlen nincs mellettök 143—144.

FABRICIUS prédikátor Kassán. 339.

FÁNCSI FERENCZ, 184.

FARENSBACH svéd követ B.—nél 391.

FARKAS MÁTÉ 176.

FEJÉRHEGY. 122.

FEJÉR TENGER. 389.

FEKETE PÉTER, a confoed. küld. lovasok hadnagya 119. 121.

FELLACH alatti csatázás 21.

FERDINÁND békéje a törökkel. 350. — békét akar kötni Bethlennek. 152. — hajlandó a békekötésre. 278. — fegyverszünete B.—nel. 279. 280. — Bethlenhez bocsátja a francia követeket. 153. — a cseheknek nem akar fegyverszünetet adni. 130. — győzedelmeskedett a cseh királyon. 150. — a Dunán 15 hajó élést küld Bouquoinak 186. — hadai futnak B. elöl. 182. — kedvesen veszi, hogy Bethlen a rabokat elbocsátja. 240. — követe B.—nél 130. 312. — követeinek jelentése 1629. jun. 28. 391. és 1629. jul. 8. — jul. 22. 393. — követe küld a portára 120. — Sennyei kancellárt küldi képviselőjéül B. lakodalmára. 326. — levele Bethlenhez 1626. okt. 2. 350. — Thurzó Szaniszlóhoz a fegyverszünetben. 1624. jan. 10.

281. — *megbízottjai* a Bethlennel kötendő fegyverszünetben 89. 90. — hidegségök a békekötés körül. 157. — Lőcsén. 210. — Robuspurgba mennek. 197. — levelek Bethlen G-hoz 1622. márcz. 11. 212. — munkálkodása a jó pénz körül. 319. 320. — resolutiója s az egész fegyverszüneti tárgyalás története, 1624. jan. 10. 275—281.

FERENCZELI BÁLINT eperjesi polgár. 209.

FERENCZI ALBERT, Bethlen hadnagya 183.

FOGARASBA hajtják az elkobzott marhát. 307.

FORGÁCH F. palatinus bizik a fegyverszünethez. 91. — halálának híre. 190. — menjen Pozsonyba 148. — neheztel Bethlenre 114.

FORGÁCH ZSIGMOND kassai generalis 13. 21. 26. 28. — ellen ír Bethlen 173. — követeket küld Váradra. 63.

FORGÁCH ZSIGMOND Jakusits András. Appony Pál levele a löcseiekhez, hogy térjenek a császárhoz vissza. 1621. ápr. 10. 162.

FORNETTI TAMÁS, franczia portai követ Bethlennél. 325. 326. 327. 328.

FORRÓ falu Kassához. 284.

FRANCZIA KIRÁLY portai követe B-nél 77. 325. — követe az anjoui herczeg kopókat ajándékoz Bethlennek. 226. — követutasítása Fornetti Tamás részére Bethlenhez 1626. jan. 323. — hoz Bethlen követeket küldött. 259. 341. 342. 365.

FRATER ISTVÁN bélmezői 196. — Bethlen békebiztosa. 203.

FRIS JÁNOS löcsei polgár. 372.

FÜLEK. 189. — alól elment a német a bányavárosok felé 182. — be vitték Rhédey holttestét 164. — dolga 199. — vivása Bethlentől. 185.

FÜZI ISTVÁN, vicelovas kapitánya B-nek 113. 118.

GÁBOR, Simon moldvai vajda fia. 41.

GABRILLÁS vajdáról 250.

GÁUS 163.

GÁL ISTVÁN, Pázmány híve 207.

GALGÓCZ. 92. 139. 189. 403.

GALLO CAESAR, Ferdinánd követe a portára, álnok ember Bethlen szerint 120. 122. 160.

GARGUCS ISTVÁN, B. embere 217.

GÁSPÁR VAJDA — lásd Gratianus Gáspár alatt.

GÁSPÁR JÁNOS 134. — Bethlen követe a portára. 309.

GÁVAI PÉTER Olmüczbe megy Bethlen parancsából 321. — Bethlen követe Ferdinándhoz. 369.

GÉCZY ANDRÁS dolga 254. 255.

GELEJI Bethlen Istók tanítója 197. 198.

GELLEI ERZSÉBET és István 331.

GERARDUS MERCATORIS Atlas major-ja. 291.

GETTH VILMOST Bethlen Lengyelországba küldi árukért 286. 287.

GIRLACH KRISTÓF, kassai polgár 308.

GÖMÖR MEGYE hadiilletménye 1620-ban 127.

GÖNCZ. 306. — hűz élelmet szállítat Bethlen 180. — controversia. 337.

GÖRGÉNYBEN inventariumot készítnek, Kákonyi részére. 1614. okt. 19. 27. — állapotjának javítása törvény szerint Báthory alatt, 46.

GRATIANUS GÁSPÁR 25. vajdáról, hogy kitért a katolikus hitről s Bethlentől 20,000 aranyforintot kér. 81. — adóssága Bethlennél. 229. 230. 232. 251. 261.

GREFF LÖRINCZ, löcsei polgár 284. — egy könyvet elvitt a jagerndorfi herczeg hagyatékából. 291.

GYARMATH Bethlennek megadta magát. 186.

GYERGYÓRÓL Vásárhelyre deszkát szállítanak. 243.

GYÖR. 301.

GYÖRGY VILMOS, brandenburgi választó. 332. 333.

GYÖRKI BENEDEK, zólyomi kapitány. 183.

GYULA 381.

GYULAFEJÉRVÁRI templomba B. orgonát készített. 374.

GYULAFEJÉRVÁRTT Bethlen folyosót festet. 227. — a palotát. 407. — boszorkányt fogtak. 311. — esküvője Rihédey Pálnak. 76. — a francia király követe. 77. 328. — temetik el Bethlen Gábort. 409. — nét. 220.

HABARDI LÁSZLÓ, leleszi prépost meghalt Lengyelországban. 147.

HÁGAI KORNÉL. 410.

HAINBURGBAN lesz a béketárgyalás. 137. — i tárgyalás. 162. 166.

HAJDÚK állapotja. 381. 382. — miatt a török készülődik. 28.

HALLER ISTVÁN, küküllői főispán B. követe Ferd-hoz 93. 96. 97.

HANGSZEREK, virgína, regall. 33.

HÁROMSZÉKRŐL Kőhalomszékre vagy Szebenre deszkát szállítanak. 243.

HATVANI, Bethlen követe Velenchébe. 260.

HATVANI ISTVÁN Lengyelországban bevásárolt B. részére. 317.

HATVANI ZSIGMONDOT behívja B. hogy követségbe küldje. 19.

HAVAS ALFÖLDE. 13. — vajda segítsége B.-nek. 254. 256.

HENKEL LÁZÁR 91.

HERMANN FRIGYES, lázadó. 159.

HERMANY Szegi János, szathmárnémetii lakos. 258.

HERVESMEGYEHADIilletménye 1620-ban. 127.

HODGIOVA, báró a cseh király követe Bethlenhez. 137.

HOFFKIRCHEN ANDRÁS az anhalti hercegtől megy Bethlenhez. 156.

HOFFKIRCHER megkegyelmezéséről. 215. 216.

HOFFMANN GYÖRGY ifj., Forgách küldötte B—hez. 63.

HOFFMAN GYÖRGY, Bethlen embere. 173. 174. — Érsekujvárbá megy. 177.

HOLAK cseh követ Ferdinándhoz. 89. 91.

HOLICS BETHLENNEK meghódolt. 197. 198.

HOMONNAI betörése. 106. — gonosz igyekezete. 50. 61. — Lengyelországba hadat fogadni küld. 48. —

nagy ígéretei, ha fejedelem lehet. 49. — szándékának bukása Lengyelországot illetőleg. 83.

HOMONNAY Druget György árváinak javai. 303.

HONTMEGYE meghajlott a császárnak. 175.

HORVÁT ISTVÁN parázna katona. 199. 200.

HORVÁT ISTVÁN, a csehek mellé ment Bethlen tudta nélkül. 130. — egyesült Mansfelddel 352. — elleni parancs. 74. 75. — hada. 188. — győzelme. 187. — várkapitány Bethlen hú embere Erdélybe telepszik. 235. — Verebélyit leste meg. 184.

HORVÁT JÁNOS palóci Olaszországban tanul. 379. 384.

HORVÁT LITERATI PÉTER, kőhalmi dézsma-szedő. 67.

HOSSZÚTÓTHY GYÖRGY, Bethlen követe. 312.

HUNYADY, alias Sárdi György deák meghalt 365.

HUTYN 49. 191. 236. 261.

ILLEI JÁNOST Budán tartóztatta a basa 142.

ILLÉSHÁZI hadat fogad Bethlennek. 139. 148.

ILLÉSHÁZY ISTVÁN nádorról 371.

IMREFI. 48.

IZDENCZI ISTVÁN, kassai polgár. 244. — adóssága 258.

JAKABFFY (JAKOFFY) FERENCZ, füleki kapitány 120. — Széchy György szolgálja. 186.

JÁKI praepostságot elfoglalták Bethlentől. 95.

JAKOSSI. 199.

JAKUSSITH ANDRÁS 111. — Bethlen administratorának akarja 93.

JÁNOS GYÖRGY, jagerndorfi herceg megkegyelmezéséről. 216. — halála 287. 288. — hagyatéka 291. — temetési előköltségei Lőcsén 290. — temetése Kassán 291.

JÁNOSI, részbirtok. 393.

JÁSZVÁSÁR (JASSI) 81.

JENŐ átadása dolgában 21. 22. 26. 31. 53. 81.

JESZENŐ nem. adja át magát Bethlennek 84.

KAKAS ISTVÁNNÉ, Somogyi Margit 331.

KÁKONYI Görgény megkapásáért oda utazik 27.

KÁLLAI GERGELY, főtábornester a lippai táborozáskor. 56.

KÁLLAI MIKLÓS. 196.

KALLÓ. 24. 138.

KAMUTHI BALÁZS, dobokai főispán és a lippai táborozásban tábori strázsamester. 56.

KAMUTHY FARKAS 7. 344. — Bethlen követe Besztercebányán 270. — portára főkövet 66. 67.

KANISTOS MIHÁLY, Bethlen követe Tomsához. 232.

KAPI ANDRÁS, B. követe. 15. — portai főkövete. 221. 222.

KAPLER ZSIGMOND. 171. 174.

KÁROLI, kassai fejedelmi tanító 182. — Bethlen Istók ideiglenes tanítója. 198.

KÁROLYI KATA, első férje Bánffy-losonczy István, második Rhédey Ferencz 75.

KÁROLYI MIHÁLY. 315. 345. — Forgách küldötte Bethlenhez. 63. — Mátyás követe. 24. — megcsalta Mayer György 306.

KARTHÁLI PÁL Erdélybe telepszik. 237.

KASSA 9. 13. 403. — adja meg magát a császárnak, Bethlen meghalván 408. 409. —ból kimenni kényszerítik a fejedelemléni a polgárok hamis hírek következtében. 182. — i-gyűlés a cseheknek segélyadás tárgyában 130. — végzése 131. — országgyűlés 181. 290. 292. végzése. 294. — hadi illetménye 1620-ban 127. — huszonhat forintot kapott Bethlentől 331. — i fegyverházból Bethlen hadi eszközöket szállított. 136. — i ispotály száz forintot kap néhai Bethlen Gábornétól. 227. — iminczház. 361. — ezt ki akarják bérelni a polgárok. 311. 355. — ban váltják be a roszt pénzt. 320. — iak adósságáról 335. 336. 369. — szerződését megújítja Bethlen 341. — kétszáz csizmát ad B. katonái részére. 354. — nyolcz-

ezer forint taxát fizet 1623-ban 245. — du Bethlen épített. 248. 286. 293. 297. — két német rab váltságdíja 197. — időznek a megyék és városok követi. 211. — a Lakatos-utczában boszorkány van 311. — a pénzverőknek új lakást adnak 258. — tartja Bethlen lakodalmát. 316. — temetik el a jagerndorf herceget 291. — ötven tallért fizet. 294. — ra érkeztek az internuntiusok 337. — ró! Rákóczy ne távozzék 84. — Kassa sem cselekszi azt, mit a morva városok 152. — tedeumot tartott a béke megkötéséért. 205. — tanácskozás Báthori a. 1611-ben. 45.

KASSAY ISTVÁN. 76. — Bethlen követe Ferdinándhoz. 81. — B. békebiztos 203. — itélőmestere pénzt kölcsönzött. 305. 306.

KASSER MIHÁLY. 362.

KATARCZI NICOLA, havaselyi bojér. 255.

KATALIN BETHLEN Gáborné reversalist adott. 405. — megírja a palatinusnak kívánságait. 406. — mint fejedelemléni levele a kassaiakhoz, hogy meghalván Bethlen. adják át magukat a császárnak. 408. — meghívja a temetésre. 1629. decz. 20. 410.

KECZER ANDRÁS követ Ferdinándhoz. 294.

KÉKEDY PÉTER tanulni vágy. 201.

KÉKEDY ZSIGMOND étékfogója Bethlennek. 159. — főasztalnoka. 201.

KELLEMESI SÁNDOR, Bethlen főasztalnoka. 287.

KEMÉNY BOLDIZSÁR. 260. — főhadi bíró a lippai táborozásban és fogarasi kapitány. 56.

KENDERESI FARKAS B-től két házhelyet kap. 65.

KENDI ISTVÁN. 10. 11. 12. 44. — levele Dóczy Andrásához. 1619. máj. 11. 79.

KEREKES PÉTER, Bethlen hadnagya. 184.

KEREKI. 74.

KERESZTURI PÁL. 342. Bethlen követe a portára. 314.

KÉRY JÁNOS. 353. 380.

KESERWY JÁNOS, praedicatora Bethlennek. 54.

KESZÖT elfoglalták Bethlentől. 95.
 KÉZDI és Orbai szék 2000 szál deszkát metszetett Várad építéséhez, Sepsí szék elszállíttatja. 228.
 KÜLESEL (Glozel) 16. 17.
 KIGYÓS. 363.
 KISS DANIEL. 384.
 KIS LUKÁCS, kassai polgár. 389.
 KIS LUKÁCSNÉ. 153.
 KIS MÁRTON B. hadnagya. 184.
 KISFALUDY ANDRÁS, Bethlen cancellistája. 365.
 KIS-PÁL BÁLINT. 16.
 KIS SELYK 76.
 KISSZEBEN városa hadiilletménye 1620-ban 127. — ötven tallért fizet 294. — tedeumot tartottak a béke megkötéséért. 205.
 KOLLONICS SIEGFRIED, lévai kapitány, halála. 273 274.
 KOMÁROM 118. 189. — városát ajánlja Bethlen a béketárgyalások helyéül. 135.
 KOMÁROMI GERGELY váradi hadnagy. 140.
 KOMÁROMI ISTVÁN, Bethlenné embere. 207. 208.
 KOMJÁTHI. 138. — hoz szállt Ferdinánd hada. 353.
 KONSTANTINÁPOLY. 11. 17. 40. 259.
 KORLÁT ISTVÁN Füleke megy. 182. 185. — kassai főkapitány 304. — felmentve a főkapitányságtól s főtanács lesz. 306.
 KORITNÁN postát állít Bethlen. 105.
 KORNIS. 393. — dicsérése. 16. 17. — hada szét ne oszoljon. 140 — viszszaadja Pázmány György jószágait. 373.
 KORNIS FERENCZ. 134.
 KORNIS ZSIGMOND oka a magyarok veszteségének Prágánál. 151.
 KOSSER MIHÁLY. 391.
 KOVÁCS ÁGOSTON Erdélybe telepszik. 237.
 KOVÁCS PÉTER, 389. — Bethlen hadnagya. 183. 184.
 KOVÁCSI, jószág Lippához. 49.

KOVÁCSÓCZY IST. kancellár min. követ Ferdinándhoz megy. 131. 293. — és a soproni gyűlésre. 214. — Mátyástól visszajött. 48. — Pázmányhoz megy. 371. — Thurzóhoz és a pozsonyi gyűlésre. 19. 20. 25. 26. — levele a váci püspökhöz. 1624. aug. 30. 300.
 KOVÁSZNAY IMRE, szepsii pap. 54.
 A KOZÁKOK Morvába érkeztek. 90. — betörése Felsőmagyarországba. 106. — vesztesége Sziáziában. 119.
 KOZMA BALÁZS, Bethlen hadnagya. 184.
 KÖHALOMBÓL a viaszt ki ne vigyék. 80.
 KÖHALOMSZÉK 243.
 KÖKÖS, határszéli falu. 73.
 KÖMIVES MÁRTON, löcsei polgár 284. 285.
 KÖRMÖCZI és besztérczebányai tisztek hűk maradjanak Bethlenhez. 285.
 KÖRMÖCZBÁNYA 138.
 KÖVÁRHOZ való faluk dolga 35. 36. 43.
 KRAKKÓ 91. — ban tized Mansfeld B-nek 357.
 KRAMMER ANTAL 148.
 KRAUSS ANDRÁS, Bethlen fősecretariusus Thurzó Szaniszlónál 111.
 KÜN ISTVÁN, B-hez visszatért lázadó. 61. — viszi ki az eleresztett lengyel katonákat 334.
 KÜN LÁSZLÓ, szatmári főkapitány. 316.
 KUTFALVA Bethlennek lefoglaltatik. 217.
 KUTRA JÁNOS, Bethlen katonája 217.
 KÜLFÖLDI KERESKEDŐK Kassán levő restanciáit Bethlen behajtatja. 170. 179.
 KÜRTHY GYÖRGY, tokaji harminczados sűtőket fogad Bethlen lakodalma a löcseiektől 1626. jan. 25. 26. 324.
 LAMINGER VILMOS, Ferdinánd követe Bethlennél 131.
 LANDAU ERASMUS 157.
 LENGVEL KÖVET a portáról haza-

ment. 81. — követek Havasalföldén. 336.

A LENGYELEK Árvicegyén keresztül bejöttek 133. — elleni készülődés. 21. 22. — háborúja 418. — a moldvai vajdát Tomsát el akarják üzni, 41. — ellizték 51. — kiűzetnek Moldvából. 49. — Morvaországot készülnek megtámadni. 130. — a muszkák ellen akarnak menni. 231. — Podoliába akarnak törni. 81. — a tatárokat megverték. 407. — és tatárok közt szövetség 302.

LENGYELORSZÁGBA tilos vitézlő népnek passus nélkül menni. 170. — pusztítanak a tatárok 251.

LÉPES, Ferdinánd követe a fegyverszünet tárgyalásánál 90.

LÉVA 178. 189. 301. — inventáriumot készítenek 273. — Bethlen elfoglalta. 278.

LINCZ, 16. 20. — követség küldése 25. — gyűlés 26.

LIPPA átadása dolgában 21. 22. 26. 29. 31. 53.

LIPTAY IMRE palatinushoz megy 178.

LIPTÓ MEGYE 113.

LISBONA HENRIK, nagybányai praefectusa Bethlennek. 374. 375.

LÓNyai Dóczyval 18.000 forinton kérték császártól Bornemissza birtokát 139. — Kállót nem akarta megadni. 138.

LÓNyai ZSIGMOND Bethlen követe Besztercebányán 270. — a béketárgyaláson. 359.

LÓRÁNTFFY ZSUZSÁNNA levele a bártfaiakhoz, edények végett, a fejedelmi család fogadására. 1626. febr. 71. 329.

LOSONCZ, 163.

LÖCSE átadása Ferdinánd biztosának 212. — hadi illetménye 1620-ban. 127. — háromszáz cipőt ad Bethlen katonáinak 355. — ötven tallért fizet. 294.

LÖCSÉN a királyi kommisszáriusok. 362. — megy át Bethlen hada haza 206. 207. — két beteg nemes ifjúra nem sok gond van 360. — menjenek a betegek Eperjesre. 362.

LÖCSÉRŐL asztalosokat kérnek Bethlen lakodalmára 321. — egyse-lyemszövet hozat B. 209. — sütőket visznek B. lakodalmára 325.

LÖCSEI harminczados és egy löcsei ember Krakkóba mennek. 357. — orvost magához hívja Bethlen 402. — ez nem segíthetett B. baján. 407. — polgár kára Bet. katonáitól 1624. jan. vége 283. 284. — tanács számadása János György herczeg temetési előkészületeiről 1624. márcz. 18. 290. — hűséglevele és feltételei Bet. részére 1626. szept. 8. 347.

LUDOVICA JULIÁNNA, pfalzi választó fejedelemné levele Bethlenhez 1629. január 4. 377.

MACSKÁSI MENYHÁRT, 233.

MAGYAR BRÓD, 199.

MAGYAR GYÖRGY, Bethlen katonája 217.

MAGYARORSZÁGI követek Lengyelországban a béke fentartásáért 83.

MAKAI MIHÁLY, Erdélybe telep-szik. 237.

MANSFELD gróf 337. 342. 351. 352. — visszaadja Bethlennek kölcsönzött pénzét 357. — szerencsétlensége 341.

MAROS-VÁSÁRHELY 18. 243. — összejövetel 16.

MARKAY LITERATI GYÖRGY, kö-
halmi dézinaszedő. 66.

MARKÓ vajda eljött Konstantiná-
polyból a császár üdvözlése nélkül 81.

MARKOS (MARKUS) ADÁM 171. 174.

MATIS JÁNOS, a gyalogszékelyek főkapitánya a lippai táborozáskor 57.

MÁTÁS követeket küld Bethlen-
hez. 10. 11. 12. 14. — a generalist és
Károlyit. 24. — megbékélt a török-
kel. 35.

MÁTYSFÖLDÉT Bethlen elfog-
lalta 278.

MAYER GYÖRGY, kassai polgár
nem fizeti adósságát. 305. — e miatt
fogságban. 357.

MAYTINI BERTA, 171.

MECHAM, Ferdinánd követe a fegy-
verszünet tárgyalásánál. 90.

MEDVEGYZKY JÁNOS, kassai kép-
író. 407.

MEERWALDT ANTAL, bécsi kereskedő. 101.

MEDGYES, 76. 243. — összejövetel 1614. aug. 2. 24.

MELITH GYÖRGY, Melith Pál fia. 363.

MEZERICZIG meghódította Bethlen Morvaországot 199.

MICZYKE, helység 75.

MIKES ZSIGMOND 388 — követ a portára 401. 417. 422.

MIKLÓS pap. 7.

MIKÓ FERENCZ. 63. 390. — hogy a moldvai vajda mellé menjen 45. — megy a jagerndorfi herczeg holttestéért 287. 288.

MIKOLA JÁNOS Szamosfalvy, B. követe Ferdinándhoz. 81. — volt kövári kapitány, azután főkincstartó Bethlen István mellett. 123.

MINDSZENTI BENEDEK. 389.

MINICH GERGELY, Váradon raboskodik 223. — elbocsáttatott 239. 240.

MIROSLÓNÁL hadszemle. 35.

MISKOLCZY GERGELY, kassai polgár. 238.

MOLDOVA állapota. 44. 51. 52. 423. — Istvántól elpártolása. 255. — nem veret pénzt, hanem Lengyel- és Törökországból kapja 251. — a boérok levele B. G — hoz az adósság felől. 1622. szept. 24. 231. — had kiérkezése Erdélybe. 262. — vajda követet küld Bethlenhez és ennek útja 76. — a tatárral egyesült. 22. *ldsd még* Tomsa alatt.

MOLNÁR ALBERT Kassán. 339.

MONAK, helység. 315.

MONAKI MIKLÓS Bethlen követé Besztercebányán. 270. — megbízottja. 298. 299. — és Bornemisza János levele a lücsseiekhez, hogy Eperjesre követeiket küldjenek. 1624. jul. 19. 299.

MONAKI SEBESTYÉN, hadnagy 113. 121. 125. 126.

MÓRICZ MÁRTON 49. 51.

MORVA vize mellé szállítsák a németet. 169.

MORVA orvos gyógyítja Bethlent. 132.

MORVÁK hitlensége. 156.

MORVAORSZÁGOT pusztítja Bethlen 278. — 30.000 rabot visz a török. 278.

MOSZKVÁBA mennek Bethlen követei. 413.

MUNKÁCS. 151. — Esterházi kérte, de Bethlen nem engedte 106. — nem adja át magát Bethlennek 84.

MUPSZIT OFELD. 422.

MUSTRALÁSA a megyéknek 1616-ban. 46. 47.

MUSZKA követ sollicitálja a törököt a lengyel ellen. 21. *ldsd még* orosz alatt.

NADASY, Ferd. követe a fegyverszünet kötése körül 89. — megbontotta a fegyverszünetet 95.

NÁDUDVAR felé indították a hajdúkat. 24.

NAGY BALINT kolozsv. polgár. 62.

NAGY ÉZSAIÁS, Bethlen hadnagya. 119.

NAGY GERGELY. 14.

NAGY LUKÁCS, hajdu kapitány levele a lippai kapitánynak 1614. jun. 12. 22. 1. — a szövetségesek mellé küldött lovasok hadnagya 119. 121.

NAGY MIHÁLY FERENCZ. 45.

NAGYBÁNYA s a többi városok hadilletménye 1620-ban 127.

NAGYBÁNYAI minczházban váltják be a rossz pénzt. 320.

NAGYENYED. 34.

NAGYSZOMBAT. 137. 140. 214. — hadat hagy Bethlen 278. —ból megindult B. 207. — gyűlés 154. 166. 271. — tárgyalások 371. — végzés 41. 42. — a nyomdát Lőcsére szállíttatja B. 160.

NAGY-SZEBEN. 243.

NÁNDORFEJÉRVÁR. 142. — megindult az új vezér. 171. — mellé 32 ezer törökkel száll táborba Szekender pasa 22.

NÁPOLYBAN Bethlen követei. 365.

NÁPRÁGY DEMETER kalocsai érs. adós Kovacsóczynek. 19.

NASARDOT bujtogatta a vezér. 141.

NEGRON követségéről s az általa

folytatott tractatus ismertetése. 1. 2. 11.

NÉMET követ elment Konstantinápolyból. 401.

NÉMET PÁL, Erdélybe telepszik. 237.

NÉMETI 65.

NESZTEREFÉJÉRVÁRNÁL a tatár 44

NEVELŐS GYÖRGY. 176.

A NIKOLSBURGI béke pontjai 205. 214. 276. — tárgyalásról és végzésről 240. 241. 363.

NISS DÁNIEL, Velenczében. 379.

NÓGRÁDMEGYE meghajlott a császárnak 175.

NOVÁK FARKAS, főtábornester a lippai táborozáskor. 57.

NYÁRIHIDNÁL a német tábor 188. 189.

NYITRAMEGYE. 173. — Bethlen ellen van 111. — a császárnak meghajolt 175.

A NYITRAIAK Bethlen ellen gyülekeznek. 268. 269.

A NYITRAI PÜSPÖK Bethlen hadait megtámadtatja hazatértökben 274.

NYITRA VÁRA. 199. 200.

OCSKAY GÁSPÁR a confoedaratusoknak küldendő segélylovasság kapitánya 119.

ODOKIMOV PÉTER, orosz követ a portán 412. 414. 415. 416.

OJTOZ. 262.

OLASZORSZÁGBAN Bethlen követei. 365.

ÖLMÜTZ 321. — környékét pusztítja Bethlen 278. — Bethlen biztosait letartóztatta 214. 215.

ÖNDÓDNÁL a német tábor 188. 189.

ORMÁNKÖZY, Bethlen híve. 370.

ORNAV GÁSPÁR levele a lőcseikhez, az ottani rabokért. 1626. szept. 13. 348. — Bethlen követe Ferdinándhoz. 391.

OROSZ követek Konstantinápolyban. 411. 412. 414. 415. 416. 417. 418. 421. 425.

AZ OROSZ FEJEDELEMMEL B. szövetéséget óhajt. 414. 415.

OROSZI ANDRÁST megbizzza Bethlen hadat fogadni egynehány százat. 109.

OSTROSITH ISTVÁN, Ferdinánd biztosa 211.

ÖTVES ANDRÁS, kolozsvári harminczados. 34.

PADUA. 379.

PÁL GYÖRGY ÉS ISTVÁN, Bethlen katonái. 176.

PALÁNK Bethlennek megadta magát 186.

PALÁNKOK dolga 380. 381.

PÁLFI ISTVÁN eleste és fogságba jutása 184. 187. 189. — hada Dévénynél megfutamodott. 182.

PALÁSTÁS ISTVÁN és Csanádi János Kolozsvár város küldötteinek Bethlenhez, levele a kolozsváriakhoz. 1615. máj. 28. 34.

PALÁSTI GÉRGELY. 171. — Erdélybe telepszik 237.

PALATICS JÁNOS, szepesi kamarai tanácsnok 158. — és Rákóczy János levele Sárosmegyéhez és Eperjeshez, a béke megkötését hirdeti. 1622. január 8. 204.

PAPI jószággra nem adnak pénzt Bethlennek. 113.

PARA, a havasalföldi vajda kulsárja. 238.

PÁRISBAN B. követei. 365.

PARTINGER GÁSPÁR. 345.

PÁZMÁNY GYÖRGY. 373.

PÁZMÁNY PÉTER 161. — halálának híre 190. — Ferdinánd békebiztosa 203. — levele Bethlen Gáborhoz 1622. jan. 10. 206.

PÉCS. 3.

PÉCHY viselt dolgai Báthory idejében 45.

PÉCHY PÁL. 110.

PÉCSY SIMON levele Esterházi Miklóshoz 1629. szept. 9. 403. — Thurzó Szaniszlóhoz a fegyverszünet dolgában 1620. jan. 26. 89. — dorgálja Bethlen, hogy a cseh királynak nem iratott. 89.

PERÉNYI FERENCZ levele a lőcseiekhez, sisakok és dárdákért B. la-

kodalmára. 1625. nov. 24. 318. 319. — u. a-hoz a czipőkért 1626. nov. 18. 356.

PERZSA követ a portán 22. 81.

PEST mezején nagy török sereg 297.

PESTI hídon 2000 kopjás török ha menne Bethlen mellé, és utánok az egri pasa több haddal. 145.

PETKÓ ISTVÁN, eperjesi polgár 79.

PETRAS havaselvi vajda levele Bethl. Gáb.-hoz 1622. okt. 6. 233. — 1622. okt. 21. 236. — 1622. nov. 1. 237. — 1623. febr. 17. 243. — 1623. marc. 5. 244. — 1623. ápr. 12. 254. — 1623. ápr. 23. 256. — az erdélyi rendekhez. 1622. okt. 6. 233. — Kovacsóczy István cancellárhoz 1623. ápr. 23. 257. — segítsége Bethlennek 254. 256.

PHILARET moszkvai patriarcha. 415.

PIBER JÁNOS, váradi püspök, Ferdinánd biztosa. 211.

PLATI FERENCZ, komornik. 188.

PLESSAEUS, a cseh király követe Bethlenhez. 137.

POBST FRIGYES, lúceai kereskedő 308.

PODOLIA. 81.

POGRÁNY. 197.

POGRÁNYI GYÖRGY 172. — Bethlen érsekújvári vicekapitánya. 86,

POGRÁNYI ISTVÁN Thurzó Szan. követe Bethlenhez. 272. — Ferdinándnál. 281.

POLYÁK PÉTER nyugdíja. 147.

PONGRÁCZ JÁNOS 125.

POZBAI MÁTYÁS hadnagy. 121.

POZSONY 80. 81. 89. 113. 137. 168. 169. — ba Bethlen bevonult. 84. — küldi Ferdinánd biztosait. 139. — országgyűlés hirdetve. 20. — 1614. aug. már clozlott. 26. — ban a fajlandis posztó singe négy forint. 92. — folyt a fegyverszünet tárgyalás. 89. — szeretné Bethlen tárgyalatni a békekötést 135. — tartóztassa meg Thurzó Gallo Caesart. 120. —ból a német őrség kiküldése. 100. 115. — e miatt Ferdinánd haragszik. 118. — országgyűlés végzése. 98. 99.

POZSONY vármegye 173. — Beth-

len ellen van. 111. — meghajlott a császárnak. 175.

PÖSTYÉN 118.

PRAEPOSTVÁRI 63. — Zsigmondtól átveszi Bethlen Bánffy Dénesné arany és ezüst neműit bélteki házánál. 76. 77.

PRÁGA vivása. 151. — ütközet. 156.

PRAYNER-SIEGFRID KRISTÓF Ferdinánd békebiztosa. 203. — követe a fegyverszünet tárgyalásoknál. 89.

PRÁZMÁR 228. — a hajduság ott van. 74.

PRIBÉK ISTVÁN, Bethlen embere. 217.

PRINI FERENCZ kassai főkapitány új limitatiót csinált. 335.

PUTNOK. 403.

PUTNOKI MIKLÓST rablók ölik meg. 284.

QUADIUS örökösei. 377.

RÁCZ MIHÁLY Bethlen hadnagya. 184.

RÁCZKÓVI 393.

RADNÓTHY ISTVÁN, kolozsvári bíró. 303.

RÁKÓCZY urfiak Bethlen tekintéért a szerencsi papot elengednék. 45.

RÁKÓCZY GYÖRGY 149. 393. 405. 406. — korholja Széchy Györgyöt. 164. — megbizva, hogy adja vissza a Homonnay árvák javait. 303. — a megyéket visszavitte. 83. 84.

RAUBEN holicai kapitány Bethlen hűsége alá áll. 197. 198.

RÉGENI JÁNOS, a B. ellenesek küldöttje a császárhoz. 61.

RÉGI KIFEJEZÉSEK.

Az ebeknek levagdaltatni az várbán valókat. 74.

Az mint intézhettem = a mint kiszámíthatam, gondolhattam. 183.

Általkötetni az Dunát = hajóhidat csináltatni. 191.

Elkötötte dolgát az portán = jó rendbe hozta. 17.

Erdélyt (B. G.) markából kitekerni = kezéből kivenni. 17.

Harcra rugaszkodni. 59.

Határiban nem kapkodni. 9.

Ide elé vagy on az dereka = most jön még a java. 84.

Igen jégen épít Kegtek házat. 225.

Igen megvakarászták az árulót = megverték. 149.

Igénéknt való irás = kimerítő, bő irás. 2.

Ingyen csak meg nem hidegülvén házastársának tet-mi. 236.

Ingyen sem gondolná = koránt sem. 30.

Legáltalb ut = legalkalmasabb 272

Lepedőinen kiljebb nyújtóztatott az adó dolgában. 63.

Meg sem meri búzleni azt az német uram török császár ellen. 153.

Ne idegenelje értésünkre adni = sziveskedjék stb. 42.

Neki édesedék az ellenség = 184.

Nehéz nekünk az mezőn zsongor-ganunk. 85.

Nein kellene térengetni, tartóztatni az hadakat 85.

Talpaallyát sem engedni másnak = talpalatnyit sem. 6.

Tűzet megoltani = eloltani. 15.

Késő leszen akkor az lovat hizlalni, mikor harcra kelletik men-nünk. 112.

Késő leszen akkor betenni az ka-litkának ablakát, mikoron az madár-kirepült belőle. 221.

Megégetvén kása az száját, nem köti fel másszor az harangot fálu fejé-ben. 152.

Mert mikor a madárral ma-darat akar fogni, igen szépen sipol először a bokrok között, a madarakat hogy megcsalhassa és úgy foghat meg-bennek. 224.

Mikor embernek háza meggyúl az gondviseletlenség miatt, hertelen eszé-ben nem veheti, hamar megemésztetik az tüztől; de mikor ember az reá lőtt nilat megláthatja, könnyen elvonhatja magát előtte és nem árthat semmit az nil neki. 223.

Nyelvvel harcolni asszony embe-rekhez illendő 275.

RÉGI SZAVAK.

Czepejüs = czipellő, czipő. 356.

Czilália = perpatvar (?) 48.

Fiú strázsa, derék strázsa — katonai műszók. 54.

Fődfazék = cserépfazék. 329.

Gazdálkodni = szolgálni, kedves-kedni 78.

Harczérook = egy katonaság. 47.

Duna kelési = áradata. 90.

Megfelesedni = megsokasodni. 260.

Ó = öv. 77.

Purgaleites ember. 354.

Rezeka, halnem. 317.

Tranczei hajók. 22.

REYNER MENYHÁRT, kassai pol-gár. 389. 390.

RHÉDEY FERENCZ, B. sógora. 72.

74. 75. mustrálja a vármegyéket. 47.

48. — jön a haddal Bethlen mellé 138.

— halála 164. — temetése Szent Jóban 176.

RHÉDEY FERENCZNÉ, Károlyi Kata. 75.

RHÉDEY PÁL, cubiculariusa B—nek; házasságra lép Bánfflosonczi Zsuzsannával. 75. — főkomornik. 87. kövári kapitány. 124.

RIMASZOMBAT. 349. — nál Beth-len 182.

RIMAY JÁNOS, portai követe Beth-lennek. 141—147.

ROHAN HERCZEG 414. ajánlotta T. K. és R. J. francziákat. 413.

ROLL ANTAL, löcsei polgár. 308.

RÓSÁS ISTVÁN, Lengyelországból hoz koporsót. 404.

ROSKOVÁNI is részt kap rablott pénzből 304.

ROSOMBERK (ROSENBERG) 148. 164. 285. 292. 365. 366.

ROUSSEL beszélgetései a portán a lengyel kir. ügyről. 419. 420. — a kajmekámmal 1629. jun. 16. 418. — levele az orosz czárhoz 1637. apr. 18. 19. 424. 425.

RÖTI ORBÁN 196.

RUBER GYÖRGY háza Kassán 260. 266.

RUGONFALVA. 13.

RUHAFELJEGYZÉS 283.

RUSZCSORI LÁSZLÓ felmentetik a hadakozástól 19.

SÁNDOR JÁNOS 248. 323.

SÁNDOR JÁNOS, Szlavniczai, Beth-len békebiztosa. 203.

SÁNDOR (ALEXANDER) havaselvi

vajda. 66. — kifosztotta országát 229. 230. — kiindul Konstantinápolyból 401.

SARMASSÁGY ZSIGMOND, Bethlen követe. 7. 15.

SÁROS MEGYE hadi illetménye 1620-ban 127.

SASKÓ alá futott Ferdinánd hada 184. — csata. 189.

SCHUEKNER JÁNOS, Krakkóban járt kereskedő 149.

SCHRÖTTL SEBESTYÉN, bécsi ember, Bethlen foglya. 174. 175.

SCHWARZENBURGI GRÓF Bethlen lakodalmán. 332.

SCULTÉTI WEICHARD, Bethlen orvosa 288. — követe a brandenburgi vál. fejedelembhez. 309.

SEGESVÁR 16. 243.

SEMPTE 89. 9^a. — elveszése árulás folytán 171

SENNYEI GÁSPÁR, Bethlen vice-generalisa 96. 117. 119.

SENNYEI ISTVÁN, váci püspök. 302. — kancellár, mint Ferdinánd követe Bethlen lakodalmán. 330.

SEPSI ISTVÁN 362.

SERAPHIN BÁLINT 17.

SILESIÁBA Bethlen rezet vitetett. 214. —ból hozat Bethlen monetariusokat 239. — n keresztül ment a kőzák 90.

SIMON BOLDIZSÁR, Katalin német tolmácsa. 372.

SOLER GRÓF. 419.

SOMOGYI ALBERTET Bethlen pártfogásába veszi. 109.

SOPRON dolga 119. — örségét fizetni kell. 96. — országgyűlésről 213. 240 246. 277. 323. 331. 335 344.

SORBAN vajda gonosz irykezeete 61.

SPÁCZAY GÁBOR, követ a palatinushoz. 8.

SPANYOL KIRÁLY 419.

SPIELENBERGER SÁMUEL, eperjesi orvos. 315.

STACZER, Mátyás portai követe 28.

STARCZER ZACHARIÁS, lakóhelyet kap. 159.

STRÁSNICZA várát vívja Bethlen 197. 198. — beveszi. 199.

STREGELY ANDRASNÉ, kassai bókányt Gyulafejérvárra viszik. 311.

STRUCZ (SZTRUCZ) FERENCZ, váci kapitány 108. 148. feladta Váczt a vezérnek 149. 150.

SYRIA. 40.

SVÉD KIRÁLY 410. — Poroszországot dúlja 368. — Bethlen követet küld hozzá. 342. — követe Bethlennél 390. 411.

SZABÓ BALÁZS, kassai polgár. 331.

SZABÓ ISTVÁN. 176.

SZABOLCSMEGYE hadi illetménye 1620-ban 127.

A SZABOLCSMEGYEI hajdúk levele a löcseiekhez, hogy ők is Bethlenhez hívek maradnak. 1621. máj. 5. 165.

SZAKÁL JÁNOS. 13.

SZAKMÁR 24. 29. 79.

SZAKOLCZA. 273. — Bethlennek meghódolt 197. 198.

SZALAI FARKAS, a lippai táborzásban szekerekhez látó és igazgató mester 57.

SZAMOS-ÚJVÁR 123.

A SZÁSZOK PANASZAI Bethlen ellen. 16. 17.

SZÁSZSEBES. 76.

SZATMÁRMEGYE hadi illetménye. 1620-ban 127.

SZATMÁR NÉMETI 258. — hadilletménye 1620-ban. 127.

SZEBENI tractatus Báth. alatt. 46.

SZÉCHY GYÖRGY 63. — elfogta Bethlen levelét a tatár kánhoz. 163. — kegyelmet kér Bethlentől 186. — megkapja. 189. — kijött a végekből s a török már igyekszik hasznot huzni ebből 86. — levele Rákóczy György, Péchy Simon, Alaghi Menyhárt és Rákóczy Pálhoz, Rhédey Ferencz holtteste végett. 1621. máj. 3. 164. — a felsőmagyarországiakhoz, ajánlván nekik, hogy a császár hűségére térjenek. 1621. máj. 28. 175. — tolvajbandája. 174.

SZÉCHI GYÖRGYTŐL Szent Benedeket Bethlen visszavette. 92.

SZÉCSÉN 196. — Bethlennek megadta magát 186.

SZEGEDI GÁSPÁR 116. 122.

SZEGEDI ISTVÁN ÉS MIHÁLY, kassai polgárok. 306.

SZÉKELY BÁLINT levele Varsóból Bethlen Gáborhoz 1629. febr. 26. 377.

A SZÉKELYEK Udvarhelyen Bethlen ellen keményen beszéltek. 447.

SZÉKELYFÖLDRŐL Oláhországba marhat nem szabad hajtani. 249.

A SZENDREIEK Bethlen pénzét elrabolták 304.

SZENT-BENEDEK 138. — csata 183. 184.

SZENT JÁNOS birtok 199.

SZENTFRONTÁSSY TAMÁS, Bethlen embere.

SZEPESMEGYE hadi illetménye 1620-ban 127.

A SZEPESI KAMARA hirdeti a béke megkötését 204.

SZEPES-VÁRALLYA 242.

SZERKENI KAPITÁNY 118.

SZILÁGYI JÁNOS 43.

SZOLNOK 381. 382. — eleste 265.

SZONDAMÉRI sztarosztja. 347.

SZOBOR táján nemes emberek garázdálkodnak 259.

SZŐCS JÁNOS, Bethlen gyulafejérvári képviselője 227. 228.

SZÖLÖS, harminczadszedő hely. 64.

SZÖVETKEZÉS BETHLEN, Anglia, Velence, Franciaország és Hollandia közt. 325. 326. 327.

SZÓNYOG GÁSPÁR 322.

TAIFFEL GYÖRGY kassai postamester 105. — háza Kassán. 297.

TALLEYRAND KÁROLY, Bethlen követe 412. 413. 414. 415. 416. 417. 434. — és Roussellról, 387.

TAMÁS DEÁK. B. embere. 59.

TARGOVISTIA. 66.

TASSI CSIZMAZIA GÁSPÁRNÉ. 380.

TATÁROK a Lajta parton 149. — Moldvát elpusztították. 261. — átköltöztek a Dunán s Podolia szélében vannak 21. — Moldva és Podolia szé-

lében a kán 37. — pusztitanak Moldva és Lengyelországban 251. — Lengyelországból sok rabot vitt el a kán. 38. — Lengy. ellen mentek 39. — lengyel conflictus 44. — török-lengyel confli. Moldvában. 49. — a török sereget megverte a kám. 301. — a kán követi Bethlennél. 161.

TATAY GYÖRGY Kassára nem viheti be borát. 354.

TELEKESSI ISTVÁN leleszi prépost, Bethlen követe Ferdinándhoz. 315.

TELKI. 393.

TEMESVÁR. 21. — elleni expedíciója Báthorinak 338.

TEPLA. 18.

TEREBES, Homonnai birtok 303.

TEUFFEL KRISTÓF, löcsei notarius 360.

THOLDALAGHI JÁNOS esküformája új hivatalában. 235.

THOLDALAGHI MIHÁLY visszajött a portai kapikihaságról. 48. — főkövet a portára 250. 411.

THÖKÖLY ISTVÁN levele a bártfaiakhoz. 1620. jun. 29. 133. — a löcsei bírónak Bethlen fogadtatását illetőleg 1626. decz. 10. 356.

THURN GRÓF 151. — az anhalti hercegtől megy Bethlenhez. 156. — neje Erdélybe viteléről. 216. — megkegyelmezéséről. 216.

THURZÓ GYÖRGY le. ele Bethlenhez 1614. aug. 3. 26. — 1614. decz. 17. 30. — 1615. nov. 28. 41. — 1616. márcz. vége 50. — 1616. ápr. 4. 53.

THURZÓ IMRE, 113. 187. 189. 199. — által a confoederatusok pénzt ígérték 121. — halála 200. — levele Bethlenhez 1621. jun. 7. 177. — neki irt Bethlen 109. — kezébe teszik a hűség- esküt Bethlennek az urak. 437.

THURZÓ SZANISZLÓ 89. 177. — Bethlen békebiztosa 202. — ennek nevében 300 gyalogot követel a hét bányavárostól 85. — Gödingbe megy Bethlenhez 279. 280. — hajlandó közbenjárónak a békekötésre 279. — járja be Nyitra és Pozsony vármegyét korteskedés céljából 111. — követi Bethlennél 272. — megtartoztatott egy

pár Dóczyhoz menő török köveget, 124. — megverte a kozákokat 115. — Pozsony-ban zászlókat csináltasson. 117. — tegye kezét akár papi jószágra. 92.

TIBOLD (TIBÓT) DEMETER 170. 179.

TIZENHÁROM városiak hadiilletménye 1620-ban 127.

TOKAJBAN Alvinczynek háza, szölege van 364.

TOKAJI inducia Báth. idejében 45.

TOMPSA ISTVÁN, moldvai vajda kegyetlenségei 40. — a lengyeleket megverte 49. 52. — Bethlent a portán vádolja. 52. — levele Béli Kelemenhez nov. 13. 45. — Bethlen Gáborhoz az 1615. adósság miatt 1622. szept. 14. 229. — 1623. jul. 22. 261. — Dániel Mihályhoz 1623. márcz. 26. 251. — Kovacsózy Istvánhoz 1622. szept. 24. 232.

TORNA MEGYE hadi illetménye 1620-ban, 127.

TÓTH MIHÁLY levélhordó 65. 66.

TÓTH MIHÁLYNÉ 260

TÖKE JÁNOS hasonló betegségekben volt, mint Bethlen. 402

TÖRÖK ISTVÁN 13.

TÖRÖK HIREK. 11. 21. 22. 37. 39. 42. 45. 48. 51. 81. 141. 142. 171. 191. 221. 222. 223. 243. 243. 254. 255. 263. 265. 297. 300. 301. 302. 314. 341. 350. 357. 380. 386. 388. 389. 401. 417. — portai hírek. 65. 160. 236. 244. 245. 249. 256.

TÖRÖK MÉLTÓSÁGOK.

Abaza basa. 401.

Aga Juszip, izmuta pharaka 423.

Ali basa. 42. 381. 382. — hadát leszállította. 45. — vádolta Bethlent a portán 49.

Azim basa vezér. 423.

Bariám basát elfogatta a szultán 385.

Bosznai basa Bethlen mellé rendeltetett 160. 269.

Budai basa vagy vezér 351. — álnoksága 141. 142. — Bethlen tudta nélkül cselekedett Vácztól illetőleg. 300. 301. — Bethlentől falvakat kér. 314. — Bethlenhez császt küld. 171. — Vácztól beveszi. 149.

Császár 1. 4. 11. — budai basát megajándékozta 386. — a lengyelek

ellen megy. 191. — frigylevele Erdély részére 1614. jul. 27. 24 — frigylevele a hajdúk részére 403. — ünnepélyes követséget küld Bethlenhez. 247. — megfogták őt a vezérek s fogságra vették. 65.

Csifut. Ahat bék 224.

Csorba basa Bethlen mellé rendeltetett 160.

Czirágja valakinek = szolgálja (?) 250. 265: török szó.

Deák Mehmet basa Bethlennél. 221. 223. 224. igen nagy dicsérett. 221. 222. 223.

Deli Ibrahim basa Bethlen mellé megy sereggel. 262.

Fővezér. 1. 3. 4. — jellemzése 2.

— biztatta Bethlent 142. 143. — Aleppóban (Halep) 40. 48. — illetlen magaviselete miatt a jaucsárok felláznak 236. — kérte az angol és flandriai követeket, hogy kérjék a cseh királyt, ne békéljen Ferdinánddal 143. Gürcsi basa 254.

Gürcsi Mehmet lesz fővezér 236. — mazullá lött. 245.

Halil basa meghalt. 401.

Halim aga, követ. 13.

Huszain basa nem való budai basának. 222.

Huszain mazul basa fővezér lett. 245. Ibrahim boszniai basa Bethlen mellett 278.

Izmuta Pharaka, követ a szultántól, B-hez. 422.

Janicsárság, spahiság fellázadt 245. 388. — siet a portára. 256.

Juszuf aga 422. — követ Bethlennél. 263. 264.

Kajmekám 419. — levele B. G.-hoz. 422.

Kalga basa. 422.

Kanizsai basa Bethlen mellé rendeltetett 160.

Kantimer (Kantemir) basa 422. követséget küld Bethlenhez. 243.

Kazul basa békét akart a császártól 40. — köveit be sem bocsátják a császárhoz. 40. — köveit a portán. 49.

Kaszjaszker 160.

Követ. 393. — 394. — Bethlennél. 9. 13. 22. 24. 66. 263. — Bécsben. 224.

Gratianus Gáspár, a török császár követe Mátyáshoz és a conföderatus és kezes országokhoz. 25.

Kurtany = kurd lovasság (?) 255.
Magyar Ogli Ali basa, főszerdárja a portai csebezi gyalog hadnak. 21.

Man Ogli 22. — török hadvezér a saracnok ellen. 81.

Memhet (Mehemet) aga, 142. — fő kapucsi basa. 13. 25.

Mere Huszain basa nagyvezér. 249.

Moharem bég levele Bethlenhez. 1623. aug. 25. 265.

Mufti az hozgya. 160.

Naszup basa fővezér. 255.

A portának Bethlen barátsága kell, nem Ferdinándé. 160. — nagy zendülés. 236.

Recsep basa levele a csárhoz, a szövetség dolgában. 1629. jun. 417. — a svéd királyhoz u. a. 421. — Bethlenhez. 1629. jul. 422.

Seff Ogli, török hadvezér, a saracnok ellen. 81.

Spaoglán aga 160.

Szerdár. 4.

Szkender basa. 39. 74. — boszniai beglerbég küldetik nagy sereggel a lengyelek ellen. 52. — Erdély szélén halad el a sereggel. 73. — kanizsai basa. 1. 2. 28. — követ Bethlenhez 25. — Nándorfejérvártt. 22. — Temesvártt. 6. — 50 sajkát kap, a Fekete tengeren vigyázni a kozákok ellen. 81.

Szolnoki bég, követ B.—hez. 314.

Szulejmán (Szulimán) egri basa. 265. 388.

Török hadak Bethlen mellett. 278. — Magyarországon 351. — egyesülése a tatárral. 21. — Rákos mezejére száll.

Török kereskedőket kirabolnak a szendreiek. 304.

Török segítség Bethlenhez 265. 269. — igen kell Bethlennek. 144—145.

Török sereg nem akar menni a perzsák ellen, csak a császár vezérlete alatt. 81.

Török-Tatár segítség Bethlen mellé jön. 272. 276. 277.

A török Bethlen felkelésével szintén akar valamit próbálni. 86. — dolga. 343. — ellen a vármegyék üljenek fel. 108. — fennlétének hire. 28. — már felindult. 341. — a saracnok ellen mennek. 81. — Vácot igyekezett elfoglalni. 86.

Végbeli török 2000 van Érsek-Ujvár segítségére 189.

TRENCSEN 189.

TRENCSENMEGYE meghajlott a császárnak. 175.

TURI JÁNOSNÉ 3.

TURÓCZMEGYE 113.

TURÓCZI prépostság dolga. 119.

UDVARHELY. 243 447.

UGOCSA megye hadi illetménye 1620-ban. 127.

ÚJFALU, Kassához tartozó. 176.

ÚJNÉMETHI ISTVÁN, középszolnok vármegyei viceispán, követ a palatinushoz. 8.

ÚJVÁR = Érsekujvár.

UNGMEGYE hadi illetménye 1620-ban. 127.

UNGVÁR. 48.

VÁCZ állapotja. 144. 145. 146. 149. 162. — alá igyekszik a török, de Bethlen segélyt küld oda. 107. 108. — elfoglalni igyekszik. 86. 107. elfoglalását és visszaadását illetőleg. 300. 301. — ha Bethlen megadja, mindig segíti a török. 143. — löveti a török. 148. — lásd még budai basa alatt.

VÁCZI kapitán 3. — lásd Sztrucz alatt.

VÁNYAI ILLÉS. 362. — szepesi kamarai perceptor. 292. — családostul Kassára megy. 297.

VÁRAD. 4. 5. 14. 78. 79. — építése. 228. 284. — minősége. 6. — a hozzá tartozó javak átvétele. 217. 218. 219. — Bethlen gyűlést hitt. 405. — az eleresztett rabokról. 246. 322.

VARANAY ANDRÁS, kassai bíró. 239.

VARANNAY, varannai harminczados. 817. 318.

A VÁRMEGYÉK haza kéredzenek Bethlentől. 187. 188.

A VÁRMEGYÉK követei Semtén gyűljenek össze s onnan menjenek Bethlenhez. 197.

VASZSZERBURG JÁNOS pattantyús Lőcsén. 318. 319.

VÉCSNEK törvény szerint adjudicálása Báth alatt. 46.

VÉGLEK 89. 183. — Bethlennek megadta magát. 186.

VÉLENCZÉBE Bethlen követet küld. 260. 419.

VEMENTEVICS Szjemen, orosz követ a portán. 412. 414. 415. 416.

VERES MÁRTON 59. — Bethlen hadnagya. 184.

VERES MIHÁLY, Kassán letartóztatott rab könyörgő levele Bethlenhez. 190.

VERKEY JÁNOS. 209.

VESZELJET Bethlen beveszi. 199.

VIRGINÁS GYÖRGY német muzsikus. 33.

A VRATISLÓI polgárok levele Bethlenhez egy meghalt muzsikus hagyatékában. 1629. máj. 15. 383.

WAGNER JÁNOS eperjesi polgár. 205.

WEINRAUCH DÁVID deák, Kőhalmoszék főkirálybírája, B. követe. 15.

WESSELÉNYI ISTVÁN Lengyelországba küldetik Bethlentől. 242.

WESSELÉNYI PÁL 76 — a palatinus küldötte Bethlenhez. 50.

WEYDENFELDER MÁRKUS. 360.

WITTEMBERG JÁNOS, krakkói polgár. 91.

ZEMPLÉN megye hadi illetménye. 1620-ban. 127.

ZEPSI JÁNOS. 96.

ZNAIMOT kirabolja Bethlen. 278.

ZÓLYOM. 89. — meghódítása. 183. 186.

ZÓLYOMI DÁVID, B. udvari főkapitánya. 359.

ZSÁMBOKRÉT. 189. 439.

ZSÁMBOKRÉTI MIKLÓS levele Alvinczy Péterhez. 1621. jul. 5. 185.

ZSANKAI MIKLÓS eperjesi polgár. 79.

ZSARNÓCZA. 138.

ZSIGMOND lengyel királyról. 418. 419.

ZSITVATOROKI békéről. 314.

ZSOLNÁTÓL LŐCSÉIG a szállóhelyekre Bethlen élelmet rendel. 321.

A M. TUD. AKADÉMIA TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGÁNAK ÚJABB KIADVÁNYAI.

Anjou-kori Okmánytár. Szerk. Nagy Imre.	
I. köt. (1301—1321) 1879. IV. és 678 l.	3 frt 60 kr.
II. köt. (1322—1332) 1881. III. és 664 l.	3 » 60 »
III. köt. (1333—1339) 1883. VI. és 650 l.	3 » 60 »
IV. köt. (1340—1346) 1884. VI. és 679 l.	4 » 20 »
Az eltűnt régi vármegyék. Irta Pesty Frigyes. I. II. köt. 1880.	
A két kötet ára	5 » — »
Ocskay László II. Rákóczy Ferenc fejedelem dandárnoka, és a felső-magyarországi hadjáratok 1703—1710. Irta Thaly Kálmán. 1880.	3 frt 60 kr.
A közoktatás története Magyarországon a XVIII. században. Irta Molnár Aladár. I. köt. 1881.	3 » — »
Magyar történelmi évkönyvek és naplók a XVI—XVII. századokból. Szerk. Szopori Nagy Imre. 1881.	1 frt 80 kr.
Magyar Országgyűlési Emlékek. Szerk. Dr. Frankóni Vilmos.	
VI. köt. (1573—1581) 1879.	3 frt — kr.
VII. köt. (1582—1587) 1881.	3 » — »
VIII. köt. (1588—1597) 1883.	3 » — »
IX. köt. (1598—1601) 1885.	3 » — »
Erdélyi Országgyűlési Emlékek. Szerk. Szilágyi Sándor.	
VI. köt. (1608—1614) 1879.	3 frt — kr.
VII. köt. (1614—1621) 1881.	3 » — »
VIII. köt. (1621—1629) 1882.	3 » — »
IX. köt. (1629—1637) 1883.	3 » — »
X. köt. (1637—1648) 1884.	3 » — »
Magyarország II. József korában. Irta Marczali Henrik.	
I. köt. 1882. V. és 468 l.	3 frt — kr.
II. köt. 1884. IV. és 533 l.	3 » — »
Magyarország régi vízrajza a XIII. század végeig. Irta Ortva Tivadar. I. II. köt. 1882. A két kötet ára	5 frt — kr.
Nádasdy Tamás nádor családi levelezése. Szerk. Károlyi Árpád és Szalay József. 1882. XXVIII. és 260 l.	1 frt 40 kr.
A magyarországi várispánságok története, különösen a XIII. században. Irta Pesty Frigyes. 1882.	3 frt — kr.
Gróf Tüköli Imre levelei. Szerk. Deák Farkas. 1882.	1 » 60 »
Székesi gr. Bercsényi Miklós táborigaznád expedíciós-könyvei, 1705—1709. Szerk. Thaly Kálmán. 1882.	2 frt 40 kr.
Okirattár Strassburg Pál 1631—1633-ki követsége és I. Rákóczi György első diplomatiái összeköttetései történetéhez. Szerk. Szilágyi Sándor. 1882.	1 frt — kr.
A bujdosók levéltára. A gr. Teleki család marosvásárhelyi levéltárából. Szerk. Deák Farkas. 1883.	1 frt 80 kr.
Bottyán János vezénylő tábornok levelezései s róla szóló más emlékezetre méltó iratok (1685—1716). Szerk. Thaly Kálmán. 1883.	4 frt — kr.
I. Rákóczi György keleti összeköttetései történetéhez (levelek és okiratok). Szerk. Szilágyi Sándor. 1883.	4 frt — kr.
A linczi béke okirattára. Szerk. Szilágyi Sándor. 1885.	4 » — »
A székesi gróf Bercsényi család (1525—1835). Irta Thaly Kálmán. I. köt. 1885.	2 frt 30 kr.
A szőnyi béke okmánytára. Szerk. Majláth Béla. 1885.	2 » 50 »
Magyarországi városok régi számadás-könyvei (Selmezbánya, Pozsony, Besztercebánya, Nagyszombat, Sopron, Bártfa és Körnőzbánya városok levéltáraiból). Szerk. Fejérfataky László. 1885.	4 frt — kr.
A dunai hajóhadak története. Irta Dr. Szentkláray Jenő. 1886.	2 frt 60 kr.
A heraldika vezérfonala. Irta báró Nyáry Albert. 1886.	5 frt — kr.

